

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM
RATU NARODA JUGOSLAVIJE.

TOM
XI

KNJIGA 2

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

ZBORNIK
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XI
KNJIGA 2

REDAKTOR
Zdravko Cvetković, potpukovnik

ODGOVORNI UREDNIK
Miloš Krstić, potpukovnik

IZDAJE
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XI
KNJIGA 2

OPERACIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE 1945.

BEOGRAD
1969.

ZAVRŠNE OPERACIJE ZA OSLOBOĐENJE JUGOSLAVIJE

1. mart — 15. maj 1945.

DOKUMENTI

DRUGE ARMIIJE

BR. 1

**NAREDBA VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ OD
1. JANUARA 1945. O FORMIRANJU ŠTABA 2. ARMIIJE¹**

VRHOVNI STAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE
Str. pov. br. 1
1. januara 1945. g.

Prema ukazanoj potrebi,

N A R E Đ U J E M :

1. — Da se odmah formira Stab II Armije, na čelu sa komandantom general-lajtnantom **Kočom Popovićem** i kome-sarom **Blažom Lomparom**.

2. — U sastav Armije ulaze sledeće jedinice: organski:²

a)³— XIV Korpus sa 23, 25 i 45 divizijom

— 17 Udarne divizija i

— 28 Udarne divizija

b) — U operativnom pogledu: III korpus.—⁴

3. — O prednjem su već obaveštene radiogramom: Glavni štabovi Hrvatske, Makedonije i Slovenije, štabovi V i II Korpusa i štabovi I i III Armije.

Prednje se dostavlja radi znanja j upravljanja.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu Vojno-istorijskog instituta (dalje: Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 25 A).

² Ta riječ je dopisana mastilom. Krajem aprila 1945. u sastav 2. armije ulaze jedinice 2. i 5. korpusa. Opširnije o tome vidi dok. br. 69, objašnjenje br. 9.

³ To slovo je dopisano mastilom.

⁴ Rečenica je dopisana mastilom. U vezi potčinjenosti III korpusa JA vidi dok. br. 16.

Prijem naređenja potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

VRHOVNI KOMANDANT NOV i POJ
M. P. Maršal Jugoslavije
Tito

DOSTAVLJENO :

- Načelnicima odeljenja V.Š.
 - Personalnog
 - Obaveštajnog
 - Ekonomskog
 - Artiljerijskog
 - Sanitetskog
 - Inženjersko-tehničkog
 - Za vezu
 - Sudskog
 - Propagandnog
- Štabu vazduhoplovstva
- Štabu Korpusa narodne odbrane
- Glavnom štabu za Srbiju
- Vojnoj upravi za Vojvodinu
- Komandi grada Beograda
- Načelniku OZNE za Jugoslaviju

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И НАРМЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стр.Нов.Вр. 1

1 јануара 1945 г.

Врх. Ком. - врх. штаб В.О.
Врх. Ком. - врх. штаб В.О.

Ср. Пр. 1

20

Према указаној потреби,

НАРЕЂУЈЕМ :

1.- Да се одмах формира Штаб II Армије, на челу са командантом генерал-лајтнантом КОЧЕМ ПОПОВИЋЕМ и комесаром БЕЛОМ ЛОМПАРОМ.

2.- У састав Армије улазе следеће јединице: *орган...*

а) - XIV Корпус са 23, 25 и 45 дивизијом

- 17 Ударна дивизија и

б) - 28 Ударна дивизија *у саставу 12 корпуса.*

3.- О предјем су већ обавештене радиограмом: Главни Штабови Хрватске, Македоније и Словеније, Штабови V и II Корпуса и Штабови I и III Армије.

Предје се доставља ради знања и управљања.

Пријем наређења потврдити.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ !

ВРХОВНИ КОМАНДАНТ НОВ И ПОЈ

Маршал Југославије

ДОСТАВЉЕНО:

- Начелницима одељења В.Ш.

- Персоналног

- Обавештајног

- Економског

- Артиљеријског

- Санитетског

- Инжињерско-техничког

- За везу

- Судског

- Пропагандног

- Штабу Ваздухопловства

- Штабу Корпуса народне одбране

- Главном штабу за Србију

- Војној управи за Војводину

- Команди града Београда

- Начелнику СЗНЕ за Југославију

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 1. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA ODBRANU ŠI-
REG REJONA DOBOJA¹**

D-1²

O. br. 73

1. III. 1945

Z A P O V E S T

(Sekcije: Tuzla, Derventa. Razmer 1 : 100.000)

i. — SITUACIJA.

Posle oslobođenja Gračanice³ i u toku uspešnih ofanzivnih operacija koje su naše jedinice vodile poslednjih dana, četničko-ustaške i zelenokadrovske bande, demoralisane i delimično razbijene, našle su još privremena utočišta u dolini r. Bosne kod takođe slabih okupatorskih garnizona u Zavidovičima, Maglaju,⁴ Doboju⁵ i Modriču. Okupator koristi još ove bande za svoja bočna obezbeđenja duž desne obale r. Bosne. Prema podacima sa kojima raspolazemo, moglo bi se zaključiti da Nemci nameravaju upotrebiti ove bande uz izvesnu svoju pomoć i podršku u cilju ponovnog zauzimanja Gračanice, koja bi im poslužila kao jače i istureno bočno obezbeđenje doline r. Bosne, koja im služi za izvlačenje na sever. U tu svrhu već se opažaju izvesne koncentracije srbijansko-četničkih bandi u Tre-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 27-2, k. 1330.

² Odnosi se na Stab 45. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31. dok. br. 82).

³ Prema izvještaju Štaba 20. brigade 45. divizije JA od 28. februara 1945, Gračanica je zauzeta 27. februara (vidi Arhiv VII, reg. br. 57—2, k. 1336).

⁴ Prema Dnevniku majora Bema (Böhm) (period od 20. februara do 1. marta 1945) u dolini Bosne, od Zenice do Maglaja, nalazile su se krajem februara sljedeće njemačke jedinice: 969. pješadijska tvrđavska brigada i borbene grupe »Hart« (»Haardt«) i »Eberlajn« (»Eberlein«), a sukcesivno su pristizali dijelovi 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6).

⁵ Prvog marta 1945. kod Doboja se nalazio štab njemačke divizije Štefan (Stephan). U gradu su bili 2. bataljon 14. puka ove divizije i Dopunski bataljon 7. SS divizije »Princ Eugen«. O tome vidi: Percy Ernst Schramm, Kriegstagebuch des Oberkomandos der Wehrmacht 1940—1945 (Wehrmachtführungsstab), Band IVs (Percy Ernst Sram, Ratni dnevnik Vrhovne komande oružanih snaga 1940—1945 (Operativni štab), knjiga IVa str. 1135); Erich Schmidt-Richberg, Der Endkampf auf dem Balkan, Kurt Vorvinckel Verlag, Heidelberg (Erich Smit-Rihberg. Kraj borbe na Balkanu, str. 104).

bavi^u i ustaško-zelenokadrovskih bandi na sektoru Doboja. Takođe je sa istim zadatkom jedna ozrenska četnička brigada od Maglaja upućena prema Omerovim Vodama, Gornjoj i Donjoj Brijesnici da bi se sa toga pravca našla u leđa našim jedinicama.

2. — RASPORED NAŠIH JEDINICA.

D-2⁷ nalazi se na položajima prema Doboju na liniji: Samarić (K. 202) — s. Ahinbašići — Motka (K. 442), šireći se u desno do izvora na kosi Brezik, sa orijentacijom ka Doboju; D-3⁸ nalazi se na levoj obali r. Spreče na liniji s. Boljanić — s. Kloč — s. Krušik — Visoka Ravan — k. 383, sa daljom orijentacijom prema Doboju i dolini r. Bosne; D-4⁹ nalazi se na zapadnim ograncima planine Ozrena na liniji sela Konoplište — Paklenica, sa orijentacijom prema dolini r. Bosne. Desno od nas nalaze se jedinice K-l¹⁰ na liniji: Drum (k. 461) — s. Prnjavor — s. Brđani — s. Topalovići — s. Marići, sa orijentacijom prema prostorijski Trebave. Jedinice K-l, određene u rezervu, nalaziće se na prostorijski sela: Šakići, Kovači, Rohimić odakle će prema situaciji biti upotrebljene — prema Trebavi ili prema Doboju. Levo od nas nalazi se jedna brijigada P-l¹¹ na liniji s. Tumare — Gornja i Donja Brijesnica, sa orijentacijom prema Maglaju i Zavidovićima.

3. — NAŠ ZADATAK.

Aktivna i uporna odbrana položaja na kojima se sada nalaze naše jedinice,¹² sređivanje jedinica i vojno-političke pripreme za pretstojeće operacije, radi čega

N A R E Đ U J E M O :

I.

I.

D-2 Ostaje na istoj prostorijski — liniji, s tim što će tri svoja bataljona držati stalno na liniji: Samarić (k. 202) — s. Ahinbašići — Motka (k. 442) — izvor na

• Na toj prostorijski nalazila se tada glavnina četničkih snaga — koje su se povukle iz Srbije. Zapovijesću četničke Vrhovne komande br. 263 od 1. marta 1945. naređeno je da komandu nad ovim snagama, na frontu od Spletene Lipe do Gradačca, primi potpukovnik Dragoslav Račić (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-483).

^{7, 8 i 9} Odnosi se na štabove 20, 23. i 24. brigade 45. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

¹⁰ U pitanju je Štab 23. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

¹¹ Odnosi se na štab 25. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

¹² O borbenim dejstvima jedinica divizije vidi dok. br. 18.

kosi Breznik, kao jedinice određene na prvom i glavnom odbrambenom položaju, dok će jedan svoj bataljon, bez jedne čete ojačane sa najmanje tri teška mitraljeza, koja će služiti kao posadna četa u Gračanici, i jedan bataljon D-3, koji joj se pridodaje kao pojačanje za ovaj sektor, držati u rezervi u s. Stjepan Polje. Na ovoj prostoriji pristupiti odmah organizaciji i drugog odbrambenog položaja na liniji: Zabljak — Klokina Kuća — s. Hapići — Debelo Brdo (k. 495). Desno održavati vezu sa jedinicama K-1 i pratiti razvoj situacije na njihovom sektoru. Levo, preko r. Spreče takođe pratiti situaciju na sektoru D-3.

Pridodatu artileriju: jednu protivkolsku bateriju, bateriju teških sovjetskih bacača 120 mm i bateriju sovjetskih Z i s o v - a 76 mm. plasirati na najpogodnijim tačkama za dejstvo i upotrebiti je prilikom svakog neprijateljskog pokušaja sa ispadima.

II.

II.
D-3

Ostaje na istim položajima sa zadatkom što dubljeg čišćenja terena od četničkih bandi prema Doboju i dolini r. Bosne, kao i sadejstva jedinicama D-2 na slučaj potrebe preko r. Spreče. Levo čvrsto održavati vezu sa jedinicama D-4. Naročitu pažnju obratiti na drum koji vodi od žel. stanice Trbuk za Karanovac i istu zarušavati i postavljati zasede na njoj.

III.

III.
D-4

Ostaće sa dva bataljona na liniji: Konopljište — Paklenica sa zadatkom izviđanja i čišćenja terena prema Maglaju i dolini r. Bosne, dok će druga dva bataljona smestiti u s. Karanovac i okolna sela radi sređivanja i parenja. Posle završenog sređivanja i parenja ovi će bataljoni smeniti bataljone koji ostaju na liniji Konopljište — Paklenica da bi i ovi bataljoni mogli izvršiti sređivanje i parenje na istoj prostoriji. Naročitu pažnju obratiti na svoje levo krilo — međuprostor između vas i jedinice P 1.

4. — ISHRANA JEDINICA.

Ishranu jedinica vršiti uglavnom sa terena, vodeći pri tome računa da se iz sela koja su prema nama još uvek neprijateljski raspoložena izvuče što veća količina hrane i stoke.

5. — VEZA.

Već postojeće telefonske linije strogo kontrolisati i držati u ispravnosti.

6. — D-1 nalaziće se u Gračanici, gde mu slati redovno izveštaje.

— M.S.¹³ Bataljon takođe će se nalaziti u Gračanici, gde će sve jedinice najpogodnijim pravcima upućivati ranjenike.

7. — Sve jedinice obratiće naročitu pažnju izviđačkoj i obaveštajnoj službi i prema prikupljenim podacima dostavljati nam predloge, a u povoljnim momentima i samoinicijativno dejstvovati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
potpukovnik,
Savo Vukčević

Komandant
potpukovnik,
S. O.

Načelnik štaba
potpukovnik,
Milan Abramović

¹³ Medicinsko-sanitetski

BR. 3

**NAREĐENJE ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 6. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA ODRŽAVANJE
PISMENOG I TELEFONSKOG SAOBRAĆAJA I UPOTREBU
KONSPIRATIVNIH NAZIVA JEDINICA¹**

S T A B
JUŽNE OPERATIVNE GRUPE NOVJ
Str. pov. br. 52
6/III 1945

ŠTABU XVII DIVIZIJE

U prilogu dostavljamo novi spisak naziva jedinica naše armije.

Naređenje Str. pov. br. 7 od 18. XII. 1944 g. ovoga štaba prestaje važiti, te će ga štabovi divizija povući i uništiti. Izveštaj o uništenju dostaviti nam do 20 o.m.

Primitili smo da se dosadašnji nazivi i skraćenice skoro kod svih jedinica nisu pravilno upotrebljavali. Uopšte se nije uložilo ni malo truda da znaci i skraćenice ostanu u tajnosti. U 28. i 45. diviziji² znaci su izgubljeni i pali u ruke neprijatelju, a štabovi ni do danas nisu izvestili do koga je krivica i šta su sve preduzeli sa onima koji odaju, odnosno ne čuvaju najvažnije vojničke tajne. Da se ovo u buduće ne bi ponavljalo

N A R E Đ U J E M O :

1) Znake i nazive upotrebiti kako je to predviđeno našim naređenjem Str. pov. br. 54/44 god.

Zabranjuje se upotreba skraćenica za telefonske razgovore kako se to do sada u nekim jedinicama praktikovalo, mada su postojali nazivi za telefonske razgovore.

Za štabove bataljona štabovi divizija će takođe izraditi nazive za telefonske centrale, pošto će uskoro biti i ovi bataljoni telefonski povezani sa štabovima brigada.

2) Skraćenice isključivo upotrebljavati za označivanje jedinica u naređenjima i izveštajima.

Prilikom pisanja naređenja ili izveštaja ne sme se stavljati kako se to do sada praktikovalo kod naših jedinica, n.pr.: »Brigada P-3 izvršila je ... « već samo: »P-3 izvršio je ... «. Pisati samo u muškom rodu. Bataljone označavati sa brojem,

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—2, k. 983.

² Vidi dok. br. 5.

ne pominjući reč bataljon ili kako su neke jedinice do sada Draktikovale »jedan deo P-3 ... «.

Uopšte u naređenjima i izveštajima ništa se ne srne staviti što bi otkrilo sastav naših jedinica u slučaju da padne neprijatelju u ruke.

3) Pojedini borci dobijaju pisma od kuće na kojima stoji broj bataljona, skraćenica brigade i divizije i na kraju pravi naziv divizije. Dakle, samo iz adrese ovoga pisma neprijatelj može saznati sve nazive ove jedinice. U buduće zabranjuje se slanje privatne pošte svojim kućama bez cenzure od lica određenih u štabu divizije. Zasada, dok se pravilno ne reguliše pošta u pozadini, borci neka daju prave adrese, s tim što ne smeju pisati gde se nalaze. Štabovi i cenzori biće odgovorni u slučaju da se neko pismo pošalje u kome se javlja gde se on nalazi, te time otkriva i mesto jedinice.

4) Potpuno zabraniti i onemogućiti dolaženje i zadržavanje po jedinicama svim građanskim licima, bez obzira da li imaju rođake ili si. u toj jedinici.

5) Nastojati da svi borci i rukovodioci nauče što pre nove brojeve svoga bataljona i oznake (skraćenice) svoje jedinice. Naravno, saopštavati im samo ono što im je neophodno, odnosno ono što se na njih odnosi. Nazive za telefonske razgovore treba da znaju samo članovi štabova i telefonisti.

6) Ovo naređenje saopštiti svima oficirima i ranga oficira na potpis, a podoficirima i borcima samo ono što se na njih odnosi, a zatim će ga sa spiskom naziva čuvati kod sebe lično *komandant* dotične jedinice, kao naređenje trajne vrednosti.

Štabovi nižih jedinica će svakog prvog u mesecu dostavljati izveštaj pretpostavljenom štabu o čuvanju spiska naziva, kao i o tome da li je na neki način neprijatelj ovo mogao saznati. U slučaju gubljenja *najhitnije* izvestiti kako bi se odmah izmenili.

Ovi znaci stupaju na snagu 20 marta o.g. izjutra.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Načelnik štaba,
general-major
Ljubo Vučković

DOSTAVLJENO :
Štabu-1, A-1 i V-1.
Načelnicima i šefovima
odeljenja II armije.

ŠTAB
XVII. U. DIVIZIJE N. O. V. J.
Str. pov. br. 45
6. III. 1945 g.

Dostavljeno štabovima:
a-2, a-3, a-4, a-5, 192, Komandi pozadine, Komandi prateće čete
ovo naređenje u prepisu zajedno sa spiskom znakova.
Ostalim jedinicama dostaviti samo spisak naziva naših
jedinica.

10. 3. 1945®

S P I S A K
JEDINICA II ARMIIJE ZA ODRŽAVANJE VEZE (NAZIVI I OZNAKE)

Jedinica ili štab	Skraćenica	Zjd LC1CU)U;>RC	Primedba
Štab II armije	0-3	Kopaonik	
XIV korpus	G-3	Vardar	
23. divizija	L-3	Durmitor	
25. divizija	J-3	Treskavica	
45. divizija	M-3	Konjuh	
17. divizija	T-3	Dinara	
28. divizija	U-3	Lovćen	
Inženjer, brig. XIV korp.	Š-1	Drina	250—270
23. divizija 7. brigada 9. brigada 14. brigada Art. brigada	L-4 L-5 L-6 L-7	Avala Povlen Zlatar Velenje	100—150
25. divizija 16. brigada 18. brigada 19. brigada Art. brigada	J-4 J-5 J-6 J-7	Prenj Igman Zlatibor Kozara	150—200
45. divizija 20. brigada 23. brigada 24. brigada Art. brigada	M-4 M-5 M-6 M-7	Morava Dunav Timok Neretva'	200—250
17. divizija 6. brigada 2. brigada 15. brigada Art. brigada	T-4 T-5 T-6 T-7	Rudnik Jastrebac Cer Suvobor	1—50
28. divizija 1. brigada 2. brigada 3. brigada Art. brigada	U-4 U-5 U-6 U-7	Drava Tisa Kolubara Mlava	50—100

M. P.

Načelnik štaba
general-major,
Ljubo Vučković

³ Dopisano mastilom.

BR. 4

ZAPOVIJEST ŠTABA 23. DIVIZIJE JA OD 7. MARTA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA ČETNIČKE JEDINICE NA TREBAVI¹

K-1

Op. br. 147
7 III 1945 g.

K-2, K-3, K-4 i K-5²

Z A P O V E S T

Sekcije: Tuzla, Derventa. Razmere: 1 : 100.000.

Već duže vremena nalaze se na prostorijski Trebave srbijanske i crnogorske četničke snage³ i Posavsko-trebavski četnički korpus,⁴ gde su vršili zajedničku akciju sa Nemcima i ustašama protiv naših jedinica. Poslednjeg dana četnici su vršili jače napade na naše snage na liniji Brđani — Studenac — Lokva — Oglavak — Džakule — Biberovo Polje — Kerep — Vučkovac, dejstvujući u tri grupe, i to grupa na pravcu Gradačac — Srnice, grupa na pravcu Srpska Zelina — Gračanica i grupa na pravcu Lukavica — Gračanica.⁵ U toku poslednjeg pritiska glavnina četničkih snaga bila je na pravcu Srpska Zelina — Gračanica.⁶

¹ Original (p[^]an na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 20—8, k. 1704.

² Odnosi se na 7, 9, 14 i Artiljerijsku brigadu 23. divizije (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

³ Vidi dok. br. 2.

⁴ Taj korpus je operisao u rejonu Posavine i Trebave (vidi tom IV, knj. 32, dok. br. 20, objašnjenje br. 16).

⁵ Prema naredenju četničke Vrhovne komande br. 278 od 5. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. VI-V-493) trebao je da Rasinsko-toplički korpus iz rejona s. Tarevca (preko s. Markovića, s. Duge Njive i Prebijenog kamena) izbije na Spletenu Lipu, gdje će se pod njegovu komandu staviti Sumadijski četnički korpus. Ove će snage posjesti odsjek s. Brezići — Spletena Lipa i smijeniti dijelove crnogorskih četnika i Timočkog četničkog korpusa Ljube Jovanovića izvlačeći ih u rezervu, s razmještajem u rejonu Prebijeni kamen — Duge Njive.

⁶ Prema knjizi depeša četničke Vrhovne komande (depeše br. 700, 711, 713, 726, 727 i 733) dejstva četničkih snaga ovako su se razvijala: Cersko-majevička grupa četničkih korpusa je 2. marta zauzela Mramorje, Osoje, Studenac i Zvečak (k. 510); Valjevski korpus je držao položaje na Spletenuj Lipi; Timočki četnički korpus je 3. marta izbacio na ivicu s. Skopovca; četnička Gorska garda (komandant major Kalabić) ovladala je Grabovcem, Borikom i dijelom Kerepa a dijelovi crnogorskih četnika su

t

Na ovom pravcu nalazilo se nekoliko srbijanskih četničkih korpusa i to: Južnomoravski korpus u jačini oko 700 četnika, Avalski korpus — oko 300 četnika, Valjevski korpus — oko 350 četnika, Mlavski korpus — oko 200 četnika, Zlatiborski korpus — oko 200 četnika, Račićev korpus⁷ — oko 800 četnika i jedna grupa crnogorskih četnika od oko 1000 četnika. Takođe u ovoj grupi nalazile su se dve trebavske brigade u jačini od oko 600 četnika.⁸

Na prostoriji Lukavica — Paležnica — Sjenina i dalje prema reci Bosni nalazi se glavnina snaga crnogorskih četnika, neutvrđene jačine. Pretpostavlja se da na istoj prostoriji ima i izvestan broj trebavskih četnika. Utvrđeno je, da se jedan deo crnogorskih četnika prebacio na levu obalu reke Bosne kod s. Rudanke.

Grupu na pravcu Gradačac — Sjenina sačinjavale su četničke snage Kalabića,⁹ Keserovića¹⁰ kao i Timočki i Krajinski korpus¹¹ pod komandom Ljube Jovanovića. Kalabić i Keserović prebacili su se na levu obalu Bosne na prostoriji Vučjaka sa Dražom Mihajlovićem, za koga se pretpostavlja da se nalazi u s. Podnavlje.

Četnici su uglavnom dobro naoružani automatskim oružjem, dok težih oruđa manje imaju i zaista nemaju dovoljno municije. U poslednje vreme primili su priličnu količinu municije od Nemaca i ustaša, tako da se može računati da će za jednu upornu borbu imati uglavnom dovoljno municije.

Četnici su prilično demoralisani, jer uglavnom uviđaju bezizlaznost situacije i svakog dana sve manje veruju u razne

ovladali Krčevinama (k. 340). Četnička Vrhovna komanda je 4. marta naredila crnogorskim četnicima i Cersko-majevičkoj grupi korpusa da produže napad i ovladaju linijom Gračanica — Sokol — Biberovo Polje — Srnice. (Vidi dok. br. 2 u ovoj knjizi; Arhiv VII, reg. br. 6/VII, DM IX).

⁷ Potpukovnik Dragoslav Račić bio je tada komandant Cersko-majevičke grupe korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-506), komandant Cerskog korpusa je bio kapetan Tufegdžić a komandant Majevičkog korpusa potpukovnik Stevo Damjanović Leko (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-483/1 i BH-V-11530).

⁸ Četnička Vrhovna komanda je, zapoviješću br. 263 od 1. marta 1945, naredila komandantu Trebavskog korpusa popu Savi Božiću da od posavskih četničkih brigada stvori jači odred koji će se 1. marta prikupiti u rejonu Mionica — D. Lukavac i izvršiti napad pravcem Jelovče Selo — Borik (k. 436), sadejstvujući sa 3. brigadom koja će napadati od D. Krečane ka D. Zelinji i D. Međedi (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-483).

⁹ Major Nikola Kalabić je tada bio komandant četničke Gorske garde (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-483/1).

¹⁰ Pukovnik Dragutin Keserović je tada bio komandant četničkog Rasinsko-topličkog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-506).

¹¹ Preostale neznatne snage tih korpusa ušle su u Timočku brigadu koja je bila u sastavu Sumadijskog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-506).

laži svojih oficira, koji im obećavaju da će se njihova situacija poboljšati. Na ovo su naročito uticale neuspješne borbe četnika sa našim jedinicama, u kojima su pretrpeli velike gubitke. Pojave dezertiranja su česte iako se streljaju svi oni, za koje se posumnja da nameravaju dezertirati.

Na pravcu prema Doboju, a na liniji Klokotnica — Cerići — Čamdžić, nalaze se 14 i 25 ustaška bojna u jačini od oko 1.500 ustaša¹² i 9, 5 i 3 zelenokadrovka bojna¹³ u jačini oko 1.500 zelenokadrovaca. Po borbenosti najjača je 14 ustaška bojna, koja broji oko 400 ustaša, dok su zelenokadrovci male borbenosti. Pojave dezertiranja kod zelenokadrovaca su izgleda većeg maha, tako da se računa da je od pada Gračanice do danas dezertiralo oko 500 zelenokadrovaca. Jače raspadanje zelenokadrovaca sprečavaju ustaše, na taj način, što ih postavljaju između svojih bojni, kao i streljanjem dezertera. Zelenokadrovci su slabo naoružani, težih oruđa nemaju, dok ustaše imaju ukupno 5 bacača.

U toku 5 o.m. 2 nemačka topa tukla su naše položaje sa prostorije Stanić Rijeka. Tačno mesto nije osmotreno.

Na levoj obali Spreče, a na prostoriji Lipa — Striježevica nalazi se 350 do 400 četnika, na brdu Glavica (k. 283) u s. Lipa nalazi se oko 20 Nemaca. Top koji se ranije nalazio na ovom mestu povučen je. U s. Trbuk nalazi se oko 100 Nemaca.

1. — U Doboju se nalazi oko 300 Nemaca¹⁴ sa 11 topova i 14 protivavionskih mitraljeza i oko 1.000 ustaša.¹⁵

U Modriči nalazi se oko 150 zelenokadrovaca i nešto četnika.

Na prostoriji Brčko — Gradačac — Modriča — Samac, tj. na prostoriji Posavina, nalaze se uglavnom zelenokadrovci po selima i ustaše u selima neposredno oko Samca. Oko 800 četnika nalazi se na liniji Zabare — Gradačac.

Po poslednjim podacima, Račićev korpus, Timočki i Krajinski korpus povukli su se sa linije Donji Lukavac — Grabovac — Međeđa i to Račićev korpus prema Gradačcu, a Timočki i Krajinski prema Srpskoj Zelinji.

12j is prema naređenju Zapovjedništva 16. ustaškog stajaćeg zdruge od 22. februara 1945, u Doboju se nalazila 2. bojna toga zdruge (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/20—1, k. 114). Pored ove bojne u rejonu Doboja su se nalazile 14. i 25. ustaška bojna, koje su pripadale 12. ustaškom zdruhu ustaško-domobranske 12. hrvatske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/1—39, k. 134 A).

¹³ Riječ je o bojnama koje su pripadale 3. gorskom zdruhu. Redakcija nije mogla ustanoviti naziv ovih bojni, jer se on često mijenjao uslijed gubitaka i dezertiranja. (Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 114).

¹⁴ Radi se o dijelovima 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 2).

2. — Zadatak naših jedinica jeste uništenje četničkih snaga na prostoriji Trebave i izbijanje na dolinu reke Bosne na liniji: Modriča — s. Bušletić.

Plan dejstva: brzo slamanje neprijateljskog južnog i severnog krila i izbijanje u dolinu reke Bosne na liniji od Modriča i Bušletića, da bi se neprijatelju sprečilo prebacivanje na levu obalu reke Bosne i istovremeno stvaranje potpunog obruča oko četničkih jedinica, a privezivanje ustaških snaga na sektoru Doboja u cilju sprečavanja sadejstva četnicima.

3. — U cilju izvršenja prednjeg zadatka, formirane su 4 grupe i to:

a) Severna grupa, sastavljena od A-4¹⁶ i P-2.¹⁷ Komandant ove grupe pukovnik Rajko Tanasković. Zadatak ove grupe jeste, da u toku 8 o.m. u 18 časova sa prostorije Bijela — Cerik — Hrgovi krene pravcem Bijela — Porebrice — Samarevac — Podgorica — Ledenica — Skugrić sa ciljem izbijanja na prostoriju Skugrić — Modriča. Odatle preduzeti dejstvo dolinom reke Bosne na prostoriju Modriča — Koprivna i izbijanje na liniju Koprivna — Lisnik — Stražica — Čelija — Visibaba — Lipik — Vis (347).

b) Centralna grupa, sastavljena iz P-3¹⁸ i P-4¹⁹, jedna baterija protivkolskih i jedna baterija teških bacača iz II artiljerijske brigade, odn. iz K-5. Komandant centralne grupe major Uroš Kukolj. Zadatak ove grupe²⁰ jeste sa linije Studenac — Lokva — Jahići — Biberovo Polje — Kerep krenuti noću između 8/9 o.m. dejstvo opštim pravcem Srnice — Jelovče Selo — Ploča — Tadića Brdo sa prvim ciljem izbijanja na liniju Gradačac — Vida — Gornje Krečane — Ploča — Liporavan — Bajinac — Mramorje — Kovačeva Kosa. Dalji cilj izbijanja na liniju Tolisa — Brekinja — Klupe — Zelinjsko Brdo — Jelik — Vis (566).

v) Južna grupa. Sastav ceo K-1. Komandant pukovnik Miladin Ivanović, sa zadatkom čišćenja prostorije Lukavica — Zivkovići — Paležnica — Sjenina — Bušletić — Cifčije — Osječani — Kožuhe — Zivkovići i izbijanja na liniju Prebijeni Kamen (549) — Duga Njiva (618) — Radića Kosa — Čašica Brdo — Spletana Lipa (439) — Zivkovići — Gradina i južno Tovira — Široka Kosa — (495). Ovu akciju preduzeti tačno u 24 časa 8/9 o.m. sa prostorije Malešići — Topalovići — Brđani.

¹⁶ Odnosi se na Stab 15. brigade 17. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

¹⁸ i ¹⁹ Riječ je o štabovima 16. 18. i 19. brigade 25. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

²⁰ O dejstvima jedinica 25. divizije na Trebavi vidi dok. br. 17.

h) Ovu akciju K-1 potpomagaće delovi K-5²¹ i to dva dela Cera-4, jedan deo Cera-1²² i Zisovi I artiljerijske brigade, koji će [se] postaviti na prostoriji Prisoje — Stanovi — 519.

g) Dobojska grupa, sastavljena od D1 i delova II i III artiljerijske brigade. Komandant p. pukovnik Rade Zorić.²³ Zadatak ove grupe jeste pripremiti se i vršiti jak pritisak na pravcu Doboja. Pri tome postaviti dva bataljona na prostoriju Rijeka — Lukavica — Delić Brdo, kao obezbeđenje južne grupe sa južne strane.

U cilju izvršenja prednjeg zadatka južne grupe

N A R E Đ U J E M O :

Desna kolona
K-2

Skoncentrisaće se 8 o.m. najkasnije do 22 časa sa dva svoja dela na prostoriji Topalovići odn. Garići, te sa te prostorije tačno u 24 časa 8 o.m. krenuti pravcem Garići — Zivkovići. Zona širenja severno od pomenute linije Kostići — Todorovići — Golo Brdo i sa ova dva dela izbiti na liniju Okolac — Vukovići — 464.

Sa druga dva svoja dela skoncentrisati se na prostoriju Kojića i tačno u 24 časa 8 o.m. krenuti pravcem Kojići — Brđani, odakle sa jednim delom izbiti na Zivkoviće (škola), a sa jednim delom od Brđana na Brezice, te sa istima izbiti na liniju Paležnica odn. Hercegovci — Simeunovići.

Dalji pokret na liniji Hercegovci — Okolac izvršiti na sledeći način: jedan deo uputiti pravcem Simeunovići — Markarovo Brdo i izbiti na liniju Prebijeni Kamen (549—575).

Sa jednim delom pravcem Simeunovići — Brdo — Stevanovići, 485 i izbiti na liniju Duga Njiva — Radića Kosa.

Sa dva dela kretati se pravcem Brdo — Cifčije, gde zadržati jedan deo kao rezervu, a jedan deo uputiti pravcem Brđani — Duga Kosa i izbiti na liniju Čašica Brdo — Spletena Lipa (439).

²¹ Riječ je o Artiljerijskoj brigadi 23. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

²² Vjerovatno se odnosi na jedinice Artiljerijske brigade 23. divizije. Redakcija nije pronašla dokumenat s tajnim nazivima jedinica ove brigade.

²³ Potpukovnik Rade Zorić je bio komandant 45. divizije JA (vidi dok. br. 24).

Liniju Prebijeni Kamen — Duga Njiva — Spletana Lipa zadržati, gde se utvrditi i sprečiti svaki event, prodor neprijateljskih jedinica, koji bi pokušali da se izvuku pravcem ka Bosni. Na desnom svom krilu hvatati vezu na Vis (556) sa levim krilom delova P-1.

Srednja kolona
K-4

Skoncentrisaće se na prostoriji Brđana sa dva dela najkasnije do 22 časa 8 o.m., te sa istima krenuti u likvidaciju Zoljina Visa, a sa dva dela na prostoriji Prnjavor, odakle krenuti u likvidaciju Lukavica — Delića Brdo, te sa svim svojim delovima sa Zoljina Visa i Delića Brda izbiti na liniju Sjenina — Jajčevac.

Daljni pokret vršiti pravcem Sjenina — Osječani — Kožuhe i izbiti na liniju Gradina — Zivkovići — 348.

Zona širenja od Sjenine jeste najviše 1 km severno i južno od linije Sjenina — Osječani.

Po likvidaciji pomenute prostorije postaviti se sa jednim delom na prostoriju Zivkovići, sa drugim delom na prostoriju Vinograd, sa jednim delom oko Kožuha i sa jednim delom na prostoriju Lužani, te obezbediti pravce prema reci Bosni, na Gradini i na k. 348, isturajući prednje delove na pravcima Koprivne i reke Bosne, hvatajući vezu sa delovima severne grupe.

Leva kolona
K-3

Skoncentrisaće se najkasnije u 22 časa na prostoriji Prisojci — Prnjavor, te u 24 časa 8 o.m. krenuti pravcem za K-4 Delići — Jajčevac, te po izbijanju delova K-4 na prostoriju Sjenina, produžiti pokret i izbiti na liniju Bušletić — Tovira — Mujanovići — Jančkovići, sa zadatkom obezbeđenja boka delovima K-2 i K-4 prema Doboju, posedajući 495 — Široka Kosa i osiguravajući komunikaciju Glavica — Pranjčkovići, postavljajući na komunikaciju što više protivkolskih pušaka i automatskog oruđa za sprečavanje event, pokreta motornih vozila tom komunikacijom.

Svojim levim krilom održavati tesnu vezu sa delovima D-1 u Rijeki odn. Delića Brdo.

Pomoćna kolona
K-5

Jedan deo Cera-4 i jedan deo Cera-1 ostaviće na prostoriji Doborovci — Srnice u sastav delova P-1, te sa njima sadejstvovati u njihovoj akciji.

Dva dela Cera-4 i jedan deo Cera-1 postaviti na prostoriju Prisojci — 519 još u toku noći 7/8 o.m., te u toku dana 8. o.m. uzeti elemente za Zoljin Vis — Delića Brdo — Lukavica, a isto tako za Brezici — Hercegovci — Sjenina — Jajčevac, koje tući po potrebi.

Stab K-5 stupiće u vezu sa divizionom Zisova od I artiljerijske brigade, koji se nalaze na pravcu Gračanica — Brijesnica, te isti divizion dovesti u svoj sastav i postaviti ga na prostoriju Prisoje — Stanovi, sa kojima tući ranije pomenute tačke.

Tačno u 24 časa 8 o.m. sa jakom vatom, ali kratkom, tući dobro položaje Zoljin Vis — Delića Brdo — Delići, kako bi omogućili delovima K-4 da bez velikih žrtava uzmu prednje položaje.

Zatim je zadatak tući prostoriju Jajčevac — Sjenina u dogovoru sa komandantom K-4.

Zadatak je ovog dela Cera-1 da kontroliše komunikaciju Prisoje — Prnjavor.

Jedan deo Cera-1 ostaviti u sastavu D-1 na prostoriji Brijesnica — Samarić, radi obezbeđenja komunikacije Gračanica — Doboj.

Po likvidaciji prednjih položaja, delovi K-5 ostaće na prostoriji Prisoje — Stanovi, uz obezbeđenje delova D-1, sve do novog naređenja.

Napomena:

1. — Operativni deo K-1 kretaće se sa delovima K-2 pravcem Brđani — škola Zivkovići — Brezici — Hercegovci — Brdo — Cifčije, na kojoj će se prostoriji smestiti po likvidaciji čitave prostorije. Preporučujemo da se i glavnina operativnog dela K-2 kreće istim pravcem i smesti na istu prostoriju.

Štab K-4, po likvidaciji pomenute prostorije, smestiće se na prostoriju Krušik — Kožuhe, a štab K-3 na prostoriju Poturice — Cerov Gaj.

2. — K-4 će produžiti telefonsku liniju od Brdana do Zivkovića do škole, odakle će prihvatiti K-2 i sprovesti liniju Zivkovići — Brezici — Hercegovci — Brdo — Cifčije. Ova linija će služiti kao direktna veza sa Gračanicom. Sve ostale linije skinuti, a uspostaviti novu liniju i to:

a) K-4 od Kožuhe do Cifčije, a K-3 od Cerov Gaj do Cifčije.

Uspostaviti telefonske linije sa svojim jedinicama, operativnim.

Radio stanice će se nalaziti kod operativnog dela K-3 i K-4.

Radio vezu održavati svaki sat sa radio stanicom K-1.

Veza kuririma što češća, a najkasnije svakog sata. Ukoliko je teren nesiguran, šiljati jača odeljenja za vezu.

3. — Pokrete vršiti kolonama, a pred sobom isturiti jedan svoj deo u streljačkom stroju, ukoliko je to potrebno.

Kretati se posve udarnički, kako bi što više iznenadili i pritesnili neprijatelja, te mu što više naneli gubitaka i što više raslojili njegove jedinice i dezorganizovali njegovu odbranu. Ne zadržavati se nigde, kako bi što pre izbili na određene linije i što pre očistili pomenute prostorije.

4. — Komore što više napraviti pokretnim, te povesti sa sobom samo tovarne konje, na kojima natovariti što više municije i teško naoružanje. Kola i ostale teško pokretne delove ostaviti na prostoriji sadanje koncentracije, uz obezbeđenje štabskih odn. pratećih četa.

5. — Brigadno previjalište takođe rasteretiti, te povesti sa sobom samo najnužniji deo sanitetskog personala za evakuaciju ranjenika. Ostale delove ostaviti u sastavu brigadnih teže pokretnih delova.

Sa operativnim delom štaba K-1 kretaće se jedan deo hirurške ekipe, gde slati najteže i hitne slučajeve, radi ukazivanja nužne i moguće hirurške intervencije.

6. — 8 o.m. u toku dana sa komandnim kadrom u detaljima prodiskutovati čitavu akciju i skrenuti komandnom kadru na tajnost akcije.

Borci ne smeju znati za čas polaska u napad. No borce obavestiti o tome, da su četnici imali nameru da nas napadnu i da ćemo mi njih kroz koji dan napasti i pro-

terati ih preko Bosne. U isto vreme objašnjavati izdajničku ulogu četnika i njihovu saradnju sa ustašama i Nemcima.

Stanovništvu zabraniti svako saobraćanje u toku operacija, a posle operacija zabraniti im saobraćanje preko naše položajne linije.

7. — Sa zarobljenicima postupati tačno u vezi naređenja Vrhovnog štaba, naime zarobljenici se ne smeju ni tući niti ubijati. Kratko ga saslušati, radi prikupljanja najnužnijih podataka za dotičnu operativnu jedinicu, a potom ga ooslati operativnom delu štaba K-1.

Sve stanovnike koji neprijateljski postupaju prema našim jedinicama hapsiti i sprovoditi operativnom delu štaba K-1.

8. — Dosadašnje nedovoljno energično držanje izvesnog broja starešina u borbi, kao i boraca, prekinuti surovim kaznama na samom položaju. Vojni sudovi radiće na položaju. Za teže prestupe, kao što je odricanje poslušnosti, ili izbegavanje izvršavanja naređenja na ma koji način, vršiće se streljanje po naređenju pretpostavljenog starešine na licu mesta.

Svaki starešina biće odgovoran, ako prema greškama potčinjenih ne preduzme odmah odgovarajuće mere.

9. — Skrećemo pažnju, da se obrati naročito pažnja na to, što razbijene bande po grupicama mogu napadati naše izvesne delove odn. štabove, te prema tome nužno je biti spreman za svaki takav slučaj. Radi toga nužno je imati izvesne rezerve, makar i najmanje, koje će u danom momentu intervenisati.

10. — Ukoliko štab K-3 smatra da je njegova jedna jedinica, zbog velike pojave tifusa, nesposobna za ovu akciju, može dotičnu jedinicu ostaviti na prostoriji koncentracije komora u karantin.

O tome obavestiti ovaj štab.

11. — Pre polaska, spremiti svim borcima najmanje jedan obrok u suvoj hrani, tj. u mesu i hlebu, kako bi isti mogli izdržati u toku noći 8/9 i 9 o.m., tj. sve do likvidacije pomenute prostorije i postavljanja na određene položaje.

12. — Ugovoreni znaci:

Za noć između 8/9 i danju 9 o.m.: Dražo — Paveliću.

Za noć između 9/10 i danju 10 o.m.: Drmaj — Srbijo.

Za dnevno raspoznavanje za veće daljine:

za 9 o.m. pozivni znak: tri puta puškom u desnoj ruci pravo u vis.

Odzivni znak: puška vodoravno iznad glave u obe ruke.

Za 10 o.m.: pozivni znak: pušku sa kapom na cev levom rukom jedanput koso na više.

Odzivni znak: puška vodoravno u levu stranu visine ramena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar,
p. pukovnik
Vojo Popović²⁴

Načelnik,
major
Novak Knežević

Komandant,
pukovnik
M. Ivanović

K-4

Op. br. 105
7. III. 1945

Razrađeno i dostavljeno
svima jedinicama
7.-III-1945

R. S.

²⁴ Poginuo u saobraćajnoj nesreći 23. oktobra 1962. kod s. Preljina, kao general-major JNA.

BR. 5

**NAREĐENJE ŠTABA 14. KORPUSA JA OD 7. MARTA 1945.
ŠTABU 23. DIVIZIJE O PROMJENI KONSPIRATIVNIH NA-
ZIVA JEDINICA 45. DIVIZIJE¹**

B-1

Str. pov. br. 85
7. marta 1945. godine

Promena naziva za jedinice D.—

Š T A B U K-1

Pošto je jedan deo arhive D-3 pao neprijatelju u ruke, iz koga on može da ima jasan uvid u nazive naših jedinica, to smo nazive za sve jedinice D-1 promenili u sledeće:

D-2 će se od sada zvati **Ozren**

D-3 će se od sada zvati **Dinara**

D-4 će se od sada zvati **Doboj.**

Takođe su i bataljoni dobili nove brojeve, tako da D-2 naziva bataljone od 121 do 130,

D-3 od 131 do 140,

D-4 od 141 do 150.

Prednje izmene treba uneti u naš raspis str. pov. broj 315 od 18. XII (raspis štaba Južne operativne grupe str. pov. br. 7/44).²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

ZA ŠTAB NAČELNIK,
pukovnik:

¹ Prepis originala (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—6, k. 1069.

* Vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82.

BR. 6

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 10. MARTA 1945. GENERALŠTABU JA O RASPOREDU POTCINJENIH JEDINICA U ISTOČNOJ BOSNI¹

STAB
II ARMIJE J. A.
Str. pov. op. br. 186
10. marta 1945. g.

**GENERALSTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE
(Operativno odeljenje)**

1) U prilogu dostavljamo skicu iz koje se vidi raspored jedinica II armije i III korpusa na dan 10. marta t.g. u Istočnoj Bosni.²

2) Jedinice 17.³ i 28.⁴ divizije još su u toku pregrupisavanja i izneti raspored zauzeće do 12. o.m., do kada će i I artiljerijska brigada⁵ iz rejonu Tuzle biti prebačena na sektor Brčko, a jedan njen pukovski divizion na sektor Janja — Bjeljina.

3) Zadaci:

— 17. divizija zatvara pravce Bjeljina — Čelić i Bjeljina — Zvornik, vrši pritisak, uznemirava i nanosi gubitke neprijatelju na sektoru Janja — Bjeljina, s težnjom da u pogodnom momentu likvidira neprijateljsko uporište u Janji i Bjeljini. Stalno dejstvuje na komunikaciju Bjeljina — Brezovo Polje u cilju ometanja neprijateljskog saobraćaja;

— 28. divizija zatvara pravce Brčko — Tuzla i Brčko — Srnice, vrši pritisak, uznemirava i nanosi gubitke neprijatelju na sektoru Brezovo Polje — Brčko — Zabari, stalno ometajući neprijateljski saobraćaj Brezovo Polje — Brčko, s težnjom da očisti i ovlada terenom u rejonu Zabari;⁶

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—3, k. 272.

² Redakcija nije pronašla navedenu skicu.

³ O promenama položaja jedinica 17. divizije JA vidi dok. br. 50.

⁴ O pregrupisavanju jedinica 28. divizije JA vidi dok. br. 38.

⁵ To je regulisano naređenjem načelnika artiljerije 2. armije JA (vidi dok. br. 50).

⁶ Na toj prostoriji, odnosno u trouglu Sava — Drina, nalazile su se jedinice njemačke 22. pješadijske divizije. Opširnije o tome vidi: dok. br. 4 u ovoj knjizi; Friedrich - August v. Metzsch, Die Geschichte der 22. Infanterie — Divizion 1939—1945, Verlag Hans - Henning, Podzun, Kiel 1952 (Istorija 22. pješadijske divizije 1939—1945, str. 82. i 83).

— 25.⁷ 45.⁸ i 23.⁹ divizija zatvaraju pravac Doboj — Tuzla, vrše pripreme za izbijanje u dolinu Bosne i presecanje komunikacije.

4) Do početka napada na komunikaciju u dolini Bosne, jedinice će vršiti preformiranje i reorganizaciju po novoj formaciji.¹⁰

5) Jedinice III korpusa djeluju na sektoru Rogatica — Sarajevo, sadejstvujući II korpusu i ostalim jedinicama J.A. koje operišu prema Sarajevu.

Prilog: skica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

V.d.politkomesara
pukovnik,
Blažo Lompar

Komandant
general-lajtnant
Koča A. Popović

M. P.

⁷ Vidi dok. br. 17.

⁸ Vidi dok. br. 18.

⁹ Vidi dok. br. 14.

¹⁰ U to vrijeme su vršene pripreme za sprovođenje nove formacije JA. Tako je, na primjer, Štab 2. armije, narednjem od 15. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 27—1, k. 409), 3. korpusu dostavio formaciju streljačke divizije tipa »IV A«.

BR. 7

**ZAPOVIJEST ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 10. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA
GRADACAC¹**

ŠTAB P-I
O. br. 117
10 marta 1945 g.
u 13,20 č.
Položaj

Z A P O V E S T
sekcija Tuzla i Derventa, razmer 1 : 100.000

Podaci o neprijatelju:

Na liniji Doboj — Lukavica — Gornja Paležnica — Ta-
dića brdo — k. 469 — Humka (k. 381) — Gradačac — Turić
nalaze se snage: korpus Pavla Đurišića, korpus Račića, korpus
popa Save, korpus Ljube Jovanovića, snage Kalabića, Kesero-
vića i Siniše Pazarca, kao i trebavski četnici. Avalski korpus
nalazi se u rezervi na prostorijski jugozapadno od Modriča. Kor-
pus Branka Kovačevića nalazi se na levoj obali reke Bosne, koji
zaštićava bolnicu koja se nalazi u Vučjaku. Na desnom krilu
neprijateljske odbrane nalazi se korpus Pavla Đurišića a na
levom krilu Keserović, Kalabić i Siniša, dok ostali se nalaze u
međuprostoru.² Četnici dobivaju municiju od Nemaca, pa pre-
ma tome valja računati da će za jedan mah u borbi imati do-
voljno municije. Neprijateljsko naoružanje nam je nepoznato ali

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 15—2, k. 1090.

² Prema naredenju četničke Vrhovne komande br. 281 od 8. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-497), glavnina četničkih snaga se nalazila na ovim položajima: s. Lukavica — Zoljin vis bili su posjednuti dijelom snaga p. pukovnika Pavla Đurišića; položaje Bresići (k. 481) — Golo brdo (k. 544) — Spletana lipa (k. 651) branili su Rasinsko-toplička grupa korpusa i Šumadijski korpus; Vis (k. 556) — Jelik (k. 542) — Zelinjsko brdo (k. 534) posjedali su Cersko-majevička grupa korpusa, Timočki i Valjevski korpus; Jasenice (k. 498) branio je Kosovski korpus; Ploču i D. Krečane posjedala je 3. trebavska brigada; rejon Gradačca i samo mjesto držala je četnička Gorska garda.

Zapovješću četničke Vrhovne komande br. 282 od 8. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 25—3, k. 6) naredeno je da trupe Komande Crne Gore i Staroga Rasa, kojima je komandovao potpukovnik Pavle Đurišić, izvrše smjenu trupa Komande Srbije radi njihovog preformiranja i od-mora. Takođe je naredeno da se u Modriči rasporede Južnomoravski korpus i snage pod neposrednom komandom kapetana Neška Nedića.

neprijatelj ne raspolaže sa teškim oruđima (topovima), dok raspolaže sa manjim brojem minobacača. Zarobljeni četnik Simonović Mihajlo, rodom iz Čubra, srez Negotinski, starost 22 g., iz prvog bataljona Timočke brigade Krajinskog korpusa, priča: »Naš bataljon broji 40 vojnika i tako isto i II bataljon. U našoj jedinici vlada zarazna bolest tifus. Četnici su jako nezadovoljni jer uviđaju kuda ih vode naši oficiri. Mnogi od naših vojnika bi se predali. Mnogi naši vojnici su pomrli u putu iz Srbije za Bosnu. Vašljivost, glad i druge bede prate stalno naše jedinice«.

U Modriči se nalaze ustaške³ i zelenokadrovačke snage⁴ kao i na prostoriji Bukvik — Vitanovići — Bukovac,⁵ te prema tome valja i na njih računati.

Desno od nas prema Brčkom nema naših snaga sem na prostoriji Cerik — Bijela Trebavsko-posavski odred. Levo od nas nalazi se 45. divizija. Ispred nas nema naših delova.

Naš zadatak: Naša divizija izvršiće napad na neprijatelja u cilju oslobođenja Gradačca⁶ i pomeranja naše linije položaja ka severozapadu.

Za izvršenje napred navedenog zadatka

N A R E Đ U J E M O :

16 brigada,
komandant major
Zec Mirko.

Izvršiće napad na neprijatelja na liniji Kovačevac — Vis (k. 556) — Zelinjsko brdo (k. 534) — Tadića brdo — k. 465 i sa svoja 3 bataljona posesti liniju: Brđani — Vis (k. 521) — Colin koš — Vis (k. 556) — Zelinjsko brdo (534) — Tadića brdo — k. 465. Na navedenoj liniji dobro utvrditi položaje i ne dozvoliti da neprijatelj ma sa kakvim povratnim napadom odbaci naše snage sa navedene linije. Jedan svoj bataljon imati u rezervi na prostoriji Srpska Zelinja — Bogdanovici — šk. Levo održavati vezu sa snagama 45 divizije a desno sa 19 brigadom.

³ i ⁵ Do početka aprila tu su se nalazili dijelovi 15. ustaško-domobranske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/1—46, k. 134 A).

⁴ Tu su se prema izvještaju Ispostave kotarske oblasti u Odžaku od 6. januara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 33/6—1, k. 178), nalazili dijelovi 39. ustaške bojne.

⁶ O napadu na Gradačac vidi dok. br. 17.

19 srpska brigada,
komandant Mirko
Bujaković, poručnik.

Sa jednim bataljonom izvršiće napad pravcem Ploča (k. 450) — Humka (k. 381) i posesti položaje na istoj, dobro se utvrditi i povezivajući se sa jedinicama 16 brigade obezbeđuje levi bok napadnim snagama na Gradačac. Sa drugim jednim svojim bataljonom izvršiće prodor pravcem Petrovac — Donja Krčevina i izbiti na liniju Raskršće — k. 297 — k. 168 spuštajući se svojim desnim krilom na komunikaciju Gradačac — Skugrići i sa te strane sa manjim snagama potpomoći napad na s. Vida. Zadatak ovog bataljona jeste obezbediti napadne snage od pravca Skugrić. Sa trećim jednim svojim bataljonom vrši napad na Gradačac pravcem Ramić — Gornji Lukavac — Gradačac. Četvrti svoj jedan bataljon imati u rezervi na prostoriji Donje Zelinje. Levo održavati vezu sa 16 brigadom a desno sa 18 brigadom, na komunikaciji Pravoslavne Srnice — Gradačac.

18 brigada,
komandant kapetan
Mihajlo Jelić.

Izvršiće napad na Gradačac i to: jednim bataljonom napadati pravcem Avramovina — Donja Mionica — Gradačac. Zona dejstva ovog bataljona jeste komunikacija Pravoslavne Srnice — Gradačac, Zabari — Gradačac, s tim što ovaj bataljon ima likvidirati Humku (k. 288). Drugim jednim bataljonom probija se pravcem Lukić — Liporašće i napada na Gradačac sa severoistočne strane (Gornja Mionica — Gradačac). Trećim svojim bataljonom napada i čisti s. Turić i na liniji k. 130 — Staro Selo zatvara pravac od Gornjih Zabara. Četvrti svoj bataljon ostavlja na raskrsnici Pravoslavna Srnica za obezbeđenje od Brčkog.

Vezu održava levo sa 19 [brigadom] a desno sa Trebavsko-posavskim odredom.

Posavsko-trebavski
odred.

Postaviće se na liniju Porebrice — Seljani — Bijela sa zadatkom zatvaranja pravca od Brčkog. Održava vezu sa Štabom 18 brigade.

1 baterija bacača, 1 baterija protu- oklopnih topova.	Stavlja se pod komandu Štaba 18 bri- gade. 2 protuoklopna topa postaviti na raskrsnici Pravoslavne Srnice (ispred raskrsnice prema Brčkom) za zatvaranje pravca od Brčkog. Ova dva topa biće u sastavu bataljona koji ima zadatak obe- zbeđenja od Brčkog. Druga 2 topa i bateriju minobacača u- potrebiti za tučenje neprijateljskih ci- ljeva u Gradačcu i oko Gradačca.
Veze.	Sa ovim štabom imati stalnu telefonsku liniju a sa potčinjenim jedinicama orga- nizovati telefonske linije, a u nedostat- ku telefonskog kabla imati telefonsku vezu sa jedinicom na glavnom napad- nom pravcu. Veza mora biti stalna, radi toga pored telefonske veze predvideti i druga sredstva za vezu. Svaka dva sata održavati vezu preko radio-stanica gde postoji radio-stanica.
Evakuacija ranjenika.	Mediko-sanitetski bataljon nalaziće se u Gračanici. Ranjenike evakuisati najbli- žim i najpogodnijim pravcem do Medi- ko-sanitetskog bataljona.
Postupak sa zarobljenicima.	Sve zarobljenike upućivati kod ovog Štaba. Prema istima postupati prema međunarodnim pravima.
Mesto Štaba P-l. Početak napada.	Nalaziće se u s. Doborovci u školi. Početak napada, t.j. sa napadom otpo- četi 10 marta 1945 g. u 23 sati, do kog vremena sve jedinice imaju biti spre- mne i sa napadom otpočeti tačno u odre- đeno vreme.
Znaci raspoznavanja.	Za noć 10/11 o.m.: Šuma — Štab. Za 11. o.m. za dan: izdizanje kape u vis desnom rukom, odgovor: mahanje ka- pom iznad glave u krug u levoj ruci.
Razmeštaj jedinica i posadanje položaja po zauzimanju Gradačca.	16 brigada ostaje na napred navedenoj liniji, preduzima sve mere utvrđivanja na istoj liniji. 19 brigada poseda liniju Humka — Vuč- jak (k. 210) — k. 138 — Kikić — Gornja Mionica — k. 194.

18 brigada ostavlja jedan bataljon na liniji Turić — Staro Selo sa zadatkom zatvaranja pravca Zabara a jedan bataljon postavlja na liniji Porebrice — Bijela, a dva bataljona povlači u rezervu na prostoriju Kerep — Pravoslavne Srnice.

Napomena.

Voditi računa za vreme zauzimanja pojedinih sela o zaraznim bolestima jer u četničkim redovima kao i u prostorijama gde se oni nalaze vlada zaraza tifus.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politički komesar
potpukovnik,
Milojica Pantelić

Načelnik štaba
major,
V.⁷ Sekulić

Komandant
major,
Kukolj Uroš

M. P.

BR. 8

DIREKTIVA ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 13. MARTA 1945. ŠTABU 14. KORPUSA ZA DEJSTVO NA SEKTORU DONJEG TOKA RIJEKE BOSNE¹

C-1²
Op. br. 190
13 marta 1945 g.
U 15 čas.

B-1³

Za dalji rad jedinica na sektoru r. Bosne dajemo sledeću direktivu.

1) Duge Njive (k. 618) služiće kao stalni nivo daljeg dejstva P-1.

⁷ Vojo

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—1, k. 632.

² Odnosi se na 2. armiju (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

³ Riječ je o 14. korpusu JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

P-1⁴ prvo da izbije na liniju: k. 400⁵ (na r. Bosni) — s. Kužnjača — k. 238 — Skok (k. 310) — k. 323 — Lipik — s. Markovići — Duge Njive (k. 618).

Po izbijanju na prednju liniju, produžiti nadiranje i što pre ovladati linijom: k. 295 (D. Mahala, s. Koprivna) — M. i V. Vis (k. 381) — Pinea (k. 373) — Stražica (k. 452) — Čelija (k. 527) — s. Koprivska Trebava — Duge Njive (k. 618). Na ovoj liniji zadržati P-1, gde da se utvrdi, izviđa pred frontom i ostavi trećinu svojih snaga na prostoriji Modriča — Gradačac sa zadatkom obezbeđenja boka i pozadine.

Za dalje dejstvo naređenje će sledovati.

2) D-1⁶ da aktivira svoje levo krilo po sledećem:

a) diverzionim grupama dejstvovati na železničku prugu u dolini Bosne severno od Maglaja;

b) dejstvo vršiti pomoću eksploziva na sam voz pri njegovom nailasku, paljenjem istog pomoću mašine za električno paljenje;

v) ne zadržavati se oko rušenja same komunikacije, jer rezultati su minimalni.

3) Na ostalom delu vašeg fronta razviti do maksimuma izviđačku i obaveštajnu službu, sređivati podatke i blagovremeno nam dostavljati. Na pravcu Doboj — Gračanica biti stalno na oprezi i u punoj gotovosti.

4) Redovno nas izveštavajte telefonom i pismeno o svim promenama kod vas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za Stab
zastupa načelnika štaba
potpukovnik
R. Đ.⁷

⁴ Riječ je o Štabu 25. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

⁵ Ta kota nije nađena na karti 1:100.000. Odnosi se, vjerovatno, na kotu 106, oko 2 km sjeverno od Kužnjače (na r. Bosni).

⁶ O aktivnosti jedinica 45. divizije vidi dok. br. 18.

⁷ Radoslav Đurić

BR. 9

NAREĐENJE ŠTABA 17. DIVIZIJE JA OD 13. MARTA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD JUŽNO OD BIJELEJINE¹

A-1²

Op. br.

13 marta 1945 god.

U 13 časova.

ŠTABU A-2, A-3, A-4³ I ARTILJERIJSKOM DIVIZIONU

U toku prošle noći napad naših jedinica⁴ na neprijateljske položaje na liniji Janja — Obrijež — Modran nije uspeo zbog jakog i organizovanog neprijateljskog otpora, a u velikoj meri greškom naših jedinica⁵ koje nisu pravilno i na vreme iskoristile artiljerijsku pripremu.

Neprijatelj⁶ drži iste položaje, s razlikom što je u toku jučerašnjeg dana napustio svoje položaje na prostoriji Donja Mahala — Konak. Napuštanje tih položaja neprijatelj je izvršio najverovatnije zbog pritiska naših snaga na njegove osnovne položaje, tako da je iste pojačavao slabeći svoje desno krilo.

U vezi takve situacije i zadatka postavljenog pred našu diviziju

NAREĐUJEMO:

1. A-2 ostaje i dalje na istim položajima. Zadatak brigade je zatvaranje pravca Janja — Branjevo na osnovnom pravcu komunikacija i dolina reke Drine. Položaje organizovati i utvrditi, stvoriti plan odbrane i plan vatre za sve jedinice. Stalno vršiti kontrolu predterena slanjem jačih izvidničkih patrola prema neprijatelju, koje moraju na vreme osujetiti sve neprijateljske namere. U levo održavati tesnu vezu sa jedinicama A-4 i na njih se oslanjati. Preporučljivo je, da štab brigade ima potrebnu brigadnu rezervu.

2. A-4 večeras u prvi sumrak smeniće jedinice A-3 i zaposesti njihove položaje protežući se u levo do Rašća — k. 209 zaključno. Najveću pažnju obratiti na zatvaranje i kontrolu

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 12—2, k. 983.

² Radi se o 17. diviziji JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

³ Odnosi se na 2. 6. i 15. brigadu 17. divizije JA.

⁴ i ⁷ Napad je izvršen 12/13. marta 1945. O navedenim dejstvima vidi dok. br. 50, objašnjenje br. 6; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 983.

⁵ Vidi naređenje Štaba 17. divizije od 26. marta 1945 (Arhiv VII, reg. br. 13—2, k. 983), u kome su analizirani nedostaci jedinica u borbama vođenim tokom marta 1945. godine. O ovim borbama vidi i dok. br. 50.

^B Vidi dok. br. 6, objašnjenje br. 6.

pravca Draginja, tj. međuprostor između A-4 i A-2. Sa jednim bataljonom u toku ove noći postaviti zasedu na komunikacije Bijeljina — Brezovo Polje sa zadatkom napada na neprijateljske delove koji se kreću duž te komunikacije. Pokret sa tim bataljonom izvršiti takođe u prvi sumrak i izabrati pogodna mesta za zasede i pravac za pokret. Taj bataljon ostaće na tom zadatku toliko, da se isti u svitanje može vratiti u sastav brigade na novoodređeni sektor, gde će ga štab brigade prema potrebi postaviti.

Bataljon koji će biti upućen radi dejstva na komunikaciju mora biti oslobođen svih nepokretnih delova i dejstvovati partizanski.

Zadatak brigade je zatvaranje pravca Modran prema Čengiću i Trnovi, tj. sprečavanje neprijatelju uopšte da prelazi Modran i Zmajevac. Svojim levim krilom treba stalno kontrolisati pravac prema Suhom Polju i ne dozvoliti neprijatelju eventualne manevre i ugrožavanje naših krila. Budno pratiti rad neprijatelja na svom sektoru i vršiti stalna izviđanja na više pravaca, Stab brigade neka odredi potrebnu rezervu.

3. A-3 po dobivenoj smeni i pri izvršenoj predaji položaja jedinicama A-4 postaviće se na prostoriju Tavna — Potok — Glavičice — Donja Pilića.

Jedan bataljon odmah uputiti pravcem Pilića — Lokanj — Jasenice — Jusići. Taj prostor mora bataljon preći u toku ove noći i na svom putu prečistiti teren od četničkih grupica, koje se još uvek zadržavaju baš na tom prostoru, napadajući povremeno naše manje delove duž komunikacije Zvornik — Kozluk — Sepak. Sutra 14. o.m. u 7 časova bataljon nastavlja pokret najpogodnijim putem na komunikaciju Zvornik — Capardi. Po izbijanju na tu komunikaciju jednu četvu postaviti na prostoriji Stan sa zadatkom kontrole komunikacije od Zvornika do Glumina. Jednu četvu postaviti u Caparde sa zadatkom kontrole dela komunikacije Glumine — Capardi. Jednu četvu postaviti u selo Memići sa zadatkom kontrole dela komunikacije Capardi — Prnjavor. Kontrolu komunikacija vršiti jakim patrolama, koje se moraju kretati po grebenima koji dominiraju cestom. Osnovni zadatak bataljona jeste, da na prostoru Zvornik — Prnjavor osigura prevoz materijala od Zvornika do Tuzle od četničkih grupica, koje se i na tu komunikaciju povremeno pojavljuju. U duhu ovog zadatka štab bataljona neka razvije punu samoinicijativu i organizuje potere za četnicima. Bataljon će ostati na tom zadatku do daljeg naređenja.

A-3 uputiće taj bataljon odmah po izvršenoj smeni, jei isti na novoj prostoriji mora biti najkasnije sutra 14 o.m. do mraka.

Štab brigade sa ostalim svojim snagama preduzeće čišćenje terena od četničkih grupa duž komunikacije Šepak — Kozluk — Jordan. Na tom terenu kreće se oko 120 četnika, koji napadaju na naše patrole i kurire, a takođe ometaju rad naših drugova na skelama od Kozluka. Potrebno je, da štab brigade u sporazumu sa šefom o. centra ovog štaba organizuje čišćenje terena na taj način, što će prethodno dobiti tačne podatke o neprijatelju, mestu njihovog bavljenja, kao i njihovu jačini. Za akciju protiv četnika odrediti jaka odeljenja, jačine čete, a po potrebi i više, osloboditi ih svih nepokretnih delova, naoružati ih automatima i puškomitraljezima, kombinovati takva udarna odeljenja sa dobrim borcima i izviđačkim grupama, da se uspeh zagarantuje. Tu ne treba angažovati čitave bataljone, već brigadu držati u rezervi, kako bi je mogli upotrebiti prema razvoju situacije i na drugim pravcima.

4. Artiljerijski divizion po prijemu ovoga naređenja postaviće svoje baterije na prostorijsi sela Potok i povezati se sa štabom A-3, čije će jedinice istu osiguravati.

5. Sve jedinice moraju održavati stalnu i tesnu vezu između sebe i o svakoj i najmanjoj promeni obaveštavati svoj štab putem kurira i pismeno.

6. Prema podacima dobivenim od štaba B-1 i armije neprijatelj je u toku prošle noći vršio jak saobraćaj od Bijeljine prema Brčkom i sa istim nastavio i u toku današnjeg dana. Dozvoljava se pretpostavka, da neprijatelj zbog našeg pritiska i uopšte zbog situacije izvlači svoje snage iz Bijeljine. Ukoliko je izvlačenje u toku, mi ćemo pojačati i preneti težište našeg udara na komunikaciju Bijeljina — Brezovo Polje. Potrebno je budno pratiti rad neprijatelja na celom sektoru, a naročito dobiti tačne podatke o neprijateljskim pokretima na komunikaciji Bijeljina — Brezovo Polje. Čim se primeti, da neprijatelj navlači svoje snage, A-2 ima zadatak vršiti jak pritisak na neprijateljsku zaštitnicu, dok će ostale brigade dobiti pravce za dejstvo.

Baš zbog ovakve situacije štabovi moraju uložiti maksimum napora, da se neprijateljske namere otkriju, kako bi mogli nepovoljan položaj za neprijatelja iskoristiti.

7. Pitanje evakuacije ranjenika i snabdevanje jedinica ostaje kako je to naređeno u našoj jučerašnjoj zapovesti⁷ za napad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Načelnik — pukovnik,
Hajko Tanasković

Za štab
komandant — p.pukovnik,
Blažo Janković

BR. 10

IZVJEŠTAJ ŠTABA 45. DIVIZIJE OD 13. MARTA 1945. ŠTABU 14. KORPUSA JA O ORGANIZACIJI POLOŽAJA I RASPOREDU I ZADACIMA JEDINICA U ŠIREM ZAHVATU KOMUNIKACIJE GRAČANICA — DOBOJ¹

D-1
O. br. 92
13. III. 1945.

B-1²

Prema telefonskom naređenju toga štaba dostavljamo vam detaljan izveštaj o organizaciji naših položaja, rasporedu i zadacima naših jedinica.

Linija na kojoj se nalaze položaji naših jedinica³ povučena je tako da su zastupljeni i taktički i fortifikacijski uslovi.

U taktičkom pogledu ovi su položaji dobri jer pružaju konfiguracijom terena mogućnost dominiranja i uzastopne odbrane. Promenom položaja izvesnih oruđa ovi bi položaji mogli da posluže i kao vrlo dobri polazni položaji za ofanzivne operacije.

Ispred linije glavnih položaja nalaze se dominirajuće tačke koje služe kao vrlo dobri istureni položaji.

Na glavnom položaju posednute su ne samo oslone tačke, već i međuprostori tako da postoji i vatrena i materijalna veza između pojedinih oslonih tačaka.

U međuprostoru između glavnih i prihvatnih položaja nalaze se prihvatne oslone tačke, koje imaju zadatak da u slučaju neprijateljskog⁴ proboja usporavaju njegovo nadiranje i omogućavaju uredno izvlačenje naših jedinica.

Prihvatni položaji još nisu fortifikacijski uređeni, ali su trasirani i donekle pripremljeni za prihvrat.

Trase prvog položaja dobre su i zbog toga što zatvaraju sve pravce eventualnog neprijateljskog nadiranja.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 39—5, k. 1311.

² Odnosi se na 14. korpus JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

³ Vidi dok. br. 18.

⁴ O njemačkim snagama u rejonu Doboja vidi dok. br. 2, objašnjenje br. 5. Od ustaško-domobranskih snaga, prema naređenju Zapo-
vjedništva 16. ustaškog stajaceg zdrugu od 22. februara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/20—1, k. 114), u Doboju se nalazila 2. bojna toga zdrugu. Pored ove bojne, u rejonu Doboja nalazile su se 14. i 25. ustaška bojna, koje su pripadale 12. ustaškom zdrugu 12. ustaško-domobranske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/1—39, k. 134).

Streljački zakloni na svim položajima nalaze se na vojničkoj ivici, a gotovo iza svakog zaklona ili u neposrednoj blizini njegove nalaze se skloništa za ljudstvo, oruđa i municiju.

Položaji na kojima se nalaze jedinice D-3 nisu uređeni kao kod D-2 i D-4 jer se gotovo čitava jedinica nalazi na isturenim položajima.

Fortifikacijsko uređenje ovih položaja svodi se na utvrđivanje oslonih tačaka isturenog položaja. Međuprostori su mahom posednuti, a branjeni su vatrom sa dve susedne oslone tačke.

Jedinice D-2 i D-4 nalaze se na desnoj obali r. Spreče, a D-3 je na levoj obali iste reke.

D-2 je posela i fortifikacijski uredila položaje na liniji: r. Spreča — Samarić (k. 202) — preko komunikacije Gračanica — Doboj — s. Ahinbašići — kosa Motka (k. 442). Levo krilo ove jedinice naslonjeno je na r. Spreču i time dobro osigurano. Nezgoda se pojavljuje u tome što gotovo preko krajnjeg levog krila prolazi drum Gračanica — Doboj. Posledice ove nezgode uklonjene su na taj način što je rezerva ove jedinice smeštena na krajnje levo krilo. Desno krilo je u neposrednoj vezi sa jedinicama D-4 na kosi Motka (k. 442). Ova jedinica na glavnom položaju drži $\frac{3}{4}$ svojih snaga, a $\frac{1}{4}$ je u rezervi na levom krilu.

Položaj jedinice D-4 nalazi se u produženju desnog krila jedinica D-2 na liniji: kosa Motka (k. 442) — Drum (k. 361) — Beli Potok — Prnjavor — Drenova — k. 276. Levo krilo ove jedinice naslonjeno je na desno krilo jedinica D-2 a desno krilo joj je otkriveno.

D-3 se nalazi na levoj obali r. Spreče, gde vodi elastičnu borbu s neprijateljem. Čitava jedinica se nalazi na oslonim tačkama isturenog položaja na liniji: r. Spreča — s. Maljani — K. 288 — s. Brđani — K. 389 — Visoka Ravan. Ovde se sada stvara međuprostor koji počinje od Visoke Ravni a završava se kod s. Gavrića. Ovaj prostor redovno se kontroliše patrolama i izviđačkim odeljenjima. Od s. Gavrići položaj se proteže na s. Maslovare — Njivice (K. 548) — Okrugli Gaj (K. 605). Ovde se opet stvara jedan manji međuprostor koji se proteže sve do Krčmarice (trigonometar 682), koji je branjen vatrom sa oslonih tačaka Okrugli Gaj (K. 605) i Krčmarica (trigonometar 682). Od Krčmarice (K. 682) položaj se pruža do Konjske Glave (K. 651) obuhvatajući K. 683, K. 588 i K. 582.

Zadatak naših jedinica je uporna odbrana položaja na kojima se sada nalaze, izviđanje i prikupljanje podataka za pretstojeće operacije ili u slučaju promene stanja kod neprijatelja dejstvo prema situaciji.

U slučaju jačeg neprijateljskog pritiska, neprijatelj bi morao biti zadržan na liniji na kojoj se sada jedinice nalaze ili u krajnjem slučaju na prostori između glavnog i prihvatnog položaja.

Raspored pešadijskih automatskih oruđa, lakih i teških bacača i artiljerijskih oruđa izvršen je tako da su do maksimuma iskorišćene njihove balističke i taktičke osobine.

U streljačkim zaklonima pored strelaca nalaze se i laka automatska oruđa. Uz samu liniju streljačkih zaklona i nešto iza ove nalaze se položaji bacača 50 mm. Teška automatska oruđa nalaze se na krilima i bokovima streljačkih položaja, pozadi položaja strelaca na dominirajućim tačkama ili u neposrednim međuprostorima između dve oslone tačke. Teški bacači 82 mm, usled svojih balističkih osobina, povučeni su iza streljačkih zaklona i iza terenskih uzvišica.

Prilikom deljenja zone dejstva pojedinim oruđima i grupama oruđa vodilo se računa o terenu i balističkim osobinama samog oruđa.

Automatska oruđa koja se nalaze na bokovima imaju zadatak bočnog obezbeđenja i održavanja vatrene veze s jedinicama na susjednim oslonim tačkama ili sa isturenim položajima svoje jedinice. Ona pak automatska oruđa koja se nalaze oko sredine rasporeda strelaca tuku položaj ispred svojih jedinica i po pravcu održavaju vatrenu vezu sa susjednim automatskim oruđima.

Laki bacači, zbog svojih balističkih osobina i malog dometa, postavljeni su uz sami streljački zaklon i služe za tučenje neprijateljskih položaja i svih mrtvih uglova ispred sopstvenih položaja.

Teški bacači 82 mm, usled velikog dometa i krivine putanje, postavljeni su iza linije položaja i terenskih uzvišica, odakle dejstvuju po pravcu na čitavom frontu svoje jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
Načelnik štaba — potpukovnik,
Milan Abramović

Dostavljeno:
B-1, D-2, D-3 i D-4.

BR. 11

NAREĐENJE ŠTABA 2. ARMIJE OD 14. MARTA 1945. ŠTABU 14. KORPUSA JA O DEJSTVIMA U REJONIMA GRADČA, MODRICE I TUZLE¹

C-1
Op. br. 190
14 marta 1945 g.
u 6 čas.

B - 1

Smatramo da su dosadanje akcije P-1,² posle glavnog udarca zadatog četnicima,³ uglavnom postigle uspeh.

U vezi sa celom situacijom na bosanskom bojištu i rasporedu neprijateljskih snaga na našem bojištu, potrebno je da za izvesno vreme stabilizujemo naš front, da reorganizujemo i preoruzamo naše jedinice.⁴ S toga

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—9, k. 272 A.

² vidi dok. br. 17.

³ Štab četničke Vrhovne komande je, naredjenjem br. 293 od 11. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-506), preformirao četničke jedinice na sledeći način: Gorska garda (3 brigade); komandant major Nikola Kalabić; Avalski korpus (4 brigade), komandant potpukovnik Sveta Tripković; Šumadijski korpus (3 brigade), komandant potpukovnik Dušan Smiljanić; Rasinsko-toplički korpus (5 brigada), komandant pukovnik Dragutin Keserović; Valjevsko-moravski korpus (3 brigade), komandant kapetan I klase Neško Nedić; Cerski korpus (3 brigade), komandant potpukovnik Dragoslav Račić. Po depešama četničke Vrhovne komande br. 804 i 810 od 12. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/VII, DM-IV), na lijevoj obali Tolise, od Brezove kose (k. 442) preko s. Tolise do s. Skugrića, nalazili su se Šumadijski i 1. kosovski korpus. Istoga dana je Vrhovna komanda naredila Smiljaniću da sa Brajovićem preduzme protivnapade. Depešama četničke Vrhovne komande br. 831 i 832 od 13. marta 1945. i zapovijestima od 12. i 13. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/VII, DM-IV, reg. br. VK-V-508 i reg. br. VK-V-510), poslanim komandantu Rasinsko-topličkog korpusa Dragutinu Keseroviću i Račiću, naredeno je da se uveče posedne linija Gradina (k. 301) — Srednje brdo — Duga kosa — Stražica — Pivska (k. 393) — k. 124. Po stizanju na navedene položaje trebalo je da odmah otpočne prebacivanje Cerskog korpusa skelama preko Bosne kod s. Adara, a Rasinsko-topličkog korpusa kod s. Koprivne. Pod komandu komandanta Cerskog korpusa stavljena je 8. divizija Pavla Đurišića. Na lijevoj obali Bosne kod s. Busa tada se već nalazio Valjevsko-moravski korpus Neška Nedića. Zatim je naredeno da se sve srbijanske i crnogorske četničke snage, zbog teške situacije na frontu, prebace na lijevu obalu Bosne, te da se srbijanski četnici razmjestu u rejonu s. Podnovlja i sjeverno od s. Dugog Polja a crnogorski četnici u rejonu Lipijaka (k. 277).

⁴ Vidi dok. br. 6, objašnjenje br. 10.

n a r e đ u j e m o :

1. — P-1 sa dve trećine da organizuje i aktivno brani liniju: s. Briježnica — s. Samarevac — Podgorica (k. 180) — s. Kikić — k. 138 — Vučjak (k. 210) — k. 391 — Tadića Brdo (k. 469) — Zelinjsko Brdo (k. 534) — Vis (k. 556) — Spletena Lipa (k. 651) — Colin Koš — k. 576.

U toku noći 14/15 o.m. sa dosad dostignute linije povući P-1,⁵ ostavljajući prema neprijatelju⁶ zastor od manjih delova. Njihov raspored treba da bude takav da ostavljaju i dalje utisak prisustva svih snaga P-1 na dostignutoj liniji. U tom cilju naročito obratiti pažnju na potrebu ostavljanja pojedinih automatskih oruđa na važnijim tačkama kao i pojedinih pešadiskih pratećih oruđa. Pod jačim pritiskom neprijatelja, ovi delovi treba da se naglo odlepe i unapred određenim pravcima povuku ne otkrivajući liniju glavnog položaja P-1. Iznenadnom bliskom vatom sa glavnog položaja obasuti neprijatelja i potom aktivnim dejstvom zadati mu odlučan udarac.

2. — Jedna trećina P-1 ima biti stalno slobodna. Zasad ona na desnom krilu. Istu osposobiti za lake i brze pokrete (osloboditi glomaznih delova i komore).

Do konsolidovanja glavnog položaja P-1 upotrebiti je za aktivno dejstvo ispred fronta. Posle toga sa njom dejstvovati iznenadno i najaktivnije najosetljivijim pravcima po neprijatelja, naročito preko Modriče u dolini Bosne i u Posavini (Zabari i okolina). Njeno dejstvo može biti u isto vreme na više raznih pravaca, što će zavisiti od situacije.

Nju povremeno smenjivati jedinicama sa glavnog položaja.

3. — Jednu trećinu K-1 odmah prebaciti na prostoriju s. Poljice — s. Prokosovići — s. Babice. Sa te prostorije sa potrebnim delovima da organizuje stalno izviđanje doline r. Krivaje i što dublje prema reci Bosni i zoni između r. Bočinje i r. Krivaje (prema sektoru Zavidovići). Ona da uspostavi neposrednu vezu i sa nama, kako bi nas mogla najhitnije izvestiti u slučaju pokreta jačih neprijateljskih snaga u dodeljenoj zoni prema dolini r. Spreče.

4. — Delovi D-1 koji su na levoj obali r. Spreče da organizuju i stalno izviđaju prema dolini Bosne (sektor Maglaj) i to što dublje.

5. — Uopšte ispred celog fronta B-1 organizovati stalno izviđanje na što većoj dubini i brzo obaveštavanje B-1 i C-1.

⁵ Vidi dok. br 17.

⁶ Vidi dok. br. 32, objašnjenje br. 3.

6. — Naročito obratiti pažnju na spojeve (unutrašnja krila) P-1 i D-1, predviđajući uzajamnu brzu intervenciju i sadejstvo vatrom i udarom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
Načelnik štaba
general-major
Lj. V.⁷

BR. 12

ZAPOVIJEST ŠTABA 28. DIVIZIJE JA OD 14. MARTA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA NA KOMUNIKACIJI BRČKO — BREZOVO POLJE¹

STAB — 1

Str. p. op. broj: 22
dne 14. III. 945

Z A P O V J E S T

Sekcija Bijeljina i Tuzla 1 : 100.000

Neprijateljske jače snage, radi osiguranja komunikacija Bijeljina — Brčko, nalaze se na prostoriji Novo Brezovo Polje — Brčko — Gorice sa isturenim djelovima na liniji Pljoštare — Kolakovićev Stan — Pljoštara — Grbavica — Brod — Dizdaruša — Grčica, i organizovanu neposrednu odbranu ceste Brčko — Brezovo Polje sa daleko isturujućim jačim djelovima koji kontrolišu gotovo cijelu prostoriju od Kojića — Sandića — Slepčevića i pravoslavnog Brezovog Polja južno, i do rjeke Save sjeverno. Ove snage su sastavljene u glavnom od Nemaca,² ustaša,³ Čerkeza⁴ i četnika,⁵ dok zapadno kod ovih mjesta pro-

⁷ Ljubo Vučković

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 20—1/1, k. 1125.

² Riječ je o 22. njemačkoj pješadijskoj diviziji, koja je na široj prostoriji Bijeljine osiguravala trougao Sava — Drina (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—3, k. 72). Opširnije o tome vidi dok. br. 6.

³ U Brčkom je tada bio Stožer 12. ustaškog djelatnog zdruza (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 161; Arhiv VII, reg. br. 17/9—3, k. 136).

⁴ Vidi dok. br. 17, objašnjenje br. 13.

⁵ O četničkim snagama vidi dok. br. 11.

storiju Žabari — Tramošnica — Turić kontrolišu samo četnici, koji se spuštaju do Jagodnjaka — Gornjeg Vukšića i Zepča gdje povremeno prelaze rjeku Tinju i uznemiruju naše jedinice koje su smještene na komunikaciji Brčko — Srnice.

U vezi sa gore izloženom situacijom naš zadatak bi bio ispitivanje neprijatelja na cijeloj ovoj prostoriji, stalno uznemiravanje, vršeći energične napade na komunikaciju Brčko — Brezovo Polje, u vezi s čim

N A R E Đ U J E M O ⁶:

V-3⁷

Smjestit će se na prostoriju Bukvik — Vitanović — Gornja Brka — Palanka zatvarajući na taj način komunikaciju Brčko — Srnice, usled čega glavni dio svojih snaga treba orijentisati na tom pravcu, organizujući svoje glavne položaje na liniji: Raskršće puteva sjeverno od kote 115 (Hrlaš) — kota 113, put za Gornju Brku do raskršća sjevero-istočno od mlina, te kota 105, naslanjajući se lijevim krilom na potok Lukavac. Na desnom krilu na pomenutom raskršću sjeverno od kote 115 održava čvrstu vezu sa V-2. Svoje pretstražarske položaje treba organizovati na liniji Sitara — kota 112 — Donja Brka — Han Jabučik — Ulović — kota 103, na kojoj treba obrazovati i svoju osmatračnicu.

Radi uznemiravanja četnika na lijevom svom krilu treba organizovati manje i veće grupe koje će pod najpovoljnijim okolnostima ispitavši prethodno situaciju prelaziti rjeku Tinju i napadati njihove grupe koje se spuštaju u sela na lijevoj obali ove rijeke. Sva mjesta koja se nalaze istočno od rijeke Tinje a u kojima se zadržavaju ustaše i četnici treba raščistiti. Stoga neka V-3 odmah priđe likvidaciji Rogozana i Ulica u kojima prema podacima imade oko 150 ustaša i četnika. U ovom radu treba biti aktivan i energičan, te stalno težiti da ovladamo što širom prostorijom koja će nam poslužiti kao baza za ishranu.

V-2⁸

Smjestit će se na prostoriju Šatorovići — Gornje Boderište — Potočari — Stanovi, organizujući glavne svoje položaje na liniji: Raskršće ju-

⁶ O navedenim dejstvima vidi dok. br. 37.

⁷ Odnosi se na 21. brigadu 28. divizije JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

⁸ Riječ je o 17. brigadi 28. divizije JA.

	Иако дивизијски тешких бацача не би био угрожен. Своје претотражарске посаде организовати на линији Бегули-Паванци кота 103 - Смербергова кота 103 Ситара. Нарочиту пажњу обратити на пут који од Брода преко кота 112 и 115 води за Доње Поље. На коти 103 код Паванца треба смјестити осматрачницу са којом треба бити у сталној вези, јер ће нам она много користити за достављање тачних података о непријатељским покретима, концентрацијама и уопште о свим променама које буду на непријатељском фронту, и за нас буду представљале добру мету за гађање тешким оружјем.
В - 4	Смјестити ће се на просторију Бузикаре-Грбета-Рамазео, образујући главне посаде на линији Панчево Брдо кота 149 Дамјановићи кота 139 Козјача. Ради осигурања свог десног крила који може често бити угрожен са правца Брезовог Поља, у Поповом Пољу треба образovati неку врсту објавнице која ће имати у задатку да контролише пут за Брезово Поље, и у случају напласка непријатеља тим правцем на јбрним путем извештава своју јединицу, непријатеља пропуста и код овај прам борбу код Козјаче, напаса га бојно, обухватајући га десним крилом. Ова јединица по могућству треба да одржава везу са јединицама 4-1 чија ће једна дво бити смјештени на просторији Брезово Поље-Пјешани. Своје претотражарске посаде треба образovati на нај погоднијим мјестима на линији: Смићин-Брићин-Лујинско Поље. Ради узнемиравања непријатеља треба стално јачим групама нагињати на цести.
Арт. Бригада	Смјестити ће се на просторију: Дубравац-Раван-Поточари образујући посаде тешких бацача у јужном дијелу села Поточари, а дивизијски топова у договору са В-2 уопати негдје у околини Горњег Бодришта. Задатак ове јединице јесте као и осталих узнемиравање непријатеља повременом артиљеријском и бацачком ватром. У случају неког напада од стране непријатеља у заједници са јединицама (пјешачким) садејствовати. Нарочиту пажњу треба обратити на комуникацију Брезово Поље-Брчко којом се непријатељ извеза.
ВЕЗА	За наше јединице веза остаје као и до сада, с тим што ће арт. бригада повезати се са нашим штабом и својим дивизионима. Ради координације рада са пјешачким јединицама, преко нас ће бити повезана са свим јединицама.
САМШТЕТ	Дивизијско превијалити са хируршким екипом налазит ће се у Чалку камо треба упуњавати све ранјенике.
МЈЕСТ ШТАБОВА	В-1 налазит ће се у селу Ратковићима В-2 налазит ће се у селу Катировићима В-3 налазит ће се у селу Паванка В-4 налазит ће се у селу Коритани Арт. бригада налазит ће се у селу Поточари.
КОСНА	Треба да буде дјелимично са терена а дјелимично ће се допремати из Србије. Ради тога треба се повезати са народно С.О. преко којих сакупљати храну на терену како сточну тако и људску.
Политкомесар-пуковник:	Смрт фашизму - слобода народу. Оп. официр-наметан:

žno od kote 112 — Vranovača (trigonometar 123) — trigonometar 117 — Travnjaci — kota 116, naslanjajući se desnim krilom na potok Blizna kod mlina. Radi bočnog osiguranja divizion teških bacača koji će se nalaziti u južnom djelu sela Potočara jedinica u Stanovima treba da se postavi na položaj na liniji Stanišići — trigonometar 139 — kota 141 čvrsto vezujući se desno sa jedinicama V-4⁹ kod Pančova Brda, a lijevo naslanja se na potok Blizna kod mlina i veže sa svojim jedinicama. Ovoj jedinici treba skrenuti pažnju na budnost sa pravca ceste Brčko — Brezovo Polje, kako divizion teških bacača ne bi bio ugrožen. Svoje pretstražarske položaje organizovati na liniji Begluk — Čadavac — kota 103 — Omerbegovača — kota 103 — Sitara. Naročitu pažnju obratiti na put koji od Broda preko kote 112 i 115 vodi za Donje Boće. Na koti 103 kod Čadavca treba smjestiti osmatračnicu sa kojom treba biti u stalnoj vezi, jer će nam ona mnogo koristiti za dostavljanje tačnih podataka o neprijateljskim pokretima, koncentracijama i uopšte o svim promenama koje budu na neprijateljskom frontu, i za nas budu pretstavljale dobru meru za gađanje teškim oruđima.

V-4

Smjestit će se na prostoriju Buzekara — Grbeti — Ražljevo, obrazujući glavne položaje na liniji Pančovo Brdo (kota 149) — Damjanovići — kota 139 — Kozjača. Radi osiguranja svog desnog krila koje može često biti ugroženo sa pravca Brezovog Polja, u Popovom Polju treba obrazovati neku vrstu objavnice koja će imati u zadatku da kontroliše put za Brezovo Polje, i u slučaju nalaska neprijatelja tim pravcem najbržim putem izveštava svoju jedinicu, neprijatelja propušta i, kad ovaj primi borbu kod Kozjače, napada ga bočno, obuhvatajući ga desnim krilom. Ova jedinica po mogućstvu treba da održava vezu sa jedinicama A-1 čiji će jedan dio biti smješten na prostoriji Brezovo Polje — Bijeljina. Svoje pretstražarske položaje treba obrazovati na najpodesnijim mjestima na liniji: Simići — Brkići — Duinsko Polje. Radi uznemiravanja neprijatelja treba stalno jačim grupama naginjati ka cesti.

⁹ Odnosi se na 25. brigadu 28. divizije JA.

ART. BRIGADA	Smjestit će se na prostoriju Dubravice — Ravan — Potočari organizujući položaje teških bacača u južnom djelu sela Potočara, a divizion topova u dogovoru sa V-2 ukopati negdje u okolini Gornjeg Boderišta. Zadatak ove jedinice jeste kao i ostalih uznemiravanje neprijatelja povremenom artiljeriskom i bacačkom vatrom. U slučaju nekog ispada od strane neprijatelja u zajednici sa jedinicama (pješačkim) sadejstvovati. Naročitu pažnju treba obratiti na komunikaciju Brezovo Polje — Brčko kojom se neprijatelj izvlači.
VEZA	Za naše jedinice veza ostaje kao i do sada, s tim što će Art. brigada povezati se sa našim štabom i svojim divizionima. Radi koordinacije rada sa pješadiskim jedinicama, preko nas će biti povezana sa svim jedinicama.
SANITET	Divizisko previjalište sa hirurškom ekipom nalazit će se u Celiću, kamo treba upućivati sve ranjenike.
MJESTO ŠTABOVA	V-1 nalazit će se u selu Ratkovićima, V-2 nalazit će se u selu Satorovići, V-3 nalazit će se u selu Palanka, V-4 nalazit će se u selu Koretaši, Art. brigada nalazit će se u selu Potočari.
ISHRANA	Treba aa bude djelimično sa terena a djelimično će se dopremati iz Srbije. Radi toga treba se povezati sa Narodno O.O. preko kojih sakupljati hranu na terenu kako stočnu tako i ljudsku.
SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !	
Politkomesar — ppukovnik: B.¹⁰ Mraković	Op. oficir — kapetan: Nikola S. Krajšić

BR. 13

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 2. ARMIJE JA NA DAN 15. MARTA 1945. GODINE

Načelnik
Artileriskog odeljenja
art. major,
Voj. Cerović

Komandant
general-lajtnant
Koča A. Popović

¹ Original (formular štampan ćirilicom a pisan mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 46—2, k. 271.

² Prema operacijskom izvještaju Štaba 45. divizije JA od 13. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 43—5, k. 1331) ta jedinica je imala po spisku 11.173, u rashodu 2.933, a na licu 8.240 ljudi.

³ Pogrešno sabrano, treba: 2.658.

BR. 14

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 23. DIVIZIJE OD 15. MARTA 1945. ŠTABA
BU 14. KORPUSA JA O DEJSTVIMA NA DESNOJ OBALI
SPREČE¹**

K-1

O. broj 157

15. marta 1945. god.

Operativni izveštaj

od 1.-III do 14.-III

1945. god.

B-1 — O

OBOSTRANA SITUACIJA

Na dan 1.-III-1945. g.

Na dan 1. marta, protivnik² je držao položaje Du-brave — Porebrice — Avramovina — Tokić — k. 199 — k. 313 — Grabovac — k. 402 — Borik — (Trig. 436) — k. 495 — k. 598 — Mramorje — k. 646 — Kovačeva Kosa — k. 640 — Spletena lipa — k. 651 — k. 586 — Golo Brdo (k. 544) i Živkovići — Zoljin Vis (k. 527) — Delića Brdo (k. 499) — Mujkanovača — k. 485, sa orijentacijom prema jug. istoku i istoku.

K-1 ov. dana je, frontom prema sev. zapadu i zapadu, Dosedalo i branilo položaje: 1st. ivica sela Cerika — Jakavica — k. 164 — k. 188 — Mednica (Trig. 215) — sev. zapadna ivica s. Kerepa — Jukan — k. 244 — k. 293 — Buk — k. 319 — k. 399 — k. 431 — k. 497 — Okići — Zvečak — k. 529 — Studenac (k. 639) — Spasovište — k. 494 — Vis (k. 521) — Drenova — k. 584 — Drum — k. 461 i to:

K-3, sa jednom baterijom protivkolskih topova i sa jednom baterijom t. bacača, desno od s. Cerika zaključno, a levo do K. 497 isključno,

K-2 desno od K. 497 isključno, pa levo do Javorskog Potoka kod zaseoka Garića zaključno, a

K-4, sa jednom baterijom protivkolskih topova i baterijom teških bacača, posedalo je odsek: desno od Ja-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—2, k. 1069.

² Riječ je o četnicima Draže Mihailovića (vidi dok. br. 2).

vorskog Potoka isključno, pa levo do Druma — k. 461 zaključno.

Desno od nas, na prostoriji s. Bijela, nalazio se BB, kod Jukana 1 bataljon PT odreda, a levo od nas, na Majci i dalje, delovi D, (D-2).

Grupisanje protivničkih snaga je izgledalo ovako: na teritoriji Posavine brigade domaćih četnika, sa nešto malo zelenog kadra i ustaša, u ukupnoj jačini do 3.000 ljudi. U Gradačcu i okolini bile su grupisane grupe srbijanskih korpusa četničkih, navodno se govorilo da imaju nameru da se prebace na levu obalu Bosne, a oko Sjenine su se nalazili crnogorski četnici,³ čija je jačina prema približnoj proceni iznosila oko 800 ljudi.

K-2 u toku ov. dana je vršilo uporne napade na protivničke položaje od S. Međeđe pa do Studenca, i posle borbe koja je trajala 30 časova, uspelo je da protera protivnika iz s. Međeđe, Topalovića i Rosića, i da ovlada Studencem (Klancem), k. 654 — 632.

U ovoj borbi je protivnik imao 17 ubijenih i 50 ranjenih, a naši gubici — 4 poginula, 8 ranjenih i 2 nestala.

Zaplenjeno: 1 neispravan telefon, nešto odela i odeće. Vreme — lepo.

Stab K-1, u Gračanici.

2.-III-1945. god.

K-3 je oko 8 časova bilo napadnuto na delu svog položaja od Vučkovaca do k. 497 ... toga je i⁴

K-2 bilo napadnuto na celom ovom odseku.

K-4 je takođe ovog dana bilo napadnuto na celom odseku svog fronta, ali je protivnički napad počeo tek oko 14 časova, i pritisak je najintenzivniji bio na njenom levom krilu, odnosno na levom krilu K-1, i to sa pravca Stanič Rijeke.

K-3 je uspelo da održi u potpunosti svoje položaje, mada je protivnik uspevao da dolazi do na jurišno odstojanje, gde je njegov napad malaksavao u koncentričnoj vatri naših boraca, našto se napadač povukao, ali streljački strojevi njegovi nisu bili više od 500 metara udaljeni od naših.

Primećeno je bilo izvesno rokiranje neprijateljskih delova prema desnom krilu ove jedinice.

³ I crnogorski četnici nalazili su se u glavnini', četničkih snaga. Opširnije o tome vidi dok. br. 2.

⁴ Dokumenat je na tome mestu oštećen.

K-2 je takođe vodilo jaku borbu, naročito na Studencu. Njegovo desno krilo je u potpunosti održalo svoje položaje, ali K-2-4, koji je branio odvažno Studenac, i po nekoliko ga puta uzimao i bivao potiskivan, najposle je bio potisnut sa ovog položaja.⁵

K-4 svojim levim krilom nije moglo odoleti nadmoćnom protivniku, usled čega se ovo krilo počelo povijati, te je u cilju suzbijanja protivničkog pritiska upućena u protivnapad i počesna rezerva ovog dela.

Protivnik je imao u toku ov. dana gubitke:

60 ubijenih, 114 ranjenih, 1 zarobljen i 3 puške zaplenjene.

Mi smo imali: 11 poginulih, 52 ranjena.

Sve ostalo na mestima od prethodnog dana.

Vreme hladno sa povremenom susnežicom ali se sneg ne održava.

3.-III-1945. g.

Doznalo se, da srbijanski četnici svaki dvadeseti raspolaže sa automatskim oružjem, da na svakog borca — strelca dolazi po 600 metaka, a na automat po 3.000 metaka,⁶ sem toga raspolažu bacačem sa dovoljnim brojem bombi za isti.

Oružje i municija je dobivena od Nemaca, što je dokaz još jedan više njihove potpune saradnje sa protivnikom.

K-3 na svom levom krilu je bilo napadnuto od neprijatelja, posle kratke ali jake vatrene pripreme, ali šu se svi neprijateljski napadi slomili ispred naše borbene linije, protivnik je odbačen, ali se zadržao na njegovom polaznom položaju.

K-2 je oko 22 časa u noći 3/4. izvršilo povratni napad, sa ciljem da povрати Studenac. Juriši su se smenjivali naizmenično sa protiv i povratnim napadima, pojedini položaji su po nekoliko puta prelazili iz ruke u ruku, a naročito Studenac,⁷ borba je vođena i prsa u prsa, protivnik nije uspevao ni svoje ranjenike da izvlači, ali se ipak žilavo i uporno branio, tako da je na sve moguće

³ i ⁷ U depešama četničke Vrhovne komande br. 711, 712 i 715 od 2. i 3. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/VII, DM-IV) stoji da su 2. marta Studenac zauzeli Račićevi četnici (Cerski korpus).

⁶ U depeši četničke Vrhovne komande br. 701 od 2. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/VII, DM-IV), upućenoj Račiću (komandantu Cersko-majevičke grupe korpusa), to se negira. U njoj, pored ostalog, stoji da je stanje municije kod srbijanskih četnika mnogo gore nego što je kod njega.

načine pokušavao da izgubljene položaje po svaku cenu ponovo povрати, pa je izjutra 4. izvršio povratni napad na Studenac koji su naši delovi bili osvojili u toku noći, i angažujući sve svoje snage, najzad uspeo da potisne delove ove jedinice na položaj: K. 400 — K. 330 — K. 521 — Osoje — K. 560.

K-4 je uspešno privelo u delo svoj od prethodnog dana započeti povratni napad, odbacio protivnika i poselo svoj položaj od 1. marta.

Rezultat borbe:

Ubijeno 88, ranjeno 121, zaplenjen 1 puškomitraljez »Brno«, 5 pušaka i manja količina municije i 1 »Bregal«.

Poginulo nam 18, a ranjeno 35 drugova.

Sve ostalo na mestima od prethodnog dana.

Vreme — promenljivo.

4. mart 1945. god.

K-3 je jednim svojim manjim delom na svom desnom krilu potpomoglo u odbijanju jednog neprijateljskog napada, BB na prostoriji Bijele.

K-2 je u toku dana izvršilo sa svoje 3/4 podilaženje protivničkom položaju, odnosno položaju sa koga se prethodne noći i ujutro ov. dana moralo povući, i u toku noći izvršilo poletan povratni napad, praveći duboke prodore u protivničkom rasporedu, tako da je protivnik bio onemogućen da suprotstavlja žilaviji otpor, i naši delovi do 4 časa 5. ov. meseca uspeali su u potpunosti da povrate svoje položaje.

Rezultat borbi ov. dana:

57 ubijeno, 99 ranjeno, 3 zarobljeno i 1 odrobljen.

Zaplenjeno: 1 holandski mitraljez, 1 »Šarac«, 3 »Brna«, 13 pušaka i 1 telefon.

Poginulo 7, a ranjeno nam 15 drugova.

Vreme — sunčano.

5.-III-1945. god.

K-3 je u toku prošle noći bilo napadnuto na svom levom krilu od protivnika sa pravca Borika, ali je protivnik odbijen, uz gubitak 7 ubijenih ili ranjenih, dok smo mi imali 1 ranjenog i 1 nestalog.

Zaplenjeno je nešto municije i hrane i 5 pušaka.

Lapavica, ali se sneg ne održava.

6.-III-1945. god.

K-3 sa pravca Avramovina, na sektoru Vučkovaca, bilo je napadnuto od strane jedne četničke grupe, jačine

100 ljudi, ali je napad odbijen uz protivničke gubitke od 3 ubijena i 7 ranjenih.

Na osnovu naređenja Štaba B-1 izdata je operativna zapovest O. br. 145, kojom je naređeno, da jedinice predađu svoje položaje delovima D-1, i to u toku noći 6/7, a u toku 7. da se smeste na prostoriju: Sokol — Babići — Skahovica — Rohimići — Brđani. Obzirom na brdski karakter zemljišta na kome su se imale odvijati naredne operacije, naređeno je da se komora što je moguće više sa vozova preudesi na tovarne konje.

U cilju preventive protiv zaraze tifusom, naređeno je da se preduzmu sve profilaktičke mere.

Sve ostalo je bilo na mestima od prethodnog dana. Vreme vedro, ali hladno.

7.-III-1945. god.

Izvršena je predaja položaja i smena, a smeštaj na novoj prostoriji prikupljanja bio je po sledećem:

K-3 Sokol — Piskavica — Pašalići,

K-2 Rohomići — Avdići — Babići — Karići,

K-4 Brđani — Kojići — Sakići.

K-5 ostalo na položaju gde se nalazilo prethodnog dana.

Sve ostalo je i dalje ostalo na mestima od prethodnog dana.

Stab K-1 je izdao detaljnu zapovest O. broj 147 kojom je naređen napad u noći 8/9. u 24 časa,⁸ sa ciljem da se izbije u dolinu reke Bosne na odseku: Modriča — Bušletić.

Svi ostali delovi na mestima od prethodnih dana.

Vreme vedro, ali hladno.

8.-III-1945. god.

Sve jedinice su ostale na mestima od juče.

K-1, na osnovu naređenja Štaba B-1, povuklo je svoju zapovest O. broj 147 od juče,⁹ i izdalo zapovest za prebacivanje jedinice na prostoriju: Karanovac — D. Lohinja i Orahovica — Miričina — Krtova — Porječina, u rezervu B-1.

Vreme promenljivo, ali se sneg teško zadržava.

⁸ i ⁹ Štab 14. korpusa JA, zapoviješću br. 105 od 7. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 16/1—1, k. 632), naredio je jedinicama da izvrše napad na četničke snage na Trebavi. U okviru ove operacije trebalo je da 23. divizija dejstvuje u svojstvu južne grupe. Međutim, ova divizija nije dejstvovala u duhu te zapovijesti.

9.-III-1945. god.

U toku noći 8/9. jedinice su izvršile naređene pokrete i smestile se:

K-2 Sočkovac — Karanovac — Kakmuž,
K-3 Porječina — Stupari — Krtova i u kućama između Miričine i Puračića,

K-4 Orahovica — Turkovići — Gnojnice,
P-5, koje je naređenjem B-1 privremeno stavljeno pod komandu Štaba K, a K-5 pod privremenu komandu D-1, — na prostori D. Orahovice,¹⁰

I. K-1 D. Lohinja,

L. K-1 Kamenica — Iviričina,

K-1 Petrovo Selo.

U toku pokreta noću, usled nagaza na ranije od jedinica izgubljenu bombu, ranjeno je 6 drugova iz K-3, a dva su nehotično se ubila prilikom čišćenja oružja.

Na ovoj kantonmanskoj prostori je preduzeto:

Politička i vojna obuka, poučne vežbe za rukovodioce, depetikulacija i odmor vojnika.

10.-III-1945. god.

Jedinica i delovi su se nalazili ov. dana na istim prostorijama, u istom rasporedu, i sa istim zadacima.

Vreme promenljivo.

Od 11.-m do 14.-III-1945. god.

Isto kao i 10.-III-1945. godine.

REKAPITULACIJA I SAMOKRITIKA.

U proteklom periodu (u stvari je jedinica bila u doiru sa neprijateljem od 1. do 6.) izvedeno je: 7 ofanzivnih i 7 defanzivnih, većih i manjih borbenih akcija, dakle svega 14, ali su položaji na celom odseku, uprkos očajničkih protivnikovih napada, u potpunosti održani, uz sledeće

R E Z U L T A T E :

Ubijeno protivničkih vojnika i oficira 232, ranjeno 406, zarobljeno 4 i 1 odrobljen — svega iz stroja izbačeno 642 protivnikova vojnika i oficira, zaplenjen 1 teški

¹⁰ Druga artiljerijska brigada je 8. marta 1945. određena, privremeno, u sastavu 45. divizije (Arhiv VII, reg. br. 30—2, k. 1330). Dejstva ove brigade u prvoj polovini marta data su u izvještaju Štabu 45. divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 7—6, k. 1334).

mitraljez, 1 »Šarac«, 5 puškomitraljeza, 21 puška, izvesna količina odećne, obućne i obmundirovne sprema, nešto municije i telefonskog materijala, a imali smo 60 poginulih, 101 ranjenog i 4 nestala, kao i nesretnim slučajem 6 ranjenih i 2 poginula.

Ovakav odnos gubitaka se tumači taktičkom gipkošću i većom elastičnošću kao i uopšte taktičkom nadmoćnošću naših jedinica i spretnijim voćstvom, kao i većom oprezom. Mada je protivnik preduzimaio napade i akcije kadkada na široj osnovi zamišljene, pa je napadao i na celom frontu (oko 40 km.), naši su delovi bili žilavi i uporni u odbrani, a energični i odvažni u napadu i protivnapadu, tako da su ovakve akcije protivnika dokazale njegovu podređenost, i očitovale potpunu saradnju svih izdajnika među sobom, i svih njih sa okupatorom.

Obzirom da je vreme otoplilo, i mogućnost zadržavanja na otvorenom prostoru duže vremena bez većeg iznuravanja sprovodljiva, borbe više nisu gravitirale ka naseljenim mestima, niti su ova korišćena kao glavne otporne tačke odbrane, nego su kao borbene i odbrambene linije uzimate kote — orotopografski jaki položaji, kao što je Studenac, na kome su se glavni naponi protivnika lomili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POLITIČKI KOMESAR
POTPUKOVNIK,
Vojo Popović

KOMANDANT—PUKOVNIK,
M. Ivanović

BR. 15

**ZAPOVIJEST ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 15. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA NA
PROSTORIJI BRČKO, MODRICA, GRADAČAC¹**

ŠTAB P-1
15 marta 1945
O. Br. 121
Položaj

ŠTABOVIMA P-2, P-3, P-4

Borba za čišćenje Trebave je završena.² P-2 i P-4 izbile su na liniju Osječani — Sjenina u toku 14. o.m. P-3 14 o.m. potisnuta je na liniju Borovo Polje — Bare — Tuzlani — Samarevac — Bukvik i noću 14/15 povratila je izgubljene položaje i izbila na liniju Brđani — Gornja Kladuša — Vodica — k. 110 — Tramošnica — Gajevi (k. 98) — Ledenica (k. 101).

14 o.m. u Zabare došlo je iz Brčkoga 300 Nemaca³ sa tri motorizovana topa, 6 bacača mina i potpomagali napad četnicima,⁴ ustašama⁵ i ostaloj bandi.

S obzirom na situaciju izvršiti sledeće:⁶

P-2. Postaviti se na liniji Topnica — k. 128 — Osječani — Sjenina do potoka Kobiljak zaključno. Nastojati u sadejstvu sa jedinicama D-1 osloboditi komunikaciju Bušletić — Gračanica kako bi istom vršila snabdevanje. Jednom četom vršiti kontrolu reke Bosne od prednjih svojih delova pa do k. 120 i osmatrati levu obalu reke Bosne.

Telefonsku liniju dignuti postojeću i vezu sa ovim štabom uspostaviti preko centrale D-1.

P-3. Zadržaće se na sadanjoj liniji položaja do dolaska jedinica P-4 a potom, t.j. po smenjivanju jednoga dela glav-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 21—2, k. 1090.

² U depešama četničke Vrhovne komande br. 839 i 841 od 15. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/VII, DM-IV), upućenim komandantu Romanijškog odreda majoru Milovanu Momčiloviću, potvrđuje se da je područje Trebave u rukama jedinica JA.

³ U pitanju su, vjerovatno, dijelovi 47. grenadirskog puka njemačke 22. pješadijske divizije (vidi dok. br. 12).

⁴ Odnosi se na dijelove Posavsko-trebavskog četničkog korpusa (vidi tom IV, knj. 32, dok. br. 25, objašnjenje br. 6).

⁵ Odnosi se na dijelove 12. ustaškog djelatnog zdruza (vidi dok. br. 12).

⁶ O postavljanju jedinica na nove položaje vidi dok. br. 17.

ninu svojih snaga orijentisaće na pravcu Gradačac — Turić — Zabari. Zatvara pravac od Brčkoga prema Gradačcu na otseku fronta Tramošnica — Turić — Porebrice. Jedan svoj bataljon imati na liniji Kerep — Pravoslavne Srnice a jednu četvu od istog bataljona odmah uputiti u Doborovce za zaštitu divizijske bolnice. Održavati tesnu vezu sa jedinicama 38 divizije na pravcu Brčko — Srnice.

P-4. Hitno će se prebaciti sa svim snagama sa sadanje prostorije na liniju Modriča — Skugrić, sa glavninom snaga orijentisati se na pravac Bos. Samac — Gradačac. Na pravcu Bos. Samac — Modriča imati jedan svoj deo. Sa jednom četom kontrolisati reku Bosnu od Modriče do k. 120 i vršiti osmatranje leve obale reke Bosne. Po dolasku na napred navedenu liniju prvenstveno predvideti, izvršiti izbor i utvrditi položaje za odbranu a potom kasnije preduzeti čišćenje neprijatelja na svom sektoru.

Zona dejstva P-4 biće od reke Bosne — Okruglić (k. 96) zaključno.

Vezu uspostaviti telefonski sa ovim štabom.

Artiljerija. Jedan protuoklopni top pridodaje se P-4. 2 protuoklopna topa i baterija teških bacača pridodaju se P-3. Jedan protuoklopni top imati na pravcu Brčko — Srnice a drugi na pravcu Zabari — Gradačac. Bateriju teških minobacača imati na pravcu Zabari — Gradačac.

Po izvršenom zaposedanju položaja dostaviti pismeni izveštaj ovome štabu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU '

Politkomesar
potpukovnik,

Načelnik Štaba
major,
Voj. V. Sekulić

Komandant
major,
Uroš⁷

⁷ Kukolj

BR. 16

**PREDLOG KOMANDANTA 2. ARMIJE JA OD 15. MARTA
1945. O OBRAZOVANJU OPERATIVNOG ŠTABA ZA SEK-
TOR SARAJEVO¹**

15. III. 45.

II ARMIJA

Početak. — Kosorić javlja da se na liniji Podromanija — Crvena Stijena — Mokro nalazi jedan puk 21 brdsk. div. jak oko 1.500. Dva puka iste div. otišla preko Sokolca ka Sarajevu.² Cila div. jaka oko 5000. Podaci ljd³ zarobljenih njemačkih podoficira.

Na liniji Stambolčić — Pale — Sarajevo delovi 181 divizije.⁴

Kosorić takođe javlja da noćas 14/15 preduzima p. napad na Podromaniju i komun. Podromanija — Crvene Stijene. Ima vezu kod s. Bogovići i sa jednom sandžačkom brigadom.

Molimo javite da li vi izdajete neposredno zadatke III korpusu u vezi sa opštom situac. kod Sarajeva. Mi odavde ne možemo da njim rukovodimo jer nam nije poznata situacija u celini.⁵ Mišljenja smo da treba već sad obrazovati oper. štab za sektor Sarajevo, odnosno odrediti za to jedan od štabova korpusa.⁶ Inače što se tiče III korpusa, obzirom na njegovu malobrojnost i jačinu nepr. koji je pred njim, postoji opasnost da se istroši pre nego što počne odsudna bitka.

69, 70.

(Kraj)

K o č a

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—1, k. 42 (iz knjige depeša 2. armije JA).

² i ⁴ Dvije pukovske grupe njemačke 181. pješadijske divizije 10. marta 1945. posjele su položaje kod Podromanije, gdje su ostale do kraja marta 1945 (vidi Erih Smit-Rihberg, navedeno djelo str. 106).

³ Vjerovatno pogrešno ubačeno pri kucanju dokumenta.

⁵ Vidi dok. br. 1.

⁶ Vrhovni komandant je depešom Štabovima II, III i V korpusu od 17. marta 1945. naredio formiranje operativnog štaba za sarajevsku operaciju. Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 2—3, k. 51.

BR. 17

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 25. DIVIZIJE OD 15. MARTA 1945.
ŠTABU 2. ARMIJE JA O DEJSTVIMA U REJONIMA TUZLE
I DERVENTE¹**

STAB P-1
O. Br. 125
15. marta 1945. g.
Položaj

25 P-2
P-3
p-42

Š T A B U B-1

Dostavlja se petnaestodnevni operacijski izveštaj o radu jedinica u vremenu od 1. do 15. marta ove godine u sledećem:

(SEKCIJA TUZLA I DERVENTA 1:100.000)

1. III. Raspored jedinica na odmoru na dan 1. marta bio je sledeći: Štab P-1 u Tuzli. Vreme vedro i lepo. P-2 izvršila je pokret od Tuzle u Milino Selo, Tuziju i Poljice, gdje je ostala i dalje na odmoru. P-3 s. Donji i Gornji Brđani, Dokanj, Stevanovići, Jurišići, Martinovići, Dragoševići i Crno blato. P-4 s. Orašje, Prav. Slavinovići, Prav. i Musi. Caklovići i Pelemiš.
Sve jedinice su se odmarale, tj. nisu bile na položaju, a izvodile su vojnu i političku obuku. Iz vojne obuke rađen je pešadiski egzercir, nastava gađanja i opis naoružanja.
2. III. Raspored jedinica ostao je isti kao i 1. marta. Vreme je bilo oblačno i hladno.
Sve jedinice su izvodile vojnu obuku iz pešadiskog egzercira, nastave gađanja i opisa naoružanja. Održani su politički časovi borcima i sastanci političkih rukovodioca.
3. III. Raspored svih jedinica ostao je isti kao i 1. Vreme oblačno.
Sve jedinice izvodile su vojnu obuku iz pešadiskog egzercira vežba u napadu i odbrani. Iz nastave gađanja vršena je priprema za školsko gađa-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 17—3, k. 271.

² Dopisano mastilom.

nje. Prištadne jedinice izvršile su prvo školsko gađanje. Iz naoružanja opis i upotreba automatskog oruđa. Jedan bataljon iz P-2 kupao se u s. Lukavcu.

4. III. Raspored jedinica ostao je isti kao i 1. marta. Vreme oblačno.

Sve jedinice izvodile su nastavu iz pešadiskog egzercira, strojevu i borbenu obuku, nastavu gađanja i to pripremu za izvršenje školskih gađanja i opis i upotrebu automatskih oruđa. Održana su politička predavanja po četama. Jedan bataljon iz P-2 izvršio je kupanje u s. Lukavcu.

5. III. Rasooored jedinica: Stab P-1 u Tuzli. Vreme oblačno i hladno. P-2 izvršila je pokret sa prostorije na kojoj se odmarala za selo Tinje, Lisovići i Podorašje, gde je zanoćila. P-3 izvršila je pokret sa prostorije na kojoj se odmarala na prostoriju Srebrenik. P-4 izvršila je pokret sa prostorije na kojoj se odmarala na prostoriju Orahovica, gde je zanoćila.

6. III. Raspored jedinica: P-1 izvršila je pokret iz Tuzle za Srebrenik, gde je zanoćila. Vreme oblačno. P-2 izvršila je pokret iz sela Tinje, Lisovići i Podorašje za selo Cerik, D. Hrgovi i Bijela, gde je zanoćila. P-3 izvršila je pokret iz Srebrenika za selo Vučkovac i Kerep, gde je zanoćila. P-4 izvršila je pokret iz sela Orahovice na prostoriju Sokola, gde je zanoćila.

Ovi pokreti su izvršeni u cilju smenjivanja delova K-1 i posedanja položaja koje su ti delovi držali.

7. III. Raspored jedinica: P-1 izvršio je pokret iz Srebrenika za selo Doborovci, gde je zanoćila. Vreme oblačno i hladno. P-2 posela je položaje ispred sela D. Hrgovi, Cerik i Bijela. Vršeno je izviđanje. P-3 smenila je delove K-1 i posela položaje: s. Kraljići — Kerep — Jakavica — k. 164. Vršeno je izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju. P-4 smenila je delove K-1 i posela položaje: Mramorje — k. 646 — Prisoje — Jelovo brdo (k. 467) — Prokop — k. 399 — Buk — k. 319 zaključno. Vršeno je izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju.

Kod svih jedinica prilikom izviđanja došlo je do slabieeg puškaranja sa manjim neprijateljskim odeljenjima. Iz P-2 poginuo je 1 borac.

Podatci o neprijatelju još nisu tačno prikupljeni, ali se zna da se ispred fronta nalaze domaći četnički odredi, kao i srbijanski korpusi, a ima i zelenokadrovaca u jačini do 700.

8. III. Raspored jedinica ostao je isti kao i 7. III. sa razlikom što je P-2 izvršila pokret sa prostorije: D. Hrgovi — Cerik i Bijela i posela položaje: s. Brđani — Vis (k. 521) — s. Čitluk — k. 654 zaključno.

Sve jedinice vrše izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju, kojom prilikom dolazi do puškaranja sa slabijim neprijateljskim delovima.

Front prema Gradačcu brani Kalabićev, Račićev i Keserovićev četnički korpus u jačini oko 1.100 četnika, kao i manja grupa domaćih četnika³ i zelenokadrovaca.⁴

9. III. Raspored jedinica: Stab P-1 ostao je i dalje u s. Doborovci. Vreme oblačno i hladno, a s vremena na vreme padao je sneg.

P-2 raspored je ostao isti kao i 8. III. s tim što su prednji delovi proterali slabije neprijateljske delove i izbili na liniju: ispred s. Čitluka — Spasovište — Kostići — Tonalovići. Do većih borbi nije došlo, nego su samo proterani slabiji neprijateljski delovi. Gubitaka ni sa jedne strane nije bilo.

P-4 izbila je u toku dana na sledeće položaje: Mramorje — Studenac (k. 639) — Osoje — k. 598 — Prisoje — Samar — k. 445[®] — Seperovići — Mujkići — k. 351^G — Zelinjski potok — k. 313. U toku dana vođene su manje borbe sa neprijateljem, koji je potisnut na liniju: k. 450 — Jasenica — k. 498 — Srp. Zelinja. Gubitaka kod nas nije bilo, a kod neprijatelja 1 mrtav četnik i 4 ranjena.

P-3 raspored na položaju je sledeći: Beganovača — k. 157 — Grabov gaj — k. 154 — Dubokovac — Vitezovac (k. 190) — Donji Lukavac i Čušte. U toku dana vođene su manje borbe, kojom prilikom je neprijatelj potisnut sa ranijih položaja na liniju: Grabov gaj — Donja Mionica i južno od Gornjeg Lukavca. Gubitaka kod nas nije bilo, a kod neprijatelja su nepoznati.

³ Vidi dok. br. 4, 7 i 11.

⁴ Vjerovatno su u pitanju dijelovi 39. ustaške bojne. Opširnije o tome vidi dok. br. 7.

⁵ i ⁶ Te kote nisu nađene na karti 1:100.000.

10. III. Stab P-1 u s. Doborovci. Vreme oblačno i hladno.

P-2 raspored je ostao isti kao i 9. marta ove godine. Do većih borbi nije došlo, nego je samo vršeno nasilno izviđanje ispred položaja. Neprijatelj drži iste položaje kao i 9. marta.

P-4 raspored jedinica je sledeći: Ramići — Petrovac — Ploča — Jasenica — k. 492 — Dugi breg — Bajinac — Osoje — Mramorje. U toku dana vođena je borba sa neprijateljem i isti je odbačen sa položaja Liporavan — Dugo brdo — Bajinac. Naši gubitci: 5 ranjenih drugova. Neprijateljski gubitci: 4 mrtva, 10 ranjenih i 3 zarobljena četnika. Zaplenjen je 1 puškomitraljez »Brno«, 2 puške i 1 torbica municije.

P-3 raspored je ostao isti kao i 9. marta ove godine. Do većih borbi nije došlo, već je vođena slabija borba sa manjim neprijateljskim delovima. Neprijatelj je odbačen na položaje: komunikacije Brčko — Gradačac — Gornji Lukavac — Humka — Mahmut. Gubitaka kod nas nije bilo. Zarobljen je 1 četnik, a predalo se 6 zelenokadrovaca.

11. III. Raspored naših snaga na polaznim položajima za napad bio je sledeći:

Stab P-1 u selu Doborovci. Vreme vedro i lepo.

P-2 Vis (k. 521) — Spasovište — Kostići — Čitluk — Klanac (k. 654).

P-4 Mramorje — Osoje — Bajinac — Dugi breg — Jasenica — Ploča — Petrovac — Ramići.

P-3 Cušte — Donji Lukavac — Vitezovac — Dubokovac — Grabov gaj.

Napad na neprijatelja za osvajanje Gradačca vršile su P-4 i P-3, a obezbeđenje levog boka vršila je P-2. Napad je potpomagala 1 baterija protivtenkovskih topova i 1 baterija⁷ teških bacača, raspoređeni na prostorijsi Kerepa.

Gradačac i položaje ispred i sa strane njega branio je Kalabićev, Keserovićev i Račićev četnički korpus u jačini blizu 2.000 četnika, kao i manje grupe domaćih četnika i zelenokadrovaca. Držali su sledeće položaje: Crno brdo — G. Lukavac — Humka (k. 228) — Krčevina — Turić — k. 159. Ispred ovih položaja bili su delovi za obezbeđenje.

⁷ Dopisano mastilom.

Namera neprijatelja je bila da napred navedene položaje zadrži što duže u svojim rukama. Da bi se u ovom sprečio neprijatelj, doneta je odluka da neprijatelj energično napadne, zauzme Gradačac i neprijateljski delovi odbace na reku Bosnu.

P-2 dobila je zadatak da izbije na liniju: Colin koš — k. 586 — Spletana lipa — Vis (k. 556) — Zelinjsko brdo (k. 534) — k. 508 — Tadića brdo i da svojim dejstvom prema zapadu i severozapadu štiti bok naših trupa koje vrše napad u pravcu Gračanice.

P-4 dobila je zadatak da napadne neprijatelja sa polaznih položaja u pravcu s. D. Zelinja — Ras-kršće, Vučjak (k. 210) i da preseče komunikaciju Gradačac — Modriča. Ovo je bio glavni pravac napada P-1. Desno krilo P-4 napadalo je sam Gradačac.

P-3 dobila je zadatak da napadne i osvoji Gradačac. Glavni pravac napada: s. D. Mionica — Gradačac i dalje za Kat. Ledenice. Sa jednim delom snaga vršiti obuhvat Gradačca sa istoka.

Napad je otpočeo 11. marta u 0 časova. U početku napad se razvijao sporo i postepeno zbog slabe vidljivosti i terenskih prepreka, a i mestimičnim jakim neprijateljskim otporom. Neprijatelj je naročito davao jak otpor na k. Humka i u G. Lukavcu. Naše jedinice borile su se vrlo dobro i poletno. Do 8 časova potisnuti su prednji neprijateljski delovi na liniju: Crno brdo — D. Rajska — južna ivica G. Lukavca. Oko 12 časova zauzeta je linija: D. Krčevine — G. Lukavac — Turić (k. 214) — s. Turić. U 14 časova zauzeti su: Novalići, k. 224 — Vida — Gradačac — Gornja Mionica. Po zauzimanju napred navedene linije produženo je gonjenje neprijatelja i izbijeno je na liniju: G. Krečane — Vučjak — Zdreban — Bjeljevina — Kikić — Sibovac — Kruševica. Na ovoj liniji je zanoćeno.

Naši gubici bili su sledeći: 5 mrtvih i 19 ranjenih. Neprijateljski gubitci nisu se mogli tačno utvrditi, pošto je neprijatelj odvlačio svoje mrtve i ranjene u pozadinu, ali je ustanovljeno, tj. nađeno je na terenu 20 mrtvih i 14 zarobljenih a najmanje je 26 ranjeno.

Zaplenjeno je 15 pušaka, 1 puškomitraljez »Bregal« i 1500 metaka.

12. III.

Štab P-1⁸ u selu Doborovci. Vreme vedro i lepo.

P-2 ujutru je držala liniju: Colin koš — Spletana lipa — Vis (k. 556) i južno od Tadića brdo. U 7 časova otpočeo je napad i to 51. bataljon Tadića brdo — Brekinja, Markovići i napred navedena sela zauzeo do mraka. 53. bataljon pravac: Vis (k. 556), Prebijeni kamen, Duge njive. Posle jake borbe zauzeo je oko 11 časova Prebijeni kamen (k. 549). Oko 17 časova neprijatelj je izvršio protivnapad i povratio Prebijeni kamen. Bataljon je zanoćio u s. Radići. 54. bataljon branio je položaj Colin koš i Spletene lipe, sa koga je posle jake borbe bio potisnut oko 17 časova.

P-4. 71. i 74. bataljon napali su u pravcu s. Škugrići i posle jake borbe oko 15 časova zauzeli s. Škugriće i izbili ispred sela, gde su i zanoćili. 73. bataljon napao je i zauzeo Humku (trig. 381) i izbio do s. Pavlovac, gde je i zanoćio. 72. bataljon napao je i zauzeo s. Orašje i Tolisu i došao blizu s. Simića, gde je i zanoćio.

P-3. 61. bataljon iz s. Kikića napao je neprijatelja i u toku dana zauzeo Ledenicu — k. 101 — Gajevi — k. 98, gde je i zanoćio. 62. bataljon iz s. Sibovac — Podgorica napao je neprijatelja i zauzeo s. Tuzlane — Okruglić — k. 96 — Tramošnicu, gde je i zanoćio. 64. bataljon poseo je i branio s. Kladušu — k. 121 — s. Turić i Brđane. Neprijatelj je u toku dana u dva maha napao i zauzeo s. Brđane i G. Kladušu, ali je konačno odbijen i bataljon je zanoćio u ovim selima.

Naši gubici iznose 7 mrtvih i 22 ranjena. Od neprijatelja nađeni su samo 20 mrtvih,⁹ pošto je mrtve i ranjene odnosio. Broj ranjenih je nepoznat, a zarobljeno je 31. Naknadno ustanovljeno da je neprijatelj imao 32 ranjena.¹⁰

Među našim lakše ranjenima je komandant 53. bataljona potporučnik Jablan Gvozdenović i pomoć-

⁸ Po naređenju Štaba Južne operativne grupe NOVJ (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82), jedinicama 25. divizije dodijeljeni su sljedeći konspirativni nazivi:

Štab 25. divizije — P 1; Stab 16. brigade — P 2, a bataljoni i ostale jedinice dobili su brojeve od 50 do 60, tj. 1. bataljon — 51, 2. bataljon — 52 itd.; Štab 18. brigade P 3, dok su bataljoni i ostale jedinice dobili brojeve od 61 do 70 (isto kao kod 16. brigade); Štab 19. brigade — P 4, a bataljonima i ostalim jedinicama dodijeljeni su brojevi od 71 do 80.

⁹ Prva rečenica i dio druge su dopisani mastilom.

¹⁰ Rečenica je dopisana mastilom.

nik komesara 2. čete 53. [bataljona] drugarica Ljubinka Ilić.

Zaplenjeno je: 24 puške, 1 laki bacač italijanski, 1 laki mitraljez italijanski, 3 puškomitraljeza, 6 tovarnih konja, 1 kola sa konjima, 1 radio-aparat, 1800 metaka i 1500 kgr ustaškog žita.

13. III.

Štab P-1 izvršio je pokret iz s. Doborovci u s. G. Zelinja, gde je zanoćio. Vreme vedro i lepo.

P-2 na dan 13. marta ujutru držala je položaje: ispred Kovačeva [kosa] (k. 640) — s. Radići — s. Markovići. Rano ujutru otpočeo je napad naših delova na celom sektoru i u toku dana povraćen je položaj Colin koš i Spletene lipe i zauzeto Ančića, Prebijeni kamen i Duge njive. Borba se vodila preko celog dana i neprijatelj je stalno vršio povratne napade na Duge njive, tako da je pred večer malo potisnuo naše delove sa Dugih njiva. Odmah su poduzete mere i izvršene pripreme za napad i povraćaj ovog položaja, što je u toku noći i izvršeno.

P-4 raspored ujutru: Simići — Pavlovac — Orahova i put ispred Škugrića. Ujutru rano otpočeo je napad na neprijatelja. Napredovanje na celom sektoru bilo je brzo tako, da je u 10 časova zauzeta Modriča. Po zauzeću Modriče jedan bataljon je štitio istu sa severa, a dva bataljona produžila su energično gonjenje neprijatelja i to jedan bataljon komunikacijom Modriča — Doboj, a drugi Kulini (k. 288) i Visibabi (k. 393), dok je jedan bataljon već ranije napadao u pravcu Simići — Visibaba. U toku dana ovi bataljoni su napredovali do linije: Visibaba — Pinea k. (373) i ugrozili neprijatelju levi bok i pozadinu.

P-3 ostala je na istim položajima kao i 12. marta. Do većih borbi nije došlo, pošto je ista bila u odbrani, već je bilo samo s vremena na vreme puškaranje. Tom prilikom su odbijeni neprijateljski izviđački delovi.

Naši gubitci: 7 mrtvih, 10 ranjenih i 19 nestalih. Od 19 nestalih, saznalo se da su neki zarobljeni od strane neprijatelja. Sa sobom su odneli 1 puškomitraljez »Šarac«, 1 »Bregal« i 1 »Brno« i 16 pušaka.

Neprijateljski gubici: 21 mrtav, 67 ranjenih, 27 zarobljenih i 10 se predalo. Zaplenjeno je: 2 engleske strojnice, 20 pušaka, 2 pištolja, 2 konja i 1 bicikl.

14. III.

Štab P-1 izvršio je pokret iz s. G. Zelinje u Gradačac, gde je i zanoćio. Vreme vedro i lepo.

P-2 još u toku noći i preko celog dana vršila je energičan napad na neprijatelja. Vođene su teške borbe sa neprijateljem na liniji: Ančići — Prebijeni kamen i Duge njive. Sa ovih položaja otpočela je napredovanje i u toku dana izbila je na liniju: Markovo brdo — Koprivska Trebava, gde je zanoćila.

P-4 otpočela je napad na neprijatelja ujutru rano sa linije: Visibaba — Pinea (k. 373). Energičnim napadom potisnula je neprijatelja i u toku dana izbila na liniju: Kožuhe — Trebovac — Stražica i potpuno ugrozila levi bok i pozadinu neprijatelja i primorala ga na povlačenje sa isturenih i glavnih položaja (Duge njive — Koprivska Trebava).

P-3 ostala je na istim položajima kao i 13. marta ove godine. Oko 9 časova neprijatelj je napao 61. bataljon na položaju Ledenice — k. 101 — Gajevi — k. 98 i uspeo da osvoji ova mesta i da potisne bataljon iza s. Kat. Ledenice i Sljoke. Oko 21 čas bataljon je izvršio protivnapad i zauzeo selo Mišići — k. 98 — Ledenice — k. 99 i Sljoke. Na sektoru 64. bataljona neprijatelj je izvršio napad i uspeo da ovlada: Vodicama — k. 110 — G. Kladušom — Brđanima, kao i da pređe Brižnički potok i ovlada polovinom sela Turića i k. 130. Noću oko 21 čas bataljon je izvršio povratni napad i uz pomoć 63. bataljona iz pravca Tramošnice odbacio neprijatelja i povratio sela Turić, Brđane, Kladušu i Vodice. Na sektoru ovog bataljona napadali su ustaše i Nemci.

Naši gubitci: 7 mrtvih, 12 ranjenih i 2 nestala, koji su verovatno zarobljeni od strane neprijatelja.

Neprijateljski gubitci: 31 mrtav, 35 ranjenih i 10 zarobljenih.

Zaplenjeno je: 7 pušaka, 2.000 kgr kukuruza, 500 kgr pšenice i 300 kgr krompira. Naše 2 puške odneli su nestali borci.

Prema naknadno primljenim izveštajima, P-2 je 14. III. odredila slabije delove da gone neprijatelja u pravcu reke Bosne. Ovi delovi su u toku dana izbili do same reke Bosne.

15. III.

Štab P-1 u Gradačcu. Vreme vedro i lepo.

P-2 posle odbacivanja neprijatelja dobila je naređenje da u toku dana krene i posedne položaje: potok Kobiljak — s. Sjenina — selo Osječani — Top-

nica — k. 128 zaključno, sa zadatkom da dejstvuje u pravcu komunikacije Bušletić — Gračanica. Jedna četa kontroliše reku Bosnu do k. 120. Novi raspored je ucrtan na priloženoj skici.

P-4 dobila je naređenje da se povuče sa linije Kožuhe — Trebovac i da posedne položaje: Modriča — s. Živkovo Polje — komunikacija Gradačac — Bos. Samac i s. Okruglić, k. 96 zaključno. Sa jednom četom kontrolisati reku Bosnu od k. 120 do Modriče. U toku dana vršen je pokret i posedanje navedenih položaja. Novi raspored je unet u skicu.

P-3 dobila je naređenje da povuče svoje snage sa sektora Modriča — Mišići — Okruglić i posedne i brani sledeće položaje: Tramošnica — Turić — Brđani — Porebrice, a jedan bataljon u rezervi na liniji: Keper — Pravosl. Srnice. U toku dana vršen je pokret i posedanje određenih položaja. Novi raspored unet je u priloženu skicu.¹¹

Raspored artiljerije: ucrtan je na priloženoj skici.

Gubitci za 15. III. ne mogu se uneti, pošto se još ne raspolaže sa tačnim podacima.

Pregled ukupnih rezultata:

1. — U toku poslednjih 15 dana, tj. u vremenu od 11. do 15. marta izveden je jedan zamašan napad, koji je trajao 5 dana. Napad je otpočeo sa linije: s. Brđani — Prisoje — D. Zelinja — Kerep — Vučkovac — Cerik.

2. — U ovom napadu oslobođena je varošica Gradačac i Modriča i blizu 100 sela i zaseoka i očišćena cela teritorija od polazne linije za napad do linije: Porebrice — Brđani — Tramošnica — Okruglić — Čardak — Modriča — rekom Bosnom do s. Osječani zaključno. Glavni pravac napada u samom početku bio je na neprijateljsko levo krilo, koje je razbijeno, a zatim obuhvatnim manevrom od Modriče prema Doboju ugrožen je neprijateljski levi bok i pozadina, što je dovelo do begstva neprijatelja preko reke Bosne i prema Doboju.

3. — Ubijeno je	97	neprijateljskih boraca.
Ranjeno je	174	
Zarobljeno je	86	„ „
Predalo se	16	„ „

Ovo su utvrđeni podaci, a verovatno su i veći.

4. — Zaplenjeno je 5 puškomitraljeza, 1 laki mitraljez, 1 laki bacač, 2 mašinke, 68 pušaka, 2 pištolja, 3.400 metaka, 1

¹¹ Redakcija tu skicu nije pronašla.

bicikl, 10 konja, 1 kola, 1 radio-aparat, 2.000 kgr žita, 2.000 kgr kukuruza i 300 kgr krompira.

5. — Sopstveni gubitci: 26 mrtvih, 68 ranjenih i 21 nestao. Nestali borci odneli su: 1 puškomitraljez »Šarac«, 1 »Bren-gal«, 1 »Brno« i 18 pušaka.

6. — Pohvale i predloge za pohvale i odlikovanja učiniće se naknadno, pošto je borba završena tek 15. marta.

Raspored naših snaga vidi se u priloženoj skici. Posle uspešne petodnevne borbe, koja je vođena danju i noću, dalji zadatak naših delova je: P-2 vršiti pritisak na neprijatelja u pravcu komunikacije Gračanica — Bušletić i istu osloboditi. P-4 na označenim položajima utvrditi se, a vršiti nasilna izviđanja u pravcu Bos. Šamca, u kom će se pravcu kasnije napadati. P-3 da se utvrdi na označenim položajima, a zatim će preći u napad radi čišćenja neprijateljskih delova u pravcu Zabara.

Neprijatelj je na levom krilu prebačen preko reke Bosne, a jedan deo se povukao prema Doboju. Na ovom sektoru neprijatelj je bio jak oko 4.000 četnika. Posle njegovog poraza namere su mu nepoznate, ali verovatno je da neće vršiti povratne napade. Prema Bos. Šamcu nalaze se slabiji ustaški i četnički delovi (svega oko 1.000 boraca) koji pokušavaju napade na nas. Prema Zabari ima ustaša, četnika i jedan deo Nemaca¹² i belogardejaca¹³ u ukupnoj jačini oko 1.500 boraca. Zadatak ovih dveju grupa bio je da svojim napadom olakšaju kritičnu situaciju kod četničkih formacija, koje su vodile očajničku borbu prema reci Bosni, ali su zakasnili, pošto je naš napad bio energičan i brz tako da je na vreme slomljen neprijatelj i ponovo vraćen deo naših snaga prema severu. U pravcu Bos. Šamca i Zabara neprijatelj će se uporno braniti, a verovatno će prelaziti i u napad, da bi sprečio naše nadiranje prema Bos. Šamcu, a naročito prema Brčkom, gde bi mu ugrozili desni bok.

Prilog: skica rasporeda i lista gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Z. POLITIČKOG KOMESARA

KOMANDANT MAJOR

major,

K. S. Uroš

Mil.¹⁴ Rakočević

NAČELNIK ŠTABA

major,

Voj.¹⁵ Sekulić

¹² Vidi dok. br. 20, objašnjenje br. 2.

¹³ Od kraja februara do 13. marta 1945. obezbeđivanje Brčkog, prema jugu i zapadu, vršili su pored 12. ustaško-domobranske divizije i 2 puka Ruskog zaštitnog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. 49—la, k. 73 A).

¹⁴ Milorad

¹⁵ Vojislav

STAB
JUŽNE OPERATIVNE GRUPE NOVJ
Operativno odeljenje
Op. br. 213
16/111 1945. g.

Op. br. 213/45
q izveštaj p z a w e m e
od 1. do 15. III. 1945. god.
y

Po uzimanju potrebnih podataka
za operacijski dnevnik
u akta.

Načelnik operativnog odeljenja,
potpukovnik

BR. 18

IZVJEŠTAJ ŠTABA 45. DIVIZIJE OD 16. MARTA 1945. ŠTABU 2. ARMIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVIMA U ZAHVATU KOMUNIKACIJE GRAČANICA — DOBOJ¹

D-1
O. br. 97
16. III. 1945

B-1

Dostavljamo vam pregled i bilans borbi i operacija naše jedinice u vremenu od 1 do 15 marta 1945 god.

Operacije vođene u ovom vremenskom periodu uglavnom se svode na akcije vođene u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju, njegovim jedinicama, naoružanju, jačini i namerama.

Bilo je nekoliko vrlo jakih i žestokih borbi, koje su vođene da bi se linije frontova ispravile, da bi se zauzeli prirodno jaki položaji za odbranu ili da bi jedinice izbile na povoljnije položaje za pretstojeće ofanzivne operacije.

Izvođenjem lokalnih operacija, patroliranjem i izviđanjem, naše su jedinice dolazile do korisnih podataka i procenivši situaciju napadale ili i dalje ostajale na položajima, utvrđivale se i čekale pogodnije momente.

¹⁶ Dopisano mastilom

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—e, k. 1331.

Borbe vođene u cilju ispravljanja fronta ili zauzimanja povoljnijih položaja za napad na neprijateljska uporišta i arterije bile su naročito jake i žestoke poslednjih dana.

Moral i borbena snaga naših jedinica je u mnogome porasla, dok je kod neprijatelja u stalnom opadanju.

1 mart.

D-2. — Jedinica se nalazi na sledećem fortifikacijski utvrđenom položaju: Samarić (K. 202) — s. Ahinbašići — Motka (K. 442) — izvor na kosi Brezik.

Preko celog dana jedinica je ostala na pomenutom položaju na kome se sređivala, patrolirala, izviđala i prikupljala podatke o neprijatelju.

Prilikom pretresa jedne kuće izviđački delovi D 121 naišli su na nagaznu minu od čije su eksplozije poginula dva, a ranjena tri druga. Među poginulim nalazi se jedan vodnik² i četna bolničarka,³ a među ranjenim jedan komandir.

D-3. — Jedinica je posela položaje na liniji: s. Boljanić — Kloč — Krušik — Visoka Ravan sa jakim obezbeđenjima ka Suhom Polju.

Daljne izviđačke patrole probijale su se i izviđale teren 1 neprijateljske pozicije sve do komunikacije Maglaj — Doboj.

U toku dana nije bilo nikakvih sukoba s neprijateljem.

D-4 — D-141⁴ i D-142 nalaze se na liniji Paklenica — Konopljište, a D-143 i D-144 su na prostoriji s. Karanovac.

Jedinice na položaju Paklenica — Konopljište su patrolirale i izviđale a jedinice u s. Karanovac su se sređivale i dovodile u ispravnost svoju spremu i oružje.

U toku dana na sektoru ove jedinice nije bilo borbe.

2 mart.

Sve su jedinice na položajima na kojima su bile i pretrodnog dana.

D-2. — Sa D-122, D-123 i D-124 je na sledećem fortifikacijski uređenom položaju: Samarić (K. 202) — s. Ahinbašići —

² Radivoje Prokič, vodnik u 1. bataljonu 20. brigade (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—3, k. 1336).

³ Ratka Lazarević, četna bolničarka u 1. bataljonu 20. brigade (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—3, k. 1336).

⁴ Štab Južne operativne grupe NOVJ svojim jedinicama je odredio konspirativne nazive (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82). Jedinice 45. divizije dobile su sledeće nazive: Štab 45. divizije — D 1, a ostalim jedinicama dodijeljeni su brojevi od 100 do 150; Štab 20. brigade — D 2, dok su bataljonima i ostalim jedinicama dodijeljeni brojevi od 100 do 110, tj. 1. bataljon — 100, 2. bataljon — 100 itd.; Štab 23. brigade — D 3, dok su bataljonima i ostalim jedinicama dodijeljeni brojevi od 111 do 120, isto kao kod 20. brigade; Štab 24. brigade — D 4, dok su bataljonima dodijeljeni brojevi od 121 do 130.

Motka (K. 442) — izvor na kosi Brezik. D-121 i pridodati D-131 nalaze se u s. Brijesnica i služe kao taktička rezerva D-2.

Većih operacija u toku dana nije bilo. Jedinice su fortifikaciski uređivale svoje položaje sa kojih su patrolirale, izviđale i prikupljale podatke o neprijatelju.

D-3. — Jedinica poseda sledeće položaje: D-132 je na položajima: K. 188 — K. 288 — K. 269, orijentisan prema Tekučici, Striježevici i Trbuku, D-133 poseda položaje severno od Gostilja i orijentisan je prema Visokoj Ravni — K. 383 i Gavran Visu, D-134 je na položaju K. 269 zatvarajući pravce od r. Spreče. D-131 je u sastavu D-2.

U toku dana jedinica nije imala jačih borbi sem sukoba patrola.

Daljne izviđačke patrole sukobljavale su se i razbijale neprijateljske patrole i njegova osiguravajuća odeljenja. Pretresajući teren izviđačke jedinice D-134 zarobile su 2 četnika, oslobodile 2 Rusa i zaplenile 2 puške.

D-4. — Sa D-141 i D-144 jedinica se nalazi na sledećem položaju: Paklenica — Okrugli Gaj — Konopljište sa jakim osiguranjima prema Osojnici, Striježevici i Trbuku. D-142 i D-143 nalaze se na prostori s. Karanovac.

U noći između 1 i 2 o. m., prilikom čišćenja terena na prostori s. Osojnice, delovi D-141 pronašli su jedan četnički magacin sa izvesnom količinom namirnica. Prilikom povratka iz ove akcije jedinica je naišla na zasedu četnika. Borba je bila kratka ali oštra i tom prilikom je ubijeno 6 četnika.

3 mart.

Sve su jedinice na položajima na kojima su bile prethodnog dana.

D-2. — U toku noći između 2 i 3 o. m. neprijatelj je jačim snagama napao na položaje D-122 i D-124. Borba je bila vrlo oštra i trajala sve do 3 časa, kada su naše jedinice energičnim protivnapadom uspele da potpuno odbace neprijatelja.⁵

U toku dana 3 o. m. jedinica je za sve vreme ostala na položaju sa koga je patrolirala i izviđala.

Neprijateljski gubici: 3 ubijena i 10 ranjenih.

D-3. — Jedinica je sa svojih položaja patrolirala i izviđala. Jedna daljna izviđačka patrola naišla je u Suhom Polju na četničku zasedu koja je otvorila vatru i tom prilikom je ranjeno 3 druga. Druga patrola je na Okruglom Gaju takođe naišla na zasedu, koja je teško ranila 1 druga.

⁵ Odnosi se na Ozrenski četnički korpus (vidi Arhiv VII, reg. br. 13720—2, k. 114).

U 18 časova D-132, D-133 i D-134 krenuli su u napad na neprijatelja,⁶ na prostoriji: Lipa — Pridjel — Sevarlije — Trbuk — Riječica. D-132 se u toku kretanja sukobio s neprijateljem u s. Preslici i posle kratke borbe uspeo da razbije i protera u pravcu Striježevice. D-133 je uspeo da razbije i zbaci neprijatelja s položaja Gavranov vis K. 301 i protera ga u pravcu Pridjela. D-134 je naišao na neprijateljski otpor kod s. Lipe. Posle dvočasovne borbe ova je jedinica bila prinuđena da se povuče.

U toku ovog dana jedinice D-3 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 10 ubijenih, među kojima i komandant I ozrenske brigade Branko Todić, 20 ranjenih. Zaplenjena je 1 strojnica, 1 pištolj, 1 dogled, 1 sanduk granata za protivkolski top.

Gubici D-3: 3 ranjena druga.

D-4. — U noći između 2 i 3 o.m. D-141 i D-144 krenuli su sa svojih polaznih položaja u cilju razbijanja četničkih bandi ka prostoriji Donji Rakovac — Jablanica. U 24 časa D-141 je posle kraće borbe kod škole Donji Rakovac razbio jednu veću jedinicu četnika. D-144 krećući se ka određenoj prostoriji razbio je nekoliko manjih četničkih bandi.

Po završenom zadatku jedinice su se vratile na svoj polazni položaj.

U ovim operacijama jedinice D-4 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 1 ubijen, 5 ranjenih i 3 zarobljena bandita. Zaplenjeno je: 3 puške i 1.000 metaka.

4 mart.

D-2. — Jedinica je na položajima na kojima je bila prethodnog dana: Samarić (K. 202) — s. Ahinbašići — kosa Motka (K. 442) — izvor na kosi Breznik. Na ovom su položaju D-122, D-123 i D-124. D-121 i pridodati D-131 su u rezervi u s. Brijesnici i s. Stjepan Polju.

Operacije vođene u toku ovog dana svode se na patroliranje i izviđanje.

D-3. — Jedinica poseda sledeći položaj: D-132 poseda položaj Gavran Vis — K. 188 — K. 288, orijentisan prema Pridjelu i Striježevici. D-133 je na položajima s. Konopljište sa obezbeđenjem na Okruglom Gaju (K. 605), sa zadatkom izviđanja i zatvaranja pravca od Osojnice i Trbuka. D-134 je na položajima u s. Konopljištu, zaseoci Božići i Savići i orijentisan je prema komunikaciji — Maglaj — Doboju.

U toku dana jedinica nije vodila nikakve operacije, već je sa svog položaja patrolirala i izviđala. Daljne izviđačke pa-

⁶ U Doboju su se tada nalazili Stožer 15. ustaško-domobranske divizije i Zapovjedništvo 16. ustaškog djelatnog zdruga (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 161).

trole imale su nekoliko sukoba sa neprijateljskim patrolama i njegovim osiguravajućim odeljenjima.

D-4. — Jedinica je na sledećim položajima: D-141 i D-144 su na položajima Paklenica — Konopljište, a D-142 i D-143 su u s. Stjepan Polje na desnoj obali Spreče.

Preko dana jedinica je sa svojih položaja patrolirala i izviđala. U noći između 3 i 4 marta D-141 i D-144 krenuli su u cilju čišćenja prostorije Trbuk — Potočani — Kalilo — Sevarlije — drum i pruga. Odmah po polasku sa polaznih položaja naše su se jedinice sukobile sa četničkim bandama, koje su sa svoje strane takođe bile krenule u napad. Razvila se oštra borba u susretu u kojoj su se naše jedinice bolje snašle i u odlučnim i smelim napadima odbile i potukle neprijatelja prema njegovim polaznim položajima duž komunikacije.

U ovim borbama naneseni su neprijatelju sledeći gubici: 22 ubijena i 38 ranjenih. Zaplenjene su 2 puške.

Gubici D-4: 4 nestala druga koji su sobom nosili 1 »brno«, 1 strojnicu i 2 puške.

5 mart.

Jedinice D-2 i D-3 nalaze se na položajima na kojima su bile i prethodnog dana.

Na sektorima ovih jedinica u toku dana nije bilo nikakvih borbi, niti su izvođene operacije većeg razmera.

D-4. — Jedinica je smenila jedinice K-4 i sa dosadašnjeg položaja prešla na nove položaje: kosa Motka (K. 442) — K. 419 — Bijeli Potok — Prnjavor — Drenova — K. 276.

Jedinice su se u toku dana sređivale na položajima i dovodile u ispravnost svoju spremu i oružje.

6 mart.

D-2 — Jedinica je i dalje na položajima na kojima je bila i prethodnog dana. U toku dana jedinica je prikupljala podatke o neprijatelju. Većih sukoba sem sukoba patrola nije bilo.

D-3. — Jedinica poseda sledeći položaj: Mali Gostilj — Visoka Ravan — s. Krušik — Gavran Vis — Brđani — K. 159.

U noći između 5 i 6 marta u 18.30 časova delovi D-131 i D-132 krenuli su sa svog polaznog položaja K. 159 ka neprijatelju na Lužanskoj kosi. Posle kratke, ali jake borbe uspeali su da ga razbiju i nateraju na povlačenje. U 21 čas delovi D-133 napali su i razbili neprijatelja na Okruglom Gaju i odbacili ga ka Striježevici i Sajkamentu.

Po izvršenju ovog zadatka jedinica se povukla na polazne položaje.

U ovim operacijama jedinice D-3 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 4 ubijena i 10 ranjenih.

Gubici D-3: 2 ranjena druga.

D-4. — Smenivši jedinice K-1 ova jedinica poseda sledeće položaje: kosa Motka (K. 442) — Drum (k. 461) — Bijeli Potok — Prnjavor — Drenova (K. 584) — K. 276.

Jedinica se sređivala na novim položajima sa kojih je patrolirala, izviđala i prikupljala podatke o neprijatelju.

7 mart.

D-2. — Jedinica je na istim položajima na kojima je bila i prethodnog dana.

Operacije vođene ovog dana su lokalnog značaja i svode se na patroliranje i izviđanja.

D-3. — D-134 poseda položaje na liniji: Krčmarica (trigonometar 682) — Konjska Glava, D-133 je na položaju Okrugli Gaj (K. 605) — Njivice (K. 546), D-132 je na položajima Orašje — Gavran Vis, D-131 poseda položaj K. 288 — K. 159.

U noći između 6 i 7 o. m. jedinica je imala nekoliko sukoba sa neprijateljem na prostoriji: s. Tekučica — Kamenak — Grebić Kosa.

Delovi D-131 i D-132 napali su neprijatelja na pomenu toj prostoriji. Borba je bila vrlo jaka jer se neprijatelj uporno branio. Posle borbe od dva časa naši su delovi uspeli da potisnu i zbacе neprijatelja sa njegovih utvrđenih položaja. Neprijatelj je tri puta vršio povratne napade, ali je redovno uz gubitke bio odbijen.

U toku operacija vođenih ovoga dana D-3 je nanela neprijatelju sledeće gubitke: 5 ubijenih i 10 ranjenih.

Gubici D-3: 7 ranjenih drugova. Među njima je i komandir iz D-131 drug Jova Jovanović.

Preko dana nemačka artiljerija sa komunikacije tukla je položaje D-3.

D-4. — Jedinica je i dalje na položajima na kojima je bila prethodnog dana.

Na sektoru ove jedinice vladalo je zatišje.

8 mart.

Sve se jedinice⁷ nalaze na položajima na kojima su bile i 7 o. m.

D-2. — Jedinica je fortifikacijski uređivala svoje položaje po dubini. Operacije i sukobi se svode na dejstvo patrola i izviđačkih delova.

D-3. — Operacije vođene na sektoru ove jedinice su lokalnog značaja. Daljne izviđačke patrole izviđale su i prikupile podatke o neprijatelju i onemogućavale neprijateljske izi-

⁷ Privremeno, u sastav 45. divizije toga dana je ušla 2. artiljerijska brigada 23. divizije (vidi dok. br. 14, objašnjenje br. 10).

đačke delove i patrole da izviđaju naše položaje i raspored naših jedinica.

D-4. — Na sektoru ove jedinice bilo je življe no na sektorima ostalih jedinica. Oko 5 časova jedna ustaška jedinica u jačini od oko 200—250 vojnika napala je položaje D-143. Još u samom početku napada neprijatelj je iznenadnim pritiskom uspeo da odbaci naše pretstražarske jedinice sa položaja. Borba je bila vrlo oštra i trajala je sve do 8 časova, kada su naše jedinice energičnim protivnapadom i vrlo umesnom upotrebom automatičarskih vodova uspele da odbace neprijatelja i naterale ga da se u neredu povuče.

U operacijama ovoga dana jedinice D-4 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: ubijeno je 3, a ranjeno 7 neprijateljskih vojnika.

Gubici D-4: 1 poginuo i 4 ranjena druga.

9 mart.

Sve su jedinice na položajima na kojima su bile i prethodnog dana.

Jedinice su se na svojim položajima sređivale i dovodile u ispravnost svoju spremu i oružje. Operacije vođene ovog dana svode se na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju.

Daljne izviđačke patrole probijale su se do samih neprijateljskih položaja. U cilju nasilnog izviđanja jača izviđačka odeljenja vršila su napade na izvesne neprijateljske položaje izazivajući ovog da otkrije svoj raspored i naoružanje.

U jednom sukobu patrola, patrole D-131 ubile su 1 bandita.

10 mart.

D-2. — Ostao je na istim položajima: Samarić (K. 202) — s. Ahinbašići — Motka (K. 442) — izvor na kosi Breznik. Na ovom su položaju D-122, D-123 i D-124, dok je D-121 u s. Brijesnici i služi kao taktička rezerva D-2.

D-3. — Nalazi se na sledećim položajima: D-131 poseda položaj: K 288 — K. 159, D-132 je na položaju Orašje — Gavran vis, D-133 poseda položaj Okrugli Gaj (K. 605) — Njivice (K. 546), D-134 je na položaju Krčmarica (trigonometar 682) — Konjska Glava.

D-4. — Jedinica je posela položaje na liniji kosa Motka (k. 442) — Drum — Bijeli Potok — Prnjavor — Drenova (K. 584) — K. 276.

Sve se operacije vođene ovoga dana svode na izviđačku i patrolnu delatnost. Jedinice su se na svojim položajima sređivale i dovodile u ispravnost spremu i oružje.

U jednom sukobu izviđačkih delova, izviđači D-133 ubili su 3 neprijateljska vojnika.

U noći između 9 i 10 marta baterija teških bacača tukla je neprijatelja na položaju s. Sjenine. Tom prilikom ubijeno je 3 a ranjeno 8 neprijateljskih vojnika.

U toku dana jedinicama D-4 predalo se 12 zelenokadrovaca sa oružjem.

11 mart.

Sve se jedinice nalaze na položajima na kojima su bile i prethodnog dana.

Operacije vođene ovoga dana na sektorima svih jedinica svode se na patroliranja, izviđanja i prikupljanja podataka o neprijatelju. U cilju uznemiravanja neprijatelja jedinice D-2 tukle su vatrom iz automatskih oruđa neprijateljske položaje. Neprijatelj je sa svoje strane takođe otvarao povremenu vatru.

12 mart.

Sve su jedinice na istim položajima kao i prethodnog dana.

D-2. — Vođene operacije na sektoru ove jedinice mogu se svesti na patroliranja, izviđanja i prikupljanja podataka.

Izviđačke patrole izviđajući neprijatelja imale su nekoliko sukoba s njegovim patrolama i pretstražarskim odeljenjima.

U 22 časa neprijatelj je izvršio jak pritisak na desno krilo ove jedinice. Napadu neprijateljske pešadije prethodila je jaka priprema iz automatskih oruđa i bacača. Koristeći tamnu noć, neprijatelj je uspeo da se privuče do jurišnog odstojanja, kada je od naših stražara u stražarskom nizu bio otkriven. Stražari i stražarska odeljenja povukli su se sve do linije mrtve straže, na kojoj su sačekali neprijatelja do na 50 metara i iznenadnom i jakom vatrom stvorili kod njega pometnju. Potpomognuti vatrom sa glavnog položaja pretstražarski delovi su uspeli da odbace neprijatelja. U 24 časa neprijatelj je ponovo izvršio napad na celom frontu jedinice D-2. Borci ohrabreni uspehom postignutim na liniji mrtve straže dozvolili su neprijatelju da im pride na 50 metara i iznenadnom vatrom iz svih oruđa uspeli su da ga razbiju i nateraju da se u neredu povuče na svoj polazni položaj.

U ovim operacijama jedinice D-2 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: ubijeno je 52, a ranjeno 115 neprijateljskih vojnika.

Gubici D-2: 4 ranjena druga.

D-3. — U noći između 12 i 13 marta jedinice D-131 i D-132 napale su neprijatelja na položaju Brdice —¹ Grebić kosa. Borba je bila kratka ali vrlo oštra. Naše su jedinice uspele da potisnu neprijatelja s pomenutih položaja i da ga izvesno

vreme gone vatrom. Po izvršenju ovog zadatka jedinice su se povukle na svoje polazne položaje.

U ovoj borbi jedinice D-3 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 2 ubijena i 9 ranjenih.

Gubici D-3: 6 ranjenih drugova.

D-4. — U 4 časa neprijatelj je izvršio jak napad na celom frontu ove jedinice. Borba je bila vrlo jaka i bez prestanka trajala sve do 8 časova, kada su naše jedinice energičnim protivnapadom uspele da odbace neprijatelja. Četiri puta neprijatelj je uspevao da se podvuče našim rovovima na jurišno odstojanje, ali je redovno uz gubitke bio odbijen.

U 14 časova D-141 i D-142 krenuli su sa svojih položaja i napali neprijatelja na položaju Zoljin Vis — Deliće Brdo sa zadatkom da ga proteraju s pomenutog položaja i ovladaju selima Zoljom i Delićem. D-143 izvršio je jak napad na neprijatelja u s. Lukavici. D-144 je ostao u rezervi. Borba je bila vrlo oštra jer se neprijatelj uporno branio. Posle dvočasovne borbe naše su jedinice zauzele sela Zolju i Deliće. Pre nego što su se naši delovi sredili na zauzetim položajima neprijatelj je po dobijanju jakih pojačanja od pravca s. Rijeke i Sjenina i Jajčevac izvršio jak povratni napad i uspeo da odbaci naše jedinice sa zauzetih položaja. D-141 i D-142 su se u redu povukli na polazne položaje. Neprijatelj je nastavio sa protivnapadom i jako navaljivao na glavne položaje naših jedinica. Za izvesno vreme uspeo je da prema s. Bijeli Potok potisne naše delove i ovlada istim selom. Ubacivanjem rezerve i veštim manevrom vatre i pokreta naše su jedinice u 6 časova 13 o. m. uspele da potpuno odbace neprijatelja.

U toku ovih operacija jedinice D-4 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: ubijeno je 67, a ranjeno 111 neprijateljskih vojnika. Zaplenjene su 2 puške.

Gubici D-4: 13 poginulih i 37 ranjenih drugova.

13 mart.

Sve su jedinice na položajima na kojima su bile i pret-hodnog dana.

D-2. — Jedinica je preko celog dana ostala na istom položaju na kome se sređivala, patrolirala i izviđala.

D-3. — U toku dana četničke bande od pravca Striježevice i Konopijišta izvršile su jak pritisak na položaje ove jedinice. Borba je trajala od 8 do 16 časova i bila je vrlo oštra. Neprijatelj je bio agresivan i tri puta je jurišao na naše položaje, ali je uvek uz gubitke bio vraćan. U 16 časova dobro pripremljenim protivnapadom naše su jedinice potpuno odbacile neprijatelja, koji se u neredu povukao na svoje polazne položaje.

U ovim operacijama jedinice D-3 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 13 ubijenih i 25 ranjenih.

Gubici D-3: 2 poginula i 6 ranjenih drugova.

D-4. — Preko celog dana jedinica je sa svojih položaja patrolirala, izviđala i prikupljala podatke o neprijatelju.

14. mart.

Sve se jedinice nalaze na položajima na kojima su bile i prethodnog dana.

D-2. — Jedinica poseda sledeći položaj: r. Spreča — Samarić (K. 202) preko komunikacije Gračanica — Doboj — s. Klokotnica — s. Dizdari — Motka (K. 442).

Jedinica je preko celog dana ostala na svom položaju i nikakvih većih operacija nije vodila, sem patroliranja i izviđanja.

D-3. — D-131 je u s. Maljanima i drži položaje K. 269 — K. 259, D-132 je u s. Brđanima i poseda položaj: K. 285 — Gavran Vis — K. 383, D-133 smešten je u s. Donje Konopljiste i drži položaje Okrugli Gaj (K. 605) — Njivice (K. 546), D-134 se nalazi u zaseocima Gornjeg Konopjišta i drži položaje Krčmarica (trigonometar 682) — Konjska Glava (K. 651).

Jedinica je sa svojih položaja izviđala, patrolirala i pretresala teren. Daljne izviđačke patrole probijale su se do samih neprijateljskih položaja na kojima su imale nekoliko sukoba.

D-4. — Jedinica je na sledećim položajima: kosa Motka (K. 442) — Drum — Bijeli Potok — Prnjavor — Drenova — K. 276 — Brđani.

Jedinica je u 14 časova sa svojih polaznih položaja krenula u napad na neprijateljski položaj. U toku nastupanja vodila je vrlo oštre borbe. Razbile su i proterale neprijatelja s položaja Brezici — Zoljin Vis — Delić Brdo — Lukavica i očistile od neprijatelja s. Sjeninu i Jabukovac.⁸ U daljem nastupanju jedinice su izbile na liniju Osječani — Sjenina — Rijeka.

U toku operacija vođenih ovog dana jedinice D-4 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 8 ubijenih i oko 25 ranjenih.

15 mart.

Sve se jedinice nalaze na položajima na kojima su bile 14 o. m.

Operacije vođene u toku ovog dana svode se na patroliranja, izviđanja i prikupljanja podataka.

Daljne izviđačke patrole svih jedinica probijale su se do samih neprijateljskih položaja.

⁸ Nije nađen na karti 1:1.000.000. Vjerovatno se odnosi na predio Jajčevac.

U toku ovog dana predalo se jedinicama D-4: 32 četnika
i 102 zelenokadrovca. svi s oružjem.

B I L A N S

Neprijateljski gubici

u ljudstvu:

Ubijeno	203
Ranjeno	393
Zarobljeno	5
Predalo se	146
Oslobođeno	2

u materijalu:

puškomitraljeza	2
pušaka	153
strojnica	2
pištolja	1
dvogled	1
sanduk sa granatama	1
metaka	1000

Naši gubici

u ljudstvu:

poginulih	18
ranjenih	76
nestalih	4

u materijalu:

»Brno«	1
puške	2
strojnice	1

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik,
Savo Vukčević

Načelnik štaba — potpukovnik,
Milan Abramović

BR. 19

ZAPOVIJEST ŠTABA 25 .DIVIZIJE JA OD 17. MARTA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA ČETNIČKE JEDINICE SJEVERNO OD GRADAČCA¹

ŠTAB P-1
O. Br. 127
17 marta 1945 g.
Položaj

Z A P O V E S T

sekcija: Derventa, Tuzla, Vinkovci — razmer 1:100.000.

PODACI O NEPRIJATELJU :

Najnoviji podaci o neprijatelju prikupljeni 15 i 16 ov. meseca su sledeći: na sektoru Gradačac — Kladari — Čardak i niz reku Bosnu do Hasića i Bosanskog Samca nalazi se oko 1.100 ustaša.² Od ukupnog broja 50% su dobrovoljci a ostali mobilisani, što znači da će ove ustaše ipak davati jači otpor prilikom napada naših jedinica. Naoružanje ovih sastoji se od 7 minobacača kalibra 81 mm, oko 25 puškomitraljeza, od kojih 6 šaraca, a ostalo naoružanje jesu puške. Ova neprijateljska banda raspolaže sa dovoljnim brojem municije jer su 14 ov. meseca iz Bosanskog Broda dobili 2 kamiona municije.

Neprijateljska uporišta Garevac — Čardak — Kornica — Kladari i Miloševac jesu jedna otporna tačka predstražarskog položaja Bosanskog Šamca. Likvidacijom ove neprijateljske tačke otvara se put našim jedinicama za Bosanski Samac a u isto vreme ugrožava se bok neprijateljskim snagama na sektoru Zabari — Orašje.³ Još jedna vrlo važna činjenica jeste da likvidacijom ove neprijateljske tačke postoji mogućnost predaje neprijateljskih vojnika,⁴ jačine 500—600, koji se nalaze na levoj obali reke Bosne na prostoriji s. Jakeš, koji danas imaju pomirljivi stav prema našoj vojsci i obećavaju predaju nakon

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 26—2, k. 1090.

² Na toj prostoriji nalazili su se dijelovi 12. ustaškog zdruza (čiji je stožer bio u Brčkom) i 5, 6. i 7. bojna (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 161).

³ i ⁴ U dokumentu br. 161 u knj. 31, IV toma kaže se da je na tom sektoru bila 1. bojna 12. ustaškog zdruza, dok u »Pregledu organizacije komandovanja oružanim snagama NDH u 1945« stoji da se u tom rejonu nalazila i 1. bojna 3. ustaškog zdruza — »Bosanski planinci« (vidi Arhiv VII, reg. br. 17/9—2, k. 136).

pada ove tačke. U selu Miloševcu nalaze se četnici,⁵ što se može pretpostaviti da se ovo uporište može likvidirati jednim brzim i odlučnim udarom. Likvidacijom s. Miloševac preseca se komunikacija Garevac — Crkvina i dovodi se u teži položaj neprijateljska linija Garevac — Čardak. Neprijateljska uporišta Garevac — Čardak — Kornica — Kladari drže ustaše sa dobro utvrđenim spoljnim i unutrašnjim odbranama uporišta te valja računati na žestok otpor neprijatelja na ovim tačkama.

Na sektoru Bukvik — Marković polje — Ulice — Donjarka⁶ nalaze se 1.000 ustaša.⁷ Ustaše koji drže još Grčicu — Stolin⁸ i drum Brčko — Orašje broje oko 1.000. Na sektoru Pustara Barica — Parići nalazi se 2 bojna Adama Krajinića jačine 350—400 vojnika,⁹ dok je ova bojna ranije brojala (pre 10 dana) oko 700 ali usled dezerterstva ovaj se broj smanjio.

Na sektoru Brčko nalaze se oko 3.000 neprijateljskih vojnika. U Brčkom nalaze se delovi 22 nemačke divizije.¹⁰ Od oklopnih vozila nalaze se 3 tenka. U selu Gajevi i Slatina ranije se nalazila sedma četnička Posavska brigada, naoružana sa 19 puškomitraljeza, 2 minobacača sa 61 minom, 1 lakši bacač sa 9 mina, ostalo puške. Sadanji sektor stacioniranja ove brigade nam je nepoznat, ali najverovatnije da se nalazi na prostorijski Slatina — Batkuša.

Na prostorijski Obudovac — Gornji Zabari — Blaževac nalazi se 5 i 6 četnička brigada¹¹ sa oko 250—300 Nemaca,¹² ukupne jačine 1.000—1.200 vojnika. Ove četničke brigade sastavljene su većinom od mobilisanih ljudi iz Posavine, dok jedan manji broj nalazi se okorelih zlikovaca. Naoružanje ove II [dve] četničke brigade jeste 45 puškomitraljeza i jedan teški minobacač. Verovatno da ova četnička grupa raspolaže sa dovoljnim količinama municije pošto se ista naslanja na nemačke snage u Brčkom, u zajedničkoj saradnji sa Nemcima i dobiva municiju od Nemaca. Ova neprijateljska grupa od pravca Zabara poslednja nekoliko dana pokazivala je aktivnost te prema tome treba i dalje računati na neprijateljsku aktivnost sa toga pravca.

⁵ Riječ je o 7. brigadi Posavsko-trebavskog četničkog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. 16—1, k. 1092).

⁶ i ⁸ Nisu nađeni na karti 1:100.000.

⁷ Radi se o dijelovima 12. ustaškog djelatnog zdruga (vidi dok. br. 12).

⁹ Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 32, dok. br. 155.

¹⁴ i ¹² O lokaciji snaga njemačke 22. pješadijske divizije vidi dok. br. 6, 12, 20 d 37.

¹¹ Iz izvještaja Obavještajnog centra 25. divizije od 7. marta 1945. vidi se da su 5. i 6. brigada Posavsko-trebavskog četničkog korpusa bile stacionirane u selima: Obudovac, Čobić Polje, Porebrice i Avramovina (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 1092).

Po završenoj bitci za čišćenje Trebave, oslobođenje Gradačca i Modriče glavnina četničkih snaga¹³ prebacila se na levu obalu reke Bosne kod Kožuha, dok su ostaci četničkih snaga povukli se u pravcu Doboja naslanjajući se na ustaško-nemačke snage.

NAŠE SNAGE:

Na našem levom krilu nalazi se D-1 a na desnom krilu jedinice N. divizije. Ispred nas nema naših snaga. Na sektoru Modriča — Skugrić nalaze se 2 bataljona Posavsko-trebavskog odreda koji će sadejstvovati u napadu sa našim jedinicama. Jedan bataljon ovoga odreda nalazi se na sektoru Hrgovi — Cerik — Bijela i valja računati i na njegovo sadejstvo.

NAŠ ZADATAK:

Očistiti teritoriju Posavine od neprijateljskih bandi. Čišćenje Posavine odvijaće se u nekoliko mahova a kao prvi potez biće oslobođenje Garevac — Čardak — Kornica — Kladari — Miloševac — Slatina i izbijanje na liniju Miloševac — Slatina — Tramošnica — Turić — Porebrice.

Radi izvršena prednjeg zadatka

NAREĐUJEMO:

P-2 i dalje ostaje na liniji Osječani — Sjenina sa zadatkom zatvaranja pravca od Doboja, rušenje komunikacije Doboj — Modriča i kontrolisanje reke Bosne do k. 120.

P-3 zatvara čvrsto pravac Brčko — Gradačac na liniju koju sada drži i svojim levim krilom izbija na liniju Srpska Mahala — Grab — Čardak (sa prednjim delovima).

P-4 obuhvatnim uapadom sa istočne strane očistiće selo Garevac — Čardak — Kladari — Miloševac — Kornica i izbiti na liniju Miloševac — Slatina. Sa jednim svojim delom izvršiti napad na Garevac, pravcem Modriča — Garevac, a sa drugim jednim delom izvršiti napad pravcem Johova Bara — Čardak — Kladari, dok sa trećim delom izvršiti napad pravcem Gaje-

¹³ Zapoviješću četnika ,rhovne komande od 12. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-508) retilisano je prebacivanje četničkih snaga na lijevu obalu Bosne, tj. izbjeglica, bolesnika, ranjenika i jednog dijela jedinica; a njenom zapoviješću od 13. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-510) naredeno je da se u toku _ioći izvrši prebacivanje i ostalih jedinica, sem 5. divizije Đurišićevih četnika koja je ostala na desnoj obali r. Bosne. Pošto su se četničke snage prebacile na lijevu obalu Bosne, zapoviješću četničke Vrhovne komande od 14. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. VK-V-512) regulisano je osiguranje odbrane riječnoga toka od s. Ritešića do k. 108. i s. Botajice, zaključno.

vi — Lužani — Miloševac obuhvatajući svojim desnim krilom i Kruškovo Polje sa težnjom izbijanja na komunikaciju Miloševac — Crkvina u cilju onemogućavanja neprijatelja da se povuče u pravcu Bosanskog Samca, tj. onemogućavanje neprijatelju da izbegne definitivno uništenje. *Napad mora biti brz, odlučan i sa najvećom žestinom udara i koncentracijom vatre iz svih vrsta raspoloživog oružja i oruda.*¹⁴

Posavsko-trebavski odred: sa jednim svojim bataljonom izvršiće napad pravcem Gajevi (k. 98) — Slatina (k. 95) i posesti liniju Lug — Eginovac na kojoj se dobro utvrditi i sa koje obezbediti desni bok napadnim snagama. Sa drugim svojim bataljonom izvršiće napad pravcem Gajevi — Panjik — Slatina i zaposjesti liniju Eginovac — Slatina, k. 95 (ovo se odnosi na selo Slatina). Na ovoj liniji dobro se utvrditi i obezbediti od pravca Njivak.

Artiljerija: dva protukolska topa pridodaju se P-3 za zatvaranje pravca Brčko — Srnice — Zabari — Turić — Gradačac, a jedan top pridodaje se P-4 za dejstvo na pravcu Modriča — Garevac — Miloševac. 2 teška minobacača 120 mm. pridodaju se P-3 za dejstvo na pravcu Gradačac — Turić — Zabari, a 2 P-4 za dejstvo (jedan na pravcu Modriča — Garevac, a drugi na pravcu Mišići — Čardak — Kladari).

Pridodata teška oruđa za izvršenje zadatka potpadaju pod komandu dotičnih štabova kojima su pridodati.

Veze: sve napadne jedinice izvršiće najbolju organizaciju kako bi veza bila stalna. Sa potčinjenim jedinicama do početka napada organizovati telefonsku vezu a u nedostatku materijala za organizaciju uspostave telefonske veze organizovati i uspostaviti relejne stanice. Pored telefonske veze (koju uspostaviti i sa ovim štabom) izveštaje dostavljati odnosno vezu održavati sa kuririma — konjanicima. Štab odreda povezaće se na liniju desnokrilnog dela P-4. Ukoliko ne raspolaže sa telefonskim kablom i telefonom blagovremeno se javiti odseku za vezu pri ovome štabu radi snabdevanja sa telefonskim kablom i raspoloživim telefonima.

Mesta štabovima:

Komandno mesto Štaba P-3 nalaziće se u kućama kod Turića (k. 214).

Komandno mesto Štaba P-4 nalaziće se u s. Mišići, a kasnije, po likvidaciji neprijateljskog uporišta Čardak,

¹⁴ Vidi dok. br. 33.

kretaće se u pravcu jedinice koja bude napadala pravcem Čardak — Kladari.

Komandno mesto Štaba odreda po izbijanju jedinica na liniju **Lug** — Eginovac — Slatina nalaziće se na putu Gajevi — k. 93, u kućama kod opštine.

Odbrana od bornih kola:

Preduzeti blagovremeno predostrožnost u vezi eventualnog napada neprijateljskih bornih kola i izvršiti blagovremeno postavljanje protivtenkovskog oružja i oruđa na komunikacijama odakle se može očekivati neprijateljski napad oklopnih vozila.

Fortifikacija i kamuflaža:

Ukopavanje vršiti u pokretu ukoliko to zatreba, a po izbijanju na određene linije sve jedinice imaju se utvrditi ukopavanjem nakon prethodnog rasporeda i postavljanja automatskog oružja. Na utvrđenim linijama prvenstveno preduzeti kamufliranje položaja.

Početak napada:

Sa napadom otpočeti u 5 časova 18 marta 1945, do kog vremena izvršiti podilaženje i stići na jurišno otstojanje, kada treba otvoriti vatru. Predvideti i uzeti u obzir daljine pojedinih napadnih kolona te iste blagovremeno uputiti za napad.

Znaci raspoznavanja:

17-111: **Šinjel** — **Šabac**
18-III: **Top** — **Topola**
19-111: **Opasač** — **Ogulin**
20-111: **Dugme** — **Dubrovnik**

Evakuacija ranjenika:

Ranjenike evakuisati najbližim i najpogodnijim pravcem u Gradačac.

Postupak sa zarobljenicima:

Sve zarobljenike upućivati kod ovoga štaba. Prema istima postupati prema već postojećoj naredbi (prema međunarodnim pravima).

Mesto Štaba P-1:

Štab P-1 nalaziće se u Gradačcu.

Dostavljeno na uvid Štabu B-1,
Štabu P-2, P-3, P-4 i Posavsko-tre-
bavskom odredu na postupak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Potvrditi pismeno prijem zapovesti.

Politički komesar	Načelnik Štaba	Komandant — major
potpukovnik,	major	Kukolj Uroš
Milojica Pantelić	Voj.¹³ Sekulić	

BR. 20

NAREĐENJE ŠTABA 23. DIVIZIJE JA OD 19. MARTA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA ZATVARANJE PRAVACA SRNICE — SREBRENİK I SRNICE — SOKOL¹

K-1

19. marta 1945.
O. br.

K-2, K-3, K-4, K-5 I 3. ARTILJERIJSKOJ BRIGADI

Jedna jača kolona Nemaca iz Brčkog u toku jučerašnjeg dana krenula je pravcem Brčko — Zabari — Gradačac, sa ciljem da ovlada istim.² Sa ovom kolonom kretale su se i dve četničke brigade³ i nešto ustaša.⁴ Nije nam poznato kolika je jačina neprijateljskih snaga.

Jedinice P-1 vodile su u toku jučerašnjeg dana borbu sa ovom kolonom na prostorijsi Turić — Zabari.⁵

¹⁶ Vojislav

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 22—8, k. 1074.

² Iz rejonu Janje, preko Brčkog, 16. puk njemačke 22. pješadijske divizije, sa 1. artiljerijskim •divizionom, povukao se 13. marta 1945. na zapad. On je iz rejonu G. Zabara napadao Gradačac. Istovremeno, na ovaj grad je iz rejonu Šamca napadao 149. puk 117. lovačke divizije. Opširnije o tome vidi: Fridrih August f. Meč, navedeno djelo, str. 83.

³ i ⁶ Vjerovatno se radi o 5. i 6. brigadi Trebavskog četničkog korpusa (vidi dok. br. 19).

*' U borbama za Gradačac učestvovala je 3. satnija 3. udarne bojne 12. ustaškog zdruga (vidi Arhiv VII, reg. br. 15—1, k. 178).

⁵ O navedenim dejstvima vidi dok. br. 33.

U toku današnjeg dana neprijatelj je uspeo da potisne jedinice P-1 i da ovlada sa Gradačcem i komunikacijom Kerep — Gradačac.[®]

U vezi te novonastale situacije dobili smo zadatak da zavorimo pravac Srnice — Srebrenik i Srnice — Sokol.

Isto tako, radi što sigurnijeg obezbeđenja pravca Doboj — Gračanica — Tuzla, izvršiće se pomeranje jedinica manjih.⁷

U vezi toga

N A R E Đ U J E M O :

1. — K-4 odmah po prijemu ovog naređenja krenuće sa tri svoja dela pravcem Gračanica — Sokol — Srnice i osigurati sa jednim delom pravac Sokol — Srnice postavljajući ga na prostoriji Doborovci — Kapetanova Bina. Sa jednim delom na prostoriji Gušte i treći deo postaviti na prostoriji Tutnjevac kao rezervu i za jedan i za drugi pravac. Zadatak je K-4 da po svaku cenu spreči prodiranje neprijatelja pomenutom komunikacijom. Ostaće na toj prostoriji do smenjivanja od strane jedinica P-1.

Jedan ovaj deo koji je predviđen za vežbu 19. i 20. marta t. g., sa rukovodstvom iz komande četa i štabova bataljona iz ostalih delova, ostaće do završetka ove vežbe, a potom isti prebaciti na gore pomenutu prostoriju.

2. — K-2 u toku noći 19/20. o m. prebaciće se sa dva svoja dela na prostoriju Kakmuž — Petrovo Selo, a sa dva dela na prostoriju Donja Orahovica — Turkovići — Omerbašići.

Odmah po dolasku na novu prostoriju pristupiće utvrđivanju linije [k.] 345—501 — Radino Brdo — 315 — 165 — Veliki Brijeg (214) — 153 — Stražica (379) — Stelić — Kik (490).

Ovu liniju što bolje utvrditi a zadatak je iste sigurna odbrana pravca Doboj — Gračanica — Tuzla. Stab brigade lično će kontrolisati i odgovarati za sigurnost pomenute linije, prema tome utvrđenje iste lično će kontrolisati.

3. — K-3 će odmah po prijemu ove zapovesti krenuti sa svim svojim delovima i prebaciti se na prostoriju Puračić — Turija — Police. Zadatak K-3 jeste obezbeđenje pravca prema Maglaju, Zavidoviću i prema Spreči, te u tom cilju šiljati duboke patrole na pomenutim pravcima.

Napominjemo da se na prostoriji Seona — Gara nalazi grupa seoske milicije, te preuzeti likvidaciju istih.

4. — Svi delovi K-5 ostaće na sadanjim položajima.

Pukovski divizion K-5 odmah će prebaciti i smestiti na prostoriju sela Doboštice.

⁷ Vidi dok. br. 32, objašnjenje br. 5.

5. — Cela 3. artileriska brigada⁸ smestiće se na prostori-
riju Donja Orahovica (škola) — Bajići — Kamenica i postaviti
se za tučenje položaja ispred linije koju će utvrđivati i posesti
delovi K-2.

Protivkolski divizion 3. art. brigade ostaviće na sadašnjim
položajima.

6. — Stab K-1 i Med. san. bat. smestiće se na prostori-
ji Miričina duž komunikacije.

7. — Intendantura K-1 smestiće se na prostori-
ji Berkovi-
ca — Gnojnica.

8. — Sve jedinice povezaće se najhitnije telefonskom li-
nijom sa K-1. Na liniji Gračanica — Lukavac ne sme se niko
vezivati.

K-3 direktno će se povezati sa Povlenom⁹ u Lukavcu, i
isključiti iz Povlena svoju jedinicu koja se već nalazi na toj
prostori-
ji. Takođe se povezati međusobno sa svojim jedi-
nicama.¹⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za komesara
pom. komesara
major,
Vitomir Lazarević

Komandant
pukovnik,
M. Ivanović

⁸ Naređenjem Štaba 14. korpusa JA (vidi Arhiv VII, reg. br. 30—2,
k. 1330) privremeno je pod komandu Štaba 23. divizije stavljena 3. arti-
ljerijska brigada, a pod komandu 45. divizije 2. artiljerijska brigada.

⁹ Riječ je o 9. brigadi 23. divizije (vidi dok. br. 3).

¹⁰ O toku dejstava vidi dok. br. 32.

BR. 21

**NAREĐENJE ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 19. MARTA 1945.
ŠTABU 16. BRIGADE ZA IZBIJANJE NA PROSTORIJU MU-
SLIMANSKE SRNICE, BIBEROVO POLJE, DŽAKULE¹**

ŠTAB P-1

Br. služ.

19. mart 1945.

Položaj

u 19,45 čas.

ŠTABU P-2

Poslali smo vam jedno naređenje po našim kuririma danas oko 17 časova. Radi svake sigurnosti, šaljemo vam i ovo naređenje iste sadržine, kao i prvo naređenje.

Hitno sa celom P-2 izbiti na prostoriju Muslimanske Srnice — Biberovo Polje — Džakule.

Stab P-1 nalaziće se u Doborovcima.

Na liniji D. Zelinja — Jelovče Selo nalazi se P-4.

Na prostoriji Srnice — Gušte nalazi se P-3 sa zadatkom zatvaranja pravca od Kerepa i pravca od Brčkog.²

Ukoliko imate ranjenika uputite ih u Gračanicu u bolnicu D-1.

U toku današnjeg dana neprijatelj je izbio na liniju Mednica (k. 215) — Donji Lukavac — Humka (k. 288) — Gradačac i produžio pokret ka Modriču,³ odnosno snage od Bos. Šamca, neprijateljske, izbile su na liniju Skugrić — Modriča.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

u 20 časova⁵

Za Štab
Komandant — major,
Uroš⁶

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 27—2, k. 1090.

² Vidi dok. br. 33.

³ Riječ je o dijelovima njemačke 22. pješadijske divizije (vidi dok. br. 20).

⁴ Odnosi se na dijelove njemačke 117. lovačke divizije (vidi dok. br. 20).

⁵ Dopisano plavom olovkom.

⁶ Kukolj

**NAREĐENJE ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 20. MARTA 1945.
ŠTABU 16. BRIGADE ZA POSJEDANJE POLOŽAJA U RE-
JONU SOKOLA¹**

Š T A B J-3²
O. br. 131
20. marta 1945.
Položaj
u 12 č.

ŠTABU J-4

1. Usiljenim maršem izvršite pokret sa svojim jedinicama i postavite se na sledeći način:

jedan bataljon zaposeda k. 242 dopirući svojim levim krilom do k. 266, a svojim desnim krilom do k. 251,
drugi bataljon poseda Tutnjevaca na liniji k. 251 — k. 158,
treći bataljon poseda položaj s. Ujdrovići od k. 158 do k. 327.

Jedan svoj bataljon ostavite u Sokolu sa zadatkom zatvaranja međuprostora između naših jedinica i jedinica M-3."*

2. Odmah preduzmite ukopavanje i maskiranje položaja.'

3. Štab J-3 nalaziće se u s. Doborovcima, sa njim održavati telefonsku i kurirsku vezu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za Štab
POLITIČKI KOMESAR
POTPUKOVNIK,
Milojica Pantelić

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 29—2, k. 1090.

² Po naređenju Štaba 25. divizije JA od 20. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 19—2, k. 1010) jedinice ove divizije dobile su konspirativne nazive: Štab divizije — J3, Štab 16. brigade — J4, Štab 18. brigade — J5, Štab 19. brigade — J6. Ovi nazivi su zadržani do 23. marta 1945, kada su stupili na snagu novi konspirativni nazivi. O tome vidi dok. br. 25.

³ Riječ je o Štabu 45. divizije (vidi dok. br. 3).

* O dejstvima 16. brigade vidi dok. br. 33.

BR. 23

**ZAPOVIJEST ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 20. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U
REJONU SRNICA I DONJE ZELINJE¹**

ŠTAB J-3
O. br. 140
20 marta 1945 g.
Položaj
u 19,15 časova

Z A P O V E S T

Sekcija Tuzla 1:100.000 (izdanje našeg instituta)²

Nemci³ jačine oko 1.000—1.200 sa odgovarajućom artiljerijom i tri tenka u toku današnjeg dana uspeli su da ovladaju linijom Pravoslavne Srnice — Muslimanske Srnice, Kerep — Jelovče Selo — selo Donja Zelinja, gde su se zadržali i utvrđuju se. Verovatna je namera neprijatelja da se od Srnica probije ka Gračanici i spoji sa neprijateljskim snagama koje dejstvuju od Doboja⁴ dolinom Spreče.

Naše jedinice nalaze se na liniji selo Gušte — k. 210 — k. 242 — Kapetanova bina — Bijelika — k. 257 — k. 291 — Grabovac — k. 402.

J-3 ojačana sa L-6⁵ ima zadatak da likvidira neprijateljski klin na prostorijski Pravoslavne i Muslimanske Srnice i

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 30—2, k. 1090.

² Vojnogeografskog instituta u Beogradu.

³ Riječ je o njemačkoj 22. pješadijskoj diviziji. Njen 16. puk je nadirao od Gradačca ka raskrsnici kod s. Pravoslavne Srnice, dok je glavnina osiguravala komunikaciju Doboju — B. Brod kojom su se povlačile jedinice njemačkog 21. brdskog armijskog korpusa (vidi: Friedrich-August v. Metzsch, navedeno djelo, str. 83; Oswald Resseguier und E. Schmidt-Richberg, Kampf und Bewegung d. H. Gr. AR. E (zajednička izjava o borbama i pokretu njemačke Grupe armija »E«), Vidi Arhiv VII, reg. br. 3—3, k. 70.

⁴ U ovo vrijeme u rejonu Doboja još uvijek su se nalazila dva bataljona njemačke 7. SS divizije »Princ Eugen«: Dopunski bataljon i 2. bataljon 14. puka, formiran od ostatka divizije »Skenderbeg«. Ova dva bataljona ostavljena su u Doboju radi osiguranja. Pored njih, komandant divizije imao je pod svojom komandom i ove jedinice: jedan protivavionski divizion, lokalne jedinice za osiguranje željezničkih pruga, prolazeće jedinice, jednu nepotpunu diviziju oružanih snaga NDH (oko 1.000 pušaka) i ustaške jedinice. O tome vidi: Persi Ernst Sram, navedeno djelo, str. 1179; Erih Šmit-Rihberg, navedeno djelo, str. 104. i 111.

⁵ Radi se o 14. brigadi 23. divizije JA (vidi dok. br. 3).

potom izbije na liniju sela Cerik — Jakavica — k. 188 — Mednica (k. 215) — Jelovče Selo — Donja Zelinja. U tom cilju 21 ov.m. J-3 izvršiće opšti protivnapad" sa linije na kojoj se sada jedinice nalaze.

N A R E Đ U J E M O :

1. L-6 U toku noći 20/21 o.m. postaviće se na liniju s. Gušte — k. 210 — k. 242 (isključno).
21 ov. m. tačno u 5 časova otpočinje napad sa pomenute linije sa zadatkom da ovlada Pravoslavnim Srnicama, a potom napada opštim pravcem Pravoslavne Srnice — s. Vučkovac — k. 188 — s. Avramovina i izbija na liniju s. Cerik — Jakavica — k. 188 — Mednica — k. 215 (isključno).
Zona napada: desno most na Maloj Tinji severoistočno od sela Strana — Batunja — s. Cerik — bezimeni potok (istočno od Jakavice) — Beganovača, leva granica: k. 242 (isključno) — bezimeni potok kroz Brezik — Brezik (isključno) — bezimeni potok istočno od groblja u Muslimanskim Srnicama — Pravoslavne Srnice (sama raskrsnica) zaključno — bezimeni potok (zapadno od sela Vučkovac) — Mednica, k. 215 (isključno) — s. Avramovina zaključno.
U toku napada obratiti pažnju i obezbeđivati se od pravca Brčko — Cerik — Srnice. Za ovo koristiti i Posavsko-trebavski odred koji treba da se nalazi u rejonu s. Cerik, sa kojim uhvatiti vezu i uzeti ga pod svoju komandu.
2. J-4 U toku noći 20/21 o. m. postaviće se na liniju k. 242 — Kapetanova bina — Biberovo polje.
21 o. m. tačno u 5 časova otpočinje napad sa pomenute linije sa zadatkom da ovlada rejonom s. Muslimanske Srnice, a potom napada opštim pravcem Muslimanske Srnice — k. 155 (između Kerepa i Pravoslavnih Srnica) — Mednica (k. 215) — k. 216.
Zona napada: desna granica biće leva granica L-6, a leva granica reka Bosut — k. 142 — s. Cosić — Rajski potok — s. Ouste (isključno) — k. 254 zaključno.
U toku napada naročito obratiti pažnju na pravac od Jelovče Sela i od sela Custe.
3. J-6 Sa sadanje linije 21 o. m. u 5 časova napada neprijatelja pred sobom opštim pravcem Grabovac

⁶ Vidi dok. br. 33.

— Hrvatovići — Bajramović sa zadatkom da ovlada linijom Jelovče Selo — Donja Zelinja. Po ovladivanju ovom linijom na istoj se utvrditi, pripremiti za dalji napad u momentu kada J-4 izbije na Malu Tinju.

Zona napada: desna granica biće leva granica J-4, a levo širiti se po potrebi. Obratiti pažnju na svoje levo krilo i bok.

4. J-5 U toku noći 20/21 o. m. prikupiće se na prostori Pravaoslavna Spionica — s. Topalovići — Katolička i Muslimanska Spionica.

21 o. m. za vreme opšteg protivnapada obrazuje opštu rezervu J-3 sa zadatkom: po izbivanju L-6 u visinu Pravoslavne Srnice istoj obezbeđuje desni bok a potom zatvara pravac Brčko — Srnice, sa potrebnim delom snaga na liniji Ormanica (k. 219) — Donji Hrgovi — Cerik, obraćajući pažnju i na pravac Bijela — Gornji Hrgovi.

5. Naročito skrećemo pažnju na sledeće:

a. — L-6 i J-4 imaju zadatak da unište ili zarobe neprijatelja na prostori Pravaoslavne i Muslimanske Srnice, a potom energično i smelo napadaju u određenim zonama i u toku sutrašnjeg dana 21 o. m. bezuslovno izbiju na određenu liniju, gde se odmah utvrditi i izvršiti pripreme tako da se svaki neprijateljski protivnapad odbije.

b. — Održavati čvrstu vezu sa susednim jedinicama, uzajamno se potpomagati sadejstvujući i vatrom i pokretom (najbolje je sadejstvo susedno, ako susedna jedinica prodire što dublje napred u svojoj zoni, ugrožavajući na taj način krila i bokove neprijatelja ispred suseda).

v. — Vatru teških automatskih i pratećih oruđa skoncentrisati na najosetljivijem neprijateljskom pravcu, svaki napad pripremiti jakom kratkom vatrom, a na svakoj dostignutoj liniji odmah se čvrsto vezivati za zemljište utvrđujući se i biti spreman da se odbije neprijateljski protivnapad.

g. — Obratiti pažnju na krila i bokove, spojeve (unutrašnja krila jedinica na liniji na kojoj održavaju međusobnu vezu).

d. — Automatičare načelno upotrebljavati za prodore u neprijateljski raspored za zadatkom dejstva na bokove i iz pozadine važnijih neprijateljskih vatrenih oslonaca, za iznenadne napade i unutrašnje

neprijateljske posluge na pratećim oruđima i pojedinim topovima.

đ. — Na svima pravcima napada naše jedinice imaju apsolutnu nadmoćnost, te se ni u kom slučaju ne sme desiti da budu odbačene a kamoli razbijene.

e. — Stvor zemljišta koristiti do maksimuma, pri čemu naročito voditi računa o izabranim pravcima napada i o vođenju jedinica u toku istog.

ž. — Ne zadržavati se oko pojedinih vatrenih oslonaca neprijatelja koji se uporno drže, već iste blokirati sa potrebnim delom snaga i energično produžiti prodiranje u dubinu neprijateljske odbrambene zone.

z. — U slučaju pojave neprijateljskih tenkova iste tući koncentričnom vatrom protivtenkovskih pušaka, koje blagovremeno držati na najverovatnijim pravcima pojave tenkova. Pored toga jakom vatrom odvojiti neprijateljsku pešadiju od tenkova, i istu tući jakom koncentričnom vatrom.

6. — Početak napada ima bezuslovno biti 21 o. m. u 5 časova. Do tog vremena sve jedinice privući će se što bliže prednjoj neprijateljskoj liniji vodeći računa da se ne otkriju. Napad mora otpočeti jednovremeno, iznenadno i odlučno, potpomognut jakom vatrom svih oruđa.

7. — *Veze:* Centar veze J-3 biće u selu Doborovci. L-6, J-4, 5 i 6 uspostaviće telefonsku vezu sa nama, starati se o njenoj ispravnosti i istu produžavati po meri napredovanja. J-5 vezaće se za centralu L-6 u selu Tutnjevaca i preko iste održavati vezu sa nama. Vezu sa nama stalno održavati i kuririma, bez obzira na funkcionisanje telefonskih veza. Kuriri imaju biti na konjima (uvek po 2). Sa potčinjenim jedinicama takođe organizovati stalne i sigurne veze svim sredstvima koja stoje na raspoloženju.

8. — *Izveštaji:* Sve jedinice izvestiće nas o zauzimanju određenih linija i spremnosti za napad najdalje 21 o. m. do 3 časa. Podneti izveštaj kad otpočne napad, u toku napada redovno nas obavestavati o razvoju situacije svaka 2 časa počev od 7 časova. Po kuririma redovno nam slati pismene izveštaje u 10, 14 i 18 časova a u slučaju značajnijih promena situacije, pored telefonskog izveštaja, odmah nam poslati i pismeni izveštaj

bez obzira na vreme. Takođe redovno obaveštavati susednu jedinicu o situaciji na svom frontu i obaveštavati se o situaciji ispred nje.

9. — *Sanitetska služba*: Med. san. bat. J-3 u Gračanici. Brigadna previjališta postaviti na sigurna mesta tako da ista mogu pružiti veću pomoć obzirom na udaljenost Med. san. bat. Evakuaciju ranjenika vršiti do daljeg za Gračanicu a u slučaju promene situacije na sektoru Gračanice bićete blagovremeno obavešteni, u kom slučaju evakuacija ranjenika biće ka jugu.
10. — *Komore za snabdevanje*: do daljeg ne smeju prelaziti liniju Muslimanska Spionica — s. Sladna — Sokol, sem municiskih komora koje mogu dovući municiju do jedinica i odmah se vraćati na pomenutu liniju.
11. Sve rukovodioce detaljno upoznati sa odredbama ove zapovesti ukoliko se na njih odnose, izdati im detaljna uputstva za rad i bezuslovno narediti da se zadatak mora izvršiti, da organizuju i održavaju stalne i neprekidne veze svim sredstvima i da stalno i redovno izveštavaju svoje pretpostavljene o situaciji kod njih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POM. POLITIČKOG KOMESARA
major
Mil.⁷ Rakočević

KOMANDANT
Major
Kukolj Uroš

⁷ Milorad

BR. 24

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 20. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA CIŠĆENJE PLA-
NINE OZRENA OD ČETNIKA¹**

D - 1
O. br. 60
20. III 1945.
U 13 čas.

Z A P O V E S T

(Sekcije Derventa, Tuzla. Razmera: 1 : 100.000)

1. Podaci o neprijatelju: u Gračanici prema proverenim podacima nalaze se tri ustaške bojne: 9, 14 i 25, sa ukupnom jačinom do 2000.² Od okupatorskih snaga nalaze se dve regimente (puka) 120 lovačke divizije³ koja je na svome povlačenju iz Albanije pre neki dan stigla u Doboj. Jedni delovi pomenute divizije, koja ima u sastavu još jednu regimentu — puk artiljerije, produžili su odmah iz Doboja prema Slav. Brodu. Od naoružanja u Gračanici imaju oko 14 topova raznog kalibra, veći broj teških bacača i dosta automatskog oruđa. Prema podacima njihove namere su čisto odbrambenog karaktera, tj. zaštita komunikacija u dolini r. Bosne kojima se povlači njegova glavnina na sever.

Na planini Ozrenu (međuprostor leva obala Spreče — Gračanica — Doboj, te desnom obalom Bosne zaključno Maglaj — Zavidovići) nalaze se domaće izdajničke četničke bande

¹ Prepis originala (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 32—2, k. 1330.

² Prema naređenju o preustrojtstvu od 14. decembra 1944 (vidi Arhiv VII, reg. br. 8/6—1 k. 1148), 25. ustaška bojna je preimenovana u 4. udarnu bojnu, a iz karte cjelokupnog rasporeda ustaško-domobranskih jedinica na teritoriji NDH (vidi Arhiv VII, reg. br. 25—1, k. 44) vidi se da je 14. ustaška bojna preimenovana u 3. ustašku bojnu (o tome vidi i tom IV, knj. 31, dok. br. 161).

Prema obavještajnom izvještaju Štaba 2. armije JA od marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 54—1, k. 25), u Gračanici i na položajima oko nje nalazile su se tada 14. i 25. bojna 12. ustaškog djelatnog zdruga.

³ Odnosi se na njemačku 117. lovačku diviziju. To se vidi iz naređenja njemačkog 34. armijskog korpusa 117. lovačkoj diviziji, koja je dobila zadatak da učestvuje u napadu kod B. Šamca. Ova divizija, pristigla iz Vinkovaca, delom snaga se iskrcala i u Brčkom. U brzom prodoru ong je izbila u rejon Gradačca. No, odmah zatim, naređenjem Vrhovne komande njemačkih oružanih snaga, ona je obustavila dalja dejstva i preko Varaždina hitno se prebacila i ušla u sastav 2. oklopne armije (Vidi E. Šmit-Rihberg, navedeno djelo, str. 111. i 112).

zajedno sa Zeničkim četničkim odredom,⁴ sa ukupnom jačinom do 2500. Naoružanje njihovo dosta je slabo a od težeg oružja imaju jedan top manjeg kalibra i dva teška bacača. Municiju dobijaju redovno od Nemaca a u toku prošle noći naši izviđački delovi osmotrili su da iz Gračanice preko mosta na Spreči prelazi veći broj natovarenih konja za selo Karanovac i pretpostavljamo da je to municija za pomenute četničke bande koju dobijaju od Nemaca i ustaša. Detaljan raspored ovih četničkih bandi ne znamo, ali uglavnom njihova glavnina se nalazi na prostoriji s. Paklenica.

2. Naše jedinice: K-1⁵ (dve brigade) nalazi se na liniji s. Hasanovići — Sokol — Piskavica, sa orijentacijom ka Gračanici, dok se jedna brigada nalazi na pravcu Srnica — Gradačac. D-2 nalazi se na liniji Tunjevac — Durač — s. Lohinja, sa orijentacijom prema Gračanici. D-3 na liniji Stražica — Kik, Kamenički vis (k. 821) — s. Kakmuž. D-4 kao taktička rezerva na prostoriji s. Stupari — Katanići — Komari, sa isturenim obezbeđenjima na pravcu s. Vasilje — Vrela — Ozrenski manastir.

3. Naš zadatak:⁶ Pročistiti planinu Ozren sa težnjom da se što veći broj četničkih bandi uništi i razbije a u cilju onemogućavanja ponovnog prikupljanja i koncentracije na istom sektoru za duže vreme radi napada na naše jedinice, radi čega

N A R E Đ U J E M O :

D-2 Ostaje na dosadašnjoj prostoriji — liniji sa istim zadatkom, s tim što će 22 o. m. prema razvoju situacije na sektoru D-3 i D-4 izvršiti jači pritisak na neprijateljski garnizon u Gračanici, angažujući u istom potreban broj artiljerije. Ukoliko na levoj obali r. Spreče bude jača borba, onda obavezno vršiti i jači pritisak sa ciljem da se neprijatelj u Gračanici veže i onemogući njegova intervencija i pomoć četničkim bandama na levoj obali r. Spreče. Ovo sadejstvo dobro bi bilo da se ispolji i na sektoru jedinica K-1, sa čim će ih obavezno upoznati štab D-2.

D-3 Sa jednim bataljonom izvršiće pokret sa sadašnjih položaja 21 o. m. u 22 časa pravcem Kamenički Vis (k. 821) — V. Ostravica (trigonometar 917) — Obilić — V. i D. Brijeg (k. 782) sa zadatkom čišćenja pomenutih kota (masiva Ozrena) i zadržati se na istom sve dotle dok se sve naše jedinice ne izvuku između prostora s. Paklenica —

⁴ Radi se o Zeničkom četničkom korpusu, a ne odredu (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 105).

⁵ Misli se na 23. diviziju JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

⁶ O dejstvima 45. divizije vidi dok. br. 35.

Doboj — Gračanica, tj. međuprostora r. Spreče i r. Bosne, gde pretpostavljamo da će se voditi glavna borba sa četničkim bandama. Osnovni zadatak ovog bataljona je da obezbedi leđa našim jedinicama zadržavajući masive Ozrena i u slučaju potrebe obezbediti njihovo povlačenje, a pored ovoga, prema situaciji i potrebi, sa izvesnim snagama da sadejstvuje na pravcu s. Boljanića, a u cilju sprečavanja izvlačenja i sakrivanja četničkim bandama u Ozrenu. Sa dva bataljona krenuće sa sadašnjih položaja Kik, Stražica 22 o. m. u 1 čas ujutru pravcem s. Sočkovac — Karanovac — s. Boljanić, sa zadatkom čišćenja istih od četničkih bandi, povezujući se u s. Boljaniću sa jedinicama D-4. Obavezno sa jednim bataljonom izbiti pre zore u s. Karanovac i postaviti se na najpogodnije kose kod mosta na Spreči, isti staviti pod svoju vatru i sprečiti okupatorsko-ustaškim bandama intervenciju iz Gračanice i doturanje pomoći četničkim bandama. Ovo odeljenje treba da bude brojčano manje ali dobro naoružano automatskim oruđima, jer će verovatno od Gračanice trpeti artiljerijsku vatru. Jedan bataljon obavezno zadržati u rezervi, koji će se kretati istim pravcem i prema potrebi i situaciji angažovati ga u borbi. Uglavnom težiti da se bez potrebe ne angažuje ljudstvo u borbi i ne zamara.

- 4 Izvršiće pokret sa sadašnje prostorije pravcem Lipova Glava — Ozren Kamen (k. 852) — Bašina Koša — s. Brezici tako da u toku 21 o. m. najkasnije do 17 časova stigne na prostoriju s. Brezici, odakle će u prvi sumrak sa tri bataljona krenuti pravcem Bjeljina (k. 623) — Božići — Bjelavica (k. 602) — Konjska Glava — s. Paklenica (zaseok Petrovići), likvidirajući na pravcu kretanja četničke bande. Po izbijanju u s. Paklenicu, koje obavezno mora biti najkasnije 22 o. m. do 4 časa ujutru, angažovati jedan bataljon za likvidaciju neprijateljskih bandi u s. Paklenica (zaseok Petrovići) — Osojnica, a sa dva bataljona najbrže krenuti pravcem s. Konopljište — Boljanić, zaključno sa levim krilom (leva kolona) pravcem Visoka Ravan — Gavran Vis — s. Brđani — Orašje, Tekučica, Maljani. Ovaj manevar težiti da se izvede što brže radi obuhvata četničkih bandi koje se nalaze u Karanovcu, Boljaniću i Orašju i najenergičnije pristupiti likvidaciji istih u sadejstvu sa jedinicama D-3. Bataljon koji će biti na levom krilu u pravcu s. Suho Polje — Zel. stanica Suho Polje treba strogo da vodi računa o svom bočnom obezbeđenju, jer je to udaljeno od Doboja svega pet-šest kilometara i nije isključeno da banda sa toga pravca interveniše. Bataljon koji će biti na liniji s. Paklenica —

— Osojnica po razbijanju četničkih bandi na ovom sektoru imaće glavni zadatak da zaštiti leđa bataljonima koji će se spuštati u dolinu r. Spreče (s. Boljanić — Orašje) a u tom cilju će prema razvoju situacije i nahodanju člana štaba D-4, koji obavezno treba da ostane sa pomenutim bataljonom, postaviti zasedu na komunikaciju — prugu Maglaj — Doboj, zahvatajući samo raskršće ceste s. Trbuk kod škole, što će ujedno poslužiti kao najbolje obezbeđenje jedinicama u dolini r. Spreče. Zaseda treba da bude postavljena pre zore. Jedan bataljon ostaviti na liniji Brezici — s. Božići sa zadatkom zatvaranja pravca prema Maglaju i prema situaciji sadejstvovati ostalim jedinicama u izvlačenju. Tuzlanski partizanski odred postaviti na liniju G. Bukovica — Omerova voda sa istim zadatkom. Jedni i drugi obavezno slaće jača izviđačka odelenja u pravcu Maglaja⁷ i Zavidovića sa zadatkom izviđanja i prikupljanja podataka o neprijatelju.

Sve jedinice strogo će voditi računa da se ova akcija izvede što brže i energičnije, jer se ni u kom slučaju naše jedinice ne smeju zadržavati dugo u samoj dolini r. Spreče i Bosne, s obzirom da nam neprijatelj može intervenisati na bokove i čelo. Dalje, strogo voditi računa o sadejstvu svih jedinica i bataljoni koji će imati zadatak da osiguravaju leđa, tj. drže masive Ozrena, ne smeju se povući dok se i poslednji borac ne izvuče iz sela predviđenih za čišćenje.

4. Znaci: borbeni — Vračar — Božo, a raspoznavanja znaci koje smo vam dostavili od B-1, a isti važe od 21 o. m. Pored ovih znakova, na pravcu likvidacije pojedinih jačih uporišta paliti vatre. Znak da su se izvukle naše jedinice označiti paljenjem velike vatre na Gostilju (trigonometar 774) i D. Brijegu, južno od s. Konopljište, a ukoliko pak neki štab raspolaže sa raketnim pištoljem i raketama, označiti isto sa dve crvene raketle ispaljene u pravcu s. Boljanić i s. Paklenica.

5. Veza: D-3 pružiće telefonsku liniju do s. Stjepanovića a po mogućstvu i dublje i redovno nas obavestavati o situaciji. D-4 obavezno slaće radio izveštaje ujutru u 8, u 12, u 15 i u 19 časova. Pored ovih redovnih izveštaja, prema potrebi kazati vreme i dostavljati vanredni izveštaj. Dalje, brigade će obavezno po izbijanju na liniju s. Konopljište — Boljanić povezati se kurirski i jedna drugu upoznati sa situacijom na svom

⁷ Prema dnevniku majora Berna (vidi Arhiv VII, reg. br. I—5, k. 6), u rejonu Maglaja se nalazila njemačka 969. pješadijska tvrđavska brigada, a iz Pregleda oružanih snaga NDH u 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/1—46, k. 134 A) vidi se da su u tom rejonu bili i dijelovi 15. ustaško-domobranske divizije.

pravcu, podešavajući sadejstvo u likvidaciji četničkih bandi i kasnijem izvlačenju naših jedinica. Ni u kom slučaju ne srne se desiti da se jedna jedinica povuče a druga ostane, u kom slučaju bi se ista jedinica mogla naći u vrlo teškom položaju.

6. D-1 biće na istom mestu [Bos.] Petrovo Selo (zaseok Lužani) a za vreme borbi 22. o. m., a prema situaciji i potrebi, pomeraće se u pravcu s. Kakmuž — Kik (k. 490). MSB i hirurgijska ekipa nalaziće se u s. Porječina. zaseok Marjanovići. Sve teže ranjenike upućivati najprečim putem sa jačom pratnjom u s. Porječinu.

7. Ishranu jedinica vršiti sa terena i nastojati da se iz četničkih sela uzme izvesna količina stoke, ali strogo voditi računa da se uzima pravilno, tj. prema imovnom stanju pojedinaca, kako se ne bi desilo da se od nekog siromaha uzme sve a od imućnijih ništa. U vezi sa ovim napred treba predvideti potrebne ekonomske ekipe koje će imati specijalno taj zadatak a pod neposrednom kontrolom političkih komesara bataljona i brigada.

Napomena: Po završenoj akciji D-3 prema situaciji i na-
hođenju postaviće se na liniju s. Sočkovac — Kamenički vis,
tako da bi dalje mogla kontrolisati četnička sela i koristiti ista
za ishranu. U ovom slučaju mora se strogo voditi računa o ću-
priji na Spreči i eventualnoj intervenciji od Gračanice preko
Spreče. D-4 za prvi momenat zadržala bi se na liniji s. Ko-
nopljište — s. Paklenica, vodeći strogo računa o svom obezbe-
đenju a kasnije bi se pomerila na liniju s. G. i D. Rakovac —
— Brezici sa zadatkom kontrole zapadnih padina planine Oz-
rena i prema prikupljenim podacima o neprijateljskom garni-
zonu u Maglaju isti napasti, a prethodno obavestiti ovaj štab
o neprijateljskim snagama u istom i mogućnostima napada,
tj. kakvi su izgledi za likvidaciju. Pored ovoga postavljati za-
sede u dolini r. Bosne na komunikaciji Maglaj — Doboje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik
Savo Vukčević, s. r.

Komandant — potpukovnik,
Rade Zorić, s. r.

Da je prepis veran originalu tvrdi i overava

Načelnik štaba
potpukovnik,
Milan Abramović

(M. P.)

BR. 25

**NAREĐENJE ŠTABA 23. DIVIZIJE JA OD 22. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA UVOĐENJE NO-
VIH KONSPIRATIVNIH NAZIVA JEDINICA, TELEFONSKIH
CENTRALA I STAREŠINA ŠTABOVA BRIGADA¹**

L-3

Op. br. 166
22 marta 1945 g.

KANCELARIJA²

Štab 0-3³ naređenjem svojim strogo pov. br. 161 od 21 o. m., između ostalog, dostavio je sledeće:

»Pošto je naređenje strogo pov. br. 42⁴ od 6 o. m. palo neprijatelju u ruke, zamenjuje se sa priloženim spiskom naziva i oznaka. U svemu ostalom pridržavati se ranijih uputstava u pogledu upotrebe naziva i oznaka.

Ponovno naređujemo da spisak naziva i skraćenica mora čuvati kod sebe (u džepu) lično komandant svake jedinice, koja raspolaže sa ovim spiskom.

Ubuduće svako lice, koje bilo na koji način oda ili izgubi nazive i oznake, biće stavljeno pod vojni sud.«

Dostavljajući prednje naređenje Štaba 0-3, a u smislu naređenja strogo pov. br. 24 od 11 o. m.,⁵ upozoravamo da se upotreba priloženih naziva i oznaka ima u svemu vršiti prema odredbi tač. 1 ovog naređenja, s tim što u smislu 3. stava iste tačke istog naređenja dostavljamo nazive za telefonske centrale, bataljona i divizionu, i skraćenice.

1. NAZIVI TELEFONSKIH CENTRALA:

Telefonske centrale bataljona odn. divizionu nazive će iste imati, kao i telefonske centrale njihovih brigada, s tim što će se uz naziv telefonske centrale brigade dostavljati i redni broj bataljona, odn. telefonske centrale odn. redni broj divizionu. Na pr. 2 bataljon 9 brigade (njegova centrala) = Durmitor 2.

Telefonska centrala divizionu teških bacača — Rudnik 4 itd.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—6, k. 1964.

² Napisano mastilom.

³ Riječ je o Štabu 2. armije (vidi dok. br. 3).

⁴ Pomenuto naređenje Štaba Južne operativne grupe NOVJ nosi br. 52,⁵ a ne 42 (vidi dok. br. 3).

⁵ Redakcija nije pronašla to naređenje.

2. SKRACENICE:

Za pismeni saobraćaj upotrebljavati skraćenice navedene u prilog ovog akta, no s tim što će se pozadi iste skraćenice stavljati redni broj bataljona odn. diviziona. Na pr. 3 bataljon 14 brigade = J-3 ili poljski divizion II artiljeriske brigade = U-2.

Analogno gornjim skraćenicama i nazivima za pismeni i telefonski razgovor, štab artiljeriske brigade propisao komandama baterija skraćenice i oznake i nazive za pismeni i telefonski razgovor.

Naređenje strogo pov. br. 7 od 18 XII 1944 g. prestaje da važi,⁶ takođe i naređenje strogo pov. br. 24 od 11 III o.g., pa će se oba naređenja, kao i ovi umnoženi primerci po istima, odmah po prijemu ovog akta prikupiti i dostaviti ovom štabu najdalje do 25 o. m. na uništenje.

Pismeni i telefonski saobraćaj po ovom naređenju ima obavezno otpočeti u noći 22/23 o. m. u 0 časova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
Polit, komesar,
p.pukovnik

S P I S A K

jedinica II armije za održavanje veze (nazivi i oznake)

Jedinica ili štab	Skraćenica	Za telefonske razgovore	Primedbe
Štab II armije	A — . .	Dunav	
Istaknuta centrala		Morava (istak. centr.)	
23 divizija	S — . .	Sava	
25 divizija	E — . .	Drava	
45 divizija	N — . .	Vardar	
17 divizija	I — . .	Drina	
28 divizija	. C — . .	Neretva	
Inženjer. brig. XIV korpusa . .	. Đ — . .	Bosna	
7 brigada . . .	V — . .	Triglav	
23 9 brigada . . .	O — . .	Durmitor	200—250
divizija 14 brigada . . .	• J - • •	Dinara	
Art. brigada . . .	U — . .	Rudnik	
16 brigada . . .	š - . .	Kozara	
25 18 brigada . . .	K — . .	Konjuh	100—150
divizija 19 brigada . . .	R — . .	Stolovi	
Art. brigada . . .	T — . .	Kosmaj	

⁶ Vidi dok. br. 5, objašnjenje br. 2.

Jedinica ili štab		Skraće- nica	Za telefonske razgovore	Primedbe
45 divizija	20 brigada .	m O I s j - 1	Lovćen Treskavica Vranica Prenj	150—200
	23 brigada .			
	24 brigada .			
	Art. brigada			
17 divizija	6 brigada .	. D — .	Zlatar Romanija Avala Povlen	50—100
	2 brigada .			
	15 brigada .			
	Art. brigada			
28 divizija	17 brigada .	. M — .	Grmeč Papuk Ozren Rudnik	1—50
	21 brigada .			
	25 brigada .			
	Art. brigada			

NAZIV TELEFONA:

Naziv jedinice:	Broj telefona:	Lozinka
I. XXIII divizija:		
1. Telefonska centrala 1.	Sava	—
2. Telefonska centrala 2.	Sava a	—
3. Komandant divizije		—
4. Zamenik komandanta divizije	201.	—
5. Polit, komesar divizije	202.	—
6. Pomoćnik komesara divizije	203.	—
7. Načelnik štaba divizije	204.	—
8. Ob. c	205.	—
9. Sanitetski referent	206.	—
10. Divizijska bolnica	207.	—
11. Divizijska intendantura	208.	—
II. 7 brigada		
1. Telefonska centrala	Triglav	—
2. Komandant brigade	215.	—
3. Zamenik komandanta brigade	215 a	—
4. Polit, komesar brigade	216.	—
5. Pomoćnik komesara brigade	216 a	—
6. Načelnik štaba brigade	217.	—
7. Ob. c.	218.	—
8. Sanitetski referent	219.	—
9. Intendantura	220.	—
III. 9 brigada		
1. Telefonska centrala	Durmitor	—
2. Komandant brigade	225.	—
3. Zamenik komandanta brigade	225 a	—
4. Polit, komesar brigade	226.	—
5. Pomoćnik pol. komesara	226 a	—

6. Načelnik štaba brigade	227.		—
7. Ob. c	228.		—
8. Sanitetski referent	229.		—
9. Intendantura	230.		—

IV. 14 brigada:

1. Telefonska centrala	Dinara	—
2. Komandant brigade	235.	—
3. Zamenik komandanta brigade	235 a	—
4. Polit, komesar brigade	236.	—
5. Pomoćnik pol. komesara	236 a	—
6. Načelnik štaba brigade	237.	—
7. Ob. c	238	—
8. Sanitetski referent	239.	—
9. Intendantura	240.	—

V. Artiljerijska brigada:

1. Telefonska centrala	Rudnik	—
2. Komandant brigade	245.	—
3. Zamenik komandanta brigade	245 a	—
4. Polit, komesar	246.	—
5. Pomoćnik pol. komesara	246 a	—
6. Načelnik štaba brigade	247.	—
7. Ob. c	248.	—
8. Sanitetski referent	249.	—
9. Intendantura	250.	—

Napomena: Striktno se pridržavati stroge konspiracije po pitanju gore navedenih oznaka prilikom telefonskih razgovora a u svemu postupati po naređenju strogo pov. br. 24 od 11 III o. g. Ove oznake čuvati u najvećoj tajnosti, a u slučaju da se iste izgube hitno izvestiti ovaj štab radi daljeg postupka.

Oznake dati svakoj centrali i telefonu, kao i kontrolnom telefonu odn. međustanici.

Polit, komesar,
p.pukovnik

Komandant — pukovnik

BR. 26

**NAREĐENJE ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 24. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA O PREDUZIMANJU
MJERA ZA USPJEŠNIJE IZVOĐENJE BORBENIH DEJ-
STAVA¹**

A.
op, br. 237
24 mart 1945 god.
u 3 časa

U toku poslednjih dana neprijatelj je uspeo da ovlada komunikacijom Brčko — Srnice — Gračanica — Doboj. Ukupna jačina nemačkih snaga koje do sada dejstvuju na sektoru Brčko — Srnice iznosi oko 1500 vojnika, sa tri tenka i odgovarajućom artiljerijom.² Ove neprijateljske snage ne samo da su uspele, uz sadejstvo ustaške posade iz Gračanice ojačane sa jednom ustaškom bojnom,³ da potpuno ovladaju gore pomenutom komunikacijom, već sa tim snagama drže vrlo širok sektor. U isto vreme na svim sektorima naših jedinica pokazuju punu aktivnost.

Naše jedinice, kako uskupno, tako i zasebno na pojedinim sektorima, imaju mnogo veću brojnu nadmoćnost u ljudstvu i apsolutnu nadmoćnost u naoružanju.

Međutim, iako raspolažemo sa dovoljno snaga i sa dobrom borbenosti naših jedinica, ipak još nije došla do izražaja ta naša nadmoćnost. Nije redak slučaj da pred mnogo slabijim neprijateljem, koji energično i drsko napada, naše jedinice napuštaju položaj, smatraju da im je i suviše širok front koji drže, nisu potpuno sigurne da sa svojim snagama mogu obezbediti pravilnu upotrebu pridodate artiljerije i tome slično. Ovo je posljedica izvesnih nedostataka u potpunoj primeni i iskorišćenju svih elemenata za uspešno vođenje borbe.

Da bi se nedostaci otklonili, ojačale naše jedinice, došla do punog izražaja naša nadmoćnost i neprijatelju zadali osetni udarci,

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 18—12, k. 273.

² Radi se o dejstvima njemačke 22. pješadijske i 117. lovačke divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 24 i 29.

³ U Gračanici su se nalazili dijelovi 12. ustaškog djelatnog zdruza (vidi dok. br. 24).

N A R E Đ U J E M O

1) Da jedinice moraju održati sadanje položaje i sa osloncem na njih da stalno aktivno dejstvuju nanoseći neprijatelju što veće gubitke u ljudstvu i materijalu.

2) Da se odmah preduzme plansko utvrđivanje položaja na kojima se jedinice sada nalaze. Utvrđivanje vršiti po dubini položaja, više uzastopnih linija rovova, koji u najkraćem roku moraju biti izrađeni u punom profilu. Odbrambeni položaj jedinice mora da sačinjava u stvari jednu odbrambenu zonu po dubini, na kojoj će sigurno biti slomljen svaki pokušani neprijateljski napad.

Svaki odbrambeni položaj u svom zahvatu mora da ima utvrđene sledeće linije: predstražnu, glavnu odbrambenu i prihvatnu liniju. Svaka od ovih linija za sebe mora da predstavlja izvesnu utvrđenu zonu po dubini, pri čemu najveću pažnju obratiti na glavnu odbrambenu liniju, dok prihvatna linija u krajnjem slučaju treba da služi kao oslonac za prelazak u protivnapad.

3) Sve jedinice moraju vršiti stalno ukopavanje, usavršavajući izrađene zaklone i izrađujući saobraćajnice i skloništa. Radove na utvrđenju imaju vršiti svi borci koji u tom momentu nisu angažovani u borbi sa neprijateljem. Na prihvatnim linijama za utvrđivanje koristiti i meštane. Red hitnosti izrade zaklona, podelu radne snage i alata izvršiće štabovi jedinica kojima su dodeljeni pojedini položaji odnosno otseci istih.

4) Da se organizuje potpuno i stalno osmatranje celog bojišta. U tom cilju predvideti i izraditi potreban broj komandnih, glavnih, pomoćnih i običnih osmatračnica. Svi štabovi od najviših do najnižih moraju imati svoje izrađene osmatračnice, sa istih stalno vršiti osmatranje, na kojima se uvek mora nalaziti po jedan član dotičnog štaba.

5) Da se utvrđivanje izvrši po grupnom sistemu tako da svaki oslonac bude usposobljen za kružnu odbranu. Nikakvo opkoljavanje ne možemo dozvoliti, jer zasad neprijatelj za to nema mogućnosti. Treba shvatiti šta je opkoljavanje. Pojava manje neprijateljske grupe na boku pa čak i u pozadini ne sme uneti ni najmanju zabunu, a za likvidaciju iste upotrebiti delove svoje rezerve.

6) Da se izvrši potpuno maskiranje svih radova na utvrđivanju tako da se teško mogu primetiti i iz neposredne blizine. Ovo će lično prekontrolisati odgovorni rukovodioci, svaki u dodeljenom mu rejonu.

7) Da se preduzmu mere za sprečavanje svakog pokreta po položaju, koji može otkriti neprijatelju naša mesta i raspored. U tom cilju zavesti najstrožiju disciplinu i primeniti najoštrije mere kažnjavanja svih koji se o ovo ogreše. Svojim zapovestima predvideti kretanje samo onim pravcima koji su zaklonjeni od neprijateljskog osmatranja sa zemlje.

8) Jedinice E⁴ i sve ostale jedinice, bez obzira da li su u prvoj ili u drugoj liniji, pristupiće odmah utvrđivanju položaja na kojima se nalaze u svemu kako je to napred izneto.

9) Da se rasporedom pešadije bezuslovno obezbedi pravilna i sigurna upotreba celokupne artiljerije. Pešadijska jedinica na čijem se rejonu nalazi izvesna artiljerija odgovorna je za njenu sigurnost. Po cenu i najvećih žrtava dotična pešadijska jedinica mora otvoriti vreme svojoj artiljeriji da izvrši blagovremenu i sigurnu promenu položaja. Obavezno unapred predvideti glavne i rezervne položaje artiljerije. Pojedina oruđa koristiti za specijalne zadatke prema njihovim taktičkim i balističkim osobinama.

10) Da se sa jedinicama koje se nalaze u rezervi izvode stalno vežbe, usposobijava rukovodstvo i povremeno vrši zamena jedinica iz prve i druge linije, tako da se stalno na položajima izvode vežbe i na taj način pojačava borbena sposobnost naših jedinica.

11) Da se odstupanje sa glavnih položaja ni u kom slučaju ne sme vršiti bez prethodnog naređenja pretpostavljenog. U vezi sa tim, potčinjenim jedinicama postaviti zadatke tako, da na određenim položajima imaju da izginu a iste ne smeju napustiti bez naređenja.

Bez naređenja nema odstupanja. Ovo saopštiti svima rukovodiocima od desetara do komandanta divizije.

12) Da se sprovede stroga disciplina vatre i najveća štednja municije. U tom smislu organizovati punu kontrolu i nadležne rukovodioce činiti odgovornim u svima slučajevima nemarnosti.

13) Da se obrati najveća pažnja na sigurno obezbeđenje bokova. Nikome se ne može primiti kao razlog za napuštanje izvesnog položaja pojava manje neprijateljske grupe na boku pa čak i u pozadini. Za obezbeđenje bokova, naročito otvorenih, upotrebljavati automatičare koje postavljati tako da pokrivaju iste, a u isto vreme planom vatre predvideti koncentraciju većine vatrenih sredstava u cilju zaštite bokova.

⁴ Riječ je o Štabu 25. divizije JA (vidi dok. br. 25).

14) Jedinice kojima dostavljamo ovo naređenje, odmah će detaljno isto razraditi i dostaviti svojim potčinjenim tako da se isto u najkraćem roku i u potpunosti sprovede u delo na terenu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za Stab
Načelnik Štaba,
general-major
Ljubo Vučković

DOSTAVLJENO :

S, E, N, I, C,
puk. Jovanoviću⁵

BR. 27

**KRITIČKI OSVRT ŠTABA 17. DIVIZIJE JA OD 26. MARTA
1945. NA BORBENA DEJSTVA POTČINJENIH JEDINICA U
REJONU ZVORNIK — BIJELJINA¹**

I
Op. br. 30
26 marta 1945 god.

D, Z, LJ i H²

U borbama koje smo vodili poslednjeg meseca na sektoru Zvornik — Bijeljina ponovile su se više puta greške, kako kod komandi četa, štabova bataljona tako i kod štabova brigada. Te greške uslovljavaju onesposobljenje jedinice za borbu, a iste dolaze kao posledica lakomislenosti i nebudnosti odnosnih štabova. Zbog istih grešaka naše jedinice trpe mnogo u ljudstvu i naoružanju.

Tako na pr. nedavno na sektoru Modran neprijatelj je uspeo da iznenadi brigadu i da joj time nanese osetne gubitke

⁵ Odnosi se na komandanta 14. korpusa 2. armije JA, Radivoja Jovanovića »Bradonju«. Dopisano mastilom.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—2, k. 983.

² Odnosi se na brigade 17. divizije. O konspirativnim nazivima jedinica vidi dok. br. 25.

u ljudstvu i materijalu.³ Tom prilikom, neprijatelju je palo u ruke oko 15 puškomitraljeza kao i jedan protivkolski top.

Neprijatelj je u nekoliko mahova postigao iznenađenje i kod brigade D i istoj svojim brzim naletom i napadom na pozadinu njenu naneo gubitke, koji su prilično osetni.⁴ Na ove eventualnosti i na takve činjenice mi smo upozoravali naše brigade više puta, ali i pored istih iznenađenja su se događala, što znači, da se štabovi nisu udubljivali u naše izričite direktive.

Slabo osmatranje, izviđanje i izveštavanje još uvek su bolno pitanje za sve naše jedinice.

Pored gore navedenih propusta čije su posledice vrlo osetne i teške, događa se i niz drugih nedostataka, koje moraju sve komande i štabovi energično i hitno savladati i za izvršenje istih iste će biti odgovorni:

1. Potpuno nedovoljno utvrđivanje i dalje traje. Rovovi plitki, raspored neprostudiran i uopšte nezamaskiran. Kada se postigne izvestan minimum, smatra se, da su rovovi gotovi i više se ne usavršavaju. Međutim, usavršavanje rovova mora biti stalno — neprekidno. Kao prva mera kopati do punog profila rovove i radove za kopanje istih sprovesti poglavito noću, a danju samo kad neprijatelj nije na takvom odstojanju, da može osmatrati naš rad i samim tim liniju naše odbrane. Rovovi moraju biti uvijek maskirani. Kada je ovo gotovo, proširiti čitav sistem odbrane po dubini kopanjem rezervnih rovova, izradom saobraćajnica, skloništa itd.

2. Neodgovorne i nekontrolisane šetnje po položajima, čak deljenje hrane i izrada koliba za stanovanje na samom grebenu imaju za posledicu nepotrebne gubitke. (Neki dan komesar bataljona 6 brigade poginuo je šetajući po položaju, ne vodeći računa o tome, da se neprijatelj nalazi u neposrednoj blizini i da isti prati svaki pokret od strane naših boraca⁵). Uopšte se ne koriste šume i jaruge za prilaženje položaju, larma se, dovikuje itd. Ovim se omogućuje neprijatelju, da odmah oceni liniju naših položaja, raspored snaga, kao i svaku promenu u rasporedu i snagama i najpogodnijim pravcima izvrši napad i postigne potpuno iznenađenje.

3. Vršanjem potpuno neorganizovanih protivnapada i to obično odmah posle gubljenja položaja i sa onim snagama koje su ga izgubile je gotovo nemoguće postići uspeh, i to je praksa

³ Riječ je o 1. bataljonu 2. brigade 17. divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 34--4, k. 988).

⁴ O tim borbama i gubicima 6. brigade 17. divizije vidi Arhiv VII, reg. br. 4—5, k. 990.

⁵ Slavko Krstić, politički komesar 4. bataljona 6. brigade, poginuo je 19. marta 1945. kod Leskovca. Sahranjen je na obližnjem groblju na komunikaciji Leskovac — Janja. (Vidi Arhiv VII, reg. br. 3—2, k. RP 25).

pokazala. Ovakav način protivnapada praktikuju sve naše jedinice, skoro u svim slučajevima borbe ovakve vrste. Sa ovakvim protivnapadima u buduću prestatu.

Protivnapadi se mogu vršiti ili sa snagama koje dotle nisu učestvovala u napadu, odnosno u borbi — znači iz dubine rasporeda, iz rezerve, dok sa snagama koje su izgubile položaje protivnapad se može preduzeti tek posle njihovog sređivanja.

4. Sve naše jedinice prave krupne greške prilikom napada, zato što iste ne nastoje, da pariraju taktiku neprijatelja, već masovnim dejstvom, ne koristeći oružje za potpomaganje oružja, dejstvuju. Pored toga, naši štabovi ne prave nikakav plan za napad, ovo se naročito ispoljava kod nižih rukovodilaca, a u čestim slučajevima i kod štabova brigada. Zapovest za napad zamenjuje se sa planom za napad i isti se vrši [više] mehanički nego taktički. Pre polaska u napad, štabovi se ne udubljuju u zapovesti, ne vrše osmatranje terena na licu mesta, vrlo površno se upoznaju komandiri, vodnici i desetari sa zadatkom i zapovesti im se isključivo izdaju po karti. Ovakva praksa doводи do štetnih posledica i sa istom odmah prekinuti.

5. Kako borci tako i rukovodioci ne poštuju neprijateljsku vatru sve dotle, dok je fizički ne osete u tolikoj meri, da ih ista prinudi na povlačenje. Redovna je pojava, da desetari, vodnici i komandiri u borbi zapostave ulogu rukovodioca i primaju se uloge običnog borca ili grupe boraca koja se nalazi u neposrednoj blizini njegovoju. Pored toga, zapaža se, da niži rukovodioci ne znaju svoje mesto u raznim vidovima borbe, kao što nisu svesni uloge rukovodioca. Takođe, zapaža se, da prilikom odašiljanja patrola i izviđačkih grupa, iste ne dobiju skoro nikakva uputstva za rad i prepuštaju se same sebi. Ovakav rad je dokaz nedovoljnog nastojanja viših rukovodioca, da na sve ove činjenice pravilno i na vrijeme daju uputstva i pomoći nižim rukovodiocima, kako bi iste u najkraćem vremenu osposobili za umešno i pravilno rukovođenje. Tom poslu odmah prići, kako bi se i ove štetne pojave odmah odstranile.

6. Štabovi bataljona kao i brigada, a i da ne govorimo o komandama [i] nižim vojnim rukovodiocima, prilikom borbi drže se kruto prvobitnog zadatka, tj. načina izvođenja iste, koji je zapovešću predviđen. Samim tim, što se u borbi javljaju novi elementi, isti zahtevaju brzu procenu situacije i nove odluke. Toga ukoliko ima, svodi se na veliko zakašnjenje i dolazi tek onda, kada neprijatelj potpuno uzme inicijativu u svoje ruke. Komandant i komandiri ne predviđaju unapred dalje zadatke za svoje jedinice, već iste prepuštaju same sebi, tj. drže se onih direktiva, koje dobijaju pri polasku u borbu. Deseta-

rima, vodnicima, a da se ne govori o vođama patrola, slabo se konkretiziraju zadaci, tako da se ove jedinice uopšte ne osećaju samostalnim, niti iste dejstvuju pod komandom svoga starešine. Viši rukovodioci slabo cijene situaciju, kako unapred tako i u širini, već isti ratuju čisto za račun svoje jedinice, ne vodeći računa o susednim delovima, kao i o ishodu borbe njegove nadležne jedinice.

7. Vojni rukovodioci ne posvećuju skoro nikakvu pažnju svojoj ličnoj izgradnji, te zbog te činjenice nije usamljen slučaj, da naši borci nisu ovladali sa svojim oruđem i da isti ne poznaju taktičku upotrebu istog. Puškomitraljesci i mitraljesci dejstvuju isključivo ispred sebe, a o njihovoj bočnoj i unakrsnoj vatri ne vode računa. Solidarnost vatre je vrlo slaba, tako da je dejstvo u više mahova proizvoljno i svako tuče za sebe, a obično 50% oružja ne dejstvuju. Iz navedenog sleduje, da otvaranjem vatre i njenom daljom upotrebom ne rukuju starešine i da isti ne znaju da komanduju kao i to, da svoje oružje ne poštuju. Takođe se ne poštuje disciplina vatre ili bolje reći nje i ne postoji, što se vidi iz toga, da naši komandiri, odnosno komandanti ne mogu vršiti uspešno prenošenje vatre sa jednog cilja na drugi. Kako u napadu, tako i u odbrani, naše jedinice ne koriste zemljište ili bolje reći isto pogrešno koriste. Sadejstvo mitraljeza, puškomitraljeza i strelaca uopšte ne postoji. Iz ovoga sleduje, da saradnja između pešadije i artiljerije nije ostvarena, jer prvo pešadija mora ostvariti saradnju svojih oružja, pa tek prilaziti ostvarenju druge vrste i sadejstvu istih. U svim akcijama, koje smo do sada vodili, dok je artiljerija tukla po određenim ciljevima, pešadija uopšte nije pokušala da pride na odstojanje, sa koga bi mogla izvršiti udar na neprijatelja. Neprijatelj ovakve naše greške i propuste koristi kao pozitivan momenat za sebe.

8. Naši rukovodioci vrše posedanje položaja u neprekidnoj liniji, ne obraćajući pažnju na dubinu položaja. Takođe, naši štabovi ne shvataju pravilno ulogu rezerve i istu određuju samo onda, kada za to dobiju konkretno naređenje. Cesto se dešava, da neprijatelj na jednom pravcu napravi prodor, i na taj način ispolji svoje namere, ali naši štabovi tim su dovedeni pred svršen čin, zato što su isti bez rezervi ili su postavljene ukoliko ih ima na mesta, odakle ne mogu na vreme intervenisati. Naši štabovi, ukoliko imaju rezerve, iste postavljaju na tolikom udaljenju, tako da se ne mogu na vreme i efikasno upotrebiti. Kontakt sa neprijateljem ne umije se držati. Patrole, koje se šalju za kontakt, ne dobiju konkretne zadatke, a nije retka pojava, da se takve patrola i ne šalju. Pojedini naši štabovi shvataju, da kontakt sa neprijateljem treba da drže obaveštajci i u neku ruku da ih čuvaju od iznenađenja.

Zapazili smo kod izvesnih rukovodioca, da se vrlo slabo snalaze na terenu po karti, što nije rijetka pojava, da isti ne znaju ni čitati.

Sve gore navedene nedostatke, kako kod viših, tako i kod nižih rukovodioca morate odmah ukloniti i sa dosadašnjom praksom u pogledu ovih nedostataka jedanput zauvek prestati.

9. Borci i rukovodioci uopšte ne nastoje da upoznaju neprijateljsku taktiku te istoj i ne pariraju. U kratkim potezima iznećemo sa svog sektora nekoliko naših zapažanja o taktici neprijatelja:

a). Neprijatelj u dosadašnjim našim borbama vodi odbrambeni rat. Njegovu odbranu karakterišu dva najvažnija momenta i to: preciznost u organizaciji odbrambenih položaja i maksimalno iskorišćavanje vatre svih oružja, izraženo u dobrom planu.

b). Neprijatelj ne vrši posedanje položaja linijski. Njihova linija odbrane ne sastoji se u neprekidnom lancu rovova i utvrđenja, već oni pribegavaju stvaranju otpornih tačaka. Oni vrše posedanje položaja po grupama od 3—20 vojnika. Takve tačke neprijatelj organizuje za odbranu na taj način što ih utvrđuje sa rovovima po dubini, koje vezuje sa saobraćajnicama, a na pojedinim važnim mestima utvrđenja ograđuje žicom. Svaka otporna tačka ojačana je sa »šarcima«. Svoje položaje neprijatelj udešava za odbranu kako prema našem frontu tako i za odbranu svojih leđa i bokova. Pored toga, neprijatelj vrši pomeranje automatskih oruđa sa jedne otporne tačke na drugu, jer time popunjuje sektor između istih. Ovo se naročito ispoljava prilikom naših napada i to kad neprijatelj oseti gde je težište našeg udara. Ovakvo posedanje neprijatelj vrši radi toga, da bi sa manjim snagama mogao držati veliki prostor.

v). Neprijatelj pravilno organizuje svoje položaje i do maksimuma iskorišćava vatru svojih oruđa. Neprijatelj u svom planu odbrane uvek predviđa prihvatne položaje, koje takođe utvrđuje i popunjuje automatskim oružjem. Na prihvatne položaje Nemci postavljaju bacače ili flakove, koje po potrebi vrlo brzo prebacuju. Neprijatelj pušta naše borce na blisko odstojanje ne otvarajući vatru i ne otkrivajući svoj raspored. Pored toga, uočili smo, da neprijatelj reperiše zemljište i za automatska oružja. Za svaki »šarac« određuje jedan konkretni prostor unapred, ustaljuje pravce dejstva, dejstvujući unakrsnom i bočnom vatrom. Nemci napuštaju ponekad i prve rove radi slabljenja budnosti i opreze naše pešadije prilikom nastupa. Ovaj trik neprijatelju je često koristio i isti je našu pešadiju privukao na sebe i odjedanput otvarao vatru, prikovavši je za zemlju, a potom jakim kontranapadom odbacujući je i pri

tom joj je nanosio velike gubitke. Neprijatelj djeluje na naše snage uglavnom na bokove i krila. Ovo dolazi i otuda, što naši napadi do sada nisu imali karakter podjednake jačine na celom frontu.

g). Kada Nemci hoće da napuste jedan položaj, napuštaju istog prethodi jači napad, u istom koncentrišući glavninu snaga na jednom pravcu i to obično na one naše delove koji su mu u tom momentu najbliži. Takvi njegovi napadi imaju za cilj stvaranje potrebnog vremena i prostora za nesmetano i organizovano povlačenje. Nemci u svojoj zaštitnici ostavljaju vrlo male delove, pa iste pojačavaju sa automatskim oružjem, ali te zaštitnice su vrlo aktivne, tj. djeluju sve dok glavnine njegovih snaga ne prođu prostor gde bi im mi mogli ugroziti. Pored toga, Nemci u sistemu odbrane organizuju dobre osmatračnice sa kojih vrše dobro osmatranje naših položaja i rasporeda i vrlo retki su slučajevi, da neprijatelj međuprostor položaja kontroliše patrolama. Ukoliko upotrebljavaju patrole, iste se obično kreću noću jarugama i zaklonjenim terenima, napadajući na naše jedinice.

d). Ukoliko Nemci preduzimaju napad, oni isti usredsrede na jednom pravcu ili, bolje reći, težište njihovog napada usmeravaju onde, gde su naši položaji najslabiji. Na glavnim pravcima napada Nemci izvrše koncentraciju automatskog oružja i pešadije. Sa napadom obično počinju pred zorom, težeći da se pre rasvitanja neopaženo privuku našim položajima. Neprijatelj obično počinje sa napadom na sporednim pravcima, tako, da obmanu naše jedinice gde [je] njihov glavni napad i da iste angažuju na sporednim njihovim pravcima. Kad priđu na blisko odstojanje, Nemci otvaraju jaku mitraljesku vatru, čime postižu nadmoćnost u istoj, a samim tim i uspevaju potisnuti naše jedinice, dok se glavnina njihovih snaga zabacuje našim jedinicama za leđa i time dovodi do osipanja naših položaja i na drugim pravcima. Ima momenata, da Nemci vrše napad i na drugi način, tj. po noći neopaženo prođu kroz naše linije, koristeći za to četnike — vodiče, pogodnost terena i nepravilan raspored naših jedinica. U takvim slučajevima Nemci izbegavaju borbu sve dok ne dođu našim jedinicama pozadi leđa. Kada uspeju zabaciti se pozadi leđa naših jedinica obično napadaju rezervne neborbačke delove, dok na ostalim pravcima pojačavaju svoj pritisak, kako bi naše snage na ostalim sektorima privezali za sebe i onemogućili nam pravilan manevr. Tu neprijatelj postiže uspeh iznenađenjem. Primetili smo, da u ovakvim slučajevima neprijatelj, ukoliko se naše jedinice brzo snađu, odmah se povlači.

đ). U ovim vidovima borbe zapazili smo, da sadejstvo neprijateljskog oružja je na visini. No, uglavnom zapazili smo i

to, da u njihovoj vatri odigravaju najvažniju ulogu »šarci«, čije dejstvo kombinuju sa brzim pokretima pešaka naoružanih puškama.

Pored mnogobrojnih taktičkih radnji neprijatelja, koje je potrebno uočiti, ove bi bile kao najnužnije dobro proučiti, jer uglavnom neprijatelj svodi čitav svoj rad na istim. Sa ovim trebaju se dobro upoznati kako rukovodioci tako i borci, jer neprijatelja moguće je uspešno progoniti samo onda, kada budemo uspeli da pariramo njegovu taktiku.

10. Između jedne i sledeće borbe opaža se nedovoljna aktivnost naših jedinica. Izgleda, da mnogi rukovodioci smatraju, da prelaz na tzv. frontalni rat znači svesti sve operacije na dejstvo svim snagama kojima se raspolaže. To je međutim sasvim pogrešno.

Mi ovde nemamo čist oblik frontalnog ratovanja. Borbe uz učešće svih snaga mogu biti uspešne jedino ako je čitavo vreme (period) između takvih borbi ispunjeno stalnim sitnim akcijama. Baš tim sitnim akcijama uspeva se ono što je za nas vrlo važno, da se održi inicijativa u našim rukama, da se ometa mirna priprema neprijatelja i što je možda najvažnije, da se naši manji delovi uče na akcije koje odgovaraju njihovim mogućnostima. Znači, treba stalno vršiti i ispade i prepade sa ograničenim ciljem, tj. posle čega unapred predvideti povratak na polazne položaje.

Da bi se ova vrlo korisna praksa razvila, potrebno je dati slobodu štabovima bataljona i komandama četa, da na svom sektoru upućuju za ovakve zadatke desetine, odnosno vodove, a ponekad i četv. Stab brigade u ovakve akcije može uputiti vod, četv, i ponekad i bataljon. Ovo ne samo dozvoliti u okviru vaših jedinica, već isto tražiti od potčinjenih štabova i komandi. Štabovi brigada i bataljona treba da razumeju, da je vrlo važno za održavanje i podizanje morala kod naših boraca, da se svakog dana postigne ma i najmanji uspeh.

Štabovi brigada, pa i bataljona treba da traže i predlažu, čim neprijatelj uzme inicijativu u svoje ruke, mere i načine za ponovno preuzimanje te inicijative, što nikako ne znači, da se to može postići jedino nekom krupnom operacijom, nego baš nizom pripremljenih sitnih akcija.

11. U odbrani je češće puta potrebno menjati raspored, plan vatre, ponekad položaj itd. Naročito ako je neprijatelj uspeo da sazna bilo obaveštajnom službom, osmatranjem ili nasilnim izviđanjem. Promena položaja može se vršiti i napred i pozadi sadašnjeg, naravno prethodno sistematski organizujući novi položaj, kao i obaveštavajući susedne delove i pretpostavljene štabove. Ovo naročito važi za isturene i predstražne položaje. Štabovi brigada, bataljona i komande četa

treba da nastoje, da pored svih ovih zapažanja uče borce, a i rukovodioce na čuvanje vojničkih tajni. Nije rijetka pojava u našim jedinicama, da se borci pa i rukovodioci griješe o ovoj stvari. Za svaki ovakav prekršaj pretpostavljene starešine moraju intervenisati na licu mesta i dotične drugove najoštrije kažnjavati.

Da ne bi sve ove mere ostale na papiru, štabovi brigada će nas u svojim redovnim 15-dnevnim izveštajima izveštavati šta je od svega ovog preduzeto, šta je izvršeno i kakvi su rezultati postignuti.

Najzad, štabovi brigada treba mnogo podrobnije da nas izveštavaju o uočenim nedostacima kod svojih jedinica, o razlozima neuspeha i vojničke inferiornosti (slabosti) prema Nemcima. Razume se, da se sve ove mere mogu sprovesti u delo samo uz neumornu kontrolu štabova nad svim potčinjenim jedinicama.

Po ovom naređenju odmah preduzeti potrebne mere, i o izvršenju istog izvestiti ovaj štab.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Pol. komesar — p. pukovnik,
Milenko Stojaković

Komandant — p. pukovnik,
Blažo Janković

BR. 28

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 26. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA ODBRANU PO-
LOŽAJA U REJONU GRAČANICE¹**

N

O. br. 112
26. III. 1945.

Z A P O V E S T

(Sekcije: Tuzla, Derventa, Razmer 1 : 100 000)

I. PODACI O NEPRIJATELJU :

Po zauzimanju Gračanice i položaja istočno od ove neprijatelj² je ovladao prostorijama Boljanić, Konopljište, Gračani-
ca, Pribava i dr. Na ovim prostorijama a prema položajima
naših jedinica nalaze se prvo 7 bataljona Ozrenskog četničkog
odreda³, dobro snabdeveni municijom, oružjem i drugim po-
trebama. Ukupna brojna jačina jedinica ovog odreda iznosi oko
1.200 ljudi. Moral, koji je do skora bio kod ove jedinice dosta
nizak, sada je posle momentalnih njihovih uspeha porastao,
tako da su postali i borbeniji i odlučniji.

Na sektoru Straževac — Drapnići — Vepar nalazi se 14
i 25 ustaška⁴ i 9 zelenokadrovska bojna. Na ovom se sektoru
nalaze i 2 bataljona Nemaca iz »Princ Eugen« divizije sa 5
tenkova srednje tonaže i 5 bornih kola.⁵ Ukupna brojna jačina
neprijatelja na ovom sektoru iznosi oko 3.700—4.000 vojnika.
Od ovog broja na ustaške i zelenokadrovske jedinice dolazi
oko 2.500 vojnika. Naoružanje i moral ovih jedinica je do-
sta dobar.

II. PODACI O NAŠIM SNAGAMA :

Naše jedinice, posle povlačenja sa položaja Paklenica —
Konopljište — Orašje — Samarić — Ahinbašići — Motka —
Klokotnica — Čamdžići — Lukavica — Delići — Zolje — Bre-
zici, posele su položaje na liniji:

¹ DO'kumenat (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, teg. br.
36—2, k. 1330.

² Odnosi se na dijelove njemačke 22. pješadijske divizije (vidi dok.
br. 23 i 24).

³ Radi se o Ozrenskom četničkom korpusu (vidi Arhiv VII, reg.
br. 6—2, k. 1334).

⁴ Vidi dok. br. 24.

⁵ Vidi dok. br. 23.

G — Kamenički Vis (k. 821) — Crljeno Brdo — Lanište — Lazareviči — Sočkovac — Stražica (k. 379) — Veliki Brijeg (k. 214) — r. Spreča.

B — r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — Durač — Lohinje — Tunjevac.

2 — Sulejmanova Kosa⁶ — k. 327 — k. 399 — Kadi-no Brdo.

Desno od nas nalaze se jedinice S, a levo i pred nama nema naših delova.

III. ZADATAK NAŠIH JEDINICA:

Zadatak naših jedinica je aktivna, uporna i odsudna odbrana položaja na kojima se sada nalaze. Patroliranje i izviđanje u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju i vojno-političke pripreme za predstojeće ofanzivne operacije.

U cilju izvršenja prednjeg zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

B⁷ Jedinica će i dalje ostati na položajima na kojima je i do sada bila. Sa tri svoja dela utvrdiće se i fortifikaciski urediti položaje za odsudnu odbranu na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Gračanica — Doboj — Durač — Radino Brdo (k. 366) — k. 301, s tim što će jačim delovima podesiti i kosu Tunjevac (k. 298), a četvrti deo da odvoji za sopstvenu taktičku rezervu i da ga stavi na svoje krajnje levo krilo.

Naročitu pažnju obratiti na dolinu reke Spreče i komunikaciju Gračanica — Tuzla.

Sve će jedinice fortifikaciski urediti svoje položaje, koji će im omogućiti što uporniju odbranu na pomenutoj liniji.

Na najverovatnijim pravcima neprijateljskog nadiranja postaviti prepreke u vidu žičanih prepreka ili minskih polja.

G⁸ Jedinica će sa sva svoja 4 dela ostati i dalje na položajima koje je i do sada držala. Naročitu će pažnju obratiti na fortifikacisko uređenje svojih položaja i održavanje materijalne i vatrene veze između pojedinih oslonih tačaka svoga položaja.

Kako levo od ove jedinice nema naših delova i pošto joj je levo krilo otkriveno, to će jedan deo svojih snaga izbaciti na liniju Velika Ostravica (trig. 917) — Mala Ostra-

⁶ Sulejmanbegova kosa

⁷, ⁸, ⁹ i ¹⁰ Riječ je o brigadama i Štabu 45. divizije JA (vidi dok. br. 25).

vica (k. 853) — Sirova Glava (k. 682). -Desno će biti u stalnoj vatrenoj vezi, preko r. Spreče, sa jedinicama B. Jedinice će fortifikacijski urediti svoje položaje tako da im ova omogući što uporniju odbranu, da im pruži što bolju preglednost kako bi im omogućila što bolje vatreno dejstvo.

Z⁹ Jedinica će ostati na položajima na kojima je i do sada bila, s tim što će ih detaljnim i brižljivim fortifikaciskim uređenjem osposobiti za najuporniju odbranu. Naročitu pažnju obratiti na održavanje veze, kako materijalne tako i vatrene. Sve neposednute međuprostore staviti pod unakrsnu vatru dveju susednih oslonih tačaka, a onda, gde to nije moguće, posedati ih. Čvrsto se povezati desno sa jedinicama S, a levo sa jedinicama B.

IV. Da bi linije položaja i fortifikacisko uređenje istih, raspored jedinica i težih oruđa ostali u tajnosti, zabraniti mešnom stanovništvu prelaz preko linije položaja.

Zabraniti kretanje seljaka iz sela u selo. Seljaci koji se upućuju našim potrebama moraju biti snabdeveni i objavama. Sve stanovnike koji prekrše ovo naređenje hapsiti.

N¹⁰ će se i dalje nalaziti u s. Kamenici.

V. *Ishrana jedinica* će se vršiti i dalje onako kako se je obavljala i do sada: preko sopstvenih intendantura, na terenu kao i preko intendanture N.

VI. VEZE:

Za vezu sa ovim štabom i potčinjenim jedinicama koristiti sva raspoloživa tehnička i ljudska sredstva.

Već postojeće telefonske linije strogo kontrolisati i držati ih u ispravnosti.

M. S. *bataljon* se nalazi u s. Dobošnici.

Sve jedinice obratiće naročitu pažnju izviđačkoj i obaveštajnoj službi i po prikupljenim podacima dostavljati nam predloge, a u povoljnim momentima i samoinicijativno dejstvovati.¹¹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
Načelnik štaba — potpukovnik

¹¹ O dejstvima jedinica 45. divizije vidi dok. br. 35.

BR. 29

NAREĐENJE ŠTABA 2. ARMIJE OD 28. MARTA 1945. ŠTABU 25. DIVIZIJE ZA UDAR U BOK NEPRIJATELJA KOJI NADIRE KA SELU GORNJE KUGE¹

A
Op. br. 251
28 mart 1945 g.
U _____ časova

E²

Neprijatelj³ u svom nadiranju od Lipika, k. 736 ka jugu prodire ka s. G. Kuge, j. i. od s. D. Ljenobud.

Po prijemu ovog naređenja, odmah postupiti po sledećem:

1) U rejonu s. Lisovići sigurno zatvorite pravac Srebrnik — Tuzla⁴.

2) Po izbijanju i zatvaranju pravca u rejonu s. Lisovići, naj-energičnije dejujete na krilo i bok neprijatelja koji nadire ka s. G. Kuge, sa zadatkom uništenja ili zarobljavanja tog neprijatelja.

3) Obratite pažnju na vaše desno krilo i bok.

4) Vežite se za postojeću liniju i stalno nas obaveštavajte o situaciji. Po potrebi šalžite brze kurire konjanike. Preduzmite sve mere da nas stalno obaveštavate.

5) Jedna brigada 28 divizije ima zadatak da preko Karavlaške Maoče izbije što pre [na] Okresanicu. — Povežite se i sa njima.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za Štab
Načelnik Štaba,
general-major
Ljubo Vučković

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) .u Arhivu VII, reg. br. 13—1, k. 272.

² Dopisano mastilom.

³ Štab Grupe armija »E« je 23. marta 1945. naredio 34. armijskom korpusu da izvrši koncentričan napad na jedinice Jugoslovenske armije u severoistočnoj Bosni, i to tako što bi 22. pešadijska divizija napadala pravcem Bijeljina — Brčko, 117. lovačka divizija napadala iz rejona Šamca, a 7. SS divizija »Princ Eugen« išla jednom pukovskom grupom preko Vareša a glavninom grupe »Gajger« (»Geiger«) od Doboja ka istoku. Izvršavajući taj zadatak, 22. pešadijska divizija je izbila: jedna pukovska grupa do s. Celića a dva puka do Srebrnika. (Vidi Erih Šmit-Rihberg, navedeno djelo, str. 111).

⁴ O dejstvima u navedenom rejonu vidi dok. br. 33.

⁵ Posljednje dvije rečenice su dopisane mastilom.

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 2. ARMIJE OD 29. MARTA 1945. DOSTAVLJEN GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE¹

Za V. 5.

1) Na sektoru Srnice u toku celog dana vodile su se oštre borbe. Neprijatelj je uspeo da ovlada komunikacijom Srnice — Spionica — Srebrenik — Karahum i poseo liniju: Hajdučko Brdo — Golo Brdo — Karahum.² Sledi:

2) Protivnapadom delova Druge krajiške [i] 21 + 21 slavonske neprijatelj odbačen sa položaja severno od komunikacije do na liniju Panike — Zuberovo Brdo — Huremi gde se nastavljaju borbe. Sledi:

3) Južno od komunikacije neprijatelj se i dalje drži na Karahumu — Srebrenik i dalje duž komunikacije. Sledi:

4) Na sektoru Brčko neprijatelj je danas otpočeo napad, uz podršku tri baterije artiljerije, na celom frontu 28 + 28 divizije sa linije Brezovo Polje — Brčko — Brka — Bukvik. Najjača kolona, oko hiljadu Nemaca, napadala je pravcem Bukvik — Rahić — Zovik. Ukupna jačina neprijatelja je oko 2000 Nemaca. Sledi:

5) Uspeli su danas do mraka da izbiju na liniju s. Mrtvice — Han Miladija na cesti Brčko — Pukiš — Džabinac — Zovik. Na ovaj sektor vraćena 21 + 21 brigada. Sledi:

6) Sigurno su identifikovane sledeće neprijateljske jedinice: Cela 22 + 22 divizija na sektoru Bijeljina — Brčko — Srnice.³ Delovi 117 + 117 divizije na sektoru Brčko — Srnice, a, po izjavi zarobljenog podoficira, cela divizija na sektoru Brčko — Gračanica — Doboj.⁴ Delovi »Princ Eugen« nepoznate jačine na sektoru Gračanica — Srnice.⁵ Sledi:

7) Prvi cilj neprijatelja je nesumnjivo što dalje odbaciti naše jedinice od komunikacije Brčko — Srnice — Gračanica,

¹ Dokumentat (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—3, k. 274.

² Radi se o dijelovima njemačke 22. pješadijske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 29.

³ Vidi dok. br. 12, 20, 23 i 29.

⁴ O dejstvima te divizije vidi dok. br. 24 i 29.

⁵ Povlačenje dijelova 7. SS divizije »Princ Eugen« iz rejonu Sarajeva na prostoriju istočno od r. Bosne otpočelo je 21. marta 1945. Dva puka ove divizije angažovana su na pravcu Gračanica — Tuzla. Oni su u rejonu Tuzle 30. marta preduzeli akciju »Majgeviter« (Maigewitter). (Vidi Persi Ernst Sram, navedeno djelo, str. 1188, 1191, 1210, 1213, 1222).

čime bi istovremeno postigao šire povezivanje Srema sa dolinom [r.] Bosne i istovremeno odbacivanje naših snaga od Bosne.⁶ Ako bi se potvrdilo da je neprijatelj na ovom sektoru koncentrisao glavninu triju divizija, onda se svakako može očekivati operacija ka Tuzli. Sledi:

8) Cilj ove operacije bio bi učiniti Drugu armiju za izvesno vreme bezopasnom i obezbediti u donjem toku Bosne širu prostoriju za prihvrat sarajevskih jedinica. Sledi:

9) Operacija koju je neprijatelj preduzeo sa pravca Srnice još nije završena. Procena dosadašnjeg toka operacije je sledeća: prvi deo svoga plana započetog 28. + 28. o. m. pre zore neprijatelj je uspeo izvesti gotovo bez otpora, zbog potpune nebudnosti našeg desnog krila, izbijajući na liniju Golo Brdo — Lepik još pre podne 28 + 28 o. m. Ali time nije postigao ono što je očekivao. Naše jedinice zapadno od komunikacije Srnice — Srebrenik ostale približno na svojim položajima a naša artiljerija i komore nisu se nalazile na toj komunikaciji nego po seoskim putevima zapadno od nje. Sledi:

10) Ubacivanjem naše brigade u rezervi komunikacijom od Bukinja i likvidiranjem linije Lepik — Golo Brdo dovedeni u pitanje svi dosadašnji neprijateljski uspesi u tom pravcu. Naš glavni dobitak što smo prvi put uspeli da jedinice ostanu na položajima posle uspelog neprijateljskog obuhvata. Sledi:

11) I ovog puta ispoljilo se malo borbeno iskustvo naših jedinica, a naročito njihova nesposobnost da budu trajno budne i da predvide ovakve pravce i vreme neprijateljskog dejstva. Opet se pokazalo da ovakve operacije je vrlo teško voditi bez sigurne veze, t. j. radiostanica bar za svaku brigadu. Druga krajiška brigada, koja je ubačena iz rezerve, pokazala se u svakom pogledu mnogo sposobnija od mladih jedinica 14 + 14 korpusa. Kraj. Koča.

Koča⁷

⁶ Pored toga, trebalo je obezbediti transportovanje njemačkih jedinica iz Sarajeva za SI. Brod (vidi Erih Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 111).

⁷ Koča Popović, komandant 2. armije JA.

BR. 31

**ZAPOVIJEST ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 31. MARTA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U RE-
JONU BRCKOG I TUZLE¹**

STAB E²

O. Br.

31 marta 1945 god.

Položaj

u 18,40 č.

Z A P O V E S T

(sekcije: Tuzla, Kladanj 1:100.000)

SITUACIJA

Neprijateljske snage³ na prostoriji Zabari — Gradačac — Srnice — Gračanica i u zahvatu te komunikacije ostale su nepromenjene. Neprijateljska grupa⁴ na prostoru Srebrnika izolovana je i pristupa se njenoj likvidaciji.

U svom nadiranju iz Brčkog neprijatelj⁵ je uspeo da dođe na liniju Pukiš — Vražići — Zovik — Muslimanska Maoča. Na toj liniji neprijatelj se utvrđuje. Glavninu neprijateljskih snaga na tom pravcu sačinjavaju zelenokadrovci⁶ sa manjim brojem Nemaca.

Svi neprijateljski ispadi iz Bijeljine prema Janji odbijeni su i naše jedinice drže se pred Bijeljinom.

U vezi situacije i dobivenog zadatka,

NAREĐUJEMO

1. R.⁷ Noću 31/1 t. g. u 20 časova izvršiće pokret sa sadašnje prostorije pravcem Miričina — Nukići — Lisovići — Podorašje — Dragunja — Stublić i izbiti na prostoriju Sitari — Humci — Navioci. Odmah po izbijanju na tu prostoriju preduzeti organizaciju položaja na liniji Mali Kamen (k. 543) — Vjeternik (k. 705) — Debelo Brdo (k. 456).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 40—2, k. 1090.

², ⁷, ⁸ i ¹¹ Riječ je o 25. diviziji JA i njenim brigadama (vidi dok. br. 25).

³, ⁴ i ⁵ Odnosi se na dijelove njemačke 22. pješadijske divizije (vidi dok. br. 29 i 30).

⁶ Riječ je o ustašama, a ne zelenokadrovcima. Na tom prostoru su bili dijelovi 12. ustaškog zdruga (vidi dok. br. 19).

Zadatak: zatvaranje pravca Muslimanska Maoča — Karavlaška, Zovik — Vjeternik i Vražići — Miladići. Mora sprečiti svaki pokušaj neprijateljskog prodiranja prema Majevidi.

Potrebne snage držati na Debelom Brdu (k. 477) koje će kontrolisati dolinu Maočke reke i osiguravati ceo raspored od neprijateljskog eventualnog pokušaja obuhvata levog krila.

Zona širenja u desno Ravna Kosa (k. 495) a u levo prema potrebi.

Ne treba svo ljudstvo držati na položaju, već neka se isto odmara, ali zato intenzivno vršiti stalna i duboka izviđanja prema neprijatelju na svim pravcima svoga rasporeda. Patrole moraju dobivati konkretne zadatke i smenjivati se na terenu.

Stab brigade čim stigne na novu prostoriju izvršiće osmatranje terena sa komandantima bataljona na licu mesta i svakoj jedinici odrediti sektor koji mora utvrditi i po potrebi posesti.

Stab neka predvidi potreban deo snaga kao brigadnu rezervu koju držati na takvom otstojanju odakle se može upotrebiti najefikasnije na sve pravce, tj. kada neprijatelj ispolji svoju nameru.

U levo održavati vezu sa jedinicama S.⁸ na prostoriji Lisovići — Podorašje.

U desno i ispred sebe održavati vezu sa jedinicama 28 divizije⁹ na prostoriji Brnjik — Veliko Selo. Naročito sa njima uspostaviti trajnu i čvrstu vezu a to s obzirom na zadatak brigade koja predstavlja za sada rezervu na tom pravcu.

Sa ovim štabom uspostaviti telefonsku vezu u Breziku.

2. S. Postaviće se na prostoriji Tinja — Lisovići — Podorašje.

Zadatak: zatvaranje pravca Srebrnik — Dobrnja i sprečavanje svakog neprijateljskog prodora na tom pravcu prema jugu.

Održavati stalnu vezu sa jedinicama 23 divizije na prostoriji Srebrnik i budno pratiti razvoj situacije na tom sektoru.¹⁰ Po dolasku na određenu prostoriju odmah preduzeti organizovanje položaja, iste utvrditi i svakoj jedinici odrediti sektor kao i rejon dejstva. Osigurati se putem izviđanja od svakog iznenađenja a jedan deo snaga držati stalno u strogoj pripravnosti.

U desno održavati vezu sa jedinicama R, a u levo, tj. ispred sebe sa jedinicama 23 divizije.

3. K.¹¹ ostaje i dalje na prostoriji Prokosovići — Poljice sa zadatkom izviđanja i osiguranja iz pravca Zavidovića. U tu

⁹ Vidi dok. br. 37.

¹⁰ Vidi dok. br. 32.

svrhu stalno imati što dublje patrole prema neprijatelju i blagovremeno se osigurati od svakog iznenađenja sa tog pravca. Izvršiti organizaciju položaja na liniji Svatovac (k. 486) — Me-mička (k. 387) — Osoje (k. 439).

Jednim delom snaga kontrolisati dolinu Spreče i održati vezu sa našim jedinicama na pravcu Gračanice.

Sa ovim štabom biti u stalnoj telefonskoj vezi preko već postojeće linije.

4. Mediko — sanitetski bataljon nalaziće se u s. Podorašje. Detaljnija uputstva za funkcionisanje sanitetske službe daće referent saniteta ovoga štaba.

Ishrana će se vršiti prema uputstvima koja će jedinice dobiti od načelnika intendature ovoga štaba.

5. Skrećemo pažnju svim štabovima na budnost i opreznost na položajima i na čvrsto držanje jedinica u svojim rukama. Do maksimuma treba razviti izviđačko-obaveštajnu službu tako da svaku neprijateljsku nameru možemo na vreme osujetiti. Naročito je važno dobro organizovati položaje, ukopati se i stvoriti plan vatre. Neprijatelj u zadnje vreme koristi nebudnost naših jedinica kao pozitivan momenat za sebe, vrši prodor a naročito nastoji da nam obuhvati krila i bokove. Da bi to preprečili potrebno je ni jedan pravac ne podcenjivati.

6. Sa ovim štabom biti u stalnoj vezi putem telefona i putem radio-stanica. Pored toga obavezno svakoga dana najmanje jedanput slati pismene izveštaje po kuririma u kojima naznačiti situaciju, raspored bataljona i rezultate borbi. Ti izveštaji moraju se dostavljati bez obzira da li je bilo borbe ili ne. Štabovi moraju zagarantovati stalnu vezu sa ovim štabom, a četa za vezu ovoga štaba pružiće punu pomoć.

Po izbijanju na ovu određenu prostoriju štabovi će dostaviti izveštaj sa skicom rasporeda snaga i kako su fortifikacijski uredili položaje.

Ovaj štab 1 aprila t. g. nalaziće se u selu Lisovići, gde slati sve izveštaje.¹²

Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politički komesar
potpukovnik
Milojica Pantelić

Komandant
pukovnik
Rajko V. Tanasković

¹² Vidi dok. br. 33.

BR. 32

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 23. DIVIZIJE OD 31. MARTA 1945.
ŠTABU 2. ARMIJE JA O DEJSTVIMA NA PROSTORU BI-
JELJINA — BRČKO¹**

^S
Op. Broj 190
31 marta 1945 g.

**Petnaestodnevni operaciski izveštaj
od 15. III do 31. III 1945 god.**

A — OP

15. III. 1945. god. Na dan 15 marta 1945 g. situacija na teritoriji sev. dela istočne Bosne karakterisana je time što su desetakovani delovi 22. nemačke divizije, prihvaćeni od ostalih neprijateljskih snaga iz Brčkog² i Bijeljine,³ zajedno sa ovima bili pritisnuti od naših delova sa jugoistočne strane, prema Bijeljini i Brčkom, i dok su jedinice E bile osvojile zadnja četnička uporišta Gradačac i Modriču, dotle su Nemci, sa potučenim ostacima ustaško-četničkih jedinica, za zaštitu komunikaciske tačke Doboja držali neposredno položaje ispred ovog.

S⁴ u cilju odmora, oporavka i suzbijanja tifusa i paratifusa koji su bili počeli hvatati epidemiološke razmere je bio stavljen u rezervu tada B-l.⁵ Razmeštaj njegovih jedinica do 6 časova ov. dana bio sledeći:

V na prostori: Kakmuž — Sočkovac — Karanovac.

O na prostori: Stupari — Porječina — Krtova.

J na prostori: Orahovica — Turkovići — Gnojnice.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 20—3, k. 271. Kod Štaba 2. armije JA zaveden je 5. aprila 1945. godine.

² Vidi dok. br. 38, objašnjenje 3, 4. i 7.

³ Vidi dok. br. 50, objašnjenje 2. i 3.

⁴ Riječ je o Štabu 23. divizije JA. Brigade u sastavu ove divizije imale su sledeće konspirativne nazive: V-7. brigada, O-9. brigada, J-14. brigada i U-Artiljerijska brigada. Bataljoni su nosili, na primjer, ove nazive: JI-1. bataljon 14. brigade itd. (Vidi dok. br. 25).

⁵ Riječ je o 14. korpusa JA (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 82).

U pod komandom E, dok je T⁶ tih dana bio privremeno u operativnom pogledu stavljen pod komandu štaba S i razmešten na prostoriji Pribava — D. Lohinja⁷ i to u očekujućem položaju orijentisan prema Doboju — Gračanica za slučaj protivničkog nadiranja tim pravcem. Protivkolski divizion na raskrsnici: Doboj — Gračanica — Tekućica.

I S bila je smeštena u D. Lohinji.

L S uzduž komunikacije Kamenica — Miričina, a

S sa prištapskim delovima u [Bos.] Petrovom selu.

Na osnovu zapovesti O. br. 158 od 14. III. t. g.⁸ u cilju još boljeg postavljanja, jedinice su sa gornjih prostorija imale izvršiti promenu svoje kantonmanske prostorije i postavile se na kantonmansku prostoriju:

V: Boljanić — Karanovac, sa zadatkom organizacije za odbranu položaja: Karanovac (160) — Ilino Brdo (260) odnosno Vis (323), inače služilo je kao rezerva jedinici Z⁹ na tom pravcu.

J: Kohvedžije — Borik — Martići — Đurići — Lendići — Potok — Meremići — Ibrahimovići — Prkuti — Bare — Gračanica — Pašalići, sa zadatkom organizacije za odbranu položaja: Kohvedžije — Lendići — Borik — K. 332 i zadatkom rezerve na tom pravcu.

O: jednom polovinom i štabom na prostoriji sela Miričine i okolnim zaseocima, a % na prostoriji sela Poljice — Prokosović — Babice, sa zadatkom odbrane Lukavca i izviđanja u pravcu Krivaje i Zavidovića, a preostalom Vi kontrolisaće postavljanjem na prostoriju Petrovog Sela i Porječine pravce od Ozrena.

I S ostalo je na istoj prostoriji.

L S se prebacilo na prostoriju D. Orhovice.

S sa prištapskim delovima na prostoriji Gračanice.

⁶ i ⁷ Vidi dok. br. 14.

⁸ Njome je Stab 23. divizije JA naredio potčinjenim jedinicama da ojačaju pravac Gračanica — Doboj i sprečavaju izvlačenje njemačkih snaga (vidi Arhiv VII, reg. br. 5—1. k. 1069).

⁹ Riječ je o 24. brigadi 45. divizije JA (vidi dok. br. 25).

Ov. dana, sa početkom u 9 časova, izvedena je vežba, po zadatku od štaba tada B-1, u visini sela Miričine, s pretpostavkom nasilnog prelaza reke u kombinaciji sa 1 bunkerom ispred samog mosta. Protivnika je markirao deo O sa prostorije Petrovog Sela i Porječine, a napad je izvodio % J, koji je deo bio u tu svrhu zadržan.

Vežbi je prisustvovao štab A i komandant štaba B-1 i svi rukovodioci naše jedinice. Po završenoj vežbi je održana kritika. Vreme — lepo. Jedinice na mestima od juče.

16. III. 1945. god. 0-2, koji se nalazio na prostoriji: Poljice — Prokosović — Babice, rasterao je četv domobrana u selu Seoni,¹⁰ nanevši im gubitke: 7 ubijenih, veći broj ranjenih i 2 zarobljena.

Mi smo imali 1 ranjenog.

Isti bataljon je dan pre zaplenio arhivu 5. ozrenskog bataljona, zastavu, 1 puškomitraljez »Brno«, 19 pušaka, 14 ručnih bombi i oko 5.000 metaka razne puščane municije.

Ostali delovi svih jedinica su imali zadatak fortifikacisko uređenje položaja, obuku (vojničku i političku) i školska gađanja.

Vreme — lepo.

17. III. 1945. god. Sem što je štab S sa prištapskim delovima;
18. III. 1945. god. ma; obzirom na načelo negrupisanja štabova u jednom mestu, izvršio pokret iz Gračanice i smestio se na prostoriji Kakmuža, sve ostalo je ostalo na mestima od prethodnih dana, i sa istim zadacima.

Vreme — maglovito sa retkom kišom.

19. III. 1945. god. Shodno razvoju situacije, a po zapovesti O. broj 165. od 19. III tek. godine,¹¹ počelo je pregrupisavanje i prebacivanje na novu prostoriju.

¹⁰ Vidi izvještaj Štaba 23. divizije od 17. marta 1945 (Arhiv VII, reg. br. 41—2, k. 271).

¹¹ Vidi Arhiv VII, reg. br. 22—8, k. 1074.

Vreme — lepo.

20. III. 1945. god. Na osnovu zapovesti od prethodnog dana, u noći 19/20,

V je V2 se postavila na prostoriju Petrovo Selo — Kakmuž, u cilju zaštite i zatvaranja pravca levom obalom Spreče, a drugom svojom polovinom se postavilo na prostoriji D. Orahovica — Turkovići — Omerbegovići, u cilju zatvaranja pravca Doboj — Gračanica — Tuzla, u kom je cilju imalo posesti i organizovati položaj za odbranu: Kik (419) — Stolić — Stražica (379) — K. 153 — Veliki Brijeg (214) — K. 165 — K. 315 — Radino Brdo — K. 301 — K. 345.

O je grupisalo svoje snage na prostoriji sela Puračić — Turija — Poljice, za zadatkom zaštite, izviđanja i obezbeđenja od pravca Zavidovića i Maglaja, kao i likvidacije banditske grupe na prostoriji Seona — Gare.

J je prebacilo svoje snage na prostoriju: Gušte — Srnice — Cerik — Kapetanova Bina — Tutnjevaca, sa zadatkom zatvaranja pravca prema Srebreniku, i zaštite ovog sa pravca Hrgova i Srnica.

T je prikupilo svoje jedinice na prostoriji: D. Orahovica — Bajići — Kamenica, odakle je uzelo potrebne elemente za gađanje i stvaranje baraža za slučaj neprijateljskog prodiranja prema gore označenom položaju V.

S sa prištapskim delovima se bilo smestilo u Miričini pored same komunikacije Gračanica — Tuzla,

1 S na istočnoj ivici istog sela, a

L S na sred istog sela.

Vreme — lepo.

Ovakav raspored je bio diktovan napadom Nemaca sa pravca Brčkog prema Gradačcu preko Zabara, kao i pojavom izvesnih grupa crnogorskih i dalmatinskih kao i hercegovačkih četnika na pravcu i u neposrednoj blizini Zavidovića.

21. III. 1945. god. Združeni odred Nemaca — 3 bataljona 22 nemačke divizije,¹² sa 800 ustaša¹³ i 1600 četnika,¹⁴ i manjim brojem z. [elenog] kadra, sa nešto belogardejaca,¹⁵ nalazili su se na prostori između sela Bijele i Spionica, i dalje prema Sokolu. Nemci su bili prodrli do Doborovaca, i nastojavali da se probiju dalje prema Gračanici. Naoružani su bili dovoljnim brojem automatskog i teškog oružja, sa 3 tenka i više oklopnih automobila, sa još uvek čvrstim borbenim moralom.

Toga momenta se i na pravcu Doboja nalazila prilično jaka protivnička snaga, od koje 2.500 Nemaca iz »Skenderbegove divizije«, dok je navodno bila divizija »Princ Eugen«¹⁶ odmeњena na tom pravcu, ali se njena motorizacija pojavljivala na pravcu Srnice — Gračanica.

U vezi uspelog protivničkog prodora sa pravca Brčko — Zabari — Kerep, naše su jedinice izvršile izvesna pregrupisavanja, tako da je raspored bio:

J, u sastavu i privremeno u operativnom pogledu pod komandom E, imao je zadatak da 21 u 5 časova izvrši napad u okviru jedinice kojoj je pripadao — odnosno bio pridodat, sa linije Gušte (210) — K. 242 — K. 266 — Kapetanova Bina — Cerik — Srnice — Kerep, u zoni dejstva desno od Ormanice zaključno i istočne ivice sela Vučkovca, pa levo K. 242 — bezimeni potok — K. 266 isključno, sa zadatkom da potuče i protera neprijatelja i da ovlada raskrsnicama Srnice, u cilju daljeg čišćenja i proterivanja protivnika sa ove teritorije, koju je bio pre dva tri dana poseo, iskorišćavajući momentalno svoj uspeh, uslovljen iznenađenjem jedinice E.

¹² U pitanju su dijelovi 22. pješadijske divizije. Tih se dana ova divizija — bez 65. puka, koji se nalazio u rejonu Bijeljine — prikupljala u rejonu Brčkog radi priprema za ponovni napad na Tuzlu. Njen 16. puk je napadao s pravca Bukvika, 47. puk u zahvatu ceste, prema Celiću, a Izviđački i Dopunski bataljon ka Koraju. (Vidi: dok. br. 29; Fridrih-August f. Meč, navedeno djelo, str. 83).

¹³ Odnosi se na dijelove 12. ustaškog zdruge (vidi dok. br. 19).

¹⁴ Riječ je o Posavsko-trebavskom četničkom korpusu (vidi dok. br. 19).

¹⁵ Vidi dok. br. 17, objašnjenje br. 13.

¹⁶ Radi se o jednoj pukovskoj grupi 7. SS divizije »Princ Eugen« i borbenoj grupi »Gajger« (vidi dok. br. 29).

Za ovaj napad stajali su tri dela ovoj jedinici na raspoloženju, dok je J-1 zadržano od štaba E, i kod Kupresa angažovano.

U napadu, izvršenom sa puno poleta, J-2, koji je bio na levom krilu rasporeda, uspeo je u prvom naletu da protera i potuče protivnika, zauzme raskrsnice Srnice, pa čak krene i dalje i pri tom uništi 1 protivnički tenk. Susedni desnokrilni J-3 je bio takođe snažno pritisnuo protivnika i odbacio ga do komunikacije Vučkovac — Srnice, ali je ovaj privukao rezerve iz s. Vučkovca, i protivnapadom i jakim vatrom ukočio napad našeg bataljona ispred samog puta. Susedne jedinice nisu bile toliko aktivne, te je položaj ovog našeg isturenog dela bio dosta težak, a protivnik je iskoristio nedovoljnu aktivnost susednih naših delova, pa je privukavši rezerve sa susednog otseka, i angažujući svoju motomehanizaciju, uz jaku podršku artiljerije i bacača, izvršio jak povratni napad duž komunikacije Srnice — Srebrenik, ciljajući proboju, ali je ovaj naš deo i u odbrani pokazao izvanrednu spretnost i gipkost, otstupao je stopu po stopu nateravajući stalno protivnika da se razvija i nanoseći mu gubitke, posle borbe, koja je neprekidno trajala 18 časova, uspeo je da iznuri protivnika, i da potpuno skrši njegov protivnapad, zadržavajući se na liniji: Topalovići — K. 255 — K. 307, dok je J-3, podešavajući svoj raspored prema protivničkom pritisku i odbijajući njegove pokušaje natkriljavanja, i uravnavajući svoj položaj sa linijama J-2, zadržao se na liniji Ujdrovići — K. 158, a delovi J-4 koji su bili upotrebijeni za zaštitu desnog krila i boka takođe su podešavali svoj raspored prema rasporedu i radu ostalih delova.

Borba se završila rezultatom:

108 ubijenih, i po proceni preko 160 ranjenih, jedan tenk uništen i 1 puškomitraljez »Bregal« uništen, i 6 konja neprijatelju ubijenih, dok smo mi imali — 51 poginuo, 101 ranjen (veći broj lakše), u borbi izgubljeno .. puškomitraljeza, od kojih 4 onespobijena i 12 stroj [nica].¹⁸

V pristigao čitav na svom pravcu i poseo položaj k. 307 — Bandra — Straža — k. 504, dok je O vršilo takođe prebacivanje svojih delova i smestilo se na prostoriji s. Donja St.[raža] Ljenobud — Rapatnica — Srebrenik. I S nalazio se u s. Lisovićima.

L-S u s. Podorašju.

S — nalazio se u s. Breziku.

U borbama ovog dana naročito se istakla, kako svojom žilavošću u odbrani, tako i svojom upornošću u napadu, J-, usled čega je i pohvaljena od štaba A — na čelu sa svojim štabom »J«.

Vreme — maglovito sa sitnom kišom.

22. III. 1945. god.

Protivnik se i dalje nalazio na svojim položajima od jučer, primećena je bila izvesna živost na komunikacijama Brčko — Srnice i Srnice — Gradačac i Srnice — Gračanica.

Naše jedinice, sa J- i V- u prednjoj liniji, a sa O- u rezervi, imale su sledeći raspored:

J- poseda i brani položaj desno od Ujdrovića — k. 327 zaključno, pa preko k. 158 — Topalovića, k. 255 do k. 307 isključno, slabijom predstražom kod k. 158 više crkve u Kat. Spionici. Otsek levo od nje, počevši sa k. 307 zaključno, pa preko k. 504, k. 394, k. 472 do k. 504 zaključno, posedalo je i branilo V-. O- kao rezerva bilo je smešteno na prostoriji Perići — Vrela — Mustafići — Babunovići — Gornji Srebrenik — Donja Straža. U Donjoj Straži smešten je bio O-l i to ešalonirano po dubini u odnosu na ostali raspored, sve u cilju zaštite boka i pozadine od pravca Majevice — Bijela. Desno od nas, na prostoriji Palanka — Vukelje — Vujičići, nalazile su se jedinice C-, sa kojim je bila uhvaćena veza. Dok se PT¹⁹ odred nalazio na Zuberovom Brdu i Radićevoj Kosi. Levo od nas nalazile su se jedinice Z- sa kojima je takođe bila uhvaćena veza.

U toku samog dana, sem delatnosti izviđačkih grupa i patrola, nije bilo operacija većeg značaja. U toku ovog dana I-S izvršilo je pokret i smestilo se u mesto Kuge.

" Protivtenkovski

L-S izvršilo je pokret iz s. Podorašje i smestilo se u s. Donji Ljenobud.

»S« izvršilo je pokret od Brezika i smestilo se u s. Rapatnicu.

Vreme — toplo.

23. III. 1945. god. Ovoga dana oko 8 časova protivnik, jačine oko 150 ljudi, mešano četnika i ustaša, napao je na otseku fronta J- na k. 260, ali pušten na blisko otstojanje i poduhvaćen bočnim napadom sa k. 255, protivnik nije izdržao protivdejstvo i još na početku odustao od svoga napada, mada je ipak pokušao pritiskom artiljerije i angažovanjem jednom grupicom od 100 ljudi da sprovede svoju akciju, verovatno nasilno izviđanje ili t. si. Međutim, ovo je bilo samo prekrivanje njegove stvarne namere. Bio je usmerio glavne napore sa pravca Kupresa (k. 309) i Pilipovine na mesto sastava unutrašnjih krila J- i V-, težeći prvenstveno da osvoji položaj Bandru (k. 404), u čemu je, angažujući svoju artiljeriju i brojno jake pešadijske snage, bio i uspeo. Ali, protivdejstvo nije izostalo i posle borbe od 22 časa jedinice V- uspele su, zahvaljujući svome požrtvovanju i istrajnosti, da proteraju protivnika sa svojih položaja i da svoje položaje povrate u punom obimu. Rezultat borbi u toku ovog dana:

neprijateljski gubici 61 ubijen, 136 ranjenih, zaplenjen jedan »Šarac«, jedan »Smajser«, 2500 pušanih metaka, 440 kom. ručnih bombi, 3 puške i manja količina obmundirovne i logorske spreme. Mi smo imali 30 poginulih, 94 ranjena. Među poginulim bio je znatan broj nižih rukovodilaca.

Za pokazanu spremnost i izdržljivost u borbi, kao i za svoju nepokolebljivost V- od strane ovog štaba, na čelu sa štabom »V«, predložena je štabu za pohvalu.

Naredbom ovog štaba br. 18 od 23 marta 1945 g. odlikovani su Ordenom za hrabrost Ljubomir P. Barać, desetar, Zivadin A. Jovanović, desetar, Dragiša M. Andrejević, borac, koji su se naročito istakli u borbama J- na dan 21 III o. g. i uništili protivnički tenk.

Naredbom br. 19 za 25. mart o. g. pohvaljen je 1. vod 1. čete 2. bataljona V- za svoju snalažljivost i udarničku spremnost, prilikom borbe ove jedinice na dan 23. III o. g.

Naredbom br. 16 od 25. marta o. g. odlikovani su Ordenom za hrabrost jedan politički komesar bataljona, jedan zamenik komandira i jedan borac, a Medaljom za hrabrost jedan vodnik i 6 drugova boraca, svi za hrabro i primerno držanje u borbama, koje je vodila V- istog dana (23. III o. g.).

Naredbom br. 17 od 25. marta o. g. pohvaljen je drug za hrabro držanje u borbi V- na dan 23. III o. g.

Vreme — lepo.

24. III. 1945. god.

Ovog dana u 5 časova J- je izvršilo napad na deo protivničkog položaja k. 251, k. 242 i bilo je uspelo da zauzme k. 242, ali kako se k. 251 uporno držala i branila, to se u 13.30 časova njegovi delovi morali povući na polazne položaje.

Neprijatelj je imao 4 ubijena i neutvrđen broj ranjenih, dok smo mi imali 6 poginulih i 7 ranjenih.

Vreme — lepo.

Ostalo bez promene.

25. III. 1945. god.

XJ operativnom pogledu pod komandu ovog štaba privremeno je stavljena jedinica Š-, koja je zauzela položaje desno od naših položaja i to: Potočari — Kamenik — 405, k. 322 — Ujdrovići (327), s tim što je raspored izvršila po dubini. U toku ovog dana vršeni su samo od strane protivnika povremeni artiljerijski prepadi na naše položaje u cilju uznemiravanja i usled toga kod jedinice Š- bilo je 1 poginuo i 6 ranjenih.

Naše su jedinice upotpunjavale fortifikacionu organizaciju posednutog položaja i stalno bile aktivne manjim jedinicama u cilju uznemiravanja i duhovnog zamaranja protivnika.

Vreme — lepo.

26. III. 1945. god.

u toku ovog dana primećeni su češći pokreti protivnika i saobraćaj pozadi njegovih linija, a naročito je zapaženo veće prisustvo Ne-

maca i pogotovo veći broj oficira u selu Bijela, gde im je verovatno bio štab. Obzirom na dolazak smene jedinicama na predstraži, utvrđeno je da je protivnik rezervu podelio u dva dela, i jedan deo se nalazio u Vučkovcu, a drugi na prostoriji Džakule — Trnovci.

S- izvesnim svojim delovima vršilo je napad na neprijatelja u pravcu bezimene kote — Brodevac i severnog dela sela Gornji Hrgovi, sa ciljem da neprijatelja protera i odbaci na levu obalu reke Tinje. Ali, usled oštrog protivnapada protivnika sa pravca sela Biješe, napadajući delovi morali su se vratiti na svoje polazne položaje.

U ovim borbama protivnik je imao 8 mrtvih i 17 ranjenih, dok su naši gubici u ovim borbama i pojedinim čarkama 4 poginula i 26 ranjenih.

Vreme — toplo.

27. III. 1945. god.

Bez promene: U sudaru patrola i od artiljerijske vatre, protivnik je imao 3 ubijena i 9 ranjenih, a 2 poginula i 2 ranjena .

28. III. 1945. god.

Glavna odbrambena linija našeg položaja se protezala: K. 405 — K. 322 — K. 278 — K. 327 — K. 168 — Topalovići — K. 253 — K. 268 — K. 307 — K. 404 — K. 394 — K. 504, sa bočnim obezbeđenjem desnog krila na k. 447, sa sledećom podelom na otseke:

S- desno od K. 405 zaključno, pa levo do K. 158 isključno.

J- desno od K. 158 zaključno, pa levo do K. 307 isključno.

V- desno od K. 307 zaključno, pa levo do Borika isključno.

O- opšta rezerva na prostoriji po delovima: Pašani — Mustafići — Čehaje — Srebrenik — D. Straža.

U na prostoriji po delovima: K. 256 — Huremi — M. Spionica.

»S« u selu Rapatnici,

I.S.B. Kuge.

L.S.D. Ljenobud.

Desno od nas, na prostoriji s. Rašljana, nalazili se i to samo delovi PT Odreda, a još više desno nalazile su se jedinice C- sa kojima

je bila slaba i nesigurna veza, dok je levo od nas sigurnija i čvršća veza održavana sa jedinicama 2-,

Vreme — lepo.

28. III. 1945

Ovoga dana protivnik je izvršio jak napad na celom otseku S-, no s tim što je najjače svoje snage skoncentrisao na prostorijsi sela Bijela i koristeći međuprostor između naše jedinice i jedinice Č- izvršio je jak napad i jačim snagama, sastavljenim od Nemaca iz 117. lovačke divizije, ustaša i četnika, uspeo je da prodre uglavnom u dva pravca, od Rašljana i Karavlahu ka Srebreniku i od Hrgova preko Golog Brda takođe ka Srebreniku, gde su se njegove kolone sjedinile i krenuo je dalje ka svome postavljenom cilju Bukinju i Tuzli, ali je dospeo svega do s. Kuge.

Da protivnik ne prodre dalje i pored neočekivanosti njegove akcije ovim pravcem (u zadatku naše jedinice i nije bilo da zatvori ovaj pravac), doprineo je raspored naše jedinice — kao rezerve, jer se, neočekivano za protivnika O-1 na prostorijsi Donje Straže našao bočno u odnosu na protivnički pravac prodiranja, i svojom aktivnošću nije dopustio da protivnik sme bezobzirno produžiti dalje svoje napredovanje. Za to vreme bili su stavljeni u akciju i ostali delovi jedinice O- i ova je uspela istog dana do 3 sata da zaustavi prodiruće čelo neprijateljske kolone u visini s. Kuge, a sem toga i U- je izvršilo potrebnu promenu položaja i doprinelo zaustavljanju čela protivničkog klina-prodora. Na pravcu Srnice protivnik je napadao potpomognut sa 5 bornih kola i bio uspeo da donekle potisne delove J- i da pređe most na Tinji kod Kat. Spionice sa dvojica borna kola i sa 150—200 ljudi. Neutrališući predstražne delove jedinica U- sa pravca Sokola, protivnik je bio uspeo da naše delove sa Stražbe i delove sa k. 504 bočnim udarom privremeno potisne. Kao rezultat preduzete protivakcije u toku ove borbe od 24 časa, O- je uspelo da zaustavi protivnički prodor, da u oštrim i neprekidnim borbama, iako zbog razvoja situacije nije bilo čvrsto povezano, potisne protivnika od s. Kuge i do 6 časova 29 o. m. ovlada k. 648 i podiđe

protivničkim položajima na Lepiku (736), k. 657, Karahumu (662), Golom Brdu i k. 506, uspeva-jući da svoju borbenu liniju prenese u odbranu s. Gornjeg i D. Srebrenika.

Protivnik je imao 90 ubijenih i preko 90 ranjenih, (podaci su dobiveni od zarobljenog Nemca i ustaše). Sem toga je uništen Šarac sa poslugom vatrom bacača.

S- je u toku ovoga dana vodilo stalne borbe i njegovo desno krilo, pod protivničkim pritiskom i usled situacije desno od njega, povijalo se unazad tako, da je protivniku prepušteno zemljište od k. 405 — Kamenik, pa do k. 401, 446, 355 i dalje ka Ujdroviću, no s tim što u cilju bočnog dejstva na protivnika na Golom Brdu jedna polovina ove jedinice napadala je pravcem Igrište — k. 521, koja je nekoliko puta prelazila iz ruke u ruku jedinica.

S- u toku celog dana i cele noći vodila je borbu na pravcu Srnice — Spionice, gde su se naizmenično smenjivali napadi i protivnapadi, pritisak i protivpritisak, ali su u toku noći 28/29 o.m. naši delovi uspeli da potisnu protivnika preko mosta i da ga odbace prema Tutnjevcu i Topaloviću. Ali protivnik je vršio napad levom obalom Tinje, padinom Radića kose ka Musi. Spionici.

V- izvelo je protivnapad sa velikom odlučnošću i izgubljeni deo svoga položaja, pod navedenim okolnostima, Stražbu i k. 504, povratilo uz rezultat borbe: ubijenih 26, ranjenih 45, 3 puške zaplenjene i manja količina sprema. Poginulo prilikom ove akcije 13, ranjeni u borbama celog dana na otseku celog fronta, prema nepotpunim podacima, 164, ranjeno 255 protivničkih oficira i vojnika, dok smo mi imali 127 ranjenih i 37 poginulih, jedan mitraljez Maksim u borbi izgubljen, ali mu je uzet zatvarač.

29. III. 1945. god.

u toku ovog dana O- vršilo uporne protivnapade na svome otseku sa ciljem da povrati izgubljeni teren, ovlada Golim Brdom i protera protivnika. Međutim, zahvaljujući od prirode jakom položaju i brojnom automatskom naoružanju kao i izdržljivosti protivnika, ovoj jedinici nije polazilo za rukom da protivnika uništi,

makar da je u toku dana oko 6—7 puta prelazilo u napad i vršilo 4—5 juriša. O žestini borbe govori gubitak protivnika od 120 mrtvih i većeg, ali približno neutvrđenog broja ranjenih. Zarobljen je jedan nemački podoficir, jedan ustaša i jedan nemački vojnik. U toku ove borbe mi smo imali 55 mrtvih i 98 ranjenih.

U toku ovog jutra omogućeno je pregrupisavanje delova O — radi dejstva prema otseku jedinice S-, a na mesto izvučenih delova, položaje su imali preuzeti delovi II krajiške brigade.

S- je u toku dana bilo u stalnoj borbi sa neprijateljem, čiji je komandant drug Mirko Zec²⁰ od zadobijene rane umro; usled jakog protivničkog pritiska, kao i nedovoljne povezanosti, stanje na ovom frontu bilo je kolebljivo. Protivnik je u toku noći u 23.55 časova, uz upotrebu dva tenka sa pravca Musi. Špionice, uspeo da proдре kroz raspored ove jedinice i tako da joj Š-1 i Š-4, koji su bili angažovani na Igrištima, otseče od ostalog dela snaga. U cilju konsolidacije stanja na ovom otseku fronta izvršeno je pomenuto pregrupisavanje i, uz jače angažovanje II krajiške brigade²¹ sa potporom artiljerije, preduzet je protivnapad.

J- je takođe vodila borbu u toku cela 24 časa, uspevajući katkada da protivnika protera i ovlada svojim starim položajima, ali je ovaj uz upotrebu artiljerije i tenkova uspevao da povрати izgubljeno zemljište.

Na otseku jedinica V- nije bilo jačih borbi. Rezultat borbe u toku proteklih 24 časa:

ubijeno 180, ranjeno 240, a zarobljeno 3 protivnička vojnika. Mi smo imali 85 poginulih i 253 ranjena.

30. III. 1945. god.

O- je u toku borbe ovog dana uspeo da zbaci protivnika sa Zuberovog Brda i da sa O-1 i O-2 posedne položaje k. 525, k. 595, k. 433, k. 402, Zuberovo Brdo, dok su O-3 i O-4 vršili stalne i uporne napade sa ciljem da sa-

²⁰ Ranjen 29. marta 1945. u borbi kod s. Seone i od zadobijenih rana umro (vidi dok. br. 33).

²¹ Pripadala je 17. diviziji JA (vidi dok. br. 25).

tru protivnika.'²² Ovaj ukopan na od prirode jakom položaju, snabdeven dovoljnim brojem automatskog oružja i municije, uspevaio je stalno da suzbije napade, pa je čak štaviše i uspeo da ovlada pojedinim liticama i da ujutro 31 o. m. ovlada i samim Golim Brdom.

Uz sadejstvo jedinica O- u toku ovog dana privremeno otsečeni delovi S- uspevali su da potisnu protivnika i pod borbom su uhvatili vezu sa ostalim svojim delom.

Jedinice J- naročito su ovog dana imale jaku borbu i uspele su bile da u potpunosti povrate svoje položaje koje su držale na dan 27 o. m., ali usled kolebljivog stanja na njihovom levom krilu, kod jedinica S-, morali su se posle 6-točasovne borbe delovi ove jedinice pod pritiskom protivnika, potpomognutim bornim kolima, povući na svoje polazne položaje. Rezultat borbe samo kod ove jedinice u toku ovog dana bio je: 56 ubijenih i 60 ranjenih. Dok su naši gubici bili 27 mrtvih, 71 ranjen, 1 Šarac onesposobljen, jedna puška i jedna strojnica u borbi izgubljena. Vatrom artiljerije zapaljen je jedan kamion natovaren municijom, kao i dve kuće, u kojima je bio smešten benzin i nešto municije.

Sem neuspelog pokušaja protivničkog napada prema k. 307, u toku kojeg je imao 8 ubijenih i 14 ranjenih, protivnik nije ništa preduzimao prema otseku fronta V.-

U ovoj akciji mi smo imali 2 poginula i 7 ranjenih.

31. III. 1945. god. Po naređenju štaba smenjen je S i upućen na prostoriju Lisovići — Dragunje — Kiseljak, njegov otsek je preuzeo O pored otseka sev. od Golog Brda, a otsek Srebrenika preuzeli su delovi Krajiške brigade.

U toku celog dana i noći 31/1 O se nalazilo u stalnoj borbi sa protivnikom, i uspelo da protivnika protera iz Zuberovog Brda, osvoji Golo Brdo, sa 03 na juriš uzme Mustafiće a izjutra 1 aprila i M. Spionicu, dok je 2. krajiška brigada uspela da očisti Srebrenik.

²² Ta dejstva su bila regulisana zapoviješću Štaba 23. divizije od 29. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 4—1, k. 1069).

J- sem manjih sudara, veće akcije nije bilo na njegovom otketu.

V je sa 1/16 potpomagalo napad jedinice Ž na Borike, po cenu od 5 poginulih i 6 ranjenih bilo uspelo da ovlada protivničkim rovovima, ali kako delovi suseda nisu uspevali da ovladaju samom kotom Borike, to su se i naši morali povući.

Rezultati borbi ovog i prethodnih dana dade se u zaključku izveštaja, pošto se ne daju striktno odvojiti jedni od drugih.

1. IV. 1945. god.

Ovog dana izjutra protivnik se još držao na liniji ispred K. 525 — K. 595 — K. 433 — K. 402 — K. (trigonometar) 356 — Muslimanska Spionica — Kosica (218) — K. 307 — Bandra (404) — Stražba — K. 504, dok naši delovi drže gornju liniju, sa težnjom da protivnika proteraju na celom otketu preko r. Tinje.

Bliži raspored po priloženoj skici.²³

REKAPITULACIJA I SAMOKRITIKA

U periodu proteklih 15 dana, sem marš-manevra, prebacivanja sa Doboj — Gračanica — Tuzla na pravac: Gradačac — Srnice — Srebrenik, rad ove jedinice u ovom razdoblju može se podeliti:

1. — Ofanzivna borba J na dan 21—22. III za raskrsnice Srnice.

2. — Defanzivna borba J na istom pravcu, i borba na dan 23—24. III na položaju Bandre (404), i

3. — Defanzivno-ofanzivne borbe S-boj u vremenu od 28—31. III, uz sadejstvo Š.

Borbe su vođene na sev. zapadnim padinama Majevica i sev. istočnim padinama Ratiša, na manevarskom terenu, presečenom uzanom dolinom r. V. Tinje, koja u svom gornjem delu ne čini prepreku, dok u svom srednjem delu (Spionice) čini taktičku prepreku.

Inače je zemljište manevarskog karaktera, sa mogućnošću primene uporne i žilave odbrane, kao i brojnih napadnih kombinacija.

Protivnik nastavlja sa taktikom udara u međuprostore jedinica, sa težnjom slamanja kri-

²³ Redakcija tu skicu nije pronašla u Arhivu VII.

la i srozavanja bočnim udarom fronta. Kao u napadu na Gradačac od 19. III tek. god. tako i ov. puta je pokušavao isti manevar, i to prvi put na dan 21. III a drugi put na dan 28. III, no ovog puta na široj bazi zamišljeno, ali su se ova oba njegova pokušaja neuspehom završila. Nešto usled zaglupljenosti besavesnom propagandom, a nešto usled bezizlaznosti svoje situacije, protivnik — Nemci još se uvek žilavo bore.

Kao krajnji rezultat ove borbe, — slomljena je neprijateljska ofanziva na Tuzlu, stvoreni uslovi za konačno oslobođenje Posavine, i prvobitni položaji naše jedinice u svemu povraćeni, odnosno održani, a uz sledeće brojčane rezultate:

Ubijeno 603, ranjeno 1018, a zarobljeno 5 neprijateljskih vojnika i oficira, — iz stroja izbačeno 1626.

Zaplenjeno: zastava i arhiva 5. bataljona ozrenskih četnika, 2 puškomitraljeza i 1 »Šarac«, kao i 1 »Šmajser« 8000 metaka puščane municije, i 14 ručnih bombi, i 21 puška.

Uništeno: 1 tenk i 1 kamion municijom natovaren, kao i 2 zgrade u magacine pretvorene sa nešto municije i sprema, 1 bacač i 1 »Šarac«, kao i 6 konja ubijenih.

Mi smo imali: 288 poginulih, 732 ranjena i 15 nestalih.

U borbi izgubljeno: 6 puškomitraljeza izgubljenih i 1 mitraljez »Maksim« (ali mu je uzet zatvarač), 5 puškomitraljeza onesposobljeno i 1 »Šarac«, kao i 1 protivtenkovska puška, dok 1 puška i 12 strojnica izgubljeno. (Navedeno je oružje u borbi izgubljeno, krivice nije bilo ni do koga, pošto su njime rukovali poginuli drugovi).

U toku borbe zadnjih dana imali smo veći broj gubitaka u komandama osnovnih jedinica, tako da su pojedinim delovima 0-3 ostali samo deseteri za vreme borbe, pa ipak je 0-3, i pod ovakvim okolnostima, u noći 31/1 na juriš oslobodio s. Mustafiće.

Samo na koti 446, u borbi vođenoj između O-1 i Nemaca, izjutra je nađeno 19 mrtvih, među kojima i 1 neprijateljski oficir. Iz nave-

denog se primera vidi da su navedeni podaci odmereno dati.

U opšti rezultat su uključeni i nepotpuni podaci borbe jedinice Š, koja je bila našem štabu pridata, a koji iznose:

24 ubijenih i 61 ranjenih protivničkih vojnika i oficira, 30 poginulih i 26 ranjenih drugova, među kojima i komandant ove jedinice drug Mirko Zec.

Od strane štaba A pohvaljen je J na čelu sa svojim štabom, a istom je štabu od strane ov. štaba predložen za pohvalu V.

*Od strane ov. štaba odlikovano je:
Ordenom za hrabrost:*

1 politički komesar bataljona,
1 zamenik komandira,
2 desetara i
2 borca
Ukupno: 6.

Medaljom za hrabrost:
5 vodnika,
22 borca,
1 drugarica bolničarka
Ukupno: 28.

Naredbama ovog štaba, —

POHVALJENO JE:

J-3 na čelu sa svojim štabom, komandant V-2, V-2—1 na čelu sa svojim komandirom kao i V-1—1.

Zbog nedovoljne agilnosti u borbi na dan 28. III, smenjen je na licu mesta komandant O-4, kapetan drug Mirko Vlahović.

Zbog slabog i neaktivnog držanja u borbi istog dana, smenjen je jedan komandant i jedan politički komesar bataljona Š, dok su zbog slabog držanja i širenja panike na licu mesta streljani komandir disciplinske čete i jedan borac iste jedinice.

Na osnovu naređenja štaba A (C) O. br. 335 od 23. III o. g. a u vezi naređenja B-1 O. br. 65, O. br. 62 i naređenja štaba A O. br. 187 od 13. III o. g. i u vezi naređenja A O. br. 237, dostavljamo sledeći

IZVEŠTAJ:

Sva gore navedena naređenja su blagovremeno raspisana sa daljim potrebnim napomenama, primedbama, uputstvima i naređenjima u istom smislu.

U danima odmora, i kod jedinica u rezervi svakodnevno su izvođene obostrane vežbe i borbena obuka, sa ciljem tehničkog usavršavanja u radu borca pod neprijateljskom vatrom, kao i taktičkom vođenju desetina, vodova, četa i bataljona, sa potrebnim ispravljanjem na licu mesta. Naređeno je najhitnije snabdevanje pionirskim alatom, izdata potrebna uputstva za to. Bilo je projektovano da u vremenu od 28—30. III o. g. O primenom sredstava poljske fortifikacije organizuje jednu otpornu tačku za četvu, gde bi bilo pokazano kako se rade pojedini objekti, kakav je njihov međusobni raspored, u vezi sa planom vatre, kako se vrši organizacija otporne tačke po dubini i sa zaštitom od bornih kola, kao i način maskiranja. Ali kako su se baš ovih dana na celom sektoru ove jedinice razvile stalne borbe, ovo nije moglo biti ostvareno, ali će prvom prilikom narednih dana biti sprovedeno u delo, jer se nadamo da će ovim načinom najpraktičnije, najlakše i najbrže borci i rukovodioci steći u tom smislu potrebno znanje. Inače se u svemu postupa po postojećim naređenjima, izvršenje istih kontroliše, a nedostaci najcelishodnijim načinom otklanjaju kako kod boraca tako i kod nižeg rukovodstva.

RAZLOZI PRVOG NEUSPELOG I DRUGOG USPELOG NAPADA NA SREBRENİK

I. Napad nije uspeo:

1) Sto su angažovane dve četvrtine iz jedne jedinice »Romanije«²⁴ i jedna četvrtina »Durmitora«²⁵ iz druge jedinice, koje organski nisu pripadale jednom štabu a komandovanje nije bilo objedinjeno (dva 2. kr. i O jedan).²⁶

2) Nemci su bili blokirani sa svih strana. Priprema artilerijom nedovoljna.

II. Napad je uspeo:

1) Sto je učestvovala jedna jedinica sa svim svojim delovima, i nezgode neobjedinjenog komandovanja otklonjene.

2) Sto je blokada izvlačenjem i odlaskom S, koja je obruč držala sa dve strane, prema Srebreniku i prema Mustafićima i Huremima, stvarno bila skinuta. Sto je artilerija imala mogućnosti da na osnovu iskustva sa proverenim elementima izvrši pripremu i potpomogne napad.

²⁴ Odnosi se na 2. brigadu 17. divizije JA (vidi dok. br. 25). Dopisano mastilom.

²⁵ Riječ je o 9. brigadi 23. divizije JA (vidi dok. br. 25). Dopisano mastilom.

²⁶ Odnosi se na dva bataljona 2. brigade 17. divizije JA i jednom bataljonu 9. brigade 23. divizije JA.

3) Sto je protivnik prethodnim napadom bio prilično iscrpljen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politički komesar
ppukovnik,
služ. odsutan

Komandant — pukovnik,
M. Ivanović

BR. 33

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 25. DIVIZIJE OD 31. MARTA 1945.
ŠTABU 2. ARMIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVI-
MA NA PROSTORU GRADAČAC — GRAČANICA¹**

STAB E
O. br. 152
31 marta 1945 g.
Položaj

ŠTABU A

Dostavlja se petnaestodnevni operaciski izveštaj u vremenu od 15 do 30 marta 1945 godine u sledećem:

(Sekcija Tuzla i Derventa 1 :100.000)

16. III

Štab E u Gradačcu. Vreme vedro i lepo.

Š: po završenom čišćenju Trebave² pokret na nove položaje. U toku dana posela je položaje: ispred sela Sjenina — Osječani — Topnica — k. 128 a sa 1 četom da kontroliše reku Bosnu zaključno sa k. 120.

U toku dana vršeno je izviđanje u pravcu drumu Gračanica — Bušletić. Do borbe nije došlo. Četničke grupe prebačene su preko r. Bosne.

R: po završenom čišćenju Trebave izvršen je pokret i posedanje sledećih položaja: k. 107 — Pašinac — k. 99 — Potpolje — k. 103 — Mišići — k. 98 — Katol. Ledenice — Sljoke — k. 98. Vršeno je utvrđivanje položaja i izviđanje. Neprijatelj se

¹ Original (pisan na mašini, latinicom i ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 18—3, k. 271.

² Vidi dok. br. 15.

nalazi u Miloševcu, Garevcu, Čardaku i oko drumu prema Sladini. Jačina oko 800 ustaša,³ četnika⁴ i zelenokadrovaca.

K: jedinice 61 i 62 izvršile su pokret pošto su smenjene sa dotadanih položaja od strane delova R i jedinica K držala je sledeće položaje: Tramošnica — Tuzlani — Turići — Brđani — Briježnica. Jedan deo na raskrsnici kod Prav. Srnica. Neprijatelj⁵ se nalazio na Orlovom polju — Dragići — D. 2a-bar — Blaževac.

U toku noći izvršen je prepad na neprijatelja u pravcu Zabara. Prednji neprijateljski delovi potisnuti su do pred sam 2abar.

Naši gubitci: 2 druga nestala.

Neprijateljski gubitci: nisu se mogli ustanoviti.

Zaplenjeno je 2 konja i 1 ćebe.

17. III.

Stab E u Gradačcu. Vreme oblačno.

S: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 16 marta. Oko 10 časova neprijatelj je izvršio napad na celom frontu, a napadu je prethodila artiljeriska priprema. Napad neprijatelja trajao je ceo dan i uspeo je da potisne prednje delove, a kasnije i glavninu na samu južnu ivicu sela Sjenina — Osječani. Napad je vršilo preko 300 Nemaca,[®] a isto toliko ustaša i domobranaca, potpomognuti sa 1 topom i 6 teških bacača.

R: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 16 marta. U toku pre podne neprijatelj⁷ je vršio napad na sektoru: Mišići — k. 98 — Potpolje — k. 103, ali je odbijen. U 13 časova neprijatelj je napao sa jakim snagama na celom frontu i uspeo da potisne naše delove na liniju: Ledenice — Bjeljevina. U 19 časova naše jedinice izvršile su povratni napad i uspele da izbiju na svoje prvobitne položaje.

K: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 16 marta. U toku dana nije došlo do veće borbe, nego je vršeno izviđanje, kojom je prilikom došlo do slabijeg puškaranja. Izvršeno je vakcinisanje protiv tifusa kod dva bataljona. Podatci o neprijatelju ostaju isti kao i 17.

³ Odnosi se na jedinice 12. ustaškog zdruza 12. ustaško-domobranske divizije (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 161).

* Prema izvještaju obavještajnoga centra Štaba 25. divizije JA od 22. februara 1945, u selima Miloševcu i Crkvini nalazila se 7. brigada Posavsko-trebavskog četničkog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. 16—1, k. 1092).

⁵ Misli se, vjerovatno na 1. bojnu 12. ustaškog zdruza.

⁶ Tada su se u Doboju nalazili Grupa »Gajger« i dva bataljona 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 23).

⁷ U rejonu Bosanskog Samca se nalazila 39. ustaška bojna (vidi dok. br. 7).

Naši gubitci: 6 mrtvih, 14 ranjenih i 6 nestalih drugova. Poginuo je i politički komesar 54 drug Mirko Milašinović. Nestalo je 6 pušaka i 4 konja.

Neprijateljski gubitci: 27 mrtvih i 34 ranjena, što je utvrđeno, a verovatno su i veći.

18. III.

Stab E u Gradačcu. Vreme lepo.

S: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 17 marta, s tim što je jedan deo snaga poseo položaje ispred sela Brđani. Neprijatelj je uz potporu artiljerije i bacačke vatre otpočeo napad oko 8 časova. Posle žestoke borbe uspeo je da potisne naše snage, koje su se povlačile pod borbom. Veštim manevrom i udarom u bok, neprijatelj je oko 16 časova odbačen u neredu na svoje polazne položaje.

Podaci o neprijatelju kao i prethodnog dana.

R: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 17 marta ove godine. Sve jedinice otpočele su u 5 časova napad na neprijatelja na celom frontu, sa zadatkom da se zauzmu položaji: Garevac — Kladari, Miloševac, Čardak, Kornica. Napad je izveden energično, ali postavljeni zadatak nije izvršen, pošto je neprijatelj bio utvrđen u bunkerima, kućama i dubokim rovovima, a pored toga bio je dobro naoružan sa automatskim oruđima. Prilikom juriša jednog bataljona uspelo se da se prodre u selo Garevac, ali neprijatelj je izvršio povratni napad i osekao jedan deo naših snaga među samim kućama. Da bi se ova grupa oslobodila, jedan bataljon vrši tri puta uzastopce juriš, ali isti ne uspeva, pošto je bio brisani prostor. Posle žestoke borbe, naše trupe su se povukle na polazne položaje.

K: raspored jedinica ostao je isti kao i 17 marta. U toku dana neprijatelj je vršio slabije napade na s. Vodice, Kladušu i Brđane, ali je odbijen.

Naši gubitci: 28 poginulih, 33 ranjena i 36 zarobljenih. Od oružja i spremne upropašten je 1 bacač, a izgubljeno je 2 puškomitraljeza »Šarac« 1 »Brenal«, 4 strojnice, 1 protivkoljska puška i 40 pušaka.

Neprijateljski gubitci: prema naknadno prikupljenim podacima iznosili su 30 mrtvih i oko 30 ranjenih.

19. III.

Stab E vršio je pokret iz Gradačca u s. Doborovci. Vreme lepo.

S: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 18 marta, t. j. ispred sela Brđani — Kožuhe — Osječani — Topnica.

Na sektoru ove jedinice nalazilo se oko 500 Nemaca, ustaša i domobranaca pomešanih i oko 100 četnika.

Oko 16 časova izvršen je napad na neprijatelja i isti je potisnut ispred Osječana ka Cerovom gaju i dalje ka selu Grabskoj. Bataljon je poseo položaj Cerov gaj — k. 267 — Bušlečić — k. 322.

R: usled nadiranja Nemaca,⁸ ustaša⁹ i četnika¹⁰ iz pravca Brčko — Zabari — Gradačac, sve jedinice dobile su naređenje da se povuku sa dotadašnjih položaja i da posednu položaje: Čosići — k. 291 — Zelinjski potok — k. 313 — Grabovac — k. 402 — Haskići — k. 291 i Bijelika — k. 257, što su i izvršile.

U toku dana nije došlo do većih borbi sa neprijateljem, već samo do slabijeg sukoba prilikom posjedanja položaja.

K: raspored jedinica na položaju bio je sledeći:

172 raskrsnica Prav. i Musi. Srnice, sa zadatkom: obezbeđenje same raskrsnice i protivoklopnog topa, koji se tu nalazio. Jednu četvu poslao je za obezbeđenje mediko-sanitetskog bataljona na putu za Gradačac.

174 smešten je u Tramošnicu i Tuzlane, sa zadatkom: obezbeđenje sa prednjim delovima Graba i Čardaka.

176 smešten je u selo Staro Selo, Brđani i Briježnica, sa zadatkom da zatvori pravac od sela Četnice, Blaževca i Panjika. Glavni položaj mu je: Brđani — k. 142 — Briježnica — k. 137 i prema Gornjim Mahalama.

178 u selu Turić da drži položaje: Vodice — k. 110 — G. Kladuša — k. 121 do komunikacije Zabari — Turić — k. 128.

2 bacača kal. 120 m. m. pozadi sela Turića, a protivkolski top na zadnjoj raskrsnici sa leve strane sela Turića.

U 4.30 časova otpočela je dejstvo neprijateljska artiljerija, a posle kratke pripreme usledio je napad neprijateljske pešadije na položaje: Vodice — k. 110 — G. Kladuša — Brđani — Briježnica — k. 142, a nešto kasnije i na k. 137. Posle kratke ali žestoke borbe, pod jakim neprijateljskim pritiskom, naše desno krilo na ovom sektoru povuklo se preko Briježničkog potoka, sela Briježnice, Starog Sela i Turića. Levo krilo uspeo je da održi svoje položaje i vodilo je i dalje borbu na Vodica — k. 110.

Na sektoru Tramošnice neprijatelj je napao kasnije, i to ustaše i četnici, ali nije uspeo da potisne naše delove. 174 ostao je ovde na svojim položajima sve dok mu nije naređeno da se povuče i dođe u pomoć 178 na Liporašću.

Po izvršenom prodoru i zauzeću s. Turića, neprijatelj je i dalje nadirao ka Grabovom gaju — k. 154. Odmah je nare-

⁸ Odnosi se na dijelove njemačke 22. pješadijske divizije (vidi dok. br. 20 i 23).

⁹ U Brčkom se nalazila 1. bojna 3. ustaškog zdruga — »Bosanski planinci« (vidi dok. br. 19).

¹⁰ Radi se o četnicima Posavsko-trebavskog korpusa (vidi dok. br. 19).

đeno jedinicama 176 da se postave na Imšir, selo Brdo i Avramovina. Desno krilo 176 koje je bilo prema Avramovini nije se energično suprotstavilo niti dalo jači otpor neprijatelju, već je posle slabijeg otpora odstupilo u pravcu Alibašića i došlo kod štaba brigade, omogućivši neprijatelju dalji prodor. Izveštaj o napadu neprijatelja i povlačenju bataljona nije poslat sve dok komandant bataljona lično nije izvestio, kad je došao u brigadu, da neprijatelj napada prema Avramovini i D. Lukavcu. Pored ove kolone, neprijatelj je sa još jednom kolonom krenuo sa Lomničkog brda i Porebrica putem prema k. 157, Beganovača, zatim nesmetano izbio na k. 188, Mednicu (k. 215) i izbio na glavni drum prema Humci, gde je iznenada otvorio vatru na komoru i bolnicu koja je bila na povlačenju od Gradačca prema Doborovcima. Otsečena je i bolnica i komora K.

Jedan deo prištabskih jedinica E primio je borbu sa neprijateljem u nameri da ga odbaci, ali neprijatelj je bio jak i otpočeo je obuhvatni napad zapadno od drumu u cilju da ovaj deo snaga zarobi i uništi. Pod jakim neprijateljskim pritiskom, ove naše jedinice (konjica, izviđačka četa i Ozna) počele su se pod borbom povlačiti sa Humke.

Povlačenje komore prema Gradačcu bilo je nemoguće, pošto je neprijatelj već nadirao prema drumu Humka — Gradačac, te je sa kola pokupljena arhiva, pišaće mašine i važnije stvari, sem sa onih kola koja su bila na samom čelu kolone pod neprijateljskom vatrom na odstojanju na 50 metara.

Za vreme napada na bolnicu i intendanturu na Humci 174 i 178 povlačili su se pod teškom borbom od Turića u pravcu drumu južno od Gradačca i nisu mogli priskočiti u pomoć bolnici i komori, pošto su morali davati otpor neprijatelju ispred sebe, a pored toga od Gradačca im je neprijatelj ugrozio bok. Ova dva bataljona povukla su se prema G. Lukavcu i to pod borbom. Pre dolaska do Lukavca izvršili su povratni napad na drum prema Humci u nameri da se spasi komora i bolnica, ali ovaj napad nije uspeo, usled jakog otpora neprijatelja. Pored ova dva bataljona nalazili su se i delovi 176 koji se povlačio rasturen po vodovima i desetinama.

Posle neuspelog povratnog napada, dobijeno je naređenje da se posednu položaji: Jakup¹¹ — Prnjavor — k. 280 i 266 kao i Musi. i Pravosl. Srnice, pa sve do Gušte, pošto se prethodno sve jedinice koncentrišu na prostorijsi Biberovo polje.

Glavna krivica što je neprijatelj naglo izbio na glavni drum i iznenadio i zarobio deo intendanture, bolnicu i artileriju je do 176 što nije dao jači otpor neprijatelju i istoga zadržao dok mu ne stigne pojačanje, a naročito zbog toga što na vreme nije podnet izveštaj o naglom nastupanju neprijatelja,

¹¹ Nije nađen na karti 1:100.000.

kako bi se naredilo povlačenje artiljerije, bolnice i komore drugim pravcem. Povodom ovoga povedena je istraga i odgovorni rukovodioci iskusiće zakonske posledice.¹²

Neprijateljske snage koje su napadale bile su jake: oko 1200 Nemaca, 800 ustaša, 500 zelenokadrovaca i 500 četnika. Neprijatelj je imao 3 tenka, 6 topova i veći broj bacača i automatskog oruđa.

Naši gubitci: 22 mrtva, 41 ranjen i 75 nestalih. Od nestalih jedan deo otstupio je u pozadinu.

Neprijateljski gubitci: 32 mrtva i 45 ranjenih, što je sigurno ustanovljeno, ali su gubitci mnogo veći. Uništena je 1 tanketa.

Od oružja i spremne izgubljeno je: 4 bacača 120 m. m., 2 protivkolska topa, 1 bacač 82 m. m., 5 puškomitraljeza »Šarac«, 1 »Bregal«, 5 »Brna«, 4 strojnice, 145 pušaka, 6 protivtenkovskih pušaka, 1000 metaka za pušku, 3000 metaka za strojnicu, 380 metaka za protivtenkovsku pušku, 47 kola, 98 konja, 6 volova, cela diviziska apoteka, sav hirurški materijal, sav bolnički veš i čebad i veća količina životnih namirnica.

O nestalim lekovima i životnim namirnicama dostavljen je spisak za A od strane referenta saniteta i načelnika intendature E. Nestao je veći deo arhive štaba K, a isto tako nestalo je dosta kancelariskog materijala.

20. III.

Štab E u selu Doborovcu. Vreme vedro i lepo.

Š je izvršila pokret sa ranijih položaja: Brđani, Sjenina, Osječani u pravcu Sokola i dalje prema neprijatelju i posela položaje: Kapetanovu binu, Vranjevac (k. 459), 373, 317¹³ i 377, Tunjevac, Prav. Špionicu, Ujdroviće. Jedan bataljon ostao je u Sokolu da posedne kote iznad njega. Pristupljeno je uređenju položaja za odbranu.

K do podne držala je položaje: Prnjavor i Jukani. Posle podne posela je položaje: Kapetanova bina — k. 242, 266, 255 i Špionica — k. 168. U toku dana nije dolazilo do jačih borbi, nego je vršeno izviđanje, kojom prilikom je došlo do puškaranja.

R raspoređena je na položajima: Cosići — k. 291 — Zelinjski potok — k. 319. Posle žestoke borbe neprijatelj uspeva da zauzme položaj Cosići — k. 291, ali je pomoću rezerve izvršen povratni napad i neprijatelj je odbačen nazad. Na ostalim delovima položaja neprijatelj je naDadao ali je odbačen i naše snage su zadržale svoje položaje.

¹² O tome vidi naredbe Štaba 25. divizije JA od 22, 26. i 28. marta 1945 (Arhiv VII, reg. br. 34—2, k. 1090, reg. br. 9—3, k. 1093, reg. br. 12—3, k. 1093),
¹³ is j i? Nisu nađeni na karti 1:100.000.

Naši gubitci: 3 mrtva, 10 ranjenih i 5 nestalih. Uništen je jedan naš puškomitraljez direktnim pogotkom iz minobacača.

Neprijateljski gubitci: 6 mrtvih ili ranjenih, što je ustanovljeno, ali su bili veći.

21. III.

Štab E u selu Doborovcima, a uveče u s. Čekanići. Vreme lepo.

Š: 161 ujutru u 5 časova izvršio je napad na neprijatelja u pravcu Muslimanske i Pravoslavne Srnice, Prnjavor. Iznad Srpskih Srnica došao je u dodir sa neprijateljem, proterao ga i izbio na Prnjavor. Neprijatelj je vršio napad na Prnjavor, ali nije uspeo da ga zauzme. U 10.30 časova neprijatelj je izvršio jak napad i uspeo da malo potisne delove ove jedinice. Izdato je naređenje da se bataljon povuče na raskršnicu Prut, a zatim ka Kupresima i da posedne položaje: k. 309 i 260. Oko 15 časova, uz pomoć jake artiljerijske vatre neprijatelj je izvršio napad na ovaj položaj i posle jednog časa žestoke borbe uspeo da potisne ovu jedinicu na kotu 404 (Bandra).

162 do 10 časova bio je u Sokolu kao rezerva. U 10 časova krenuo je u pravcu Vranjevca (k. 459), sa zadatkom da napadne i protera neprijatelja. Napad je počeo u 13 časova. Bataljon je bio oslabljen sa jednom četom, koja je ostala kod Sokola da posedne položaje. Napad nije uspeo, pošto je neprijatelj bio utvrđen i davao jak otpor. Oko 19 časova bataljon je ponovo preduzeo napad, ali ni ovaj napad nije uspeo. Oko 20 časova bataljon se povukao na prihvatni položaj Monj.

163 dobio je zadatak da u 5 časova krene u napad u pravcu Vranjevca, k. 373 i 459. Prilikom pokreta preko zaseoka Dragići¹⁴ dobio je mitraljesku vatru sa k. 327, 373 i 459 (Vranjevac). Bataljon se razdvojio na dve grupe i povukao se preko sela Džakule za Sokol iako nije imao naređenje da se tamo povuče. Oko 17.30 časova došao je na Bukve i poseo drum na Bukvama i položaje iznad Sokola.

164 u 5 časova počeo je napad u pravcu Kerepa, sa zadatkom da zauzme Kerep. Slabije neprijateljske delove proterao je i zauzeo k. zapadno od Kerepa. Na ovom položaju ostao je do 12 časova. Pošto je neprijatelj izvršio jak napad na ovu jedinicu i potisnuo desno krilo, naređeno je da se povuče prema Buku, gde je ostao do mraka, a zatim je krenuo preko sela Džakula između Monja i Sokola na komunikaciju na Bukve.

K vrši pokret sa prostorijske Katol. i Musi. Srnice u pravcu Kapetanove bine, Sokola, Gračanice, Orahovca, gde se je razmestila i prenoćila. U toku ovog pokreta jedan bataljon je bio

¹⁴ Nisu nađeni na karti 1:100.000. Vjerovatno su u pitanju Đogići.

angažovan u borbi na Vranjercu, gde se neprijatelj u toku noći bio privukao. Bataljon se posle povukao.

R: jedinice su u 5 časova izvršile napad na neprijatelja na položaju: Jelovče Selo — Donja Zelinja — Cosići — k. 291 — Petrovac — k. 320 i zapadno prema Ploči. Neprijateljski delovi su potisnuti do samog sela Jelovča — Tokić — k. 199, gde se nalazilo oko 4—500 Nemaca, koji su onemogućili dalje napredovanje, pošto su bili utvrđeni, a pored toga jedan bataljon je upućen da sa severne strane napadne Vranjevac (k. 459). Ovaj bataljon nije uspeo u napadu pošto je neprijatelj davao jak otpor. U toku noći sve jedinice su prebačene preko komunikacije Srnice — Gračanica i to prema naređenju.

Naši gubitci: 9 mrtvih i 25 ranjenih. Poginuo je pomoćnik komesara 1/162 drug Grubor Mirko a ranjen komandir 1/162 drug Radoslav Anđelković.

Neprijateljski gubitci: 17 mrtvih i 28 ranjenih.

22. III.

Štab E u selu Gornji Moranjci. Vreme lepo.

Š: sve jedinice smenjene su sa položaja od delova S i razmeštane u selo Brničani i Falešići sa zadatkom obezbeđenja k. 343 — Glib, Salihbašići, Đukići i potoka severno od Murata.

K vrši pokret sa prostorije Donje Orahovice za Lukavac i dalje, gde je smenila delove S i posela položaje: k. 353, 329, 303, 345 — Mramor — k. 414 — južno od Glišića¹⁵ — k. 387 — Osojik — k. 439 — k. 207 — Nukići — Murgići — k. 260.

Vršeno je utvrđivanje položaja, prikupljanje komore i čišćenje oružja.

R jedinice su razmeštene u s. Gor. Orahovica, Čekanići i Rašljeva. Jedinice su se sređivale i čistile oružje.

Pošto nije vođena borba, gubitaka nije bilo.

Štab E u selu Nukići. Vreme lepo.

Š: raspored jedinica ostao je isti, s tim što je jedan deo razmešten u selo Seona. Zadatak da obezbedi iste pravce kao i 22 marta. Vršeno je čišćenje oružja.

K: raspored na položajima ostao je isti kao i 22 marta. Vršeno je utvrđivanje položaja i daljno izviđanje u pravcu Seone, Gare i reke Krivaje i u pravcu r. Turija — G. Brijesnica.

R: raspored jedinica bio je: s. Mehići, G. Moranjci, D. Moranjci i Rašljeva. Vršeno je parenje i zaprašivanje odela i vakcinisanje boraca.

Pošto nije vođena borba, gubitaka nije bilo.

Štab E izvršio je pokret od s. Nukići u s. G. Moranjci, gde je zanoćio. Vreme vedro i lepo.

K: raspored jedinica na položaju bio je sledeći: Musi. i Prav. Babice — Poljice sa zaseocima Murgići, Nukići, Pustoline, Glavičići, Hajdorovići i Kasumovići — Prokosovići.

Jedinice se na položaju utvrđuju i vrše daljna izviđanja u dolini reke Krivaje i s. Zavidovića.

U s. Seoni nalazi se oko 150—200 zelenokadrovaca. Na Ozrenu nalazi se jedan četnički odred jačine 5—600 četnika, pod komandom Cvijetina Todića.¹⁶ U Zavidovićima nalazi se 14-a bojna ustaša a prema Maglaju i u Maglaju nalazi se 15-a bojna ustaša i domobrana, koje snage obezbeđuju Nemcima prugu od Zavidovića ka Doboju. Nemački transporti stalno prolaze iz Sarajeva za Doboju.

R: poseli su položaje: Alibegovići — k. 491 — k. 399 — Bajrak — k. 327. Na pomenutim položajima vrši se utvrđivanje položaja, radi odbrane.

S: posele su položaje: Gor. Hrgovi — k. 405 — k. 322 — k. 278 — Ujdrovići — k. 327. Vršiti se utvrđivanje napred navedenih položaja za odbranu.

Do borbe sa neprijateljem u toku dana nije došlo, pa ni gubitaka nije bilo.

25. III.

Stab E u s. G. Moranjci. Vreme vedro i lepo.

K: raspored na položaju ostao je isti kao i 24 marta. Jedinice vrše utvrđivanje položaja i daljna izviđanja. Podaci o neprijatelju ostaju isti.

R: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 24. marta. Jedinice vrše utvrđivanje položaja do punog profila. Pored toga vršeno je pelcovanje protiv pegavog tifusa i čišćenje oružja.

Š: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 24 marta. Jedinice vrše utvrđivanje položaja. U toku dana neprijatelj je tukao artileriskom i bacačkom vatrom položaje ove jedinice. Patrole za izviđanje došle su u dodir sa neprijateljem. Posle slabe vatre neprijateljski delovi su se povukli. U toku noći pojedine udarne grupe vršile su prepade na neprijatelja u pravcu Cerik — D. Hrgovi — Bijela.

Naši gubitci: 1 mrtav i 2 ranjena.

Neprijateljski gubitci: nisu se mogli utvrditi.

26. III.

Stab E u s. G. Moranjci. Vreme lepo.

S: raspored jedinica na položajima ostao je isti kao i 25 marta, s tim što su prednji delovi izbačeni ispred glavne linije odbrane.

U toku noći vršeni su prepadi sa automatičarskim vodovima u pravcu Cerika, Ormariće, k. 132, Plane, k. 345. Napadi

¹⁶ Radi se o Ozrenskom korpusu (vidi Arhiv VII, reg. br. 4/1, k. 1333).

su ponavljani nekoliko puta, tako da je neprijatelj cele noći bio uznemiravan.

Oko 14 časova 111 sa dve čete u prvom borbenom redu prešao je u napad sa Kamenika — k. 405 na neprijateljska obezbeđenja ispred ovih položaja. Neprijateljski delovi su potisnuti do bezimene kote Bradeva. Oko 16 časova neprijatelj je preduzeo povratni napad od Bijele i k. 345 u pravcu k. 405 — Kamenik. Da bi izbegle obuhvat preko Potočana, ove dve čete su se povukle na polazne položaje Kamenik — k. 405, vršeći često protivnapade na Nemce. Neprijatelj je težio pošto-poto da zauzme k. 405, ali u tome nije uspeo. Položaji Kamenik i k. 405 ostali su u našim rukama.

112 napao je neprijatelja u 9 časova u donjem delu G. Hrgova u pravcu k. 132, sa namerom da istu zauzme. U napadu nije uspeo da zauzme k. 132 pošto je neprijatelj dao žilav otpor. Oko 12 časova neprijatelj je dobio pojačanje i uz pomoć artiljerije i bacača, kao i teških mitraljeza kal. 20 mm. izvršio protivnapad i povratio bataljon na polazne položaje, t. j. k. 322. 112 je u 14 časova ponovio svoj napad, ali u istom nije uspeo. Neprijatelj je nekoliko puta napadao položaj k. 322, ali usled žilavog otpora naših jedinica nije uspeo isti da zauzme. U 21 čas 112 je ponovo izvršio napad na neprijatelja uz pomoć jedne čete 114 koja je sa zapada obuhvatno napadala neprijatelja, kao i delova 111 koji je napadao prema planu k. 345. Ovako kombinovanim napadom neprijatelj je odbačen na samu k. 132, ali samu k. nije mogao zauzeti.

K: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 25 marta o. g. Vršeno je utvrđivanje položaja i daljno izviđanje. Tom prilikom došlo je do manje borbe sa četnicima, u kojoj su 2 četnika zarobljena.

R: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 25 marta, s tom razlikom što je pored dosadanih položaja jedan bataljon preuzeo i poseo položaj: Borike — k. 504 i severno k. 472, koji su pre držali delovi S. Vršeno je utvrđivanje položaja pod nadzorom i rukovodstvom svih vojnih i političkih rukovodioca.

Naši gubitci: 2 mrtva, 13 ranjenih i 2 kontuzovana. Poginuo je kom. 2/111 drug Španović Todor. Ranjen je zam. komandira 2/111 drug Ilić Ljubodrag. Kontuzovan je komandir 3/112 drug Dragoslav Marković. Ovi gubitci uračunati su u gornje cifre.

Neprijateljski gubitci: 8 mrtvih i 17 ranjenih, kao i 2 četnika zarobljena. Ovi su gubitci utvrđeni i viđeni, ali su stvarni gubitci mnogo veći.

27. III.

Štab E u s. G. Moranjci. Vreme oblačno.

Š: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 26 marta o. g. Rano ujutru neprijatelj je napao naše položaje, ali je posle žestoke borbe odbijen. U toku pre podne neprijatelj je ponovio svoje napade ali je uvek bio odbijen. Oko 17 časova neprijatelj je doveo pojačanja i u 18 časova uz pripomoć artiljerije i bacača izvršio napad na položaje 112. Uspeo je da dođe do pred same naše rovove, ali je odbijen našom jakom vatrom i ručnim bombama. Na pojedinim mestima naši rovovi udaljeni su od neprijateljskih oko 150 m.

K: raspored na položaju je isti kao i 26 marta o. g. Vršeno je utvrđivanje položaja i daljno izviđanje, kojom prilikom je došlo do slabijeg puškaranja.

R: raspored na položaju ostao je isti kao i 26 marta o. g. Vršeno je utvrđivanje položaja i izviđanje neprijatelja.

Sve jedinice proslavljale su 27 mart ukoliko je to bilo moguće obzirom na borbu sa neprijateljem.

Naši gubitci: 3 mrtva, 8 ranjenih i 1 nestao.

Neprijateljski gubitci: 3 mrtva i 9 ranjenih, što je utvrđeno ali oni su veći.

28. III.

Štab E u G. Moranjcima. Vreme lepo.

K: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 27 marta. U toku dana vršeno je formiranje jedinica po novoj formaciji.

R: raspored jedinica na položaju bio je sledeći: Borike — k. 504 — k. 472 — Hrvati — k. 491 — k. 399 — Bajrak — k. 327.

Neprijatelj je u 3 časa počeo da tuče vatrom iz bacača, jedne tankete i iz automatskog oruđa Borike — k. 504. Posle pripreme prešao je u napad sa pešadijom i to samo sa ustašama. Ustaše su odbačene, ali tada je došlo pojačanje i to Nemci i izvršili zajednički napad na k. 504. Posle žestoke tročasovne borbe, neprijatelj je uspeo da odbaci jedinicu 133 sa položaja Borike — k. 504 i produžio napad na k. 472 potpomognut vatrom jednog topa i minobacača. Naši borci su dali vrlo jak otpor, ali položaj nisu mogli održati, već su se povukli. U 10 časova 134 vrši napad na položaj Borike — k. 504, ali ovaj napad ne uspeva, kao ni sledeća četiri uzastopna napada.

U 12 časova 133 vrši povratni napad na k. 472 i do 13 časova osvaja istu i nastavlja sa gonjenjem neprijatelja vatrom.

U 13 časova 134 ojačan sa delovima 133 vrši napad na Borike — k. 504 i posle teških borbi uspevaju naše jedinice da ovladaju ovom kotom. Usled jakog dejstva neprijateljske artiljerijske i bacačke vatre posednuta je istočna ivica grebena k. 504, koja je ostala čvrsto u našim rukama. Borba je završena u 21 čas.

S: raspored jedinica na položaju bio je sledeći: 111 k. 405 — Kamenik; 113 drži položaje u G. Hrgovima — k. 431 i 322; 114 Pavići — k. 278 — Ujdrovići — k. 327 do k. 168; 112 u rezervi kod Vrela — k. 447 — Panike (k. 520).

Podaci o neprijatelju: u Ceriku se nalazi 150—200 Nemaca i ustaša. Na položajima prema Hrgovima oko 200 Nemaca. U Bijeloj oko 600 Nemaca, ustaša i četnika, dok im se rezerva nalazi u Vučkovcima nepoznate jačine. Naoružani su teškim i lakim topovima, teškim i lakim bacačima, teškim mitraljezima 20 mm. sa dovoljnim brojem automatskog oruđa.

Iz svih bataljona u toku noći automatičarski vodovi vršili su napad na neprijatelja po nekoliko puta a i neprijatelj je sa svoje strane vršio kontranapade. U 4.30 časova neprijatelj je sa jakim snagama izvršio napad na desno krilo 111 i levo krilo jedinice O. Posle žestoke borbe uspeo je da potisne naše desno krilo, kao i jedan bataljon jedinice O. Ovladao je k. 476¹⁷ koju je držala jedinica O i zašao za leđa našem 111, koji odmah napušta k. 405 i orijentiše se prema neprijatelju. Neprijatelj svojim desnim krilom nadire preko Rašljana, uzima k. 574, 499 — Zlostup, k. 595. Naš 113 napušta svoje položaje i izlazi na Panike i Vrela. Neprijatelj vrši jak pritisak na 113 kao i na 111, koji se orijentiše prema neprijatelju, ali neprijatelj i dalje nadire preko Majevice, potiskujući treći bataljon jedinice O i zauzima k. 525, k. 498 — Mačkovac, k. 567, 587 (Hajdučko brdo), dok sa svojim snagama od G. Hrgova potiskuje naš 112 i 113 sa Panika i Vrela, koje neprijatelj zauzima.

Naše jedinice prebacuju se na Zuberovo brdo. 114 bez jačeg pritiska napušta svoje položaje pošto ga neprijatelj ugrožava sa Vrela i Zuberova brda. I ova jedinica prelazi na Zuberovo brdo i poseda Sirotke — k. 356. Neprijatelj i dalje nadire i zauzima: Igrište, k. 521, Golo brdo (k. 719) Karahun, k. 657. Naši se bataljoni orijentišu prema: Sirotke, kota 356, 446, 401, Huremi i sa jednim bataljonom izlaze na drum i zauzimaju položaj Mustafiće a sa jednim k. 506, koji vrši napad na neprijatelja prema Golom brdu i Igrištu, k. 521.

Naši gubitci: 18 mrtvih, 60 ranjenih i 3 kontuzovana. Ranjen je komandir 1/111 drug Radomir Durđević, kontuzovan je komandir 1/134 drug Radun Ašanin i komandir 3/134 drug Borisav Civić. Nestalo je 9 drugova. Od oružja nestalo je i upropašteno na položaju: 1 puškomitraljez Šarac, 1 Brno, 7 pušaka.

Neprijateljski gubitci: 21 mrtav i 28 ranjenih (samo na sektoru jedinice R, dok su na sektoru S nepoznati).

Zaplenjene su dve ruske strojnice.

29. III.

Stab E u s. G. Moranjci. Vreme oblačno i kišovito.

K: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 28. marta. 121 i 122 u toku dana nalazili su se na Bukinju na kopanju rovova. U toku dana vršena su izviđanja.

R: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 28. marta. U toku dana bilo je samo izviđanja neprijatelja.

S: raspored jedinica na položaju bio je sledeći: 111 na k. 446 i 506; 112 Mustafići — k. 363 — Ježinac — k. 257; 113 Mustafići — D. Srebrenik — ispod k. 447; 114 između k. 506 — ispod k. 719 (Golo brdo). Borba na ovim položajima vođena je celu noć u nameri da se ovlada položajima: k. 621 — Igrište — Kujakuše — Zuberovo brdo — Golo brdo (k. 719). Oko 6 sati ujutru neprijatelj je iskoristio neki nezatvoren prostor od Golog brda i jedna jača kolona, od prilike 150 ljudi, došla je do sela Huremi i sukobila se sa jedinicom 112. Ovo je zbunilo jedinicu 111 i 114 koje su se nalazile ispod Igrišta i Golog brda te su otstupile na položaje pored komunikacije od Golog brda do Ježinca i na ovim položajima vodile borbu sa neprijateljem do 16 časova, kada se je neprijatelj rokirao jednim delom na k. 506, 401, Huremi, k. 446, a drugim delom ispod Ježinca i sela Hurema. Neprijatelj je dobio pojačanje od Zuberovog brda i Spionice i snažnim naletom uspeo da potisne naš 112 i zauzme Ježinac, k. 257. U toku noći neprijatelj je komunikacijom od Spionice preko Ježinca naišao sa dva tenka koji su vukli dva teška mitraljeza i po jednim prikolicama i još nekom komorom kao i sa oko 150 vojnika. Ova kolona ovladala je Ježincem i Mustafićima. Naše jedinice koje su se nalazile sa one strane komunikacije probile su se između Srebrenika i Mustafića i zauzele nove položaje.

Naši gubitci: 6 mrtvih, 25 ranjenih, 10 drugova i jedna drugarica nestali. Ranjen je komandant S major Mirko Zec i kasnije podlegao.

Neprijateljski gubitci: bili su veliki ali nije ustanovljeno koji broj.

Od sprema uništeno je na položaju i odneto po nestalim drugovima i to: 1 puškomitraljez šarac, 1 brno i 8 pušaka kao i jedna ruska strojnica.

Zaplenjen je od neprijatelja jedan laki ruski puškomitraljez sa 300 metaka.

30. III

Stab E u selu G. Moranjci, a u 18 časova pokret za Muslimanski Lukavac. Vreme lepo.

K: raspored jedinica bio je sledeći: selo Poljice, Prokosići, Muslimanske i Pravoslavne Babice. Vršena su izviđanja i obezbeđenje od pravca Milino Selo — Savčići — Donja i Gor-

nja Brijesnica — Malčići i Seona. Prilikom izviđanja naišlo se na četničke patrole koje su prikupljale hranu u Milinom Selu i Malčićima a koje su odmah pobegle. 122 se kupao i pario a ostali delovi vršili su utvrđivanje položaja.

R: raspored jedinica na položaju bio je sledeći: 132 Hrvati, k. 491 i k. 399 i nalazio se u drugom borbenom redu u pripravnosti; 133 na koti 472 i jednim delom na istočnoj ivici Grebena k. 504, Borike; 134 na položaju istočna ivica grebena k. 504, Borike.

Jačina neprijatelja bila je oko 250 neprijateljskih vojnika, Nemaca i ustaša, ojačani jednim brzometnim topom, 3 teška bacača, više tromblona, kao i većim brojem lakog i teškog automatskog oruđa.

Neprijatelj je 29. o. m. u 23 časa otvorio vrlo jaku vatru iz svih oruđa a zatim je preduzeo pešadiski napad na liniju položaja k. 472 — Borike — k. 504. Naše jedinice otvorile su jaku vatru tako da je se neprijatelj morao povući na svoje polazne položaje. U toku dana bilo je povremeno puškaranje kao i obostrana izviđačka delatnost. U 22.30 časova uz pomoć artiljerije i bacača neprijatelj vrši napad na iste položaje kao i prethodne noći ali je našom jakom vatrom odbačen na svoje polazne položaje.

Š: raspored jedinica na položaju bio je sledeći: 111 ispod Mustafića, k. 363; 112 ispod kote 257 — Ježinac do k. 168, gde se vezao sa jedinicama S; 113 u selu D. Srebrenik ispod same škole i k. 662; 114 povrh sela Mustafića drži k. 506.

Neprijatelj se nalazi na Ježincu — k. 257 — Mustafići — Donji Srebrenik, vrhom sela kod škole — k. 662 (Karahum). U Ježincu i Mustafiću nalazi se 150—200¹⁸ neprijateljskih vojnika a u Srebreniku su jače snage, ali se ne zna kolike su.

Borba se nastavila od prethodnog dana i stalno se vodila na svim našim položajima. 111 i 114 vrše pritisak na neprijatelja u selu Mustafiću, ali neprijatelj se ogorčeno brani jer je zaposeo rovove koje smo mi bili iskopali. Preko noći vrši se juriš 5 puta na neprijatelja, a tako i neprijatelj vrši kontranapade, ali ni jedna ni druga strana ne uspeva da odbaci protivnika. Za vreme ovih napada dolazilo je do bombaških dvoboja, ali neprijatelj nikako nije hteo da napusti svoje položaje. 112 oko 9 časova otpočeo je napad na Ježinac. Istovremeno je napadao i jedan bataljon jedinice J. Borba je trajala preko celog dana ali bez uspeha, jer je neprijatelj čvrsto držao svoj položaj. I ovde se vodio bombaški dvoboj ali bez uspeha. U 20 časova u zajednici sa 111, pod rukovodstvom načelnika štaba Š, vrši napad na neprijatelja kod sela Mustafića. Borci su jurišali na

neprijateljske položaje, ali nisu uspjeli da osvoje položaje, pošto je neprijatelj tukao jakom vatrom. Oko 22 časa naišlo je 5 neprijateljskih tenkova sa dva teška mitraljeza od 20 mm. i sa jednom haubicom 155 mm., koju su postavili na Ježincu, a tenkovi su produžili prema Mustafiću. Borci 112 povelu su borbu sa tenkovima, bombama, protivkol. puškama i mitraljezima ali bez rezultata i tenkovi su produžili za D. Srebrenik. Borba se produžila cele noći. 113 je otpočeo napad na neprijatelja u Donjem Srebreniku u 1 čas. Napad je bio energičan i izvršen je juriš na neprijatelja ali nije uspeo da ga protera, pošto se neprijatelj ogorčeno branio iz utvrđenja oko škole. Borba je trajala, kada se ovaj bataljon povukao na polazne položaje, gde je ostao celog dana. Neprijatelj je pokušavao nekoliko puta da zbaci ovu jedinicu sa položaja ali mu nije uspelo. Oko 16 časova neprijatelj preduzima opšti napad na 113 i na jedan bataljon jedinice O. Jedinice O su potisnute a naš 113 se održao na svome položaju, a poseo je i napuštene položaje jedinice S i zaustavio nadiranje neprijatelja a zatim ga odbacio na polazne položaje. 113 se u ovoj borbi hrabro pokazao. U 19 časova vrši napad zajedno sa 114 na neprijatelja kod škole u Donjem Srebreniku. Napad nije uspeo zbog jake odbrane neprijatelja. 114 celog dana držao je k. 506 pa do k. 363. U toku dana nije imao većih borbi sve do 19 časova. U 19 časova napada neprijatelja kod škole u D. Srebreniku. Napad je bio energičan, ali oko 22 časa su naišli neprijateljski tenkovi. 114 je poveo borbu sa njima i tri puta uspeo da ih povрати nazad ali četvrti put su prošli za Donji Srebrenik do škole.

Naši gubici: 28 mrtvih, 52 ranjena i 5 nestalih.

Neprijateljski gubici: 15 mrtvih i 25 ranjenih, što je viđeno, ali su isti daleko veći.

31. III

Stab E u Muslimanskom Lukavcu. Vreme lepo.

K: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 30 o.m.

Podaci o neprijatelju ostaju isti.

Vršeno je daljnje izviđanje kao i utvrđivanje položaja.

R: u toku noći povlači se sa položaja i do svanuća stiže na prostoriju Gnojnica — Nukići, gde je ostala do prvog sumraka, a zatim u 20 časova vrši pokret pravcem: Gnojnica — Kruševica — Tinja — Podorašje — Dragunja — Humci, gde je stigla 1 aprila ujutru.

S: raspored jedinica na položaju ostao je isti kao i 30 marta o. g. Podaci o neprijatelju ostaju isti.

111 u 5 časova izvršio je napad na neprijatelja u pravcu sela Mustafići. Usled jake koncentrične neprijateljske vatre nije uspela u napadu i vratila se na svoje polazne položaje, koje je održala ceo dan.

112 u 5 časova izvršio je napad na neprijatelja. U prvom jurišu uspeo je da potisne neprijatelja sa komunikacije, ali neprijatelj je izvršio kontranapad i uspeo da ovu jedinicu zbaci sa komunikacije na njene stare položaje. Posle ovoga ova jedinica je izvršila još 2 juriša, da bi povratila izgubljeni položaj i spasla mitraljesca sa mitraljezom, ali u napadu nije uspela pošto je neprijatelj dovukao pojačanje.

113: u toku noći i preko celog dana i sa jedne i sa druge strane dejstvovali su minobacači. Neprijatelju su naneti osetni gubitci. Većih borbi nije bilo.

114: u 4 časa ujutru ova jedinica izvršila je napad na školu u Donjem Srebreniku. U toku samog napada primljeno je naređenje da se ova jedinica prebaci na Gole stene i smeni jedan bataljon jedinice O, što je i izvršeno.

U prvi sumrak sve jedinice su smenjene sa položaja i krenule u pravcu s. Lisovići i Podorašje, gde su zanočile.

Gubitaka kod nas nije bilo.

Neprijateljski gubitci: 4 mrtva ili ranjenih.

OPŠTI ZAKLJUČAK:

U toku zadnjih 15 dana vršena je u glavnom odbrana, sa čestim protivnapadima i povratnim napadima na neprijatelja, koji je vršio napade sa jakim snagama iz pravca Brčkog i Bos. Samca.

Izgubljen je Modrič i Gradačac sa svim selima koja su bila zauzeta u prvoj polovini marta sve do linije južno od druma Sokol — Srnice.

Uništena je 1 neprijateljska tanketa.

Od neprijatelja je zaplenjeno: 1 ruski puškomitraljez sa 300 metaka, 2 ruske strojnice, 2 konja i 1 čebe.

Izgubljeno i uništeno u borbama: 4 bacača 120 mm., 2 protivoklopna topa, 2 bacača 82 mm., 9 puškomitraljeza »Šarac«, 2 »Bregala«, 7 »Brna«, 9 strojnica, 206 pušaka, 7 protivtenkovskih pušaka, 1000 metaka za pušku, 3000 metaka za stolicu, 380 metaka za protivtenkovsku pušku, 47 kola, 102 konja, 6 volova, cela divizijska apoteka, sav hirurški materijal, sav bolnički veš i čebad, veća količina životnih namirnica. Nestao je veći deo arhive štaba K i kancelarijski pribor.

Naši gubitci: 126 poginulih, 283 ranjena, 5 kontuzovanih i 150 nestalih.

Neprijateljski gubitci: 163 mrtva, 238 ranjenih i 2 zarobljena.

Odlikovanje naročito istaknutih izvršice se naknadno, a protiv onih koji su se slabo držali u borbi preduzete su mere radi kažnjavanja.

Raspored jedinica na položajima na dan 1 aprila vidi se iz skice koja je dostavljena uz operacijski izveštaj za 1 april ove godine, za koju molimo da se koristi i uz ovaj izveštaj.¹⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

NAČELNIK ŠTABA MAJOR,
Voj. V. Sekulić

KOMANDANT PUKOVNIK,

LISTA GUBITAKA

Boraca, rukovodioca i politkomesara E u vremenu od 16 do 31 marta 1945. g.

Red.	jedinice	POGINULO				RANJENO				NESTALO				SVEGA IZBAČENO IZ STROJA				
		3	—	123	126	7	7	274	288	—	150	150	10	7	547	564	546	
J 20	E	3	—	123	126	7	7	274	288	—	150	150	10	7	547	564	546	

Poimenični gubitci u rukovodiocima:

- Poginuo:
politički komesar 54 drug Mirko Milašinović, pomoćnik politkomesara 1/162 drug Mirko Grubar, komandir 2/111 drug Todor Španović.
- Ranjeni:
komandir 1/162 drug Radoslav Anđelković, komandir 1/111 drug Radomir Đurđević komandant Š drug major Mirko Zec, koji je kasnije podlegao, komandir minobacačke čete 114 Dušan Jović, komandir 3/112 drug Dragoslav Marković (kontuzovan), komandir 1/134 drug Radun Ašanin (kontuzovan), komandir 3/134 drug Borisav Civić (kontuzovan).

NAČELNIK ŠTABA MAJOR,
Voj. V. Sekulić

KOMANDANT PUKOVNIK,

Redakcija nije pronašla navedenu skicu.
Brojevi su ispisani mastilom.

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA, NAORUŽANJA I TEHNIKE JEDINICA 3. DIVIZIJE JA 1. APRILA 1945. GODINE

BROJNI PREGLED NA LICU

ljudstva, naoružanja i tehnike jedinica III divizije na dan 1. aprila 1945. g

[illegible]

ŠTAB
III. U. DIVIZIJE N.O.V
JUGOSLAVIJE
k. Str. Pov. Br. 35
1-IV-1945 god

Napomena: Objašnjenje rashoda na poledini.
1.) Za ovu diviziju je na putu iz Užica popuna od oko 3.000 ljudi, koja će stići do 20. aprila. —

Politički komesar
p. pukovnik
Svetozar Radojević

Načelnik štaba, p. pukovnik
Niko Jovičević

M. P.

Komandant
general - major
Savo Burić

1 — IV — 1945.
III — divizija

Rashod:		
1. — U bolnicama		542
2. — Na voj. kursevima		64
3. — Na sanitet. kursu		22

¹ Original (formular štampan ćirilicom, a popunjen mastilom, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—4, k. 756 A.

³ Treba: 65.

⁴ Treba: 355.
⁵ Treba: 1004.
⁶ Napisano mastilom, ćirilicom.

Svega 627

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 45. DIVIZIJE OD 1. APRILA 1945. ŠTABU
14. KORPUSA JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVIMA NA
PROSTORU ISTOČNO OD GRAČANICE¹**

N²

O. br. 121
1 aprila 1945

G-3³

Dostavljamo vam pregled i bilans borbi i operacija naše jedinice u vremenu od 16 do 31 marta 1945 god.

Operacije naše jedinice u ovom vremenskom periodu mogu se, našim povlačenjem sa sektora Doboja na sektor istočno od Gračanice, podeliti na dva dela.

Prvi deo operacija do 21 marta 1945 god. sastojao se u ofanzivnim operacijama, dok se drugi karakteriše defanzivom i upornim držanjem novoposednutih položaja.

Usled neprijateljskog prodora⁴ na sektoru E⁵ koji je ugrozio našu jedinicu s boka, izvršeno je povlačenje na položaje istočno od Gračanice. Ovo je povlačenje izvršeno u potpunom redu i pod borbom koju su naše jedinice nametale neprijatelju.

Novoposednute položaje jedinice su fortifikaciski uredile za upornu odbranu.

16 mart.

B.⁶ — Jedinica poseda fortifikaciski uređene položaje na liniji: r. Spreča — Samarić (K. 202) — preko komunikacije Gračanica — Doboj — zapadni deo s. Klokotnice — zapadni deo s. Dizdari. Na ovom su položaju 152, 153 i 154. 151 je u s. Donja Brijesnica i služi kao taktička rezerva B.

Jedinice su fortifikaciski uređivale svoje položaje sa kojih su patrolirale, izviđale i prikupljale podatke o neprijatelju.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—1, k. 1332.

², ⁷ i ⁹ Riječ je o 45. diviziji JA i njenim brigadama (vidi dok. br. 25).

³ Riječ je o Štabu 14. korpusa JA (vidi dok. br. 25).

⁴ Odnosi se na dijelove njemačke 22. pješadijske divizije i 7. SS divizije »Princ Kugen«, kao i na dijelove 12. ustaškog zdruza i Posavsko-trebavskog četničkog korpusa (vidi dok. br. 19, objašnjenja br. 2, 3, 4. i 5, i dok. br. 32, objašnjenje br. 12).

⁵ Riječ je o 25. diviziji JA (vidi dok. br. 25).

U toku dana na sektoru ove jedinice većih sukoba sem sukoba patrola i izviđačkih odeljenja nije bilo.

G.⁷ — 161 je u s. Maljanima i drži položaje K. 269 — K. 259. 162 je u s. Brđanima i poseda položaje K. 285 — Gavran Vis — K. 383. 163 smešten je u s. Donje Konopljište i drži položaje Okrugli Gaj (K. 605) — Njivice (K. 545). 164 nalazi se u zaseocima s. Gornje Konopljište i drži položaje Krčmarica (trigonometar 682) — Konjska Glava (K. 651).

Preko dana jedinica je sa svojih položaja patrolirala i izviđala. Daljne izviđačke patrole probijale su se do samih neprijateljskih položaja.

U noći između 15 i 16 marta u 23 časa jedna četnička jedinica⁸ napala je na položaje 162. Energičnim protivnapadom ova jedinica je odbacila neprijatelja.

U ovom sukobu neprijatelju su naneti sledeći gubici: 2 ubijena i 6 ranjenih neprijateljskih vojnika.

Gubici G: 3 ranjena druga.

2.⁹ — Jedinica se nalazi na sledećim položajima: 171 je smešten u s. Osječani i poseda položaje zapadno i jugozapadno od ovoga sela, 172 je na prostoriji s. Sjenine i poseda položaje zapadno i jugozapadno od ovoga sela, 173 je u s. Bijeli Potok i poseda položaje zapadno od ovoga sela, 174 je na položajima Ciganište.

Jedinice su se sređivale na novoosvojenim položajima, patrolirale i izviđale.

U toku dana na sektoru ove jedinice nije bilo borbe.

17 mart.

B. — Jedinica je na istim položajima na kojima je bila i prethodnog dana.

Na frontu ove jedinice vladalo je u toku celog dana zatišje. Većih sukoba sem sukoba patrola nije bilo.

G. — Jedinica je na istim položajima kao i prethodnog dana.

Operacije su se svodile na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka.

Jedno jače izviđačko odeljenje sukobilo se sa jednom manjom četničkom jedinicom. Posle kraće borbe neprijatelj je bio razbijen i primoran da se povuče sa svojih položaja.

U ovom sukobu jedinice G nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 2 ubijena i 6 ranjenih.

Gubici G: 3 ranjena druga.

2. — Kako je položaj 2 bio isuviše isturen, a jedinica razvučena na velikom frontu, to je u 6 časova izvršeno povlačenje

⁸ Odnosi se na Ozrenski četnički odred (vidi dok. br. 18).

s položaja koje je dotada držala na položaje: 171 je smešten u s. Zolje i poseda položaje zapadno od ovoga sela, 172 je u s. Prnjavor i na položajima zapadno od ovoga sela, 173 je u s. Bijeli Potok i poseda položaje zapadno od ovoga sela, 174 je u s. Delići i na položajima zapadno od njega.

Povlačenje na nove položaje jedinica je izvršila u potpunom redu.

U toku dana neprijateljska artiljerija s položaja Ravna Duja povremeno je tukla položaje ove jedinice.

18 mart.

Sve jedinice nalaze se na položajima na kojima su bile i prethodnog dana.

Operacije vođene u toku ovog dana svode se na lokalne akcije pojedinih delova, patroliranje i izviđanje.

U toku noći između 17 i 18 marta u 20.30 časova 161 i 162 napali su neprijatelja na položajima Lužani — K. 282 — Kamenak (K. 328) — Visoki Cer (K. 368).¹⁰ Borba je bila oštra i trajala sve do 1.30 čas., kada je neprijatelj bio prinuđen da se povuče sa pomenutog položaja.

Izviđački delovi 163 pretresajući teren u zaseocima s. Garići naišli su na slabije neprijateljske delove koje su posle kraće borbe proterali.

U noći između 17 i 18 marta izviđački delovi 164, vraćajući se sa izvršene akcije, posle kraće borbe sa jednom manjom četničkom jedinicom zarobili su 5 četnika i zaplenili 6 pušaka.

Zaseda 163 iznenadila je jednu neprijateljsku patrolu i u kraćoj borbi ubila 1 bandita.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice G nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 9 ubijenih, 13 ranjenih i 5 zarobljenih četnika. Zaplenjeno je 6 pušaka.

Gubici G: 2 poginula i 6 ranjenih drugova. Izgubljen je jedan puškomitraljez i jedna strojica.

19 mart.

Sve su jedinice na položajima koje su posedale i prethodnog dana.

Operacije vođene u toku ovog dana na položajima svih jedinica svode se na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka.

Na položajima B dolazilo je do povremenog otvaranja vatre iz automatskih oruđa, kojom je prilikom jedan drug lakše ranjen.

¹⁰ Na tom su se području nalazili dijelovi 15. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 18, objašnjenje br. 6).

Na sektoru G naša je artilerija s. K. 269 tukla neprijatelja u zaseoku Sredani, posle čega se neprijatelj povukao s položaja s. Sredani — Tekućica na položaj Kamenak — Grebić Kosa — Preslice.

20 mart.

B. — Jedinica se nalazi na sledećim fortifikaciski uređenim položajima: Samarić (K. 202) — zapadni deo s. Klokotnica — zapadni deo s. Dizdari, zaključno kosa Motka.

U 5.15 časova delovi 15 ustaške bojne¹¹ napali su deo položaja 152. Kako se položaj ove jedinice nalazi u centru položaja B, to su vatru prihvatile i bočne 153 i 154. Na celom sektoru B borba je trajala sve do 9 časova, kada su naše jedinice energičnim protivnapadom, potpomognute vatrom teških bacača i protivkolskih topova, uspele da potpuno odbace neprijatelja.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice B nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 20 mrtvih, 35 ranjenih i 1 zarobljen.

Gubici B: 3 ranjena druga.

G. — Jedinica je na sledećim položajima: 161 poseda položaj na liniji K. 159 — K. 269, 162 je na položajima K. 288 — K. 188, 163 je poseo položaje Okrugli Gaj (K. 605) — Njivice (K. 545), 164 je na položaju Krčmarica (trigonometar 682) — Konjska Glava (K. 651).

Jedinica u toku dana nije imala sukoba sa neprijateljem. Operacije se svode na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka.

Izviđački delovi 164 pretresajući teren u s. Konopljište zarobili su 4 četnika, 2 s oružjem i 2 bez.

Z. — Jedinica poseda sledeće položaje: 171 se nalazi u s. Brđanima i drži položaje zapadno od ovoga sela, 172 je u s. Prnjavoru i poseda položaje K. 548 — škola Drenova, 173 poseda položaje Vajzovača — Velebić — Ravna Duja, 174 je u s. Delići na položajima Delić Kosa.¹²

U 5 časova izvesne nemačke i ustaške jedinice u jačini od oko 300 ljudi napale su položaje 172 i 173. Napadu pešadije prethodila je vrlo jaka vatrena priprema. Nailazak neprijatelja pretstražarski delovi su na vreme otkrili i povukli se na glavne položaje, odakle su ga preciznom i jakom vatrom uspele da odbace. Neprijatelj se povukao na svoje polazne položaje odakle

¹¹ Radi se u stvari o 4. udarnoj bojni (vidi dok. br. 24, objašnjenje br. 2).

¹² Vjerovatno: Delić brdo (k. 499).

je, pošto je dobio pojačanja u ljudstvu i naoružanju, ponovo krenuo u napad na položaje ove jedinice. Preciznom vatrom strelaca, automatskog oruđa i bacača, neprijateljsko nastupanje je bilo zaustavljeno i neprijatelj primoran da se povuče na polazne položaje.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice Z nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 11 ubijenih, 45 ranjenih i 5 zarobljenih. Zaplenjene su 2 puške.

Gubici Z. 3 ranjena druga.

21 mart.

B. — U 11.30 jedinica se povukla sa svojih dosadašnjih položaja i posela nove položaje na liniji: 152 i 153 r. Spreča — preko komunikacije Gračanica — Doboj — istočno od s. Bare — K. 332 — raskrsnica puteva — južno od s. Lendići, 151 i 154 drže položaje na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — Straževac (K. 336 i K. 303).

Jedinica je fortifikacijski uređivala svoje položaje po dubini.

Operacije vođene na sektoru ove jedinice svode se na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju.

G. — Iz taktičkih razloga jedinica se povukla na sledeće položaje: 161 poseda položaje na liniji: s. Stojići — Potoci (K. 217) — Vis (K. 323), 162 je na položajima Grič (K. 226) — Ilijino Brdo, 163 je u s. Sočkovac kao taktička rezerva G, 164 je na položajima Kamenički Vis (K. 821). '

U noći između 20 i 21 marta 161 je napao neprijatelja u s. Tekućica. Borba je bila kratka ali dosta oštra.

Z. — Iz taktičkih razloga jedinica se povukla na sledeće položaje: 171 poseda položaje na liniji: Vepar — K. 343 — K. 356, 172 drži položaje s. Drapnići — K. 393, 173 je na položajima Stražba (K. 452), 174 je na položajima s. Lendići.

Jedna neprijateljska jedinica sastavljena od Nemaca i ustaša, brojno jaka 300—350 vojnika, napala je položaje 171 i 174. Borba je bila kratka, ali vrlo jaka, posle koje su naši delovi uspeli da potpuno odbace neprijatelja.

22 mart.

B. — Usled novostvorene situacije jedinice 151, 152 i 153 u 2.30 časova povukle su se sa svojih dosadašnjih položaja na položaje s. Pribava — s. Lohinje. 154 je ostao na položaju Straževac.

U noći između 21 i 22 marta 152 i 153 napali su neprijatelja na položajima koji se nalaze prema njihovim položajima.

U 6 časova 154 vodio je jake borbe sa neprijateljskim jedinicama¹³ koje su nadirale u Gračanicu. U 11 časova 154 se povukao na položaj Tunjevac.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice B nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 4 ubijena i 15 ranjenih.

Gubici B: 1 poginuo i 4 ranjena druga.

G. — 161 nalazi se na položajima Bjeljevina (K. 556) — Sjenokosić (K. 471), 162 poseda položaje K. 156 — K. 168 — Ilijino Brdo (K. 260) — Lazarevići — Stjepanovići, 163 poseda položaje na liniji Mihaljevačka šuma — Kik (trigonometar 490) — Stražica (K. 379) — Međaš (K. 153), 164 poseda položaj Kamenički Vis (K. 821) — Remust Kosa (K. 365) — Volujak.

U toku dana slabije četničke jedinice napadale su od pravca Boljanića na položaje 162, ali su redovno uz gubitke bile odbijene. Posle jake vatrene pripreme neprijatelj je od pravca Konopljišta napao na položaje 164. Posle kratke oštre borbe neprijatelj je bio odbačen.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice G nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 4 ubijena i 3 ranjena.

Gubici G: 1 poginuo i 2 ranjena druga.

Z. — 171 drži položaje Burići — Baravoda, 172 je na položajima Radino Brdo (K. 301) — Lohinje, 173 je u s. Gornja Orahovica kao taktička rezerva 2, 174 je na položajima s. Avdići — Bistrik.

U noći između 21 i 22 marta četničke i ustaške jedinice vršile su jake napade na položaje 174. Svi su ovi napadi jakim i preciznom vatrom sa naših položaja bili odbijeni.

171 je od 6 do 13 časova vodio jake borbe sa neprijateljem koji je ulazio u Gračanicu.

U operacijama vođenim ovog dana neprijatelju su naneti sledeći gubitci: 50 ubijenih i 61 ranjen.

Gubici Z: 2 mrtva i 6 ranjenih drugova.

23 mart.

B. — 151 poseda položaje: Radino Brdo (K. 301) — K. 368, 152 je u s. Donja Orahovica i služi kao taktička rezerva B., 153 zatvara dolinu r. Spreče i komunikaciju Tuzla — Gračanica na položaju Durač, 154 je na položaju Tunjevac (K. 298).

Do 16 časova sve su jedinice fortifikaciski uređivale svoje položaje, patrolirale, izvidale i prikupljale podatke o neprijatelju. U 16 časova, posle vrlo dobre artiljerijske pripreme napada, naši su delovi izvršili jak pritisak na deo neprijateljskog položaja Straževac (K. 336) — s. Pribava — K. 209 — K. 303 — Drapnići. Borba je bila vrlo oštra i trajala sve do 24 č. U toku

¹³ Vjerovatno se odnosi na jedinice iz garnizona Doboj (vidi dok. br. 23, objašnjenje br. 24).

ove borbe naše su jedinice uspele da odbace neprijatelja s položaja K. 251 — K. 309 — Straževac (K. 336). Neprijatelj je sa ovog položaja otstupio u pravcu Gračanice. Pošto je dobio jaka pojačanja u ljudstvu i materijalu, neprijatelj je izvršio jak protivnapad i u ogorčenoj borbi uspeo je da potisne naše delove sa zauzetih položaja. Naše su se jedinice povukle na polazne položaje.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice B nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 29 ubijenih i preko 50 ranjenih. Zaplenjene su 3 puške.

Gubici B: 1 poginuo, 13 ranjenih i 2 nestala.

G. — 161 poseda položaje Bjeljevina (K. 556) — Sjenokosić (K. 471), 162 je poseo položaj K. 156 — K. 168 — Ilijino Brdo (K. 260) — Lazarevići — Stjepanovići, 163 je na položaju Međaš (K. 153) — Stražica (K. 379) — Kik (trigonometar 490) — Mihaljevačka šuma, 164 poseda položaje na liniji Kamenički Vis (K. 821) — Remust (K. 365) — Volujak.

Operacije vođene na sektoru ove jedinice svode se na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju.

Daljne izviđačke patrole probijale su se do samih neprijateljskih položaja na kojima su imale nekoliko sukoba.

Z. — 171 drži položaje Đurići — Baravoda, 172 je na položajima Radino Brdo (K. 301) — s. Lohinje, 173 je u s. Gornja Orahovica kao taktička rezerva Z, 174 poseda položaje Avdići — Bistrik.

Jedinice su fortifikaciski uređivale svoje položaje po dubini. Patrole i izviđačka odeljenja prikupljali su podatke o neprijatelju.

24 mart.

Sve su jedinice na položajima na kojima su bile i prethodnog dana.

Sve su jedinice fortifikaciski uređivale svoje položaje sa kojih su patrolirale, izviđale i prikupljale podatke o neprijatelju.

Na položaju G Ilijino Brdo neprijatelj je u toku noći između 23 i 24 marta slabijim snagama vršio napade ali je redovno uz gubitke bio odbijen.

Daljne izviđačke patrole G prilikom pretresa terena naišle su na jednu četničku grupu koju se posle kratke borbe razbile.

U ovom sukobu jedinice G nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 1 ubijen, 3 ranjena i 12 zarobljenih. Zaplenjene su 4 puške.

25 mart.

Jedinice su na položajima koje su posedale i prethodnog dana.

Sve su jedinice fortifikaciski uređivale svoje položaje sa kojih su patrolirale, izvidale i prikupljale podatke o neprijatelju.

U cilju pronalaženja neprijateljske glavne snage i dobijanja što tačnijih podataka o njoj, jedinice G i 2 vršile su nekoliko lokalnih napada na neprijateljske položaje. Jedinice G u toku ove akcije pretresale su prostoriju Bjeljevina — Vrela — Vasiljevci — Micijevići — Omerove Vode.

U ovim akcijama zarobljen je 1 četnik s oružjem, ubijen 1 i 5 ranjenih.

Jedinice 2 u akcijama vođenim ovog dana ubile su 2 neprijateljska vojnika.

26 mart.

B. — Jedinica poseda fortifikaciski uređene položaje na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — zapadno od s. Durač — K. 248 — Sulejmanova Kosa. Pretstražarski položaji ove jedinice nalaze se na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — zapadno od Tunjevca (K. 274). Prihvatni položaji su na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — istočno od s. Durač (Jahimovac) — K. 315 — Radino Brdo (K. 366).

Jedinice su fortifikaciski uređivale svoje položaje sa kojih su patrolirale, izvidale i prikupljale podatke o neprijatelju.

G. — Jedinica je posela položaje na liniji: r. Spreča — K. 168 — Ilijino Brdo (K. 360) — Lazarevići (K. 236) — Stjepanovići — Kik (trigonometar 490) — Kamenički Vis — (K. 821) — Remust Kosa (K. 365) — Volujak. Pretstražarski položaji nalaze se na liniji: r. Spreča — M. Prenja — Lanište — Crljeno Brdo — K. 453 — Jošje. Prihvatni položaji su na liniji: r. Spreča — Stražica (K. 379) — Kik (trigonometar 490) — Kamenički vis (K. 821) — Točila — Gradišnik (K. 510).

Delovi 161 pretresali su teren u pravcu Brezika i Rakovca. U zaseoku Božići vešt看 manevrom iznenadili su jednu četničku grupu. Posle kraće borbe u kojoj su ubijena 2 četnika, ovi su delovi uspjeli da zarobe 8 bandita sa oružjem. Delovi 163 pretresajući teren zarobili su 2 četnika bez oružja. Izviđačka odeljenja 164 u toku izvršenja svoga zadatka zarobila su 2 četnika sa oružjem.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice G nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 2 ubijena, 12 zarobljenih. Zaplenjeno je 10 pušaka.

2. — Jedinica poseda položaje na liniji: Sulejmanova Kosa — K. 327 — K. 369. Pretstražarski položaji su na liniji: severno od Tunjevca (K. 300) — K. 322 — zapadno od Debelog Brega — K. 504 — K. 472. Prihvatni položaji nalaze se na liniji: Radino Brdo (K. 301) — Husanovići — Cekanići — Kadino Brdo (trigonometar 462).

Operacije vođene u toku ovoga dana svode se na lokalne akcije pojedinih manjih delova.

Zaseda 171 oko 3 časa iznenadila je jednu neprijateljsku kolonu, koju je posle kraće borbe razbila. U ovom sukobu zaseda je nanela neprijatelju sledeće gubitke: 3 ubijena, 10 ranjenih. Uništen je 1 teški mitraljez i zaplenjene 2 puške. 173 je sa ovog položaja uspeo da odbije napad jedne jače neprijateljske jedinice, nanevši neprijatelju sledeće gubitke: 2 ubijena.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice 2 nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 7 ubijenih, 15 ranjenik. Uništen je 1 teški mitraljez i zaplenjene 2 puške.

Gubici 2: 2 ranjena druga.

27 mart.

Sve se jedinice nalaze na položajima na kojima su bile i prethodnog dana.

Operacije vođene u toku ovog dana svode se na lokalne akcije pojedinih manjih delova.

U noći između 26 i 27 marta izviđački delovi 161 zarobili su 4 četnika i zaplenili 2 puške. U isto vreme izviđački delovi 171 razbili su jednu manju ustašku jedinicu. Delovi 174 razbili su i onemogućili izviđanje jednoj jačoj izviđačkoj ustaškoj patroli. Delovi 172 i 173 u cilju nasilnog izviđanja neprijatelja vršili su nekoliko napada na neprijateljske položaje.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice su nanele neprijatelju sledeće gubitke: 4 zarobljena četnika i 2 zaplenjene puške.

28 mart.

B. — Nalazi se na istim položajima kao i prethodnog dana.

Jedinica je sa svojih položaja patrolirala, izviđala i prikupljala podatke o neprijatelju. Neprijateljska artiljerija je povremeno tukla naše položaje.

G. — Jedinica se nalazi na položajima na kojima je bila i prethodnog dana.

U cilju pretresa terena i prikupljanja što više podataka o neprijatelju, jedinica je u toku noći između 27 i 28 marta krenula u napad na neprijateljske položaje. 161 je operisao u pravcu Omerovih Voda, gde je posle kratke borbe zarobio 7 bandita sa oružjem i zaplenio jedan italijanski puškomitraljez.

162 je razbio jednu neprijateljsku jedinicu u s. Sočkovcu, kojom je prilikom ubio 2, ranio 12 i zarobio 1 bandita. 163 je napadao neprijatelja na položaju Karanovački Vis i u kratkoj borbi ubio 1 i ranio 5 bandita. 164 je sa svog položaja energičnim protivnapadom odbio jak neprijateljski napad.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice G nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 3 ubijena, 17 ranjenih i 8 zarobljenih neprijateljskih vojnika. Zaplenjeno je 7 pušaka i 1 puškomitraljez.

Gubici G: 2 ranjena druga.

2. — Jedinica je na položajima koje je posedala i prethodnog dana.

Pošto je uspeo da potisne krajnje levo krilo jedinice S,¹⁴ neprijatelj je nastupajući na ove položaje izložio svoj desni bok vatri našeg krajnjeg desnog krila. Jakom i preciznom vatrom jedinice 173, neprijatelj je bio primoran da se povuče na svoje polazne položaje. Levo krilo jedinice S ponovo je poselo svoje položaje. Neprijatelj je još nekoliko puta navaljivao na položaje 173, ali je redovno uz gubitke bio odbijen.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice Z nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 51 ubijen, 107 ranjenih. Uništena su 2 teška mitraljeza.

Gubici Z: 2 ranjena druga.

29 mart.

Sve su jedinice na položajima na kojima su bile i prethodnog dana.

Jedinice su fortifikaciski uređivale svoje položaje.

Operacije se svode na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju.

Daljne izviđačke patrole G probijale su se do samih neprijateljskih položaja, na kojima su imale nekoliko sukoba.

30 mart.

Jedinice se nalaze na istim položajima kao i prethodnog dana.

B. — Jedinica je fortifikaciski uređivala svoje položaje, sa kojih je patrolirala, izviđala i prikupljala podatke o neprijatelju.

Sem sukoba patrola drugih sukoba na sektoru ove jedinice nije bilo.

G. — Operacije vođene na sektoru ove jedinice svode se na lokalne akcije manjih delova.

¹⁴ Riječ je o 23. diviziji JA (vidi dok. br. 25 i 32).

Daljne izviđačke patrole prilikom izviđanja terena oko s. Brezici zarobile su 6 bandita. Delovi 161 prilikom pretresa terena u pravcu Omerovih Voda razbili su četničke jedinice na Lipovači i Trešnjevici.¹⁵

U toku operacija vođenih ovoga dana jedinice G nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 1 ubijen i 5 ranjenih.

2. — U noći između 29 i 30 marta manja izviđačka odeljenja u cilju izviđanja i uznemiravanja neprijatelja vršila su prepade na neprijateljska stražarska odeljenja i pojedine oslonne tačke na glavnim položajima. 173 je sadejstvovao snagama S u odbijanju nekoliko neprijateljskih napada.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinica 2 nanela je neprijatelju sledeće gubitke: 2 ubijena i 5 ranjenih.

31 mart 1945.

B. — Jedinica poseda fortifikaciski uređene položaje na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — zapadno od s. Durač — K. 248 — Sulejmanova Kosa. Pretstražarski položaji ove jedinice su na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — zapadno od Tunjevca (K. 274). Prihvatni položaji nalaze se na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — istočno od s. Durač — K. 315 — Radino Brdo (K. 366).

Jedinice su fortifikaciski uređivale svoje položaje sa kojih su patrolirale, izviđale i prikupljale podatke o neprijatelju. Na sektoru ove jedinice sem sukoba patrola i izviđačkih odeljenja drugih sukoba nije bilo.

G. — Jedinica poseda položaje na liniji: r. Spreča — K. 168 — Ilijino Brdo (K. 360) — Lazarevići (K. 236) — Stjepanovići — Kik (trigonometar 490) — Kamenički Vis (K. 821) — Remust Kosa — K. 365 — Volujak. Pretstražarski položaji nalaze se na liniji: r. Spreča — Mala Prenja — Lanište — Črljeno Brdo — K. 452 — Jošje. Prihvatni položaji su na liniji: r. Spreča — Stražica (K. 379) — Kik (trigonometar 490) — Kamenički Vis (K. 821) — Točila — Gradišnik (K. 510).

U cilju pretresa terena i prikupljanja što više podataka o neprijatelju jedinice su vršile nekoliko napada na neprijateljske položaje. 161 je kod s. Vrela razbio jednu manju četničku jedinicu. Dejstvom bacača 162 na neprijateljski položaj Karanovački Vis ubijena su 3 i ranjeni 6 neprijateljskih vojnika. Od 0,30 do 4 časa neprijatelj je sa svog položaja Karanovački Vis nekoliko puta napadao na položaje 162, ali je redovno uz gubitke bio odbijen. 163 je vršio napade na neprijateljski položaj K. 168. U ovom sukobu koji je bio vrlo oštar ubi-

¹⁵ Nije nađena na karti 1:100.000.

jeno je 4, a ranjeno 7 bandita. 164 u cilju uznemiravanja neprijatelja napadao je neprijateljski položaj Velika Ostravica.

U operacijama vođenim ovoga dana jedinica G nanela je neprijatelju sledeće gubitke: 7 ubijenih i 13 ranjenih.

Ž. — Jedinica poseda fortifikaciski uređene položaje na liniji: Sulejmanova Kosa — K. 327 — K. 369 — K. 504 — K. 472. Pretstražarski položaji ove jedinice nalaze se na liniji: severno od Tunjevca (K. 300) — K. 322 — zapadno od Debelog Brega. Prihvatni položaji su na liniji: Radino Brdo (K. 301) — Husanovići — Čekanići — Kadino Brdo (trigonometar 462).

Jedinice su fortifikaciski uređivale svoje položaje, patrolirale i izviđale. U cilju prikupljanja podataka i uznemiravanja neprijatelja vršeno je nekoliko napada slabijim snagama.

B i l a n s

Neprijateljski gubici u ljudstvu		u materijalu	
ubijeno	208	teških mitraljeza	3
ranjeno	404	puškomitraljeza	1
zarobljeno	58	pušaka	39
sopstveni gubici u ljudstvu		u materijalu	
poginulih	7	puškomitraljez	1
ranjenih	50	strojnica	1
nestalih	2		

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik, Načelnik štaba — potpukovnik
Savo Vukčević **Milan Abramović**

BR. 36

**ZAPOVIJEST ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 2. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA POSJEDANJE
NOVIH POLOŽAJA SJEVERNO OD TUZLE¹**

E
Op. br. 153
2 aprila 1945 g.
Položaj
u 10.10 časova²

Z A P O V E S T

Sekcija **Tuzla**, razmer 1 : 100.000

Podaci o neprijatelju: glavnina nemačkih snaga³ koje su zadnjih dana vršile ispade na sektoru Majevice povlači se pravcem Bosanski Samac — Brod. Neprijateljske snage koje su se nalazile na sektoru Zavidovići⁴ povlače se pravcem Zepče — Brod. U vezi telefonskog naređenja Dunava⁵ naše jedinice izvršiće izvesno pomeranje. U cilju izvršenja prednjeg naređenja

N A R E Đ U J E M O :

Jedinice R izvršiće pokret sa dosadanje prostorije na kojoj se nalaze na prostoriju Lukavica — Straža i Brusnica, gde će se povezati sa štabom Neretve⁶ i staviti se pod njegovu operativnu komandu privremeno.

Pokret izvršiti odmah po prijemu ovog naređenja. Detaljni zadatak dobićete od štaba Neretve sa kojim se morate odmah povezati.

Svakog dana, ako je to moguće, telefonski izveštavati ovaj štab o situaciji na vašem sektoru i zadacima koje budete dobili.

Ishranu jedinica vršiti najpogodnijim pravcem od Tuzle.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 42—2, k. 1090.

² Dopisano mastilom.

³ Vjerovatno se odnosi na njemačku 117. lovačku diviziju, koja se krajem marta 1945. nalazila u pokretu prema Brodu (vidi Persi Ernst Sram, navedeno djelo, str. 1216).

⁴ Riječ je o dijelovima 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi Ratni dnevnik majora Berna, Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6, str. 90—92).

⁵ Odnosi se na Stab 2. armije JA (vidi dok. br. 25).

⁶ Radi se o 28. diviziji JA (vidi dok. br. 25).

Jedinica S izvršiće pokret odmah po prijemu ovog naređenja sa prostorija na kojima se sada nalaze najkraćim pravcem Dabojevići — Sitari — Humci i rasporediti se na prostoriji Sitari — Humci — Miladići sa zadatkom posjedanja položaja sa predstražarskim delovima na liniji Zeleni Kamen (k. 518) — Mali Kamen (k. 543) — Vjeternik — Debelo brdo (k. 456).

Ove položaje držale su jedinice R i iste se utvrdile i organizovale za odbranu. Vi ćete slati daljne izviđačke patrole u pravcu Karavlaška Maoča i Muslimanska Maoča — Strepći — Zečevići — Velino Selo — Zovik — Vražići. Prikupiti tačne podatke o neprijatelju na sektoru Muslimanska Maoča — Zovik — Strepći — Velino Selo i Vražići. Desno od vas nalaziće se jedinice Neretve. Sa njima održavati vezu na prostoriji Obor — Tadići i svakog dana izveštavati ovaj štab telefonskim putem i jedanput dnevno slati pismeni izveštaj.⁷

Jedinice K nalaziće se na istoj prostoriji.

Ovaj štab nalaziće se u s. Brezik (na istom mestu).

Mediko-sanitetski bataljon nalaziće se u Podorašju.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

NAČELNIK ŠTABA

major

Voj. V. Sekulić

KOMANDANT—PUKOVNIK,

Rajko V. Tanasković

⁷ Vidi dok. br. 60.

⁸ Dopisano mastilom.

BR. 37

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 28. DIVIZIJE OD 3. APRILA 1945. ŠTABU 2. ARMIJE JA O DEJSTVIMA U MARTU 1945. GODINE¹

Str. pov. op. broj: 30
dana 3. IV. 1945.

— A

Dostavljamo vam izvadak iz operacijskog dnevnika u vremenu od 1. do 31. marta 1945. godine.

1. III. 1945. g.

- M-² se nalazila na prostoriji Potočari — Gornje Boderište — Palanka — D. Zovik sa isturenim djelovima u Gornjem Rahiću i na trig. 240 (Grohot). Borbe nije bilo već je vršena obuka prema planu rada.
- C-³ se nalazila na prostoriji Suho Polje — Zagoni — Briješnica sa zadatkom da vrši stalno pritisak na uporište Bjeljina i kontroliše komunikaciju Bjeljina — Brčko, te onemogućava krstarenje četnika ovim sektorom.
- P-⁴ se nalazila na prostoriji Zohovac — Suho Polje — Ravno Polje obrazujući položaje na liniji Mrkentića Brdo — Konak — k. 143 — k. 155 i braneći na taj način komunikaciju Bjeljina — Suho Polje — Koraj. Borbe nije bilo, već je vršeno utvrđivanje položaja i izviđanje.

2. III. 1945. g.

- M- Nalazila se na istoj prostoriji i vršila izviđanje prema neprijatelju, kojom prilikom je dolazilo do međusobnih sukoba između patrola. Gubitaka nije bilo ni na jednoj ni na drugoj strani. Sa ostalim jedinicama, koje su radi odmora povučene nešto u nazad, rađeno je vojnički prema planu rada.
- C- se nalazila na istoj prostoriji i položaje koje je prije imala obrazovane na liniji k. 155 — G. Mahala — G. Ljeljen-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—2/1, k. 1125.

², ³ i ⁴ U pitanju su 17, 21. i 25. brigada 28. divizije JA (vidi dok.

ča — Kojić — Njemić — k. 144 je utvrđivala i vršila izviđačku djelatnost. Sukoba sa neprijateljom nije bilo.

- P- se nalazila na istim položajima i preko cijelog dana vršila izviđanje sa manjim djelovima, dok su ostale snage pozadi se odmarale i sređivale.

3. III. 1945. g.

- M- se nalazila na pomenutoj prostoriji i pored izviđačke djelatnosti je vršila vojničku izobrazbu sa borcima i rukovodiocima.
- Č- se nalazila takođe na istoj prostoriji držeći pomenute položaje. Jednu svoju jedinicu je uputila prema Obradovu Brdu, koja je tamo u zasedi sačekala jednu manju nemačku kolonu.⁵ Neprijateljski gubitci su bili 10 mrtvih, dok na našoj strani nije bilo nikakvih gubitaka.
- P- se nalazila na pomenutim položajima i toga dana kao i prošlog nije bilo nikakvih promena.

4. III. 1945. g.

- M- se nalazila na istoj prostoriji i sem izviđanja koje je toga dana vršeno nije bilo nikakvih promena. Druge jedinice, koje su bile nešto pozadi, radile su kao i obično vojnički i politički.
- C- se nalazila na prvobitnim položajima i toga dana jednu svoju jedinicu je uputila na Brčansku cestu kod Glanđića, koja je tamo sačekala i potukla jednu nemačku kolonu.⁶ Pobijeno je 20 neprijateljskih vojnika. Zaplenjeno 2 šarca, 1 šmajser, 1 puška i druge ratne spremne.
- P- se nalazila na starim položajima i toga dana vršila je napad na neprijatelja kod željezničke stanice Jabanuša.⁷ Neprijatelj je nešto potisnut ali je docnije ponovno uspio da ovlada istim položajima. Njegovi gubitci su nam nepoznati, a mi smo imali 2 ranjena.

⁵ i ⁶ Na komunikaciji Bijeljina — Brezovo Polje, do 13. marta 1945, nalazili su se 47. puk i Pionirski bataljon njemačke 22. pješadijske divizije (vidi Fridrih-August f. Meč, navedeno djelo, str. 83).

⁷ Sve do polovine marta 1945. u širem rejonu Bijeljine nalazili su se 16. i 65. puk njemačke 22. pješadijske divizije (vidi Fridrih-August f. Meč, navedeno djelo, str. 83). Osim ovih jedinica, na tom prostoru se do 7. marta nalazila i pukovska grupa »Skenderbeg«, koja je odatle otišla za Doboj (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—9, k. 273; Persi Ernst Sram, navedeno djelo, str. 1152. i 1153).

5. III. 1945. g.

- M- se nalazila na gore pomenutoj prostori i držala prvobitne položaje. Neprijatelj je toga dana pokušao jačim snagama da nas sa pomenute prostorije odbaci ali u tome nije uspio. Njegove snage koje su pošle u napad sačekali smo kod D. Boča i potukli. U toj borbi neprijatelj je imao 33 mrtva i više ranjenih. Zaplenjeno je: 1 protikolski top kal. 45 mm. sa 13 granata, 1 flak sa 300 granata i 15 karabina sa 2.500 komada metaka. Naši gubitci su 1 mrtav i 4 ranjena.
- Č- se nalazila na prije pomenutim položajima i vršila u glavnom izviđanje, kojom prilikom je dolazilo do manjeg sukoba sa neprijateljskim patrolama.
- P- se nalazila na prostori D. Trnova — Ravno Polje — Suho polje — Zohovac obrazujući položaje na liniji Zohovac — D. Mahala — k. 132 — S. Mahala — k. 138. Borbe nije bilo, već je vršeno izviđanje prema neprijatelju, dok su ostale jedinice u D. Trnovi i Ravnom Polju odmarale se i sređivale.

6. III. 1945. g.

- M- se nalazila na istoj prostori sa prvobitnim položajima, gde je sa manjim djelovima vršila izviđanje i davala ostala osiguranja, dok su ostale jedinice za to vrijeme vršile vojnu obuku.
- C- se nalazila na prvobitnoj prostori i vršila u glavnom izviđanje.
- P- se nalazila na istoj prostori i toga dana nije bilo nikakvih promjena. Jedinice su radile vojnički prema planu rada.

7. III. 1945. g.

- M- se nalazila na pomenutoj prostori i pored rada u jedinici vršila izviđanje.
- Č- se nalazila također na istoj prostori i pored ostalog rada vršeno je patroliranje, kojom prilikom je u sukobu sa neprijateljem ubijen jedan i ranjen jedan neprijateljski vojnik.
- P- se nalazila na pomenutoj prostori i vršila izviđanje. Borbe nije bilo niti kakvih drugih promjena.

8. III. 1945. g.

- M- se nalazila u glavnom na istoj prostori i sem izviđanja, kada je dolazilo do manjih sukoba, drugih promjena nije bilo.

- Č- se nalazila stalno na istoj prostoriji, vršeći izviđačku djelatnost.
- P- se nalazila također na istoj prostoriji držeći pomenute položaje. Neprijatelj je u toku noći uspio kod Kozlučana preći reku Modran, kada je napao naše jedinice i uspio ovladati linijom Kozlučani — Rašće — Perino Brdo. Usled takve situacije naše jedinice su se rokirale u desno, obuhvativši njegovo lijevo krilo i napale ga kod Perina Brda, odakle su nakon teške i krvave borbe uspele neprijatelja u sam mrak sa ove prostorije proterati uz gubitke od 27 mrtvih i 27 ranjenih. Naši gubitci su bili 3 mrtva i 7 ranjenih. Od oružja i materijala nije ništa zaplijenjeno ni izgubljeno.

9. III. 1945. g.

- M- se nalazila na pomenutoj prostoriji i toga dana nije bilo nikakvih promena.
- C- se nalazila na prvobitnim položajima i vršila vojnu obuku u jedinicama.
- P- se nalazila na istim položajima i vodila borbu sa neprijateljem kod D. Mahale i prema Jabanuši. Neprijatelj je odbijen i odbačen na prvobitne položaje, uz gubitke od 40 mrtvih. Naši gubitci su 2 mrtva i 15 ranjenih.

10. III. 1945. g.

- M- se nalazila na starim položajima, gdje je rađeno prema planu rada i vršeno izviđanje.
- Č- se nalazila također na istim položajima i vršila pored vojne obuke izviđanje.
- P- se nalazila na istim položajima, gdje se odmarala i sređivala nakon jučerašnje borbe.

11. III. 1945. g.

- M- se nalazila na prvobitnim položajima, gdje nije bilo nikakvih promjena. U jedinicama rađeno vojnički prema programu.
- Č- je sa dosadanjih položaja izvršila pokret prema Brčkom, gdje je stigla u samu noć i smjestila se na prostoriju G. Brka — Bukvik — Vitanović — Bukovac. Prilikom napuštanja starih položaja, neprijatelj je to osjetio i napao nas, ali je dolaskom drugih jedinica,⁸ koje su nas tu smjenile, bio potisnut i odbijen na polazne položaje.

⁸ i ⁹ Odnosi se na jedinice 17. divizije JA (vidi dok. br. 50).

- P- je sa dosadanje prostorije u toku dana izvršila pokret i smjestila se prema Brčkom i Brezovom Polju na prostoriji Ražljevo — Grbeta — Buzekare i Stanovi. Pred sam polazak neprijatelj je i ovu jedinicu na starim položajima napao, ali je uz pomoć novodošlih jedinica⁹ bio odbijen i odbačen na polazne položaje. U toj borbi imali smo 4 mrtva i 3 ranjena, dok je neprijatelj imao 30 mrtvih.

12. III. 1945. g.

- M- je i dalje ostala na pomenutoj prostoriji i vršila svestrano izviđanje, povezujući se desno i lijevo sa novodošlim jedinicama.
- Č- je dolaskom na novu prostoriju poduzela mjere za ukopavanje, i izviđanje okolnog terena u cilju dobivanja potrebnih podataka.
- P- je dolaskom na pomenute položaje dobila zadatak da pročisti teren od četnika¹⁰ koji su se ovdje nalazili, te je toga dana sa njihovim grupama vođena borba, kada su potisnuti do samog Brezovog Polja. Naše jedinice su nakon toga poduzele daljnje izviđanje u cilju ispitivanja ostalog terena. Neprijateljski gubitci za vreme borbi su bili 8 mrtvih i 2 ranjena, dok smo mi imali 2 ranjena.

13. III. 1945. g.

- M- se nalazila u glavnom na istoj prostoriji, s tim što je izvršila rokadu nekih jedinica i smjestila se sa jednim svojim delom u Stanove i Dubrvice. Mjesto Palanku koje su do sada držali preuzele su jedinice -C-.
- Č- se nalazila na istim položajima, s tim što je neke svoje jedinice rokirala prema istoku i smjestila u selo Palanku. Vršeno je u glavnom utvrđivanje i patroliranje, kojom prilikom je dolazilo do sukoba sa četnicima.
- P- se nalazila također na istim položajima, s tim što je jedinicu iz Stanova rokirala prema Grbeti i Ražljevu. Četnici su toga dana u jačini od 250 vojnika napali naše položaje na trig. 134 i k. 139, ali su nakon kraće borbe potisnuti prema Pravoslavnom Brezovom Polju. Njihovi gubitci su nam nepoznati, a mi smo imali 1 ranjenog.

14. III. 1945. g.

- M- se nalazila na novoodređenoj prostoriji i vršila u glavnom izviđanje.

⁹ Riječ je o jedinicama Majevičkog četničkog korpusa (vidi dnevnik 2. grupe brigada, Arhiv VII, reg. br. B-H-V-11574, i naredbu komandanta tog korpusa od 28. novembra 1944, Arhiv VII, reg. br. B-H-V-11372).

- G- se nalazila na pomenutim položajima i toga dana je dolazilo do manjih sukoba sa četnicima i ustašama, kada je neprijatelj imao 3 mrtva i 2 ranjena. Zaplenjena je 1 puška i 1 pištolj.
- P- se nalazila na prije pomenutoj prostoriji i toga dana u cilju vršenja pritiska na komunikaciju Brčko — Brezovo Polje napadnut je neprijatelj na prostoriji Sandići — Slijepčevići — Pravoslavno Brezovo Polje, te D. i G. Bukovica. Neprijateljske snage sa ove prostorije su potisnute do same ceste. Njihovi gubitci su 27 mrtvih i 36 ranjenih, dok smo mi imali 2 ranjena. Od oružja i spremne nije ništa zarobljeno ni izgubljeno.

15. III. 1945. g.

- M- se nalazila na istoj prostoriji i toga dana nije bilo nikakvih promena.
- C- se nalazila na prije pomenutoj prostoriji i vršila u glavnom izviđanje prema Žabarima u cilju dobivanja potrebnih podataka sa tog sektora.
- P- se nalazila na starim mjestima, gdje se odmarala i sređivala nakon protekle borbe.

16. III. 1945. g.

- M- se nalazila na istoj prostoriji i vršila u glavnom izviđanje.
- Č- se nalazila na istoj prostoriji, gdje je vršeno ispitivanje terena prema Zabarima. Tom prilikom je dolazilo do manjeg sukoba sa četnicima i ustašama, koji su odmah proterani.
- P- se nalazila na prije pomenutoj prostoriji i uređivala svoje položaje koji su obrazovani na liniji Kozjača — trig. 134 — Damjanovići — k. 139 — Pančovo Brdo (k. 149).

17. III. 1945. god.

- M- se nalazila na prvobitnim položajima i dajući manjim snagama osiguranje vršila vojnu obuku.
- Č- se nalazila na određenim položajima i toga dana je neprijatelj¹¹ napadao naše levo krilo u cilju vezivanja ovih jedinica za svoj sektor, dok je jačim snagama vršio napad prema Turiću i Gradačcu. Ovaj napad je odbijen i neprijatelj je proteran prema Ulicama i Rogozanu uz gubitke od 5 mrtvih i 7 ranjenih. Radi daljeg napada na neprija-

¹¹ i ¹² Radi se o dijelovima 12. ustaškog zdruga, čiji se štab nalazio u Brčkom (vidi dok. br. 19).

telja upućene su dve jedinice prema Turiću, ali do sukoba nije došlo, pošto je neprijatelj ovuda već prošao za Gradačac.

- P- se nalazila na pomenutim položajima, odakle je vršila pritisak prema cesti Brčko — Brezovo Polje. Neprijatelj¹² koji se na tom međuprostoru nalazio je protjeran kao i poslednji put gotovo do same ceste. Naši gubitci su 4 ranjena, dok je neprijatelj imao 17 mrtvih i 23 ranjena.

18. III. 1945. god.

- M- se nalazila na starim položajima, gdje nije bilo nikakvih promjena.
- Č- se nalazila također na istoj prostoriji i usled novonastale situacije na sektoru Zabari — Turić — Gradačac vršila je svestrano izviđanje, naročito u tom pravcu. Radi osiguranja svog levog boka postavljena je jedna jedinica kod Bosutke na rijeku Tinju sa zadatkom sprečavanje svih neprijateljskih napada sa ovog pravca.
- P- se nalazila na starim položajima gdje se povratila nakon jučerašnje borbe. Na ovim mjestima jedinice su se odmarale i sređivale.

19. III. 1945. god.

- M- se nalazila na prije pomenutoj prostoriji i vršila u glavnom izviđanje prema neprijatelju.
- Č- se nalazila na svojim starim položajima. Neprijatelj je napadao naše levo krilo, ali je bio odbijen i protjeran prema Ulicama uz gubitke od 5 mrtvih i 20 ranjenih. Sopstvenih gubitaka nije bilo.
- P- je rokirala neke svoje jedinice prema G. Boderištu i Pravoslavnim Dubravicama, koje su tamo imale da posluže kao opšta rezerva i za osiguranje artiljerijske brigade. Ostale jedinice su ostale na prostoriji Stanovi — Buze-kare. Borbe nije bilo, dok je vršeno izviđanje prema neprijatelju.

20. III. 1945. god.

- M- se nalazila u glavnom na istoj prostoriji, s tim što je svoju jedinicu iz Stanova povukla i smjestila u D. Boće. Toga dana navečer je vršila napad na četnike kod Kojića, koji su nakon polasatne borbe sa svojih položaja protjerani uz gubitke od 3 mrtva i 6 ranjenih. Zaplenjeno je nešto ratne spreme, među kojom i 4 sanduka mauzer municije.

- C- se nalazila na istoj prostorijskoj i napadala neprijatelja u selu Rogozanu, gdje je ubijen 1 a ranjena 2 četnika. Zaplenjeno je nešto ratne spremne.
- P- se nalazila na novodošloj prostorijskoj, gdje se nakon puta odmarala i sređivala.

21. III. 1945. god.

- M- se nalazila na istoj prostorijskoj, vršeći neprekidno izviđanje radi saznanja o neprijateljskim pokretima. Jedinice na levom krilu vodile su upornu borbu radi odbacivanja neprijatelja od Barnjaka, kamo je on pokušavao da proдре, i odatle da zaobiđe levo krilo -Č-. Neprijatelj je odbačen na polazne položaje uz gubitke od 30 mrtvih. Naši gubitci su bili 4 mrtva i 21 ranjen.
- Č- se nalazila na istoj prostorijskoj i u toku noći aktivirajući svoje levo krilo protjerala je neprijatelja iz sela Rogozana i Ulica, odakle se nakon toga zadatka vratila na prvobitne položaje. Dolaskom na te položaje primljena je ponovno borba sa neprijateljom koji je pošao prema G. Brki i Bukovcu sa namjerom da nas odavde potisne i ovlada komunikacijom Brčko — Brka — Srnice. Nakon ubacivanja jače rezerve na svoje desno krilo neprijatelj je uspio potisnuti naše jedinice od Bunarića i Bukovca, i tim manevrom izbiti na cestu Brka — Bukvik, odakle je odmah potom napao Brku sa tog pravca i uspio ući u nju. Naše jedinice se odavle povukle na liniju trig. 130 — k. 110 — k. 121, i kasnije ovladale prostorijskom Travnjaci — k. 131 i trig. 127. Sa ovih položaja je davan daljnji otpor neprijatelju sve do noći, kada su usled zamorenosti i nedostatka municije jedinice sa komunikacije Brka — Bukvik povučene prema Vujičićima i Džigurama. Ostale jedinice su povučene u visinu ovih, gdje su obrazovale nove položaje. Navečer je sa nekim djelovima napadnuta Brka, ali usled neprijateljske nadmoćnosti uspjeh nije postignut i jedinice su vraćene na polazne položaje.

Ukupni neprijateljski gubitci su bili oko 100 mrtvih, više ranjenih i 2 zarobljena. Zaplenjeno je: 1 šarac, 11 pušaka, 1 poluautomatska puška, 5 šmajsera, 3.000 komada mauzer metaka, dvojica kola spremne i 4 konja. Naši gubitci su bili 28 mrtvih, 77 ranjenih i 2 nestala. Od oružja oštećeno 1 puškomitraljez.

- P- se nalazila na pomenutoj prostorijskoj, gdje je sa polovinom snaga imala zadatak da služi kao rezerva i ujedno osigu-

rava artiljerijsku brigadu.¹³ Druga polovina je vršila neprekidno izviđanje radi prikupljanja podataka o neprijatelju.

22. III. 1945. god.

- M- se nalazila na istim mjestima i radila vojnički prema programu rada, dok su jedinice koje su bile u borbi pret-hodnog dana odmarale se i sređivale.
- C- je radi zauzimanja boljih položaja pomerila svoje jedi-nice na liniju Vujičići — k. 174 — Džigure — k. 133 — Vukelji — trig. 136 — Lugovi, gdje se vezala sa jedini-cama -P- koje su na ovaj sektor tada došle. Borbe nije bilo, već pojedini manji sukobi sa neprijateljom koji su bili odbijeni.
- P- je svoje jedinice koje su do tada bile u rezervi rokirala i smjestila na prostoriju Gaj — Strane — Lugovi — Vu-kelji — Džigure, obrazujući na toj liniji glavne i pred-stražarske položaje. Borbe nije bilo, već je vršeno izvi-đanje. Jedna jedinica je ostavljena kod Stanova, gdje je imala zadatak da kontroliše onu prostoriju.

23. III. 1945. god.

- M- se nalazila u glavnom na istoj prostoriji rokirajući neke jedinice prema Potočarima radi pojačanja desnog krila, pošto je neprijatelj na tom pravcu poduzeo jačim snagama nasilno izviđanje. Nakon ovog neuspelog pokušaja nepri-jatelj je sa istim zadatkom usmjerio svoj pravac preko Omerbegovače, ali je i odavle bio odbijen. Njegovi gu-bitci su 2 mrtva i 3 ranjena, a naši su 2 ranjena.
- Č- sa polovinom svojih snaga nalazila se na prostoriji G. Rahić — Vujičići, a sa drugom polovinom na sektoru Dubrvice — Buzekare. Borbe nije bilo, već su se jedi-nice odmarale i vršile stalna izviđanja.
- P- se nalazila na prije pomenutim položajima i vršila izvi-đanje radi prikupljanja podataka o neprijatelju.

24. III. 1945. god.

- M- se nalazila na istoj prostoriji i toga dana nije bilo nikak-vih promena. Vršeno je kao i obično patroliranje radi saznanja o neprijateljskim pokretima.

¹³ Odnosi se na Artiljerijsku brigadu 28. divizije JA (vidi izvještaj te brigade od 21. marta 1945, Arhiv VII, reg. br. 6—2, k. 1141).

- Č- je radi zaposjedanja povoljnijih položaja postavila se na liniju Prosjeka — Cerik i tako štitila lijevi bok jedinica -P- koje su držale prije pomenute položaje. Borbe nije bilo, već je vršeno izviđanje. Druga polovina ove jedinice nalazila se na prostoriji Dubravice — Buzekare služeći kao rezerva i za osiguranje art. brigade.
- P- se nalazila na pomenutoj liniji na položaju i vršila stalno izviđanje.

25. III. 1945. god.

- M- se nalazila na istoj prostoriji, dok je neke snage sa sektora D. Boća izvukla i rokirala prema Buzekarama radi boljeg osiguranja desnog krila. Borbe nije bilo, već je pored izviđanja vršena vojna obuka.
- Č- se nalazila u glavnom na istim mjestima imajući isti zadatak kao i prethodnog dana. Borbe nije bilo, već je vršeno utvrđivanje i sređivanje položaja.
- P- je svoje jedinice koje su bile na položaju ispred G. Brke povukla na liniju k. 146 — k. 149 — Lugovi — Vukelji — Džigure, i tu obrazovale nove položaje. Sem manjih sukoba sa neprijateljom drugih promena nije bilo.

26. III. 1945. god.

- M- se nalazila na starim položajima i vršila obuku prema predviđenom programu rada.
- Č- sa jednom polovinom snaga postavila se na liniju Brijestovi — Grohot (trig. 240), gdje je odmah pristupijeno utvrđivanju novih položaja. Druga polovina bila je na starim mjestima imajući zadatak koji im je prije dat.
- P- se nalazila na istim položajima i na prostoriji Palanka — Ograđenovac — Vukelji nije bilo nikakvih promena, dok je na sektoru Ražijevo — Piperovci vođena borba sa četnicima, koji su odavle protjerani uz gubitke od 10 mrtvih i 15 ranjenih. Naši gubitci su bili 2 mrtva i 1 ranjen. Nakon ove borbe naše jedinice su ostale na istim mjestima kontrolišući okolna sela.

27. III. 1945. god.

- M- se nalazila na istim položajima i toga dana nije bilo nikakvih promena pa je sa borcima izvođena nastava preko cijelog dana.
- Č- se nalazila na napred pomenutim položajima, gdje se u glavnom produžilo sa ukopavanjem.

- P- se nalazila na istim položajima vršeći izviđanja u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju. Jedinice koje nisu bile toliko isturene napred odmarale su se i sa njima je rađeno vojnički.

28. III. 1945. god.

- M- se nalazila na pomenutim položajima i vršila izviđačku djelatnost. Borbe nije bilo pa je sa borcima bio omogućen rad, na čemu je u glavnom iskorišteno slobodno vrijeme.

- Č- je djelomično ostala na prvobitnim položajima, dok je drugi dio sa prostorije Brijestovi — Grohot upućen prema Hajdučkom Brdu radi proterivanja neprijatelja sa te kose, [što] bi znatno uticalo na tok operacija kod Srebrenika.¹⁴

Jedinice su krenule na put poslije podne i u toku noći, u sadejstvu sa jedinicama -P- koje su takođe stigle, uspjele neprijatelja protjerati sa Hajdučkog Brda. Nakon ove operacije daljnji zadatak pomenutih jedinica je bio da neprestano vrše pritisak na neprijatelja prema Golom Brdu — Igrištu i Zuberovu Brdu.

- P- sem dve jedinice koje je uputila sa jedinicama -Č-, a koje su imale zadatak kao i ove, ostala je na prvobitnim položajima i to jedna jedinica na prostoriji Mrtvica — k. 133 — k. 123, a druga na položajima Babetino Brdo — Korenita. U toku noći, radi ispitivanja naših položaja, neprijatelj je slabijim snagama napao naše lijevo krilo, odakle je bio odbijen uz gubitke od 3 mrtva i nekoliko ranjenih. Posle ovog sukoba naše jedinice su krenule u napad, ah usled neprijateljske nadmoćnosti bile su primorane da se povuku uz gubitke od 4 mrtva i 5 ranjenih. Neprijateljski gubitci su nam nepoznati.

29. III. 1945. god.

- M- se nalazila na prvobitnim položajima koje je prije zauzela. Neprijatelj je u nameri da nas odavle odbaci našao naše jedinice na cijelom frontu i nakon nekoliko sati vodene borbe u tome je uspio. Mi smo bili primorani da se usled njegove nadmoćnosti povučemo na liniju k. 192 — k. 249 — Vražići — k. 256. Naši gubitci su bili 4 mrtva i 17 ranjenih, dok je neprijatelj imao 10 mrtvih i 35 ranjenih.

- C- polovina snaga koja je upućena prema Hajdučkom Brdu ostala je tamo sa jednim djelom, dok je drugi dio upućen

¹⁴ U tom rejonu bila je glavnina njemačke 22. pješadijske divizije (vidi dok. br. 29, objašnjenje br. 3).

prema Muslimanskim Maočama, da odatle udari u bok neprijatelju koji je napadao jedinice -M-. Druge dve jedinice bile su angažovane u borbi, ali nisu došle do punog izražaja.

- P- sa polovinom svojih snaga bila je na prostoriji Mrtvica — Babetino Brdo — Korenita, a druga polovina na prostoriji Jelovik — trig. 645, odakle je jedan dio upućen da preko Muslimanskih Maoča napada neprijatelja kod G. Rahića i Zovika i na taj način obuhvativši njegovo desno krilo prinudi ga na povlačenje. Do borbe nije došlo jer je neprijatelj zagospodario svim dominantnim tačkama na ovom terenu i jačim snagama napadao na centralni sektor, kamo je bilo potrebno ovu jedinicu uputiti radi zatvaranja izvesnih pravaca.

30. III. 1945. god.

- M- je ostala na pomenutim položajima, gde ih je neprijatelj ponovno napadao i prinudio na povlačenje, koje je usledilo nakon dugočasovne uporne borbe. Za zauzimanje povoljnijih pozicija jedinice su povučene na liniju k. 138 — k. 147 — Ciganluk. Neprijateljski gubitci su bili 18 mrtvih i 62 ranjena, dok smo mi imali 5 mrtvih i 22 ranjena.
- Č- je sa tri četvrtine svojih snaga angažovana u borbi sa dejstvujući na levom krilu jedinica -M-. Neprijatelj vrši jak pritisak i one budu primorane da se povuku na liniju Brnjik — sjeverna padina Ravne Kose — k. 196 i Debelo Brdo. Neprijateljski gubitci su nam nepoznati, a naši su 1 mrtav i 2 ranjena. Jedna jedinica ostaje i dalje na Hajdučkom Brdu, gdje tada sem manjih sukoba sa neprijateljom nije vodila borbu.
- P- se nalazila u glavnom na istim mjestima, sem jedinice koja je u toku jučerašnjeg dana upućena preko Maoča u pomoć jedinicama -M-. Ova jedinica je bila u pokretu iz G. Zovika za Ravnu Kosu, kamo nije stigla u toku jučerašnjeg dana iako je bila upućena.

31. III. 1945. god.

- M- se nalazila na napred napomenutim položajima i vodila borbu sa neprijateljem koji je uporno napadao kako bi ovladao ovom linijom. Svi njegovi pokušaji bili su bezuspešni i mi smo uspjeli da novozauzete položaje održimo. Za svo vreme borbe naši gubitci su bili 1 mrtav i 8 ranjenih, dok je neprijatelj imao 5 mrtvih i 15 ranjenih.
- Č- se nalazila na prvobitnim položajima, kamo je stigla i jedinica sa Hajdučkog Brda. Neprijatelj je vršio stalne na-

pade, ali je svaki put bio odbijen. Njegovi gubitci iznose 17 mrtvih, dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

-P- se nalazila na starim položajima, i toga dana nije imala borbe.

Za protekli period vremena neprijateljski gubitci su sledeći:

425 mrtvih, 256 ranjenih i 2 zarobljena.

Zaplenjeno je: 3 šarca, 6 šmajsera, 28 pušaka, 1 protukolski top kal. 45 mm., 1 flak, 1 pištolj i 1 poluauto-matska puška.

Naši gubitci su:

49 mrtvih, 195 ranjenih i 2 nestala.

Od oružja je oštećen 1 puškomitraljez.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Šef operativnog odseka
kapetan:

Nik.¹⁵ S. Krajšić

BR. 38

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 4. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA PROBOJ NA
PRAVCU SRNICE — GRAČANICA¹**

A

Op. br. 283

4. aprila 1945. g.

U 1 čas.

Z A P O V E S T

Sekcije: Bjeljina, Tuzla, Derventa 1 : 100.000

U vremenu od 28. marta t.g. neprijatelj je prebacio jače snage sa Sremskog na Bosansko bojište preko Brčkog, a izvesna pojačanja pristigla su i sa pravca Doboja, tako da je na liniji Bjeljina — Brčko — Srnice — Gračanica grupisao glavnine 3

¹⁵ Nikola

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 14—1, k. 272.

nemačke divizije² (ojačane izvesnim brojem tenkova, tanketa i odgovarajućom artiljerijom), nekoliko ustaških bojni,³ sve zelenokadrovce Istočne Bosne,⁴ četničke snage⁵ (domaće, srbijanske i crnogorske). U vremenu do 1. aprila prešao je u ofanzivu uglavnom na celom frontu, ali je na svima sektorima odbijen pretrpevši osetne gubitke, sem na sektoru Brčko gde je uspeo da ovlada prostorijom do r. Gnjice.

Noću 2/3. o.m. pod pritiskom naših jedinica neprijatelj je napustio Bjeljinu⁶ i povlači se ka Brezovom Polju. U toku poslednja tri dana primećeno je da neprijatelj vrši izvesne pokrete od Srnica ka Brčkom i Gradačcu, od Brčkog ka Gradačcu, a danas osmotreni su pokreti neprijateljske motorizacije od Srnica i Gradačca ka Brčkom. Ima izvesnih znakova i podataka da su Nemci povukli glavninu svojih snaga sa otseka Monj — Vranjevac, a na njihovo mesto da je došla 5. i 6. posavska četnička brigada i izvestan broj ustaša. Tako isto glavnina nemačkih snaga povukla se sa sektora Srnice — Bijela, gde se sada nalaze uglavnom ustaše i četnici sa izvesnim brojem Nemaca. Sa otseka s. Musi. Maoča — Zovik glavnina neprijateljskih snaga povukla se u pravcu Brčkog, a na tom otseku ostalo je oko 400 zelenokadrovaca⁷ i četnika.⁸

² Odnosi se na 7. SS diviziju »Princ Eugen«, koja se nalazila u rejonu Tuzle (vidi Persi Ernst Sram, navedeno djelo, str. 1222), 22. pješadijsku diviziju, koja se 6. aprila 1945. prebacila sjeverno od Save (vidi Fridrih-August f. Meč, str. 84. i 85), i 117. pješadijsku diviziju, koja je početkom aprila 1945. iz reiona SI. Broda došla u rejonu Brčkog, Bijeljine i Srnica (vidi Persi Ernst Sram, str. 1222).

³ i ⁴ Na području Bosne, gdje je dejstvovala 2. armija JA, nalazile su se sljedeće jedinice NDH: 14. ustaško-domobranska divizija u rejonu Broda, 12. i 15. divizija u rejonu Doboja (vidi Persi Ernest Sram, navedeno djelo, str. 1224) i 16. ustaški stajaći zdruk u Derventi (zapovjedništvo zdruga sa 1. i 3. bojnom) i Doboju (2, 4. i 5. bojna). U Brčkom se tada nalazio »zeleni kadar« (odnosno 3. gorski zdruk — »Bosanski planinci«), kao i Stožer 12. ustaško-domobranske divizije, koji je 5. aprila 1945. napustio Brčko i premjestio se u SI. Samac (vidi Arhiv VII, reg. br. 48—1, k. 178, reg. br. 2—20/1, k. 114).

⁵ Četničke snage su bile na sljedećim položajima: Majevioki korpus i posavski četnici na liniji Gradačac — Blaževac — G. Zabar; Trebavski korpus na planini Trebavi; Keserovićev korpus na liniji k. 241 — Lipljak; Račićev korpus, Gorska garda, Nedićeva SDS i dio Šumadijskog četničkog korpusa obezbjeđivali su lijevu obalu r. Bosne od Adara do Botajice; Avalski korpus i glavne snage Sumadijskog korpusa bili su u rezervi Vrhovne komande na lijevoj obali r. Bosne (vidi zapovijest četničke Vrhovne komande od 6. aprila 1945, Arhiv VII, reg. br. 42—4, k. 6).

⁶ Bijeljinu su, 3. aprila 1945, oslobodile jedinice Južne operativne grupe 1. armije JA (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6).

⁷ Odnosi se na dijelove 3. gorskog zdruga (vidi izvještaj Kotarske oblasti Brčko od 6. aprila 1945, Arhiv VII, reg. br. 48—1, k. 178).

⁸ Na toj su se prostori nalazili dijelovi Posavsko-trebavskog četničkog korpusa (vidi dok. br. 19 i 33).

Jače nemačke snage sada se nalaze na sektoru Brčko — Celić, a jača neprijateljska grupacija sa oko 3.000 ustaša i najmanje 1.000 Nemaca nalazi se na sektoru Gračanice. Verovatno je da se izvesne nemačke snage nalaze u rejonu Gradačca.

Jedna operativna grupa divizija I armije⁹ prebacila se na levu obalu Drine i do 6. o.m. biće na polaznim položajima na liniji Brezovo Polje — Čelić, kog dana treba da otpočne dejstvo opštim pravcem Bjeljina — Brčko — Bosanski Samac u cilju ovlađivanja ovim neprijateljskim garnizonima.

Naše jedinice sadejstvovaće napred pomenutoj operativnoj grupi na taj način što će 5. o.m. preduzeti opšti napad na sektoru Srnice u cilju presecanja komunikacije Gračanica — Srnice i Srnice — Brčko sa zadatkom ovlađivanja linijom Prosjeka — s. Skakava — s. Bijela — s. Cerik (na levoj obali Velike Tinje) — Jakavica (k. 168) — k. 188 — Mednica (k. 215) — k. 216 — s. Donji Lukavac — Petrovac (k. 320) — s. Kamenjani — k. 535 (s. Međeđa) — Jelovo Brdo (k. 479) — k. 633 — Sokol — s. Piskavica — Stražba (k. 452) — Straževac (k. 336) — Karanovac (k. 360) — Greblje Brdo (k. 428) — Vel. Brijeg (k. 782). Težište napada biće na pravcu Maoča Karavlaška — s. Bijela — s. Avramovina i na pravcu Bandra — s. Biberovo Polje — s. Donji Lukavac sa ciljem opkoljavanja neprijatelja na sektoru Srnice, njegovog uništenja ili zarobljavanja.

U cilju neposrednog sadejstva operativnoj grupi divizija I armije 6. o.m. težište naših operacija prenosi se na pravac Gračanica — Doboj sa ciljem ovlađivanja Gračanicom i izbijanja na liniju Studenac (k. 639) — Vis (k. 694) — Debelo Brdo (k. 495) — s. Stjepan Polje — Samarić — Gostilj (k. 774) — Vel. Brijeg (k. 782), a potom težiti da se izbiže na liniju Vis — k. 521 (s. Brđani) — s. Prnjavor — k. 430 — Motka (k. 442) — Samarić (k. 202) — Gavran Vis — Visoka Ravan — Krčmarica (k. 682). Pomoćne snage dejstvuju pravcem Srnice — Gradačac neposredno sadejstvujući operativnoj grupi divizija I armije sa zadatkom izbijanja na liniju s. Turić — Turić (k. 214) — k. 239 — Humka (k. 388) — s. Gornji Lukavac — k. 250 — Vučjak (k. 210) — k. 354 — Tadića Brdo — Zelinjsko Brdo (k. 534), u cilju presecanja komunikacije Gradačac — Brčko i ugrožavanja komunikacije Modrič — Gradačac. Jedinice koje dejstvuju na ovom pravcu otpočinju napad sa linije dostignute u toku 5. o.m. onda kada jedinice I armije izbiju u rejon s. Bukvik — s. Gornja Brka.

⁹ Riječ je o Južnoj grupi divizija (2. 5. i 17. divizija) 1. armije JA, koja je formirana 29. marta 1945. Njen zadatak je bio da dejstvuje na prostoru Bijeljina, Brezovo Polje, B. Samac, Brčko i da stvori uslove za udar u bok neprijateljskih snaga koje su se nalazile na sremskom forntu. Jedinice Južne grupe divizija oslobodile su Brčko 7/8. aprila 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 256).

Prema poslednjim podacima na sektoru Srnice neprijatelj drži liniju i to: Prav. i Musi. Rašljani ustaše i četnici; s. Bijela ustaška bojna jačine oko 800 sa oko 300 Nemaca; izvesne nemačke snage drže liniju s. Pašani (sa nešto ustaša) — k. 593 — k. 525 — Panike (k. 520) — k. 447 — s. Gor. Hrgovi — k. 327 — Ormanica (k. 219) — Cerik — k. 158 — Tutnjevaca (k. 251) — k. 242 — k. 266 — Kapetanova Bina — Kupresi (k. 309); četnici i ustaše sa nešto Nemaca na liniji Vranjevac (k. 459) — Monj — k. 505 — k. 474 — k. 446 — s. Pribava; i četnici na liniji s. Karanovac — s. Boljanič — s. Konopljište — s. Paklenica. Neprijateljska 3 topa nalaze se na utrini kod s. Gušta, a jedna haubica u rejonu s. Kerep.

N a r e đ u j e m o :

I f a z a — 5. aprila t.g.

1) Jedinice E,¹⁰ ojačane sa »Z«¹¹ i jednom baterijom pukovskih topova, u toku noći 3/4. o.m. sa potrebnim delom snaga smeniče jedinice »S«¹² na otseku Hajdučko Brdo — Zuberovo Brdo — s. Ujdroviči do reke Tinje zaključno. Preuzima ceo sektor između Maočke reke i Tinje, kontrolišući izviđačkim delovima prostoriju između r. Sibošice i Maočke reke.

5. aprila u 5 časova počinje napad na neprijatelja pred sobom sa težištem napada na pravcu Maoča Karavlaška — s. Bijela — s. Avramovina (obuhvatajući s. Bijelu sa istoka i severa).

Zadatak: da što pre ovlada desnom obalom Velike i Male Tinje zauzimajući neprijateljske oslonce: s. Bijela — s. Gor. Hrgovi — s. Ormanica (k. 219) — s. Gušte — s. Srnice — k. 280.

Obratiti naročitu pažnju na desno krilo i bok obezbeđujući se sa pravca s. Palanka i s. Bukvik. Po ovladavanju desnom obalom Velike i Male Tinje odmah se utvrditi i preduzeti mere za sigurno odbijanje svih eventualnih neprijateljskih protivnapada.

Granice zone dejstva biće i to:

— zapadno: r. Tinja — s. Tutnjevaca (k. 251) (oboje isključno) — k. 243 (isključno) — Kapetanova Bina (isključno) — r. Bosut (isključno s. Biberovo Polje) — s. Cosić (zaključno) — k. 153 (zaključno) — k. 216 (zaključno);

— istočno: širi se po potrebi u cilju obuhvata s. Bijela.

Po sigurnom ovladavanju i učvršćivanju na dostignutoj liniji, sa iste produžava napad u cilju izbijanja na liniju Jakavica (k. 164) — k. 188 — Mednica (k. 215), uz sadejstvo jedinica »S«, obezbeđujući se sa pravca s. Bukvik — Srnice. Na ovoj liniji odmah se utvrđuje i preduzima mere za odbijanje ne-

¹⁰ To jest: 25. divizije.

¹¹ Misli se na 2. brigadu 17. divizije.

¹² Odnosi se na 23. diviziju.

prijateljskih protivnapada. U isto vreme najčvršće se povezuje sa desnim krilom jedinica »S«.

U toku napada održavati stalno najtešnju vezu sa desnim krilom jedinica »S« na liniji zapadne granice zone dejstva.

2) Jedinice »S« napadaju 5. o.m. u 5 časova neprijatelja pred sobom sa sadanjih položaja, sa težištem napada na pravcu: Bandra (k. 404) — Biberovo Polje — Jelovče Selo — s. Donji Lukavac, sa ciljem što bržeg prodora na bok i pozadinu neprijateljskih snaga na sektoru Srnice.

Zadatak: da opkoli neprijateljske snage na sektoru Srnice sa zapada i u sadejstvu sa jedinicama »E« neprijatelja uništi ili zarobi. U isto vreme preseca komunikaciju Gračanica — Srnice. U tom cilju ima što pre da izbije i ovlada linijom zaseok Kraljići — Grabovac (k. 402) — Borik (k. 436) — zaseok Cage — s. Trnovci — k. 555 — s. Hodžići — k. 505 (Bukva). Naročito čvrsto držati oslonce Monj — Stražba — Bandra — Vranjevac. Po izbijanju na pomenutu liniju preduzeti hitne mere utvrđivanja i sigurnog održanja zauzetih položaja odbijajući sve neprijateljske protivnapade. Naročito obratiti pažnju na pravac neprijateljskog napada od Sijedog Krša (k. 663) — k. 555 — Vranjevac.

Granica zone dejstva biće i to:

— južno: k. 472 (zaključno) — Delića Brdo (isključno) — Sokol (zaključno) — s. Avdići (isključno) — s. Karići (zaključno) — s. Kovači (zaključno) — Stjene (k. 485) (zaključno);

— istočno: zapadna granica jedinica »E«.

U toku napada održavati najtešnju vezu sa jedinicama »E« na liniji istočne granice zone dejstva, pri čemu joj sadejstvovati izvesnim delom snaga pravcem Kapetanova Bina — Begov Han u cilju što bržeg ovladivanja Muslimanskim Srnicama. Južno održavati čvrstu vezu sa desnim krilom »N«¹³ na k. 504, a u toku napada na liniji južne granice zone dejstva.

Po izbijanju i sigurnom ovladivanju napred pomenutom linijom, sa iste produžiti napad s težnjom izbijanja, kao krajnjim ciljem ovoga dana, na liniju: s. Donji Lukavac — Cosić (k. 291) — Petrovac — k. 320 — k. 361 — s. Kamenjani — k. 535 — s. Gornja Međeđa — Jelovo Brdo (k. 479) — Šarena Vodica — k. 633 — Sokol. Na ovoj liniji odmah se čvrsto utvrditi i preduzeti mere za sigurno odbijanje neprijateljskih protivnapada, obraćajući naročito pažnju na dejstvo neprijatelja od Gradačca i od k. 663 (Sijedi Krš).

3) Jedinice »N« 5. aprila u 5 časova napadaju neprijatelja pred sobom sa sadanjih položaja, s težnjom da ovladaju li-

¹³ Riječ je o 45. diviziji.

nijom s. Piskavica — Stražba (k. 452) — Straževac (k. 336) — Karanovac (k. 160) — Greblje Brdo (k. 428) — Veliki Brijeg (k. 782).

Zadatak: vezivanje neprijateljskih snaga na svom frontu i privlačenje istih na sebe u cilju olakšanja izbijanja jedinica »S« na liniju k. 555 — Hodžići — k. 505, a potom eventualno i na liniju k. 633 — Sokol.

Obratiti naročito pažnju da se u slučaju neprijateljskog protivnapada jačim snagama na frontu »N« sigurno održe sadanji položaji i odbije svaki pokušaj neprijateljskog prodora dolinom Spreče i pravcem Piskavica — Čekanići — Gor. Moranjci. U toku napada »S« održavati najtešnju vezu sa njegovim levim krilom i na najpogodniji način istome neposredno sadejstvovati u cilju olakšanja njegovog izbijanja na gore pomenutu liniju.

4) Artiljerija:

a) jedinice »S« postaviće se na prostoriji s. Babunovići — s. Sladna — s. Brnjičani, sa zadatkom neposrednog potpomaganja napada jedinica »S« na celom frontu. Delom artiljerije potpomagati napad jedinica »E« u zoni desno: Hajdučko Brdo (k. 567) — Panike (k. 520) — s. Gornji Hrgovi — s. Donji Hrgovi — Jakavica, a levo do zapadne granice zone dejstva »E«.

Jednu bateriju pukovskih topova uputiti »E«, koja će mu služiti kao prateća artiljerija i biće u njegovom sastavu i pod neposrednom komandom do daljeg naređenja.

b) Artiljerija jedinice »N« sa sadanjih položaja potpomaže napad jedinice »N« na celom frontu, a naročito na desnoj obali r. Spreče, pri čemu predvideti koncentraciju vatre izvesnog broja oruđa na prostoriju Sokol — Glavica (k. 622).

v) Komandant artiljerije »A« izdaće na osnovu ove zapovesti svoju detaljnu pismenu zapovest, u kojoj predvideti organizaciju komandovanja, podelu zadataka, način potpomaganja i količine utroška municije.

5) Početak napada ima da bude tačno 5. aprila u 5 časova.

6) Jedinica »E« u svom planu napada predvideće da »Z« bude na desnom krilu njenog rasporeda, pošto će u toku ove operacije ući u sastav jedinice »I«¹⁴ kada ista izbije u visinu »Z«.

7) Veze:

a) Radio-veze biće po već ustaljenom planu.

b) Telefonske veze: glavna osa veze Tuzla — Bukinje — Lukavac — Dobošnica — Miričina — Gračanica — Dobo; a pomoćna osa veze Tuzla — Bukinje — Dobrnja — Srebrenik — Srnica — Gradačac.

¹⁴ Odnosi se na 17. diviziju.

Glavni centar veze biće u Tuzli, istaknuti u Lukavcu, a pomoćni u Srebreniku.

Glavnu osu veze koristiće jedinice »N« i sve jedinice na tom pravcu, pomoćnu osu veze koristiće »E« i »S«.

Najstrožije zabranjujemo direktno vezivanje na liniju i isto se mora vršiti isključivo preko postojećih telefonskih centrala.

Telefone i centrale građanskih vlasti i privatnih lica odmah isključiti i oduzeti. Na iste izdati pismene potvrde i vratiti oduzete aparate tek po završetku operacija. Raščišćavanje telefonskih linija od glavnog do pomoćnog i istaknutog centra izvršiće se staranjem načelnika Odeljenja za vezu »A«, a unapred vršice se staranjem jedinica koje na tom pravcu operišu. Premeštanje centara i produženje linija vršiće ljudstvo neposredno potčinjenih jedinica uz pomoć ljudstva za vezu jedinica »A«. Ovo ljudstvo ima biti u toku 4. o. m. najdalje do 14 časova u Kamenici i u Srebreniku, koje će biti snabdeveno izvesnom količinom telefonskog materijala.

Početak dejstva svih centara ima biti bezuslovno 4. o. m. u 18 časova. O ovome će nas u to vreme izvestiti načelnik Odeljenja za vezu »A«.

v) Kurirske veze: pored napred navedenih sredstava za vezu, predvideti i održavanje stalne i sigurne veze putem kurira najbržim sredstvom (motociklisti, konjanici, železnica), kao i relejnim putem postavljajući relejne stanice duž pojedinih osa. Ove stanice obrazovaće i to: glavnu u Bukinju »A«, obične na osi u Dobošnici »N«, u Seoni »S«, u s. Lisovići »E«.

8) Izveštaj:

Jedinice »E«, »S« i »N« dostaviće nam izveštaj o završenim pripremama najdalje 5. o. m. do 3 časa ujutro. Podneti nam izveštaj kad otpočne napad, tj. 5. o. m. u 5 časova. Dalje u toku napada podnositi nam redovno izveštaje svaka 2 časa, počev od 7 časova. Sve ove izveštaje podnositi telefonskim putem, a u slučaju momentanog prekida ove veze radio-putem.

Pismene izveštaje o radu i situaciji u 12 i 20 časova poslati nam najbržim sredstvom putem kurira.

9) Sanitetske ustanove biće po dosadanjem. Evakuacija ranjenika na dosadani način. Načelnik Saniteta »A« u veza sa predstojećom akcijom preduzeće potrebne mere i izdati hitne direktive u cilju pravilnog funkcionisanja sanitetske službe.

10) Komunikaciski pravci:

— »E« Srebrenik — Lisovići — Bukinje — Tuzla;

— »S« Rapatnica — Seona — Dobošnica — Lukavac — Tuzla; i

— »N« Miričina — Lukavac — Tuzla.

Po danu komore ne smeju da prelaze liniju Srebrenik — Rapatnica — Gornji Moranjci — Miričina, sem komora za municiju koje po predaji iste imaju odmah da se vrate na napred pomenutu liniju. Sve druge komore od pomenute linije pa unapred mogu samo saobraćati noću.

II faza — 6. aprila t.g.

1) U toku noći 5/6 aprila jedinice »E« preuzeće od jedinica »S« otsek Kraljići — Grabovac — Borik (k. 436).

6. aprila, po izbijanju delova operativne grupe divizija u rejon s. Bukvik, otpočinju napad opštim pravcem Srnice — Gradačac sa zadatkom da što pre izbiju i ovladaju linijom s. Turić — Turić (k. 214) — k. 239 — Humka (k. 288) — s. Gor. Lukavac (k. 250) — Vučjak (k. 210) obezbeđujući levo krilo i bok sa potrebnim delom snaga koje treba da izbiju na liniju k. 391 — Tadića Brdo — Zelinjsko Brdo (k. 534), s težnjom da ovladaju Gradačcom, vezujući se u toku napredovanja ka severu što čvršće sa levim krilom jedinica operativne grupe divizija.

2) Jedinice »S«, po izbijanju i učvršćivanju na liniji određenoj kao cilj za 5. april, pristupiće odmah pripremama za prenošenje težišta na pravac Vranjevac — Sijedi Krš (k. 663) — Vis (k. 694) — s. Prnjavor.

U toku noći 5/6. aprila po smenjivanju jedinica sa otseka Kraljići — Grabovac — Borik pregrupisati svoje jedinice tako da 6. aprila ujutro otpočne napad, opštim pravcem, kako je napred navedeno, sa položaja dostignutih u toku 5. aprila. Težište napada biće na pravcu Hodžići — Sijedi Krš — Prnjavor.

Zadatak: što pre izbiti na liniju Studenac (k. 639) — Vis (k. 694). Po izbijanju na pomenutu liniju odmah istu dobro utvrditi i dejstvom pravcem Vis (k. 694) — k. 520 — k. 356 — Gračanica olakšati »N« ovladavanje Gračanicom i dalje dejstvo obema obalama r. Spreče. Po ovladivanju Gračanicom, jedinice »E« sa dostignute linije produžiće napad opštim pravcem Sijedi Krš — s. Prnjavor — Rijeka sa ciljem izbijanja na liniju Spletina Lipa (k. 651 i k. 586) — Vis (k. 521) — Drenova (k. 584) — Drum (k. 461).

Granica zone dejstva:

— *severno*: Zelinjski Potok; — *južno*: Sokol (zaključno) — s. Avdići (isključno) — s. Karići (zaključno) — s. Kovači (zaključno) — Stjene (k. 485) (zaključno) — k. 280 (zaključno) — k. 419 (zaključno) — k. 366 (zaključno).

3) Jedinice »N« 6. aprila ujutro napadaju na celom frontu sa dostignute linije opštim pravcem Tunjevac — Gračanica — Brijesnica — Klokotnica, sa težištem napada na desnom krilu.

Zadatak: uz sadejstvo jedinica »S« što pre ovladati Gračanicom i produžiti napad u cilju izbijanja na liniju Durići — k. 222 — Boljanić — Gostilj (k. 774) — Vel. Brijeg (k. 782), a potom na liniju Motka (k. 442) — k. 202 (Samarić) — Gavran Vis — Visoka Planina¹⁵ — Krčmarica (k. 682). Obratiti naročito pažnju na levo krilo i bok.

Granica zone dejstva:

- severno: južna granica »S«;
- južno: po potrebi.

4) U toku napada delovi »S« i »N« ne treba da se zadržavaju oko neprijateljskog uporišta Sokol, već isto blokirati i produžiti napad, a jedinice »S« iz rezerve pristupiće likvidaciji ovog uporišta.

Uopšte sve jedinice u toku napada da se ne zadržavaju oko pojedinih neprijateljskih uporišta koja se uporno brane, već ista blokirati i likvidirati jedinicama iz druge linije. Težiti da se u toku napada smelim i energičnim dejstvom, koristeći i pojedine jaruge i potoke, ispreseca sistem neprijateljske odbrane i dejstvom na krilu i bokove uništava neprijatelj na pojedinim osloncima.

5) Po izbijanju na određenu liniju, »S« i »N« vezaće se telefonom za istaknuti centar koji će se premestiti u Gračanicu, a jedinice »E« za pomoćni centar, koji će se premestiti u Srnice.

Sve ostale veze biće, kako je to predviđeno, u odeljku I, s tim što treba vršiti postepeno formiranje novih relejnih stanica na pojedinim osama veze prema meri napredovanja.

Podnošenje izveštaja ima u svemu biti, kako je to naređeno, za 5. april.

6) Sve ostale odredbe iznete u odeljku I ostaju u svemu nepromenjene. Po izbijanju na predviđenu liniju kao krajnji cilj za 6. april, komore se mogu približiti do linije Sokol — Gračanica.

7) Početak napada »S« i »N« 6. aprila odrediće se naknadno, što će zavisi od razvoja operacija prema severu.

8) Prijem ove zapovesti pismeno nam potvrdite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

DOSTAVLJENO :
S, N, E, k-tu Morave,¹⁶
K-di artiljerije A.

Za štab
Načelnik štaba
general-major,
Ljubo Vučković

¹⁵ Treba: Visoka ravan.

¹⁶ Naziv istaknute telefonske centrale 2. armije (vidi dok. br. 25).

BR. 39

**ZAPOVIJEST KOMANDANTA ARTILJERIJE 2. ARMIIJE JA
OD 4. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA
ZA ARTILJERISKU PODRŠKU U REJONIMA: GUŠTE, KE-
REP I SOKOL¹**

KOMANDA ARTILJERIJE »A«

Op. br. 158
4 april 1945
u časova

Z A P O V E S T

Sekcije: Tuzla, Derventa 1 : 100.000

N A R E Đ U J E M :

1. Jedinice »U«³ postaviće se na prostori: Babunovići — Brničani — s. Sladna.

Osmatračnice nalaziće se na prostori: Bandra — zaseok Omerbegovići⁴ — Kosica.

Zadatak: Neposredno potpomaganje napada jedinica »S« na celom frontu, uništavanje ili neutralisanje neprijateljskih vatrenih tačaka koje bi ometale i sprečavale prodiranje naših snaga; uništavanje ili neutralisanje artiljerije koja se nalazi, prema dobivenim podacima, u rejonu sela Gušte i u prostoru sela Kerepa; zaštititi vatrom od neprijateljske bočne vatre prodiranje sopstvenih jedinica; sprečiti protivnapad neprijatelja i razbiti sve njegove veće koncentracije.

Eventualna zona dejstva: rejon jedinice »E«, desno Zuborovo Brdo — Gornji Hrgovi — Ormanica (k. 219), levo desna granica jedinice »S«.

2. Jedinice »L«⁵ postaviće se na prostori: Lohinje — Kamenica.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 14—1, k. 272.

² Izostavljeno, jer je identično sa dijelom teksta iz dokumenta br. 38.

³ Odnosi se na 2. artiljerijsku brigadu 23. divizije JA (vidi dok. br. 25).

⁴ Treba: Omerbašići.

⁵ Radi se o Artiljerijskoj brigadi 45. divizije JA (vidi dok. br. 25).

Osmatračnice nalaziće se na prostori: Lohinje, s tim što će se po ovladavanju Pribavom od strane naših jedinica istaći u visinu pešadiski bataljon.

Zadatak:⁶ Neposredno potpomaganje napada jedinice »N« na celom frontu, uništavanje i razbijanje neprijateljskih uporišta, uništavanje ili neutralisanje neprijateljskih vatrenih tačaka, borba protiv neprijateljskih tenkova u slučaju njihovog prodora iz pravca Doboja — Gračanica, koncentracija artiljerijske vatre izvesnim brojem oruđa na prostori: Sokol — Glavica (k. 622).

3. Organizovati izviđačku službu na sektorima dejstva vaših jedinica. Održavati vezu i koristiti podatke, po prethodnom proveravanju, pešadiskih izviđačkih delova.

4. Održavati stalno vezu sa ovom komandom preko glavnih i pomoćnih osa veze pešadiskih jedinica. U toku borbe podnositi izveštaje telefonom tri puta dnevno i to u 8, 14 i 19 časova. U slučaju prekida telefonskih veza izveštaje dostavljati kuririma pešadiskih jedinica.

5. Utrošak municije: Gađanje vršiti samo na jasno osmotrene ciljeve i utrošak municije sme preći jednu petinu bojeve šarže samo u izuzetnim slučajevima.

6. Prijem ove zapovesti pismeno potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

KOMANDANT ARTILERIJE
artiljeriski major,
si.

DOSTAVLJENO :
Jedinicama »U« i »L«.

⁶ Vidi dok. br. 38.

BR. 40

**ZAPOVIJEST ŠTABA 23. DIVIZIJE JA OD 4. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD JUŽNO
OD GRADACCA¹**

^{S-}
Op. br. 198
4 april 1945 g.

V-²0-³J-⁴U⁵

Z A P O V E S T

Sekcija Tuzla — Derventa 1 : 100.000

6

Naš zadatak jeste da 5 o. m. ujutro sa sadanjih položaja krenemo tačno u 5 sati u napad na neprijatelja sa zadatkom izbijanja na liniju Donji Lukavac — Petrovac (320) — Kamenjani (535) — Jelovo Brdo (555) — 450 — 505 — 472.

Za izvršenje tog zadatka

N A R E Đ U J E M O :

Južna kolona:

O-
i 1 vod (2 topa)
protivk.
baterije

Odmah po prijemu ovog naređenja krenuće sa sadanje prostorije i sa dva svoja dela smeniti jedinice V- na položajima [k.] 472 — Stražba. Sa jednim svojim delom postaviti se na 394 kao rezerva za pravac Stražba — 505, a jedan deo postaviti kao rezervu u Panadurišta.

Zadatak je O- da drži 472, a sa prostorije Stražba 5 o. m. ujutro u 5 sati izvrši napad na neprijatelja i zaposedne 505 i 450, te komunikaciju iznad Hodžića na povoljnom mestu, odakle će moći tući neprijateljsku motorizaciju, koja bi u danom momentu mogla naići pravcem Sokol — Doborovci.

Na pravcu Stražba — Bukva postaviti protivkolske topove za tučenje neprijateljske motorizacije.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 25—⁷, k. 1074.

², ³, ⁴ i ⁵ Odnosi se na 7, 9, 14. i Artiljerijsku brigadu 23. divizije (vidi dok. br. 25).

⁶ Izostavljeni su podaci koji se nalaze u armijskoj zapovijesti (vidi

Rezervna dva svoja dela ne upotrebljavati u borbi bez odobrenja štaba S-. Prema tome predvideti operacije na svom pravcu u okviru dva dela, koja će zaposesti položaje na Stražbi.

Srednja kolona:
V-
i jedan vod
protivkolskih
topova

Odmah po smenjivanju svojih jedinica sa položaja Stražba [k.] 394 od strane jedinica O-, prikupiće sve svoje delove na prostoriji Bandra (294) — Jošak, odakle će 5. o. m. ujutro tačno u 5 sati krenuti u napad na neprijatelja na liniji 266 — 309 — Kupresi — Vranjevac — Monj i to na taj način, što će sa tri svoja dela izvršiti jak napad na prostoriji 309 — 266 i Kupresi, te produžiti ka Biberovom Polju, skrećući od Kapetanove Bine sa dva dela na Vranjevac i severno od Vranjevca a sa jednim delom produžiti preko Biberovog Polja i Osoja i izbiti na Jelovo Brdo.

Sa jednim svojim delom sa Bandre potpomoći likvidaciju Vranjevca i produžiti likvidaciju Monja.

Zadatak V- jeste čišćenje čitave prostorije 266 — Kapetanova Bina — Kupresi — 309 — Vranjevac — Monj i izbiti na liniju 555 — 497 — Jelovo Brdo (479), orijentišući se naprama Studenac — Sijedi Krš te na tom pravcu obratiti naročitu pažnju. Jače snage grupisati na prostoriji duž komunikacije Doborovci — Sokol u cilju što jačeg obezbeđenja tog pravca.

Severna kolona:
J-

Sa prostorije 255 — Topalovići izvršiće jak prodor na neprijateljsku liniju 242 — 251 — Tutnjevaca u cilju razbijanja te linije likvidacijom Musi. Srnice, krećući se opštim pravcem 266 — Kraljići, i izbijanja na liniju Donji Lukavac — Ćosići (291) — Petrovac — 320 — Kamenjani, pri tom utvrditi liniju Borik (436) — Grabovac (402) — Tokić (199).

Napomena:

1. — Jedinice O- i jedinice V- naročito će utvrditi liniju Vranjevac — Monj, 533 (jedinice V-), a Bandru — Stražbu — 450 i 505 jedinice O-, na kojoj liniji postaviti što više protivtenkovskog oruđa i automatskog, radi osiguranja komunikacije od event, pokreta neprijateljske motorizacije.

2. — Na naročito upornim tačkama sve će jedinice pripremiti što jače dejstvo automatskog oružja, te u tom cilju skoncentrisati što više teških mitraljeza i p. mitraljeza, sa čijim dejstvom pripremiti povoljan juriš, kako bi naše jedinice što lakše ovladavale upornijim tačkama.

3. — Manje uporne tačke, koje su naročito utvrđene, blokirati sa manjim delovima, a sa većim delovima produžiti. Delovi koji blokiraju, produžiti likvidaciju.

4. — Jedinice O- održaće tesnu vezu na svom levom krilu sa jedinicama N- a takođe na desnom krilu sa jedinicama V-. To isto jedinice V-držaće tesnu vezu sa jedinicama J- i obratno, a isto tako i J- sa jedinicama E-.

Artiljerija:

Artiljerija će se postaviti u toku 4 o. m. na prostorijski Babunovića sa Zisovima, sa jednom baterijom pukovaca na prostorijski Pirage, sa jednom baterijom minobacača na prostorijski Smreka i sa jednom na prostorijski [k.] 281. U toku 4 o. m. uzeti elemente i izvršiti korekturu i to na sledećim položajima:

sa grupom artiljerije Babunovići — [k.] 281, prvenstveno će tući tačno u 4.53 minuta 5 o. m. položaje E- i to: br. 1 — Tutnjevac i br. 2 — [trig.] 251.

Isto tako tačno u 4.53 minuta 5 o. m. ujutro sa grupom artiljerije Smreke — Pirage tući položaj V- pod br. 1 — [k.] 309 i pod br. 2 — Kupresi.

Dejstvo na položaje V- i E- trajaće tačno do 5 sati ujutro, kada će pešačke jedinice, koje su se dotle primakle na jurišno otstojanje, izvršiti juriš na pomenute položaje.

Ostali položaji na čitavom sektoru gde vršimo napad podeljeni su na sledeći način:

položaj A:	br. 1 — 505
	br. 2 — 450
položaj B:	br. 1 — 309
	br. 2 — Kupresi
	br. 3 — 266
	br. 4 — Kapetanova Bina
položaj C:	br. 1 — 459
	br. 2 — 373
	br. 3 — 327
položaj D:	br. 1 — 533
	br. 2 — 540
	br. 3 — 555
položaj E:	br. 1 — Tutnjevac
	br. 2 — 251
	br. 3 — 242
	br. 4 — 210

položaj F: br. 1 — Begov Han
br. 2 — Musl. Srnice
br. 3 — 214
položaj G: br. 1 — 525
br. 2 — 595
br. 3 — 520
br. 4 — G. Hrgovi

Kao što smo napomenuli, u položaju B- 1 i 2 tačka i u položaju E- 1 i 2 tačka tući će se tačno u 4.53 minuta, i završiti u 5 sati. Ostale položaje, a osobito u položaju C- i D- tući će se po likvidaciji položaja B-, o čemu će komandant Triglava⁷ obavestiti komandanta Save.⁸ Isto to po likvidaciji položaja E-, komandant⁹ Dinare¹⁰ izvestiće komandanta Save, kako bismo mogli tući položaje F-.

Artiljerija će tući položaje G- sa Zisovima, po naređenju komandanta Save, a po likvidaciji položaje E-.

Napomena:

1. — Napominjemo da čitava akcija se izvodi na najelastičniji način sa što više manevra, što više udarnički, u toku čitave akcije, kako bi se što bolje zbunili, rastrojili i uništili neprijatelja.¹¹

2. — Operativni deo štaba S- za vreme operacija biće u selu Pirage, gde uspostaviti sa njime telefonsku vezu na čitavom pravcu pokreta sviju naših jedinica.

Pored telefonske veze, svaki sat obavezno održavati kurirsku vezu, bez obzira da li postoji telefonska veza ili ne. Za neizvršenje naređenja po ovom pitanju, najstrožije će biti uzeti na odgovornost svi štabovi.

Jedinice koje imaju radio-stanicu, takođe će se sa njom služiti, bez obzira na već postojeće veze.

3. — Med. san. bat. nalaziće se u s. Babunovićima, gde slati ranjenike.

II faza: 6 aprila o. g.

U drugoj fazi, tj. po izbijanju na pomenutu liniju, jedinice Dinare biće smenjene od jedinica E-, te će se jedinice Dinare prikupiti i smestiti na prostorijski Džakule — Biberovo Polje.

⁷ Oznaku »Triglav« nosio je Štab 7. brigade 23. divizije (vidi dok. br. 25). Dužnost komandanta vršio je zamjenik komandanta brigade Ljubo Velić (vidi dok. br. 45).

⁸ Odnosi se na Štab 23. divizije.

⁹ Komandant 14. brigade 23. divizije bio je tada major Jovan Mitić.

¹⁰ Oznaku »Dinara« nosio je Štab 14. brigade 23. divizije (vidi dok. br. 25).

¹¹ Vidi dok. br. 58.

Naš zadatak u drugoj fazi jeste izbijanje na liniju Studenac — Vis — Sokol u cilju daljeg probijanja ka Prnjavoru, o čemu će biti izdata naknadno zapovest.¹²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Polit, komesar,
p.pukovnik
Vojo Popović

Komandant — pukovnik,
M. Ivanović

BR. 41

**ZAPOVIJEST ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 4. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA SJE-
VERNO OD SREBRENICA¹**

E
Op. br. 156
4 aprila 1945 g.
Položaj
U 8 časova

Z A P O V E S T

SEKCIJA: BJELJINA, TUZLA — DERVENTA RAZMERA 1:100.000

Jedinica E ojačana sa jedinicom »S«³ i jednom baterijom pukovskih topova dobila je zadatak da napadne neprijatelja 5-og aprila u 5 časova, koji se nalazi ispred naših položaja, sa težištem napada na pravcu Maoča Karavlaška, s. Bijela, s. Avramovina obuhvatajući s. Bijelu sa istoka i severa.

Granice zone dejstva biće i to: zapadno reka Tinja, s. Tutnjevaca (k. 251) (oboje isključno), k. 242 (isključno), Kapestanova bina (isključno), r. Bosut (isključno), s. Biberovo polje (isključno), s. Cosići (zaključno), k. 153 (zaključno), k. 216 (zaključno).

¹² Vidi dok. br. 59.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 42—2, k. 1090.

² Izostavljeni tekst je sličan uvodnom delu zapovijesti 2. armije JA (vidi dok. br. 38).

³ Odnosi se na 23. diviziju JA (vidi dok. br. 25).

Zona širenja istočno po potrebi obuhvata s. Bijelu, po sigurnom ovladivanju i učvršćivanju na dostignutoj liniji sa iste se produžava napad u cilju izbijanja na liniju Jakavica (k. 164), k. 188, Mednica (k. 215) obezbeđujući se sa pravca Bukvik — Smiče. Na ovoj liniji odmah se utvrditi i preduzeti mere za odbijanje neprijateljskih protivnapada i povezati se sa desnim krilom jedinica S.

U cilju izvršenja prednjeg zadatka

N A R E Đ U J E M O :

I FAZA 5-og APRILA t. g.

Desna kolona: sastav jedinice Z⁴

Zadatak: Opšti pravci napada Maoča Karavlaška — Musi. Rašljani — Prav. Rašljani, s. Bijela, s. Cerik, Jakavica (k. 164) s tim što će manevrom desnog obuhvata napasti s. Bijelu sa istočne i severne strane a svoj desni bok obezbediti od Bukvika.

Zona dejstva biće zapadno zaključno s. Pašani, Đurđevik (zaključno), k. 476 (zaključno), Plane (zaključno), Prekotinci (zaključno), Cerik (zaključno), Jakavica (zaključno) k. 164, s. Avramovina (zaključno).

Zona dejstva istočno Maoča Karavlaška (zaključno), Rašljani Prav. i Musi. zaključno, Prosjeka (zaključno), G. Skakava (zaključno). Po likvidaciji Bijele u sadejstvu jedinice R⁵ dobro se utvrditi, obezbediti svoj desni bok od Bukvika ne potcenjujući pri tome ni sporedne pravce jer pretpostavljamo da će neprijatelj bar u prvo vreme reagirati sa toga pravca. Sa linije Bijela, G. Skakava produžiti napad određenim pravcem do linije Jakavica (k. 164), Dubrave (k. 434), na kojoj se liniji utvrditi, obezbediti svoj desni bok na komunikaciji Brčko — Srnice kao i od G. Zabara. Ta linija biće linija polaznih položaja za napad koji će početi 6-og o. m. u II fazi borbe.

Levo održavati čvrstu vezu sa jedinicama R.

Srednja kolona: jedinica R

Zadatak: Napasti neprijatelja ispred svojih položaja 5-og o. m. opštim pravcem i to: Panike — G. Hrgovi — Ormanica — D. Hrgovi — Bijela. Na ovom pravcu nastupanja brigada ima likvidirati neprijateljska uporišta k. 595 — Panike (k. 520) Perići i Vrela (k. 447), s. G. Hrgove (k. 431) i izbija na Ormanicu (k. 219). Po izbijanju na Ormanicu jednu trećinu svojih snaga upućuje pravcem Or-

⁴ Misli se na 2. brigadu 17. divizije (vidi dok. br. 25).

⁵ Riječ je o 19. brigadi 25. divizije.

Srednja kolona: sastav jedinice R

Zadatak: Produžiće napad 6-og o.m. opštim pravcem D. Zelinja — G. Lukavac — Vida — Vučjak (k. 210) napadajući Gradačac sa zapadne strane manevrom levog obuhvata.

Zona širenja zapadno Mujkići — Petrovac — k. 320 — Krečnice — Vučjak — Srnava (sve zaključno) obezbeđujući se levo na komunikaciji Modriče — Gradačac.

Zona širenja desno (isključno) D. Lukavac — Humka (k. 288) (isključno).

Po zauzimanju Gradačca postaviti se jednim delom zapadno od Skugrića na komunikaciji Modriča — Gradačac a jednim delom prema Čardaku. Hvatati vezu desno sa jedinicama »Z« koje će se nalaziti na komunikaciji Bos. Samac — Gradačac kod Šljoke.

Na ovim položajima dobro se utvrditi i slati izviđačka odeljenja u pravcu Čardaka i Modriče.

Leva kolona: sastav jedinice Š

Zadatak: Krenuće sa polaznih položaja 6-og o.m. opštim pravcem G. Zebnja sa dva svoja dela koji treba da izbiju na liniju k. 391 — Tadića brdo — Zelinjsko brdo (trig. 534) sa zadatkom obezbeđenja levog boka naših snaga. Jedan svoj bataljon uputiće pravcem Crno brdo — Humka (k. 381) sa zadatkom potpomaganja jedinica R.

Sa desnim krilom jedinica S održavati čvrstu vezu. Desno održavati vezu sa levim krilom jedinica R.

Evakuacija ranjenika:

Mediko-san. bataljon nalaziće se u D. Srebreniku, odakle će se ranjenici dalje evakuisati preko Lisovića — Bukinje — Tuzla.

Glavni centar veze nalazi se u Srebreniku, gde će sve jedinice uspostaviti vezu telefonsku. Svaka 2 sata slati pismene izveštaje po kuririma.

Brigade će uputiti po 2-dva kurira-konjanika sa polaznih položaja za napad u Zuberovo brdo, gde će se nalaziti osmatračnica štaba E.

Pismene izveštaje slati na osmatračnicu štaba E na Zuberovo brdo a telefonski izveštavati preko centrale u Srebreniku.

Postupak sa zarobljenicima

Jedinice koje budu imale zarobljenike postupaće sa njima po međunarodnom ratnom pravu i odmah ih sprovoditi najkraćim putem štabu E.

Snabdevanje jedinica sa hranom vršiće se iz diviziske intendanture iz Bukinja.

Osmatračnica štaba E nalaziće se na Zuberovo brdo, gde slati izveštaje.

Popuna bojne komore narediće se usmeno na terenu.

U toku napada sadejstvovaće naša avijacija, te će jedinice obeležavati položaje na kojima se nalaze paljenjem vatri, slame, sena itd.

Centar veze u II fazi borbe biće u Srnicama.

Napomena: napominjemo da ishod borbe u ovom zadatku zavisi od pravilnog i brzog manevara jedinica, jačine udara, pravilnog sadejstva između jedinica kao i gonjenja neprijatelja po zauzetim položajima. Ne dozvoliti neprijatelju da daje nigde organizovani otpor. Tu naši rukovodioci treba da pokažu majstorstvo u vođenju svojih jedinica, da čvrsto drže jedinice u rukama i lično utiču na borce. Ovaj zadatak mora se shvatiti najozbiljnije od strane rukovodioca i boraca, a sa onim rukovodiocima i borcima koji ne budu izvršili zadatak postupiće se najrigoroznije.

Znaci raspoznavanja za 5-i april su: bluza — Budva, za 6-i april cipele — Cetinje. Ugovoreni znaci su: dvaput dizanje vertikalno puške u vis.

Na izvršenje.¹¹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POLITIČKI KOMESAR
potpukovnik,
Milojica Pantelić

KOMANDANT—PUKOVNIK,
Bajko Tanasković

NAČELNIK ŠTABA
major,
Voj. Sekulić

¹¹ Vidi dok. br. 60.

BR. 42

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 4. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U
REJONU GRACANICE¹**

N
O. br. 125
4. IV. 1945
U 16 čas.

Z A P O V E S T

(Sekcija Bijeljina, Tuzla, Derventa. Razmera 1 : 100 000)

PODATAK O NEPRIJATELJU:

²

ZADATAK NASE JEDINICE:

U sklopu opštih zadataka naša jedinica dobila je jedan od prvorazrednih — energičan pritisak na neprijatelja ispred naših položaja u cilju ovlađivanja istima kao i sa neprijateljskim uporištem Gračanicom, aktivno sadejstvo jedinicama koje dejstvuju desno od nas i uporna i otsudna odbrana položaja koje sada držimo na slučaj eventualnih neprijateljskih protivnapada od pravca Gračanice i Sokola.

U cilju izvršenja prednjeg zadatka

N A R E Đ U J E M O :

Jedinica B:³ I faza — 5. april.

5 aprila 1945 god. u 5 časova ujutru sa jednom polovinom svojih snaga napašće na deo neprijateljskog položaja: s. Pribava — Straževac (K. 336) — K. 393, dok će jednu četvrtinu svojih snaga pomeriti nešto udesno i unapred: Tunjevac — k. 274, k. 298, koja će služiti kao bliska i neposredna rezerva snaga koje napadaju na K. 393 i istovremeno kontrolisati i zatvarati prostor do levog krila jedinice 2,⁴ a jednu četvrtinu svojih snaga postaviti kao taktičku rezervu na komunikaciji Tuzla — Gračanica (s. Durač — s. Donja Lohinja).

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—3, k. 1330.

² Izostavljeni tekst je istovjetan sa uvodnim dijelom zapovijesti 2. armije (vidi dok. br. 38).

³ Dvadeseta brigada 45. divizije

* Dvadeset četvrta brigada 45. divizije.

*Jedinica G.*⁵ I faza — 5. april.

5 aprila u 5 časova ujutru sa polovinom svojih snaga napasće neprijatelja koji se naiazi u s. Karanovac u cilju što bržeg ovladivanja sa pomenutim selom i izbijanja na liniju Karanovac (K. 160) — Greblje Brdo (K. 428), dok će jednu četvrtinu svojih snaga orijentisati levo prema Velikoj i Maloj Ostravici sa zadatkom ovladivanja istima i sprečavanja eventualnog neprijateljskog bočnog dejstva, a jednu četvrtinu svojih snaga zadržati kao taktičku rezervu na prostoriji s. Sočkovac. Deo snaga koji dejstvuje niz levu obalu r. Spreče treba i mora da ispolji svoje vatreno dejstvo i na desnu obalu r. Spreče u cilju pomoći jedinicama B koje napadaju s. Pribavu i Straževac.

Jedinice 2: I faza — 5. april

5 aprila u 5 čas. ujutru sa jednom polovinom svojih snaga napasće neprijatelja na liniji: Piskavica — Stražba (K. 452), odnosno isturene neprijateljske položaje na K. 446 — K. 451 — K. 474, dok će jednu četvrtinu svojih snaga orijentisati pravcem: K. 327 — Durač, koja će služiti kao baza i neposredna rezerva jedinici koja napada na Stražbu (K. 452), a drugu četvrtinu svojih snaga postaviće kao taktičku rezervu na liniji s. Hrvati — s. Alibegovići. U toku napada održavati stalnu najtešnju vezu sa levim krilom jedinica S,⁶ i na najpogodniji način istome neposredno sadejstvovati u cilju olakšanja njegovog izbijanja na određenu liniju.

Sve jedinice po izbijanju i ovladivanju sa određenim linijama neprijateljskih položaja za 5 april pristupiće odmah organizaciji položaja i pripremama za prenošenje težišta borbe na pravac Sokol — Gračanica — Boljanić — Gostilj — Kono-pljište.

Jedinica L: Sa sadašnjih položaja potpomagaće napad jedinica B, G i 2 na celom frontu a naročito na desnoj obali r. Spreče.

Jedna baterija teških bacača 120 mm biće u toku dana pridodata jedinici 2 koja će je plasirati na najpovoljnijem mestu za uspešna tučenja neprijateljskih položaja Sokol — Piskavica — Stražba (K. 452).

4.)⁷ II faza — 6. april.

Početak napada za našu jedinicu i jedinicu S naknadno će se odrediti, jer to zavisi od razvoja situacije prema severu.

⁵ Dvadeset treća brigada 45. divizije

⁶ Odnosi se na 23. diviziju.

⁷ U originalu nedostaju redni brojevi 1, 2. i 3.

Po danu komore ne smeju da prelaze liniju[^]Miričina, sem komora za municiju, koje po predaji iste imaju odmah da se vrate iza ove linije. Sve druge komore od pomenute linije pa unapred mogu saobraćati samo noću.

6.) *Veza:*

- a. Radio veza biće po već ustanovljenom planu.
- b. Telefonska centrala N nalaziće se u s. Kamenici.
- v. Pored napred navedenih sredstava za vezu predvideti održavanje stalne i sigurne veze putem kurira. Relejna stanica N nalaziće se u s. Miričini.

7.) Stab N nalaziće se na osnovnom pravcu jedinice B (D. Orahovica), gde mu slati redovne izveštaje.⁸

Hirurška ekipa MSB [ataljona] nalaziće se u s. Donjoj Orahovici, gde joj upućivati sve ranjenike kojima je potrebna hirurška intervencija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik, Načelnik štaba — potpukovnik,
Savo Vukčević **Milan Abramović**

BR. 43

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 2. ARMIJE OD 5.
APRILA 1945. DOSTAVLJEN GENERALŠTABU JA¹

Za V. Š.

5. IV

1) Danas do 17 + 17 časova na sektoru Srnice, Druga krajiška brigada na desnom krilu zauzela s. Bijela i s. Potočani, izbila na r. B. Tinja. Sa delovima vodi borbu duž komunikacije Bukvik — Srnice kod žand. stanice, k. 134, istočna ivica s. D. Cerik i D. Hrgovi. Sledi.

2) Jedinice 25 + 25 zauzele s. Pašani, k. 499, Zloslut² k. 525, s. Perići, k. 447, s. Vrela, zaseok Pavići i k. 158. Panike k. 520 opkoljena, gde neprijatelj daje žilav otpor. Borba se nastavlja za s. G. Hrgovi i s. Ujdrovići. Sledi.

⁸ O dejstvima jedinica 45. divizije vidi dok. br. 62.

¹ Dokumentat (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—3, k. 274.

² Treba: Zlostub.

3) Jedinice 23 + 23 divizije zauzele k. 242, k. 266 Pili-povina, k. 309, Kupresi, Vranjevac, k. 459. Nastavljaju borbu kod Kapetanove Bine, gde neprijatelj ima tri tenka, jedna oklopna kola i flak, i za Monj. Na levom krilu zauzele s. Ho-džići, k. 450 i k. 505. Sledi.

4) Jedinice 45 + 45 divizije zauzele k. 446, samu k. 452 na Stražbi, s. Pribava i istočnu polovinu Straževca, (k. 336), Karanovac (k. 160), s. Brđani, Greblje Brdo, k. 428, M. i V. Ostravica. Sledi.

5) Neprijatelj na celom frontu daje vrlo žilav otpor. Naj-upornije brani komunikaciju Špionica — Srnice — Kupres — Srnice, kao i položaje Sokol — s. Piskavica — Stražba — Stra-ževac.

6) Na sektoru Srnice nije postignut postavljeni cilj za peti april.³ Zato za šesti predviđamo. Na sektoru Srnice produžiti napad sa 25 T 25 divizijom, uz sadejstvo jedne brigade 23 + 23 divizije,⁴ pravcem Vranjevac — s. Ker. p sa zadatkom ovlađi-vanja raskrsnicom Srnice — izbijanjem i držanjem linije s. Bijela — s. Cerik — Vučkovci i s. Kerep — s. Cosić — s. Buk, k. 319. Sledi.

7) Sa ove linije 25 + 25 divizija sa Drugom krajiškom brigadom produžava napad pravcem Srnice — Gradačac onda kada bude obezbeđena od Brčkog izbijanjem Pekovih jedinica u rejon s. G. Brka i presecajući komunikaciju Brčko — Srnice. Brigada 23 + 23 divizije ostaje u rejonu s. D. Medveđa u sa-stavu svoje divizije za operacije ka Doboju. Sledi.

8) Dve brigade 23 + 23 divizije, držeći čvrsto oslonce Vranjevac, k. 459 — Bandra, k. 404 — Stražba, orijentisane za dejstvo na sektoru Gračanice zajedno sa jedinicama 45 + 45 divizije. Napad na sektoru Gračanice preduzećemo posle sigurnog ovlađivanja raskrsnicom Srnice i presecanja komunika-cije Brčko — Srnice od strane Pekovih⁵ jedinica.⁶ Sledi.

9) Rezultati današnjih borbi još nisu poznati. Ima zarobljenih četnika i jedan Nemač iz [47 +] 47 puka. Na sektoru Srnice Nemci, ustaše, četnici, zelenokadrovci. Kod Gračanice na desnoj obali Spreče Nemci i ustaše, a na levoj četnici i nešto ustaša.⁷ Sledi.

10) Ovog momenta primljen izveštaj da je zauzeto s. Ce-rik na komunikaciji Brčko — Srnice, s. D. Hrgovi, s. G. Hrgovi, Kapetanova Bina i Monj (k. 533). Na Kapetanovoj Bini ubijeno bombama u kućama dvadeset nemačkih vojnika i jedan oficir. Kraj.

³ Vidi dok. br. 38.

⁴ Vidi dok. br. 59.

⁵ Peko Dapčević, komandant 1. armije JA.

⁶ Riječ je o Južnoj grupi divizija 1. armije (vidi dok. br. 38).

⁷ O numeraciji i rasporedu neprijateljevih snaga vidi dok. br. 38.

BR. 44

NAREĐENJE ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 5. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA FORMIRANJE
JEDINICA ZA VEZU¹

A

*Kopija*²

Odeljenje za veze
Str. pov. br. . . .
5 aprila 1945 g.
Položaj

Formiranje jedinica
za veze

A.

(Otseku za vezu)

Da bi se već dobiveni materijal za veze mogao odmah i
pravilno upotrebiti,

šefovi otseka za veze u štabovima divizija će **odmah** a
najdalje u roku od 5 dana (ukoliko nisu do sada) formirati je-
dinice i organe za vezu po novodobivenoj formaciji.

1. — Pri štabovima divizija bataljone za vezu,
2. — Pri štabovima brigada referente i čete za vezu,
3. — Pri štabovima bataljona vodove za vezu.

Za formiranje gore navedenih jedinica upotrebiti prven-
stveno stručno ljudstvo, a ukoliko istog nedostaje, stručno ljud-
stvo postaviti na odgovorna — rukovodeća mesta, a ostalo po-
puniti nestručnim ljudstvom, s tim što ćete isto praktičnim
radom u najkraćem roku osposobiti.

O izvršenju ovoga dostaviti pismeni izveštaj 14 ov. m-ca
do podne.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

V. D. Načelnika
odeljenja veze, poručnik

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg.
br. 19—1, k. 274.

² Dopisano mastilom.

³ Redakcija nije pronašla izvještaje o kojima je riječ. Međutim,
prema gornjem naređenju prišlo se formiranju jedinica za vezu (vidi
Arhiv VII, reg. br. 23—1, k. 274).

BR. 45

POHVALA ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 6. APRILA 1945.
7. BRIGADE 23. DIVIZIJE ZA PRIMJERNU UPORNOST I
JUNAŠTVO U ODBRANI POLOŽAJA U REJONU GRAČA-
NICE¹

P O H V A L A

Štaba II Armije od 6-IV-1945 god.

Na dan 23 marta ove godine jače nemačke snage vršile su žestoke i artilerijom potpomognute napade na sektoru Srnice — Gračanica.² Položaje koje je organizovala i vešto branila 7 brigada XXIII udarne divizije, neprijatelj nije mogao zauzeti ni posle osamnaestočasovne borbe.

U svim borbama od 23 marta do 5 aprila ova brigada uspešno je izvršavala sve postavljene zadatke.

Za primernu upornost, junaštvo i spretnost u odbrani položaja, pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i političke komesare 7 brigade XXIII udarne divizije na čelu sa zamenikom komandanta kapetanom **Ljubom Velićem** i političkim komesarom majorom **Cabarkapom Milanom**.

Neka je slava drugovima palim u ovoj borbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

V.d. političkog komesara,
pukovnik
Blažo Lompar, s.r.

Komandant — general-lajtnant
Koča Popović, s.r.

Da je ovaj prepis veran svom izvorniku —

(M. P.)

o v e r a v a
načelnik — kapetan,
Zivomir Milovanović

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—5, k. 1069.

² Vidi dok. br. 29, objašnjenje br. 3.

BR. 46

**ZAPOVIJEST ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 8. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA
MODRICU I GAREVAC¹**

E
O. br. 162
8 aprila 1945 g.
Položaj
u časova

Z A P O V E S T

Sekcija: Tuzla — Derventa, razmera 1 :100.000

Posle uspešnog razbijanja neprijateljskih snaga na području Majevice i u zahvatu komunikacije Brčko — Srnice — Gračanica neprijatelj je izgubio najglavnija uporišta u ovom delu Bosne: Brčko,² Gradačac³ i Gračanicu.⁴

Sve nemačke snage povukle su se preko Save,⁵ tako da se na području reke Bosne nalaze samo pojedine ustaško-četničke grupe, takođe demoralisane i nesposobne za ma kakve ozbiljnije borbe.

Prema najnovijim podacima u Modriči nalazi se oko 500 zelenokadrovaca.⁶ U Garevcu i Čardaku nalazi se oko 200 ustaša.⁷ Četničke snage⁸ u jačini oko 1.000 vojnika, usled pritiska naših snaga prema severu, povukle su se prošle noći preko komunikacije Gradačac — Modriča i krenule za Trebavu. Navodno imaju nameru da se prebace na Ozren.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 46—2, k. 1090.

² Brčko su 7. aprila 1945. oslobodile jedinice Južne grupe divizija 1. armije. Glavni stožer NDH u svom izveštaju od 9. aprila 1945. kaže: »Nakon uzaludnih pokušaja da se neprijatelj izbaci, posada iz Brčkog povukla se na sjevernu obalu Save...« (vidi Arhiv VII, reg. br. 9—1, k. 49).

³ Gradačac su oslobodile jedinice 25. divizije (vidi dok. br. 60).

⁴ Gračanicu su 7. aprila 1945. oslobodili dijelovi 23. divizije. Iz dnevnog izvješća Glavnog stožera oružanih snaga NDH od 9. aprila 1945 (Arhiv VII, reg. br. 9—1, k. 49) vidi se da je posada iz Gračanice povučena noću 6/7. aprila 1945. Opširnije o tome vidi dok. br. 58 i 62.

⁵ O povlačenju tih snaga vidi dok. br. 38, objašnjenje br. 2.

⁶ Vjerovatno je riječ o 39. zelenokadrovskoj bojni (vidi dok. br. 7 i 33).

⁷ Radi se o dijelovima 12. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 33, objašnjenje br. 3).

⁸ Odnosi se na Posavsko-trebavski četnički korpus (vidi dok. br. 38, objašnjenje br. 8).

U vezi novonastale situacije naša divizija dobila je zadatak da najkasnije do 10 o.m. izbije u dolinu r. Bosne na prostori Modriča — Koprivna i likvidira neprijateljska uporišta Modrica — Garevac.

U vezi izvršenja prednjeg

N A R E Đ U J E M O :

Desna kolona, jedinice R⁹

Zadatak: sutra 9-og o.m. tačno u 18 časova izvršiće napad osnovnim pravcem Skugrić — Garevac — Modriča. Granica zone dejstva u desno prema potrebi sa ciljem obuhvata Garevca sa severoistočne strane a u levo komunikacija Skugrić — Modriča (isključno). Treba angažovati potreban deo snaga za likvidaciju Garevca, a po likvidaciji istog jednu trećinu snaga zadržati u Garevcu orijentišući se prema Samcu a ostalim snagama napada direktno na Modriču iz istočne strane. Štab neka odredi potrebnu rezervu.

U levo održavati vezu sa jedinicama Š¹⁰ koje će u isto vreme napadati na Modriču osnovnim pravcem Kulina — Tarevci — Modriča.

Neprijateljske odbrane u Garevcu savladati brzo tako da u zajednici sa jedinicama Š pristupi se zajedničkoj likvidaciji Modriče.

Po ovladavanju Modričom jednu trećinu svojih snaga ostaviti na položajima istočno od Modriče osiguravajući se prema Samcu. Sa ostalim snagama zaposesti položaje Brestovo (k. 255), Brijeg (k. 374),¹¹ Kužnjača (k. 209)¹² sa zadatkom kontrola doline Bosne i prikupljanje podataka o neprijateljskim snagama na levoj obali Bosne.

Leva kolona, V¹³

Zadatak: sutra 9-og o.m. u 18 časova izvršiće napad na Modriču opštim pravcem Skugrić — Orahovo — Razvala — Kulina — Tarevci. Granica zone širenja u desno komunikacija Gradačac — Modriča (zaključno) a levo prema potrebi.

Štab će predvideti potrebnu rezervu koju držati u rejonu Kulina (k. 288). Istu upotrebiti za osiguranje leđa sa pravca Trebave ili eventualno, ako ustreba, pomoći jedinicama koje napadaju.

⁹ Devetnaesta brigada 25. divizije.

¹⁰ Šesnaesta brigada 25. divizije.

¹¹ Vjerovatno: trig. 257.

¹² Treba: 203.

¹³ Riječ je o 7. brigadi 23. divizije (vidi dok. br. 25).

U desno održavati vezu sa jedinicama R.

Po ovladavanju Modričom bez ikakvog zadržavanja nastaviti pokret sa ciljem izbijanja na prostoriju Brestovo, k. 255 (isključno) — Koprivna, k. 324 (zaključno). Na toj liniji utvrditi se, kontrolisati dolinu reke Bosne i prikupljati podatke o neprijatelju sa druge strane reke. Predvideti rezervu na tim položajima, kontrolisati u dubinu Trebave i jednovremeno osiguravati leđa od eventualnih napada četničkih grupa sa Trebave.

Rezerva jedinice K

Sutra 9-og o.m. tačno do 18 časova postaviće se na prostoriji s. Skugrić zapadno od komunikacije i služiti za vreme operacije kao opšta rezerva.

2. Ovaj štab nalaziće se u Skugriću, sa kojim se do 18 časova povezati telefonski i za svo vreme operacije biti u stalnoj telefonskoj vezi.

3. Mediko-sanitetski bataljon nalaziće se u Gradačcu, gde slati sve ranjenike.

4. Brigadne komore postaviti na takva mesta da ih brigade svojim rasooredom osiguravaju.

5. Za vreme borbe slati česte izveštaje preko telefona a na svaka 2 sata pismene izveštaje sa tačnim naznačenjem situacije na dotičnom sektoru gde se napada. Upozoravamo štabove da budu tačni u izveštavanju. Pre početka napada, t.j. kada jedinice krenu u napad svaka brigada poslaće ovom štabu po tri dobra kurira za vezu.

6. Hranom i ubojnim materijalom snabdevati se preko komande pozadine ovog štaba, koji će doturati materijal i sve ostalo u Srnice.

7. Znaci raspoznavanja ostaju oni koje ste dobili. Ugovoreni znaci za noć 9/10 Marko — Mile a po danu 10-og jedanput puška u vis.

Štabovi neka dobro pripreme jedinice za izvršenje ovoga zadatka¹⁴ jer je neprijatelj slab i demoralisan i pred jakim naletom nije sposoban dati ozbiljnijeg otpora.

Prijem ove zapovesti pismeno potvrditi.

Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POLITIČKI KOMESAR

KOMANDANT—PUKOVNIK,

potpukovnik,

Rajko Tanasković

Milojica Pantelić

NAČELNIK ŠTABA

major

Voj. Sekulić

¹⁴ O izvršenju zadatka vidi dok. br. 60.

BR. 47

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 8. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA
KONOPLJIŠTE¹**

N

O. br. 130
8. IV. 1945.

Z A P O V E S T

Sekcije: Derventa, Tuzla. Razmer 1 : 100.000

I. PODACI O NEPRIJATELJU.

Po oslobođenju Gračanice² i položaja severozapadno od ove naše jedinice u toku noći 7/8 o.m. izbile su na liniju: Zoljin Vis (K. 527) — Delić Brdo (K. 499) — s. Lukavica — Mujkovača (K. 419) — s. Klokotnica — Samarić (K. 202) — s. Orašje — Visoka Ravan — Veliki i Mali Gostilj (K. 774) — Velika i Mala Ostravica (K. 917).

Neprijatelj, Nemci,³ ustaško-zelenokadrovske⁴ i četničke bande⁵ u neredu se i bez otpora povlače prema dolini r. Bosne.

II. PODACI O NAŠIM SNAGAMA.

Operativna grupa divizija I Armije noću 7 i 8 o.m. oslobodila je grad Brčko,⁶ važno neprijateljsko uporište na levoj obali Save, i sada brzo nadire i čisti levu obalu Save prema Modriči i Bos. Samcu.

Po oslobođenju grada Sarajeva⁷ naše trupe brzo napreduju niz dolinu reke Bosne, čiste neprijateljska uporišta i uništavaju neprijateljsku živu silu i ratni materijal.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—3, k. 1330.

² Vidi dok. br. 58.

³ i ⁵ O njemačkim i četničkim snagama vidi dok. br. 38.

⁴ U rejonu Doboja nalazile su se 12. i 15. ustaško-domobranska divizija. O borbama u ovom rejonu vidi Ratni dnevnik Vrhovne komande Vermahta (Persi Ernst Sram, str. 1224) i izvještaje Glavnog stožera oružanih snaga NDH (Arhiv VII, reg. br. 10—1/1, k. 49).

⁶ Brčko su oslobodile jedinice Južne operativne grupe divizija (vidi dok. br. 38, objašnjenje br. 9).

⁷ Sarajevo su 6. aprila 1945. oslobodile jedinice Operativne grupe korpusa (2, 3. i 5. korpus) (vidi Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, 2. knjiga, str. 566—569).

III. ZADATAK NAŠIH JEDINICA.

U sklopu opštih pretstojećih zadataka naša jedinica dobila je zadatak sa svim delovima prebaciti se na levu obalu r. Spreče i smestiti se na prostorijski jugozapadno od ove, gde će pristupiti brzoj organizaciji i pripremi jedinica za pretstojeće zadatke.

Za izvršenje prednjeg zadatka

N A R E Đ U J E M O :

B⁸ Jedinica će odmah otpočeti prebacivanje na levu obalu r. Spreče i razmestiti se na prostorijski s. Boljanići i zapadni zaseoci ovoga sela, zaposedajući odmah liniju: s. Orašje — Gavran Vis — Visoka Ravan (K. 383). Sa ove linije jedinica će preduzeti izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju, organizaciji položaja i hvatanju dodira sa neprijateljem.

G⁹ Jedinice će se rokirati nešto u levo i zaposesti liniju: Veliki i Mali Gostilj (K. 774) — Prisoja (K. 608) — Velika i Mala Ostravica. Sa ove linije jedinica će pristupiti nasilnom izviđanju predterena i izvršiti napad na s. Konopljište u cilju čišćenja istog. Liniju Veliki i Mali Gostilj (K. 774) — Prisoja (K. 608) smatrati kao glavnu liniju i istu fortifikacijski urediti kopanjem rovova i pravljenjem zaklona za eventualnu otsudnu odbranu. Jedinica će obratiti naročitu pažnju svome levom boku i preduzeti duboka izviđanja prema Maglaju u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju.

Jedinica će otpočeti prebacivanje preko r. Spreče a po prebacivanju jedinice B (danas oko 16 časova) i razmestiti se na prostorijski s. Karanovac, Sočkovac i okolnim zaseocima, gde će služiti kao opšta rezerva.

IV. Skreće se pažnja jedinicama B i 2¹⁰ da u toku dana mogu prebacivati na levu obalu r. Spreče samo borbene delove i lakšu (konjsku) komoru, jer most na Spreči kod Karanovca nije još osposobljen za prelazak težih delova — kola. Kola će moći prelaziti tek 9 o.m. od 12 časova. Do toga vremena sve teže delove komora jedinice će prikupiti u najvećem redu južno od Gračanice — s. Pribava i komunikacija do ciglane, kada će otpočeti prebacivanje.

⁸ Dvadeseta brigada 45. divizije

* Dvadeset treća brigada 45. divizije

¹⁰ Dvadeset četvrta brigada 45. divizije

V. Štab N od danas u 14 časova nalaziće se u s. Karanovac, gde mu dostavljati redovne izveštaje.¹¹

VI. Veze: za vezu sa ovim štabom i potčinjenim jedinicama koristiti sva raspoloživa tehnička i ljudska sredstva. Uspostavljene telefonske linije strogo kontrolisati i držati ih u ispravnosti.

VII. Ishrana jedinica će se vršiti i dalje onako kako se obavljala do sada: preko sopstvenih intendantura, na terenu kao i preko intendanture (Komande pozadine) N.

VIII. M.S.B, [ataljon] privremeno će se smestiti u Gračanici.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik, Načelnik štaba — potpukovnik
Milan Abramović

¹¹ Vidi dok. br. 62.

BR. 48

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 9. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA OVLAĐAVANJE
DESNOM OBALOM BOSNE OD MODRICE DO UŠĆA PA-
KLENICE¹**

A
Op. br. 310
9 aprila 1945 g.
u 22,15 čas.

Z A P O V E S T

Sekcije Tuzla, Derventa, Zenica i Kladanj 1 : 100.000

Posle oslobođenja Sarajeva i Brčkog neprijatelj se povlači na celom Bosanskom vojištu. Sa sektora Sarajeva neprijatelj se povlači dolinom Bosne preko Doboja ka Brodu.² Glavnina neprijateljskih snaga od Brčkog prebacila se na levu obalu Save,³ a njegove pomoćne snage (ustaše, četnici i zelenokadrovci) na liniju Bosanski Samac — Modriča.⁴ Neprijateljske snage sa sektora Gračanice odbačene su ka Doboju.⁵

Naše jedinice koje su napadale Brčko produžile su nadiranje ka Bosanskom Samcu.® U dolini Bosne naše jedinice oslobodile su Visoko i Kiseljak,⁷ očistivši celu prostoriju od ovih mesta do Sarajeva, nastavljajući dalje gonjenje neprija-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 15—1, k. 272.

², ¹² i ¹³ Sarajevo su branile jedinice 21. planinskog armijskog korpusa. One su grad napustile noću 5/6. aprila 1945. i povukle se prema Zenici. U rejonu Zenica — Busovača nalazila se njemačka 7. SS divizija »Princ Eugen« a u rejonu Kiseljaka 369. legionarska divizija. Osmog aprila 1945. u rejon Busovača — Lašva došla je i 181. pješadijska divizija, koja je odmah prešla na prostor Zepče — Zavidovići. Sa ove prostorije njemačke jedinice su nastavile da se povlače dolinom r. Bosne. Poslednje jedinice ovog korpusa prešle su Savu 18. aprila. Izvlačenje Nijemaca obezbjeđivale su ustaško-domobranske jedinice. (Vidi Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6; Ratni dnevnik njemačke Vrhovne komande, str. 1226—1228; Erih Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 123—124).

³ U pitanju su njemačka 22. i 117. pješadijska divizija (vidi dok. br. 37 i 38).

⁴ Odnosi se na 12. ustaško-domobransku diviziju i četnike Posavsko-trebovskog i Majevičkog korpusa (vidi dok. br. 33 i 38).

⁵ Riječ je o dijelovima 12. ustaškog djelatnog zdruga (vidi dok. br. 24).

⁶ U pitanju su jedinice Južne grupe divizija 1. armije JA (vidi dok. br. 38, objašnjenje br. 9).

⁷ Te gradove su oslobodile jedinice 10. divizije JA (vidi Arhiv VII, reg. br. 38—3 i 40—3, k. 855).

telja dolinom Bosne, na kom pravcu neprijateljske zaštitnice daju žilav otpor.

Naše jedinice na pravcu Srnice — Gradačac u toku su daljeg nadiranja ka Modriči, a na pravcu Gračanica — Doboj u toku su borbe za ovladavanje prednjim položajima neprijateljskog mostobrana kod Doboja.

U rejonu Doboja nalaze se neprijateljske snage jačine oko 6000 vojnika, sastavljene iz sledećih jedinica: delovi »Princ Eugen« divizije (2. bataljon, 2 čete dopunskog bataljona, 1202. samostalni bataljon sastavljen od bivših bolesnika i ranjenika),⁸ 4., 5., 14., i 25. ustaška bojna, 2. bojna 11. ustaškog zdruga, 2. bojna 14. hrvatske divizije.⁹ Oko polovinu ovih snaga nalazi se u samom Doboju, a druga polovina drži defanzivni mostobran na desnoj obali reke Bosne na liniji: Bečanj (k. 495) — Ciganište (k. 366) — Krkoje (k. 476) — s. Klokotnica — s. Suho Polje — Grebić kosa (k. 341), a dalje ka jugu na prostoriji Trešnjik (k. 393) — s. Paklenica — s. Striježevica nalazi se Ozrenski četnički korpus jačine oko 1200.¹⁰ U rejonu Doboja neprijatelj raspolaže sa osam topova i 12 flakova (flakovi služe uglavnom za protivavionsku odbranu grada). Kod železničke stanice Trbuk nalazi se oko 200 belogardejaca¹¹ sa 2 topa 75 mm. Južno od Doboja neprijatelj drži uporišta Maglaj (400 Nemaca i 150 domobranske milicije)¹² i Zavidovići (oko 400 Nemaca i jedna satnija ustaša).¹³ U Maglaju ima 3 bacača i 10 flakova. U toku današnjeg dana naši izviđački i obaveštajni organi primetili su po izvesnim znacima da neprijatelj vrši pripreme za pokret jedinica iz Doboja.

Jedinice III Korpusa¹⁴ u pokretu su od Sarajeva preko Vareša sa zadatkom izbijanja na reku Bosnu na osek Maglaj — Zepče, gde predviđamo da će njegovi prednji delovi izbiti 10 ov. meseca.

⁸ Radi se o grupi »Gajger« (vidi dok. br. 18 i 23).

⁹ Iz naređenja 16. ustaškog stajaćeg zdruga od 13. aprila 1945 (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 114) vidi se da su se u Doboju nalazile 2., 4. i 5. ustaška bojna, u Derventi 1., 3. i Jurišna bojna, a u Plehanu jedna detašovana ustaška satnija. Međutim, u Ratnom dnevniku njemačke Vrhovne komande (Persi Ernst Sram, str. 1224) stoji da su 5. aprila 1945. u Doboju bile 12. i 15. ustaško-domobranska divizija, a da su se 17. i 14. ustaško-domobranska divizija nalazile u rejonu Broda. O ovim ustaško-domobranskim jedinicama govori se i u Ratnom dnevniku majora Berna (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6). U njemu stoji da je 17. ustaško-domobranska divizija došla iz Maglaja u Doboj 12. aprila 1945. godine.

¹⁰ O Ozrenskom četničkom korpusu vidi dok. br. 18.

¹¹ Vidi dok. br. 60, objašnjenje br. 15.

¹⁴ O dejstvima 3. korpusa JA vidi Arhiv VII, reg. br. 26—1, k. 405, reg. br. 43—5 i 44—5, 1258.

Prema podacima primljenim ovog momenta, naše jedinice na levoj obali Spreče u toku današnjeg dana produžile su nadiranje ka Bosni i sa prednjim delovima izbile na liniju s. Joševa — Lanište (k. 227) — Kameničko brdo — Ilijin grob — s. Čolići — s. Blatnjaci. U daljem nadiranju naišle su na jači otpor Nemaca ispred celog fronta. Tako isto neprijatelj je minirao pojedina mesta u dolini Bosne, u glavnom duž pruge, koja su ograđena žicom, i poseo je neposredno levu obalu r. Bosne.

U vezi sa daljim operacijama na pravcu Brčko — Samac, dolinom Bosne, i orijentacijom III Korpusa ka Maglaju i Zepču, zadatak »A« je: da što pre ovlada desnom obalom r. Bosne i izbije na r. Bosnu od Modriče do ušća r. Paklenice, 3 km južno od železničke stanice Trbuk, preseče komunikacije koje vode desnom obalom Bosne i na najpogodnijim mestima prebaci pojedine delove na levu obalu Bosne obrazujući lokalne mostobrane kao oslonce za brzo prebacivanje jedinica u cilju oslobođenja Doboja i ovladavanja obema obalama r. Bosne. Na taj način potpuno preseći otstupnicu neprijateljskim snagama koje se od Sarajeva povlače ka severu.

U vezi već izdatih počesnih zapovesti, —

N A R E Đ U J E M O :

1. — »E«.¹⁵ 10 aprila tek. god. produžava napad opštim pravcem Gradačac — Modriča, sa zadatkom da ovoga dana do mraka izbije na r. Bosnu na otseku Modriča (zaključno) — s. Koprivna (zaključno), sa težištem na levom krilu. U momentu izbijanja na r. Bosnu, na najpogodnijim mestima odmah izvršiti forsiranje reke i obrazovati čvrst mostobran kao oslonac za produženje operacija na levoj obali r. Bosne.

»Z«¹⁶ postaviti na prostoriju Gradačca, orijentisati ga prema Samcu i za dalje operacije staviti na raspoloženje »I«.¹⁷ U toku izvršenja ovog zadatka održavati čvrstu vezu sa levim krilom »I«. Naročito obratiti pažnju na levo krilo, bok i pozadinu, pošto se u rejonu Trebave nalaze izvesne četničke snage.

2. — »S«.¹⁸ 10 ov. m. u 5 časova napada, sa dostignute linije u toku današnjeg dana, na neprijatelja na liniji Bečanj — Ciganište (k. 366) — Krkoje (k. 476) — s. Klokotnica, sa zadatkom ovladavanja neprijateljskim mostobranom severno od r. Spreče, izbijanja na r. Bosnu na otseku s. Bušletić — ušće

¹⁵ Odnosi se na 25. diviziju (vidi dok. br. 25).

¹⁶ Druga brigada 17. divizije

¹⁷ Sedamnaesta divizija

¹⁸ Dvadeset treća divizija

r. Spreče. Težište napada treba da bude uglavnom sa severa, obuhvatajući neprijatelja i sa juga.

Granice zone napada: južno r. Spreča, a severno po potrebi.

Naročito obratiti pažnju na desno krilo, bok i pozadinu, pošto ima izvesnih četničkih snaga na Trebavi.

Po izbijanju na r. Bosnu, sa potrebnim delovima izvršiti forsiranje r. Bosne na najpogodnijem mestu, s težnjom da isto bude što bliže Doboju. Određenim jedinicama za izvršenje ovog zadatka tačno predvideti liniju užeg mostobrana, na kojoj da se utvrde, potreban broj oruđa koja će svojom vatrom sa desne obale potpomagati, forsiranje i održanje užeg mostobrana do prebacivanja jačih delova koji će sa osloncem na isti produžiti napad u cilju izbijanja na širi mostobran i napada na Doboj sa severne i severozapadne strane.

Preduzeti sve mere, da se ne dozvoli neprijatelju da poruši most na r. Spreči, a sadejstvovati delovima »N«¹⁹ pri sprečavanju neprijatelja da poruši most na r. Bosni (specijalna odeljenja, bacači, mitraljezi, topovi), s težnjom da što pre ovlada oomenutim mostom, odnosno sadejstvuje »N« pri ovlađivanju mostom na r. Bosni.

3. — »N«. 10 ov.m. u 5 časova napada, sa dostignute linije u toku današnjeg dana, na neprijatelja na liniji Glavica (k. 283) — s. Vrtlići — s. Pridjel — Brdice — Bresnato brdo — Stražba (k. 385) — s. Radići — s. Božići — Njivice (k. 546) — s. Paklenica, sa zadatkom ovlađivanja neprijateljskim mostobranom južno od r. Bosne, izbijanja na r. Bosnu na otseku ušće r. Spreče — željeznička stanica Trbuk (zaključno). Težište napada treba da bude na desnom krilu, obuhvatajući neprijatelja na otseku Glavica — Brdice i sa juga.

Granice zone napada: severno r. Spreča, a južno r. Paklenica.

Predvideti sve mere da se odmah po izbijanju na r. Bosnu po mogućstvu ovlada mostobranom na r. Bosni i to suvoputnim na raskrsnici Doboj — Gračanica i Doboj — Maglaj i željezničkim mostom jedan km. južno od željezničke stanice Usora. U svakom slučaju predvideti sve mere da se bezuslovno onemogućiti neprijatelju rušenje pomenutih mostova (specijalna odeljenja, mitraljezi, bacači, topovi). Takođe predvideti najtešnje sadejstvo »S« pri onemogućavanju neprijatelju rušenja mosta na Spreči i ovlađivanju od delova »S«.

Po izbijanju na r. Bosnu odmah preduzeti mere rušenja manjih objekata na željezničkoj pruzi, koje će onemogućiti neprijateljski saobraćaj, a u isto vreme da ne budu rušenja većeg

¹⁹ Četrdeset peta divizija

obima koja mi nećemo moći duže vremena opraviti. Naročito primenjivati postavljanje eksploziva na prugu, kao i nagaznih mina, rušenje propusta i mosta na rečici Paklenici.

U cilju stvaranja preduslova za brzo forsiranje r. Bosne i napada na Doboj sa juga, po izbijanju na r. Bosnu sa potrebnim delovima na najpogodnijim i najlakšim mestima izvršiti prelaz r. Bosne, pri čemu težiti da ista budu što bliže Doboju. Prebačeni delovi na levu obalu odmah da se utvrde n» užem mostobranu a za njihovo potpomaganje u toku prebacivanja i čvrsto držanje dostignutog mostobrana predvideti potreban broj automatskog oružja, bacača i topova koji će imati zadatak isključivo da pomažu i štite prebačene delove. Ukoliko dalji razvoj situacije bude dozvoljavao forsiranje r. Bosne sa većim, odnosno svima jedinicama, isto odmah preduzeti «a osloncem na već dostignute lokalne mostobrane, ostavljajući trećinu snaga na desnoj obali.

Obratiti pažnju na pravac od Maglaja dolinom r. Bosne.

4. — Artilerija:

— za *neposredno potpomaganje* (kolonska artilerija): na pravcu napada »S« postaviti dve grupe i to

— jednu bateriju minobacača na pravcu komunikacije Gračanica — Prnjavor — Bušletić; a

— dve baterije pukovskih topova, jednu bateriju minobacača i jednu bateriju topova »Zis« na komunikaciji u dolini Spreče. Zadatak: neposredno potpomaganje napada »S« ispred celog fronta, a eventualno i napada desnog krila »N«, naročito pri ovladivanju neprijateljskim osloncem Glavica, mostom na Spreči i mostovima na Bosni.

Na pravcu napada »N« postaviti jednu bateriju pukovskih topova i jednu bateriju topova »Zis«, sa zadatkom neposrednog potpomaganja napada »N« ispred celog njegovog fronta, a eventualno potpomaganje levog krila »S«, naročito pri ovladivanju neprijateljskim osloncem Krkoje i mostom na r. Spreči.

— *Protivkolsku artileriju* podeliti na sve tri komunikacije i to: jedan vod na severnu komunikaciju, jednu bateriju na centralnu i jednu bateriju na južnu komunikaciju. Zadatak: uništenje neprijateljskih tenkova u slučaju njihove pojave na tim pravcima, a po potrebi upotrebiti je za potpomaganje napada pešadije, naročito dejstvom na neprijateljske bunkere, utvrđena mitraljeska gnezda i uopšte pojedine vatrene oslonce koji se uporno brane i svojom vatrom ometaju napad naše pešadije.

— *Prateća artilerija*: potreban broj oruđa pukovskih topova odrediti i pridati pojedinim pešadiskim jedinicama sa

zadatkom neposrednog praćenja i dejstva protiv onih ciljeva koji ometaju napredovanje pešadije.

— *Glavnina artilerije*: 2 baterije topova »Zis«, dve haubičke baterije, pod komandom Komande artilerije »A«, sa zadatkom kontrabatiranja ispred celog fronta »S« i »N« i ojačanja dejstva artilerije za neposredno potpomaganje. Istu postaviti na centralnoj komunikaciji na prostoriji s. Brijesnica — Stjepan polje — Bare.

— Komanda artilerije »A« svojom zapovešću detaljno će regulisati podelu komandovanja i način sadejstva, pri čemu naročito imati u vidu blagovremeno prebacivanje artilerije po ešelonima prema meri napredovanja pešadije tako, da sva naša artilerija u momentu izbijanja pešadijskih delova na r. Bosnu može efikasno tući levu obalu i ceo sistem neposredne odbrane Doboja. Naročito precizirati broj utroška metaka.

5. — Veze:

— Osa veze Tuzla — Gračanica — Doboj.

— Centar veze Gračanica, sa istaknutom centralom u školi kod k. 202 (Samarić). Za ovu centralu vezaće se »S« i »N« 10 ov.m. do početka napada. »E« neće uspostavljati telefonsku vezu, već će vezu sa nama održavati radio-putem.

— Radio-veze po dosadanjem planu, s tim što se veza ima održavati svaka tri sata i danju i noću.

— Kurirske veze: predvideti potreban broj kurira na kojima za slanje pismenih izveštaja i održavanje veze u slučaju nrekida telefonske linije.

U toku napada blagovremeno Drodužavati telefonske linije tako da se bezuslovno obezbedi stalna i sigurna veza staranjem od pretpostavljenih ka potčinjenim.

6. — Izveštaji:

Redovno nas izveštavati telefonskim putem o situaciji počev od 5 časova 10 ov.m., pa nadalje svaka 2 časa.

Radio-putem redovno nas izveštavati o situaciji i rezultatima dotadanje borbe u 12 časova i 20 časova. U slučaju prekida telefonske veze podnositi nam izveštaje svakom radio-vezom.

Detaljne pismene izveštaje²⁰ dostaviti nam po kuririma o situaciji i rezultatima borbe u 12 časova i 20 časova.

7. — Komunikacijski pravci:

— »A«: Tuzla — Gračanica — Doboj;

— »E«: Srnice — Gradačac — Modriča;

— »S«: Miričina — Gračanica — Prnjavor — Bušletić, sa delom Gračanica — Doboj;

²⁰ Vidi dok. br. 58, 60, 62 i 75.

— »N«: Miričina — Gračanica — Karanovac — Orašje
— Ilijin grob — Pridjel.

U toku dana sve komore ne smeju da prelaze liniju Karanovac — Gračanica — s. Malešići, sem komora sa municijom koje se po predaji iste imaju odmah najkraćim pravcem vratiti iza gore Domenute linije.

Raspored pozadinskih ustanova regulisaće komande pozadina imajući u vidu da iste ne smeju prelaziti navedenu liniju.

8. — Sanitetska služba:

Evakuacija ranjenika ima se vršiti komunikaciskim pravcima na način i sredstvima kako je to već regulisano. Po ovome će detaljno narediti odgovorni sanitetski rukovodioci.

9. — Komandno mesto: »A« Gračanica, osmatračnica k. 202 (Samarić).

10. — Prijem ove zapovesti pismeno potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
NAČELNIK ŠTABA
general-major,
Ljubo Vučković

Dostavljeno:

»E«, »S«, »N«,
K-di Artiljerije »A«,
K-di pozadine »A«.

BR. 49

**ZAPOVIJEST KOMANDANTA ARTILJERIJE 2. ARMIJE JA
OD 9. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA
ZA PODRŠKU PRI STVARANJU MOSTOBRANA NA LIJE-
VOJ OBALI BOSNE¹**

A
KOMANDA ARTILERIJE
K.A. Br. 310
9 aprila 1945 g.
u 24 čas.

Z A P O V E S T :
Sekcija Derventa 1 : 100.000

2

U vezi već izdatih delimičnih zapovesti

N A R E Đ U J E M :

1. — Protivkolska artilerija:

- Jedinica »U«³ dodeliće »S«⁴ jedan vod za dejstvo na komunikaciji Gračanica — Rijeka — Bušletić; jednu bateriju za dejstvo na komunikaciji Gračanica — Doboj.
- Jedinica »L«⁵ dodeliće »N«⁶ jednu bateriju za dejstvo na komunikaciji Gračanica — Orašje — Trbuk. Zadatak: uništenje neprijateljskih tenkova u slučaju njihove pojave na pomenutim pravcima, a po potrebi upotrebiti je i za dejstvo na neprijateljske vatrene tačke: minobacače, mitraljeze i rovove.

2. — Prateća artilerija:

- Jedinica »U«: u slučaju potrebe staviće na raspoloženje »S« jednu bateriju pukovskih topova, sa zadatkom neposrednog praćenja pešadiskih delova u toku napada.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 15—5/1, k. 272.

² Izostavljen tekst je sličan uvodnom dijelu zapovjesti 2. armije (vidi dok. br. 48).

³ Artiljerijska brigada 23. divizije

⁴ Dvadeset treća divizija

⁵ Artiljerijska brigada 45. divizije

⁶ Četrdeset peta divizija

— Jedinica »U« odmah će dodeliti jedinici »N« jednu bateriju pukovskih topova za neposredno praćenje pešadije u toku napada.

3. — *Artilerija za neposredno potpomaganje:*

— Jedinica »U« (ojačana sa jednom baterijom »Zis« jedinice »L«) postaviće se u dve grupe i to:

— desna grupa: jedna baterija minobacača na

prostoriji Rijeka — k. 485 — Prnjavor — s. Lukavica;

— leva grupa: dve baterije pukovskih topova, jedna baterija minobacača i jedna baterija »Zis« postaviće se na prostoriju s. Ahinbašići — Samarić (k. 202) — Brijesnica.

Zadatak: neposredno potpomaganje napada »S« na celom njenom frontu, a eventualno i kontrabatiranje. Stab »U« izvršiće podelu zadataka između leve i desne grupe.

Zona dejstva: normalna biće zona napada »S« a eventualna, u granicama dometa, zona dejstva jedinice »N«.

— Jedinica »L« uputiće jednu bateriju topova »Zis« jedinici »N« sa zadatkom neposrednog potpomaganja napada »N«. Normalna zona dejstva biće zona napada »N« a eventualna zona dejstva jedinice »S«.

4. — *Glavnina artilerije:*

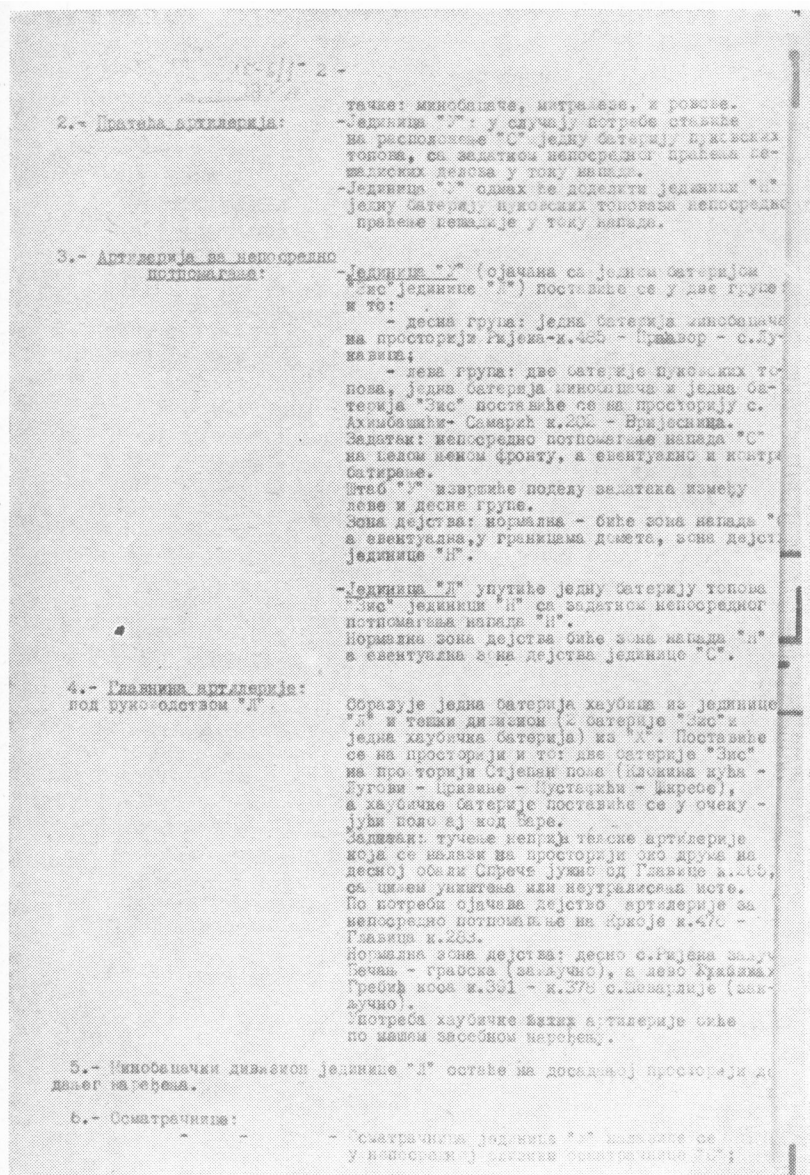
pod rukovodstvom »L«

Obrazuje jedna baterija haubica iz jedinice »L« i teški divizion (2 baterije »Zis« i jedna haubička baterija) iz »X«. Postaviće se na prostoriji i to: dve baterije »Zis« na prostoriji Stjepan polja (Klokina kuća — Lugovi — Crkvina — Mustafići — Skrebe), a haubičke baterije postaviće se u očekujući položaj kod Bare.

Zadatak: tučenje neprijateljske artilerije koja se nalazi na prostoriji oko drumu na desnoj obali Spreče južno od Glavice (k. 265), sa ciljem uništenja ili neutralisanja iste. Po potrebi ojačava dejstvo artilerije na neposredno potpomaganje na Krkoje (k. 476) — Glavica (k. 283).

Normalna zona dejstva: desno s. Rijeka (zaključ.) — Bečanj — Grabska (zaključno), a levo Grebić kosa (k. 341) — k. 378 — s. Sevarlije (zaključno).

Upotreba haubičke artilerije biće po našem zasebnom naređenju.

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 49

5. — Minobacački divizion jedinice »L« ostaće na dosadanoj prostoriji do daljeg naređenja.

6. — Osmatračnice:

- Osmatračnica jedinice »U« nalaziće se u neposrednoj blizini osmatračnice »S«.
- Osmatračnica jedinice »L« biće na k. 202 (Samarić).
- Naša osmatračnica biće zajedno sa osmatračnicom jedinice »L«.

7. — Veze:

- Jedinica »U« održavaće vezu sa nama preko postojeće telefonske veze jedinice »S« sa »A«.
- Jedinica »L« održavaće lično vezu sa nama.

8. — Utrošak municije:

- Protivkolska oruđa: jedna bojeva šarža.
- Za pukovska oruđa i minobacače: jedna petina bojeve šarže.
- Divizijski topovi (»Zis«): jedna četvrtina šarže.
- Haubice: jedna šestina bojeve šarže.

9. — Sve jedinice moraju biti na svojim mestima — položajima, spremne za dejstvo, 10 ov. m. tačno u 5 časova.

10. — Izveštaje nam podnositi u 12 časova i 20 časova svakog dana.⁷

11. — Komandno mesto naše biće u Gračanici.

12. — Predvideti blagovremeno prebacivanje artilerije po delovima prema napredovanju pešadije, tako da artilerija za neposredno potpomaganje pešadije, u momentu njenog izbijanja na reku Bosnu, može efikasno tući levu obalu r. Bosne i sisteme neposredne odbrane Doboja.

13. — Prijem ove zapovesti pismeno potvrdite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

KOMANDANT ARTILERIJE

Art. major,
Voj.⁸ Cerović

Dostavljeno:

jedinicama: »U« i »L«,
štabu »A«.

⁷ Vidi dok. br. 75 i 102.

⁸ Vojislav

BR. 50

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 17. DIVIZIJE JA OD 10. APRILA O DEJSTVIMA OD 1. DO 31. MARTA 1945. GODINE¹

I
Str. Pov. Op. br.
10 april 1945 g.

U vezi Vašeg naređenja dostavljamo Vam izvod iz operacijskog dnevnika za period vremena od 1 do 31 marta o.g.

I. SITUACIJA

Ostaci nemačke 22. motorizovane divizije, koji su bili u povlačenju prema Bijeljini, uspjeli su da se spoje sa pojačanjima i sa garnizonom u Bijeljini.²

U cilju obezbeđenja desnog boka svojih snaga u Sremu, kao i evakuacije trupa i materijala iz Bijeljine u Brčko, neprijatelj je poseo i utvrdio položaj na liniji: Kardašica — k. 111 — k. 126 — Obrijež — k. 129 — Petroviča klb. — Modran i dalje u pravcu severozapada ka komunikaciji Bijeljina — Čelić.³

Jačina neprijatelja u prvom borbenom redu iznosi otprilike 3 bataljona Nemaca pojačanih sa nešto četnika.

Sa pomenutog položaja neprijatelj vrši povremeno protivnapade sa verovatnim zadatkom da što duže zadrži naše

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, feg. br. 31—4, k. 256.[^]

² Jedinice 22. pješadijske divizije povlačile su se preko Zvornika prema Savi, lijevom obalom Drine. Dok su se one povlačile, jedinice NOVJ neprekidno su ih napadale i polovinom februara su uspjele da ih okruže. U toj situaciji, iz Bijeljine je 16. februara 1945. krenuo 734. puk njemačke 104. lovačke divizije, s ciljem da deblokira 22. pješadijsku diviziju. Njemu je pošlo za rukom da se 19. februara kod s. Branjeva spoji sa 67. pukom 22. pješadijske divizije. Poslije višednevnih borbi 22. divizija je uspjela da izbije na Savu. (Opširnije o tome vidi Fridrih-August f. Meč, navedeno djelo, str. 80—83).

³ Južno od Janje nalazio se 16. puk 22. pješadijske divizije, jugozapadno od Bijeljine bili su 1. i 3. bataljon 65. pješadijskog puka, a u rejonu Koraja dejstvovao je 47. pješadijski puk. Sesnaesti puk je 13. marta 1945. napustio rejon Janje i, preko Brčkog, povukao se na zapad (vidi Fridrih-August f. Meč, navedeno djelo, str. 83). Divizija se, bez 65. pješadijskog puka 22. marta prikupila u rejonu Bijeljine s ciljem da napadne Tuzlu, ali joj taj pokušaj nije uspio. Jedino su njeni dijelovi prodrli do s. Celića, a Izviđački i Dopunski bataljon su zauzeli Koraj. Odmah zatim jedinice 22. divizije su se povukle i početkom aprila 1945. napustile su Bijeljinu.

snage, te tako onemogućiti prilaz Bijeljini i sebi obezbediti ne-smetano komuniciranje od Bijeljine prema Brčkom.

II. ZADATAK DIVIZIJE I PLAN RADA

Zadatak je naše divizije da, sa dve brigade, protera neprijatelja sa njegovih položaja, likvidira ostatak neprijateljskih snaga i garnizon u Bijeljini i zauzme sam grad, dok sa jednom brigadom da spreči neprijateljske ispade koje bi preduzimao iz Brčkog u cilju ometanja našeg komuniciranja putem G. Tuzla — Lopare — Celić.

III. OPIS OPERACIJA

1-III-1945

VI. Proleterska brigada, koja se nalazi na prostorijski istočno od s. Johovca do Kardašice, sa dva bataljona prešla je u napad u 1 čas i posle teških borbi uspela da likvidira i ovlada k. 111 i k. 108 i svojim desnim krilom da izbije na cestu kod s. Lužića. Usled izvršenog neprijateljskog protivnapada jačim snagama, potpomognutim sa novodovodenim 2 flaka i jednim topom, naši su bataljoni bili prinuđeni da se povuku na polazne položaje. Druga dva bataljona bila su u toku dana na odmoru u s. Ruhotine, od kojih je jedan polagao zakletvu, a drugi vršio sređivanje jedinica.

Neprijateljski gubici: 15 mrtvih i 35 ranjenih, zarobljen jedan ranjeni podoficir.

Zaplenjeno: 1 brzi »Šarac«, 1 flak onesposobljen.

Sopstveni gubici: 10 mrtvih, 47 ranjenih. Među poginulim nalazi se politkomesar čete Pera Jovanović, a među ranjenima pom. komesara čete Pušalić Dušan, zam. komandira čete Zečević Ljubomir.

II. Krajiška brigada nalazi se sa dva bataljona na prostorijski D. Mahala — Draginja — Jugović, dok se druga dva bataljona kao brigadna rezerva nalaze na prostorijski Lučići — Brezovica. U 18 čas. dva bataljona prešla su u napad sa polaznih položaja, ali pošto je neprijatelj pružao jak otpor, bataljoni su se povukli na polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 6 mrtvih i više ranjenih.

Sopstveni gubici: 1 mrtav i 17 ranjenih.

Zaplenjeno 3 puške.

XV. Majevička brigada nalazi se na prostorijski Čelić — Mirosavci — Ratkovići. Pre podne je vršena vojnička obuka, a posle podne politički časovi.

I. Artileriska brigada sa svim svojim jedinicama, sem jedne baterije teškog divizion a i jedne haubičke baterije, koje se nalaze u pokretu iz Loznice preko Kozluka, Zvornika ka Tuzli u sastav brigade, nalazi se u Simin Hanu na odmoru i sređivanju jedinica.

Inžinjeriski bataljon u s. Kozluk na opravci puta prema Drini.

Med. san. bataljon i operativni deo štaba divizije u Branjevu.

2-III-1945

VI. Proleterska brigada sa dva bataljona nalazi se na prostoriji s. Kardašica — s. Jahovac — k. 137 — k. 111, dok su druga dva bataljona smeštena u s. Batar i s. Ruhotine. U 10 čas. neprijatelj je izvršio napad s namerom da oslobodi komunikaciju Modran — Janja i uspeo je da potisne naše jedinice. Protivnapadom neprijatelj je odbačen na svoje polazne položaje.

II. Krajiška brigada nalazi se na prostoriji od prethodnog dana. U 5.30 čas. neprijatelj je izvršio napad na naše snage i uspeo da potisne jedan naš bataljon, ali protivnapadom drugog bataljona bio je odbačen na polazne položaje. Bataljoni u rezervi izvodili su preko dana obuku.

Gubici neprijatelja: 33 mrtvih i više ranjenih.

Sopstveni gubici: 5 mrtvih, 22 ranjena, 3 nestala. Među poginulima nalazi se zam. komandira čete Radosavljević Nikola. Izgubljeno: 2 p. mitraljeza, 1 1. bacač i 1 puška.

XV. Majevička brigada na prostoriji od prethodnog dana vršila je sa svim svojim jedinicama vojničku obuku i političke časove.

I. Artileriska brigada na odmoru u s. Simin Hanu sa svima svojim jedinicama.

Inžinjeriski bataljon, Med. san. bataljon i štab divizije na prostorijama od prethodnog dana.

3-III-1945

VI. Proleterska brigada sa dva bataljona nalazi se na prostoriji od prethodnog dana, kao i dva bataljona iz rezerve. Kod svih bataljona vršilo se sređivanje po jedinicama.

II. Krajiška brigada nalazi se na prostoriji iz prethodnog dana. U toku dana izvršeno je smenjivanje bataljona iz prvog borbenog reda i polaganje zakletve bataljona koji su bili u rezervi.

XV. Majevička brigada na istoj prostoriji i sa istim zadatkom kao i prethodnog dana.

I. Artileriska brigada na odmoru i sređivanju jedinica na prostoriji od prethodnog dana.

Inženjeriski bataljon na prostoriji od prethodnog dana.

Med. san. bataljon i štab divizije isto kao i prethodnog dana.

4-III-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na istim položajima kao i prethodnog dana. Oko 6 čas. neprijatelj, jačine oko 400 vojnika i nešto četnika, prešao je u napad sa svojih položaja prema položajima naših jedinica. Uspevši da iznenadi naše jedinice, neprijatelj je zadobio nešto na terenu, ali je protivnapadom odmah odbačen na svoje polazne položaje.

U 15 čas. naše su jedinice prešle u napad sa polaznog položaja: Gutina Ada — k. 108 — Dugo Polje — k. 109 — k. 126 — k. 115. Napad je izvršen sa tri bataljona, dok je jedan bio u rezervi. Na jednom delu položaja neprijatelj je bio potisnut, ali usled neuspeha susednih jedinica bataljoni su se povukli na svoje polazne položaje.

Gubici neprijatelja: 15 mrtvih, 30 ranjenih.

Sopstveni gubici: 10 mrtvih, 29 ranjenih. Među ranjenima se nalaze pom. politkomesara Savrljić Vlado, šef OZNE Ostojić Jovo, komandir čete Stanić Uroš, pom. komesara čete Ahmić Safer, ob. oficir Podgorac Muharem.

Izgubljeno: 2 »Šarca«, 2 »Maksima«, 7 p. mitraljeza, 3 1. bacača, 1 protivtenkovska puška.

II. Krajiška brigada se nalazi na položajima iz prethodnog dana. U 6 čas. neprijatelj je izvršio napad na naše jedinice, ali je našim protivnapadom vraćen na svoje polazne položaje. U 22 časa naše jedinice prešle su u napad na neprijateljski položaj Obrijež — Modran i borba se produžila preko pola noći.

XV. Majevička brigada nalazi se na istom položaju sa istim zadatkom kao i prethodnog dana.

I. Artileriska brigada bez promene prema prethodnom danu.

5-III-1945

VI. Proleterska brigada sa dva bataljona drži položaj na liniji: Kardašica — s. Johovac — k. 137. Druga dva bataljona, kao rezerva, smešteni su u s. Batar i s. Ruhotine. U toku dana na položajima naših jedinica nije bilo borbenih akcija. Bataljoni u rezervi radili su oko sređivanja jedinica i čišćenja oružja.

II. Krajiška brigada nastavila je borbu iz prethodnog dana sa izvesnim uspehom, ali usled jakog neprijateljskog otpora naše se jedinice povukle na polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 11 mrtvih.

Sopstveni gubici: 8 mrtvih i 13 ranjenih.

XV. Majevička brigada. Sa jednim bataljonom poseda položaj na liniji: Vidovići — Srednja Mahala (jedna četa), Celovina (druga četa), za zadatkom zatvaranja pravca Popovo Polje — Korjača, Glavičarak (treća četa), sa zatvaranjem pravca od D. Bukovice, dok su ostali bataljoni ostali na položajima od prethodnog dana.

Četničke bande jačine oko 200 ljudi⁴ napale su naš položaj Glavičarak i posle žestoke borbe naša se četa povukla putem Piperći — G. Bukovica. Upotrebom bataljona u rezervi neprijatelj je napadnut i četničke su bande bile razbijene i proterane.

Neprijateljski gubici 8 mrtvih, 11 ranjenih.

Sopstveni gubici: 3 mrtva i 1 nestao.

I. Artileriska brigada na odmoru u Simin Hanu.

Inžinjeriski bataljon, Men. san. bataljon i štab divizije bez promene prema prethodnom danu.

Komanda pozadine u Loznici.

6-III-1945

VI. Proleterska brigada sa dva bataljona nalazi se na istom položaju kao i prethodnog dana. U toku dana na položajima naših jedinica nije bilo značajnijih borbenih akcija. Bataljoni u rezervi izvodili su borbenu obuku i sređivanje jedinica.

II. Krajiška brigada nalazila se na prostoriji od prethodnog dana. Kod bataljona na položajima nije bilo značajnijih borbenih akcija. Bataljoni u rezervi izvode borbenu obuku.

XV. Majevička brigada do 12 čas. nalazila se na prostorijama od prethodnog dana. Naređenjem štaba divizije dobila je zadatak da u toku dana i noći izvrši pokret pravcem: Čelić — Vražići — Zovik — Kalajdžije — Musi. Maoča i postavi se na prostoriju Bijela — Mahala — Skakava — Prijedor. Sve jedinice brigade krenule su određenim pravcima.

I. Artileriska brigada na prostoriji od prethodnog dana vršila je obuku i sređivanje jedinica.

Inžinjeriski bataljon, Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

7-III-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na prostoriji od prethodnog dana. Preko dana kod jedinica na položajima nije bilo značajnih promena. Jedinice u rezervi radile su na čišćenju oružja i sređivanju.

⁴ Odnosi se na Majevički četnički korpus (vidi dok. br. 5).

II. Krajiška brigada nalazi se na istoj prostoriji kao i prethodnog dana. Kod bataljona u prvom borbenom redu nije bilo nikakvih promena. Sa bataljonima u rezervi rađena je borbena obuka.

XV. Majevička brigada nastavila je pokret od prethodnog dana. Jedan bataljon prilikom izbijanja na cestu kod mosta na r. Tinji napadnut je od četnika i posle kratke borbe uspeo je da ih protera u pravcu D. Skakave.

Sve jedinice u toku dana završile su svoje pokrete i smestile se na određenoj prostoriji: Bijela — Mahala — Skakava — Prijedor.

I. Artiljerijska brigada na odmoru i sređivanju jedinica na prostoriji od prethodnog dana.

Inžinjeriski bataljon, Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

8-III-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na prostoriji od prethodnog dana. U 6 čas. neprijatelj, jačine oko 2.000 Nemaca i 5—600 četnika sa dosta automatskog oruđa i nekoliko bacača, prešao je sa dve kolone u napad na položaje naših jedinica. Desna neprijateljska kolona napadala je od Janje pravcem: s. Modran — s. Draginja, k. 143 — s. Jelić, k. 172 — Lazarevica, k. 271, dok je leva kolona napadala od Janje pravcem s. Lužić — s. Obrijež i dalje cestom prema Branjevu. U prvom naletu obe neprijateljske kolone uspele su da potisnu naše jedinice sa njihovih položaja, ali su našim protivnapadom bile prisiljene da se povuku i do 15 čas. naše su jedinice izbile na svoje stare položaje, gde su se i zadržale. Posle završene borbe linija položaja naših jedinica jeste: s. Johovac — k. 137 — severna ivica s. Ruhotine — k. 136.

Neprijateljski gubici: 18 mrtvih, 40 ranjenih.

Zaplenjeno: 2.000 pušč. metaka, 1 km tel. kabla, 1 sedlo.

Sopstveni gubici: 14 mrtvih i 34 ranjenih.

II. Krajiška brigada nalazi se na položajima od prethodnog dana. U 5.30 čas. jedna neprijateljska kolona koja se kretala od Obriježa između potoka Glovača i k. 127 uspela je da izbiže u s. Draginja i potisne naše jedinice, a potom da se spoji sa drugom neprijateljskom kolonom koja se kretala iz Modrana putem ka k. 143. Istovremeno jedna druga neprijateljska kolona jačine oko 800 Nemaca i 100 četnika krenula je iz Suhog Polja preko Zohovca, odakle je jednim delom pošla prema s. Trnova, a drugim delom prema Raješi i uspela da izbiže do prvih kuća sela Kačevca. Protivnapadom cele rezerve naše su jedinice uspele da probiju neprijateljski obruč i da oslobode

opkoljene delove, da proteraju neprijatelja preko r. Modran i da do 23 časa povrate svoje stare položaje.⁵

Neprijateljski gubici: 76 mrtvih, mnogo više ranjenih i 1 zarobljen.

Sopstveni gubici: 48 mrtvih, 49 ranjenih i 31 nestao.

Zaplenjeno: 2 puške, 1 tromblonska puška i 2.000 pušćanih metaka.

Izgubljeno: 1 pk top 45 mm, 13 p.mitraljeza, 8 strojnica, 65 pušaka, 4 l.bacača, 1 mitraljez »Breda« i 3 tromblonske puške.

XV. Majevička brigada sa svima jedinicama, prema naređenju štaba divizije, pomera se sa dosadašnjih na nove položaje: Vražići — Ratkovići — Celić — Smiljevac — Koretaši, na koje stiže u toku dana i noći i zaposeda ih.

I. Artileriska brigada na odmoru u Simin Hanu.

Inžinjeriski bataljon, Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

9-III-1945

VI. Proleterska brigada sa tri bataljona drži položaj na liniji: k. 109 — Crnjaja — k. 137 — s. Johovac — Gradine — k. 136 zaključno. Kod jedinica na položaju u toku dana nije bilo značajnih promena. Jedan bataljon u rezervi nalazi se u s. Batar, na sređivanju jedinica i čišćenju oružja.

II. Krajiška brigada sa jednim bataljonom posela je položaj D. Mahala sa zadatkom da zatvori pravac s. Draginja — potok Glovača. Drugi bataljon poseo je položaj u s. Jugović sa zadatkom da zatvori pravac prema Modranu. Treći bataljon Doseo je s. Raješa sa zadatkom da zatvori pravac prema Modranu. Dok se jedan bataljon nalazi kao rezerva u s. Lučići. U toku dana nije bilo nikakve delatnosti.

XV. Majevička brigada nalazi se na prostorijski od prethodnog dana. U toku dana primljeno je naređenje štaba divizije da se brigada 10 o.m. pomeri na prostorijski: Ugljevik — Zabrđe — Tutnjevica — Koraj, za koji pokret jedinice vrše pripreme.

I. Artilerijska brigada bez promene prema prethodnom danu.

Sve ostale jedinice divizije, kao i štab divizije bez promene prema prethodnom danu.

⁵ U izvještaju 2. krajiške brigade od 10. marta 1945. data je analiza tih borbi, a naročito dejstava 2. bataljona, koji nije obezbijedio svoj odbrambeni rejon, već je neposjednute međuprostore neredovno kontrolisao patrolama, što je neprijatelj iskoristio i uspio da se neopaženo provuče (vidi Arhiv VII, reg. br. 25—2, k. 988).

10-11-1945

VI. Proleterska brigada sa tri bataljona nalazi se na položaju k. 109 — Crnjaja — k. 137 — s. Johovac — Gradine — k. 136 zaključno. Jedan bataljon nalazi se u s. Batar kao brigadna rezerva. U toku dana na položajima naših jedinica nije bilo borbene aktivnosti. Kod bataljona u rezervi održavani su vojnički časovi i popuna municije.

II. Krajiška brigada nalazi se na istim položajima od prethodnog dana. U toku dana nije bilo nikakvih akcija.

XV. Majevička brigada prema zapovesti od prošloga dana izvršila je pokret i smestila se: jedan bataljon na prostoriju Tutnjevaca, zaseok Mitrovići, drugi bataljon na prostoriju Tutnjevaca, zaseok Đokići, treći bataljon na prostoriju Ugljevik, a četvrti bataljon na prostoriju Koraj. Naređenjem štaba divizije koje je primljeno u toku dana, brigada ima da u toku ovoga dana izvrši smenu jedinica 28 divizije na prostoriji: Suho Polje — Zagoni — Gornja Čadavica sa zadatkom zatvaranja komunikacija Suho Polje — Jabanuša, Suho Polje — Hase, Suljin Han — Zabrđe i Suljin Han — Brezovo Polje.

I. Artiljerijska brigada bez promene u odnosu na prethodni dan.

Inženjerijski bataljon, Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

11-11-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na istoj prostoriji i sa istim zadatkom kao i prethodnog dana.

U toku dana na položajima koje drže jedinice brigade nije bilo borbene delatnosti sem slabog obostranog pripucavanja pretstraža, a kod bataljona u rezervi održavani su vojni časovi i borbena obuka.

II. Krajiška brigada nalazi se na prostoriji od prethodnog dana. U 1.30 čas. neprijateljska kolona jačine oko 60 vojnika pokušala je ispad sa prostorije Petroviča klb., ali je nakon kratke borbe bila odbijena.

Neprijateljski gubici: 2 ranjena.

XV. Majevička brigada. Pošto je neprijatelj pre smene izvršio napad na jedinice XXV. i III. divizije i potisnuo ih u nazad, to jedinice XV. Majevičke brigade nisu mogle izbiti na prostorije određene zapovešću od prethodnog dana. Zapovešću štaba brigade izdatom u 17.10 čas. jedinice su izvršile opšti napad na neprijatelja i usoele da ga potisnu na njegove polazne položaje, tako da je brigada uspela da posedne određenu joj prostoriju i to: jedan bataljon na položaju Zagoni — Srednja Mahala, jedan bataljon na položaju Han Limunović —

Krčevina — Bumbić, jedan bataljon na položaju Suho Polje — Srednja Mahala — D. Mahala i jedan bataljon na prostoriji Musi. Janjari — k. 202 — G. Obrijež.

Neprijateljski gubici: 22 mrtva, 43 ranjena.

Zaplenjeno: 1 puška i 50 metaka.

Sopstveni gubici: 17 mrtvih, 24 ranjenih i 18 nestalih.

Među poginulim nalazi se pom. polit, komesara čete Lukić Milorad.

Izgubljeno: 15 pušaka, 1 strojnica, 10 okvira za mitraljeze, 2 mitraljeza, 3 1. bacača, 39 bombi, arhiva bataljona i sanitetski materijal.

I. Artiljerijska brigada, Inženjeriski bataljon, Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

12-111-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na istoj prostoriji sa istim zadatkom i istim rasporedom jedinica.

Prema zapovesti štaba divizije,⁶ posle artiljerijske pripreme, u 22.45 čas. brigada je u tri kolone izvršila napad na neprijatelja i to: jedna kolona pravcem Crnjaja — k. 137 — k. 111 — Dugo Polje — Rantovača, druga kolona pravcem k. 126 — k. 115 — s. Lužić i treća kolona pravcem Branjevina — k. 136 — s. Obrijež — k. 129 — k. 109. Neprijatelj, koji se bio dobro utvrdio, uporno je branio svoje položaje i uspeo je da ih održi. Žestoka borba nastavila se i preko pola noći.

Neprijateljski gubici: 9 mrtvih, 18 ranjenih.

Sopstveni gubici: 6 ranjenih.

II. Krajiška brigada nalazi se na istoj prostoriji i sa istim zadatkom kao i prethodnog dana.

Zapovešću štaba divizije brigada je započela napad na neprijatelja u 22.30 čas. sa zadatkom da vrši pritisak na neprijatelja u Modranu, te da izbije na komunikaciju Janja — Modran. U toku borbe brigada je uspela da potisne neprijatelja i da prednjim delovima izbije na pomenutu komunikaciju Janja — Modran.

XV. Majevička brigada sa prostorije od prethodnog dana, zapovešću štaba divizije, izvršila je pomeranje svojih jedinica u desno prema Rašću — k. 209 — Raješa, tako da je jedan bataljon zaposeo položaj: Rašće — k. 209 — Zohovac — D. Mahala — k. 132 sa zadatkom zatvaranja pravca Modran — Jabanuša, jedan bataljon D. Mahala — Sred. Mahala do k. 138 u Suhom Polju sa zadatkom zatvaranja pravca Jabanuša — Hase,

⁶ Riječ je o zapovijesti 17. divizije JA od 12. marta 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 983).

jedan bataljon Sred. Mahala — Zagoni — Kobiljak sa zadatkom zatvaranja pravca Hase — Brijesnica i jedan bataljon Kobiljak — Han Limunović — Krčevina do k. 150 sa zadatkom zatvaranja pravca Suljin Han — Zabrđe.

U vezi zapovesti štaba divizije izvršen je opšti napad na neprijateljska uporišta i to: prva napadna kolona na neprijateljski položaj Jabanuša — Karavlaški, druga napadna kolona na neprijateljski položaj Konak — želj. st. Jabanuša — Muhadžeri, treća napadna kolona na neprijateljski položaj k. 133 — D. Mahala — k. 140 (na Kovačiću), četvrta napadna kolona napadala je neprijateljski položaj Han Svetlica. Borba se produžila preko pola noći.

Neprijateljski gubici: 4 mrtva.

I. Artiljeriska brigada bez promena prema prethodnom danu.

Inžinjeriski bataljon, Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

13-111-1945

VI. Proleterska brigada u nastavku borbi od prošle noći usled žestokog neprijateljskog otpora povukla se na stare polazne položaje: k. 109 — Crnjaja — k. 137 — Johovac — Gradine — k. 136 (zaključno), koji je položaj zadržala uprkos žestokih neprijateljskih protivnapada.

Gubici neprijatelja: 3 mrtva, 12 ranjenih.

Sopstveni gubici: 2 poginula, 8 ranjenih. Među ranjenima nalazi se pom. polit, komesara čete Dubovski Pavle i zam. komandira čete Maljević Manojlo.

II. Krajiška brigada nastavila je i posle pola noći borbu iz prethodnog dana. Kako snage VI. brigade nisu uspele da likvidiraju neprijatelja u Obriježu, to su jedinice II. Krajiške brigade usled jakog pritiska neprijatelja bile prinuđene da se povuku na polazne položaje.

Prema dobivenoj zapovesti štaba divizije⁷ u 16.30 čas. jedan bataljon upućen je na prostoriju Jusići sa zadatkom obezbeđenja komunikacije Zvornik — Tuzla od četničkih bandi. Ostali bataljoni izvršili su pokret i to jedan bataljon na prostoriju Tavna, drugi bataljon na prostoriju D. Pilića i treći bataljon na prostoriju Glavičice.

XV. Majevička brigada dobila je naređenje od štaba divizije da odmah izvrši pokret i smeni jedinice II. Krajiške brigade na prostoriji Rašće — k. 209 — k. 163 — Jugović — k. 143 — D. Mahala, sem jednog bataljona koji je dobio zadatak

⁷ Vidi Arhiv VII, reg. br. 12—2, k. 983.

da iz zasede napadne na komunikaciju Bijeljina — Brezovo Polje kojom su se kretale neprijateljske kolone.

I. Artileriska brigada prema usmenom naređenju komandanta artilerije II. Armije krenula je u 14 čas. iz Siminog Hana u pravcu s. Čelić.

Inženjeriski bataljon, Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab brigade bez promena prema prethodnom danu.

14-111-1945

VI. Proleterska brigada. Neprijatelj, Nemci, u jačini od 600 vojnika sa 3 bornih kola, oko 5 čas. napao je položaje naših jedinica na liniji: Kardašica — s. Batar — s. Johovac. Istovremeno druga neprijateljska kolona jačine oko 200 vojnika napada na položaje naših jedinica na liniji s. Ruhotine — Branjevina. Treća kolona u jačini od 100 vojnika uspela je da se u toku noći neprimećeno privuče blizu s. Batar i da napadne 4. bataljon koji je bio u rezervi. Posle žestoke borbe neprijatelj je uspeo da ovaj bataljon potisne na južnu ivicu s. Batar. Prve dve neprijateljske napadne kolone žestokim našim protivnapadima zaustavljene su, a docnije i potisnute na njihove polazne položaje. Istovremeno i bataljon u rezervi protivnapadom zauzima svoje stare položaje.

Neprijateljski gubici: 10 mrtvih, 25 ranjenih.

Zaplenjeno: 1 l. bacač.

Sopstveni gubitci: 6 mrtvih i 24 ranjena.

Izgubljeno: 7 p. mitraljeza, 1 »Šarac« i 4 l. bacača.

II. Krajiška brigada. Dok se jedan bataljon nalazi u pokretu za s. Jusiće, odakle produžava na prostoriju Stan — Capardi — Memići, dotle ostala tri bataljona, koja su smenjena jedinicama XV. brigade, razmestili su se, jedan bataljon u s. Tavna, drugi u s. D. Pilića i treći u s. Glavičice.

Ovoga dana sem lokalnih izviđačkih akcija nije bilo znatnijih promena.

XV. Majevička brigada. Jedinice određene za smenu II. brigade sa njezinih položaja krenule su i to: jedan bataljon pravcem Jelić — k. 209 i zaposeo položaj D. Mahala, drugi bataljon pravcem Rašće — k. 209 — Jelić i poseda položaj Draginja — k. 143, treći bataljon pravcem Zagoni — Suhopolje i poseda položaj Jugović — k. 169.

I. Artileriska brigada stigla je u s. Čelić i ostaje u očekujućem položaju.

Inženjerski bataljon, Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

15-111-1945

VI. Proleterska brigada. Neprijatelj koji se nalazio na liniji Kardašica — k. 126 — s. Obrijež u toku noći počeo je da napušta svoje položaje i da se povlači prema Janji. Gonjen u stopu od naših jedinica neprijatelj napušta Janju i otstupa na liniju s. Čiperovine — Kremenjača — Duge Brazde, gde organizuje odbranu. Naše jedinice goneći neprijatelja izbile su na liniju i to: jedan bataljon Han, na putu Janja — Bijeljina, k. 99, drugi bataljon k. 100 — Duge Brazde, dok su druga dva bataljona ostala u rezervi u s. Janji.

II. Krajiška brigada nalazi se na prostorijski od prethodnog dana. U toku ovoga dana nije bilo borbenih akcija.

XV. Majevička brigada. Neprijatelj se u toku noći povukao u pravcu Kojčinovac — Glogovac — k. 110 — Džinda. Naše jedinice koje su neprijatelja gonile izbile su na položaje, jedan bataljon na Kojčinovac, drugi bataljon na Glogovac — Prosjek, dok su druga dva bataljona ostala u rezervi.

Sopstveni gubici: 1 mrtav, ob. oficir Žegić Jovo i 3 ranjena.

I. Artiljerijska brigada izvršila je pokret u pravcu Pukiš — Brčko i radi izvršenja dobivenog zadatka posela je položaje: jedan divizion na prostorijski [Han] Miladija i to teški divizion, a divizion teških bacača na prostorijski severno od s. Boderište. Brigada koja je pridata XXVIII. diviziji postavila je svoje divizione u osmatrajući položaj.

Inžinjerijski bataljon. Jedan vod pontonirske čete radio je na prevozu preko Drine kod Branjeva, dok je drugi vod pripremao prevoz dereglijom. Pionirska četa dovršavala je put od prevoza do Branjeva. U 19 čas. bataljon je krenuo za s. Juhovac, gde je prenoćio.

Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

16-111-1945

VI. Proleterska brigada jednim bataljonom drži položaj na liniji Barinovac — Vitaja, k. 100 — Bublik, jednim bataljonom na liniji Bublik — k. 99 — zaključno Han na cesti Janja — Bijeljina, dok su dva bataljona smeštena u severni deo Janje. U toku dana kod jedinica na položajima nije bilo značajnih promena, dok su jedinice u rezervi radile na čišćenju oružja i sređivanju.

II. Krajiška brigada nalazi se na prostorijski i to: jedan bataljon u Tavni, jedan bataljon u D. Pilići, zaseok Mitrovići, jedan bataljon u Glavičici sa zadatkom obezbeđenja artiljerijskog divizona i jedan bataljon na cesti Zvornik — Prnjavor sa zadatkom obezbeđenja ove komunikacije od četničkih bandi.

U 12 časova naređenjem štaba divizije bataljon iz Mitrovića pomeran je u s. Ruhotine, a bataljon iz Tavne u Batar.

U toku noći naše grupe sukobile su se u više mahova sa četničkim bandama, na koje su izvršile napad i rasterale ih. Neprijateljski gubici: 7 mrtvih, 2 zarobljenih.

Zaplenjeno: 1 strojnica, 4 puške, 1 raketni pištolj, 2.000 metaka i nekoliko ćebadi.

XV. Majevička brigada drži položaje na liniji: D. Mahala — k. 133 — k. 114 — Muhadžeri — Džinda — k. 110 — Leskovac i dalje desno od ceste Janja — Bijeljina, dok jedna četa drži položaj na liniji Suhopolje — Sred. Mahala — k. 139 — k. 134.

Sa ovih položaja u toku noći naše su jedinice vršile napad na neprijatelja i posle kraće borbe, pošto nisu uspele u napadu, vratile se na svoje polazne oložaje.

Neprijateljski gubici: 7 mrtvih, 13 ranjenih.

Sopstveni gubici: 3 mrtva, 9 ranjenih.

I. Artileriska brigada nalazi se na sledećim položajima: teški divizion na prostoriji Miladije pored drumu, minobacački divizion na prostoriji severno od Boderišta kod kapele, p.a. mitraljeska četa na prostoriji G. Boderište i poljski divizion u očekujućem položaju na južnoj ivici s. Janje. U toku dana brigada je uspešno dejstvovala protiv neprijateljskih ciljeva.

Inžinjeriski bataljon. Pontonirska četa vršila je prevoz na Drini kod Branjeva. U 10 časova jedan vod pontonirske čete izvršio je pokret do Lešnice, gde je do 19 časova uspostavljen nov prevoz. Pionirska četa izvršila je pokret iz s. Johovca do s. Obriježa, gde je podigla dva mosta na r. Brezovici.

Med. san. bataljon, Komanda pozadine i štab divizije bez promena prema prethodnom danu.

17-11-1945

VI. Proleterska brigada sa dva bataljona drži položaj Barinovac — k. 100 — Bublicke — k. 99 — Han. Jedan je bataljon smešten u s. Glavičaru kao rezerva. Ostali delovi brigade nalaze se u Janji.

Ovoga dana u 20 č. bataljoni na položaju izvršili su prepad na neprijateljske položaje Gutić Ada — Bibuša i ne naišavši ni na kakav neprijateljski otpor izbili su pred s. Amajlije. Ostali bataljoni imali su u toku ovoga dana vojničke častove.

II. Krajiška brigada nalazi se na prostoriji od prethodnog dana. Kod bataljona izvođena je obuka iz pešadiskog egzercira i obuka u rukovanju i bacanju ručnih bombi. Iz jednog bataljona formirane su dve pokretne grupe radi progonjenja četnika na prostoriji Prav. Skočići — Musi. Sepak, a odavde su

krenule pravcem Trnovica — Jasenica radi čišćenja i ove prostorije od četničkih bandi.

XV. Majevička brigada. Posle neuspelog napada na neprijateljske položaje bataljoni su se povukli na svoje polazne položaje i to: jedan bataljon na položaj Leskovac do puta Janja — Bijeljina, drugi bataljon k. 110 do ciglane i treći bataljon od ciglane do k. 119 — Hase.

U toku celoga dana neprijatelj je vršio pritisak i bacačima i artilerijom tukao naše položaje Hase — k. 119.

I. Artileriska brigada je na položaju od prethodnog dana. U toku dana sa svoga položaja jedna baterija ZIS-3 dejstvovala je na neprijateljske rovove i uporišta.

Inžinjeriski bataljon. Pontonirska četa vršila je prevoz u Branjevu i Lešnici, a pionirska četa je pripremala građu za izgradnju mosta kod Janje.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

18-111-1945

VI. Proleterska brigada je sa tri bataljona nastavila sa napadom na neprijateljski položaj u s. Amajlije. Pošto je neprijatelj dobio pojačanje, naši bataljoni bili su prinuđeni da prekinu akciju i da se povuku na položaj: Gutić Ada — Kremenjača — Smiljevac — Leskovac. Jedan je bataljon bio u rezervi i sa istim izvođena je borbena obuka.

Neprijateljski gubici: 8 mrtvih.

Sopstveni gubici: 2 ranjena.

II. Krajiška brigada, sem jednog bataljona, nalazi se na prostoriji od prethodnog dana, [koji je izvršio pokret] sa prostorije Zvornik — Capardi na prostoriju Musi. Svak. Prilikom kretanja bataljon se sukobio sa četničkim bandama na sektoru Jovin Han — Klisa, i iste rasterao.

Neprijateljski gubici: 3 mrtva četnika, 4 ranjena.

XV. Majevička brigada sa svoga polaznog položaja k. 110 — Leskovac — k. 119, Hase — Kovačić izvršila je napad na neprijateljski položaj Puhare Pučile — Obrijež. Pošto je neprijatelj davao vrlo jak otpor, brigada nije uspela da likvidira neprijateljsko uporište, već se vratila na svoje polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 20 mrtvih, 51 ranjen.

Sopstveni gubici: 4 mrtva, 21 ranjen.

Zaplenjeno: 2 puške i 2 konja.

Izgubljeno: 1 p. mitraljez.

I. Artilerijska brigada, osim pukovskog divizionu, ovoga dana dejstvovala je na s. Čiperovine i Puhare Pučile, kao i na bunkere i rovove u Brčkom.

Inženjeriski bataljon. Pontonirska četa vršila je prevoz u Branjevu i Lešnici, pionirska četa izgradila je prvi raspon mosta kod Janje i vršila pripremanje građe za drugi deo mosta.
Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.
Komanda pozadine u Loznici.

19-11-1945

VI. Proleterska brigada sa svoga polaznog položaja Gutić Ada — Kremenjača — Smiljevac — Leskovac — k. 110, uz sadejstvo XV. brigade, napala je neprijatelja na liniji položaja Golo Brdo — Patkovača — Puhare Pučile. Posle jače borbe jedinice ove brigade, potpomognute jedinicama XV. brigade, uspele su da potisnu neprijatelja. Borba se nastavila preko pola noći.

Neprijateljski gubici: 5 mrtvih, 10 ranjenih.

Zaplenjeno: 1 strojnica.

II. Krajiška brigada nalazi se na istoj prostoriji kao i prethodnog dana. Sa bataljonima je u toku dana izvođena obuka. Iz jednog bataljona formirane su dve lako pokretljive čete koje su dobile zadatak da krenu na prostoriju Lokanj — G. Krčina radi čišćenja ove prostorije od četničkih bandi.

XV. Majevička brigada je sa svoga polaznog položaja k. 110 — k. 119 — Konak — Kovačić — k. 130 — k. 140 u 19 č. izvršila napad na neprijateljska uporišta: Puhare Pučile — k. 114 — Obrijež. Posle promenljivih i teških borbi, i pošto su izvesne tačke prelazile iz ruke u ruku, usled vrlo jakog neprijateljskog otpora naše jedinice bile su prinuđene da prekinu napad i da se povuku na svoje polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 17 mrtvih, 30 ranjenih.

Sopstveni gubici: 4 mrtva, 13 ranjenih, 9 nestalih.

Izgubljeno: 3 »Šarca«.

I. Artileriska brigada sa položaja od prethodnog dana sa haubičkom baterijom dejstvovala je na Pučile i Patkovaču.

Inženjeriski bataljon. Pontonirska četa vrši prevoz kao i prethodnog dana, pionirska četa sa jednim delom podiže drugi raspon mosta kod Janje, dok sa drugim delom čisti put od mina u pravcu Bijeljine.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

20-11-1945

VI. Proleterska brigada nastavila je borbu posle 24 č. Međutim, pošto je neprijatelj uspeo da dovede pojačanja, naše su jedinice bile prinuđene da se povuku na svoje polazne položaje: Gutić Ada — Kremenjača — Smiljevac, na kojima su se zadržale preko celoga dana.

Gubici neprijatelja: 15 poginulih, 30 ranjenih.

Sopstveni gubici: 1 poginuo, 11 ranjenih.

Izgubljeno: 1 p.mitraljez.

II. Krajiška brigada nalazi se na istoj prostorijskoj od prethodnog dana. U toku dana vršeno je vakcinisanje vojnika protiv trbušnog tifusa.

Prema telefonskom naređenju štaba divizije u 21.15 č. brigada je dobila zadatak da sa dva bataljona izvrši pokret na prostorijskoj: D. Mahala — Suhopolje sa ciljem da kontroliše pravac prema G. Čadavici i uspostavi vezu u desno sa jedinicama Majevičke brigade. Jedan bataljon krenuo je sa prostorijske od prethodnog dana za Janju.

XV. Majevička brigada je na položaju od prethodnog dana i održava stalan vatreni kontakt sa neprijateljem i vrši manje ispade u cilju ispitivanja jačine neprijatelja i njegovog položaja.

I. Artiljerijska brigada sa pukovskim i teškim divizionima sa položaja od prethodnog dana tuče neprijatelja na prostorijskoj Brčko — Dizdaruša — Brod.

Inženjerski bataljon. Pontonirska četa vrši prevoz na r. Drini, pionirska četa završava podizanje mosta kod Janje.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

21-111-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na istim položajima i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Sem neznatne artiljerijske delatnosti od strane neprijatelja, preko dana na položajima koje drže naše jedinice nije bilo borbene aktivnosti.

U toku dana rad u jedinicama bio je čišćenje oružja i teorni časovi.

Sopstveni gubici: 2 ranjena.

II. Krajiška brigada koja je sa dva bataljona bila u pokretu stiže na prostorijskoj D. Mahala — Suhopolje oko 5 č. Isto tako i bataljon koji je krenuo za Janju stigao je u Janju i smestio se u zapadnom delu sela.

XV. Majevička brigada na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Osim jake mitraljeske vatre i vatre teških bacača, neprijatelj u toku dana nije pravio nikakve ispade.

I. Artiljerijska brigada, sem teškog divizona, nalazila se na položajima od prethodnog dana. Teški divizion zaposeo je nov položaj na drumu Brčko — Čelić u visini Katol. Dubravice i kod s. Palanke, sa kojih položaja je dejstvovao na neprijateljske ciljeve u južnom delu Brčkog i u s. G. Brka.

Inženjerijski bataljon. Pontonirska četa vrši prevoz na r. Drini, pionirska četa popravila je onesposobljeni alat.
Stab divizije i Med. san. bataljon u Janji.
Komanda pozadine u Loznici.

22-11-1945

VI. Proleterska brigada nalazila se na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. U 4 č. sa delovima dva bataljona vršen je pritisak na neprijatelja u cilju izviđanja. Ovi delovi stigli su do samih neprijateljskih rovova, ali pošto su isti bili jako utvrđeni i dobro branjeni, naše jedinice bile su prinuđene da se vrate na svoje polazne položaje.

II. Krajiška brigada. Prema dobivenom naređenju od štaba divizije, brigada sa tri bataljona izvršila je pokret pravcem Janja — Koraj — Čelić, dok četvrti bataljon dobio je zadatak da radi čišćenja terena od četničkih bandi krene preko Bogutova za Lopare.

XV. Majevička brigada je na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Naša izviđačka odeljenja vršeći službu izviđanja kod s. Pučile sukobila su se sa manjim neprijateljskim delovima.

Neprijateljski gubici: 3 mrtva, 2 ranjena.

I. Artiljerijska brigada, sem pukovskog divizionu, nalazi se na položajima od prethodnog dana. Prema novodobivenom naređenju, baterije pukovskog divizona postavile su se na Kurjačini, pored drumu Čelić — Brčko. U toku dana nije bilo dejstva ni na jednom sektoru.

Inženjerijski bataljon. Pontonirska četa prevozi na Drini, pionirska četa ima teorije časove.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

23-11-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na liniji položaja: Barinovac — Vitaja — Kremenjača — Smiljevac — Leskovac — Pučile — k. 110, sa zadatkom čvrstog držanja položaja, nasilnog izviđanja i stalnog održavanja kontakta sa neprijateljem. Izviđačka odeljenja u toku dana prilikom izviđanja neprijatelja u više mahova sukobila su se sa neprijateljskim slabijim delovima.

Neprijateljski gubici: 1 mrtav, 4 ranjena.

Sopstveni gubici: 1 mrtav, 4 ranjena.

II. Krajiška brigada, koja se nalazila u pokretu Čelić — Tuzla, stiže oko 11.30 č. u Tuzlu, gde prema novodobivenom naređenju dobija zadatak da se kao opšta rezerva razmesti na prostoriji Bukinje — Ljepunice — Dobrnja.

XV. Majevička brigada je na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Jedinice brigade stalno održavaju vatreni kontakt sa neprijateljem i vrše manje pre-pade.

I. Artileriska brigada nalazi se na položajima od prethodnog dana. U cilju potpomaganja pešadije i sprečavanja neprijateljskih namera pukovski divizion dejstvovao je na sektoru Bijeljine i Brčkog.

Inžinjeriski bataljon. Pontonirska četa vrši prevoz na Drini, pionirska četa popravljala put do glavnog drumu Janja — Bijeljina.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

24-111-1945

VI. Proleterska brigada nalazila se na istom položaju i u istom rasporedu kao i prethodnog dana. Rano u zoru neprijatelj je od pravca Patkovača i Pučile pokušao sa delom snaga da izvrši ispad. Pošto je bio dočekan našom jakom vatrom, a docnije i protivnapadom naših delova, neprijatelj se povukao na svoje polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 3 mrtva, 8 ranjenih.

Sopstveni gubici: 2 ranjena.

II. Krajiška brigada nalazila se na prostoriji od prethodnog dana. Ovoga dana borci su imali odmor, dok se sa rukovodiocima održavali sastanci u vezi zadatka za idući dan.

XV. Majevička brigada nalazila se na položaju od prethodnog dana. Ujutro oko 7 č. jedan neprijateljski izviđački vod napao je jedan vod brigade koji je bio na Kobiljaku i posle naše jake vatre nateran je u begstvo. Prema primljenom izveštaju u toku dana su četnici upali u Teočak, gde su ubili 25 meštana, brigada je zauzela ovaj položaj: Leskovac — k. 119.— Kovačić — k. 130 — k. 140.

Neprijateljski gubici: 7 ranjenih.

I. Artileriska brigada nalazi se na položajima od prethodnog dana. Pošto je neprijatelj na sektoru Bijeljine dovukao kamionima 3 topa i tukao okolinu Janje, jedna teška baterija kontrabatirala je neprijatelja i naterala ga na povlačenje u Bijeljinu.

Inžinjeriski bataljon. Pontonirska četa prevozila je na Drini, pionirska četa popravljala je put od mesta prevoza do Janje.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

25-111-1945

VI. Proleterska brigada nalazila se na istim položajima i sa istim zadatkom kao i prethodnog dana. Preko dana obostrana izviđačka delatnost i povremeno dejstvo artiljerije i minobacača.

Sopstveni gubici: 2 poginula, 4 ranjena.

II. Krajiška brigada nalazi se na prostoriji od prethodnog dana. U toku dana izvodila se obuka iz ratne službe. U 21 č. u vezi telefonskog naređenja štaba divizije upućen je jedan bataljon pravcem Dobrnja — Dvor — Velika Njiva — Bučje sa zadatkom čišćenja sela Piperi i Vakuf od četnika.

XV. Majevička brigada na istoj prostoriji i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. U toku dana činjeni su manji ispadi u cilju uznemiravanja i zarobljavanja neprijateljskih vojnika.

I. Artiljeriska brigada na položajima od prethodnog dana, sem teškog diviziona koji je zauzeo položaj zapadno od k. 184 na drumu Brčko — Čelić. U toku dana ni jedna jedinica nije dejstvovala.

Inžinjeriski bataljon. Pontonirska četa vrši prevoz na Drini, pionirska četa vrši popravku puta do Janje.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

26-111-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na istim položajima i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Sem delatnosti patrola, na položajima naših jedinica nije bilo borbene aktivnosti.

II. Krajiška brigada nalazi se na istim položajima i u istom rasporedu kao i prethodnog dana. Bataljon koji je pošao na čišćenje prostorije Piperi — Vakuf nije naišao ni na kakve četničke bande. Kod bataljona na položajima nije bilo nikakvih značajnijih borbenih akcija.

XV. Majevička brigada nalazila se na položajima od prethodnog dana. U 15 č. primljena je pripremna zapovest za napad, prema kojoj brigada ima da izvrši opšti napad i to: jedan bataljon u sadejstvu sa bosanskom brigadom da napadne neprijateljski položaj Pučile pravcem Fincov Salaš — Agine Pučile — Bijeljina, drugi bataljon da napadne neprijateljski položaj Obrijež — k. 114, treći bataljon da napadne na neprijateljski položaj Obrijež, četvrti bataljon da napadne na neprijateljski položaj Han Svetlica.

I. Artiljeriska brigada bez promena prema prethodnom danu, nije dejstvovala.

Inženjeriski bataljon. Pontonirska četa vrši prevoz preko Drine, a pionirska četa dovršava most pred Janjom.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

27-11-1945

VI. Proleterska brigada. U 0.00 č. prema dobivenom naređenju štaba divizije brigada je izvršila napad na neprijateljske položaje, sa tri bataljona i to: jedan bataljon napadao je neprijatelja na položaju s. Amajlije, drugi bataljon napadao je neprijateljski položaj Golo Brdo, treći bataljon napadao je neprijateljski položaj s. Patkovača, četvrti bataljon bio je kao brigadna rezerva. Posle teških i naizmeničnih borbi u kojima su pojedina uporišta prelazila iz ruke u ruku, usled uporne neprijateljske odbrane, naše jedinice bile su prinuđene da se pred zoru povuku na svoje polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 20 mrtvih, 40 ranjenih.

Sopstveni gubici: 3 mrtva, 14 ranjenih i 1 nestao.

II. Krajiška brigada nalazila se na prostoriji od prethodnog dana, dok se bataljon sa prostorije Piperi — Vakuf vratio u sastav brigade. U toku dana po jedinicama održavani su vojnički i politički časovi.

XV. Majevička brigada. Posle artiljerijske pripreme u 0.00 č. brigada je prešla u napad na neprijateljske položaje, ali usled jakog otpora neprijatelja napad naših jedinica nije uspeo i one su se postavile na prostoriju: k. 110 — Puhare — Leskovac — k. 119 — Kovačić — k. 140.

Jedan bataljon kao brigadna rezerva na prostoriji: Zagoni — Srednja Mahala.

Neprijateljski gubici: 7 mrtvih, 15 ranjenih.

SoD.stveni gubici: 1 mrtav, 10 ranjenih.

I. Artiljerijska brigada nalazila se je na istom položaju i u istom rasporedu kao i prethodnog dana. Baterije nisu deystvovalе.

Inženjeriski bataljon. Pontonirska četa vršila je prevoz na Drini, pionirska četa popravila je onesposobljeni alat.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

28-11-1945

VI. Proleterska brigada nalazila se na istom položaju i u istom rasporedu kao i prethodnog dana.

Sem delatnosti izviđačkih patrola, u toku dana na položajima koje su držale jedinice ove brigade nije bilo značajnijih promena.

II. Krajiška brigada je u vezi naređenja štaba divizije izvršila pokret i oosela prostoriju: Operkovići — Crveno brdo — Zahirovići, sa zadatkom pretresanja i čišćenja ove prostori-rije od neprijatelja.

Neprijateljski gubitci: 5 mrtvih, 10 ranjenih. Zaplenjen jedan konj sa čezom, jedan šarac.

XV. Majevička brigada je, sem jednog bataljona, na prostori-ri od prethodnog dana. Prema dobivenom naređenju, jedan bataljon u toku noći krenuo je na prostoriju Gornja Bukovica — Jankovac — k. 168 — Kulić — k. 182 — k. 173 sa zadatkom da proveri da li neprijatelj vrši koncentraciju na sektoru Bre-zovo Polje — Popovo Polje.

Jedna četa ovog bataljona koja je bila upućena u Donju Trnavu radi proterivanja četnika, koji su se tamo pojavili, su-kobila se sa manjim delovima četnika i iste posle kraće borbe proterala i razbila.

I. Artiljerijska brigada je na položajima od prethodnog dana, sem teškog diviziona koji je dobio naređenje da zauzme novi položaj između drumova Čelić — Koraj i Čelić — Lopare.

U toku dana baterije nisu dejstvovale.

Inžinjeriski bataljon. Pontonirska četa vrši prevoz na Drini, pionirska četa izvodi obuku iz pešadijskog egzercira.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine — Loznica.

29-111-1945

VI. Proleterska brigada nalazila se je na istim položajima i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana.

Sem naših prepada, preko dana na položajima koje su držale naše jedinice nije bilo značajnijih borbenih akcija.

II. Krajiška brigada, sem jednog bataljona, nalazila se je na položaju kao i prethodnog dana.

Jedan bataljon napadao je neprijatelja na položaju Golo Brdo i uspeo je posle žestokih borbi da ovoga dana u 16 ča-sova ovlada Golim Brdom i produži dalje gonjenje neprijatelja preko k. 506 i k. 401, koju je kotu isto tako zauzeo.

Neprijateljski gubici: 6 mrtvih, 16 ranjenih.

Sopstveni gubici: 3 mrtva, 13 ranjenih.

XV. Majevička brigada, sem jednog bataljona, nalazila se je na starim položajima. Jedan bataljon brigade, prema dobi-venom naređenju telefonski, zauzeo je nov položaj Korenita — Babetino brdo, sa zadatkom da kontroliše međuprostor od Ko-renite do Kobiljaka.

I. Artiljerijska brigada je na položajima od prethodnog dana. U toku dana dejstvovao je teški divizion na neprijatelj-ske ciljeve u oblasti: Mahala — Posavci — Obrijež i na sek-

toru Potočari — Vranovača — Gornja Brka. Ovim dejstvom divizion je uspeo da uspori neprijateljsko napredovanje potpomognuto izvesnim brojem motorizovanih oruđa.

Inženjeriski bataljon. Pontonirska četa radi na prevozu na Drini. Pionirska četa — obuka sa upoznavanjem ruskog mitraljeza.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine — Loznica.

30-111-1945

VI. Proleterska brigada je držala liniju položaja Gutić Ada — Kremenjača — Ciperovine — Leskovac — k. 110, u 4 č. bila je napadnuta od neprijatelja sa pravca Golo Brdo — Patkovača i sa pravca Pučila, sa namerom da je odbaci od položaja. Napad je pripremljen minobacačkom vatrom. Neprijateljske snage dočekane su koncentričnom i jakom vatrom, kako pešadiskog oružja tako i artiljerijske i minobacačke vatre. Pošto je brigada izvršila protivnapad, neprijatelj je bio odbačen na polazne položaje, a brigada je zadržala staru liniju položaja.

Neprijateljski gubici: 15 mrtvih, 20 ranjenih.

Sopstveni gubici: 1 ranjen, komandir čete Mlinarević Vojin.

II. Krajiška brigada nalazi se raspoređena na liniji položaja: Golo Brdo — k. 719 — k. 662 — k. 421 i to sa dva bataljona, dok se jedan bataljon nalazi na prostoriji Operkovići, sa zadatkom da kontroliše pravac prema s. Humci, i jedan bataljon kao brigadna rezerva nalazi se u s. Zahirović.

U toku celog dana neprijatelj je sa položaja u Srebreniku vršio ispade i manje napade, sa namerom da ovlada položajima brigade, ali je koncentričnom vatrom odbijen i vraćen na polazne položaje. U 16 č., prema dobivenom telefonskom naređenju štaba II. Armije, brigada je dobila zadatak da uz sadejstvo jedinica XXV. Srpske divizije izvrši napad sa ciljem izbacivanja neprijatelja sa njegovih položaja. Pošto je neprijatelj na svojim položajima na Srebreniku bio dobro ukopan, a pored toga je pružio i uporan otpor, napad brigade je obustavljen.

Gubici neprijatelja: 41 mrtav i 57 ranjenih.

Sopstveni gubici: 2 poginula, 15 ranjenih i 2 kontuzovana.

15. Majevička brigada, koja je držala položaj k. 110 — Leskovac — Kovačić — k. 130, u 3 č. bila je napadnuta od Nemaca i četnika na čitavom položaju. Iako je neprijatelj uspeo da jedan deo položaja brigade probije, koncentričnom vatrom i protivnapadom najzad je bio primoran da se povuče na svoje polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 25 izbačenih iz stroja .

Sopstveni gubici: 1 ranjen.

I. Artileriska brigada nalazila se na položajima od prethodnog dana. U toku dana dejstvovao je minobacački divizion i poljski divizion, tukući neprijatelja koncentričnom i zaprečnom vatrom u cilju sprečavanja njegovih ofanzivnih poduhvata.

Inženjeriski bataljon. Pontonirska četa vršila je prevoz na Drini, pionirska četa izvodila je pešadijski egzercir i borbenu obuku.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.

Komanda pozadine u Loznici.

31-111-1945

VI. Proleterska brigada nalazi se na istim položajima i sa istim rasporedom kao prethodnog dana. U 20 č. neprijatelj je od pravca s. Patkovača napao neke jedinice na položajima, posle prethodne artileriske i minobacačke pripreme. Jedinice brigade dočekale su neprijateljski napad snažnom koncentričnom vatrom i žilavim otporom, pa je neprijatelj bio prinuđen da se povuče na svoje ranije položaje.

Neprijateljski gubici: više mrtvih i ranjenih.

Sopstveni gubici: 8 ranjenih

II. Krajiška brigada nalazila se na položajima od prethodnog dana. Prema novodobivenoj zapovesti, brigada je dobila zadatak da u 18.30 č. izvrši opšti napad na neprijateljske položaje kod s. Srebrenika. Napadu je prethodila artileriska priprema. Jedinice brigade uspele su da posle žestokih borbi likvidiraju G. i D. Srebrenik i da neprijatelja prinude da sa svojih položaja odstupi. Brigada je posle ovladavanja Srebrenikom produžila sa delovima snaga gonjenje neprijatelja.

Neprijateljski gubici: 3 zarobljenih.

Zaplenjeno: 1 p.mitraljez.

15. Majevička brigada, koja je držala položaj: k. 110 — Leskovac — Kovačić — Kobiljak, bila je napadnuta od četnika i Nemaca sa pravca G. Bukovice i Pipera. Usled jake neprijateljske vatre i žestokih napada, neprijatelj je uspeo da jedan paš bataljon protera sa dotadanjeg njegovog položaja.

Neprijateljski gubici: 11 mrtvih, veći broj ranjenih.

Sopstveni gubici: 7 mrtvih, 9 ranjenih, 1 nestao.

Izgubljeno: 2 mitraljeza i 1 p. mitraljez.

Artileriska brigada nalazi se na položajima od prethodnog dana. U toku dana dejstvovala je jedna baterija teškog divizona, tukući neprijatelja u Ratkovićima, Širokom Polju, G. Mahali i Vražićima, u cilju da onemogući neprijatelju da vrši napade na našu pešadiju.

Inženjeriski bataljon. Pontonirska četa vrši prevoz na Drini, pionirska četa izvodi pešadiski egzercir i ratnu službu.

Med. san. bataljon i štab divizije u Janji.
Komanda pozadine u Loznici.

IV. NAŠI I NEPRIJATELJSKI GUBICI U LJUDSTVU I MATERIJALU

Naši gubici u ljudstvu:

VI. Proleterska brigada:	
— poginulih	55
— ranjenih	204
— nestalih	1
Svega izbačenih iz stroja	260
II. Krajiška brigada:	
— poginulih	66
— ranjenih	114
— nestalih	43
Svega izbačenih iz stroja	223
XV. Majevička brigada:	
— poginulih	40
— ranjenih	91
— nestalih	29
Svega izbačenih iz stroja	160
<i>Ukupni gubici u ljudstvu:</i>	
— poginulih	161
— ranjenih	409
— nestalih	73
Svega izbačenih iz stroja	643

Naši gubici u materijalu:

VI. Proleterska brigada:	
— puškomitraljeza	15
— 1. mitraljez	3
— mitraljeza	2
— 1. bacača	?
— protivtenk. pušaka	1
II. Krajiška brigada:	
— pušaka	6 9
— p.mitraljeza	15
— mitraljeza	1
— strojnica	8
— 1. bacača	5
— tromblona	3
— pk top 45 mm	1

XV. Majevička brigada:	
— pušaka	15
— p.mitraljeza	4
— 1. mitraljeza	3
— mitraljeza	2
— strojnica	1
— 1. bacača	3
— bombi	39
— konja	2

Ukupni gubici u materijalu:

— pušaka	84
— p.mitraljeza	34
— 1.mitraljeza	6
— mitraljeza	5
— 1. bacača	15
— strojnica	9
— protivtenk. pušaka	1
— tromblona	3
— pk top 45 mm.	1
— bombi	39
— konja	2

Neprijateljski gubici u ljudstvu:

VI. Proleterska brigada:	
— poginulih	149
— ranjenih	295

Svega izbačenih iz stroja 444

II. Krajiška brigada:	
— poginulih	152
— ranjenih	30
— zarobljenih	4

Svega izbačenih iz stroja 186

XV. Majevička brigada:	
— poginulih	107
— ranjenih	189

Svega izbačenih iz stroja 296

Ukupni neprijateljski gubici u ljudstvu:

— poginulih	408
— ranjenih	514
— zarobljenih	4
Svega izbačenih iz stroja	926

Neprijateljski gubici u materijalu:

VI. Proleterska brigada:

— flak.	.1
— strojnica	.1
— 1. mitraljeza	.1
— mitraljeza	.1
— 1. bacača	.1
— puščanih metaka	2000
— tel. kabla km	.1
— sedala	.1

II. Krajiška brigada:

— pušaka	.12
— strojnica	.1
— 1. mitraljeza	.1
— puščanih metaka	4500
— raketnih pištolja	.1

!XV. Majevička brigada:

— puške	3
— puščanih metaka	50

Ukupni neprijateljski gubici u materijalu:

— flak.	.1
— pušaka	.15
— strojnica	.2
— 1. mitraljeza	.2
— mitraljeza	.1
— 1. bacača	.1
— puščanih metaka	6550
— tel. kabla km	.1
— raketnih pištolja	.1
— sedala	.1

V. KRATKA ANALIZA

Ovaj mesec karakteriše se borbama za Bijeljinu i Brčko. Naše jedinice, sjajno izvedenim akcijama, uspele su da zauzmu jako neprijateljsko uporište Janju, čijim zauzimanjem omogućene su naše dalje operacije za likvidaciju Bijeljine i Brčkog.

U toku ovoga perioda rukovodioci naših jedinica ispoljili su svoju veštinu, blagodareći kojoj, operacije su mogle imati ovako pozitivne rezultate. Borci, svojom izdržljivošću, mnogo su doprineli uspehu jedinica ove divizije. Oni su pokazali da su se već navikli na saradnju kako teškog naoružanja, tako naročito artiljerije.

Manevarska sposobnost naših jedinica bila je na visini, veza unutar jedinica, kao i veza sa susednim jedinicama i višim štabovima u ovom periodu bila je dobra.

U toku ovoga meseca političko-moralni stav ljudstva bio je dobar.

Zdravstveno stanje ljudstva dobro.

Ishrana kako ljudstva tako i stoke bila je zadovoljavajuća.

Stanje lične opreme zadovoljavajuće.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POLIT-KOMESAR,
potpukovnik,

NAČELNIK ŠTABA,
major,

KOMANDANT
potpukovnik,
Blažo Janković

BR. 51

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 10. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U
REJONU DOBOJA¹**

P
O. br. 133
10. IV. 1945 g.
U _____čas.

Z A P O V E S T

Sekcije Tuzla, Derventa, Zenica i Kladanj, 1 : 100.000.

²

Za izvršenje prednjeg zadatka

N A R E Đ U J E M O :

B³ Sa dostignute linije u toku noći između 9 i 10 o.m. jedinica će 10 o.m. sa 3/4 svojih snaga napasti neprijatelja: r. Spreča — Glavica (K. 283) — Lanište — K. 227 — Pridjel — K. 266. 1/4 svojih snaga jedinica će zadržati u

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, *Teg* br 7—3, k. 1330.

² Izostavljeni tekst je istovjetan sa uvodnim dijelom zapovijesti 2. armije (vidi dok. br. 48).

³ Dvadeseta brigada 45. divizije.

rezervi i postaviti je na najverovatnijem pravcu neprijateljskih ispada.

Po proterivanju neprijatelja i ovladavanju pomenutim položajima izbiti na komunikaciju i reku Bosnu. Predvideti sve mere da se ovlada mostovima na reci Bosni, i to suvoputnim na raskrsnici Doboj — Gračanica i Doboj — Maglaj i železničkim mostom 1 km. južno od železničke stanice Usora. U svakom slučaju predvideti sve mere da se neprijatelju onemogući rušenje pomenutih mostova, izbacivanjem specijalnih odeljenja, mitraljezima, protivkolskim puškama, bacačima i dr. Po izbijanju na komunikaciju i železničku prugu, obratiti naročitu pažnju pronalaženju i uklanjanju minskih polja. Po potpunom ovladavanju istima izvršiti rušenje manjih veštačkih objekata i time onemogućiti intervenciju neprijatelja istima. Rušenja ne smeju biti većeg obima, koja mi ne bismo mogli duže vremena opraviti. Primenjivati postavljanje eksploziva na prugu, kao i nagaznih mina.

Po potpunom ovladavanju desne obale reke Bosne tući levu obalu vatrom iz teških mitraljeza, protivkolskih pušaka i bacača.

U cilju stvaranja preduslova za brzo forsiranje reke Bosne i napada na Doboj s juga, po izbijanju na reku Bosnu koncentrisati vatru na najpogodnijim mestima za prelaz, pri čemu težiti da prelaz bude izvršen što bliže Doboju. Prebacivanje izvršiti prvo manjim snagama, koje će biti naoružane većim brojem automatskog oružja i koje će stvoriti najuži mostobran i omogućavati prelaz ostalim delovima koji će taj mostobran učvrstiti i proširiti. Prelaz izvršiti sa 3/4 svojih snaga, a 1/4 zadržati na desnoj obali reke.

Naročitu pažnju obratiti na vezu preko reke Spreče sa jedinicama S⁴ na desnom krilu i sa jedinicama G⁵ na levom krilu. Predvideti sadejstvo za celo vreme borbe i uzajamno potpomaganje vatrom.

Po pristizanju 1/2 snaga jedinice 2,⁶ jedinica B će se rokirati u levo i time na svome desnom krilu omogućiti razvijanje snaga jedinice 2.

- G Sa dostignute linije u toku noći između 9 i 10 o.m. jedinica će 10 o.m. sa 3/4 svojih snaga napasti neprijatelja na liniji Brdice — Bresnato Brdo — Potočani — Trbuk. 1/4 snaga zadržati u rezervi na krajnjem levom krilu.

⁴ Odnosi se na 23. diviziju.

⁵ Riječ je o 23. brigadi 45. divizije.

⁶ Odnosi se na 24. brigadu 45. divizije.

Po proterivanju neprijatelja i ovladivanju pomenutim položajima izbiti na komunikaciju i reku Bosnu, gde obratiti naročitu pažnju pronalaženju i uklanjanju minskih polja. Po potpunom ovladivanju istima izvršiti rušenje manjih veštačkih objekata i time onemogućiti intervenciju neprijatelja od pravca Maglaja. Rušenja ne smeju biti većeg obima, koja mi ne bismo mogli duže vremena opraviti. Primenjivati postavljanje eksploziva na prugu, kao i nagaznih mina.

Po potpunom ovladivanju desne obale reke Bosne tući levu obalu vatrom iz teških mitraljeza, protivkolskih pušaka i bacača.

U cilju stvaranja preduslova za brzo forsiranje reke Bosne i napada na Doboj s juga, po izbijanju na reku Bosnu koncentrisati vatru na najpogodnijim mestima za prelaz, pri čemu težiti da prelaz bude izvršen što bliže desnom krilu. Prebacivanje izvršiti prvo manjim snagama koje će biti naoružane većim brojem automatskog oružja i koje će stvoriti najuži mostobran i omogućiti prelaz ostalim delovima koji će taj mostobran učvrstiti i proširiti.

Prelaz izvršiti sa 3/4 svojih snaga, a 1/4 zadržat na desnoj obali reke.

Naročitu pažnju obratiti na vezu na desnom krilu s jedinicama B, a po pristizanju jedinica III korpusa na levo krilo starati se da se veza odmah uspostavi. Predvideti sadejstvo za celo vreme borbe i uzajamno potpomaganje vatrom.

Jedinica će sa 1/2 svojih snaga borbenim rasporedom krenuti dolinom reke Spreče pravcem Maljani — Potočani — Lužani, obraćajući pažnju na desnu obalu reke Spreče, i po potrebi sadejstvovaće jedinicama S.

Po izbijanju na liniju položaja koje drži jedinica V⁷ svojim desnim krilom, ove snage će posesti te položaje, dok će se pomenuto desno krilo rokirati nešto u levo.

Jedinica će u sadejstvu sa jedinicama B napasti neprijateljske položaje ispred sebe. Po proterivanju neprijatelja i zauzimanju njegovih položaja, jedinica će izbiti na komunikacije i reku Bosnu.

Predvideti sve mere da se ovlada mostovima na reci Bosni i Spreči. Truditi se da se na svaki način neprijatelju onemogući rušenje pomenutih mostova, izbacivanjem specijalnih odeljenja, mitraljezima, protivkolskim puškama, bacačima i dr.

⁷ Sedma brigada 23. divizije

Po izbijanju na komunikaciju i železničku prugu obratiti naročitu pažnju na pronalaženje i uklanjanje minskih polja.

Po potpunom ovladavanju desne obale reke Bosne tući levu obalu vatrom iz teških mitraljeza, protivkolskih pušaka i bacača.

U cilju stvaranja preduslova za brzo forsiranje reke Bosne i napad na Doboj s juga, po izbijanju na reku koncentrisati vatru na najpogodnijim mestima za prelaz. Prebacivanje izvršiti prvo manjim snagama koje će biti naoružane većim brojem automatskog oružja i koje će stvoriti najuži mostobran i omogućiti prelaz ostalim delovima koji će taj mostobran učvrstiti i proširiti.

Jedinica će izvršiti prelaz 1/4 svojih snaga, dok će drugu četvrtinu zadržati na desnoj obali reke. Naročitu pažnju obratiti na sadejstvo i razvoj situacije na desnom i levom krilu.

1/2 snaga jedinice Z biće u rezervi, i to 1/4 na prostoriji s. Karanovac — Sočkovac, a druga četvrtina na prostoriji s. Potočani — Lužani.⁸

Sve će jedinice najbrižljivije izvršiti sve potrebne pripreme za uspešno forsiranje reke Bosne i snažnom vatrom sa položaja na desnoj obali reke potpomagati prebacivanje za to određenih delova i širenje mostobrana na levoj obali.

Pronalaženje i uništavanje minskih polja vršiće detektorska odeljenja i minerski vodovi.

Pre izvršenja prelaza, prilikom prelaza i po izvršenom prelazu naročitu aktivnost razvije izviđačka odeljenja.

Štab N nalaziće se u zaseoku Manjani, gde mu slati redovne izveštaje.

Veze: za vezu sa ovim štabom i potčinjenim jedinicama koristiti sva raspoloživa i ljudska sredstva. Uspostavljene telefonske linije strogo kontrolisati i držati ih u ispravnosti.

M.S.B. će biti u s. Karanovac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab N
Načelnik štaba — potpukovnik,
Milan Abramović

⁸ O dejstvima jedinica 45. divizije vidi dok. br. 62.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. ARMIJE OD 11. APRILA 1945. GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE O PRIPREMAMA ZA FORSIRANJE RIJEKE BOSNE¹

Za V.S.

11. IV. 1945 g.

1. — Vašu pismenu direktivu još nismo primili. Analizirajući celu situaciju došli smo do sledeće procene. Prvo, dok ne naiđe začelje sarajevske kolone, ili dok Perine jedinice² ne zauzmu bar Maglaj, nema mnogo izgleda da ćemo moći forsirati Bosnu neposredno južno ili severno od Doboja. Sledi.

2. — Drugo. Računamo da je prelaz Bosne mogućan južno od Modriče.³ Sledi.

3. — Treće. Ako bismo ovaj prelaz brzo izvršili, sa jakim snagama, smatramo da bi se sve nepr. snage koje [su] sada između Dervente i Zenice⁴ mogle otseći, dovesti u vrlo težak položaj i sprečiti njihova kasnija intervencija ka Sremu. Pošto su ove snage još velike, a prilika gotovo izuzetno povoljna, smatramo da bi je trebalo iskoristiti. Sledi.

4. — Za izvršenje ovog zadatka nemamo dovoljno snaga. Naime, moramo ostaviti jednu diviziju na prostoriji Posavina — Trebava, za obezbeđenje komunikacija i za čišćenje od jakih četničkih i ustaških grupa. Sledi.

5. — To bi bila Dvadeset peta, a prelaz bismo izvršili sa Dvadeset osmom i jednom od onih koje [su] sad sa Pekom,⁵ Drugom ili Sedamnaestom [divizijom]. Sledi.

6. — Peto. Pošto je Peko osigurao prelaz kod Brčkog, smatramo da mu južno od Save nisu više potrebne dve divizije. A pošto se spojio sa snagama iz Srema, verovatno mu ni severno od Save nije potrebno jačanje. Sledi.

¹ Original depeše (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—3, k. 274 (knjiga poslatih depeša).

² Odnosi se na 3. korpus JA, čiji je komandant bio Pero Kosorić (vidi zapovijest Štaba 3. korpusa od 25. marta 1945, Arhiv VII, reg. br. 30—1/4, k. 409).

³ Vidi dok. br. 48

⁴ Na tom prostoru nalazile su se sledeće neprijateljeve snage: u rejonu Zenice 7. SS divizija »Princ Eugen«, u rejonu Žepča i Zavidovića glavnina 181. pješadijske divizije i u rejonu Nemila i Golubinja 369. legionarska divizija. Na maršu od Maglaja ka Doboju nalazile su se 9. i 17. ustaško-domobranska divizija. (Vidi Dnevnik majora Berna, Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6, str. 109).

⁵ Riječ je o Južnoj grupi divizija 1. armije JA. Komandant 1. armije bio je Peko Dapčević

7. — Znači jedna, bilo Druga, bilo Sedamnaesta, dejstvovala bi od Sapca preko Save, a druga bi krenula sa našom Dvadeset osmom na trougao Samac — Kotorsko — Brod. Sledi.

8. — Još jedini preduslov bi bio da se odmah pošalje municija za novo oružje Dvadeset osme, koje ova primila ali bez municije i da se prelaz Bosne izvrši što pre. Sledi.

9. — Molimo za hitan odgovor. Sledi.

10. — U vezi sa daljim operacijama, Koča predlaže da dođe kod vas, da bi primio direktive i podneo konkretne predloge. Najpovoljnije bi bilo poslati avion po njega u Zivnice. Molimo hitno odgovorite. Kraj. Koča.

BR. 53

IZVJEŠTAJ ŠTABA 17. BRIGADE OD 11. APRILA 1945. ŠTABU 28. DIVIZIJE JA O DEJSTVIMA BRIGADE U RE- JONU TUZLE¹

17

n*

M

Broj: 115/45.—

Dana 11. IV. 1945,—

Predmet: Petodnevni izveštaj o
radu jedinica — podnosi. —

— C —

Dana 6. IV. 1945:

Jedinice se nalaze na starim mestima. Zanimanje po rasporedu rada.—

Dana 7. IV. 1945:

Bez promene. Sa štabovima bataljona i komandama četa održan čas od strane ruskog pukovnika.

Dana 8. IV. 1945:

Stab 14 u 7.30 sati iz sela Turija krenuo je prema k. 438 u selo Bresnicu. Vođena je borba sa četnicima.³

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 23—2, k. 1136.

² Brojevi »17« i »II« dopisani su olovkom, vjerovatno u Štabu 28. divizije.

³ Odnosi se na Majevički četnički korpus (vidi dok. br. 38).

Ubijeno 6 četnika i jedan zarobljen.
Sopstveni gubitci: jedan mrtav, 2 zarobljena.
Izgubljeno 2 puške.
Utrošeno 2.028 kom. metaka pešadijske municije i
20 mina za teški bacač.
Pristupilo se formiranju jedinica ovoga Štaba prema
novoj formaciji.
Bataljon 13 je rasformiran, a bataljon 14 dobio na-
ziv III.-ći.

Dana 9. IV. 1945:

Bez promene. Produžava se formiranje po novoj for-
maciji. Održan sastanak sa štabovima bataljona.

Dana 10. IV. 1945:

Bataljon 13 preselio se iz Turije u s. Puračić. Pro-
dužava se sa formiranjem i razdeobom naoružanja.—

Rad po rasporedu rada.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

NAČELNIK ŠTABA — KAPETAN,
Georgije Cabel

BR. 54

**ZAHTJEV ŠTABA 2. ARMIJE OD 12. APRILA 1945. UPUĆEN
GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE DA POŠA-
LJE DVIJE DIVIZIJE U REJON DOBOJA RADI ODSIJE-
CANJA NEPRIJATELJEVIH SNAGA¹**

Za V.S.

12. IV. 1945.

DDD

1. — Nepr. snage² između Doboja i Zenice još vrlo jake. Obzirom da je pred nama r. Bosna, da na levoj obali samo razvučena pedeset treća divizija, nepr. će uspeti svakako da se izvuče u Brod, ako ne prebacimo kod Modriče dve divizije na levu obalu. Sledi.

2. — To utoliko hitnije što obzirom na odnos naših i neprij. pešad. i art. snaga, obzirom da treći korpus nije stigao u vreme kad smo predviđali, obzirom da jake nepr. snage nadiru od Maglaja ka Doboju obema obalama, moguće je da će nepr., uprkos tome što borbeni sposobnost naših jedinica znatno porasla, uspeti da nas odbaci i sa desne obale između Trbuka i Doboja, odakle smo dosad ometali kretanje i na levoj obali. Sledi.

3. — To se može desiti čak i ako bismo ubacili na naše levo krilo, pored preoružane brigade dvadeset osme, i deo dvadeset treće div. koja se sada nalazi prema r. Bosni severno od Spreče. Jedna nepreoružana brigada dvadeset osme je, naime, po vašem naređenju, u Zvorniku, a druga, takođe nepreoružana, morala bi zasada ostati gde je, tj. kod Puračića. Sledi.

4. — Dakle, ako se otsecanje nepr. grupe koja se izvukla iz Sarajeva smatra važnim, za njegovo sigurno izvršenje neophodno je hitno prebaciti dve divizije na levu obalu Bosne kod Modriče. U tom slučaju bismo prebacili na levu obalu potrebne snage takođe između Zepča, odn. Maglaja i Doboja.³ Sledi.

Ne prihvatiti ovakvo, ili slično rešenje, značilo bi operaciju u dolini Bosne svesti na potiskivanje i dati nepr. mogućnost da se, bez velikih žrtava, izvuče. Kraj. Koča.

u 3.30 12. IV⁴

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—3, k. 274 (knjiga poslatih depeša).

² Vidi dok. br. 52, napomenu 3.

³ Vidi dok. br. 55.

⁴ Dopisano mastilom.

BR. 55

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 14. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA FORSIRANJE
RIJEKE BOSNE¹**

A

Op. br. 334
14 aprila 1945 g.
u 21 čas.

Z A P O V E S T

Sekcija Tuzla, Derventa, Zenica, Kladanj 1 : 100.000

Glavnina neprijateljskih snaga u povlačenju od Sarajeva dolinom Bosne preko Doboja ka Brodu,² u toku 12 i 13 o.m. izbila je u rejon Doboja, produžujući delom svojih snaga povlačenje od Doboja ka Brodu.

U toku 13 o.m. neprijatelj³ je izvršio jači napad na naše položaje na levoj obali Spreče i do podne ovoga dana uspeo da ovlada linijom Glavice (k. 263) — Lanište (k. 277) — Jazovac (k. 378) — Ilijin Grob — Ivanovići — k. 405 — k. 362 — Lazići — k. 384 — s. Vukelje — Đurkin Krst (k. 636), gde se zadržao, utvrdio i na taj način potpuno obezbedio komunikacije dolinom Bosne od Maglaja ka Doboju. Na desnoj obali Spreče neprijatelj⁴ drži položaj s. Grabska — k. 416 — Ciganište (k. 366) — Spomenik — Komarevac.

Na pomenutoj liniji, koju drži neprijatelj kao defanzivni mostobran na desnoj obali r. Bosne u rejonu Doboja, nalaze se Nemci⁵ sa delovima ustaša⁶ i četnika.⁷ Jačina ovih neprijateljskih snaga iznosi ukupno od 2—3000, ojačane sa automatskim oruđima i bacačima. Odbranu ovog mostobrana potpomaže neprijateljska artilerija postavljena u Doboju i okolini na levoj obali r. Bosne (oko 5 haubica i 10 p.a.topova i oko 8 flakova u Doboju).

Prema poslednjim podacima jačina neprijateljskih snaga na levoj obali Bosne na prostoru Dobj — Maglaj — Zepče iznosi najviše oko 3000.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—3, k. 1330.

² i ⁵ Vidi dok. br. 52, napomenu 3, i dok. br. 59.

³ i ⁴ Odnosi se na njemačke snage koje su se nalazile u rejonu Doboja (vidi dok. br. 38 i 47).

⁶ Riječ je o 12. ustaško-domobranskoj diviziji (vidi dok. br. 38 i 48).

⁷ U pitanju je glavnina četničkih snaga koja se nalazila na lijevoj obali r. Bosne (vidi dok. br. 38, objašnjenje br. 5).

Naše jedinice nalaze se na liniji: s. Bušletić — Široka Kosa, k. 364 — Becanj, k. 343 — Kominovi — Riječani, k. 508 — Krkoje (k. 476) — k. 299 (jedinice S) — k. 162 — s. Joševa — k. 301 — Gavranov Vis — Grebić Kosa — s. Topolovići — Trešnjik — Seča — Kalilo, k. 446 — Duga kosa, k. 431 — Njivice, k. 546 — Okrugli Gaj (k. 605) — Krcmarica (k. 682). Na sektoru Modriča nalaze se jedinice E neposredno na desnoj obali Bosne, na liniji s. Garevac — Modriča — s. Vranjak — s. Koprivna, gde vrše pripreme za forsiranje r. Bosne na tom otseku. Jedinice 27 divizije noću 12/13 o.m. prodrle su u Zavidović sa istoka i do ovog momenta zauzele skoro čitav grad sem južnog dela koga još drže Nemci.⁸ Nastavljaju se žestoke borbe za potpuno oviđivanje gradom, gde su neprijatelju stigla izvesna pojačanja⁹ od Zepča. Jedna brigada¹⁰ ove divizije u pokretu je od Zavidovića ka Maglaju desnom obalom Bosne u cilju napada i likvidacije neprijateljskog uporišta u Maglaju, sa istočne strane.

Naša jedinica A ima zadatak da jednovremeno izvrši napad sa S,¹¹ C¹² i N¹³ na celom frontu od s. Bušletića do ž.st. Trbuk, likvidira neprijateljski mostobran i ovlada desnom obalom reke Bosne na celom frontu napada, s težnjom forsiranja r. Bosne sa krilnim jedinicama. Jedinica E,¹⁴ po forsiranju r. Bosne od S, izvršiće i ona forsiranja r. Bosne na svom sektoru sa jednom trećinom svojih snaga u cilju proširenja uspeha S i ostvarenja uslova za dalje operacije ka Derventi i Brodu.

U cilju izvršenja prednjeg, —

N A R E Đ U J E M O :

1. — *Jedinica S* (ojačana sa jednom baterijom p.t. topova i jednom baterijom (minobacača):

Sa polaznog položaja s. Bušletić — Široka Kosa — Becanj — Riječani, k. 508 — Krkoje, k. 476 (zaključno) napada neprijatelja na liniji s. Grabska — Ciganište — Spomenik, s težištem napada na desnom krilu.

⁸ Vidi izvještaj Štaba 27. divizije od 16. aprila 1945 (Arhiv VII, reg. br. 20—22, k. 1111).

⁹ Vjerovatno je u pitanju njemačka 181. pješadijska divizija (vidi dok. br. 52, napomenu 3).

¹⁰ Riječ je o jednom bataljonu 19. brigade 27. divizije JA koji se tada nalazio na komunikaciji Zavidoviei — Maglaj. Brigada je, međutim, 16. aprila 1945. stigla u Maglaj (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—11, k. 1112).

¹¹ Dvadeset treća divizija

¹² Dvadeset osma divizija

¹³ Četrdeset peta divizija

¹⁴ Dvadeset peta divizija

Zadatak: ovladivanje desnom obalom Bosne od ušća r. Lukavica do najjužnijih kuća s. Kostajnica (okuka r. Bosne 2 km. severno od ušća Spreče).

Zona napada: severno po potrebi, obezbeđujući se prema s. Kotorsko gde se nalazi oko 500 ustaša; a južno: Krkoje, k. 476 (zaključno) — bezimeni čuvik 1 km. jugoistočno od Spomenika (zaključno) — zaseok Hodžići (isključno) — bezimeni potok severno od natpisa »Svijetlica«, k. 152 (isključno) — okuka r. Bosne 2 km. severno od ušća r. Spreče.

Tesnu vezu održavati sa desnim krilom C na liniji: zaseok Gniečje — Hodžići — s. Svijetlica.

2. — *Jedinica C* (ojačana jednom baterijom pukovskih topova, jednom baterijom minobacača i jednim vodom p.k. topova).

Sa polaznog položaja Krkoje, k. 476 (isključno) — zaseok Habibović — k. 299 — r. Spreča — s. Joševa — k. 301 — Gavranov Vis (zaključno) napada neprijatelja obema obalama Spreče na liniji: zaseoci Hodžići — Karduši — Komarevac — Glavica (k. 283) — Selište — Lanište, k. 277.

Zadatak: Izvršenje prodora prema obalama r. Spreče, što pre ovladati neprijateljskim osloncima Glavica (k. 265) — Glavica (k. 283) — Lanište, k. 277; izbiti na r. Bosnu: od okuka 3 km. severno od ušća r. Spreče — ušće bezimenog potoka 1 km. severoistočno od k. 249 (prema fabrici šećera u Usori) s težnjom ovladivanja mostom na r. Spreči i mostom na r. Bosni (600 metara jugoistočno od želez. stanice Doboj). Na dostignutoj liniji utvrditi se i služiti kao oslonac za manevar desnim i levim krilom jedinica A u cilju forsiranja r. Bosne severno i južno od Doboja.

Zona napada: severno biće južna granica S, a južno Kamenak (k. 323) — Gavranov Vis — Lanište, k. 277 (sve zaključno) — bezimeni potok istočno i severno od k. 249.

Tesnu vezu održavati sa jedinicama N na liniji: Grebić Kosa — Kameničko brdo, k. 249.

3. — *Jedinica N* (ojačana jednom baterijom p.k. topova — tri topa — i jednom baterijom pukovskih topova):

Sa polaznog položaja Grebić Kosa (k. 341) — s. Topolovići — Kalilo, k. 446 — Njivice, k. 546 — Okrugli Gaj, k. 605, napada neprijatelja na liniji Kameničko brdo — Ilijin grob — k. 362 — k. 384 — k. 356 — Saj Kamen (k. 358), s težištem napada na levom krilu u cilju što bržeg ovladivanja žel. stanicom Trbuk i Saj Kamenom (k. 358).

Zadatak: ovladivanje desnom obalom r. Bosne od s. Pravoslavni Pridjel do Saj Kamena, k. 358 (sve zaključno). Težiti da se brzim prodorom, po mogućstvu, ovlada željez. mostom

na reci Bosni (1. km. južno od žel. st. Usora) ili da se onemogućiti rušenje istog od strane neprijatelja.

Obratiti pažnju na levo krilo, čvrstim držanjem Šaj Kamen a i železničke stanice Trbuk, sprečavajući dolazak neprijateljskih pojačanja desnom obalom Bosne od Doboja.

Zona napada: severno biće južna granica C, a južno Okrugli Gaj, k. 665 — s. Vukelje — Šaj Kamen, k. 358 (sve zaključno), obezbeđujući se prema neprijatelju na Đurkin Krstu (k. 636) i k. 668.

Na Krčmarici (k. 682) držati najpotrebnije bočno obezbeđenje.

4. — *Početak napada* ima biti 16 aprila tačno u 4.30 časova. Do ovog vremena sve jedinice imaju završiti pripreme za napad i zauzeti raspored na predviđenim polaznim položajima.

U toku 15 o.m. izvršiti smenu jedinica na dodeljenim polaznim položajima tako, da ista ima biti završena do 24 časa 15 o.m.

5. — *Glavnina artilerije*, pod neposrednom komandom komandanta artilerije A, postaviće se i to:

a) desna grupa: jedan teški divizion i jedna haubička baterija na prostori Samarić (k. 202) — s. Ahinbašići — zaseok Cifluk — Karići — k. 151;

b) leva grupa: jedan teški divizion (bez jedne haubičke baterije) na prostori Kamenak, k. 328 — Visoki Cer, k. 368 — s. Tekućica — Sljelina, k. 261 — Kamenak.

Zadatak: kontrabatiranje neprijateljske artilerije pred celim frontom jedinica A, neutrališući neprijateljsku artileriju za celo vreme napada.

Detaljne zadatke, organizaciju komandovanja i utrošak municije regulisaće svojom zapovešću komandant artilerije A.

Sva artilerija ima biti spremna za dejstvo 16 o.m. tačno u 4.30 časova.

Osmatračnica komandanta artilerije biće u prvo vreme na k. 485 a potom na k. 508.

6. — Jedinice S i N, po izbijanju na r. Bosnu i ovladivanju desnom obalom, odmah će preduzeti potrebne mere za brzo i iznenadno forsiranje reke Bosne na najpogodnijim delovima, sa zadatakom da se stvore uži mostobrani i oslonci za forsiranje r. Bosne sa svima našim jedinicama.

Jedinica E izvršiće sve pripreme za prelaz r. Bosne tako da u momentu forsiranja iste od strane jedinica S i ona odmah prebaci jednu trećinu svojih snaga na levu obalu r. Bosne, na najpogodnijem mestu s težnjom da ovlada najpogodnijim zemljišnim otkom, isti utvrdi i uz sadejstvo glavnine sa desne

obale održi. Dalje, prema situaciji, težiti što pre da se prošire uspesi i spoje krila jedinice E i S. E će dobiti zasebno naređenje za izvršenje ovoga zadatka, a do tog vremena pripremiti sve da se po dobijanju naređenja može odmah pristupiti njegovom izvršenju.

Načelnik Inženjerskog odeljenja A sutra do 12 časova staviće na raspoloženje i uputiti u sastav S i N po 2 gumena čamca sa odgovarajućim ljudstvom, za prebacivanje jedinica preko Bosne. Jedan gumeni čamac sa ljudstvom uputiti C. Ostali materijal pripremiti tako da odmah može krenuti kada naredimo pravcem Gračanica — Doboj.

7. — Veze:

- a) *Telefonske*: glavna osa veze Gračanica — Samarić — Doboj, a pomoćna osa Gračanica — s. Prnjavor — s. Bušletić; glavni centar veze u Gračanici, istaknuti centar Samarić, pomoćni centar s. Prnjavor i odvojeni centar s. Maljani. Potčinjene jedinice ovome štabu vezaće se za centar postavljen na njihovom pravcu. Svi centri veze imaju otpočeti dejstvo 15 o.m. u 12 časova.
- b) *Radioveze*: po dosadanjem planu.
- v) *Kurirske veze*: uputiti po dva kurira konjanika tako da se jave šefovima centara i to: S u Prnjavor, C kod Samarića i N u s. Maljani, gde se imaju javiti 15 o.m. u 18 časova.

8. — Izveštaje nam podnositi redovno svaka dva časa počev od 7 čas. 16 ov.m., teleionom. Pismene izveštaje o radu, situaciji i rezultatima borbe slati nam na kraju svakog dana do 22 časa.

U slučaju prekida telefonske veze izveštavati nas radio putem.

U završnim pripremama za napad izvestiti nas telefonom 16 o.m. do 4 časa.

9. — Komunikaciski pravci biće za:

- A — Gračanica — Tuzla;
- S — Prnjavor — Gračanica — Miričina;
- C — Klokotnica — Gračanica — Miričina;
- N — Boljanić — Gračanica — Miričina.

10. — Sanitetska služba: evakuaciju ranjenika vršiti za Gračanicu, gde će načelnik sanitetskog odeljenja A pripremiti ove za njihov prihvati i dalju evakuaciju. Sve pripreme u Gračanici i za dalju evakuaciju imaju biti završene 15 o.m. do 10 čas.

11. — Komore jedinica ne smeju prelaziti liniju s. Prnjavor — Samarić — Boljanić, sem sa municijom, koje se posle predaje imaju odmah vratiti na svoja mesta pozadi ove linije.

12. — Naše komandno mesto u Gračanici, osmatračnica od 6 časova 16 o.m. na Mujkanovači, k. 485, a po izbijanju naših jedinica kod Spomenika pomerićemo se na k. 508.

13. — Komanda artilerije A, načelnik odeljenja za veze i načelnik sanitetskog odeljenja izdaće svoje posebne zapovesti i dostaviti jedinicama.¹⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
NAČELNIK ŠTABA
general-major,
Ljubo Vučković

Dostavljeno:

E, S, C, N,

k-tu artilerije A,

izvodno: načelniku odeljenja za veze

i načelniku sanitetskog odeljenja A,

k-tu pozadine A.

¹⁵ Vidi dok. br. 56 i 57.

BR. 56

ZAPOVIJEST KOMANDANTA ARTILJERIJE 2. ARMIJE JA
OD 14. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDI-
NICA ZA PODRŠKU PRI FORSIRANJU RIJEKE BOSNE¹

A
K. op. br. 334
14 aprila 1945
U časova

Z A P O V E S T
Sekcija: Derventa 1 : 100.000

²

U vezi već izdatih delimičnih zapovesti i u cilju izvršenja
postavljenih zadataka

N A R E Đ U J E M :

1) Protivkolska artilerija:

— Jedinica U³ dodeliće jedinici S⁴ jednu bateriju za dej-
stvo na sektoru dejstva jedinice S sa zadatkom uništenja ili
neutralisanja neprijateljskih vatrenih tačaka (minobacača, mi-
traljeza, puškomitraljeza) i dejstva na neprijateljske rovove.⁵

Jedinica U dodeliće jedan vod jedinici C⁶ sa istim za-
datkom.

— Jedinica L⁷ dodeliće jedinici N⁸ jednu bateriju (3 oru-
đa) za dejstvo na sektoru dejstva jedinice N sa zadatkom uni-
štenja neprijateljskih tenkova u slučaju njihove pojave i uni-
štenja ili neutralisanja neprijateljskih vatrenih tačaka i dejstva
na neprijateljske rovove.

2) Artilerija za neposredno potmopaganje:

Jedinica U dodeliće jedinici S jednu bateriju minobacača,
jedinici C jednu bateriju pukovskih topova i jednu bateriju
minobacača, jedinici N jednu bateriju pukovskih topova.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br.
16—1, k. 272.

² Izostavljeni tekst je sličan uvodnom dijelu zapovijesti 2. armije
(vidi dok. br. 55).

³ Artiljerijska brigada 23. divizije

⁴ Dvadeset treća divizija

⁵ Riječ je o njemačkim, ustaško-domobranskim i četničkim jedi-
nicama koje su se tada nalazile u rejonu Doboja (vidi dok. br. 38, 47, 55).

⁶ Dvadeset osma divizija

⁷ Artiljerijska brigada 45. divizije

⁸ Četrdeset peta divizija

Zadatak: neposredno potpomaganje napada pešadiskih jedinica kojima je artilerija dodeljena.

3) *Glavnina artilerije:*

— Levu grupu obrazuju dve baterije diviziskih topova (ZIS) iz jedinice L. Ova grupa postaviće se na prostoriji Kamenak (k. 323) — Visoki Cer (k. 368) — s. Tekučica — Sijelina (k. 267) — Kamenak.

Ova grupa će se nalaziti pod komandom komandanta diviziona.

— Desna grupa: dve baterije diviziskih topova (ZIS) i 2 baterije haubica. Ova grupa postaviće se na prostoriji: Samarić (k. 202) — s. Ahinbašići — zaseok Čifluk — Karići — k. 151. Ova grupa nalaziće se pod komandom komandanta L.

Zadatak: uništenje ili neutralisanje neprijateljske artilerije na celom frontu jedinica A za celo vreme napada.

Normalne zone dejstva:

— Leva Trupa: Jazovac (k. 378) — Pravoslavni Pridjel — s. Makljenovac levo, Glavica (k. 283) — Potkamen — Orašje — k. 322 desno.

— Desna grupa: levo desna granica leve grupe, desno Spomenik — k. 139 (pored r. Bosne) — k. 300 (severozapadno od Doboja).

Eventualne zone dejstva:

— leva grupa: normalna zona desne grupe;

— desna grupa: normalna zona leve grupe.

4) Minobacački divizion jedinice L i l pukovska baterija jedinice U ostaće na dosadanjoj prostoriji do daljeg naređenja.

5) Osmatračnice:

— osmatračnica jedinice U nalaziće se u neposrednoj blizini osmatračnice C;

— osmatračnica L biće na Hrkoju (k. 476);

— osmatračnica leve grupe glavnine artilerije biće na k. 301.

6) Jedinica U uspostaviće telefonsku vezu sa mnom preko naše postojeće centrale »Lika«.

Jedinica L i leva grupa glavnine artilerije takođe će uspostaviti vezu sa mnom preko isturene centrale »Lika«.

7) Utrošak municije:

— protivkolska oruđa: jedna bojeva šarža;

— haubice i oukovska oruđa 1/6 bojeve šarže;

— diviziski topovi 1/4 bojeve šarže.

8) Sve jedinice moraju biti na svojim položajima spremne za dejstvo 16 aprila tačno u 4 časa i 30 minuta.⁹

9) Izveštaj mi podnositi telefonom svakoga časa.

10) Moja osmatračnica biće na Mujkanovači (k. 485).

11) Predvideti blagovremeno prebacivanje artilerije za neposredno potpomaganje po delovima prema napredovanju pešadije, tako da artilerija, u momentu izbijanja pešadije na r. Bosnu, može efikasno dejstvovati na levu obalu r. Bosne i na sistem neposredne odbrane Doboja.

12) Komandant jedinice U regulisaće svojom zapovešću komandovanje svojih delova.

Prijem ove zapovesti pismeno potvrdite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

KOMANDANT ARTILERIJE
art. major,
Voj. Cerović

Dostavljeno:

Jedinicama: U i L,
Štabu A.

Op. Br. 334/45

Op. Zapovijest A za 14. IV. 1945 god.

⁹ Vidi dok. br. 75.

BR. 57

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 15. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA ORGANIZACIJU
VEZE U NAPADU¹**

A
Odeljenje za veze
K.Ö.Br. 334,—
15 aprila 1945 g
7 čas.

Z A P O V E S T
Sekcija Derventa 1 : 100.000

U vezi zapovesti O. Br. 334 od 14 aprila² u cilju organizacije veze,

N A R E Đ U J E M O :

Da se izvrši organizovanje veze **DO** sledećem:

I. TELEFONSKE VEZE.

1. — *Ose veze:*

Glavna osa veze: Gračanica — Samarić (202) — Doboj.
Pomoćna osa veze: Gračanica — Prnjavor — Bušletić.

2. — *Centri veze:*

Glavni centar veze: Gračanica, za koji će se vezati: istaknuti centar veze, pomoćni centar veze i omnibus linija za Tuzlu.

Istaknuti centar veze u školi severno od Samarića (202), za koji će se vezati: S,³ pomoćni centar veze s. Prnjavor, odvojeni centar veze s. Maljani i osmatračnica Mujkanovača (485) i k. 508.

Pomoćni centar veze u s. Prnjavor, za koji će se vezati S. Odvojeni centar veze u s. Maljani, za koji će se vezati N. Sastav centara veze po prilogu 1.—

Početak dejstva centara 15 aprila u 12.00 časova.

3. — *Uređenje veza:*

Glavnu osu veze ustrojava i održava četa za vezu A i to: poluvod sa vodnikom.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16—1, k. 272.

² Vidi dok. br. 55.

³ Vidi dok. br. 25.

Pomoćnu osu veze podiže i održava četa za vezu. S tim što će je četa za vezu A pomoći u materijalu.

Poprečnu liniju I.C.V. — P.C.Y, ustrojiće i održavaće četa za vezu A i to sastava: vodnik sa poluvodom.

Poprečnu liniju I.C.V. — O.C.V. preduzeće i održavaće četa za vezu A, s tim što će utrošeni kabl 16 ov. mca vratiti N.

Linije do osmatračnice Mujkanovača (485) i k. 508 ustrojiće i održavaće četa za vezu A i to: za podizanje linija do osmatračnice Mujkanovača (485) upotrebiti jedno odeljenje a za osm. 508 jednu deset.

Sve navedene linije imaju biti podignute 15 aprila do 11 čas.

4. — *Pomeranje centara unapred:*

U toku nastupanja centri veze će se pomerati i to:

Glavni centar veze ostaje u Gračanici.

Istaknuti centar veze kod opštine sela Stanić Rijeke na komunikaciji za Doboj.

Pomoćni centar veze u s. Rijeka na komunikaciji za s. Bušletić.

Odvojeni centar veze kod zaseoka Ivanovići na putu za Ivanovići — Lazikući — Z. st. Trbuk.

Čas pomeranja centra narediće se naknadno.

Jedinice S, C i N ustrojiće svoje centre veze koji će se vezati za centre veze A koji su na njihovom sektoru. Referenti za veze pomenutih jedinica preduzeće mere da svojim prvopotčinjenim jedinicama osiguraju telefonsku vezu a koju će podizati i održavati čete za vezu S, C, odnosno N.

5. — *Artiljeriske veze:*

Četa za vezu A postaviće zasebnu centralu kod ist. cen. veze za komandanta glavnine Artiljerije, za koju centralu će se vezati artiljerijske jedinice neposredno potčinjene ktu Artiljerije i osm. kta Artiljerije. Ova centrala da se veže za centralu istaknutog centra veze.

6. — *Način podizanja linija i korišćenje istih:*

Za podizanje linija čete za vezu A koristiće severnu stranu komunikacije Gračanica — Doboj. Sve ostale jedinice koristiće južnu stranu komunikacije.

Za pomoćnu osu veze četa za vezu S koristiće takođe severnu stranu puta Gračanica — Prnjavor — Bušletić, dok se ostalim jedinicama ostavlja južna strana.

Vezivanje telefonskih centrala i telefona direktno na liniju **najstrožije se zabranjuje**. Neodržavanje ove zabrane uzimaće se krivci na odgovornost i stavljati pod vojni sud.

Najozbiljniju pažnju obratiti na samo podizanje linije tako da ne dođe do nagomilavanja, ukrštanja i prekida linija. Linije

od linije podizati najmanje na 1 m; a od zemlje je podizati najmanje 1.5—2 metra. Na prelazima preko puteva i želj. pruge dizati najmanje 4 metra.

Komanda pozadine A za svoju upotrebu služice se omnibus linijom G. C. V. Gračanica — Tuzla, no s tim da vezivanje na liniju može biti samo preko centrale.

Na glavnoj osi veze kao i na poprečnim linijama ka pomoćnom i odvojenom centru veze najstrožije se **zabranjuje** vođenje bilo kakvih razgovora sem operativnih.

Za telefonske razgovore koji nisu operativnog karaktera S će koristiti pomoćnu osu veze; N svoju liniju direktno za G.C.V. Gračanica; C u vremenu kada glavna osa veze ne bude zauzeta dozvoljavaće se razgovori na glavnoj osi.

II. RADIO VEZE.

Po dosadanjem planu.

III. SIGNALNE VEZE.

Signalnim pištoljima po zasebnom planu koji će se naknadno dostaviti.

IV. KURIRSKE VEZE.

Jedinice S, C i N uputiće po dva kurira na konjima da se jave šefovima centara veze na njihovom otseku. Komandir čete za vezu uputiće motocikl kod istaknutog centra veze. Sa motorom daće i 2 kurira. Određeni kuriri imaju biti svi na svojim mestima 15 ov. mca do 18 čas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
NAČELNIK ŠTABA
general-major,
Ljubo Vučković

V.D. Načelnika odeljenja
za veze,
poručnik,
Radomir D. Popović

DOSTAVLJENO:

S, C, N, operat. odelj. A,⁴
K-tu artiljerije A,
K-tu pozadine i
Kdi čete za vezu A.

⁴ Dopisano plavom olovkom.

P R E G L E D
VEZA SIGNALNIM PIŠTOLJIMA

I — Veze sa artilerijom

(prva raketla zelena sa dve ili tri zvezdice)

1. — Produžite putanju za 100 m. — podbacujete	1 zelena
2. — Skratite putanju za 100 m. — prebacujete	2 zelene
3. — Tučete našu pešadiju	1 zelena i 1 crvena
4. — Obustavite vatru — do daljeg	2 zelene i 1 crvena
5. — Artilerija da se prebaci bliže	3 zelene

II — Veze sa pešadijom

(prva raketla žuta)

1. — Vršimo juriš	1 žuta
2. — Ovladali smo neprijateljskim položajem	1 žuta i 1 crvena
3. — Naš juriš odbijen	2 žute
4. — Neprijatelj vrši protivnapad	1 žuta i 1 zelena
5. — Jako nas tuče nepr. artilerija	1 žuta i 2 zelene
6. — Ovladali smo nepr. glavnim položajem	3 žute
7. — Postigli smo krajnji cilj — izbili na Bosnu	1 žuta 1 zelena i 1 crvena

III — Veze sa avijacijom

(samo crvene raketle)

1. — Obeležavanje naše prednje linije — na svaku četvrtu	1 crvena

Napomena:

1) Zelene raketle su sa 2 i 3 zvezdice, no o tome ne voditi računa.

2) Izbacivanje svih raketli vršiti u vis u pravcu neprijatelja.

3) Kad se izbacuje više raketli razmak izbacivanja ima biti 3—5 sekundi.

4) Izbacivanje raketli za vezu sa artilerijom vrši se sa osmatračnica k-ta bataljona.

5) Izbacivanje raketli za vezu sa pešadijom i avijacijom vrše komande četa koje su u prvom borbenom redu, sa mesta u visini prednjih linija.

Za

NAČELNIKA ŠTABA
potpukovnik,

P R E G L E D
centra za vezu

Red. br.	Naziv cen. za vezu, kojoj kdi. prip. počet, rada	Jedinica sa kojom odr. vezu	Rukov. i ljudstvo	Broj i vrsta sred. za vezu	Ko daje ljudstvo i sredstva	« j Nadimci • centara G * 1
1	G. C. V. A. Gračanica 15 ap. 12. č.	I. C. V. P. C. V. i Omnib. lin.	Kdir čete za vezu A, četa bez 2 voda	1 tel. cen. 4 rad. st. kuriri	Četa za vezu A	VLASI-NA
2	I. C. V. Samarić (202) 15. IV. 12 č.	„C“ I. C. V.; P. C. V. i osm. k. 485 i k. 508	Vodn. sa 1 vodom	2 tel. cen. 1 mot. sa 2 kurira mot. 2 kur. konj.	Četa za vezu A	LIKA Artilj. centr. KRKA
3	P. C. V. s. Prnjavor 15. IV. 12 č.	S	1 deset, sa ojačanim deseti-nom	1 tel. cen. 2 kur. na konji-ma	Četa za vezu A 2 kur. na konj. S	JADAR
4	O. C. V. s. Maljani 15. IV. 12 č.	N	1 deset, sa ojač. deseti-nom	1 tel. cen. 2 kurira na konji-ma	Četa za vezu A 2 kurira na konj. S	MURA
Osmatračnica Mujkanovača (485)						LIM

Osmatračnica (508). UB

V. D. Načelnika odelj. za veze
poručnik Radomir Popović

BR. 58

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 23. DIVIZIJE OD 15. APRILA 1945.
ŠTABU 2. ARMIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVI-
MA NA PROSTORU BRČKO — GRAČANICA¹**

S

Op. br: 202

15. aprila 1945. god.

**Petnaestodnevni operacijski izveštaj
od 1. - IV - do 15. - IV -1945. god.**

A-Op.

1.-IV-X945. GOD.

Neprijatelj² je oosedaio i branio položaj: Panike (520) — Perici — Vrelo (447) — Ujdrovići (327) — crkva u Katoličkoj Špionici (168) — Kosica — Tunjevac — K. 251 — K. 336 — K. 309 — K. 393 — K. 474 i dalje prema Piskavici.

S je posedalo i držalo položai desno od Zuberovog Brda zaključno, pa do K. 504 isključno, i to, —

O³ na desnom krilu rasporeda, na otseku položaja Zuberovo Brdo (433) — K. 525 — K. 595 — Radića Kosa zaključno,

J⁴ na centru rasporeda desno od K. 253 zaključno pa do K. 307 isključno, s tim što se njegova borbena linija protezala od K. 253 preko Topalovića — prednje padine Kosice — 266, a

V⁵ na levom krilu od K. 307 zaključno pa do K. 504 isključno, sa glavnim osloncima na Bandri (404) i Stražbi.

O je u toku noći 31/1. uspeo, posle uporne borbe, da protera protivnika sa kota 525 i 595. Ali je protivnik dobivši pojačanja u toku noći 1/2. izvršio jak povratni napad i u ogorčenoj borbi, ne gledajući na gubitke, protivnik je povratio K. 525 i 595, i zahvaljujući svojoj brojnoj nadmoćnosti i stalnoj potpori svoje artiljerije uspevao je da odoli povratnim napadima delova O.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 11—2, k. 1069.

² O numeraciji i rasporedu neprijateljevih jedinica vidi dok. br. 38.

³ Deveta brigada 23. divizije

⁴ Četrnaesta brigada 23. divizije

⁵ Sedma brigada 23. divizije

Neprijatelj je imao:
17 ubijenih i 28 ranjenih, a mi smo imali:
6 mrtvih i 14 ranjenih i 16 nestalih.
J u stalnoj i upornoj borbi je uspjelo da protera protivnika sa Kosice i ovlada K. 255.

Neprijatelj je imao:
18 ubijenih i 38 ranjenih, dok su naši gubici:
15 mrtvih i 28 ranjenih.
V4 je sadejstvovao u napadu sa levokrlnim delom od J i u ovoj borbi naneo neprijatelju gubitke od 8 mrtvih i 20 ranjenih, dok je sam imao gubitke od 5 mrtvih i 12 ranjenih.

Naša artiljerija je potpomagala kako napad tako i odbranu položaja našim delovima.

Naša je avijacija bombardovala u toku ov. dana neprijateljske pokrete i položaje na pravcu Sokol — Srnice — Bijela.

Ukupan rezultat borbe iznosi:

43 ubijena i 86 ranjenih neprijateljskih vojnika i oficira, dok smo mi imali:

26 mrtvih, 54 ranjena i 16 nestalih.

»S« se nalazio u Rapatnici.

2.-IV-1945. GOD.

Na dan 1. uveče Đispela je u Babiće jedna grupa jačine od 300 ljudi, koji su sačinjavali ustaše⁶ i još 60 Nemaca koji su sa njima došli. S sobom su bili doneli 1 bacač od 81 mm i 10 mitraljeza. Inače se protivnik nalazio na položajima od juče. Naši su se delovi nalazili na mestima i u rasporedu od prethodnog dana.

Na otseku O samo povremeni prepadi neprijateljske artiljerije.

J je vodilo borbe u cilju popravke svog položaja, sa neprijateljem koji se očajnički branio, no i pored pogodnosti svojih položaja za odbranu, morao je popustiti stalnom pritisku naših delova, tako da je J potpuno ovladao Topalovićima, pa se svojim prednjim delovima spustio čak i do samog Tutnjevca još u noći 1/2, posle čega je i na ovom otseku nastupilo zatišje.

Na otseku V nije bilo nikakvih akcija sem delatnosti patrola i izviđačkih grupa.

⁶ Riječ je o 14. i 25. ustaškoj bojnoj 12. djelatnog zdruga, koje su se nalazile u rejonu Gračanice (vidi dok. br. 24, objašnjenje br. 2).

3.-IV-1945. GOD.

U selu Bijela je bilo primećeno da se nalazi veći broj nemačkih oficira, pa je verovatno, da im se baš tu nalazio štab celog ovog fronta od Brčkog isključno, pa do Vranjevca i Monja.

Neprijatelj je u toku noći 2/3. pokušao, uz potporu jake artiljerijske i mitraljeske vatre, napad na otsek položaja J, ali je posle jednočasovne borbe odbačen na svoje polazne položaje.

Na dan 3. J je sa svoje strane pokušao da likvidira neprijateljsku zaštitu mosta na Tinji i Spionicama, ali usled za odbranu dobro organizovanih položaja, i usled stalnog pothranjivanja branioca svežim rezervama iz pozadine, nije uspeo likvidirati neprijateljsko uporište, mada njegovu vezu sa pozadinom znatno stesnio.

U ovoj borbi neprijatelj je imao:

6 ubijenih ili ranjenih (tačno utvrđeno), jedan kamion zapaljen i 1 »Šarac« uništen, dok smo mi imali:

5 mrtvih i 13 ranjenih, 1 »Šarac« uništen i 2 puškomitraljeza u borbi izgubljena.

Drugih promena u rasporedu jedinica i akcija, sem patrolnih — nije bilo.

4.-IV-1945. GOD.

Na osnovu telefonskog naređenja štaba »A«, jedinice »E«⁷ imale su preuzeti otsek fronta severno od komunikacije Srebrenik — Srnice, što su one i učinile — obzirom na pretstojeći zadatak — te je na taj način O oslobođeno držanja položaja Zuberovo Brdo — Radića Kosa,⁸ pa je u vezi s tim nastupilo pregrupisavanje naših jedinica.

O je prebačeno na levo krilo rasporeda, i preuzelo od V deo položaja, desno od K. 394 pa levo do K. 472.

V je rokirano u desno, i postavilo se na otsek desno od Jošaka pa levo do Bandre.

J je prikupilo svoje levo krilo i smanjilo svoj front na deo položaja desno od reke Tinje pa levo do K. 250 zaključno.

Svi ostali delovi su još uvek ostali na mestima od prethodnog dana.

⁷ Dvadeset peta divizija

⁸ Nije nađena na karti 1:100.000. Postoji s. Radići, jugoistočno od Gradačca.

5.-IV-1945. GOD.

Na osnovu zapovesti štaba »S« Op. broj 198,⁹ tačno u 5 časova ov. dana, jedinice su krenule u napad i to:

J sa otseka desno od Tinje i levo do K. 250 zaključno, sa zadatkom da potuče i protera protivnika i izbije na liniju: D. Lukavac — Grabovac — Borik,

V je imalo za zadatak da sa otseka Jošak — Bandra potuče i protera protivnika na svom pravcu, i likvidira protivničke posade na Monju' i Vranjevcu, iste posedne, i orijentiše se prema Trebavi,

O je imalo za zadatak da likvidira protivnička uporišta K. 450, preseče komunikaciju u visini Hodžića, likvidira neprijatelja i posedne K. 505 i orijentiše se prema Sokolu i zatvori pravac od Gračanice i Sokola.

J, usled jakog neprijateljskog otpora, brisanog prostora, jako za odbranu ogranižovanog položaja, dovlaćenja pojačanja kamionima, nije uspevao da likvidira neprijateljsku posadu na otpornoj tački kota 242, dok je kotu 241 likvidirao još u prvim naletima. Napad je ponavljan preko dana više puta, ali su Nemci dovlačili pojačanja baš na ovu tačku, i jakom vatrom svoje artiljerije kočili napad naših pešadiskih delova na K. 242.

Ali u toku noći J je ipak uspeo da protera protivnika sa ove kote, i u daljem nastupanju izbije sve do na prostoriju Kerepa, gde je uhvatio vezu sa delovima jedinica »E«.

V je sistematski tačku po tačku likvidiralo sve neprijateljske otporne tačke: K. 266—309, Kapetanovu Binu, Monj, pa naizad i Vranjevac, mada je protivnik sve ove tačke uporno branio a naročito Kapetanovu Binu. Ova je jedinica u potpunosti izvršila svoj zadatak, i pored jakog neprijateljskog otpora. U vezi sa njenim primernim radom od ranije, pohvaljena je od strane štaba A.¹⁰

O je do 14 časova uspeo da izvrši postavljeni mu zadatak. Likvidirao je K. 450, presekao komunikaciju u visini sela Hodžića, i zatim likvidirao K. 505.

U¹¹ je u toku celog napada uspešno potpomagao pešadiske delove.

Ukupan rezultat borbe:

Neprijateljski gubici: 79 ubijenih, 360 ranjenih, 2 četnika i 1 Nemač zarobljen. Naši gubici: 62 poginula i 240 ranjenih.

⁹ Vidi dok. br. 40.

¹⁰ Vidi dok. br. 45.

¹¹ Artiljerijska brigada 23. divizije

Zaplenjeno: 22 puške, 5 strojnica, 1 puškomitraljez, 5 pištolja, 5 kola puščane municije, 24 mine, 70 ručnih bombi, 1 telefon sa 18 km. kabla, 2 rezervne cevi za »Šarac«, 47 šatorskih krila, 42 čebeta, i izvestan broj sitnije odećne i obmundirovne sprema.

Štab i ostali delovi su i ovog dana ostali na mestima od prethodnih dana.

6.-IV-1945. GOD.

Po zapovesti Op. broj 202 štaba »S« izvršena je preorijentacija jedinica prema Gračanici.¹²

O je rano izjutra napalo na slabije delove neprijatelja i proteralo ih sa Borika i ostalih okolnih brežuljaka, tako da je već oko 11 časova se spuštalo preko Sokola i Oštrikovca, pravcem Sijedi Krš — Vis, sa ciljem da izbije na drum u Malešićima, i otseče otstupnicu neprijateljskim delovima koji su se još zadržavali na prostoriji Gračanice i neposredne okoline, i na taj način sprečilo otstupanje neprijatelju ka Lukavici.

V sa svojim delovima je takođe krenulo pravcem Sokol sa zadatkom, da preko Avdića, Lendića i K. 332 izbije na komunikaciju Gračanica — Doboj, i na taj način načisto otseče neprijateljske delove kod Gračanice.

J, kao rezerva, izvršilo je pokret i razmestilo svoje delove na prostoriji sela Doborovaca.

Pošto je napadom naše jedinice 5. neprijateljski front Brčko — Gračanica bio ne samo pocepan, nego i uništen, neprijatelj je uvideo kolika opasnost opkoljavanja preti njegovim delovima oko Gračanice, pa su se Nemci još 5. u noć počeli povlačiti iz Gračanice, dok je ustaška glavnina 6. uveče, a možda i pre napustila položaje oko Gračanice, i povukla se zapadno na liniju K. 520 — Malešići — K. 222, dok je za prikrivanje i obezbeđenje svog izvlačenja ostavio samo manje, lako pokretljive delove, dobro naoružane automatskim oružjem, koji su, poznavajući teren, hteli veštima i brzim pokretima i otvaranjem jake vatre stvoriti utisak o prisustvu glavnine.

Kiša, blatnjav teren i mračna noć su dosta otežali pokret naših jedinica, a donekle i usporili, ali ovo nije imalo posledica, pošto se neprijatelj već ranije bio povukao.

O, u svom nastupanju čisteći teren pred sobom, naišlo na dve neprijateljske grupe od po 150—200 ljudi, koji su se bili uputili da zaposednu Sijedi Krš i Vis, ali su u

¹² Redakcija nije pronašla tu zapovijest.

tome bili preduhitreni, i O je zanoćilo na kosama sev. od Malešića, ali je komunikacija bila presečena nešto zapadnije od toga.

V je, u toku svog nastupanja određenim pravcem, predveče ov. dana na kosama kod Avdića naišlo na slabije delove neprijatelja, koje je posle kraće borbe proteralo, zatim je produžilo određenim pravcem i oko 4 časa 7. izbilo na komunikaciju Gračanica — Doboj, dok je jednim svojim delom nastupalo uzduž komunikacije Sokol — Gračanica, čisteći pred sobom slabije delove. 7. u svanuće naši delovi sa sev. zapadne, a delovi N¹³ sa jugoistočne strane, ušli su u Gračanicu, koju je neprijatelj međutim bio pre napustio.

7.-IV-1945. GOD.

Odmah izjutra je preduzet napad na neprijateljski noložaj u Malešićima. O je napadao sa severne, a V sa istočne strane. Protivnik je davao naročito jak otpor na komunikaciji Gračanica — Lukavica, gde je svoju odbranu potpomagao 1 tanketom, kao i većim brojem bacača i automata. No ipak su naši delovi uspeali da ga razbiju na ovim položajima, i da ga odbace na Drenovu (584) — K. 519 — Krčevine — Stijena — D. Brdo.

U borbama ova dva dana protivnik je imao:

27 ubijenih, a po proceni i iskazu meštana oko 75 ranjenih, i 1 Nemač i 3 ustaše zarobljena.

Zaplenjeno: 3 »Smajsera«, 6 pušaka, 1 mitraljez za avione, 8 velikih protivtenkovskih pesnica, 1 pištolj, 1 telefon sa telefonskom centralom i 15 km. kabla, 1 dogled, 2.400 puščanih metaka, 1 konj sa opremom, nešto hrane i kancelarijskog materijala.

Naši gubici: 10 mrtvih i 25 ranjenih.

8.-IV-1945. GOD.

Prema zapovesti »S« Op. broj 208 od 7. IV,¹⁴

O je imao za zadatak, da napadne, potuče i protera protivnika sa dela položaja Drenova — Prnjavor — Drum, a potom da se utvrdi na istom položaju,

V je imalo napasti protivnika na delu položaja Drum isključno, pa do Samarića zaključno, a

J u rezervi na prostori Malešića i okolnih zaseoka.

O je u prvim naletima uspeo da odbaci neprijatelja sa položaja Drenove i Bijelog Potoka, i da ga prebaci na

¹³ Četrdeset peta divizija

¹⁴ Redakcija nije pronašla taj dokumenat.

levu obalu r. Lukavice, ali se neprijatelj na položaju Druma uporno branio.

V je posle kratke borbe očistio od neprijatelja selo Hodžiće, ovladao Kršem, i svojim levim krilom prešao Brijesnički potok, ali, kako se neprijatelj uporno branio na Drumu, to je jedan deo ove jedinice usmerio svoje dejstvo prema ovoj koti, i u zajednici sa delovima O uspelo se bilo podići neprijateljskim položajima, pa čak osvojiti i prve rovove, ali kako je položaj bio solidno organizovan po dubini, a protivnička artiljerija skoncentrisala odmah vatru na ovaj deo položaja, to su se naši delovi povukli za nešto unazad.

Napad na Motku i Drum ponovljen je istog dana po podne, ali obzirom na jačinu i fortifikacisku organizovanost položaja nije se uspelo, da se protivnik protera sa istih, a uz to je neprijatelj tukao preciznom artiljeriskom vatrom. U međuvremenu jedan deo od O upućen u obuhvatno dejstvo na neprijateljsko levo krilo, uspeo je bez veće borbe da protera neprijateljske delove sa Zoljinog Visa, ali je otpor protivnika na Delića Brdu bio žilav.

Neprijatelj je imao 28 ubijenih i oko 80 ranjenih, 1 Namac zarobljen.

Mi smo imali 19 mrtvih i 95 ranjenih.

»S« sa prištapskim delovima i L. S.¹⁵ nalazili su se u Gračanici, a I. S.¹⁶ u D. Lohinji.

9.-IV-1945. GOD.

Da bi izbegao naš još bolje artiljerijom pripremljeni napad ili bar unekoliko ublažio njegovu oštrinu, neprijatelj se svojom glavninom u toku noći povukao za nešto unazad, ostavljajući sa nama samo slabije delove u dodiru.

Sa svojom glavninom, neprijatelj je poseo neposredno uzastopni položaj: Ciganište — Sikarac — Mujkanovača — Čifluk — Karići.

Na osnovu usmenih, preko telefona izdatih zapovesti, naše su jedinice čisteći i progoneći neprijateljske zaštitne delove vršile stalan pritisak na neprijatelja.

J je u 17 časova u cilju produženja desnog krila upućen opštim pravcem drum Gračanica — Bušletić, i 10. oko 10 časova je izbio na liniju: Cerov Gaj — Bušletić — Tovira — K. 364 (Široka Kosa) — Becanj (343).

»S« i L.S. nalazili su se u Gračanici a I.S. u D. Lohinji.

¹⁵ Redakcija nije mogla utvrditi o kojoj se jedinici radi.

¹⁶ Riječ je o intendanturi 23. divizije JA (vidi Arhiv VII, reg. br. 18—2, k. 1069).

10.-IV-1945. GOD.

O je rano ov. dana otpočeo sa napadom na neprijateljski položaj Ciganište — Sikarac i uspeo da se na nekim mestima približi neprijateljskoj vatrenoj liniji do na doimet ručne bombe, a oko 12 časova je uspeo da potisne neprijatelja i sa kote na Ciganištu, ali je ovaj napregao sve svoje sile da održi ove poslednje položaje, pa je odmah preduzeo oštar povratni napad, i uspeo je da prisili naše delove da se povuku sa osvojene kote.

U ovoj je borbi neprijatelj imao 37 ubijenih i oko 55 ranjenih, dok smo mi imali 21 mrtvog i 48 ranjenih.

V je uspeo da ovlada Mujkanovačom i da protivnika odbaci na kose severno od kote 151, ali i pored upornih i više puta ponovljenih napada, uz prethodnu pripremu naše artiljerije, nije u toku dana uspevao da ovlada Hrkojem, ali je u toku noći uspeo da zauzme ovu kotu, pa i kotu 299.

Na ovom otseku fronta neprijatelj je imao 23 ubijena i 37 ranjenih, a 40 z. kadrovaca i ustaša i 3 Nemca zarobljena.

Naši gubici: 11 mrtvih, 23 ranjena i 2 nestala.

Desno krilo od J izbilo je na Cerov Gaj, dok je levo vodilo borbu sa neprijateljem koji je poseo i jako utvrdio položaj usamljena crkva u Bušletićima — Grabska.

Na otseku ove jedinice neprijateljski gubici iznose 5 ubijenih i 12 ranjenih Nemaca (ubijen je i nemački komandant dobojskog fronta), a 3 su četnika zarobljena.

Ukupan rezultat: 65 ubijenih, 104 ranjena i 43 z. kadrovaca i ustaša i 3 četnika, ukupno 46, zarobljenih.

Zaplenjeno: 2 »Šarca«, 16 rezervnih cevi za »Šarac«, 6 pušaka, 6000 puščanih metaka, 1 nemački bacač, 1 mala vaga, 60 džakova, i nešta sitnije sprema.

Uništen 1 »Šarac« i 1 teški mitraljez.

Mi smo imali: 33 ubijena, 84 ranjena, 2 nestala.

U borbi su nam dva »Dijektora« onespobijena.

Ostali delovi na mestima od 9. ov.m.

11.-IV-1945. GOD.

J je otpočeo prema dobivenom zadatku napad sa otseka od K. 133 do Becnja, i da bi likvidirao otpornu tačku neprijateljskog položaja na kosi kod usamljene crkve u Bušletićima, preduzeo je obuhvat svojim desnim krilom, i već otpočeo podilaženje, ali je, usled novostvorene situacije na otseku fronta N, morao odustati od namernog obuhvata, i cela je jedinica prebačena na Stjepan Polje, u rezervu.

O je izvršio napad sa otseka Ciganište — Sikarac, i podišao neprijateljskom položaju na Ciganištu do na 60 metara, ali je neprijateljska odbrana bila toliko ograničavana, da se neprijatelj u toku celog dana održao na položaju, ali nije uspevao da odbaci naše delove sa jurišnog otstojanja. Koncentracija neprijateljske artiljerijske vatre baš na ovom otseku položaja je bila naročito jaka.

Neprijatelj je u toku noći 10/11. pod stalnim i jakim pritiskom naših jedinica napustio Sikarac i Hrkoje, čemu je i precizna vatra naše artiljerije dosta doprinela, i povukao se na Spomenik i na kose od Spomenika do Komarevca.

U toku noći 11/12. O je ponovo preduzeo napad na neprijateljske položaje Ciganište — Sikarac, ali nije mogao proterati neprijatelja sa istih.

V je posle artiljerijske pripreme prešlo u napad na svom sektoru, ali kada je posle oštire borbe uspeo da ovlada neprijateljskim prvim linijama na Hrkoju i na zapadnoj — desnoj obali Stanič rečice, usled potrebe za izvlačenjem J iz prednje linije, po naređenju se i on povukao na položaj Hrkoje — K. 299.

Naša artiljerija je tokom celog dana uspešno tukla neprijateljske položaje, i potpomagala napad naših pešaka.

Ukupan rezultat borbe:

50 mrtvih, oko 80 ranjenih i oko 25 z. kadrovaca i ustaša zarobljenih.

Dok smo mi imali: 14 poginulih i 47 ranjenih.

Svi ostali delovi na mestima od 9.-IV-.

12.-IV-1945. GOD.

U toku ov. dana neprijatelj nije preduzimao prema našim položajima nikakvu akciju većeg obima, mada se može verovati da je primetio pregrupisavanje naših jedinica. Jedino su bile aktivne patrole i izviđačke grupe, kao i artiljerija.

U toku ovih akcija, i sudara manjih jedinica, neprijatelj je pretrpeo gubitak od 2 ubijena i 3 ranjena Nemca i 5 z. kadrovaca zarobljenih. Zaplenjeno: 40 pušaka, 2000 pušcanih metaka i manja količina sitnije spreme.

Mi smo imali: 3 mrtva, 15 ranjenih, a 2 puškomi-traljeza su nam u borbi uništena.

Ostalo na mestima od prethodnih dana.

13.-IV-1945. GOD.

Neprijatelj je u dva maha ponovio u toku prepodneva naпад na Sikarac i Hrkoje, nastupajući sa po dve

grupe od po 150 ljudi, ali je oba puta posle kraće borbe odbijen uz gubitak 3 ubijena i 10 ranjenih, dok smo mi imali 1 mrtvog i 2 ranjena.

Prilikom pretresa sela Bušletića zaplenjen je 1 mitraljez »Svarcloze« i tri puške, dok je nama u borbi uništen 1 »Dijektor«.

Stab i prištapski delovi na mestima od prethodnih dana.

14.-IV-1945. GOD.

Neprijatelj poseda i brani liniju: Usamljena crkva kod s. Tovire — kose severoistočno od s. Grabske — Becanj (416) — Ciganište (566) — Spomenik — Komarevac, naslanjajući svoje desno krilo na r. Spreču i svoje delove južno od Spreče, a levo svoje krilo naslanja na r. Lukavicu i r. Bosnu. Naši delovi posedaju i brane:

O položaj desno Cerov Gaj zaključno k. 322 sa k. 267 — Široka Kosa (364) — Becanj — Riječani zaključno, a V položaj Sikarac (508) — Hrkoje (476) — K. 299,

J sa dva svoja dela u rezervi u Stjepan Polju, sa jednim delom kao neposredna rezerva V na Motci, k. 442, a sa jednim delom u Gračanici kao posada.

U: U2-1 nalazi se na putu kod slova »O« od reči Suho Polje (osmatračnica na Gavranovom Visu), U2-2 i U2-3 nalaze se na položaju 500 metara od slova »T« reči Klokotnica (razmera 1 : 100.000), U4-1 i U4-2 između k. 508 i k. 366, L-183-3 nalazi se na prostorijski Samarić, U1-2 jednom polovinom kod Brđana, a jednom polovinom se nalazi na k. 476 (Hrkoje), U1-1 jednom polovinom se nalazi na k. 508, a jednom kod Bušletića na raskrsnici puteva (po priloženoj skici uz izveštaj).

S sa prištapskim delovima se je nalazio u Gračanici.

15.-IV-1945. GOD.

Na osnovu dobivene pismene zapovesti¹⁷ Štaba A, a po pismenoj zapovesti Op. br. 217 od 15. IV tek. god.¹⁸ ovog štaba u vezi sa naređenjima izdatim preko telefona, jedinice se nalaze u rasporedu po priloženoj skici sa zadatkom opšteg napada, i to:

»V« sa prostorijski Riječani — 476 napašće pravcem: Spomenik — Ciganište sa zadatkom izbijanja na komunikaciju između 152 i 139.

¹⁷ Vidi dok. br. 55.

¹⁸ Vidi dok. br. 59.

»O« sa prostorije Becanj — Kominovi napašće pravcem: k. 343 — škola na komunikaciji, a po potrebi krenuti u zaleđe neprijatelja na k. 566. Jednim delom posešće liniju Kominovi — Becanj.

»J« će sa jednim delom postaviti se na prostoriji 150—322—267 radi kontrolisanja prelaza preko r. Bosne i izvesnim delovima ove svoje četvrtine napadati na Toviru 150. Ostale delove prikupiće na Širokoj Kosi i napasti sa dva dela pravcem: Grabska — 278 — Pranjkovići, a sa jednim delom napasti pravcem na Toviru, 364. Zadatak »J« je otseći neprijatelje u Grabskoj i Toviri od njihovih jedinica u Doboju i Ciganištu i izbiti na liniju r. Bosna od [k.] 278 do 132,¹⁹ odnosno do Cerovog Gaja.

»U« će svojom glavninom postaviti se na prostoriji Samarić, k. 151. Baterija minobacača postaviće se na prostoriji k. 485. Jedan vod protivkolskih topova dodaje se »J«, a jedan »O«.

REKAPITULACIJA I SAMOKRITIKA.

U periodu proteklih petnaest dana ova je jedinica vodila:

1. Borbe od 1—4. aprila, borbe za konsolidaciju i popravku fronta na liniji Hajdučko Brdo — Radića Kosa — Topalovići — k. 307 — Stražba, koje su povoljno završene.

2. Na dan 5. aprila boj koji se završio punim uspehom. Neprijatelj je potučen, njegov front Brčko — Gračanica je raskinut i uništen i stvoreni preduslovi za brzu likvidaciju neprijateljskih snaga na prostoriji između komunikacije Brčko — Gračanica — r. Spreče — Bosne i Save.

3. Na dan 6. i 7. aprila manevar preorijentacije i ugrožavanja Gračanice i njeno ponovno oslobođenje u sadejstvu sa jedinicama »N«.

4. Od 8. do 14. aprila potiskivanje neprijatelja sa njegovih uzastopnih položaja od Malešića do Stanić Rijeke.

Sve u svemu, jedinica je bila jedan boi, vodila 17 borbi i sem toga izvela nekoliko akcija manjim delovima. Karakter rada u proteklom periodu bio je izrazito ofanzivan.

Borba je vođena na brdovitom i niskom planinskom zemljištu sa svim odlikama manevarskog terena i podobnošću za primenu načela pokretnog vođenja rata.

¹⁹ Nije nađena na karti 1:100.000.

Uzroci zbog kojih neprijatelj nije proteran i sa ono malo terena u uglu između r. Bosne i Spreče leže:

1. U upotpunjenoj već od ranije postojećoj fortifikaciji i onako od prirode jakih položaja.

2. U srazmerno gustoj posednutosti od strane Nemaca i ustaša, koji su dobro uvežbani i dobro naoružani a od strane svoje artiljerije i bacača u odbrani posednutog položaja efikasno potpomagani.

3. U mogućnosti zanaavljanja svojih snaga, što je verovatno neprijatelj i činio.

4. U razvoju događaja južno od r. Spreče, i

5. U moranju Nemaca da održe ove zaštitne položaje Doboja po svaku cenu.

U celom proteklom periodu vreme je bilo lepo i pogodno za izvođenje operacija, sem na dan 6. i 7. u manevru opkoljavanja Gračanice, kada su kiša, magla i blato znatno otežavali i usporavali rad.

Najvažniji i po rezultatu i po posledicama bio je boj od 5[-og]: obzirom da je manevar obuhvata bio isključen moralo se je pristupiti proboju.

Ideja angažovanja jedinica bila je:

Jednovremen napad na celom frontu, s tim što se forsiralo desno krilo, dok je levo krilo imalo ofanzivno-defanzivnu ulogu, obzirom na mogućnost iznenađenja sa pravca Gračanice.

Postavljene ciljeve tačno u određeno vreme dostigli su »V« i »O«, dok je »J« usled očajničkog otpora neprijatelja na k. 241 ovu uspeo da likvidira sa izvesnim zakašnjenjem, ali je ipak zadatak izvršio.

U vođenim borbama imali smo procentualno 75% za protivnike Nemce, koji su se još uvek žilavo borili.

Dva-tri puta neprijatelj je praktikovao taktiku izmicanja.

Posle prvog dodira i borbe prvog dana, iz bojazni našeg organizovanijeg i pripremljenijeg napada sledećeg dana, on je još u toku noći, da bi izbegao ili bar ublažio oštrinu našeg udarca, pod zaštitom manjih lako pokretljivih i automatskim oružjem dobro naoružanih zaštitnica, izvlačio glavninu i povlačio se na uzastopne položaje, iz čega bi se moglo zaključiti da je vodio borbu za dobitak u vremenu.

Zapovesti su izdavane pismene i opšte, razvoj operacija praćen pogledom i po izveštajima i shodno razvoju situacije izdavana putem telefona potrebna naređenja i uputstva.

Oslobodena je teritorija između Spionice — Kerepa — Osječana i Klokotnice sa gradom Gračanicom (oslobođenom u zajednici sa »N«) i većim brojem sela, među kojima su najznačajnija: Cerik, Srnice, Biberovo Polje, Džakule, Doborovci, Malešići, Stjepan Polje, G. i D. Brijesnica, Ahinbašići i druga.

REZULTATI BORBE U BROJEVIMA:

Ubijeno je 303, a ranjeno 812 neprijateljskih vojnika. Zarobljeno 76 zelenokadrovaca i ustaša, 3 Nemca i 5 četnika.

Ukupno je izbačeno iz stroja 1109 neprijateljskih vojnika i oficira.

Navedeni broj ubijenih nađen je na licu mesta, među kojima 5 nemačkih oficira (samo na k. 307 nađeno je 25 ubijenih Nemaca, među kojima 1 oficir).

Broj ranjenih je procenjen postotnom verovatnoćom.

Ako dodamo gubitak Artileriske brigade od 2 poginula i dva ranjena, kao i jednog umrlog kurira ovoga štaba, onda imamo 176 poginulih, 580 ranjenih i 18 nestalih. Imali smo osetan broj gubitaka među nižim rukovodstvom, između ostalih 1 zamenik komandanta bataljona, 1 pomoćnik političkog komesara bataljona poginuli i 3 komandanta bataljona ranjeni.

Jedan od bitnih uzroka gubitaka u rukovodstvu leži u žestini borbi i većem broju kritičnih momenata, kada je lični primer rukovodioca bio odlučujući.

Zaplenjeno je: pušaka 77, 1 avionski mitraljez, 3 »Šarca«, 8 protivtenkovskih pesnica, 1 mali minobacač, 1 puškomitraljez, 6 pištolja, 7 kola puščane municije, 24 mine, 70 ručnih bombi, 1 telefonska centrala, 2 telefonska aparata i 33 km. kabla, 18 rezervnih cevi za »Šarac«, 47 šatorskih krila, 42 čebeta, 1 dogled, konj sa jahaćom opremom i 2 konja sa opremom i kolima, kao i izvestan broj odećne i obmundirovne spreme.

Zapaljen 1 kamion, 2 »Šarca« i još 1 teški mitraljez uništeni.

Mi smo imali uništen 1 »Šarac« i 3 ruska puškomitraljeza i 2 puškomitraljeza u borbi izgubljena.

Od strane štaba A za junačko držanje u borbi na dan 5. pohvaljena je 7. brigada ove divizije. Za požrtvovanost i dobro izvedenu organizaciju pohvaljeni su Dr. Milan Vranican, Dr. Radivoj Nikolić, medicinar Zdravko

Todorović, bolničar Nikodije Pinterović i kuvar Buda Juraj. Za u hitno potrebnoj transfuziji datu krv pohvaljeni su 10 drugova i drugarica.

Odlikovano 6 drugova ordenom za hrabrost, a 7 sa medaljon za hrabrost.

Kažnjeno kaznom smene 1 komandant bataljona i 1 komandir baterije, a kaznom ukora 1 obaveštajni oficir brigade.

Po naređenju štaba A. O. Br. 335 od 3. III ove godine, ukoliko god su to prilike dozvoljavale, izvođena je obuka i poučne vežbe za rukovodioce, pri čemu je naročita pažnja bila posvećena poljskoj fortifikaciji.

Prilog: Izveštaj komandira čete za vezu,
Brojno stanje na dan 15. aprila,
Skica rasporeda jedinica pred početak
napada na dan 15. aprila ove godine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politički komesar
potpukovnik,
Vojo Popović

Komandant — pukovnik,
M. Ivanović

BR. 59

**ZAPOVIJEST ŠTABA 23. DIVIZIJE JA OD 15. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA SJEVERNO OD DOBOJA¹**

^{s -}
Op. br. 217
15. IV 1945 g.

Z A P O V E S T :
Sekcija: Tuzla 1 : 100.000

Glavnina neprijateljskih snaga, koja se povlačila od Sarajeva pravcem dolinom reke Bosne ka Brodu, u toku zadnjih dana izbila je u rejon Doboja, odakle su izvesni njeni delovi produžili ka Brodu.²

U toku zadnjih dana, a naročito od 13 o.m., neprijatelj³ je vršio jake napade na naše jedinice od Trbuka do Doboja na desnoj obali Bosne. Cilj mu je bio ovog napada, da naše jedinice N-⁴ odbaci od komunikacije, u čemu je i uspeo. Takođe je vršio jake napade na prostoriji Hrkoje, 508, no bez uspeha.

Sada neprijatelj drži liniju 283 — Lanište — Jazovac — Ilijin grob — Ivanovići (405) — 362 — 384 — Vukelje — Burkin krst (636), gde se zadržavao i utvrdio. Takođe drži liniju Grabska — 416 — 566 — Spomenik — Komarevac.

Na pomenutoj liniji, koju drži neprijatelj kao defanzivni mostobran na desnoj obali Bosne u rejonu Doboja, nalaze se Nemci⁵ sa ustašama⁶ i četnicima.⁷ Većina neprijateljskih snaga

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 27—7, k. 1074.

² i ⁵ Prema Dnevniku majora Berna (vidi Arhiv VII, dok. br. 1—5, k. 6) načelnik Štaba njemačkog 21. planinskog armijskog korpusa je naredio da se 14. i 15. aprila mora ubrzati povlačenje korpusa. Štabovi ovoga korpusa i 7. SS divizije »Princ Eugen« nalazili su se u Doboju. Na prostoriji južno od Dervente maršovala je 369. legionarska divizija, sa legijom »San Marko«. Njeni dijelovi su 14. aprila, oko 20 časova, prošli Doboju. Divizija »Štefan« (Stefan) nalazila se na frontu istočno od Doboja. Dijelovi ustaško-domobranske 9. hrvatske divizije maršovali su sjeverno i sjeveroistočno od Doboja. U toku 14. aprila je 181. pješadijska divizija odstupala od Maglaja ka Doboju. U toku 15. aprila je 7. SS divizija »Princ Eugen« primila komandu nad područjem Divizije »Štefan« na dobojskom mostobranu. Na maršu od Dervente ka Brodu bila je 369. divizija. Ostaci ustaško-domobranske 17. divizije maršovali su od SI. Broda za St. Petrovo Selo.

³ Vidi dok. br. 78, objašnjenje br. 2.

⁴ Radi se o jedinicama 45. divizije JA (vidi dok. br. 62).

⁶ Vidi dok. br. 23, 29, 38, 47 i 54.

⁷ Vidi dok. br. 18.

broji oko 3.000 naoružanih sa bacačima. Odbranu ovog mostobrana potpomaže neprijateljska artiljerija od strane Doboja i u okolini reke Bosne (oko 5 haubica i 10 protivavionskih topova i oko 8 flakova u Doboju).

Prema poslednjim podacima, jačina neprijateljskih snaga na levoj obali Bosne na prostori Doboja — Maglaj — Zepče iznosi najviše oko 3.000.

Naše jedinice nalaze se na liniji s. Bušletić — Široka kosa — Becanj — Riječani — 508 — 416 — 299, zatim jedinice N — na liniji 162 — 301 — Gavranov Vis — Grebić Kosa — 393 — Seča — 446 — 431 — 546 — 605 — Krčmarica (682). Na sektoru oko Modriče nalaze se jedinice E- neposredno na desnoj obali Bosne, gde vrše pripreme za forsiranje reke Bosne na tom otseku.

Jedinice 27 divizije⁸ noću 12/13 o.m. prodrle su do Zavidovića sa istoka. Verovatno je da su do sada isti zauzeli. Jedna brigada⁹ ove divizije u pokretu je od Zavidovića ka Maglaju u cilju napada i likvidacije neprijateljskog uporišta u Maglaju.

U vezi naređenja našeg Vrhovnog komandanta maršala Tita, da čitava Jugoslovenska armija pređe u odlučan, energičan napad na neprijatelja na čitavom frontu, sa ciljem potpunog oslobođenja naše zemlje, naša A- će u toku 16 o. m. izvršiti jak napad na sve neprijateljske položaje istočno od reke Bosne i u rejonu Doboja, na sektoru od Bušletića do Trbuka, sa ciljem izbijanja na obalu reke Bosne. Ovaj napad izvršiće jedinice naše divizije, jedinice N- i jedinice C-.

Jedinice C- sa dva svoja dela napadače duž komunikacije Gračanica — Doboja između naših jedinica i jedinica N-, sa zonom širenja severno od komunikacije 476 — Hodžići — Svi-jetlica — 152 do okuke reke Bosne 2 km. severno od Doboja, sa ciljem izbijanja na komunikaciju Glavica — 132.

Zadatak naših jedinica jeste izbijanje na komunikaciju od reke Lukavice do k. 132, do okuke reke Bosne 2 km. severno od Doboja, sa zonom širenja: reka Lukavica odn. Bušletić — Široka Kosa — Becanj — Riječani — 508 i zaključno do Hrkoja (476).

U cilju izvršenja prednjeg,

N A R E Đ U J E M O :

Leva kolona
V-¹⁰

Sa prostori Riječani — 508 — 476 napadće neprijatelja na pravcu Spomenik — Ciganište, s težištem napada na svom levom krilu,

⁸ Odnosi se na jedinice 3. korpusa JA (vidi dok. br. 55).

⁹ Radi se o 19. birčanskoj brigadi 27. divizije JA (vidi dok. br. 55).

¹⁰ Sedma brigada 23. divizije

tj. 508—476. Zadatak: ovladavanje Spomenik — Ciganište i izbijanje sa manjim delovima na komunikaciju između 132 i 139. Zona širenja: levo 476 — Hodžići — Svijetlica — 152, a desno put Rijeka — Ciganište — Ciganište — 139.

Levo će održavati tesnu vezu sa jedinicama C-¹¹ koje će imati dodirne tačke na liniji 476 — Hodžići — Svijetlica, a na desnom svom krilu sa jedinicama O-¹².

Srednja kolona
O-

Prikupiće se najkasnije do 24 časa 15 o.m. na prostoriji Becanj — Komovi, te sa te prostorije krenuti u napad pravcem 343 — škola na komunikaciji, sa zonom širenja 416 — Varoš, te po izbijanju na komunikaciju čvrsto zaposesti položaje prema reci Bosni, a sa svojim delovima po potrebi krenuti u zaleđe neprijatelju na 566, te time pomoći uništenje neprijatelja na Ciganištu.

Jednim svojim delom zaposesti liniju Komovi — Becanj kao osiguranje prema Ciganištu, a manjim delovima te svoje četvrtine napadati Ciganište, vezujući se sa desnim krilom jedinica V, koje se nalaze na prostoriji Riječana i napadaju Ciganište sa te strane.

Desna kolona
J-¹³

Sa jednim svojim delom postaviće se na prostoriji 150—322—267, te kontrolisati prelaz preko Bosne, odn. obezbeđivati ga od event, prelaženja neprijatelja sa leve obale Bosne, a sa izvesnim delovima te svoje četvrtine napadati neprijatelja u Toviri, 150. Ostala tri dela prikupiti najkasnije do 24 časa 16 o.m. na Širokoj Kosi, te sa te prostorije energično napasti neprijatelja sa dva svoja dela sa pravca Grabska u cilju izbijanja na 278 — Panjkovići, gde se dobro utvrditi i postaviti prema neprijatelju na levu obalu Bosne. Sa jednim svojim delom sa [k.] 364 napasti neprijatelja u Toviri i likvidirati ga.

Zadatak je jedinica J- otseći neprijatelja u Grabskoj i Toviri od njegovih jedinica prema Doboju i Ciganištu, te ga uništiti i na pomenu-

¹¹ Dvadeset osma divizija

¹² Deveta brigada 23. divizije

¹³ Četrnaesta brigada 23. divizije

toj prostoriji i izbiti na obalu reke Bosne od 278 do 132, odn. do Cerova Gaja.

Napomena:

1. — Napad će početi tačno u 4.30 časova 16 o.m. ujutro. Do ovog vremena sve jedinice imaju izvršiti svoja pregrupisanja, smene i koncentracije na polazni položaj, gde uzeti raspored pre 4 časa.

Jedinice V- na liniji Komarevac do [k.] 476 biće smenjene 15 o.m. do 24 časa od jedinica C-.

Jedinice V- na prostoriji Bušletića, na kojoj će biti smenjene najkasnije do 20 časova 15 o.m. od jedne četvrtine J- na prostoriji Bušletić.

2. — Glavnina artiljerije biće postavljena na prostoriji Samarić, k. 151, odakle će tući sve neprijateljske položaje i pomagati dejstvo pešadije. Radi boljeg sadejstva i radi efikasnijeg tučenja neprijateljskih položaja, direktno pozadi naših položaja pridodata je jedna baterija teških artiljerijskih minobacača i jedna baterija protivkolskih topova.

Baterija minobacača postaviće se na prostoriji 485, odakle će tući Spomenik, raskrsnicu puteva 800 met. severno od Spomenika i kosu 366. Po ovladavanju Spomenika i raskrsnice puteva, baterija će se prebaciti na prostoriju 508, odakle će tući sledeće položaje.

Jedan vod protivkolskih topova pridodaje se jedinicama J- radi uspešnije likvidacije neprijateljskih utvrđenja kod Tovire i ostalih utvrđenih neprijateljskih položaja, a jedan protivkolski vod pridodaje se jedinicama O- radi likvidacije utvrđenja na njihovom pravcu. Odmah po prijemu ovog naređenja, štab V- uspostaviće vezu sa baterijom minobacača na 485, odakle će ih upotrebiti u toku operacija, štabovi J- i O- stupiće u vezu sa protivkolskom baterijom i upotrebiti vodove na svojim pravcima.

Glavnina artiljerije biće pod komandom komandanta artiljerije A- koji će stajati u direktnoj vezi sa komandantom Save¹⁴ i ista će deistvovati na zahtev komandanta Save, odn. preko komandanta Save na zahtev komandanta V-, O- i J.

3. — Jedinice V- i O- odmah po izbijanju na komunikaciju desnom obalom reke Bosne, odn. na desnu obalu Bosne, pripremiće sva sredstva za forsiranje reke Bosne, a u slučaju da se ukaže prilika i mogućnost, prelaziti sa izvesnim svojim delovima reku Bosnu i stvoriti najuži mostobran, koji sve više pojačavati i proširivati. Nužno je, ne dozvoliti neprijatelju da se nesmetano izvuče komunikacijom duž leve obale reke Bosne.

¹⁴ Telefonska centrala 23. divizije

4. — Sve komore i teži pokretni delovi moraju biti pozadi fronta, naime od Prnjavora i Bijelog Potoka, odn. Devedžija ne smeju biti napred, izuzev bojne komore, koja će prevoziti municiju po potrebi, a po dovozu iste vraćati se u sastav kcmore.

5. — Sanitetska služba:

Delovi Med. san. bat.- nalaziće se na prostoriji Malešića na komunikaciji u visini Rohimića, gde šiljati ranjenike, a po ovladavanju komunikacijom duž desne obale reke Bosne Med. san. bat. će se prebaciti u s. Rijeka.

6. — Veze:

a) Telefonska. Telefonska centrala Sava nalaziće se u Gračanici, Sava-b u Hodžićima i Sava-a u s. Rijeka. Sa ovim centralama povezaće se štabovi svih naših delova najhitnije i to sa najbližom od pomenutih centrala, što znači Triglav sa Savom-b, a Durmitor¹⁵ i Dinara¹⁶ sa Savom-a.

b) Radio-vezu održavaće one naše jedinice koje imaju radio-stanicu po već ugovorenom vremenu, a po potrebi uvek će zakazivati sledeću vezu, koja će biti u međuvremenu između ranije ugovorenih veza.

v) Kurirska. Bez obzira na telefonsku vezu i na radio-vezu, šiljaće se pismeni izveštaji svakih 2 sata, a ukoliko bude prekinuta telefonska veza, istu najhitnije uspostaviti, a za to vreme po kuririma slati izveštaj svaki sat. Operativni izveštaj u toku dana poslati najkasnije do 20 časova dotičnog dana.

Napominjemo, da će svaki štab slati izveštaje svakog sata preko telefona, kako bismo tačno znali kretanje i rad naših jedinica i situaciju na pojedinim sektorima, te prema istima podešavati rad, odn. operacije.¹⁷

7. — Operativni deo štaba S- nalaziće se u selu Rijeci.

Osmatračnica za prvo vreme na 495, a po likvidaciji, odn. po izbijanju na komunikaciju [biće] na 343, odn. 416, o čemu ćete biti izvešteni.

8. — O završenim pripremama za napad izvestićete nas najkasnije do 2 časa 16 o.m. ujutro.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Polit, komesar,
p.pukovnik
Vojo Popović

Komandant — pukovnik,
M. Ivanović

¹⁵ Telefonska centrala 9. brigade

¹⁶ Telefonska centrala 14. brigade

¹⁷ O toku dejstava vidi dok. br. 78.

BR. 60

IZVJEŠTAJ ŠTABA 25. DIVIZIJE OD 15. APRILA 1945.
ŠTABU 2. ARMIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVI-
MA NA PROSTORU BRČKO — MODRICA — GRAČANICA¹

E

Op. br.
15. aprila 1945. g.
Položaj

A

Dostavlja se petnaestodnevni operacijski izvještaj u vremenu od 1. do 15. aprila 1945. godine u sledećem:

(SEKCIJA TUZLA, DERVENTA I KLDANJ 1:100.000)

1. IV. Štab E u selu Breziku. Vreme lepo.

Podatci o neprijatelju: u svom nadiranju iz Brčkog, neprijatelj² je uspeo da dođe na liniju: Pukiš — Vražići — Zovik — Musi. Maoča. Na toj liniji se utvrđuje, a glavčina mu je pozadi ove linije.

Na sektoru Kat. Špionica — Srnice nalazi se 1 puk Nemaca³ i 1 četa ustaša.⁴ Njihovo naoružanje je: 35 puškomitraljeza, 9 teških mitraljeza, 9 bacača kal. 82 mm, 4 protivkolska topa, 1 haubica, 3 manja tenka, 2 borna kola i 1 blindirana kola, kao i 1 brzo-metni top. Rezerve ovih snaga su u Gradačcu. U Bijeloj se nalazi oko 500 ustaša,⁵ a na sektoru Garvca i Pruda oko 2000 domaćih ustaša.⁶

Na sektoru Seona — Milino selo — Savičići — G. i D. Brijesnica nalazi se oko 4—500 četnika.⁷

Raspored i rad naših snaga:

R⁸ razmeštena je na prostoriji: Sitari — Humci — Navioci, s tim da organizuje i posedne položaj: Debelo brdo (k. 456) — Vjeternik (k. 705) — Mali kamen (k. 543) i zatvori pravac: Musi. Maoča — Ka-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 37—4, k. 1090.

* Radi se o dijelovima njemačke 22. pješadijske i 117. lovačke divizije (vidi dok. br. 36, 38, 50 i 58).

³ Riječ je o 16. puku 22. pješadijske divizije (vidi dok. br. 38, 50 i 58).

⁴ U pitanju su dijelovi 3. gorskog zdruga (vidi dok. br. 38).

⁵ i ⁶ Odnosi se na 12. ustaški stajaći zdrug (vidi dok. br. 19).

⁷ i ¹³ i ¹⁴ i ¹⁷ Vidi dok. br. 18 i 38.

⁸ Devetnaesta brigada 25. divizije

ravlaška — Zovik — Vjeternik i Vražići — Miladići. Vršila se organizacija i utvrđivanje položaja za odbranu, kao i daljno izviđanje.

S⁹ razmeštena je na prostoriji: Tinja — Liso-
vići — Podorašje, sa zadatkom da organizuje i po-
sedne položaje na liniji: Memići — Straža — Kur-
tići — Podruzi — Kuga — k. 604. Vršila se organiza-
cija i utvrđivanje položaja za odbranu i daljno iz-
viđanje.

K¹⁰ ostaje i dalje na prostoriji Prokosovići —
Poljice, s tim da izvrši organizaciju i utvrđivanje
položaja: Svatovac — k. 485 — Memićka (k. 387) —
Osoje — k. 439. Vršeno je utvrđivanje položaja i
daljno izviđanje.

U toku dana nije vođena borba sa neprija-
teljem.

2. IV. Stab E u selu Breziku. Vreme vedro i lepo.

Podatci o neprijatelju: na liniji: Pukiš — Vra-
žići — Zovik — Muslim. Maoča nalazi se oko 400
neprijateljskih vojnika, od kojih je manji deo Ne-
maca, a veći deo ustaša i zelenokadrovaca. Na sek-
toru Kat. Spionica — Srnice nalazi se 1 puk Nemaca
i 1 bojna ustaša, a rezerva ovih snaga nalazi se u
Gradačcu. Na sektoru Garevca i Pruda nalazi se oko
2000 domaćih ustaša i zelenokadrovaca. Na sektoru
Seona — G. i D. Brijesnica nalazi se oko 4—500 čet-
nika.

Raspored naših snaga i rad:

R posela je položaje: Debelo brdo (k. 456) —
Vjeternik (k. 705) — Mali kamen (k. 543). Vršila se
organizacija i utvrđivanje položaja za odbranu i dalj-
no izviđanje.

S posela je položaje na liniji: Memići — Straža
— Kurtići — Podruzi — Kuga — k. 604. Vršila se or-
ganizacija i utvrđivanje položaja i daljno izviđanje.

K posela je položaje: Svatovac — k. 485 — Me-
mićka (k. 387) — Osoje — k. 439. Vršeno je utvrđi-
vanje položaja i daljno izviđanje.

U toku dana nije vođena borba sa neprijateljem.

3. IV. Stab E u selu Breziku. Vreme vedro i lepo.

Podatci o neprijatelju: na položajima Pukiš —
— Vražići — Zovik — Mus. Maoča nalazi se oko

⁹ Šesnaesta brigada 25. divizije

¹⁰ Osamnaesta brigada 25. divizije

400 neprijateljskih vojnika, većinom ustaša i zelenokadrovaca. Na sektoru Kat. Špionica — Srnice — Bijela nalazi se 1 puk Nemaca i 1 bojna ustaša, čija se rezerva nalazi u Gradačcu. Na sektoru Garevca i Pruda nalazi se oko 2000 domaćih ustaša, zelenokadrovaca i četnika. Na sektoru: Seona — G. i D. Brijesnica nalazi se oko 4—500 četnika.

Raspored i rad naših snaga:

K posela je položaje: Svatovac — k. 485 — Memička (k. 387) — Osoje — k. 439. U toku dana vršeno je utvrđivanje položaja i daljno izviđanje. Pored toga izvođena je obuka iz pešadiskog egzercira, nastave gađanja i utvrđivanja sa maskiranjem.

R u 0 časova, prema primljenom naređenju, preduzela je pokret sa dosadanih položaja na prostoru s. Lukavica — Brusnica, radi posjedanja novih položaja. Prema naknadnom naređenju u toku dana sve jedinice su ponovo vraćene na svoje stare položaje: Debelo brdo (k. 456) — Vjeternik (k. 705) — Mali kamen (k. 543) i iste posela. U toku dana vršeno je utvrđivanje položaja i daljno izviđanje. Pored toga vršeno je parenje odela i vakcinisanje protiv pegavog tifusa.

S: u 2 časa, prema primljenom naređenju, sve jedinice su izvršile pokret sa dotadanih položaja da smene jedinice R na položajima Debelo brdo (k. 456) — Vjeternik (k. 705) — Paijevina (k. 591) — Razbijena lipa (k. 676) i Zeleni kamen (k. 518). Prema naknadno primljenom naređenju sve jedinice su vraćene na svoje stare položaje: Memići — Straža — Kurtići — Podruzi — Kuga — k. 604. U toku dana vršeno je utvrđivanje položaja, daljno izviđanje i čišćenje oružja.

U toku dana nije vođena borba sa neprijateljem.

4. IV.

Podatci o neprijatelju: Na liniji: Pukiš — Vražići — Zovik — Mus. Maoča nalazi se oko 400 neprijateljskih vojnika, od kojih su većina ustaša i zelenokadrovaca. Na sektoru: Kat. Špionica — Srnice — Bijela nalazi se 1 puk Nemaca i 1 bojna ustaša. Rezerva ovih snaga nalazi se u Vučkovcu i Gradačcu. Na sektoru Garevca i Pruda nalazi se oko 2000 domaćih ustaša, zelenokadrovaca i četnika.

Raspored i rad naših snaga:

Stab E izvršio je pokret iz s. Brezika u Srebrenik. Vreme kišovito.

M

Š: sve jedinice su izvršile pokret sa dosadašnjih položaja u pravcu Srebrenika i posele položaje: Musi. Spionicu — k. 402 — Zuberovo brdo i u desno do polovine grebena k. 433. Vršeno je utvrđivanje položaja i izviđanje neprijatelja. Do veće borbe nije došlo. Neprijatelj je tukao naše položaje sa slabijom vatrom iz bacača.

R: sve jedinice izvršile su pokret sa dosadanjih položaja i posele nove položaje na liniji: od same k. 433 pa u desno — k. 498 — k. 567 — k. 587 — k. 625. Vršeno je utvrđivanje položaja i izviđanje neprijatelja.

K vrši pokret sa dosadanjeg položaja u pravcu Srebrenika, gde je stigla u toku noći.

5. IV.

Podatci o neprijatelju: na dan 5. aprila ujutru neprijatelj je držao sledeće položaje: Prav. Spionica — Ujdrovići — k. 327 — Vrela — k. 447 — Perići — Panike (k. 520) — Pašani — k. 449 — Musi. i Prav. Rašljani. Rezerva mu se nalazila u s. Bijela, Cerik, Srnice i Vučkovcu. Jačina neprijatelja nije se mogla tačno utvrditi ali se zna da je na ovim položajima bio ceo 737. nemački lovački puk, 1—2 ustaške bojne i Posavska četnička brigada. Ukupna jačina neprijatelja ceni se na 2.000 ljudi.

Neprijatelj je imao 3 topa na prostoriji Bijela — Cerik i 1 haubicu na prostoriji kod Gušte. Neprijatelj je raspolagao sa većim brojem bacača i automatskog oruđa.

Raspored naših snaga:

Stab E na Zuberovom brdu. Vreme vedro i lepo.

S: Muslim. Spionica — k. 253 — k. 402 — Zuberovo brdo do k. 433.

R od same k. u desno — k. 498 — k. 567 — k. 587 i k. 625 zaključno.

Z:¹¹ Musliman, i Pravosl. Rašljani — Pašani.

K u diviziskoj rezervi u Muslimanskoj Spionici.

Baterija pukovskih topova nije stigla na vreme da se postavi na prostoriju Zuberovog brda, već se postavila na prostoriju j. od M. Spionice. '

Zadatak: jedinica E, ojačana sa jedinicom Z i jednom baterijom pukovskih topova, dobila je zadatak da napadne neprijatelja 5. aprila u 5 časova,

¹¹ Druga brigada 17. divizije

koji se nalazi ispred naših položaja, sa težištem napada na pravcu Maoča Karavlaška, s. Bijela, s. Avramovina, obuhvatajući s. Bijelu sa severa i istoka. Zona širenja zapadno: p. Tinja, s. Tutnjevaca, k. 251 — k. 242, Kapetanova bina, r. Bosut, s. Biberovo polje (sve isključno), s. Cosići, k. 153 i 216 zaključno. Zona širenja istočno po potrebi da bi se obuhvatilo selo Bijela. Po sigurnom ovladivanju i utvrđivanju na dostignutoj liniji sa iste se produžava napad u cilju izbijanja na liniju: Jakavica, k. 164, k. 188 — Mednica (k. 215), obezbeđujući se sa pravca Bukvik — Srnice.

Tok borbe: tačno u 4,30 časova otpočela je artiljeriska priprema. U 5 časova sve jedinice su prešle u napad na neprijatelja.

Z u 5 časova izbila je u Rašljane, gde nije naišla na neprijatelja. Odmah zatim prešla je u napad na Pašane, koje je zauzela posle kratke borbe, pošto je neprijatelj davao slab otpor. Po zauzeću Pašana produžila je napad i gonjenje neprijatelja. Oko 14 časova, posle dvočasovne žestoke borbe, zauzima s. Bijelu i sva uporišta oko s. Bijeke i izbija na desnu obalu r. Tinje, produžujući nastupanje pod borbom prema komunikaciji Brčko — Srnice, na koju je izbila oko 22 časa i zaposela određene joj položaje. Odmah po dolasku pristupila je utvrđivanju položaja.

R u 5 časova prelazi u napad na celom sektoru i u prvom naletu zauzima Mačkovac (k. 498) i k. 525 i produžava da goni neprijatelja svojim levim krilom u pravcu G. Hrgova. Posle jake borbe, oko 16 časova zauzima G. Hrgove, ali neprijatelj vrši povratni napad, da bi sprečio opkoljavanje svoje grupe na položaju Panike. Neprijatelj uspeva da povрати G. Hrgove. U 17 časova delovi R ponovo vrše napad na G. Hrgove i posle iake borbe zauzimaju iste i orijentišu se prema Panikama.

Otsek Panike (k. 520) bio je ključ neprijateljske odbrane, dobro utvrđen i posедnut sa jednom četom Nemaca iz 737. lovačkog puka¹² sa 10 automatskih oruđa, kojoj je pridodato automatičarsko odeljenje sa još 10 automatskih oruđa i 3 bacača 82 mm. Delovi R preko celog dana napadaju k. 520, podilaze položaju nekoliko puta, ali usled jake nepri-

¹² Taj puk je pripadao njemačkoj 117. lovačkoj diviziji.

jateljske vatre ne mogu da je osvoje. Oko 12 časova Panike, k. 520 skoro sasvim je opkoljena, ali- neprijatelj uoorno brani ovaj važan sektor. Borba se produžava celog dana, ali bez uspeha.

Tačno u 19 časova delovi R pod energičnim vodstvom svojih rukovodioca vrše pripremu za odlučan udar i zauzimanje k. 520. Otvara se najjača vatra iz svih oruđa i posle snažne vatrene pripreme u 19,30 časova na juriš zauzimaju Panike (k. 520) i produžavaju gonjenje neprijatelja vatrom i pokretom u pravcu Kamenika i Ormanice i izbijaju na liniju Vučkovac — Mednica (k. 215), gde se utvrđuju i organizuju položaj za odbijanje eventualnih neprijateljskih povratnih napada.

S u 5 časova prelazi u napad, odbacuje neprijatelja sa k. 253 i zauzima neprijateljske položaje kod crkve u Prav. Špionici. Na ovom sektoru napredovanje je ukočeno usled jake neprijateljske vatre iz bacača i automatskih oruđa. Isto tako napad na s. Ujdrovići i k. 327 nije uspeo iako je ponovljen još 4 puta u toku dana. U 20 časova ponovo se preduzima napad na s. Ujdrovići i isto se zauzima u 21 čas i produžava gonjenje neprijatelja u pravcu s. Gušte, koje je u toku večeri zauzeto. Po zauzeću s. Gušte, u toku noći produžava napad na s. Srnice, koje osvaja i pristupa utvrđivanju i organizaciji položaja za odbijanje eventualnih neprijateljskih povratnih napada.

U ovim borbama se naročito istakla naša 19. brigada na čelu sa svojim štabom brigade, koji se angažovao u izvršenju zadatka i pravilno je rukovodio jedinicama prema nastaloj situaciji. Naročito se istakao 3. i 4. bataljon 19. brigade pri zauzimanju Panika (k. 520).

Naši gubitci: 31 poginuo, 119 ranjenih.

Neprijateljski gubitci: 98 mrtvih, 158 ranjenih i 9 zarobljenih.

Od neprijatelja zaplenjeno je: 2 brza šarca, 1 parabelum, 1 nemačka strojnica, 1 ruska strojnica, 1 ruski puškomitraljez, 5 pušaka, 3 signalna pištolja, 12 ručnih bombi, 15.900 metaka, 24 plehane kutije za municiju, 3 km kabla, 4 rezervne cevi za brzi šarac, 20 ašovčića, 16 šatorskih krila i 8 ćebadi.

6. IV.

Podatci o neprijatelju: na celom oteku neprijatelj se naglo povlačio u pravcu Gradačca i Brčkog, ne dajući nikakvog otpora.

Raspored i rad naših snaga:

Š u toku dana i noći izbila je na liniju: D. Zelinja — Petrovac — Rajska — G. Lukavac i posela položaje na ovoj liniji. Vršena je organizacija i utvrđivanje položaja i izviđanje u pravcu komunikacije Gradačac — Modriča.

R, pošto je neprijatelj otstupio, u toku dana izbila je na liniju: Humka (k. 288) — Turić (k. 214). Sa jednom trećinom svojih snaga je u južnom delu Gradačca sa zadatkom izviđanja i obezbeđenja komunikacije Gradačac — Bos. Samac. Vršila je organizaciju i utvrđivanje položaja, kao i izviđanje.

Z je u toku dana izbila na liniju: Turić (k. 214) — s. Turić i dalje na komunikaciju prema Zabarama. Vršena je organizacija i utvrđivanje položaja i izviđanje u pravcu Zabari — Brčko.

K u toku dana izbila je i posela položaje: Potrebrice — Dubrava — Bijela, sa zadatkom obezbeđenja desnog boka i pozadine. Vršeno je utvrđivanje položaja i izviđanje.

Pošto se neprijatelj na celom sektoru naglo povlačio, to do borbi nije došlo.

7. IV.

Podatci o neprijatelju: na sektoru G. Zabar — Lončari nalazi se oko 1.200 četnika,¹³ naoružanih sa 1 minobacačem kal. 82 mm. i oko 50 puškomitraljeza. U G. Kladuši nalazi se oko 200 četnika¹⁴ i 250—300 belogardejaca,¹⁵ naoružanih sa 2 topa i 2 teška bacača. U s.Vodicama nalazi se oko 500 zelenokadrovaca iz okolnih sela, koji se nameravaju povući prema Gradačcu i Modriči. U Garevcu ima 4—500 ustaša koji su se dobro utvrdili. U Komici nalazi se mali broj ustaša.

Raspored naših snaga i rad:

Stab E u selu Vučkovcu. Vreme oblačno i kišovito.

S drži položaje: Petrovac — D. Zelinja — Rajska — G. Lukavac. Vršila je organizaciju i utvrđivanja položaja, kao i izviđanje položaja u pravcu komunikacije Gradačac — Modriča.

R drži položaje: Humka (k. 288) — Turić (k. 214). Jedna trećina snaga nalazi se u jednom delu Gradačca sa zadatkom izviđanja komunikacije Gra-

»*,²¹ i ²² U pitanju su dijelovi Ruskog zaštitnog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. hr. 1—5, k. 6).

dačac — Bos. Samac. Upućena su jača odeljenja za izviđanje u pravcu Bosan. Samac. Jedinice su čistile oružje i snremu.

K drži položaje na liniji: Porebrice — Dubrava — Bijela, radi obezbeđenja desnog boka. Vršeno je utvrđivanje položaja i izviđanje.

Z drži položaje: Turić (k. 214) — s. Turić i dalje komunikaciju prema Zabarima. Jedinice su se utvrđivale i vršile daljna izviđanja.

U toku dana nije vođena borba.

8. IV.

Podatci o neprijatelju: U Modriči nalazi se oko 500 zelenokadrovaca.¹⁶ U Garevcu i CaraaKu nalazi se oko 200 ustaša. Četničke snage u jačini oko 1000 četnika, pod pritiskom naših snaga, povukle su se prema komunikaciji Gradačac — IVlocirica. Uva grupa navodno teži da se prebaci na Ozren.

Raspored i rad naših snaga:

Stab E u selu Vučkovcu. Vreme oblačno i kišovito.

S posela je položaje: Petrovac — Rajska — k. 246 — Humka (k. 288) zaključno. Vršeno je utvrđivanje položaja i izviđanje u pravcu Modriče. Čišćeno je oružje. Održana je politička konferencija u svim bataljonima, a u 111 održan je i sastanak sa komandnim kadrom u jedinici.

R posela je položaje: od Humke (k. 288) — južni deo Gradačca — Turić (k. 214) — Alibašići zaključno. Vršeno je utvrđivanje položaja i izviđanje u pravcu Sljoke, Gajevi i u pravcu Modriča i to sa jačim odeljenjima. Izvršeno je detaljno čišćenje oružja. Održana su takmičenja u rasklapanju i sklapanju automatskog oruđa. Posle podne držane su koniencije po svim jedinicama povodom oslobođenja Sarajeva.

K držala je položaje: Porebrice — Dubrava — Seljani — Cerik. Vršeno je izviđanje. Izvođena je nastava iz borbene obuke i nastave gađanja. Posle podne održana je proslava u znak manifestacije povodom oslobođenja Sarajeva.

U toku dana nije došlo do borbe sa neprijateljem.

9. IV.

Podatci o neprijatelju: na položajima s. Garevac — Čardak — Modriča nalazi se oko 1.500 četnika,

¹⁶ Radi se o 39. zelenokadrovskoj bojni (vidi dok. br. 33).

ustaša i zelenokadrovaca. Na ovim položajima neprijatelj se bio utvrdio.

Raspored i rad naših snaga:

Stab E izvršio je pokret iz Vučkovca u Gradačac. Vreme lepo.

S sa dosadanjih položaja krenula je u toku dana na polazne položaje za napad: s. Skugrić — Orahova sa zadatkom da napadne Modriču, opštim pravcem Skugrić — Orahova, Razvala, Kulina i Tarevac. Oko 18 časova otpočeo je glavni napad sa polaznih položaja napred navedenim pravcem. Posle teške borbe, uz sadejstvo jedinice R, zauzeta je Modriča u 23 časa. Po zauzeću Modriče nastavljen je pokret i gonjenje neprijatelja tako, da su jedinice u toku noći izbile na prostoriju Brestovo — k. 255 — Koprivna — k. 324. Na toj liniji pristupljeno je utvrđivanju položaja i prikupljanju podataka o neprijatelju. Kontrolisana je desna obala reke Bosne.

R u toku dana krenula je sa dotadašnjih položaja na polazne položaje za napad u visini s. Skugrića, sa zadatkom da napadne neprijatelja pravcem: Skugrić — Garevac — Modriča. Oko 18 časova izvršen je glavni napad na neprijatelja i to tako da je Garevac napadnut obuhvatno sa severoistočne strane i posle duže borbe zauzet je oko 22 časa, sem užeg uporišta koje je bilo utvrđeno u crkvi i školi, koje je bilo blokirano. Jedan deo snaga ostao je da drži blokadu i bio orijentisan prema Bos. Samcu, a sa ostatkom snaga napala je Modriču sa severoistočne strane, pomažući jedinice S u zauzeću Modriče, koja je zauzeta oko 23 časa. Po zauzeću Modriče jednu trećinu svojih snaga postavila je na položajima istočno od Modriče, osiguravajući se prema B. Samcu. Sa ostalim snagama posela je položaje Brestovo — k. 255 — Brijeg — k. 374 — Kužnjača — k. 203, sa kojih je položaja kontrolisala reku Bosnu. Vršeno je izviđanje neprijatelja, a pored toga utvrđivani su položaji.

K u toku dana krenula je sa dotadašnjih položaja i do 18 časova stigla na prostoriju s. Skugrić, gde je služila kao opšta rezerva.

Naši gubitci: 3 mrtva i 17 ranjenih.

Neprijateljski gubitci: 58 mrtvih, 101 ranjen i 78 zarobljenih.

Zaplenili smo: 75 kola, 137 konja, 12 volova, 97 pušaka, 2 protivtenkovske puške, 2 teška mitraljeza,

2 holandska mitraljeza, 2 bacača 82 mm, 251 mina za bacač, 2 laka bacača, 1 radio-stanica, 1 pomoćna radio-stanica, 1 strojnica, 2 signalna pištolja, 100.000 raznih metaka za Dušku, 2 džaka sanitetskog materijala, 12 kazana, 6 kofa, 2 pisaće mašine, 101 džak žita i 4 vagona pšenice.

10. IV.

Podatci o neprijatelju: rano ujutru neprijatelj je dobio pojačanje na sektoru Garevac, tako da je bilo oko 5—600 ustaša sa 2 bacača i veći broj automatskog oruđa. Ova grupa uspjela je da povрати s. Garevac. Četničke snage u jačini oko 1.000 četnika razbijene su i po grupama pokušavaju da se pod borbom probiju u pravcu Kožuhe — Osječani. Jedan deo zelenokadrovaca prebacio se preko r. Bosne, dok se ostatak krije po šumama i selima.

Raspored i rad naših snaga:

Stab E u Gradačcu. Vreme vedro i lepo.

S posela je položaje: Vranjak — k. 283 — k. 326 — k. 375 — Pinea — k. 324 — k. 305. Vršeno je utvrđivanje položaja, izviđanje i obezbeđenje desne obale reke Bosne.

R oko 9 časova preduzima napad na selo Garevac u zajednici sa delovima K i posle žestokih borbi uspeva da neprijatelja potisne u njegova uža uporišta (crkvu, školu i bunkere oko njih). Oko 10 časova neprijatelj vrši protivnapad i uspeva da potisne naše jedinice do imanja Dundjerskog. Oko 11 časova uz sadejstvo delova K preduzima se povratni napad sa naše strane i posle teških borbi neprijatelj je potisnut u svoja uža uporišta u s. Garevcu. Naše jedinice izbile su severno od sela Garevca i blokirale ovu grupu ustaša u njihovom uporištu u Garevcu. Oko 21 časa neprijatelj preduzima ispade u cilju proširenja svoga uporišta, ali je odbijen.

K oko 10 časova u zajednici sa jedinicama R izvršila je napad na neprijateljsko uporište Garevac. Posle teških borbi uspjela je da neprijatelja potisne u njegova uporišta u s. Garevcu. Jedinice su izbile na liniju Kladari, pa u levo do komunikacije Modriča — Bos. Samac. Na ovaj način neprijateljska grupa u Garevcu bila je blokirana ceo dan.

Naši gubitci: 25 mrtvih, 40 ranjenih i 6 nestalih.

Neprijateljski gubitci: 56 mrtvih, 70 ranjenih i 14 zarobljenih.

11. IV.

Podatci o neprijatelju: u selu Garevcu nalazi se 5—600 ustaša sa 2 bacača i većim brojem automatskog oruđa. Isti su dobro utvrđeni. Jedna grupa od oko 600 četnika nalazi se na prostorijsi sela Osječani i Kožuhe i ista nastoji da se prebaci preko r. Bosne. Ostatak četnika razbijen je u manje grupe, koje se kriju po šumama i nastoje da se probiju prema Majevici.

Raspored i rad naših jedinica:

Stab E u Gradačcu. Vreme lepo.

S: 111 i 112 nalaze se u s. Vranjak i Koprivni, a sa prednjim delovima drže desnu obalu r. Bosne. 113 u s. G. Babešnici sa zadatkom kontrola Trebave. Vršeno je izviđanje i utvrđivanje položaja.

R: oko 9 časova neprijatelj iz s. Garevca vrši napad na naše jedinice, uz pomoć pojačanja koja je dobio s leve strane r. Bosne, i uspeva da potisne naše delove, koji se povlače i posedaju položaj južno od Modriče i tu zadržavaju neprijatelja. Neprijatelj je odmah otpočeo evakuaciju svojih ranjenika i ustaških porodica preko skele na levu obalu reke Bosne. Oko 15 časova delovi R uz pomoć delova K izvršili su povratni napad na neprijatelja. Napad je bio tako jak i energično izveden, da je neprijatelj odbačen ka reci Bosni i otsečen od svojih utvrđenja u s. Garevcu, koja nije stigao da posedne. Neprijatelj se pod našom jakom vatrom povukao na levu obalu reke Bosne. Borba se završila oko 16 časova. Delovi R poseli su položaje od k. 92 pa uzvodno uz r. Bosnu do Brijega i Brestova.

K. Oko 9 časova neprijatelj je izvršio napad na naše jedinice, ali je bio odbijen i nije uspeo da potisne delove K. Oko 15 časova preduzet je napad na neprijatelja prema s. Garevcu i bočnim dejstvom, u saradnji sa delovima R, odbacila neprijatelja prema r. Bosni, koji se prebacio preko reke.

Inž. bataljon izvršio je pokret od G. Lukavca do s. Tarevac, gde je pripremao materijal za izradu splavova.

Naši gubitci: 13 mrtvih, 27 ranjenih i 5 nestalih drugova. Među poginulim nalazi se zamenik komandanta 123 Miodrag Stamenković, zam. refer, saniteta 123 Božidar Velimirović. Ranjeni su: pomoćnik politkomesara 3/132 Miodrag Perunović, komandir bacačke čete 123 Vukadin Marković, komandir

3/123 Isidor Solić, pomoćnik komesara 3/121 Bora Maksimović, komandir 2/121 Strahinja Petrović i 4 podoficira.

Neprijateljski gubitci: 66 mrtvih, 52 ranjena i 1 zarobljen.

Od oružja je izgubljeno: 1 puškomitraljez »Brno«, 1 puškomitraljez »Bregal« i 4 puške. Sve je ostalo kod poginulih i nestalih drugova.

Zaplenjeno od neprijatelja: 1 holandski puškomitraljez, 60 nagaznih mina, 1 pisača i 1 šivaća mašina, 3 kgr eksploziva, 1 kola i 100 lit. maziva.

12. IV.

Podatci o neprijatelju: U Slavon. Samcu nalazi se oko 600 ustaša. U Prudu oko 1000 ustaša. U Odžaku 100 ustaša i 500 domobranaca. U Jakešu 100 domobranaca i 500 zelenokadrovaca. U Pečniku 100 ustaša. U Potočanima 5—600 ustaša sa 1 protivtenkovskim topom. U Vinskoj se nalazi oko 1500 neprijateljskih vojnika, od kojih je 150 Nemaca. U Kulini se nalazi oko 5—600 ustaša.

Raspored i rad naših snaga:

E u Gradačcu. Vreme vedro i lepo.

S posela je položaje na desnoj obali r. Bosne ispred sela Vranjak i Koorivna, a sa jednim delom se obezbeđuje prema Trebavi. Pored obezbeđenja i prikupljanja podataka o neprijatelju izvođena je obuka iz pešadiskog egzercira i nastave gađanja, a isto tako su održani politički časovi. Kod 113 održana je smotra od strane članova štaba brigade. Vršeno je parenje odeli.

R sa dva dela svojih snaga posela je desnu obalu r. Bosne i to od levog krila 2. proleTERSKE divizije do Brijega i Brestova zaključno. Jedan deo u rezervi u Modriči. Vršeno je izviđanje neprijatelja i prikupljanje materijala za izradu skela i splavova. Prilikom izviđanja pohvatani su četnici koji su se hteli prebaciti preko r. Bosne.

K kao rezerva razmeštena je u s. Potočani, Rijeku — Orahova, Gor. Kladari i Skugrić. U toku dana održana je konferencija sa rukovodiocima povodom rada i držanja u zadnjim borbama, a kod 121 održan je vojni čas iz pešadijskog egzercira i opisa i upotrebe automatskog oružja.

U toku dana nije došlo do borbe sa neprijateljem.

Pohvatano je 58 četnika, koji su se hteli prebaciti preko Bosne.

Zaplenjeno je 9 pušaka i 3 pištolja.

Inž. bataljon se nalazi u s. Tarevci, gde priprema materijal za izradu splavova.

13. IV.

Podatci o neprijatelju: na sektoru Pruda, t.j. na trouglu Save, ušće Bosne, Vučjaka nalazi se oko 4—5000 ustaša i zelenokadrovaca. U ovaj broj ulaze i ustaše koje su se povukle sa sektora Brčko — Bos. Samac.

Srbijanski četnici su formirani u šest korpusa, u ukupnoj jačini oko 5000 ljudi.¹⁷ Razmešteni su u selima: Dobra Voda, Klakar, Vrelo, Vinska.

U Vučjaku se nalazi oko 1500—2000 četnika Branka Kovačevića, koji nemaju nameru da se bore protiv nas.³⁸ Posavski i trebavski četnici nalaze se u s. Dugom Polju, Podnovlju i Botajicama.¹⁹ U Vinskoj se nalazi oko 1.500 neprijateljskih vojnika, od kojih je 150 Nemaca, a ostalo su domaće ustaše.²⁰ U Vinskoj se nalazi i aerodrom. 12. aprila došlo je iz Doboja na Lisnik oko 4—500 Čerkeza,²¹ od kojih se 13. aprila 150 vratilo prema Doboju, a ostatak je ostao na položaju. Imaju jedan brdski top, sa kojim tuku Koprivnu.

S posela je položaj na desnoj obali reke Bosne ispred sela Koprivne i Vranjka, a sa jednim delom je u s. Babešnici, radi kontrole Trebave. Vršeno je obezbeđenje i prikupljanje podataka o neprijatelju, a pored toga održani su vojnički i politički časovi. U štabu S održan je sastanak sa svima štabovima bataljona, na kome se raspravljalo o nedostacima i greškama u zadnjim borbama.

R posela je položaje na desnoj obali r. Bosne od Garevca — k. 107 pa uzvodno do Brijega i Brestova. Pored izviđanja, održana je konferencija sa štabovima bataljona o radu u zadnjim borbama. Održani su politički sastanci i časovi, a pored toga čišćeno je oružje i održana smotra nad njim.

K kao rezerva razmeštena je u s. Potočanima, Rijeka — Orahova, Gornji Kladari i Skugrić. Odr-

¹⁸ Vidi Arhiv VII, reg. br. 8—2, k. 1091.

¹⁹ Tih dana četničke jedinice su se nalazile na maršu. Opširnije o tome vidi zapovijesti četničke Vrhovne komande od 6. i 12. aprila 1945 (Arhiv VII, reg. br. 42—4 i 1—5, k. 6).

²⁰ Vidi dok. br. 33.

žani su časovi iz pešadiskog egzercira — borbene obuke i politički sastanci.

Inž. bataljon se nalazio u s. Tarevci. Pripremao je materijal za izradu skele i splavova.

U toku dana nije došlo do borbe sa neprijateljem. Predalo se 12 četnika. Zaplenjeno je 4 puške.

• 14. IV.

Podatci o neprijatelju: Iz Slav. Samca neprijatelj se 14. IV. povukao prema Brodu. U Prudu se nalazi 1000 ustaša, sa 30 puškomitraljeza, 2 bacača i 1 topom 75 mm. U Odžaku 100 ustaša i 500 domobranaca. U Jakešu 100 domobranaca i 500 zelenokadrovaca. U Pečniku 100 ustaša. U Potočanima 5—600 ustaša. U Vinskoj 1300 ustaša i 150 Nemaca. 13. IV. iz Vinske došlo u Dugo Polje i Botajice 250 ustaša sa 2 brdska topa i 1 protivtenkovskim topom. U Podnovlju kod crkve 3 brdska topa. Na Vučjaku 2000 četnika Branka Kovačevića i 1000 četnika iz Posavske brigade. U Lisniku 500 Čerkeza sa 1 brdskim topom.²² Srbijanski četnici otišli su prema Derventi — Motajici.

Raspored i rad naših snaga: Stab E u Gradačcu. Vreme lepo.

S posela je položaje na desnoj obali r. Bosne ispred sela Koprivne i Vranjka, a sa jednim delom je u s. Babešnici, radi kontrole Trebave. Vršeno je izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju. Održani su vojni i politički časovi i sastanci.

R posela je desnu obalu r. Bosne od k. 92 uzvodno do Brijega i Brestova (k. 255). Vršeno je izviđanje. Održani su vojni i politički časovi.

K kao rezerva razmeštena je u s. Potočanima, Rijeka — Orahova, G. Kladari i Skugrić. Održani su vojni i politički časovi i sastanci. Vršeno je izviđanje. U toku dana održano je takmičenje po jedinicama.

Inž. bataljon u s. Tarevci. Pripremao je građu i izgradio skelu.

U toku dana nije bilo borbe. Predalo se 12 četnika.

15. IV.

Podatci o neprijatelju: u Prudu se nalazi 1000 ustaša sa 30 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza, 2 bacača i 1 topom 75 mm. U Odžaku 100 ustaša i 500 domobranaca. U Jakešu 100 domobranaca i 500 zelenokadrovaca. U Pečniku 100 ustaša. U Potočanima 5—600 ustaša. U Vinskoj 1300 ustaša i 150 Nemaca. 13. IV. iz Vinske je došlo u Dugo Polje i Botajicu 250

ustaša sa 2 brdska topa i 1 protivtenkovskim topom. U Podnovlju 3 brdska topa. Na Vučjaku 2.000 četnika Branka Kovačevića i 1000 četnika iz Posavske brigade. U Lisniku 500 Čerkeza sa jednim brdskim topom.

Raspored i rad naših snaga:

Stab E u Gradačcu. Vreme lepo.

S posela je desnu obalu reke Bosne ispred sela Vranjak i Koprivne, a sa jednim delom je u s. Babešnici, radi obezbeđenja u pravcu Trebave. Vršeno je izviđanje i prikupljanje Dodataka o neprijatelju. Održani su politički sastanci.

R posela je desnu obalu reke Bosne od k. 92 pa uzvodno do Brestova (k. 255). Vršeno je izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju. Održani su politički sastanci i časovi.

K: raspored snaga bio je sledeći: 121 na sektoru Kornica — Gajevi (k. 98), sa zadatkom obezbeđenja od Bos. Samca. 122 na prostoriji Rijeka — Oranova, sa zadatkom obezbeđenja u pravcu k. 355 i k. 339. Ostatak u rezervi u s. Gornji Kladari. Vršeno je izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju. Održan je sastanak rukovodioca.

Inžinj. bataljon u s. Tarevci. Pripremana je grada i izrađivana skela.

U toku dana nije došlo do borbe. Predalo se 48 četnika.

OPŠTI ZAKLJUČAK:

U vremenu od 1. do 15. aprila izvršena su 4 napada na neprijatelja i veći broj povratnih napada. Uglavnom, vršeni su napadi i gonjenje neprijatelja.

Osvojena su sva sela na prostoriji: Musi. Spionica — Karavlaška pa na severoistočno i zapadno od Gradačca, osvojen je Gradačac i Modriča i sva sela u njihovoj okolini. Naročito teška borba je vođena za s. Garevac.

Od neprijatelja je zaplenjeno: 2 brza šarca, 7 pištolja, 3 strojnice, 1 ruski puškomitraljez, 2 teška mitraljeza, 2 bacača 82 mm, 2 laka bacača, 120 pušaka, 5 signalnih pištolja, 2 protivtenkovske puške, 12 bombi, 115.900 metaka za pušku, 251 mina za bacač, 3 holandska puškomitraljeza, 3 kgr. eksploziva, 4 rezervne cevi za šarac, 24 olehane kutije za municiju, 3 km kabla, 20 ašovčića, 16 šatorskih krila, 8 ćebadi, 60 nagaznih mina, 3 pisaće mašine, 1 šivaća mašina, 76 kola, 137 konja, 12 volova, 1 radio-stanica, 1 pomoćna radio-stanica, 2 džaka sanitet-

skog materijala, 100 lit. maziva, 12 kazana, 6 kofa, 101 džak žita, 4 vagona pšenice.

Uništeno u borbi i nestalo po drugovima koji su nestali u borbi od našeg oružja: 1 puškomitraljez »Brno«, 1 puškomitraljez »Bregal« i 4 puške.

Naši gubitci: 72 poginula, 203 ranjena i 11 nestalih.

Neprijateljski gubitci: 278 poginulih, 381 ranjen i 220 zarobljenih.

Za hrabro držanje u borbi odlikovano je: 1 drug ordenom za hrabrost i 41 drug medaljom za hrabrost. Odlikovanje boraca koji su se zadnjih dana istakli u borbi izvršice se naknadno.

Raspored naših i neprijateljskih snaga vidi se iz priložene skice.

Prilog lista gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POLITKOMESAR POTPUKOVNIK,
Milojica Pantelić

KOMANDANT PUKOVNIK,
Rajko²³

LISTA GUBITAKA

Boraca, vojnih i političkih rukovodioca E u vremenu od 1 do 15 IV 1945 god.

M S B O I	Naziv jedinice	POGINULO				RANJENO				NESTALO				Svega nestalo iz stroja			
		5	3	64	72	7	12	184	203	—	—	H	11	12	15	259	286
1	E	5	3	64	72	7	12	184	203	—	—	H	11	12	15	259	286

Poimenični gubitci u rukovodiocima:

Poginuo: zamenik komandanta 123 Miodrag Stamenković,
komandir 2/132 Slavoljub Simović,
komandir 3/132 Radosav Milošević,
politkom. dis. čete Žarko Jaćimović,
zam. refer. saniteta 123 Božidar Velimirović.

³³ Tanasković

Ranjeni: pomoćnik komesara 3/121 Bora Maksimović,
komandir 1/134 Branislav Đorđević,
komandir 2/134 Ignjac Omahne,
komandir 1/132 Miodrag Radosavljević,
komand, minobac. čete 123 Vukadin Marković i
komandir 3/123 Isidor Solić.

POLITKOM. POTPUKOVNIK.
Milojica Pantelić

KOMANDANT PUKOVNIK,
Rajko

BR. 61

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 15. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA
JUŽNO OD DOBOJA¹**

^N
O. br. 140
15. IV. 1945.

Z A P O V E S T

Sekcija: Tuzla, Derventa, Zenica, Kladanj. Razmera 1 : 100 000

— 2 —

U sklopu ovih zadataka, naša jedinica dobila je zadatak da što pre ovlada neprijateljskim položajima na desnoj obali reke i izbije na reku Bosnu od železničkog mosta na reci Bosni (zaključno) pa do železničke stanice Trbuk³ (zaključno).

U cilju izvršenja prednjeg,

N A R E Đ U J E M O :

B⁴ Sa 3/4 svojih snaga jedinica će sa svog polaznog položaja: Blatnjaci — Maslovare — Njivice (K. 546) — Okrugli Gaj (K. 605) — Krčmarica (trigonometar 682) 15 o.m. tačno u 16 časova izvršiti napad na deo neprijateljskog položaja: Lazići (K. 384) — Tešići — Trbuk — K. 356 — Vu-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—3, k. 1330.

² Izostavljeni tekst je sličan uvodnom dijelu zapovijesti 2. armije (vidi dok. br. 55).

³ Vidi dok. br. 59 i 86.

⁴ Dvadeseta brigada

kelje — K. 558 — Đurkin Krst (trigonometar 636), sa zadatkom da ga što pre likvidira i nastavi gonjenje neprijatelja do reke Bosne.

Prilikom nastupanja ne zadržavati se oko izvesnih neprijateljskih oslonih tačaka, već ako je neprijatelj na njima uporan, izolovati ih ili izmanevrovati probijanjem kroz međuprostore i bočnom i frontalnom vatrom naterati ga da odstupi.

Voditi računa o taktičkoj upotrebi i primeni automatskog oruđa i bacača. Za dobijanje vatrene nadmoćnosti ista oruđa koristiti na svima pravcima težišta napada ili na pravcima eventualnih neprijateljskih protivnapada.

Po ovladivanju ovim neprijateljskim položajima i izbijanju na reku Bosnu, jedinica će izvršiti potrebna rušenja na železničkoj pruzi, naročito na svom levom krilu.

Voditi računa o pronalaženju i uklanjanju minskih polja i mina.

U cilju stvaranja preduslova za brzo forsiranje reke Bosne, po izbijanju na reku, koncentrisati vatru na najpogodnijim mestima za prelaz, pri čemu težiti da prelaz bude što energičniji. Prebacivanje izvršiti prvo sa manjim snagama koje naoružati većim brojem automatskog oružja i koje će stvoriti najuži mostobran i omogućiti prelaz ostalim delovima koji će taj mostobran učvrstiti i proširiti. Prelaz izvršiti sa $\frac{3}{4}$ svojih snaga, a $\frac{1}{4}$ zadržati na položajima na desnoj obali reke.

Naročitu pažnju obratiti na neposrednu vezu i sadejstvo sa jedinicama ⁵ na svome desnom krilu i jedinicama ⁶ na svome levom krilu.

$\frac{1}{4}$ snaga jedinica će upotrebiti kao taktičku rezervu i držati je na levom krilu.

Prilikom nastupanja jedinica će se udesno širiti do linije: Kalilo, trigonometar 446 (isključno) — Stražba (isključno) — Potočani (isključno) — Kardovac (isključno), a ulevo do linije: Đurkin Krst, trigonometar 636 (zaključno) — K. 558 (zaključno) — Sajkamen, K. 358 (zaključno).

- G Jedinica će sa $\frac{1}{2}$ svojih snaga krenuti pravcem: Konopljište — Krčmarica (trigonometar 682) i u 16 časova sa položaja Krčmarica krenuće u bočni napad na deo neprijateljskog položaja Đurkin Krst (trigonometar 636) — K. 558 — Sajkamen (K. 358), koji jedinica B napada frontalno.

⁵ Dvadeset četvrta brigada

⁶ Dvadeset treća brigada

Prilikom nastupanja jedinica će se ulevo širiti do ušća reke Paklenice u Bosnu.

Po izbijanju na reku Bosnu jedinica će izvršiti potrebna rušenja na komunikaciji i železničkoj pruzi. Voditi računa o pronalaženju i uklanjanju minskih polja.

U cilju stvaranja preduslova za brzo forsiranje reke Bosne, po izbijanju na reku koncentrisati vatru na najpogodnijim mestima za prelaz, pri čemu težiti da prelaz bude što energičniji. Prebacivanje izvršiti prvo sa manjim snagama koje naoružati većim brojem automatskog oruđa i koje će stvoriti najuži mostobran i omogućiti prelaz ostalim delovima koji će taj mostobran učvrstiti i proširiti. Prelaz izvršiti sa 1/4 svojih snaga a 1/4 zadržati na desnoj obali reke. Naročitu pažnju obratiti na neposrednu vezu i sadejstvo sa jedinicama B; na levom krilu izbaciti jaka bočna obezbeđenja.

Druga polovina jedinice služiće kao taktička rezerva N i kretaće se pravcem: Durmina Kosa — Kalilo (trigonometar 446 — Stražba — Potočani — Kardovac (K. 306).

Ž

Sa 3/4 svojih snaga jedinica će 15 o.m. tačno u 16 časova sa svog polaznog položaja K. 301 — Gavranov Vis — Grebić Kosa — K. 341 — Topolovići — Kalilo (trigonometar 446) izvršiti napad na deo neprijateljskog položaja Kameničko Brdo — Jazovac (K. 378) — Ilijin Grob — Ivanovići — K. 405 — K. 362, šireći se udesno do linije: Gavranov Vis — K. 301 — Lanište (K. 277) — K. 146, a ulevo do linije: Kalilo, trigonometar 446 (zaključno) — Stražba (zaključno) — Potočani (zaključno) — Kardovac, K. 306 (zaključno). Prilikom nastupanja ne zadržavati se oko izvesnih neprijateljskih oslonih tačaka, već ako je neprijatelj na njima uporan, izolovati ih ili izmanevrovati probijanjem kroz međuprostore i bočnom i frontalnom vatrom naterati neprijatelja da otstupi. Voditi računa o taktičkoj upotrebi i primeni automatskih oruđa i bacača. Ista oruđa koristiti na glavnim pravcima svoga nastupanja i na mestima težišta napada ili na pravcima eventualnih neprijateljskih protivnapada.

Po ovladivanju ovim neprijateljskim položajima i izbijanju na reku Bosnu jedinica će izvršiti potrebna rušenja na komunikaciji i železničkoj pruzi, naročito na svom desnom krilu. Predvideti sve mere da se neprijatelju onemogući rušenje železničkog mosta na reci Bosni južno od fabrike šećera izbacivanjem specijalnih odeljenja, mitraljeza, protivkolskim puškama i bacačima.

Voditi računa o pronalaženju i uklanjanju minskih polja i mina. U cilju stvaranja preduslova za brzo forsiranje reke Bosne po izbijanju na reku koncentrisati vatru na najpogodnijim mestima, za prelaz. Prebacivanje izvršiti prvo manjim snagama, koje naoružati većim brojem automatskih oruđa i koje će stvoriti najuži mostobran i omogućiti prelaz ostalim delovima koji će taj mostobran učvrstiti i proširiti. Prelaz izvršiti sa 3/4 svojih snaga, a 1/4 zadržati na položajima na desnoj obali reke.

Naročitu pažnju obratiti na vezu i sadejstvo sa jedinicama M⁷ na svome desnom krilu i jedinicama B na levom krilu. 1/4 svojih snaga jedinica će upotrebiti kao taktičku rezervu i postaviti je iza svog desnog krila.

Pridodate artiljerijske jedinice potpomagaće napredovanje pešadije na celom frontu dejstvujući na neprijateljska uporišta po zahtevu komandanata pešadiskih jedinica.

Sve će jedinice najbrižljivije izvršiti sve potrebne pripreme za uspešno forsiranje reke Bosne i snažnom vatrom sa noložaja na desnoj obali reke potpomagati prebacivanje za to određenih delova i širenje mostobrana na levoj obali.

Pronalaženje i uništavanje mina vršiće detektorska odeljenja i minerski vodovi.

Ugovoreni znaci: jedna ispaljena crvena raketla — znak da je neprijatelj uporan i da vrši protivnapad, jedna bela raketla — znak da je neprijateljski položaj zauzet i da je jedinica izbila na njega.

Veze: za vezu sa ovim štabom i potčinjenim jedinicama koristiti sva raspoloživa ljudska i tehnička sredstva. Uspostavljene telefonske linije strogo kontrolisati i držati ih u ispravnosti.

Telefonske izveštaje o razvoju situacije slati ovome štabu svakog sata počev od 17 časova pa nadalje.

Sanitetska kola za prevoz ranjenika u MSB N nalaziće se u s. Tekučici kod porušenog mosta, gde upućivati sve ranjenike.

Štab N nalaziće se u 16 časova na Gavran Visu, a posle toga, prema razvoju situacije, biće na pravcu Topalovići — komunikacija i dalje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik, Načelnik štaba — potpukovnik,
Savo Vukčević **Milan Abramović**

⁷ Sedamnaesta brigada 28. divizije

BR. 62

IZVJEŠTAJ ŠTABA 45. DIVIZIJE OD 17. APRILA 1945.
ŠTABU 2. ARMIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVI-
MA U MEĐURIJEČJU SPREGE I BOSNE¹

N

O. br. 145
17. IV. 1945
Položaj

A

Dostavljamo vam petnaestodnevni izveštaj o operacijama vođenim od 1 do 15 aprila 1945 god.

Operacije vođene za poslednjih petnaest dana karakterišu se ofanzivnim radnjama za oslobođenje Gračanice i čišćenje prostorije između reka Spreče i Bosne.

U ovom vremenskom periodu naše su jedinice uglavnom vodile dve borbe: borbu za oslobođenje Gračanice i borbu za uništenje neprijateljskih pobočnica u dolini r. Bosne na prilazima Doboju.

Manevrima vatre i pokreta teritorije su po zamisli oslobođene. Što se tiče neprijateljske žive snage,² ona je uspela, osetivši našu mogućnost i namere, da se delimično izvuče.

1 april

B³

Jedinica poseda fortifikaciski uređene položaje na liniji: r. Spreča — preko komunikacije, Tuzla — Gračanica — zapadno od s. Durač — K. 248 — Sulejmanova⁴ Kosa. Pretstražarski položaji ove jedinice su na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — zapadno od Tunjevca — K. 274. Prihvatni položaji su na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — istočno od s. Durač — K. 315 — Radino Brdo (K. 366).

U toku dana jedinica je fortifikaciski uređivala svoje položaje. Većih sukoba sem sukoba patrola nije bilo.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 40—14, k. 272 A.

² U Gračanici i u njenom širem rejonu nalazile su se 14. i 25. bojna 12. ustaškog djelatnog zdruga (vidi dok. br. 24, objašnjenje br. 2).

³ Dvadeseta brigada

⁴ Treba: Sulejmanbegova.

G⁵

Jedinica poseda položaje na liniji: r. Spreča — K. 168 — Ilijino Brdo (K. 260) — Lazarevići — K. 238 — Stjepanovići — Kik (trigonometar 490) — Kamenički Vis (K. 821) — Remust Kosa — k. 365 — Volujak. Pretstražarski položaji nalaze se na liniji: r. Spreča — M. Prenja — Lanište — Crljeno Brdo — Ostravica — K. 453 — Jošje. Prihvatni položaji su na liniji: r. Spreča — Stražica (K. 379) — Kik (trigonometar 490) — Kamenički Vis (K. 821) — Točila — Gradišnik (K. 510).

Operacije vođene na sektoru G svode se na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju.

Z⁶

Jedinica je fortifikaciski uredila položaje na liniji: Sulejmanova Kosa — K. 327 — K. 369 — K. 504 — K. 472. Pretstražarski položaji se nalaze na liniji: severno od Tunjevca — K. 300 — K. 322 — zapadno od Debelog Brda. Prihvatni položaji su na liniji: K. 301 — Husanovići — Čekanići — Kadino Brdo (trigonometar 462).

Noću između 31 marta i 1 aprila 1973 je u sadejstvu sa manjim delovima jedinice V izvršio napad na deo neprijateljskog položaja: Piskavica — K. 474. Borba je trajala od 23 do 3 časa ujutru. Naši delovi su uspeli, posle dobro izvršene vatrene pripreme, da na juriš osvoje neprijateljske rovove i bunke, i neprijatelja koji se u neredu povlačio progone teškom vatrom. Po dobijanju pojačanja, neprijatelj je zaustavio naše nadiranje i sam prešao u protivnapad, te su se naše jedinice u redu i pod borbom povukle na polazne položaje.

U ovoj akciji neprijatelju su naneti sledeći gubici: 8 ubijenih, 20 ranjenih i 2 zarobljena. Zaplenjeno je 5 pušaka, 700 metaka i nešto druge ratne spreme.

Gubici Z: 1 poginuo i 3 ranjena druga.

2 april

B

Jedinica se nalazi na istim, fortifikaciski uređenim položajima. Sukoba sa neprijateljem nije bilo.

G

Jedinica je na istim položajima kao i prethodnog dana.

161 je čistio teren prema Omerovim Vodama. U sukobu na Lipovači razbio je jednu četničku bandu, kojom prilikom je ubio 2 i ranio 3 četnika. Zaplenjena je 1 puška. 162 je između 1 i 2 časa energičnim protivnapadom odbacio neprijatelja koji

⁵ Dvadeset treća brigada

⁶ Dvadeset četvrta brigada

je napadao sa pravca Karanovac. 163 je kod Karanovačke železničke stanice razbio jednu manju četničku jedinicu, ubio 1 i ranio 2 bandita. Na položaju 164 Kamenički Vis (K. 821) neprijatelj je vršio jak pritisak sa pravca V. Ostravice. Posle kratke, ali oštre borbe, neprijatelj je bio primoran da se povuče na svoje polazne položaje.

U ovim akcijama neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 5 i ranjeno 6 neprijateljskih vojnika. Zaplenjena je 1 puška.

3 april.

Sve se jedinice nalaze na istim fortifikacijski uređenim položajima kao i prethodnog dana.

Operacije se svode na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka.

4 april.

Jedinice posedaju iste položaje kao i prethodnog dana.

Većih sukoba sa neprijateljem na sektoru svih jedinica nije bilo sem sukoba patrola.

5 april.

B

Jedinica se nalazi na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — K. 300 — Tunjevac — K. 248.

Tačno u 5 časova, posle jake artiljerijske pripreme, koja zbog velike magle nije mogla da zadovolji sve potrebe, pešadijske jedinice su otpočele sa napadom.

Levo krilo ove jedinice je u nekoliko energičnih i ponovljenih napada uspeo da protera neprijatelja iz s. Pribave i u daljem energičnom napredovanju odbaci neprijatelja sa Straževca (K. 336). Po izbijanju na Straževac, jedinica je nastavila gonjenje neprijatelja i izbila na bezimenu kotu severno od Straževca i na prve kuće u Gračanici. Dalje napredovanje ove jedinice bilo je onemogućeno usled toga što je desno krilo jedinice izostalo i time potpuno otkrilo desni bok levokrilne jedinice. Dobivši jaka pojačanja u ljudstvu i materijalu neprijatelj je izvršio jak povratni napad i pritiskom s fronta i s desnog boka primorao levo krilo jedinice da se povuče. Nastupanje neprijatelja je zaustavljeno na prednjem nagibu Straževca. Ovo povlačenje je izvršeno u redu i pod borbom. Jedinice su se zadržale na jurišnom položaju 30—50 m. ispred neprijatelja.

Napredovanje desnog krila jedinice bilo je jako usporeno upornom neprijateljskom odbranom i tek u 12 časova jedinice su uspele da ovladaju položajem Drapnići, K. 373.

U 12 časova položaj jedinice se nalazio na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — 200 m. južno od Straževca (K. 336) — Drapnići.

Neprijatelj je vršio nekoliko puta jake povratne napade pod čijim su se pritiskom naše jedinice povlačile. Po izvršenoj vatrenoj pripremi, naše su jedinice ponovo na juriš zauzimale izgubljene položaje.

U 17.30 čas. neprijatelj je uspeo da potisne levo krilo jedinice do s. Pribave. U 18.15 časova izvršen je protivnapad, kome je prethodila artiljerijska priprema od 25 minuta, posle čega su jedinice Donovo zauzele izgubljene položaje.

Do 1 časa 6 aprila položaji na levom krilu su 4 puta prelazili iz ruke u ruku.

U 1 čas iz taktičkih razloga ove su se jedinice povukle na liniju: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — D. Lohinja — Tunjevac — K. 300.

G

Jedinica poseda položaje na liniji: r. Spreča — K. 160 — s. Karanovac — Greblje Brdo (K. 428) — Velika i Mala Ostravica.

Polazni položaji ove jedinice za napad su bili na liniji: r. Spreča — Veliki Brijeg — Lazarevići — K. 236 — Stjepanovići — Kamenički Vis (K. 821) — Remust Kosa — K. 365.

G

Posle borbe od nekoliko časova neprijatelj je otstupio s položaja k. 168 — s. Karanovac — istočni deo s. Boljanić — s. Brđani — Greblje Brdo — Velika i Mala Ostravica u pravcu s. Brezići, Konjska Glava, s. Konopljište, Gostilj, Trebić Brdo.⁷

Jedinice su se zadržale na pomenutim zauzetim položajima, nabacivši jaka obezbeđujuća odeljenja.

Jednu četvrtinu svojih snaga jedinica je na K. 160 orijentisala prema dolini r. Spreče i komunikaciji Tuzla — Doboj, sa zadatkom da zatvara, kontroliše i sprečava neprijatelju svako komuniciranje ovim pravcem.

Ž

Jedinica se nalazi na sledećim položajima: Sulejmanova Kosa — K. 327 — K. 399 — Cekanići.

Jedinica je krenula u napad sa položaja: Durač — Debelo Brdo (K. 484) — Borike (K. 504) — K. 472.

Jedinica je preko celog dana vodila žestoke borbe na liniji: Stražba (K. 452) — Piskavica — K. 474. Pošto je neprijatelj bio vrlo uporan, napredovanje ove jedinice je bilo u

⁷ Vjerovatno: Greblje brdo.

mnogome usporeno. 172 je posle žestoke borbe zauzeo neprijateljski položaj Kukavica, odakle je sadejstvovao 174 u napadu na Stražbu. 174 je sa svojih polaznih položaja napao i proterao neprijatelja s njegovih pretstražarskih položaja na Stražbi. Posle jake borbe jedinice su uspele da ovladaju istočnim i zapadnim delom Stražbe. Neprijatelj je vršio nekoliko povratnih napada, ali je redovno uz gubitke bio odbijan. 171 je napadao neprijateljska uporišta na liniji: K. 472 — Piskavica. Posle jake borbe uspeo je da ovlada trima linijama neprijateljskog položaja.

U toku operacija koje su vodile sve naše jedinice u toku 5 aprila neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 65, ranjeno 210 i zarobljeno 8. Zaplenjeno je 15 pušaka, 1 stroj-nica, 3000 metaka i 6 km. telefonskog kabla.

Sopstveni gubici u borbama vođenim ovoga dana: 25 poginulih i 126 ranjenih.

6 april.

B

Jedinica poseda položaje na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — s. Lohinja — Tunjevac — K. 300. Na ovom su položaju 151, 153 i 154. 152 je na položaju Durač.

Većih sukoba sem sukoba patrola nije bilo na sektoru ove jedinice. Jedinica se sređivala na svojim položajima.

G

Jedinica se nalazi na liniji: Zel. stanica u Karanovcu — K. 160 — Potoci — Savići — Greblje Brdo (K. 428) — Jezerac — Razbojište — K. 429 — Kamenički Vis (K. 821) — V. Ostravica (trigonometar 917) — M. Ostravica (K. 721).

161 je polovinom svojih snaga u 17.30 forsirao reku Spreču i presekao komunikaciju Gračanica — Doboj na trećem kilometru od Gračanice. Pri prelazu, reke bio je tučen pešadiskom i artiljeriskom vatrom. Odmah po izvršenom prelazu, naišao je na otpor Nemaca, koje je posle kraće borbe potisnuo. 163 je sa svog polaznog položaja napao četnike na delu položaja: Stojići — Tešanovići, šireći se udesno do r. Spreče i ulevo do s. Brđani. Po zauzimanju ovih neprijateljskih položaja izbio je na liniju: škola u s. Boljaniću — Zorani — Mrđani. 162 je napao neprijatelja na položaju Gostilj (trigonometar 774), šireći se udesno do s. Mrđani. 164 je napao neprijatelja na položajima s. Konopljište i posle kraće borbe uspeo da ga potisne.

U ovim sukobima G je naneo neprijatelju sledeće gubitke: 12 ubijenih, 21 ranjen i 1 zarobljen.

Gubici G: 1 poginuo i 4 ranjena druga.

Ž

Jedinica je na položajima: K. 415 — K. 474 — Piskavica — Delić Brdo — K. 430 — Kukavica — Durač — Stražba — bpzimena kosa istočno od Stražbe. Na ovom su položaju 171, 172 i 174.173 je u s. Hrvati i služi kao taktička rezerva Z.

171 je dobro izvedenim obuhvatnim napadom napao neprijatelja na položaju Vepar. Posle kratke, ali vrlo oštre borbe neprijatelj je bio primoran da odstupi. U gonjenju neprijatelja 171 je izbio i presekao komunikaciju Gradačac — Gračanica.

Ostale jedinice Z su sa svoga položaja patrolirale, izvidale i prikupljale podatke o neprijatelju.

U operacijama vođenim ovoga dana Z je naneo neprijatelju sledeće gubitke: 9 ubijenih i 19 ranjenih.

7 april.

B

153 poseda položaje na liniji: r. Spreča — preko komunikacije Tuzla — Gračanica — kosa Durač. 154 je na Tunjevcu kao rezerva B. 152 se nalazi na položajima Durač — Radino Brdo. 151 je na Tunjevcu.

U 3 časa jedinice su vršile napad na deo neprijateljskog položaja: K. 366 — K. 309 — K. 251 — bezimena kota u cilju likvidiranja neprijatelja na pomenutim položajima i u cilju zauzimanja varoši Gračanice. Jedinica je neopaženo prišla neprijatelju do jurišnog otstojanja. Posle kratke i žestoke borbe jedinica je uspela da na juriš osvoji pomenuti položaj. Po zauzimanju ovog položaja, orijentisala se prema severnom delu Gračanice. Jedinica je nastavila gonjenje neprijatelja i izbila u visini Stjepan Polja. Za vreme gonjenja neprijatelj je davao slab otpor. 152 je napadao na Straževac. Posle kratke ali žestoke borbe jedinica je zbacila neprijatelja sa položaja i u daljem nastupanju u 4.30 ušla u Gračanicu. 153 je bio taktička rezerva B. 154 je po likvidaciji neprijatelja na Straževcu i Gračanici ostao na Straževcu kao taktička rezerva B.

U operacijama vođenim ovoga dana B je naneo neprijatelju sledeće gubitke: 6 ubijenih, 13 ranjenih i 25 zarobljenih. Zaplenjeno je 18 pušaka, 7000 metaka, 33 mine za bacač, 23 ručne bombe, 2 pištolja, 3 rezervne cevi za »šarac«, 1 pisaća mašina, 1 radio-aparat, 8 km. telefonskog kabla i dr.

G

163 poseda položaje na liniji: Maljani — K. 159 — K. 269, 162 je na položajima: Gavran Vis — K. 383 — Visoka Ravan — Lipova Kosa, 164 je na liniji: Donje Konopljište — IVlaiinovići — Lipovci — Okrugli Gaj (K. 605), Njivice (K. 546), 161 je na desnoj obali r. Spreče.

161 je u 4 časa napao neprijatelja na desnoj obali r. Spreče. U jakom naletu zbacio je neprijatelja s položaja K. 232 i proterao ga ka Stjepan Polju. 163 je napao neprijatelja na položajima zapadno od Kloča i proterao ga preko Orašja i Maljana. 162 je nastupao pravcem: Mali Gostilj (K. 639) — Visoka Ravan — Krušik — K. 383 — Gavran Vis — Brđani — K. 285. Krećući se ovim pravcem jedinica je imala sukoba na K. 383 i K. 285. U oba ova sukoba neprijatelj je bio razbijen i proteran. 164 je razbio neprijatelja na položajima Okrugli Gaj (K. 605) — Njivice (K. 546).

U operacijama vođenim ovoga dana jedinica G je nanela neprijatelju sledeće gubitke: 15 ubijenih i 35 ranjenih.

Gubici G: 1 poginuo i 6 ranjenih drugova.

Ž

171 se nalazi na položajima Javor Mahala, 172 poseda položaje: s. Avdići — bezimena kosa istočno od Avdića — Bijeli Potok, 173 je u srpskom delu Gračanice kao taktička rezerva, 174 je na položajima s. Lendići.

171 je u toku noći između 6 i 7 o.m. napao s fronta i desnog boka neprijateljima na položaju Vepar — Stražba. Posle kratke ali oštre borbe, uspeo je da ga razbije i odbaci sa pomenutog položaja i nastavi gonjenje prema Gračanici. 172 je napao neprijatelja na položaju Drapnići — K. 393. Po ovladavanju ovim položajem jedinica je nastavila gonjenje neprijatelja u pravcu s. Avdići i s. Bijeli Potok. 174 je po razbijanju neprijatelja na položajima istočno i severoistočno od Gračanice nastavio gonjenje neprijatelja pravcem: Stražba, Gračanica, Delić Brdo — Malešić.

U operacijama vođenim ovoga dana 2 je naneo neprijatelju sledeće gubitke: 8 ubijenih i 25 ranjenih. Zaplenjeno je: 4 puške, 2000 metaka i nešto spremne.

8 april.

B

Jedinica poseda položaje na liniji: s. Orašje — K. 288 — Gavran Vis — Visoka Ravan — K. 383.

Jedinica se u toku dana prebacivala preko r. Spreče i posedala novoodređene položaje. Pokret je izvršen u redu i bez sukoba sa neprijateljem. Na novoodređenim položajima jedinica je odmah uhvatila dodir sa neprijateljem.

G

Jedinica je na položajima: s. Maslovare — Njivice (K. 546) — Okrugli Gaj (K. 605) — Colići — Krčmarica (trigonometar 682).

Operacije vođene u toku dana na sektoru G svode se na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju.

Daljne izviđačke patrole u toku izviđanja neprijatelja i njegovih položaja zarobile su jednoga četnika sa oružjem.

Ž

Jedinica se nalazi na prostoriji s. Karanovac i Sočkovac i služi kao opšta rezerva.

Posle prebacivanja na novoodređenu prostoriju, jedinica se sređivala i dovodila u ispravnost svoju spremu i oružje.

9 april.

B

Jedinica se nalazi na sledećoj liniji: r. Spreča — preko železničke pruge — s. Joševa — Lanište (K. 227) — Kameničko Brdo.

Jedinica je preko celog dana vodila žestoke borbe sa neprijateljem⁸ koji je bio vrlo uporan. Na izvesnim mestima neprijatelj je prelazio u protivnapade. I pored sve njegove upornosti, jedinica je uspela da ga potisne na gore pomenutu liniju, i da istu osvoji.

G

Jedinica poseda položaje na liniji: Jazovac (K. 378) — Ilijin Grob — s. Colići — s. Blatnjaci.

Preko celog dana su se na sektoru ove jedinice vodile jake borbe sa neprijateljem koji je otstupao, ostavljajući jaka zaštitna odeljenja. Naše jedinice su ipak, i pored sve neprijateljske upornosti, uspele da ga proteraju i izbiju na gornju liniju.

Ž

Jedinica se sa 1/2 svojih snaga nalazi na prostoriji s. Tekučiće i služi kao rezerva za blagovremenu intervenciju gde bude trebalo.

Sa drugom polovinom jedinica je u s. Karanovac i Sočkovac, gde se sređuje i dovodi u ispravnost svoju spremu i oružje.

Na sektorima svih jedinica su neprijatelju u toku dana naneti sledeći gubici: 5 ubijenih i 20 ranjenih.

Sopstveni gubici: 1 poginuo i 3 ranjena druga.

⁸ i ¹⁰ Na toni su se prostoru nalazile jedinice koje su činile posadu garnizona Doboj i dijelovi jedinica njemačkog 21. planinskog armijskog korpusa, koji su se dolinom r. Bosne povlačili prema Bosanskom Brodu (vidi dok. br. 18, 38, 47, 48 i 59).

10 april.

Jedinica se nalazi na liniji: Vrtlići — K. 249 — Pridjel — Torovi — K. 330. Na ovim su položajima 151, 153 i 154. 151 služi kao taktička rezerva.

U 5 časova jedinica je sa svojih polaznih položaja napala neprijatelja na liniji: Glavica (K. 283) — K. 149 — Pridjel — K. 266. Na ovim položajima neprijatelj je pružao žilav otpor, a potpomognut jakom artileriskom vatrom sa leve obale r. Bosne i iz Doboja bio je još uporniji.

Pored sve upornosti neprijatelja naše su jedinice posle žestoke borbe uspele da ovladaju ovom neprijateljskom linijom.

Nastavljajući gonjenje neprijatelja, naše su jedinice naišle na jak otpor od fabrike šećera, K. 146 i železničke stanice Usora.

U ovim akcijama B je naneo neprijatelju sledeće gubitke: 15 ubijenih, 31 ranjen i 10 zarobljenih, od kojih 1 Nemač. Zaplenjeno je: 2 puškomitraljeza, 5 pušaka, 1 strojica, 1 tromblon sa 50 bombi, 4000 metaka, 30 ručnih bombi, 1 četnička zastava i dr.

G

163 poseda položaje: Šibovi (k. 330) — Durme — Gaj, 162 je na liniji: Kardovac (k. 306) — Potočani, 161 je na položajima: k. 400 — Bajić Kamen — k. 356 — k. 160, 164 drži položaje: Durkin Krst (k. 635) — Krčmarica (tt 682).

161 je sa svojih položaja napao deo neprijateljskog položaja: K. 400 — Bajić Kamen⁹ — K. 356 — K. 160. Posle jake borbe u kojoj je na nekim mestima dolazilo do borbe prsa u prsa, ova je jedinica uspele da ovlada pomenutim položajima. 162 je posle jake borbe osvojio Kardovac (k. 306), 163 je napadao neprijatelja na liniji: Torovi — Šibovi (K. 330) — Ševarlije. Posle jake borbe i ovaj neprijateljski položaj je bio zauzet.

U operacijama vođenim ovoga dana G je naneo neprijatelju sledeće gubitke: 15 ubijenih, 34 ranjenih i 79 zarobljenih, od kojih 1 Nemač. Zaplenjeno je: 82 puške, 1 strojica, 4000 metaka, 50 ručnih bombi i dr.

Ž

173 drži položaj Vrtlići, 174 je na položaju k. 283, 171 se nalazi na prostoriji s. Karanovca i Sočkovca, 172 je rezerva i nalazi se u s. Suho Polje.

174 je sa položaja Glavica (K. 283) odbio dva neprijateljska povratna napada. Prilikom trećeg neprijateljskog povrat-

⁹ Nije nađen na karti 1:100.000. Postoji s. Bajići, jugoistočno od Doboja.

nog napada jedinica je odbacila neprijatelja posle kratke ali žestoke borbe i u daljem gonjenju zauzela Varoš. 173 je sa-
dejtvovalao 174.

U ovim operacijama koje su vođene u toku 10 aprila
sopstveni gubici iznose: 6 mrtvih i 36 ranjenih drugova.

11 april.

B

Jedinica se sa 151, 152 i 154 nalazi na položajima: Vrtlići
— K. 249 — Pridjel — Torovi.

Na položajima ove jedinice preko celog dana se vodila s
vremena na vreme kratka, ali žestoka borba.

Kontrolišući komunikaciju s leve strane Bosne, jedinice
su otvarale vatru na nju prilikom svakog neprijateljskog poku-
šaja prolaza komunikacijom. Tom prilikom je uništen 1 kamion
i 1 motorcicl.

Naša artilerija je dejtvovala na neprijateljske položaje i
utvrđena mesta i efikasno potpomagala akcije pešadije.

I neprijateljska artilerija je s vremena na vreme otvarala
žestoku vatru na naše položaje.

Noću između 11 i 12 u 24 časa naše su jedinice vršile dva
napada na neprijateljske položaje duž Bosne. Neprijatelj se,
potpomognut artileriskom i minobacačkom vatrom, žilavo bra-
nio iz utvrđenja duž komunikacije i železničke pruge i uspeo je
da odbaci naše snage, koje su se povukle na polazne položaje.
Ova borba je trajala sve do 5 časova 12 o. m.

U ovim borbama neprijatelju su naneti sledeći gubici: 2
ubijena i 10 ranjenih. Odrobljena su 3 Rusa koji su bili u zarob-
ljeništvu kod Nemaca.

Gubici B: 4 poginula i 6 ranjenih drugova.

G

Jedinica se nalazi na liniji: Torovi — Šibovi K. 330 —
— Durme — Gaj — Kardovac (K. 306) — K. 400 — Trbuk —
Šajkamen (K. 358) — Miličići — K. 558 — Durkin Krst (trigo-
nometar 636) — Krčmarica (trigonometar 682).

163 je u toku noći između 10 i 11 o. m. izvršio napad na
s. Sevarlije i očistio selo od Nemaca. 162 je napao jednu nepri-
jateljsku kolonu koja se povlačila od Trbuka i uništio njen veći
deo. 161 je izvršio napad na neprijatelja u Trbuku i na Sajka-
menu (K. 358) i ovladao istim položajima. 164 čisteći teren is-
pred sebe proterao je četničke bande u pravcu Maglaja i Gor-
njeg Rakovca.

Otvarajući vatru na komunikaciju na levoj obali r. Bosne,
162 je uništio 3 kamiona i 2 motorcikla.

U 14 časova naišao je iz pravca Doboja jedan oklopni voz koji se zaustavio u Sevarlijama i tu iskrcao oko 100 Memaca, koji su odmah poseli položaj i utvrdili se, dok se oklopni voz vratio u Doboj.

U toku ovih operacija G je naneo neprijatelju sledeće gubitke: ubijeno je 76, ranjeno 39, zarobljeno 3 Nemca i 33 četnika. Zaplenjeno je: 2 teška mitraljeza, 1 strojnica, 56 pušaka, 1 radio-stanica, 4 telefonska aparata, 4 revolvera, 14.000 metaka, 80 ručnih bombi, 90 mina za bacač, 4000 metara telefonskog kabla. Uništeno je: 1 teški mitraljez, 1 protivavionski mitraljez, 1 teški bacač, 3 kamiona, 2 motorcikla, 1 telefonska centrala.

Gubici G: 9 poginulih i 10 ranjenih drugova.

Ž

Jedinica je sa 173 na položaju Vrtlići a sa 174 poseda položaj: Varoš — K. 283 — prema K. 149 — zapadno od Glavice — K. 151. 172 se nalazio kao taktička rezerva Z u s. Suho Polje, a 171 je smešten u s. Karanovac.

U toku dana neprijatelj je pokušao da zbaci naše snage sa Glavice (K. 283), ali je 174 uspeo da odbije napad i u protivnapadu protera neprijatelja, zauzevši tom prilikom s. Varoš i položaje ispred njega. 173 je patrolirao, izviđao i prikupljao podatke o neprijatelju.

U akcijama vođenim ovoga dana neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 4, a ranjeno 3 neprijateljskih vojnika. Zaplenjene su 2 puške.

Gubici Z: 2 ranjena druga.

12 april.

B

151, 152 i 154 drže položaje: Vrtlići — K. 249 — Pridjel — Torovi. 153 nalazi se u rezervi.

U 12 časova jedinice su izvršile dobro pripremljeni napad na neprijatelja na čelom sektoru i uspele su da ga odbace sve do reke Bosne. Tu su naše jedinice bile dočekane snažnom vatrom iz neprijateljskih utvrđenja — bunkera na samoj obali reke, te su se morale povući na svoje polazne položaje.

Neprijatelj¹⁰ je preko celog dana tukao jakom artileriskom vatrom naše položaje. Naša artilerija je uspešno dejstvovala na neprijateljske položaje i utvrđenja.

U ovim akcijama neprijatelju su naneti sledeći gubici: 5 ubijenih i 20 ranjenih.

Gubici B: 5 ranjenih drugova.

Jedinica se nalazi na položajima: Torovi — Šibovi (K. 330) — Durme — Gaj — Potočani — Brezići — Bajići — Garići —

Njivice (K. 546) — Krivačica — Okrugli Gaj (K. 605) — Krčmarica (trigonometar 682) — Konjska glav. (K. 651).

U 5 časova otpočeo je napad na neprijateljske položaje: Sevarlije — Kardovac (K. 306) — K. 400 — K. 356 — Đurkin Krst (trigonometar 636). Borba je bila žestoka i neprijatelj je uspeo, pored svih napada naših snaga, da se održi na pomenutim položajima.

Posle ovoga neprijatelj je prešao u napad i uspeo da potisne naše jedinice na liniju: Jazovac — Ilijin Grob — Bresnati Vrh¹¹ (K. 403) — Stražba (K. 385) — Kalilo (trigonometar 446) — Gavrići — Maslovare — Njivice (K. 546) — Okrugli Gaj — Krčmarica (trigonometar 682).

U borbama ovoga dana ubijeno je 7 i ranjeno 22 neprijateljska vojnika. Zaplenjen je 1 teški mitraljez »švarcloze«.

Gubici G: poginulo je 11 i ranjeno 27 drugova.

Ž

173 je na položaju Vrtlići, 174 drži položaje prema Gavrići — Glavica (K. 283) — prema K. 149. 172 je delimično na položaju duž Spreče, a delimično u s. Suho Polje, gde služi kao taktička rezerva. 171 je u s. Karanovac.

U toku celog dana vođene su ogorčene borbe sa neprijateljem koji je u četiri maha pokušavao da zbaci naše snage sa položaja: Varoš — Glavica (K. 283). Napadi su bili potpomagani jakom artileriskom i bacačkom vatrom. Naše jedinice su uspele da odbiju sve te napade i da pređu u protivnapad, priteravši neprijatelja uz samu reku Bosnu i kontrolišući mostove na Spreči i Bosni.

Dobivši pojačanja i potpomognut bočnom vatrom sa Glavice (K. 265) neprijatelj je uz jaku podršku artilerije prešao u napad i naše su se jedinice morale povući sa reke. Istovremeno neprijatelj je pokušao i napad sa desne obale r. Spreče, ali ga je 174 uz osetne gubitke odbio.

U sumrak neprijatelj je opet napao naše položaje i, pod jakim pritiskom, 173 se povukao na svoj polazni položaj Vrtlići.

U toku dana neprijatelju su naneti sledeći gubici: 12 mrtvih i 20 ranjenih.

Gubici Z: 2 mrtva i 10 ranjenih drugova.

13 april.

B

Jedinica se nalazi na položajima: Vrtlići — Lanište (K. 277) — Kameničko Brdo — Jazovac (K. 378).

¹¹ Treba: Bresnati br.

Tačno u 5 časova ujutru počeo je neprijateljski napad¹² na sektoru ove jedinice. Napad je bio pripremljen vrlo jakim artiljeriskom vatrom i vatrom iz automatskih oruđa. Odbijajući sve neprijateljske napade, naše su jedinice uspele da se održe na svojim položajima sve do 7. 30 časova, kada su, naročito usled bočnog pritiska, morale da se povuku. Povlačenje je izvršeno na liniju: Grebić Kosa (K. 341) — Topolovići — K. 393.

Neprijatelj je izvršio jak napad i na ove naše položaje, ali je uz osetne gubitke bio odbijen, posle čega je pristupljeno fortifikacijskom uređivanju položaja.

U toku dana neprijatelju su naneseni sledeći gubici: 11 mrtvih i 35 ranjenih.

Gubici G: 7 poginulih i 10 ranjenih drugova. Vatrom neprijateljske artiljerije uništen je 1 teški mitraljez, 1 protivkolska puška i 1 bacač 50 mm.

G

Jedinica poseda položaje na liniji: Ilijin Grob — Bresnati Vrh (K. 403) — K. 302 — kosa istočno od s. Blatnjaci — Gavrići — Maslovare — Njivice (K. 546). Na ovom su položaju 161, 162 i 163. 164 služi kao taktička rezerva G.

Neprijatelj je u 6 časova izvršio jak pritisak na položaje koje je držala jedinica G. Borba je trajala puna dva časa nesmanjenom žestinom i pod jakim artiljeriskom i pešadiskom vatrom naše su se jedinice morale da povuku na liniju: Maslovare — Gavrići — Duga Kosa (K. 431) — Kalilo (trigonometar 446) — Durmina Kosa — Trešnjik. Na tome položaju jedinica se utvrdila i uspešno odbijala sve neprijateljske napade.

U 23 časa počela je smena jedinica G od jedinica M¹³ i B. Ona je izvršena do svanuća 14 o. m.

U toku dana G je naneo neprijatelju sledeće gubitke: 15 ubijenih i 35 ranjenih.

Gubici G: 8 poginulih, 8 ranjenih i 20 nestalih. Od oružja je izgubljeno: 3 ruska puškomitraljeza, 1 »šarac«, 2 »brna«, 2 ruske poluautomatske puške, 9 ruskih strojica i 1 pištolj.

Ž

Jedinica je na položajima: Jovak — Jošava — K. 301 — prema Gavranovom Visu — Grebić Kosa (K. 341) — Topolovići — K. 393. Na položaju su 172, 173 i 174. 171 je u s. Suho Polje i služi kao taktička rezerva Z.

U toku noći između 12 i 13 o. m. neprijatelj je u nekoliko mahova napadao na položaje Z na Glavici i Vrtliću, ali su svi

¹² Vjerovatno se radi o njemačkoj diviziji za naročitu upotrebu »Štefan« (vidi Dnevnik majora Berna, Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6, str. 117).

¹³ Odnosi se na 17. brigadu 28. divizije.

ti napadi uspešno odbijani. 13 o. m. oko 9 časova, posle jake artileriske pripreme, neprijatelj je ponovo prešao u napad na celom sektoru. I ovaj su napad naše jedinice uspele da odbiju uz osetne gubitke po neprijatelja. Samo nešto docnije, potpomognut najžešćom artileriskom vatrom i vatrom automatskih oruđa sa desne obale Spreče, neprijatelj je izvršio novi napad i naše su se jedinice morale povući na prihvatne položaje, sa kojih su se pod daljim pritiskom neprijatelja i artileriskom vatom povukle na liniju: r. Spreča — Jovak — Jošava — K. 301 — prema Gavranovom Visu.

U toku borbi neprijatelju su nanešeni sledeći gubici: ubijeno je 35, ranjeno 50 neprijateljskih vojnika. Zaplenjeno je: 1 puškomitraljez, 20 pušaka, 3500 metaka i druge ratne spreme.

Gubici Z: 6 poginulih i 7 ranjenih drugova. Izgubljen je 1 puškomitraljez, 1 protivkolska puška i 1 postolje od teškog mitraljeza.

14 april.

B

Jedinica drži položaje na liniji: kosa istočno od s. Blatnjaci — kosa istočno od s. Maslovare — Okrugli Gaj (K. 605) — Krčmarica (trigonometar 682). Na ovom su položaju 152, 153 i 154. 151 služi kao taktička rezerva B.

Operacije su se svodile na patroliranje, izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju. Sukoba sa neprijateljem u toku dana nije bilo.

G

Jedinica je smeštena u zaseocima s. Orašja.

Jedinice su se sređivale i dovodile u ispravnost svoju spremu i oružje.

Ž

Jedinica poseda sledeći položaj: Jovak — Jošava — K. 301 — Grebić Kosa (K. 341) — Topolovići — Kalilo (trigonometar 446).

U toku dana nisu vođene operacije. Akcije su se svodile na patroliranje i izviđanje.

15 april.

B

Jedinica drži položaje na liniji Duga Kosa — Njivice (K. 546) — Okrugli Gaj — Krčmarica (trigonometar 682).

Do 16 časova jedinica je sa svog položaja patrolirala, izviđala i prikupljala podatke o neprijatelju. U 16 časova izvršen je

napad na deo neprijateljskog položaja: K. 558 — Đurkin Krst (trigonometar 636). Napredovanje naše pešadije bilo je usporavano vrlo jakim artiljerijskim vatrom. Neprijatelj je na ovim položajima bio vrlo uporan i nekoliko puta uspevao da odbije naše napade. U 22 časa jedinice B su uspele da u jednom naletu na juriš zauzmu deo neprijateljskog položaja Đurkin Krst (trigonometar 636). Posle zauzimanja Đurkinog Krsta jedinice su nastavile gonjenje neprijatelja koji je ostavljajući jaka zaštitna odeljenja otstupao ka Sajkamentu i Trbuku.

U operacijama vođenim ovoga dana B je naneo neprijatelju sledeće gubitke: 5 ubijenih i 19 ranjenih.

Gubici B: 2 poginula i 16 ranjenih drugova.

G

Jedinica je do 16 časova bila u s. Orašju, kada je sa polovinom svojih snaga krenula pravcem: Konopljište — Krčmarica sa zadatkom da bočno napada na deo neprijateljskog položaja Đurkin Krst — K. 558 — Sajkamen (K. 358).

Sa drugom polovinom svojih snaga jedinica je na prostori s. Topolovići — Ivanovići.

Z

Jedinica je sa svog polaznog položaja u 16 časova napala na deo neprijateljskog položaja Kameničko Brdo — Jazovac (K. 378) — Ilijin Grob — Bresnati Vrh — Stražba. Borba za ovu liniju neprijateljskih položaja bila je vrlo oštra, jer je neprijatelj pružao jak otpor i često prelazio u protivnapade. Položaji su nekoliko puta prelazili iz ruke u ruku, tako da u toku borbi neprijatelj na istima nije mogao da bude savladan, sem na Kameničkom Brdu koje su naše jedinice zauzele u 22 časa.

U ovim operacijama neprijatelju su naneti sledeći gubici: 8 ubijenih i 25 ranjenih.

Gubici Z: 1 poginuo i 8 ranjenih drugova.

B i l a n s

neprijateljski gubici

u ljudstvu

mrtvih	226
ranjenih	712
zarobljenih	161
oslobođenih	3

u materijalu			
pušaka	208	kamiona	3
strojnica	4	motorcikla	1
puškomitraljeza	7	tel. kabla u km.	18
mitraljeza	4	tel. centrala	1
prot. av. mitraljeza	1	tel. aparata	4
bacača	1	radio-stanica	1
tromblona	1	radio-aparata	1
pištolja	6	pisaćih mašina	1
mina za bacač	123	zastava	1
ručnih bombi	183		
cevi za »šarac«	1		
metaka	38 200		

Sopstveni gubici
u ljudstvu

poginulih	85
ranjenih	188
nestalih	20 ¹⁴

u materijalu			
teških mitraljeza	1	ruskih p. a. pušaka	2
postolja za mitraljez	1	strojnica	9
puškomitraljeza	4	protivkolskih p.	2
šaraca	1	bacača 50 mm	1
brna	2	pištolja	1

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik, Načelnik štaba — potpukovnik,
Savo Vukčević **Milan Abramović**

ŠTAB
JUŽNE OPERATIVNE GRUPE NOVJ¹⁵
OPERATIVNO ODELJENJE
Op. br. 352
18. IV 1945¹⁶

Po uzetim podacima za
operativni dnevnik — u
akta

M.P.

Načelnik oper. od.
Potpukovnik

¹⁴ Dopisano mastilom.

¹⁵ Naziv Južna operativna grupa NOVJ zadržao se i dalje u štam-
bilju 2. armije.

¹⁶ Operativni broj i datum su dopisani.

BR. 63

**ZAPOVIJEST KOMANDANTA POZADINE 2. ARMIJE JA OD
20. APRILA 1945. ZA PREMJEŠTANJE POZADINSKIH JEDI-
NICA I USTANOVA¹**

Z A P O V E S T

KOMANDANTA POZADINE II ARMIJE ZA 20 APRIL 1945. G.

I

Obzirom da jedinice naše armije nastavljaju stalno gonjenje neprijatelja prema Brodu i dolini Vrbasa, samim tim udaljuju se od naših baza za snabdevanje.

Dosadanji naš komunikaciski pravac: Koveljača — Zvornik — Tuzla — Doboj je suviše dalek, zatim iziskuje mnogo prevoznih sredstava i potrošnju tečnog goriva. Da bi se tako dug put izbegao, gorivo uštedelo, a odeljenja bila u stanju da jedinice blagovremeno snabdeju, potrebno je da preduzmete sledeće:

a) ODELJENJE ISHRANE:

1) U toku 20 i 21 aprila prebacite odeljenje u mesto Bosanski Samac, s tim što ćete u Tuzli i Zvorniku ostaviti po jednu ekipu koja će evakuisati i poslednje životne namirnice u pravcu odeljenja, odnosno Armije.

2) Količine životnih namirnica koje nisu neophodno potrebne sada za našu Armiju a nalaze se u Koveljači predati bazi Komande pozadine Ministarstva narodne odbrane, s tim da nam iste prebace do Tuzle. O ovome načelnik² će se dogovoriti sa načelnikom odeljenja ishrane Komande pozadine M. N. O.

3) Ekiye koje ostaju u Zvorniku i Tuzli isto tako treba da najhitnije preduzmu prebacivanje najpotrebnijih životnih namirnica koristeći vozila (kamione) bilo Komande pozadine M. N. O. ili Saobraćajnog odeljenja naše armije ukoliko budu vezani za taj komunikaciski pravac.

4) U Samcu će odeljenje preduzeti prikupljanje životnih namirnica za jedinice armije kao i prijem namirnica iz baze Brčko.

5) Za prebacivanje odeljenja (ljudstva i najpotrebnijeg materijala) odeljenje će potražiti od Saobraćajnog odeljenja 2 kamiona kojim će da se direktno prebaci iz Tuzle za Bosanski Samac.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 11—4, k. 275.

² Misli se na načelnika Komande pozadine.

b) ODELJENJE ODEĆE I OBUĆE:

1) U toku 21. IV. prebacite se sa svojim osobljem i radionicama u Bosanski Samac.

2) Robu (odeću i obuću), ukoliko je ima nerazdeljene, razdeliti je u toku 20 o. m. jedinicama naše armije.

3) Za prebacivanje radionica i alata kao i najpotrebnijeg ljudstva potražiti od Saobraćajnog odeljenja jedan kamion.

4) U Samcu ćete odmah organizovati poslovanje — obučarsku i krojačku radionicu — kao i prikupljanje materijala.

v) ODEJENJE GRAĐEVINA I GARNIZONIH POTREBA:

1) U toku 20 o.m. sa svim ljudstvom prebacite se u Bos. Samac. Materijal za garnizone potrebe, ukoliko ga ima nerazdeljenog, razdeliti ga jedinicama naše armije.

2) Za prebacivanje najpotrebnijeg materijala i ljudstva potražite 1 kamion od Saobraćajnog odeljenja ove komande.

3) U Samcu organizovati prikupljanje garnizonog materijala odmah, a naročito materijala za potrebe bolnica.

g) FINANSIJSKO ODELJENJE:

1) U toku 20 o. m. prebacite vaše odeljenje za Bos. Samac. Za prebacivanje materijalnih knjiga kao i ljudstva koristiti kamion kojim se prebacuje garnizono odeljenje i o tome se dogovoriti sa načelnikom garnizonog odeljenja.

d) VETERINARSKO ODELJENJE:

1) U toku 20 i 21 aprila vaše odeljenje sa marvenom bolnicom prebacite za Bos. Samac. Za prebacivanje obolele stoke organizovati ishranu istoj u putu.

2) Ukoliko je stoka nepokretna ostaviti je sa potrebnim brojem bolničara u Tuzli na privremeni oporavak i čim bude osposobljena za pokret prebaciti je za Bos. Samac.

3) Za prebacivanje materijala i najpotrebnijeg broja ljudstva do Samca potražiti jedan kamion od Saobraćajnog odeljenja.

d) ODELJENJE UBOJNE OPREME I MATERIJALA:

1) U toku 20, 21, 22 i 23. IV. vaše odeljenje ćete prebaciti iz Tuzle za Bos. Samac.

2) Najpotrebniju municiju i naoružanje iz slagališta u Tuzli prebaciti do Miričine vozom, a odatle kamionima za Bos. Samac. Za kamione obratiti se Saobraćajnom odeljenju. Ostatak municije i naoružanja u slagalištu obezbediti, s tim što ćete ostaviti jednog člana odeljenja sa potrebnim brojem ljudstva za osiguranje.

3) Municiju i naoružanje, ukoliko je ima sada u slagalištu u Koviljači a hitno je potrebna za položaj, povratite je još u

toku 20 ili 21 o. m. za Sabac, a odatle utovariti u šlep za Brčko odnosno za Bos Samac.

4) Isto tako svakodnevno iz slagališta iz, Koviljače koliko god nam imadne vagona da odlazi za Sabac koristite ih i utovarajte municiju i naoružanje do Sapca a odatle šlepom, t.j. dosadanji komunikaciski pravac Koviljača — Zvornik — Tuzla — Doboj nemoguće je koristiti jer nemamo goriva i moramo koristiti železnicu i r. Savu. Odeljenje će pripremiti sve što je potrebno za brzi utovar i istovar u vagone i u Koviljači i u Sapcu kako ne bi bilo zastoja i zakašnjavała municija. Tako ćete izvršiti likvidaciju slagališta u Koviljači.

5) U Bos. Samcu organizovaćete slagalište. Za prebacivanje ljudstva i najpotrebnijeg materijala potražite jedan kamion od Saobraćajnog odeljenja.

e) SANITETSKO ODELJENJE:

1) U toku 22 i 23 IV. vaše će se odeljenje prebaciti u Bos. Samac. Sve bolnice prebaciti na sektor Posavine a najpotrebnije na sektor Derventa — Brod, s tim da se potpuno odustane od upotrebe komunikacije: Doboj — Tuzla — Zvornik.

2) O neposrednom smeštaju bolnica na gore navedenoj prostoriji načelnik Sanitetskog odeljenja sporazumeće se sa komandantom pozadine.

ž) SAOBRAĆAJNO ODELJENJE:

1) U toku 21, 22, 23, 24 i 25 aprila vaše odeljenje sa svim motornim vozilima kao i zaprežnim prebacićete u Bos. Samac.

2) Isto tako sve rezerve goriva i maziva sa kojima raspolazete prebaciti za Bos. Samac.

3) Komunikaciski pravac: Koviljača — Zvornik — Tuzla — Doboj neće biti više u upotrebi iz razloga napred navedenih.

4) Sva motorna vozila koja su van upotrebe prikupiti ih u Koviljaču i predati Saobraćajnom odeljenju Komande pozadine M. N. O. Za predaju odrediti saobraćajnog oficira, s tim da čim preda vozila vrati se u odeljenje.

5) Po mogućnosti daćete određeni broj kamiona odeljenjima kako bi se na vreme i prema ovoj zapovesti prebacila u određeno mesto.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Komandant, potpukovnik,
Ljuba Mikić

DOSTAVLJENO:
Svima odeljenjima
ove komande 1—8.

M.P.

BR. 64

BROJNI PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA 34. DIVIZIJE JA 20. APRILA 1945. GODINE¹XXXIV. UДАРNE DIVIZIJE JUGOSLAVENSKE
SOCIJALNI SASTAVPRE GLED
ARMIJE NA DAN 20 APRILA 1945. G.

NACIONALNI SASTAV

Red. broj	JEDINICA	Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i starih trgovaca	Vojnih lica	Namještenika i srednjoškola	Polic. zandarana i financija	Srba	Hrvata	Slovencu	Muslimana	Crnogoraca	Talijana	Rusa	Rumunja	Mađara	Čeha	Nijemaca	Poljaka	Danaca	Slovaka
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1	Štab divizije sa dijelovima	Komandni sastav	42	56	4	—	—	5	14	92	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
	Partizana	79	198	—	2	—	9	1	9	279	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Artiljerijski divizion	Komandni sastav	14	30	3	3	1	9	4	51	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Partizana	47	194	1	7	—	7	—	8	239	1	4	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1
3	Inženjerski bataljon	Komandni sastav	7	21	1	2	—	—	7	23	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
	Partizana	21	41	—	1	—	—	—	12	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Udarne brigada „F.O. - Selje“	Komandni sastav	33	105	6	10	—	11	18	143	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Partizana	88	1023	23	171	—	21	—	48	1229	5	14	—	7	17	—	—	6	—	—	—	—
5	Udarne Karlovačka brigada	Komandni sastav	66	216	22	22	2	12	25	307	2	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	Partizana	165	1077	25	64	3	23	—	40	1274	5	33	—	2	1	1	—	1	1	—	—	—
6	Žumberačka brigada	Komandni sastav	32	75	4	4	—	3	3	114	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Partizana	121	922	6	11	2	10	1	8	1048	9	3	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—
7	Turopoljsko Posav. partiz. Odred	Komandni sastav	15	71	1	1	—	2	16	73	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Partizana	29	326	1	2	—	—	—	16	352	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Karlovački partizanski Odred	Komandni sastav	18	28	3	12	—	6	3	61	4	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
	Partizana	28	163	1	19	1	2	—	9	200	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Posavski partizanski odred	Komandni sastav	15	65	—	4	—	—	3	81	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
	Partizana	37	278	—	39	—	15	—	5	360	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
U K U P N O:		857	4889	101	374	9	145	5	248	5976	40	60	5	12	22	1	—	7	5	1	2	1

POLITKOMESAR, P. PUKOVNIK:

KOMANDANT, P. PUKOVNIK:

¹ Dokument (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—5, k. 1225.

BR. 65

IZVJEŠTAJ 17. BRIGADE OD 21. APRILA 1945. ŠTABU 28.
DIVIZIJE JA O DEJSTVIMA U REJONU DOBOJA I GRA-
ČANICE¹

II²

17

M

Broj: 133. /45,—

Dana 21. IV. 1945,—

28

C

(Operativni otek)

Položaj. —

Predmet: Petodnevnj izveštaj
o radu jedinica dostavlja.—

Dana 15. IV. 1945:

Izvršili smo pokret iz sela Boljanić za selo Suhopolje i zauzeli položaje, tj. smjenili 24 Brigadu 45 Divizije koja se nalazila na liniji Jovak — k. 162 — Jošava i Gavranov vis — kota 301³. Noću 15 na 16 o. m. vršili smo napad na neprijatelja⁴ koji se nalazio na liniji Glavica, k. 283 — Selište i Lanište, k. 277. Iste noći neprijatelj je protjeran iz navedenih položaja osim Glavice (283).

Dana 16. IV. 1945:

Držali smo zauzete položaje. Po zauzeću Glavice (283) krenuli smo prema Doboju i izbili na rijeku Bosnu te vršili prebacivanje preko iste rijeke i ušli u Doboj i tamo sredili jedinice.

Dana 17. IV. 1945:

Imali smo pokret iz Doboja, osim Komande pozadine koja je ostala da vrši prebacivanje preko reke Bosne do sela **Cifčije**. Po dolasku u navedeno selo jedinice su se odmarale.

Dana 18. IV. 1945:

Imali smo pokret iz Cifčija za selo Kotorsko.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 24—2, k. 1136.

² Brojevi »17« i »II« dopisani su olovkom.

³ Vidi dok. br. 62 i 86.

⁴ Vidi dok. br. 62, napomena 8, 10. i 12.

Dana 19. IV. 1945:

Imali smo pokret iz sela Kotorsko preko Dervente za selo Smrtiće.

Dana 20. IV. 1945:

Krenuli smo iz Smrtića za selo Rakovac. Za vreme borbi vođenih sa neprijateljem za ovo vreme imali smo sledeće gubitke: mrtvih 15, ranjenih 85, kontuzovanih 3, utrošili smo sledeći broj municije i to: ruske puščane 7.260, ruske šmajzerske 13.905, mauzer municije 23.015, mina za teške bacače 270, a za lake bacače 119, flakovske municije 3.140. Oštećeno nam je sledeće oružje: 2 puško-mitraljeza, 10 šmajsera, 1 puška.

Dok smo zarobili sledeće: 58 neprijateljskih vojnika, 32 puške, 1 šmajser, 1 njemačku snajperku, 2 pištolja, municije mauzer 5.720, 9 pm., 2 bombe i 6 pari konja sa kolima.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

ŠEF OPERATIVNOG OTSEKA,
poručnik:
Jure I. Pribanić

47

79

1mm 1 snajp.

58

2 pišt.⁵

⁵ Brojke ispisane na margini dokumenta dopisane su olovkom.

BR. 66

IZVJEŠTAJ ŠTABA 17. BRIGADE OD 21. APRILA 1945.
ŠTABU 28. DIVIZIJE JA O DEJSTVIMA U ŠIREM REJONU
DERVENTE¹

II

17

13—16. IV²

M

Broj: 134. /45.—

Dana 21. IV. 1945,—

— C —

(za op. oficira)

Položaj. —

1.— Proteklih dana borbe oko Doboja nalazili smo se na sektoru sekcija Derventa 1:100 000.

Noću 12. na 13. IV. 1945 .g. naš I. i III. bataljon vršio je pritisak na neprijatelja³ koji se nalazio na Đurkin krstu (trigmet. 636). Pošto je neprijatelj bio dosta utvrđen, naše jedinice nisu uspjele da zauzmu pomenutu trigonometrijsku kotu.

Dana 13. ov. mj. neprijatelj je vršio pritisak na naše jedinice koje su se nalazile na položajima i to: ivica kote 546 i Okrugli gaj (605). Neprijatelj je uz gubitke odbijen.

Noću 13. na 14. IV. 1945. g. 2 čete II. bataljona vršile su miniranje pruge Maglaj — Doboj na sektoru Brusnica, t. j. između Parnice i Jablanice. Zadatak je izvršen.

Dana 15. IV. o. g. vršili smo pritisak na neprijatelja koji se nalazio na liniji Kameničko brdo — Lanište i Varoš, istim naletom naših jedinica neprijatelj je protjeran sa svojih položaja, osim Glavice (k. 283). Dok 16. ov. mj. zauzeta je i Glavica (k. 283) uz pomoć naše artiljerije.

Borbu smo vodili sa neprijateljskim jedinicama i to »Princ Eugen« divizijom te Vražijom divizijom,⁴ sa ustašama i četnicima.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 25—2, k. 1136.

² Brojevi »17« i »II« dopisani su olovkom, a datum mastilom.

³ Radi se o dijelovima jedinica njemačkog 21. planinskog armijskog korpusa (vidi dok. br. 59, objašnjenje br. 2 i 5).

⁴ Njemačka 369. legionarska divizija 14. aprila se nalazila na maršu u rejonu Doboja. Njeni prvi dijelovi su prošli kroz Doboj oko 20 časova i otišli na sjever. Tada je u Doboju bilo komandno mjesto 7. SS divizije »Princ Eugen«. Ova divizija je 15. aprila u 12 časova preuzela komandu nad dobojskim mostobranom koji je držala Divizija »Stefan« (vidi Dnevnik majora Berna, Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6, str. 118. i 119).

Neprijatelj je bio uporan na svojim položajima sa ciljem da zaštiti svoje kolone koje su se povlačile od Maglaja prema Doboju.

Sve zapovesti smo dobivali od Štaba C — izdavane su usmeno na terenu.

Početak borbe bio je u pojedinim sektorima u razno vreme.

Napadi koji su vršeni na neprijatelja, t. j. zadatci su izvršeni, dočim je neprijatelj vršio protivnapade ali su mu ostali bez uspjeha.

Zadatak je izvršen u potpunosti. Neprijatelj je ostavio na bojnopolju 102 mrtva vojnika, dok broj ranjenih neprijateljskih vojnika nije nam poznat.

U toku ovih borbi imali smo 15 mrtvih, 85 ranjenih i 3 kontuzovana.

Prilikom ove borbe utrošili smo municije ... i to:

Ruske puščane municije	7.260 kom.
Ruske šmajzerske municije	13.905 kom.
Mauzer puščane municije	23.015 kom.
Ručnih bombi	79 kom.
Mina za teške bacače	280 kom.
Mina za lake bacače	119 kom.
Flakovske municije	3.140 kom.

Oštećeno oružja i to:

Puškomitraljeza	2	Qn07
Smajsera	10	
Pušaka	1	6

U svim tim borbama zarobljeno je 58 neprijateljskih vojnika, 32 puške, 1 šmajser, 1 njemačka snajperka, 2 pištolja, mauzer municije 5.720, 2 bombe, 6 konjskih kola i 6 pari konja.

Predloge za odlikovanje i pohvale dostavićemo naknadno na propisanim formularima za sve one koji su se u ovim borbama istakli.

Eventualne greške koje su zapažene biće rešene na sastanku sa Štabovima bataljona i na iste će se skrenuti stroga pažnja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

SEF OPERATIVNOG OTSEKA,
poručnik:
Jure I. Pribanić

⁵ Brojke 30275 i 3 dopisane su mastilom. Brojka 30275 jeste zbir ruske i mauzer puščane municije.

BR. 67

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 22. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA IZBIJANJE NA
LINIJU GORNJA DOLINA — DUBRAVA TURSKA — TRO-
ŠELJI¹**

N.
O. br. 152
22. IV. 1945
U 17,30 čas.

Z A P O V E S T

Sekcija Banja Luka. Razmer 1:200.000

Posle uspešno vođenih operacija na desnoj obali reke Bosne, Doboju, Derventi pa u rekordnom vremenu izvršenih marševa i u međuvremenu nekoliko puta uspešnog i brzog forsiranja reke Save od strane naših jedinica, — naša divizija, u sklopu opštih zadataka II Armije, dobila je zadatak usiljeno forsirati reku Vrbas od ušća pa do s. Povelića, produžiti čišćenje terena od ustaško milicionarskih bandi od desne obale Save pa ulevo obuhvatajući svojim levim krilom liniju sela: Kladari, Junuzovci, Trošeljci, u cilju što bržeg izbijanja na komunikaciju i presecanje iste.

Za izvršenje prednjeg zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

Jedinica B²

Jedinica će nastaviti prebacivanje preko Vrbasa tako da u toku dana 22 o. m. prebaci na levu obalu Vrbasa najmanje dva svoja bataljona. Ostatak snaga prebaciti u toku 23 o. m., a ako to potreba bude iziskivala onda sa prebacivanjem nastaviti i u toku noći 22/23 o. m. Delove koji su se prebacili na levu obalu Save prebaciti u sastav bataljona čim počne da pada prvi mrak.

Zona širenja: desno — desna obala Save, levo — s. Bajinci — s. Dubrava Turska.

Naročitu pažnju obratiti na desnu obalu Save (zavoj) koju ozbiljno pročititi, a po pot-

¹ Neovjereni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12—3, k. 1337.

² Dvadeseta brigada

rebi ispoljiti svoje vatreno dejstvo i na levu obalu Save na s. Orubica, k. 93 — Krst, K. 94. Prema dobijenim podacima u s. Gornja Dolina nalazi se povećana grupa milicionera meštana koji navodno imaju nameru da pruže otpor, pa to osobito imati u vidu i ukoliko bi zaista došlo do otpora prema istima treba biti krajnje nemilostiv — rasterati ih ili uništiti.

Jedinica G³

Po prijemu zapovesti jedinica će izvršiti pokret sa dosadašnje prostorije i razmestiti se na sledeći način: 1 bataljon ostaviće na prostoriji s. Bos. Svinjar — Kaoci sa zadatkom kontrolisanja reke Save i upućivanja stalno jakih izviđačkih odeljenja, — vodova, — a po potrebi i četa prema obroncima planine Motajice, jer se tamo prema dobijenim podacima nalazi jedna grupa četnika,⁴ u jačini do 300 i nije isključeno da bi pokušala sa napadima na naše manje grupe, a naročito na delove intendature i komora.

1 bataljon će u toku 23 o.m. prebaciti preko Save na prostoriju s. Davor sa zadatkom kontrolisanja leve obale Save i čišćenja od ustaških bandi koje se tamo nalaze od Davora do Krsta, K. 94. kao i povezivanja sa jedinicama I Armije,⁵ koje gone neprijatelja od pravca Slavonskog Broda.

1 bataljon će postaviti na ušću Vrbasa u Savu, koji će služiti kao obezbeđenje prelaza na Vrbasu i prihvat našim jedinicama koje prelaze na levu obalu za slučaj potrebe. 1 bataljon postaviće u istočnom delu s. Srpac sa zadatkom upućivanja jačih izviđačkih delova prema planini Motajici.

Jedinica Ž"

Jedinica će nastaviti prebacivanje na levu obalu Vrbasa, tako da u toku dana 22 o.m. prebaci na levu obalu tri svoja bataljona, dok će bataljon koji se sada nalazi kao obezbeđenje prelaza pre-

³ Dvadeset treća brigada

⁴ Na tom su se prostoru nalazili dijelovi Motajičke četničke brigade (vidi zapovijest četničke Vrhovne komande O. br. 333 od 17. aprila 1945, Arhiv VII, reg. br. 11—1, k. 6).

⁵ Na tom su prostoru dejstvovale 5, 11. i 21. divizija (vidi Operacijski dnevnik 1. armije, Arhiv VII, reg. br. 1—7, k. 256).

⁶ Dvadeset četvrta brigada

baciti na levu obalu tek kada bude smenjen od bataljona jedinice G.

Zona širenja u levo: s. Kladari — s. Junuzovci — s. Trošeljci udesno levi bok jedinice G.

Levo i jugozapadno dejstvuju jedinice C⁷, sa kojima održavati stalnu vezu.

Isto tako i desno održavati stalnu vezu sa jedinicama B.

5. Jedinice B i Z po izbijanju na liniju: Gornja Dolina — Dubrava Turska — Trošeljci zaustaviće se i sa te linije odmah, svaka za svoj račun, uputiti jaka izviđačka odeljenja prema komunikaciji Banja Luka — Bos. Gradiška i razviti jaku obaveštajnu službu u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju i daljeg dejstva prema dobijenim podacima.

6. Sve jedinice koje prelaze na levu obalu Vrbasa i Save moraju biti rasterećene od svih delova teže komore. Sa sobom mogu poneti samo najnužnije četne i bataljonske kuhinje. Od konja povesti sa sobom toliko koliko je potrebno za nošenje teških bacača i teških mitraljeza. Jedinice moraju poneti sa sobom punu prvu šaržu municije za sva oruđa. Sve delove intendantura i komora, koji nisu predviđeni momentalno za prelaz na levu obalu, pravilno razmestiti na prostoriji s. Srpac i okolnim zaseocima i strogo voditi računa u pogledu reda, ishrane stoke, razmeštaja i si.

7. Sve jedinice vezaće se telefonom dokle se to najdalje bude moglo za telefonsku centralu N, koja će se nalaziti u s. Srpac.

8. Ishrana jedinica na terenu.

9. Štab N nalaziće se u toku 22 i 23 o.m. u s. Srpac, gde mu redovno dostavljati izveštaje.⁸

10. M. S. B. N nalaziće se u s. Srpac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik
Savo Vukčević s.r.

Načelnik štaba — potpukovnik,
Milan Abramović s.r.

(M.P.)

Da je prepis veran originalu tvrdi i overava,

Komandant — major,

⁷ Dvadeset osma divizija

⁸ Vidi dok. br. 86.

BR. 68

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 24. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA DUZ
KOMUNIKACIJE BOSANSKA GRADIŠKA — BOSANSKA
DUBICA¹**

N
O. br. si.
24 aprila 1945 g.
Položaj

Z A P O V E S T

Sekcija Pakrac — Kostajnica 1 : 100.000

Po proverenim izveštajima sasvim slabe ustaško-domobransko-četničke bandice se nalaze u Jablancu² (gde je ustaški logor) i Međedi, koje ne pretstavlja ozbiljan otpor. U neprijateljskim uporištima u s. Jasenovcu³ i Bos. Dubici⁴ nalaze se okorele zlikovačke ustaške bande (organizatori i počinioi zlodjela u Jasenovcu), koji na ovoj liniji imaju nameru da daju jači otpor, a koji je unekoliko uslovljen prirodnim položajem navedenih uporišta.

Zadatak naše divizije u sastavu armije je izbiti što brže na desnu obalu reke Une frontom od Jasenovca do Bos. Dubice, potom na istom sektoru, putem izvidanja i službe obaveštavanja, pristupiti prikupljanju podataka o neprijatelju koji se nalazi na levoj obali reke Une, kao i sredstvima za forsiranje reke Une, radi što uspešnijeg napada na Bos. Dubicu u cilju oslobođenja iste.

Levo od nas operiše 28 divizija naše armije sa rejonom: desno, južno od Bos. Dubice, levo, zahvatajući Kostajnicu.

Desno od nas, na levoj obali Save, operiše naša I armija.⁰

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 15—3, k. 1330.

², ³ i ⁴ U pomenutim mjestima nalazili su se dijelovi odbrambenog zdruge, čiji je komandant bio poznat ratni zločinac pukovnik Maks Luburić. Ovaj zdruk je kasnije, preformiran, ušao u sastav 18. ustaško-domobranske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 134 A).

⁵ Na tome pravcu, dolinom Save, u širem rejonu N. Gradiške, nastupala je 1. proleterska divizija (vidi Operacijski dnevnik 1. armije, Arhiv VII, reg. br. 1—7, k. 256).

Za izvršenje toga zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

- 1) Jedinica B⁶ će krenuti u toku 24 o.m. pravcem: državni put desnom obalom reke Save od Bos. Gradiške — s. Catrnja — k. 98 — most na reci Jablanici — s. Orahovo — s. Međeđa i dalje prema zadatku, s tim što će neprekidno upućivati potrebna obezbeđenja na pravcu kretanja, naročito desnom obalom reke Save, kuda će se kretati glavнина jedinice, kako bi se izbegla sva moguća iznenađenja od strane neprijatelja ma kakve vrste ili jačine on bio. U toku kretanja upotrebljavati viaove obezbeđenja kao prethodnice i pobočnice, koristeći se pri tom naročito izviđačkom i obaveštajnom službom. Prilikom nailaska na neprijateljski otpor, energično postupiti sa rasterivanjem i uništavanjem istog u kom cilju će se do najveće mere koristiti pridodata prateća artiljerija koja će se kretati sa glavninom brigade.
- 2) Jedinica G⁷ će se kretati za jedinicom B na propisnom odstojanju do u visinu s. Orahova, odakle će skrenuti sa polovinom svojih snaga u levo prema severnim padinama planine Prosare, sa zadatkom čišćenja istih ukoliko se tamo budu pojavljivale izvesne ustaško-domobranske i četničke razbijene bandice. Bataljon jedinice G koji prati pozadinu jedinice N, čim se pozadina jedinice N bude prebacila preko reke Vrbasa, biće upućen u sastav svoje jedinice.
- 3) Jedinica Z⁸ ostaće u rejonu Bos. Gradiške, s tim što će odmah po prijemu ove zapovesti prebaciti 2 svoja bataljona na levu obalu reke Save u rejonu Stare Gradiške sa zadatkom izviđanja i zatvaranja pravca: selo Gređani — s. Okučani — s. Medari, dok će druga dva svoja bataljona zadržati u Bos. Gradiški, s tim što će jedan svoj bataljon postaviti na samoj desnoj obali reke Save prema Staroj Gradiški, koja će služiti kao prihvat bataljonima na levoj obali za slučaj po-

⁶ Dvadeseta brigada

⁷ Dvadeset treća brigada

⁸ Dvadeset četvrta brigada

trebe, a jedan bataljon u samom gradu kao posadnu jedinicu, koji će pored toga imati još i zadatak sačekivanja, prikupljanja i upućivanje, za glavninom jedinice N, svih delova pozadine, koji će pristizati u Bos. Gradišku. Kad jedinice I armije izbiju u rejon Nove Gradiške,⁹ otpada svaka mogućnost ozbiljnijeg napada prema Staroj i Bosanskoj Gradiški, brigada će odmah uputiti glavninu svojih snaga, a ako situacija bude dozvoljavala, krenuti cela glavnim pravcem za jedinicom N, s težnjom što bržeg pristizanja iste i učešća u borbama za likvidaciju neprijateljskog uporišta Bos. Dubica.

NAPOMENA:

Veza — N će biti u radio-vezi sa jedinicom B. U tom cilju će jedinica 2 odmah pridodati svoju radio-stanicu jedinici B, koja će svakih punih 4 sata, a po potrebi i češće (zakazujući rezervnu vezu) javljati radio-stanici N, obaveštavajući je o situaciji na svom sektoru kao i na sektoru jedinice G i konkretno uvek naglašavati sledeće: Dospeli smo do linije ..., imamo ili nemamo dodira sa neprijateljem, neprijatelj daje jak ili slab otpor, neprijatelj je Nemač, ustaše, domobranci ili četnici. Svaka jedinica u svom sektoru, ukoliko to situacija dozvoljava, zbog brzine kretanja, treba da koristi telefonsku vezu sa svojim bataljonima. Pored ovoga vezu održavati i putem kurira konjanika sa N.

Ishrana — Jedinice će se hraniti sa terena, no imati u vidu da je ta orostorija naseljena pravoslavnim življem, koji je većinom uništen od strane ustaša, pa se pobrinuti za rezervnu količinu hrane. S. Orahovo i okolni zaseoci su naseljeni muslimanskim življem, koji je u velikoj većini ustaški raspoložen, inače je selo očuvano i ekonomski još uvek dobro stoji, pa to takođe imati u vidu prilikom prolaska kroz njih, no na vojnički pravičan i dostojanstven način.

Suvišno i neispravno oružje koje se nalazi kod jedinica nredati odmah komandi mesta Bos. Gradiška izuzimajući na isto reverse, koji će se predati komandi pozadine II armije.

U slučaju da jedinice na maršu ka cilju naiđu na otvoren i brisan prostor od leve obale reke Save preduzeti mere radi smenjivanja kolone kao cilja za neprijateljsko oružje.

Kad jedinica B prispe u visinu s. Orahova, sačekaće jedinicu G i sa te linije obe jedinice kretaće se uporedo održava-

⁹ Jedinice 1. armije (1. i 21. divizija) u toku 23. aprila oslobodile su Novu Gradišku (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—7, k. 256).

jući čvrstu vezu između sebe a na slučaj potrebe obavezno sa-
dejsstvovati jedna drugoj.

N (operativni deo) biće u pokretu 25 o.m. i kretaće se
glavnom komunikacijom za jedinicama, na kom pravcu mu
redovno dostavljati izveštaje.¹⁰ M.S. bataljon kretaće se takođe
istim pravcem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — ppukovnik,
Savo Vukčević

Načelnik štaba — ppukovnik
Milan Abramović

BR. 69

ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 25. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U DOLINI UNE¹

ŠTAB II ARMIJE
Operativno odeljenje
O. br. 368
25. IV. 1945 g.
u 14 čas.

Z A P O V E S T :

Sekcije: Pakrac, Banja Luka, Kostajnica, Prijedor, Petrinja,
Bihać, Karlovac, Gospić i Ogulin. Razmer: 1 : 100.000

U dolini reke Une neprijatelj drži uporišta Bos. Krupa,
Otoka, Bos. Novi, Dobrljin, Bos. Kostajnica, Dubica. Na ovim
uporištima u dolini Une nalaze se sledeće neprijateljske jedi-
nice: delovi 373 »Tigar« divizije, koja je u borbama oko Bi-
haća razbijena i sada broji oko 1000 do 1500 ljudi;² oko dva
bataljona 104 nemačke divizije, oko 1000 vojnika (ostale snage
104 divizije nalaze se u rejonu Karlovca);³ jedinice 4 hrvatske

¹⁰ Vidi dok. br. 86.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br.
17—1, k. 272.

² Njemačka 373. legionarska divizija nalazila se u rejonu Bihaća
(vidi F. Srami, navedeno djelo, str. 219).

³ Dijelovi njemačke 104. lovačke divizije takođe su se nalazili u
širem rejonu Bihaća (vidi F. Srami, navedeno djelo, str. 218; Erih Smit-
-Rihberg, navedeno djelo, str. 110).

divizije, oko 4.000 vojnika, raspoređene od Bos. Novog do Dubice;⁴ jedinice 10 hrvatske divizije, oko 3500—4000 vojnika, raspoređene od Bos. Novog i Dvora na Uni do Ostrošca;⁵ i nešto ustaša raspoređenih u donjem toku Une. Neprijatelj kontroliše komunikaciju dolinom r. Kupe — Karlovac — Sisak.

Jedinice 28⁶ i 45⁷ divizije 24 ov.m. ujutro oslobodile su Bos. Gradišku, oko podne izvesni delovi forsirali su Savu, oslobodili Staru Gradišku i Gornju Varoš i do 17 časova prednji delovi bili su izbili do južne ivice Nove Varoši.

II Armija ima zadatak da produži energičnu ofanzivu opštim pravcem ka severozapadu čisteći i likvidirajući sva neprijateljska uporišta na desnoj obali Save. U cilju izvršenja prednjeg, —

N A R E Đ U J E M O :

I — *Unska grupa divizija*⁸ (pod komandom general-majora Ljube Vučkovića):

1. — 45 divizija
3 brigade
1 baterija p.k. topova
1 baterija puk. topova
(obe iz II art. brigade)
2 baterije topova »Zis«
(iz III art. brigade)

1 — Sa dve brigade odmah produžava nadiranje desnom obalom Save opštim pravcem Bos. Gradiška — Orahovo — Dubica, sa zadatkom da što pre izbije na r. Unu i likvidira neprijateljsko uporište Bos. Dubica, čisteći usput sva neprijateljska uporišta na desnoj obali Save. Jednu brigadu ostaviti na prostorijski Bos. Gradiške i Stare Gradiške do izbijanja delova I Armije u Staru Gradišku, a potom i ovu brigadu prebaciti u sastav divizije prema Bos. Dubici.

Zona dejstva: desno r. Sava a levo r. Slabinja — Tavanak (zaključno) — Čitluk (zaključno) — r. Mlječanica.

⁴ U Bos. Novom se nalazila 4. ustaško-domobranska divizija: bila je na položajima od Une do Sane (vidi Erih Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 127; zapovijest 4. ustaško-domobranske divizije od 27. aprila 1945, Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 101).

⁵ Na tom su se prostoru nalazile jedinice 10. ustaško-domobranske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 134 A).

⁶ i ⁷ Opširnije o tome vidi dok. br. 86 i 113.

⁸ i ¹⁰ Jedinice 2. armije su 26. aprila 1945. podijeljene u dvije grupe: Unsku grupu (23, 28, 39. i 45. divizija) i Karlovačku grupu (3, 4. i 10. divizija), uz sadejstvo 8. i 34. divizije 4. korpusa JA (vidi operacijski dnevnik 2. armije JA, Arhiv VII, reg. br. 5—4, k. 271).

2. — 28 divizija
2 brigade
1 baterija p.k. topova
3 baterije t. minobacača
(sve iz III atr. brigade)

3. — 39 divizija⁹
3 brigade
1 art. divizion

II — *Karlovačka grupa divizija*¹⁰ (pod komandnom general-majora Radovana Vukanovića): 3, 4 i 10 divizija produžavaju pokret prema zapovesti operativnog štaba grupe korpusa O. str. pov. br. 7 od 23 aprila tek. godine.¹¹ Ove jedinice ubrzaće pokret i svakodnevno do 20 časova izvestiti štab ove armije gde su čela pojedinih divizija dotičnog dana zanoćila.

III — *Armiska rezerva:*
23 divizija
3 brigade
1 baterija p.k. topova
1 baterija puk. topova
2 baterije t. bacača
(sve iz II art. brigade)

IV — *Armiska artilerija:*
Teški divizion II brig.
1 haubička baterija
iz III art. brigade

2 — Produžava pokret najkraćim pravcem između Prosare i Kozare ka Bos. Kostajnici sa zadatkom da što pre izbije na r. Unu i likvidira neprijateljsko uporište Kostajnica.

Zona dejstva: desno leva granica 45 divizije a levo Grdanovac — Rudarica (339) — k. 169 — Kriva rijeka (sve zaključno).

3 — Produžava pokret ka Bos. Novom sa zadatkom da što pre izbije u dolinu r. Une i likvidira neprijateljska uporišta Dobrljin i Bos. Novi.

Zona dejstva: desno leva granica 28 divizije, a levo širiti se ka jugu po potrebi.

Naročito obratiti pažnju na pravac od Bos. Krupe.

Produžiće pokret sa sadanje prostorije pravcem Klašnice — Dragočaj, odakle izvršiti prebacivanje svih jedinica železnicom do Prijedora, i dalje dokle železnica radi, s tim da se divizija postavi duž r. Sane sa čelom u visini s. Blagaj.

Sa dosadanje prostorije preduzeće odmah pokret pravcem Nova Topola — Dragočaj. U Dragočaju, po prebacivanju jedinica 23 divizije, ukrcaće se i železnicom

⁹ U sastav 2. armije JA ona je ušla sa ostalim divizijama 2. i 5. korpusa JA (3, 4. i 10. divizija), 22. aprila 1945, poslije rasformiranja Operativne grupe korpusa (vidi Operacijski dnevnik 2. armije JA, Arhiv VII, reg. br. 5¹, k. 271).

» Vidi Arhiv VII, reg. br. 9—5, k. 271.

Svega: prebaciti do Prijedora. Po iskrca-
vanju u Prijedoru postaviće se na
2 baterije »Zis« prostoriji Ćirkin polje — k. 214 —
2 baterije haubica Greda, k. 181 — Urije, gde će do-
biti dalji zadatak.

V — *Pontonirske jedinice:*

Dva dvodelna pontona pridati 28 diviziji, a sve ostale pontone, po prebacivanju zadnjih delova 45 divizije preko r. Vrbasa, prebaciti suvim pravcem Nova Topola — Dragočaj. U Dragočaju ukrcati sva ova sredstva u železnicu i ista prebaciti, pontone, do krajnje stanice do koje železnica radi na pravcu Banja Luka — Prijedor — Bos. Novi.

VI — *Veze:*

1 — Radio-veze po planu, koga će razraditi Odeljenje za vezu ovoga štaba.

2 — Telefonske veze: osa veze Banja Luka — Prijedor — Bos. Novi; glavni centar u Prijedoru; istaknuti centar kod žel. stanice Svodna, a pomoćni centar kod raskrsnice k. 144 Knežpolje.

39 i 23 divizija vezaće se za istaknuti centar, 45 i 28 divizija za pomoćni centar. Armiska artilerija vezaće se za glavni centar.

Između Banja Luke i Prijedora koristiti stalnu telefonsku liniju.

3 — Karlovačka grupa divizija održavaće vezu sa ovim štabom samo radio-putem.

VII — *Izveštaji:*

Obe grupe divizija podnosiće nam redovno izveštaje¹² svakog dana u 12 časova i 20 časova počev od 26 ov.m. U izveštajima ukratko naznačiti situaciju, liniju prednjih delova odnosno mesta čela pojedinih divizija na kraju dotičnog dana i rezultate borbi.

Sve divizije svakog dana do 24 časa dostavljaju pismene operativne izveštaje svome komandantu grupe divizija. Komandanti pojedinih grupa, po prikupljanju ovih izveštaja, sa svojim primedbama, iste će po prvim kuririma slati ovome štabu.

VIII — *Komunikaciski pravci:*

11 Armija: Brod — Derventa — Banja Luka — Prijedor;

45 divizija: Prijedor — Knežpolje — Bos. Dubica;

28 divizija: Prijedor — Knežpolje — Bos. Kostajnica;

39 i 23 divizija: Prijedor — Bos. Novi.

¹² Vidi dok. br. 75, 78, 82, 84, 86, 94, 96, 98, 100 i 102.

IX — *Sanitetska služba:*

Načelnik sanitetskog odeljenja ovoga štaba organizovaće prihvati i evakuaciju ranjenika u Prijedoru. Evakuacija ranjenika ima se vršiti železnicom za Banja Luku. Za evakuaciju ranjenika sa pravca Bos. Novi koristiti železnicu od krajnje stanice.

X — Naročito napominjemo da u ovim operacijama prvenstvenu i presudnu ulogu igra brzina u ostvarenju postavljenih zadataka, te u tom pravcu uložiti sve da se izvrše dodeljeni zadaci za najkraće vreme.

Prilog: Podaci o neprijatelju iz Obaveštajnog odeljenja ovoga štaba.¹³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

V. d. pol. komesara	Načelnik štaba	Komandant,
pukovnik,	general-major,	general-lajtnant,
Blažo Lompar	Ljubo Vučković	Koča A. Popović

M.P.

Dostavljeno:

General-majoru Radovanu Vukanoviću;

General-majoru Ljubi Vučkoviću;

Štabovima divizija: 45, 28, 39 i 23;

K-tu artiljerije II armije.

Izvodno: Načelniku inženjerije, odeljenja
za veze i sanitetskog odeljenja II arm.

¹³ Riječ je o obavještajnom izvještaju Štaba 2. armije koji je 25. aprila 1945. dostavljen Generalštabu JA (vidi Arhiv VII, reg. br. 35—3, k. 25).

VII.- Извештаји: Све групе дивизија подносиће нам редовно извештаје сваког дана у 12 часова и 20 часова почев од 26 окт. У извештајима јаратио назначити ситуацију, линију, предњих делова односно места чеља појединих дивизија на крају дотичног дана и резултате борби.
Све дивизије сваког дана до 24 часа достављаће писмене оперативне извештаје своје командиру групе дивизија. Команданти појединих група по прикупљању ових извештаја, са својим предлозима, остаће по првом кутирима слати своје штабу.

VIII.- Комуникациона цевни:

II Армија: Брод - Дервент - Ваља Лука - Приједор;
45 дивизија : Приједор - Њакополе - Бос. Дубица;
23 дивизија : Приједор - Њакополе - Бос. Дубица;
39 и 23 дивизија: Приједор - Бос. Нови;

IX.- Санитетска служба: Начелник санитетског одељења овог штаба организоваће прихват и евакуацију ратних у Приједору. Евакуација ратних има се вршити железницом за Ваља Луку. За евакуацију ратних са прелаза Бос. Нови користити железницу од краја станице.

X.- Напомињемо да у овим операцијама правотвено и пресудну улогу игра брзина у остварењу постављених задатака, те у том правцу уложити све да се изврше додељени задаци за најрање време.

Прилог: Подаци о непријатељу из Обавештајног одељења овог штаба.

Сирт фашизму - слобода народу.

В.д. Под. командира
пуковника,

Блажо Лошор

Начелник штаба
Генерал - мајор,

Путинић

Командант
Генерал - лајтнант,

Kora J. Brnčić

Достављено:

Генерал - мајору Радовану Вукићевићу;
Генерал - мајору Јули Вучковићу;
Штабним дивизија: 45, 23, 39. и
8-ту артилерију II армије.
Изводио: Начелнику-инженерије,
за везе и санитетског одељења

**ZAPOVIJEST ŠTABA 39. DIVIZIJE JA OD 26. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA BOSANSKI NOVI I FORSIRANJE RIJEKE UNE¹**

STAB
39. DIVIZIJE II. ARMIJE
Op. Br. 502
26. aprila 1945 god.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija: Prijedor — Kostajnica — Petrinja — Bihać
razmjer 1 : 100.000)

U dolini r. Une neprijatelj napušta svoja uporišta i povlači se preko Bos. Novog u pravcu sjevera. 25. ov.mj. snage 4.² i 10. divizije³ oslobodile su Bos. Krupu.

Do danas, 26. IV. 1945. godine napuštena je: Otoka, Blatna, Rakani i Rudice. Na liniji Bos. Krupa uključno pa do Bos. Novog uključno nalazile su se sledeće njemačke i kvislinške jedinice: dijelovi 375 »Tigar« divizije,⁴ koja je u borbama oko Bihaća razbijena i svega broji 1.000 do 1.500 vojnika, oko dva bataljona 104. njem. divizije jačine 1000 vojnika (ostale snage 104. njem. divizije nalaze se na sektoru Karlovca).

— Jedinice IV. hrv. divizije oko 4.000 vojnika raspoređeni od Bos. Novog — Dubice,

— Jedinice X. hrv. divizije⁵ oko 3.500—4.000 vojnika raspoređeni od Ostrožca — Novog — Dvor na Uni.

Jedinice II. armije oslobodile su Bos. Krupu na našem lijevom krilu, a desno krilo 45. divizije oslobodilo je Bos. Dubicu.⁶

Naša divizija ima zadatak da likvidira neprijateljsko uporište Bos. Novi i da forsira r. Unu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12—1, k. 1267.

² i ³ Prema operacijskom dnevniku 2. armije JA (Arhiv VII, reg. br. 5—4, k. 271) Bosansku Krupu oslobodile su jedinice 3. divizije JA.

⁴ Odnosi se na 373, a ne 375. legionarsku diviziju (vidi dok. br. 69).

⁵ O neprijateljskim snagama, njemačkim i ustaško-domobranskim detaljnije vidi u dok. br. 69.

⁶ Bosanska Dubica je oslobođena 27. aprila 1945. Vidi dok. br. 90.

U cilju izvršenja toga zadatka, —

N A R E Đ U J E M O :

1. — XIII. brigada: Komandant major Kasapović Pero Sastav: 4 batalj. i brig, divizion	1. — Napadaće sa dva bataljona desnom obalom r. Sane, a sa dva bataljona sa lijeve obale r. Sana zahvatajući sa lijevim krilom do Jablanice, produžujući niz r. Sanu ka centru grada.
2. — IV. brigada: Komandant kapetan Miliuš Milan. Sastav: 4 batalj. i brig, divizion	2. — Napadaće sa polaznog položaja sa svim svojim snagama, zahvatajući sa lijevim krilom do r. Une, a desnim naslanjati se na lijevo krilo XIII. brigade uključivo Jablanica.
3. — XX. brigada: Komandant major Gačić Mihajlo. Sastav: 4 batalj. i brig, divizion	3. — Forsiraće r. Unu na najpovoljnijem mjestu između Otoke i Kudica i prebaciti se na lijevu obalu r. Une, produžujući niz r. Unu i napadati neprijateljsko uporište Bos. Novi sa zapadne strane, odvajajući jedan dio snaga, koji će napadati Dvor na Uni.
4. — I. art. divizion: Komandant poručnik Lešić Josip. Sastav: 2 topa 75 mm, 3 topa 76,2 mm i 1 75 mm (pancer) Svega: 6 topova.	4. — Sa brdskom polubaterijom 75 mm i tri ruska topa (76.2 mm) postaviće se na položaju k. 278 južno od Tuinica sa zadatkom tučenja neprijateljskih utvrđenja baterija u Bos. Novom i baterija, koje se nalaze u Dvoru na Uni. Pored ovog, divizion će povremeno tući mostove na r. Uni i Sani sa ciljem sprečavanje rušenja istih od strane neprijatelja. Protivkolski top 75 mm postaviti na cesti Blagaj — Bos. Novi, tako da se može neposredno tući spoljna utvrđenja grada. Štabovi brigada određivaće za vrijeme borbe ciljeve, koje bude trebalo tući.
5. — Veza:	5. — Divizijska centrala nalaziće se na cesti od želj. stanice Blagaj 2 km ka Bos. Novom ispod k. 226. Sa

ovom centralom vezaće se Štab XIII brigade i Štab Art. divizionna kao i odeljenje protivkolskog topa 75 mm. Ova centrala nosi naziv br. 2. Druga centrala (br. 1), koja će biti pri Štabu divizije na istu će se vezati Štab XV brigade, četa za vezu ove Divizije uspostaviće vezu između centrala i to od centrale koja je na cesti prema Novom vezujući je sa centralom koja bude uz Štab Divizije.

XX brigada održavaće isključivo radio-vezu, pošto je uspostavljanje telefonske veze otežano. Znači raspoznavanja ostaju isti.

6. — Sanitet: 6.— Divizijsko previjalište nalaziće se u Blagaju (fabrika gipsa) a .kirurška ekipa nalaziće se u jugoistočnom dijelu sela Drljača sa lijeve obale rijeke Sane. Transport ranjenika vršiće se vozom od Blagaja za Prijedor.
7. — Intendantura: 7.— Intendantura Divizije nalaziće se na prostoriji Blagaj odakle će vršiti snabdjevanje sa namirnicama sve naše jedinice.
8. — Bojna komora: 8. — Nalaziće se također u Blagaju.

Početak napada biće 27 IV 1945. godine u 24 časa.

Štab Divizije nalaziće se na lijevoj strani rijeke Une — k. 338 (Vješala).'

Situacija u dolini rijeke Une vrlo brzo se mijenja, pa je ootrebno da Štabovi brigada prema daljnjoj situaciji samoinicijativno djeluju.

II.

Štabovi brigada i Art. divizionna pri Štabu Divizije podnosiće redovno izvještaje svakoga dana u 10 i 18 časova počev od 27. o. mjeseca. U izvještajima ukratko naznačiti situaciju, liniju prednjih djelova odnosno mjesta čela pojedinih brigada na kraju dotičnog dana i rezultate borbi.

Sve brigade i Art. divizion do 22 časa svakoga dana dostaviće pismene operativne izvještaje ovome Štabu iznoseći svoje primjedbe u istom. —

Prilog: Skice.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar: ppukovnik, V. D. Komandanta: Ppukovnik,
Vojo Stupar **Borko Arsenić**

M.P.

Dostavljeno: XIII, XV, XX brigadi, I. Art.
divizionu, Referentu saniteta, Intendanturi, Bojnoj
Komori i Oficiru za vezu
Štaba ove Divizije. —

BR. 71

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 26. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA
BOSANSKU DUBICU I ZA FORSIRANJE UNE¹**

^N
O. br. si.
26. IV. 1945

Z A P O V E S T -

Sekcije: Pakrac, Kostajnica. Razmera 1 : 100.000

Na položajima oko Bosanske i Hrvatske Dubice neprijatelj je skoncentrisao oko 4 000—5 000 vojnika sa većim brojem artiljerijskih oruđa, minobacača i raznog automatskog oružja.² Ima i nekoliko tenkova i jedan blindirani voz koji saobraća na pruzi Jasenovac — Zirovnjak. Samu Bosansku i Hrvatsku Dubicu utvrdio je mnogobrojnim bunkerima, rovovima sa dosta prepreka od žica i minskih polja. Naročito je dobro utvrdio

⁷ Redakcija ih nije pronašla.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 17—3, k. 1330.

² Vidi dok. br. 69 i 70.

Bosansku Dubicu, gde ima i najjačih dvospratnih betonskih i zidanih bunkera. Prema tome, na sektoru Bosanske Dubice neprijatelj vrši posrednu odbranu r. Une.

Desno od nas, na levoj obali r. Save operišu jedinice I Armije,³ levo od nas operišu jedinice 28 divizije sa težištem napada prema Kostajnici.

Zadatak naše divizije jeste izvršiti koncentričan napad na jako uporište Bos. Dubicu, očistiti desnu obalu r. Une a potom, po izvršenom pripremanju potrebnih sredstava i materijala, pristupiti forsiranju r. Une i napasti neprijatelja u Hrv. Dubici i na položajima oko nje.

Za izvršenje prednjeg,

N A R E Đ U J E M O :

Jedinica Z:⁴ sa 3/4 svojih snaga posešće položaje na desnoj obali r. Une od ušća ove u Savu pa uzvodno do blizu Dubice. Sa 1/4 snaga izvršiće napad na Bos. Dubicu sa istočne strane. Naročitu pažnju obratiti na neprijateljske snage u Jasenovcu. Ideja zadatka jedinice koja napada Dubicu je da prodre uz Unu i otseče neprijatelju otstupnicu i onemogući rušenje mosta.

Jedinica B:⁵ Sa 1/2 svojih snaga izvršiće snažan napad na Bos. Dubicu sa južne strane a ostatak snaga držaće u rezervi. Napad jedinica ima biti energičan kako bi što više vezivao neprijateljske snage prema sebi a sa time omogućio lakše nadi ranje naših jedinica sa istoka uz i sa zapada niz Unu.

Jedinica G:⁶ Sa 1/2 svojih snaga izvršiće napad na Bos. Dubicu sa zapadne strane a ostatak snaga raspoređiću u rezervu uzvodno duž desne obale Une radi zaštite od eventualnog neprijateljskog napada i održavanja veze sa susednom divizijom.

Ideja zadatka jedinice koja napada Dubicu je da prodre niz Unu i otseče neprijatelju otstupnicu i onemogući rušenje mosta.

Početak napada na Dubicu svih jedinica je 27 o.m. u 21.30 časova.⁷ Pre početka napada trajaće jaka artiljeriska priprema od 15 minuta. Pri napadu naročitu pažnju obratiti na neprijateljske bunkere, mitraljeska gnezda i minska polja.

Po oslobodenju Bos. Dubice najjaču vatru sasrediti na neprijateljske položaje na levoj obali i nastati da se most sačuva od rušenja po svaku cenu.

³ Riječ je o 1. i 6. diviziji, koje su dejstvovale dolinom Save (vidi operacijski dnevnik 1. armije JA, Arhiv VII, reg. br. 1/7, k. 256).

⁴ Dvadeset četvrta brigada

⁵ Dvadeseta brigada

⁶ Dvadeset treća brigada

⁷ Vidi dok. br. 86.

Na slučaj da most ostane čitav izvršiti prelaz preko istog sa potrebnim snagama — naročito automatskim oružjem i obrazovati užu mostobran u samoj Hrv. Dubici. Posle toga nastati da se obrazuje širi mostobran i da se osvoje neprijateljski položaji iznad Hrv. Dubice. Čim prvi delovi pređu preko mosta i obrazuju mostobran, brigada će sa sredstvima kojima raspolazu i mesnim sredstvima izvršiti forsiranje i na otsecima svojih jedinica.

Na slučaj da most bude dignut u vazduh, izvršiti posedanje položaja na desnoj obali r. Une počev od ušća ove u Savu pa sve do s. Bačvani, s tim da se jedinice G imaju rokirati više ulevo. Zatim pristupiti potrebnom izviđanju neprijatelja i zemljišta i nastati da se pronađu podesna mesta — prelazi za forsiranje reke. Isto tako pristupiti prikupljanju mesnih i privlačenju sopstvenih sredstava za prevoženje.

Pri izviđanju neprijatelja koristiti i jače snage da bi se putem nasilnog izviđanja prikupilo što više podataka o njegovoj snazi i rasporedu.

Kod svakog prelaza odrediti po jedan bataljon za zaštitu prelaza.

Vezu održavati stalno svim raspoloživim sredstvima. Kod prvo prebačenih delova preko Une, odmah poslati potrebno ljudstvo i materijal da se uspostavi telefonska veza.

Izvršiti blagovremeno snabdevanje municijom i hranom preko komande pozadine. Ovo snabdevanje vršiti samo noću.

M.S.B. N nalaziće se u s. Međeđi, gde upućivati sve ranjenike.

Stab N biće južno od Dubice 2 km.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
Načelnik štaba — potpukovnik
Milan Abramović

BR. 72

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA (KARLOVAČKE GRUPE DIVIZIJA) OD 28. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCI-
NJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U REJONU KARLOVCA¹**

STAB II ARMIJE
KARLOVAČKA GRUPA DIVIZIJA
Pov. o. br. 1
28 april 1945 god.

Z A P O V I J E S T

Sekcije: Ogulin, Karlovac, Samobor, Zagreb, 1 : 100.000.

Podatci o neprijatelju: Karlovac i šire područje južno od Karlovca neprijatelj obezbjeđuje na liniji: desnom obalom rijeke Kupe od Karlovca do Vukove Gorice — s. Bosiljevo — s. Špehari — s. Lešće — s. Generalski Stol — s. Katić — Gaćeško Selo — s. Svojić — s. Mavrović — Razvalina (kota 255) — s. Barilović — s. Vukmanić — železnička stanica Skakavac, sve uključno. Ovu liniju neprijatelj zaposijeda sa snagama 724 i 734 RGT. 104 div.,² 2 bat. 392 div.,³ 2 »jegerska« bat.,⁴ 7 bat. Frajvilih policije,⁵ 2 pionirska bat.⁶ i 8 bojni domobrana i ustaša.⁷ U Generalskom Stolu nalaze se 4 tenka. Položaj na ovoj liniji neprijatelj je zaposio po dubini.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 18—1, k. 272.

² Dijelovi 104. lovačke divizije (bez grupe »Somer«) nalazili su se u širem rejonu Karlovca (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 110).

³ Odnosi se na dijelove njemačke 393. legionarske divizije (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 109).

⁴ Vjerovatno se radi o 20. lovačkom puku (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 109).

⁵ U rejonu Karlovca nalazili su se 4. policijski puk i 1. njemačko-hrvatski policijski bataljon (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 109).

⁶ U rejonu Karlovca nalazio se jedan, a ne dva pionirska bataljona (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 109).

⁷ Odnosi se na jedinice 13. ustaško-domobranske divizije. Stožer te divizije bio je u Karlovcu, a jedinice su bile raspoređene u širem rejonu Karlovca (vidi pregled brojnog stanja 13. ustaško-domobranske divizije i pregled brojnog stanja 3. ustaškog stajaćeg zdruga, Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 101, reg. br. 6—1, k. 112.)

U gradu Karlovcu: štab 91 armiskog korpusa,⁸ štab 5 ustaškog zbora,⁹ štab XIII ustaške divizije,¹⁰ 3 kompanije Njemaca, Kampf grupa — 500 — Njemaca,¹¹ tenkovska brigada sa 6 tenkova i 5 bornih kola i 3 bojne ustaša XIII ustaške divizije.¹²

Prema najnovijim podacima iz Zagreba u Karlovac stiglo 2000 četnika i neke snage 369 »Vražije« divizije.

Neprijatelj obezbjeđuje liniju i komunikacije Karlovac — Zagreb; Zagreb — Sisak — Petrinja — Kostajnica i Zagreb — Samobor — Novo Mjesto — Kočevje.

Detaljan raspored i jačina neprijateljskih snaga vidi se iz priloga br. I.¹³

Naše snage: Snage I i III Armije po zauzimanju prostora u oblasti Okučana¹⁴ i Virovitice¹⁵ i likvidacije ovih uporišta nastavljaju nadiranje u pravcu Zagreba i Bjelovara. Snage IV Armije zauzevši Sušak prešle su bivšu jugoslovensko-talijansku granicu na više mjesta, izvršili uspješno iskrcavanje na istarskoj obali južno od Rijeke i nastavljaju napredovanje ka Trstu.¹⁶

Naša Armija ima zadatak: sa karlovačkom grupom div. (III, IV i X div. i dvije artiljerijske brigade) izbiti na prostoru Tounj — Ogulin — Vrbovsko i iz ove oblasti, u sadejstvu sa jedinicama IV Korpusa,¹⁷ izvršiti napad na neprijatelja u

⁸ Komanda njemačkog 91. armijskog korpusa prispjela je sredinom januara 1945. u Đakovo, a krajem marta, iz s. Sljivoševaca (rejon Đakova), prebacila se u Karlovac (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 93, 103. i 104).

⁹ U Karlovcu se takođe nalazilo i Zapovjedništvo 5. ustaškog zbora, li čijem je sastavu bila ustaško-domobranska 11, 13. i 19. divizija (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—2, k. 101).

¹⁰ Stožer 13. ustaško-domobranske divizije nalazio se u Karlovcu, a jedinice su bile razmještene u širem rejonu grada (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—1 i 3—1, k. 101).

¹¹ Vjerovatno su u pitanju dijelovi njemačke 104. lovačke divizije, koji su se nalazili u širem rejonu Karlovca, bez grupe »Somer«, koja je bila u rejonu Bihaća (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 110).

¹² Odnosi se na 1, 2, 3. i 4. posadnu bojnu (koje su bile u Karlovcu, Ozlju i Jastrebarskom) 3. ustaškog stajaćeg zdruza 13. ustaško-domobranske divizije (vidi pregled brojnog stanja 13. ustaško-domobranske divizije i brojno stanje 3. ustaškog stajaćeg zdruza, Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 101, reg. br. 6—1, k. 112).

¹³ Redakcija nije pronašla navedeni prilog.

¹⁴ Na rejonu Okučana dejstvovala je 1. divizija 1. armije JA, koja je ovo mjesto i oslobodila 25. aprila 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—7, k. 256).

¹⁵ Viroviticu su oslobodile jedinice 36. divizije 3. armije JA u toku 25. aprila 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 242).

¹⁶ O dejstvima 4. armije JA na toj prostoriji vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knjiga 2, str. 602—608.

¹⁷ Četvrti korpus je, naređenjem Vrhovnog komandanta JA od 22. aprila 1945, stavljen pod komandu 2. armije (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—16—1, k. 42).

području Karlovca sa južne, jugozapadne i jugoistočne strane i slovenačkim snagama sa sjeveroistočne strane.

Sa unskom grupom divizija (45, 28, 39 div.) likvidirati sva uporišta u donjem toku rijeke Une i izbiti u oblast Turo-polja, čisteći sva uporišta na putu na desnoj obali Save. Iz oblasti Turopolja presjeći komunikaciju Zagreb — Karlovac i napasti Karlovac sa sjeverozapada obezbjeđujući se sa pravca Zagreb.

Po likvidaciji neprijatelja na području Karlovca, II Armija ima zadatak da produži energičnu ofanzivu opštim pravcem ka sjeverozapadu.

U cilju izvršenja prednjeg,

N A R E Đ U J E M O :

1. — III divizija

Komandant —
general-major
Savo Burić.
3 pješadijske brig.
1 artilj. divizion.

1. — Produžiće pokret sa prostorije određene ranijom zapoviješću Operativnog štaba pod str. pov. br. 7 od 23 aprila 1945¹⁸ i sa glavninom postaviti se na prostoriju Ljubošina — Gomirje — Vrbovsko; a sa jednom brigadom izbiti na prostoriju s. Ponikve isključno — s. Osojnik — s. Jadruč — s. Močila — s. Zdihovo. Povezati se sa jedinicama IV Korpusa na liniji Umol — Hrsina i slovenačkom brigadom na mostobranu kod Vinice.

Jedinice srediti i odmoriti i izvršiti pripreme za napad na Karlovac. Izvidjeti i detaljno upoznati liniju neprijateljskih položaja između rijeka Dobre i Kupe.

2. — IV divizija

Komandant —
pukovnik,
Petar Vojnović.
3 pješadis. brigade i
1 artilj. divizion.

2. — Odmah **DO** izbijanju na liniju određenu zapoviješću Op. štaba pod pov. br. 7 produžiti pokret i smjestiti se na prostoriju Rebroviči — Tounj — Dubrave, povezujući se sa snagama IV Korpusa na liniji s. Sudari — s. Mirići — s. Duga Gora. Jedinice srediti, odmoriti i pripremiti za napad. Izvidjeti i detaljno upoznati liniju neprijateljskih položaja između rijeka Mrežnice i Dobre.¹⁹

¹⁸ Riječ je o zapovijesti Operativnog štaba grupe korpusa, kojom je regulisan pokret i izbijanje jedinica u rejon Ogulina (vidi Arhiv VII, reg. br. 9—5, k. 271).

¹⁹ Vidi dok. br. 106, objašnjenje br. 3.

3. — X divizija
Komandant —
pukovnik,
Vojo Todorović
3 pješ. brigade i
1 artilj. divizion.

3. — Odmah po izbijanju na prostoriju određenu zapoviješću Op. štaba pod pov. br. 7 produžiće pokret pravcem Slunj — Primišlje — Kamenica i postaviti se na prostoriju s. Skradnik — s. Mihaljević — s. Otok — s. Desmerice — Oštarije ne upotrebiti za smještaj, pošto će se u istom smjestiti Artilj. motorizovana brigada. Divizija će se nalaziti kao rezerva za armisku grupu na ovom sektoru.

Jedinice srediti, odmoriti i pripremiti za napad.

4. — Artiljerija
Motorizovana brigadakret
(iz biv. II Korpusa).
Haubička vozeća
brigada
(iz biv. V korpusa).

4. — Obje brigade produžiće odmah po *Motorizovana brigadakret* sa prostorija određenih zapoviješću Op. štaba i smjestiti se i to: motorizovana brigada u selo Oštarije, jugoistočno od Ogulina, a haubička vozeća brigada na prostoriji Tounjski Tržić — Primišlje (na komunikaciji Slunj — Ogulin).

Izvršiti izviđanje neprijateljskih položaja i na skici ucrtati sve važnije ciljeve na liniji između rijeka Kupe i Mrežnice, izvidjeti i naznačiti pogodne prostorije za postavljanje artiljerije na borbeni položaj. Popuniti se sa municijom, odmoriti jedinice i pripremiti se za napad.

5. — Veze: Štab karlovačke grupe divizija i centar veze u Ogulinu.

Radio-vezu održavati stalno po planu veza, kako je već regulisano.

Sve divizije i artiljerijske brigade postaviće telefonsku liniju do Ogulina, koristeći postojeće stalne telefonske linije. Prvom radio-vezom izvijestiti gdje su se smjestili štabovi divizija i artiljerijskih brig, a po izlasku na određenu prostoriju.

6. — Izvještaj: Štabovi divizija i artiljerijskih brigada izvještavaće za vrijeme pokreta dva puta dnevno (jutarnjom i večernjom vezom) gdje im se nalazi čelo i začelje jedinica, mjesto štaba i stanje kod jedinica.

Po izbijanju na određene prostorije izvještavati: o stanju kod neprijatelja, o prednjoj liniji položaja naših jedinica, o borbama ukoliko su ih jedinice imale, tok borbe i rezultati. Svakog dana do 20 časova dostavljati i pismene operativne izvještaje za potčinjene jedinice sa primjedbama štaba divizije.

Od potčinjenih štabova tražiti svakodnevne detaljne pismene izvještaje.

7. — **Komunikaciski pravci:** Do uspostavljanja baze za snabdijevanje u Senju, dotur hrane, municije i ostalih potreba vršiće se komunikacijom Knin — Drvar — Bos. Petrovac — Bihać — Ogulin. Do prebacivanja slagališta u Ogulin hranu prihvatiti iz slagališta u Bos. Petrovcu.

Divizije će koristiti sve komunikacije na prostorijski gdje su smještene.

8. — **Sanitetska služba:** Sve ranjenike prikupljati u divizijskim bolnicama. Evakuaciju ranjenika vršiti u stalne vojne bolnice IV Korpusa.

9. — U gradu Ogulinu biće smještena baza za snabdijevanje Komande pozadine II Armije, radi čega u gradu ne smještati niti jedinice niti štabove.

Prijem zapovijesti potvrditi.

Prilog — znaci raspoznavanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

OPERATIVNI OFICIR
potpukovnik,

POMOĆNIK KOMANDANTA
general-major,
Radovan Vukanović

M.P.

DOSTAVLJENO :

- III diviziji,
- IV diviziji,
- X diviziji,
- Motorizovanoj brigadi i
- Haubičkoj vozećoj brigadi.

BR. 73

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 29. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA NA
PROSTORU OGULIN, KARLOVAC¹**

STAB II ARMIJE
— Operativno odeljenje —
Str. pov. o. br. 380
29 april 1945 g.
U sati 17

Z A P O V I J E S T

Sekcije: Ogulin — Karlovac — Samobor — Zagreb, 1 : 100.000

Na cijelom jugoslovenskom ratištu neprijatelj je u opštem povlačenju ka zapadu.

Pred frontom naše Armije, koja dejstvuje južno od rijeke Save, neprijatelj drži uporišta na rijeci Uni od ušća do Bos. Novog zaključno i sektor Karlovca. Na sektoru Karlovca neprijateljski prednji djelovi nalaze se na liniji: okuka Kupe (Gliboki Brod) — željeznička stanica Skakavac — s. Vukmanić — s. Barilović — Razvaline grada (kota 282) — Perjasički Ponorac (kota 284) — s. Mavrović (kota 215) — s. Svojić — s. Sedlari — Kota 277 — s. Katić — s. Slat — s. Lešće — Vučjak — s. Spehari — s. Bosiljevo — s. Mrzljaki — s. Vukova Gorica — s. Prilišće — s. Donje Stative.

Na prostoriji između rijeke Kupe i naprijed pomenute linije prednjih neprijateljskih dijelova nalaze se slijedeće neprijateljske snage: 724 i 734 puk 104 njemačke diviz., 2 bataljona 392 div., 2 »jegerska« bat., 7 bat. njemačke policije, 2 pionirska bat. i 8 bojni domobrana i ustaša. U Generalskom Stolu nalaze se 4 neprijateljska tenka. U samom Karlovcu: 3 čete Njemaca, jedna grupa od 200 Njemaca, 6 tenkova i 5 bornih kola, 3 bojne XIII ustaške div.¹ Prema neprovjerenim podacima iz Zagreba u Karlovac stiglo oko 2000 četnika³ i izvjesni djelovi 369 »Vražije« div.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—1, k. 272.

² O njemačkim i ustaško-domobranskim snagama opširnije vidi u dok. br. 72.

³ Odnosi se na četničku brigadu »Vuk Mićunović« (vidi dok. br. 88, objašnjenje br. 4).

⁴ Krajem aprila 1945. ta divizija se nalazila sjeverno od Save (vidi F. Srami, navedeno djelo, str. 142).

Prema izvještaju danas u 10 časova 2 bat. 20-tog lovačkog puka povukli su se u toku noći 28/29 ov. mj. sa sektora Kupa — Dobra za Generalski Stol, odakle trebaju, prema izjavi zarobljenika da se povuku u Karlovac.⁵

Prema svim znacima, a i u vezi sa vrlo teškim položajem neprijateljskih snaga na evropskom ratištu, neprijatelj ima namjeru da što urednije izvrši povlačenje ka sjeverozapadu. U tom cilju na svim frontovima naših armija vodi zaštitničke borbe radi stvaranja potrebnog vremena za uredno povlačenje.

Naša® I i III⁷ Armija po zauzimanju Virovitice i Okučana nastavljaju energičnu ofanzivu ka Zagrebu i Bjelovaru. Jedinice IV Armije⁸ po oslobođenju Sušaka prešle su bivšu jugoslovensko-italijansku granicu na više mjesta, izvršile uspješno iskrcavanje na istarskoj obali južno od Rijeke i nastavljaju ofanzivu ka Trstu.

Naša II Armija, privremeno ojačana jedinicama IV Korpusa, ima zadatak da što prije proдре u rejon Karlovca, ovlađa samim Karlovcem, a u isto vrijeme sa djelom svojih snaga likvidira neprijateljska uporišta u dolini Une. Po oslobođenju Karlovca naša Armija produžice ofanzivu opštim pravcem sjeverozapad.

Unska grupa divizija (28, 39 45) od 27 ov. mj. vodi borbe u dolini rijeke Une za Hrvatsku Dubicu, Kostajnicu i Bos. Novi. Ostale naše snage skoncentrisane su u rejonu Ogulina. VII divizija IV Korpusa od jutros vodi borbe za s. Bosiljevo.

U cilju uništenja ili zarobljavanja svih neprijateljskih snaga južno od rijeke Kupe između Ogulina i Karlovca, —

N A R E Đ U J E M O :

1. — IV divizija Komandant — pukovnik, Petar Vojnović. 3 pješad. brigade i 1 amlj. div.	1. — Čim se prikupi između rijeke Korane i Mrežnice na prostoriji određenoj našom usmenom zapoviješću od 29. ov. mj. (s. Poloj — s. Orijevac — s. Točak) odmah će preduzeti napad na neprijatelja pred sobom opštim pravcem s. Perjasica G. — s. Sića — s. Duga Resa.

⁵ Vidi dok. br. 72, objašnjenje br. 4.

⁶ Na pravcu Okučani — Novska napadala je 1. divizija 1. armije (vidi operacijski dnevnik 1. armije JA, Arhiv VII, reg. br. 1—7, k. 256).

⁷ Zapadno od Virovitice, na podravskom sektoru, napadale su 12, 36. i 51. divizija 3. armije (vidi operacijski dnevnik 3. armije JA, Arhiv VII, reg. br. 1—58/2, k. 292).

⁸ Riječ je o 19. diviziji 4. armije JA, koja je 25. i 26. aprila 1945. vodila borbe u Sušaku. Opširnije o tome vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945.« knjiga 2, str. 600—603.

Zadatak: što prije likvidirati sva neprijateljska uporišta između Korane i Mrežnice i prodrijeti u donji tok rijeke Mrežnice od ušća do s. Duge Rese.

Zona dejstva: desno rijeka Korana, a lijevo rijeka Mrežnica.

Naročito težiti da se što prije ovlada prelazima preko rijeke Mrežnice kod s. Zvečaj Prednji i s. Duga Resa, kao i prelazima na Korani kod sela Sića, s. Baričević (težiti da se spase most).

Sa jedinicama III div. održavati vezu na rijeci Mrežnici sadejstvujući i u kom cilju po potrebi i na pogodnim mjestima sa pojedinim djelovima forsirati rijeku Mrežnicu dejstvujući u bok i pozadinu neprijatelja pred frontom III div.

2. — III divizija

Komandant —
general-major,

Savo Burić.

3 pješadis. brigade
i 1 motor, divizion
iz biv. art. brig. II
Korpusa (2 bat. 75
mm, 1 bat. 60 mm i
5 flakova).

2. — Odmah produžava napad, prema našoj usmenoj zapovijesti, sa prostorijske Dubrave na neprijatelja pred sobom između rijeka Mrežnice i Dobre, opštim pravcem s. Donje Dubrave — Generalski Stol — Lešćevke — s. Dubravčani — Karlovac.

Zadatak: što prije likvidirati sva neprijateljska uporišta između rijeke Mrežnice i Dobre i izbiti na zapadnu ivicu Karlovca između rijeke Mrežnice i Kupe (s. Dubovac zaključno).

Zona dejstva: desno rijeka Mrežnica a lijevo rijeka Dobra.

Naročito težiti da se u toku dejstva ovlada prelazima preko rijeke Dobre kod s. Toplice Lešće, s. Lipa s. Novi Grad i prelazima na rijeci Mrežnici kojima treba da ovladaju djelovi IV div.

Na rijeci Dobra održavati vezu sa jedinicama IV Korpusa kojima sadejstvovati i po potrebi na pogodnim mjestima forsirati rijeku Dobru u cilju dejstva u lijevi bok i pozadinu neprijateljskih snaga pred frontom IV Korpusa.

3. — **IV korpus**

Komandant —
potpukovnik,

M.filoš] Sumonja.
VII div.

XXXIV div. (bez
jedne brig.).

Korpusna artiljerija
bez 4 mehanizovana
topa 105 mm i 3 me-
hanizovana topa
105 mm).

3. — Sa jedinicama VII div. produžava napad između rijeka Dobre i Kupe opštim pravcem s. Bosiljevo — s. Netretić, sa težištem napada na lijevom krilu. Dvije brigade XXXIV div. iz doline rijeke Mrežnice i sa lijeve obale rijeke Korane prebaciti odmah na odsjek rijeka Dobra — Kupa, koje angažovati u borbu prema potrebi i njihovom pristizanju.

Zadatak: presjeći neprijateljsku odstupnicu od Karlovca za Metliku koja vodi preko s. Netretić i s. Ozalj. U tom cilju što prije ovladati s. Netretić, a potom sa glavninom snaga izbiti na liniju s. Gornje Pokupje — s. Zorkovac — s. Ozalj. Sa najpotrebnijim djelovima, po ovladavanju s. Netretić, težiti da se forsira rijeka Dobra u rejonu s. Donje Stative i izbije na rijeku Kupu od sela Dubovac do s. Donji Priselci zaključno.

Zona dejstva: desno Dobra a lijevo rijeka Kupa.

U toku dejstva održavati tijesnu vezu na rijeci Dobri sa jedinicama III div. a na lijevoj obali rijeke Kupe uhvatiti vezu sa jedinicama Jugoslovenske armije koje se nalaze u rejonu Črnomelja i Metlike.

Naročito težiti da se sadejstvuje jedinicama III div. i ovlada prelazima preko rijeke Dobre kod sela Toplice Lešće, s. Lipa, s. Novi Grad i s. Donje Stative (mostom). Preduzeti sve mjere da se spasu mostovi na rijeci Kupa kod s. Zorkovac i s. Kurilovec.

Sadanju desnokrilnu brigadu XXXIV div. ostaviti na desnoj obali rijeke Korane sa zadatkom likvidacije neprijateljskih uporišta na desnoj obali rijeke Korane u rejonu s. Donji Skrad i pritiska na neprijateljska uporišta: željeznička stanica Skakavac, s. Gornja Trebinja, s. Knež Gorica, s. Vukmanić i kota 248 (Macuti). Ova brigada, pored redovnih veza koje održava sa svojom divizijom, održavaće vezu sa nama preko najbližih joj jedinica IV divi-

zije, i podnosiće nam izvještaje o situaciji i njenom radu.

4. — X divizija
Komandant —
pukovnik,
Vojo Todorović,
3 pješadijske brig.
1 artilj. divizion.

4. — Obrazuje armisku rezervu u rejonu Slunja. Na toj prostoriji biće spremna da se za najkraće vrijeme krene pravcem koji ćemo naknadno odrediti.

Usmeno u 19 č. naređeno: da 30 o. m. krene na prostoriji Tušilović — Rijeka sa zadatkom čišćenja uporišta između Korane i Kupe.⁹

5. — Armiska artiljerija

Komandant —
major,

Dušan Sekulić.

a) *Motorizovana*

grupa:

1 div. haubica i 1
div. p.a. topova (oba
iz artiljerijske brig,
biv. II Korpusa).
Ukupno 20 oruđa.

a) Postaviće se na prostoriji s. Donje Dubrave (južna ivica) — s. Vučelić — s. Potok — s. Zatezale.

Zadatak: dejstvo protiv neprijateljske artiljerije ispred fronta IV i III div., kao i ispred desnog krila IV Korpusa (u zahvatu dometa oruđa). Po potrebi ojačava dejstvo artiljerije za neposredno potpomaganje IV i III div.

b) *Mehanizovana*

grupa:

4 mehanizovana
topa 105 mm.
3 mehanizovana
topa 75 mm.
Ukupno 7 oruđa.
(Svi iz IV Korpusa).

b) Odmah će se prebaciti iz rejona Slunja i Oštarije, gdje obrazuje artiljerijsku rezervu.

6. — Veze:

a) Radio-veze održavaće se po planu koji će razraditi Odjeljenje za veze ovoga Štaba:¹¹

b) Telefonske veze:

- glavna osa veze Ogulin — Karlovac;
- pomoćna osa veze Ogulin — Primišlje Slunj;
- glavni centar veze Ogulin;
- istaknuti centar veze s. Trošmarija;
- pomoćni centar veze s. Primišlje.

⁹ Taj odjeljak je napisan olovkom.

¹⁰ Tako je izostavljeno i u originalu.

¹¹ Vidi dok. br. 74.

Za istaknuti centar veze vezaće se Štab III divizije i Štab IV Korpusa.

Štab IV divizije postaviće svoju centralu u s. Primišlje, koja će obrazovati pomoćni centar ovoga štaba, za koju će se vezati IV i X divizija.

Komandant Armiske artiljerije vezaće se za glavni centar veze, a sa pojedinim grupama uspostaviti zasebne artiljerijske veze.

v) Kurirske veze: sa ovim Štabom održavati kurirsku vezu najbržim sredstvom (prvenstveno motociklistima).

7. — Izvještaji:

Sve neposredno potčinjene jedinice podnosiće nam redovno kratke izvještaje o situaciji i dotadanjem rezultatu borbe svakog dana u 6, 10, 14, 18 i 22 časa, počev od 30 aprila ov. god. — radio-putem.

Telefonske izvještaje podnositi nam svaka dva časa počev od 30 ov. mj. i to:

- IV divizija u 0.30, 2.30, 4.30 itd.
- III „ u 1.00, 3.00, 5.00 itd.
- IV Korpus u 1.30, 3.30, 5.30 itd.
- za brigadu IV Korpusa na desnoj obali Korane izvještavaće nas Štab IV divizije redovno sa izvještajima koje on podnosi za svoju diviziju.

Pismene operativne izvještaje dostavljati nam redovno svakog dana za taj dan najdalje do 23 časa.¹² Uz izvještaje priključiti skicu rasporeda jedinica u momentu pisanja izvještaja.

8. — Sanitetska služba:

Sanitetsko odjeljenje IV Korpusa odmah će formirati armisku bolnicu u Ogulinu od 700 kreveta. U isto vrijeme obrazovaće stanicu za prihvatanje ranjenika u s. Primišlju.

Sve jedinice vršiće evakuaciju ranjenika u bolnicu u Ogulin, sem jedinica istočno od rijeke Mrežnice, koje će svoje ranjenike upućivati na prihvatnu stanicu u s. Primišlje.

9. — Komunikacijski pravci:

- II Armije: Senj — Ogulin i Bihać — Slunj — Ogulin.
- IV divizije: Ogulin — Primišlje — Poloj — Sića.
- III divizije: Osrnlin — Tounj — Generalski Stol.
- IV Korpusa: Ogulin — Trošmarija — s. Bosiljevo.
- X divizije: Ogulin — Slunj.

¹² Vidi dok. br. 98, 100, 102, 104, 105, 106, 107, 110, 111 d 113.

Do uspostavljanja armiske baze u Ofulinu i baziranja na Senj, sve jedinice baziraće na dosadanje baze i koristiće najkraće komunikacijske pravce.

10. — Prilog: obaveštajni podatci o neprijatelju.¹³

Prijem zapovijesti pismeno potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POMOĆNIK KOMANDANTA

general-major

Radovan Vukanović

KOMANDANT

general-lajtnant,

Koča A. Popović

M. P.

Dostavljeno: III, IV, X diviziji i IV Korpusu, Komandi Artiljerije II A.

BR. 74

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 29. APRILA 1945.
ZA ORGANIZACIJU VEZA NA PROSTORIJI OGULIN,
KARLOVAC¹**

Dodatak Op. zapovesti.

Z A P O V E S T Z A V E Z U

Sekcija po operativnoj zapovijesti.

Veza Armije prema Op. zapovesti,² koja će se održavati po sledećem:

Za načelnika
odeljenja,
Kapetan,

1) Glavna osa veze Ogulin, Karlovac. Pomoćna osa veze Ogulin, Primišlje, Slunj.

2) Glavni centar veze Armije Ogulin. Istaknuti centar veze Trošmarija.

¹³ Vidi Arhiv VII, reg. br. 58—8, k. 273A.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 20—1, k. 272.

² Vidi dok. br. 73.

a) *Telefonska veza*

I. Stab IV. Korpusa (C. V.) uspostaviti će vezu sa istaknutim centrom veze Armije.

II. C. V. III. Divizije uspostaviti će vezu sa istaknutim centrom veze Armije.

III. C. V. IV. Divizije uspostaviti će jednu telefonsku centralu u s. Primišlju kod raskrsnice puteva, i odatle odvući liniju za glavni centar veze Divizije.

IV. C. V. Divizije uspostaviće vezu sa pomoćnim C. V. Armije Primišlje, Slunj.

b) *Radio veza*

I. Stab IV. Korpusa. Održavaće noćnu vezu sa Štabom Armije i to: u 20.00, 22.00, 24.00, 02.00, 04.00 i 06.00. časova.

Dnevna veza ostaje redovna, u slučaju potrebe dati QRX.

II. III. Divizija. Održavaće vezu sa Štabom Armije i to: u 17.30, 19.30, 21.30, 23.30, 01.30, 03.30, 05.30 časova. Dnevna veza ostaje ista.

III. IV. Divizija. Održavaće noćnu vezu sa Štabom Armije i to: u 19.00, 21.00, 23.00, 01.00, 03.00, 05.00, 07.00 časova.

Dnevna veza ostaje ista.

IV. X. Divizija. Održavaće noćnu vezu sa Štabom Armije i to: u 20.30, 22.30, 00.30, 02.30, 04.30, 05.30 časova. Dnevna veza ostaje ista.

Talasna dužina ostaje ista kod IV. Korpusa i X. Divizije.

c) *Talasna dužina*

III. Divizija radi na talasu 4000 khz.

Armija na talasu 3975 khz.

IV. Divizija radiće na talasu 3910 khz. Armija ostaje na istom talasu.

V. Armiska artilerija. Stab Artilerije uspostaviti će telefonsku vezu sa Glavnim C. V. Armije u Ogulinu.

d) *Kuriri*

Štabovi jedinica odrediće kurire na motor-biciklu koji će održavati vezu sa Glavnim centrom veze Armije.

Komandir čete za vezu Armije odrediće 3 kurira sa motor-biciklima koji će održavati vezu sa jedinicama.

e) *Imena i nadimci stanica*

G. C. V. Armije »Durmitor«

I. C. V. „ »Sokol«

IV. Korpus »Zadar«

III. Divizija »Olovo«

IV. „ »Cetinje«

X. Divizija »Maglić«

Napomena:

Ukidaju se svi pozadinski telefoni koji su uspostavljeni na pravcu Glavne ose veze, Pomoćne ose veze i Istaknutog C. V. Arm.

Linija ulazi u Operativnu zonu. O svim nastalim greškama na toku glavnog i pomoćnog pravca veze odmah izveštavati Odeljenje za vezu.

Svakog jutra i večeri podnositi telefonskim putem izveštaj o stanju linija i veza ovom odeljenju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za načelnika Odeljenja
kapetan,
Bulat Savo

Zastupa načelnika štaba
potpukovnik,
Kad. Đ. Đurić

M. P.

BR. 75

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. ARTILJERIJSKE BRIGADE OD 29. APRILA 1945. ŠTABU 23. DIVIZIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVIMA ARTILJERIJE U REJONU DOBOJA¹

U²

O. broj 181
29 aprila 1945 god.

Dostavlja se
petnaestodnevni izveštaj
operaciski.

»S«

Prema postojećem naređenju dostavlja se petnaestodnevni operaciski izveštaj za vreme od 13 do 28 aprila 1945 god.

13 april 1945 god.

Podaci o neprijatelju:³ Ciganište (k. 566) — Spomenik — potok koji ide kroz Stanić Rijeku — Kardaši — Komarevac.

Podaci o sopstvenim snagama: Šikarac — Hrkoje (k. 476) i (k. 299).

Raspored delova »U«: Bez promene, sem U-2-2 što se nalazi u očekujućem položaju kod Stjepan Polja.

Operacije: U-2-3 vršio je korekturu na neprijateljske artileriske položaje kod Doboja. L-183-III⁴ tukao je neprijateljske ciljeve na k. 288, kao i željezničku raskrsnicu severno od Doboja. U-1-1 sa dva oruđa na položaju Stolice tukao je neprijateljska mitraljeska gnezda i bunkere na Spomeniku. U-4-2 dejstvovao je na Spomenik, gde je primećena veća neprijateljska grupacija. Dejstvo je bilo dobro, pogodena su dva bunkera, iz kojih je posle prekida vatre osmotreno da se izvlače neprijateljski mrtvi i ranjeni vojnici. Ostali delovi »U« nisu dejstvovali.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—7, k. 1070.

² Oznaka 2. artiljerijske brigade bila je U-. Divizioni i baterije imali su oznake arapskim brojevima; na primjer. U-2-2 je 2. baterija 2. divizionu 2. artiljerijske brigade (divizioni su, kao i baterije, imali oznake od 1 do 3).

³ O neprijatelju u rejonu Doboja vidi dok. br. 38, 47, 48, 52 i 54.

⁴ Riječ je o 3. bateriji 3. divizionu artiljerijske brigade 45. divizije JA (vidi u Arhivu VII, reg. br. 23—6, k. 1334).

14 april 1945 god.

Podaci o neprijatelju: Ciganište (k. 566) — Spomenik — Stanič Rijeka — Kardaši — Komarevac.

Podaci o sopstvenim snagama: Šikarac (K. 508) — Hrkoje (k. 476) — Habibovići — k. 299 i južno dalje preko reke Spreče.

Raspored delova »U«: U-1-2 postavljen je i to jedna polovina desno pored komunikacije Klokotnica — Doboj, iznad vodenice na r. Spreči, na razmaku od po 200 m 1/4 od 1/4. Jedna četvrtina pored same komunikacije Klokotnica — Doboj na 300 m pozadi osnovne škole, a jedna četvrtina s leve strane puta škola — zaseok Karići na bezimenoj kosi, udaljena od škole na 400 metara.

U-2-1 nalazi se u sastavu Prenja. U-2-2 još uvek u očekujućem položaju kod Stjepan Polja, a U-2-3 nalazi se na 500 m ispred škole u Klokotnici u pravcu Doboja.

U-4-1 na položaju od k. 151 za 200 m, a U-4-2 istočno od k. 508 za 500 m. L-183-III nije više u sastavu U.

Delovi »U« danas nisu dejstvovali.

15 april 1945 god.

Podaci o neprijatelju: Ciganište (k. 566) — Spomenik — Stanič Rijeka — Hasakići — Kardaši — Komarevac.

Podaci o sopstvenim snagama: Šikarac (k. 508) — Hrkoje (k. 476) — Habibovići — k. 299 i južno dalje preko r. Spreče.

Raspored delova »U«: jedna polovina U-1-2 ostaje i dalje na starom mestu pored komunikacije Klokotnica — Doboj, na mestu gde je r. Spreča dospela do drumu, a jedna polovina postavljena je na k. 299 radi potpomaganja jedinice »V«, a sada »C«. U-1-1 nalazi se na prostoriji levo od sela Rijeka pored komunikacije Gračanica — Bušletić i to jedna polovina, druga polovina ostavljena je na istoj komunikaciji ispod s. Poturice, desno k. 360.

U-2-1 nalazi se u sastavu »N«, na položaju Kamenak (k. 323), U-2-2 u očekujućem položaju kod s. Stjepan Polja, a U-2-3 na položaju levo pored komunikacije Klokotnica — Doboj za 500 m ispred škole u Klokotnici. U-4-1 na položaju južno od k. 151 za 200 m, od danas u sastavu i pod komandom U-2. U-4-2 istočno od k. 508 za 500 m.

Operacije: U-2-3 vršio je korekturu na čuku Baranovac i na bezimenu kotu južno od Begove Kuće, a U-4-1 vršio je korekturu na Baranovac i na bezimenu čuku jugoistočno od Baranovca. U-4-2 otvara u toku dana u dva maha vatru na Ciganište. U-2-1 danas po podne vršio korekturu na k. 277. Delovi U-1 nisu dejstvovali.

U štab U-2 pale su danas 4 neprijateljske granate i ranile samo 2 konja.

16 aprila 1945 god.

Podaci o neprijatelju: Ciganište (k. 566) — Spomenik — s. Hodžići — Begova Kuća — Komarevac, pa dalje na levoj obali r. Spreče: Glavica (k. 283) — Selište — Vrtlići — Kameničko brdo — k. 330 — k. 306 — Kardovac.

Podaci o sopstvenim snagama: Šikarac (k. 508) — Hrkoje (k. 476) — Habibovići — k. 299 i južno dalje preko r. Spreče.

Raspored delova »U«: U-1-1 na istom položaju kao 15 o.m. U-4-2 na položaju istočno od k. 508 za 500 m. U-1-2 sa jednom polovinom na komunikaciji Klokotnica — Doboj gde reka Spreča dopire do drumu, a druga polovina postavljena je na k. 299 radi potpomaganja jedinice »C«. Jedna polovina U-2-3 izbačena je na k. 508, za neposredno gađanje na Spomenik, pomaže jedinicu Prenj, i pod komandom je U-4. Jedna polovina U-2-3 i U-2-2 na položaju je na 500 m ispred škole u Klokotnici u pravcu Doboja. U-4-1 na položaju južno od k. 151 za 200 m, a U-2-1 nalazi se u sastavu »N« na položaju Kamenak (k. 323).

Operacije: U-4-2 otvarala je vatru na Ciganište (k. 566) i Spomenik, u cilju pripremanja juriša naše pešadije.

U-1-2 na položaju na k. 299 15 o.m. u 18,30 h otvorio je vatru na Spomenik, bezimeni čuvik jugozapadno od Spomenika i Begovu Kuću, a u 6 h, po naređenju C-1, otvorio je vatru na neprijateljska uporišta, potpomažući našu pešadiju do izbijanja na položaje: bezimeni čuvik severno do s. Gavrići — Begova Kuća — s. Kardaši.

U-2-3 i U-4-1 vršio je kratku artiljerijsku pripremu napada na Baranovac, a U-2-3 dejstvovao je još na Spomenik i ponova na Baranovac, a u 17,30 h pripremio je juriš jedinica »C« na položaj Glavica uspešno sa 76 granata.

17 april 1945. god. do 21 aprila 1945 god.

Podaci o neprijatelju: Ciganište (k. 566) — Spomenik — s. Hodžići — Begova Kuća — Komarevac, sa linije tih položaja prešao u odstupanje, napustivši položaj noću 16/17 o.m., u pravcu Doboja i prešao na levu obalu r. Bosne. Po prelasku r. Bosne povlačenje neprijatelja se sve više i više ubrzava i prelazi u begstvo sve do Dervente, gde isti daje jak otpor. Po zauzimanju Dervente pa do položaja ispred Bosanskog Broda neprijatelj se povlačio bez borbe do Bosanskog Broda, gde pruža jak otpor štiteći prelaz svojih trupa preko reke Save.

Podaci o sopstvenim trupama: naše trupe u stalnom nadiiranju od gore nomenutih noložaja ispred Doboja pa sve do položaja ispred Dervente. Po zauzimanju Dervente nastavlja se gonjenje neprijatelja sve do ispred Bosanskog Broda.

Operacije: jedinice U- stižu 17 o.m. oko 19 h na r. Bosnu kod ušća r. Spreče. U toku noći 17/18 o.m. vršeno je neprekidno

prebacivanje jedinica U preko r. Bosne skelom. Prebacivanje je završeno 18 o.m. u 14 h, izuzev jednog većeg dela štaba U, baterije U i pozadine U. Delovi štaba U i baterije U prešli su r. Bosnu 19 o.m. u 19 h, dok se pozadina U prebacila u toku 20 o. m.

Sve jedinice U u toku 18/19 i 20 o.m. u pokretu prema Doboju, Derventi i Bos. Brodu. Ispred Bos. Broda vrše posedanje položaja i to: U-1 na položaj ivice s. Lug (Otočak), U-1-1 postavlja se na drumu Bos. Brod — Liješće sa zadatkom dejstva na istu komunikaciju. U-4 na prostorijsku k. 90 i sela Otočak. U-1-2 iz grupe U-4 noću između 20/21 o.m. dejstvovao na neprijateljsku kolonu koja se povlačila iz Slavenskog Broda, po traženju Triglava.

20 o.m. u 7 h, po traženju Durmitora, U-4-1 otvorio je vatru na raskrsnicu puteva Gornje Kolibe — Bos. Brod — Liješće. A u 18 h U-1-1, po traženju od Durmitora, menja položaj i to u pravcu s. Kričanovo sa zadatkom da se likvidiraju bunker i opkoljenih Nemaca na severnoj ivici sela.

22 april 1945 god.

Podaci o neprijatelju: neprijatelj u odstupanju prema zapadu, severno od reke Save.

Podaci o našim trupama: Jedinice S na odmoru.⁵

Raspored jedinica U: U na prostoru s. Otočak u borbenom rasporedu.

Operacije i rad: po naređenju A U-1-2 otišao u sastav 45 divizije, u s. Bos. Kobaš. U-2, U-2-1, U-2-2 i U-4-2 u sastav 25 divizije. Navedene jedinice krenule dana 22 o.m. u 4 h u određene sastave. U toku dana, sem gornjeg, nikakvih operacija nije bilo.

23 i 24 april 1945 god.

Podaci o neprijatelju: nepoznati.

Podaci o sopstvenim trupama: Svi delovi jedinice »S« vrše nastupni marš pravcem: Bos. Brod — s. Otočak — Derventa — s. Ilova — Šereg — Prnjavor — Hrvanci.

Operacije i rad: 22 aprila t.g. svi delovi U dobivaju naređenje (avizo-zapovest) za pokret pravac Derventa. 23 o.m. u 8,15 h svi delovi U kreću u pravcu Dervente, gde stižu oko 12 h. Zbog porušenog mosta na reci Ukrini prebacivanje trupa, a naročito vozova i komore ide vrlo sporo te delovi U počinju sa prebacivanjem u 19 h, bez ikakvih naročitih smetnji svi se delovi prebacuju preko mosta do 22,45 h. Po izvršenom prebacivanju preko reke Ukrine kreće se odmah dalje pravcem s. Šereg — Ilova, gde se stiže 24 aprila u 7 h ujutru. O 7—12 h

⁵ Vidi Arhiv VII, reg. br. 5—4, k. 271.

odmor u s. Ilovi. U 12 h istog dana delovi U vrše pokret pravcem Prnjavor — s. Hrvačani, gde čelo kolone stiže u 23,45 h.

25 i 26 april 1945 god.

Podaci o neprijatelju: nepoznati.

Podaci o sopstvenim trupama: svi delovi jedinice »S« produžavaju nastupni marš pravcem: Hrvačani — Klašnice — Trn — Banja Luka.

Operacije: 25 o.m. do 12 h jedinice U nalaze se na odmoru i vrše pripreme za dalji pokret u s. Hrvačani. Tačno u 12 h kreće prvi ešelon, koji se sastoji iz borbenih delova U, pravcem Klašnica — Trn. Za njim kreće i drugi ešelon, koji se sastoji iz štaba baterije i pozadine U, istim pravcem. Po prelasku preko mosta na reci Vrbasu kod Klašnica čelo kolone stiže u s. Trn oko 17,30 h, gde se smešta po određenom rasporedu na prenoćište.

26 o. m., po dobivenom naređenju od »S« O. br. 232 za ukrcavanje u voz na željezničkoj stanici Banja Luka — predgrađe, radi daljeg izvršenja pokreta ka Prijedoru i Bos. Novom, svi delovi U, osim delova pozadine, kreću u 9 h za Banja Luku i stižu u istu u 12 h. Usled toga što nije mogla da se formira kompozicija, delovi U raspoređeni su na odmor i prenoćište u Banjalučkom polju, gde se ostalo u očekivanju pokreta 26 o. m. celo popodne i 26/27 preko noći. Delovi pozadine U krenuli su peške pravcem Prijedora do sela Svodna.

27 i 28 april 1945 god.

Podaci o neprijatelju: nepoznati.

Podaci o sopstvenim trupama: svi delovi jedinica »S« nalaze se u pokretu pravcem Banja Luka — Prijedor — Bos. Novi.

Operacije i rad: na dan 27 o. m. delovi U nalaze se na Banjalučkom polju u očekivanju daljeg pokreta. U 14 časova dobiva se naređenje za pokret vozom pravcem Prijedor — Bos. Novi. Stavljeno na raspoloženje svega 8 vagona te se u kompoziciju ukrcava samo prvi ešelon sastavljen od U-1-1, U-2 i U-2-2. Ešelon je ukrcan u 17 časova i isti odmah kreće gore označenim pravcem. Sa prvim ešelonom kreće 245 a i 246. Ostali delovi U ostaju i dalje u Banja Luci, čekajući formiranje kompozicije.

28 o. m. u 6 h svi ostali delovi U vrše ukrcavanje u voz i isti kreće u 8,15 h za Prijedor. Po dolasku u s. Svodno oko 17,30 h cela kolona na čelu sa U-4 kreće pravcem s. Gornje Vodičevo na položaj ali se usled promenjene situacije vraća u selo Svodno na prenoćište. U-1-2 u sastavu 45 divizije a U-2-1 u sastavu 25 divizije, dok je U-3 privremeno pod komandom štaba III artiljerijske brigade u operativnom pogledu.

Političko i moralno stanje:

Kod boraca je vrlo dobro. Zdravstveno stanje također je dobro, samo se zapaža izvestan stepen premorenosti i uboja kod boraca usled dugog i napornog pokreta, kao i slabog stanja obuće.

Ishrana kod boraca uglavnom dobra ali jednolična, primećuje se nedostatak masti i zejtina.

Ishrana konja jedva zadovoljavajuća, često puta i nedovoljna usled nedostatka hrane na terenu kao i nedovoljnog dotura iz pozadine.

Prilog: Pregled gubitaka.⁶

S. F. — S. N.!

Za U-247,
Rad.⁷ S. Ignjatović

BR. 76

ZAPOVIJEST ŠTABA 3. DIVIZIJE JA OD 29. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA PRE- MA KARLOVCU¹

STAB III DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Op. br. 34
29 april 1945 god.
u 1 čas

ŠTABOVIMA SVIH BRIGADA

Stavljamo van snage našu zapovijest Op. br. 33 od juče.²
Prema najnovijem zadatku³ divizija dejstvuje prema Karlovcu i danas treba da uhvati kontakt sa neprijateljem na ot-sjeku između rijeke Dobre i Mrežnice.⁴

⁶ Prema navedenom pregledu, 2. artiljerijska brigada je u tom pe-riodu imala 6 ranjenih — 2 oficira i 4 borca (vidi Arhiv VII, reg. br. 4—3/7, k. 1070).

⁷ Radivoje

¹ Prepis originala (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 34—1, k. 756.

² Vidi Arhiv VII, reg. br. 32—1. k. 756.

³ Vidi dok. br. 73.

⁴ Vidi dok. br. 72, objašnjenje br. 7.

Za izvršenje prednjeg

N A R E Đ U J E M O :

- 1. — V Proleterska crnogorska brigada** izvršiće pokret jutros u 3 časa, pravcem Oštarije — Tounj i dalje komunikacijom Tounj — Karlovac do hvatanja kontakta sa neprijateljem, koji na ovom pravcu drži liniju: Špehari — Lešće — Generalski Stol — Katići — Svojić. Imati na umu podatke o neprijatelju, koje smo dali u našoj zapovijesti Op. br. 33.

Po hvatanju dodira sa neprijateljem brigadu zadržati i postaviti tako da se može tokom sutrašnjeg dana razviti za borbu na otcjeku između rečice Glečernice⁵ do Mrežnice.

2. — **VII Crnogorska omladinska brigada** ostaje na dosadašnjoj prostoriji do daljih naređenja.

3. — IX **Crnogorska udarna brigada** postaviće se na prostorijski između rijeke Dobre i Glečernice⁶ i uhvatiti dodir sa neprijateljem, smjenjujući na ovoj prostorijski jedinice VII divizije. Desno se povezati sa lijevom krilom V brigade.

4. — Jedinice određene za hlađanje kontakta sa neprijateljem moraju najsavjesnije ispitati neprijateljske položaje i do detalja izvidjeti svoje odsjeke, jer početak napada na Karlovac je predviđen za 30. ov. mj. Sve podatke o neprijatelju što prije nam dostaviti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

M. P. Za štab
načelnik, p. pukovnik
Niko Jovičević

Da je prepis veran originalu tvrdi:

Šef operativ, otseka kapetan⁷

ŠTAB

III. DIVIZIJE II. JUG. ARMIJE

Operativni otdjel

Broj 58

Dana 1. jula 1946. god.

⁵ i ⁶ Treba: Globornice.

⁷ Dopisano olovkom.

BR. 77

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 30. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA 3. I 34. DIVIZIJE ZA OVLAĐAVANJE REJO-
NIMA NETRETICA I DONJIH STATIVA¹**

STAB II ARMIJE
— OPERATIVNO ODJELJENJE —
Broj službeno
30 april 1945 g.

Š T A B U

VII divizija IV Korpusa, koja se nalazila i dejstvovala na sektoru između rijeka Dobre i Kupe, u toku noći 29/30 ov. mj. izvučena je i odmah upućena u sastavu IV Armije.² XXXIV divizija istog Korpusa rokirana je odmah u lijevo i preuzela dosadašnji zadatak VII divizije.

U vezi toga:

1. — XXXIV divizija IV Korpusa³ produžiće odmah energično dejstvo opštim pravcem: Vukova Gorica — s. Netretić — s. Ozalj sa ciljem da izbije što prije na raskrsnici Netretić i ovlada istom.

2. — III divizija odmah po ovlađivanju sa Generalskim Stolom prebaciće jednu brigadu na lijevu obalu Dobre, koja će nastaviti nadiranje lijevom obalom ka Karlovcu zahvatajući komunikaciju sa ciljem da što prije izbije i ovlada s. D. Stativ.⁴ Po prelasku na lijevu obalu povezati se u lijevo sa jedinicama XXXIV div.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

	ZA ŠTAB
	KOMANDANT
M. P.	general-lajtnant,
	Koča. A. Popović

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 21—1, k. 272.

² Prema naređenju koje je 30. aprila 1945, preko Glavnoga štaba Hrvatske, izdao Generalštab JA (vidi knjigu depeša 2. armije, Arhiv VII, reg. br. 4/237—1, k. 42).

³ Vidi dok. br. 110.

⁴ Vidi Arhiv VII, reg. br. 17—2, k. 756.

BR. 78

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 23. DIVIZIJE OD 30. APRILA 1945.
ŠTABU 2. ARMIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVI-
MA DIVIZIJE U REJONIMA BOSANSKOG BRODA, DER-
VENTE I BOSANSKOG NOVOG¹**

S
Op. Br. 246
30 aprila 1945 g.
Položaj

**Petnaestodnevni operativni izveštaj
od 15 do 30-IV 1945 g.**

A — Op.

16-IV-1945 god.

Nemci sa manjim brojem ustaša posedaju i brane položaj usamljena crkva severozapadno od s. Tovire — k. 343 — k. 416 — Ciganište (566) — Spomenik — k. 506 — Komarevac.²

S je sa sva tri dela u prvoj liniji i to:

J-³ na desnom krilu na otseku od k. 257 — k. 364 — k. 343.

O-⁴ na centru od k. 416 zaključno — Ciganište — Spomenik — do Riječana isključno.

V-⁵ na levom krilu rasporeda od Riječana zaključno do Hrkoja zaključno.

Desno nismo imali vezu sa našim delovima, dok se levo krilo naslanjalo na jedinice C.⁶

Naše jedinice nastavile su borbu započetu prethodnog dana za likvidaciju neprijateljskih položaja na desnoj obali r. Bosne, i to:

J- je svojim delom, koji se je nalazio severno od s. Bušletić podišao neprijatelju uzduž komunikacije kod usamljene crkve, ma da je ova otporna tačka bila organizovana za odbranu sa svih strana uspeo je obuhvatnim

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—2, k. 1069.

² U rejonu Doboja nalazili su se 7. SS dobrovoljačka divizija »Princ Eugen«, 12. i 15. ustaško-domobranska divizija i dijelovi 16. ustaškog stajalećeg zdruga (vidi dok. br. 38, 47, 52 i 54).

³ Četrnaesta brigada

⁴ Deveta brigada

⁵ Sedma brigada

⁶ Dvadeset osma divizija

napadom da je likvidira. Zatim je svojim desnim krilom produžio pritisak uzduž komunikacije, potiskujući neprijatelja i likvidirajući uporište u visini s. Pranjковиći. Pred samo veće otpočeo je koncentričan napad na neprijatelja sa severne, istočne i jugoistočne strane na Golo Brdo oko s. Grabske i k. 278.

Neprijatelj je celog dana odolevao napadu zahvaljujući topografskoj jačini položaja, ali uveče posle artiljerijske pripreme nije mogao da se održi pred koncentričnim napadom J- i oko 20 časova ovo je uporište bilo likvidirano.

O- i V- produžili su napade od prošlog dana za likvidaciju neprijatelja na oteku Ciganište — Spomenik. Ovaj deo svoga položaja neprijatelj je naročito dobro organizovao za odbranu i ogorčeno branio. U toku dana uspevali su ovi naši delovi da izbiju do pod samu kotu i zauzimali prednje rovove, pa čak i da zbacе neprijatelja sa same kote, ali je ovaj preduzimao povratne napade i uspevao da povрати izvestan broj rovova, našta su opet sledovali ponovni napadi naših delova. Obzirom da je ovaj položaj neprijatelj organizovao po dubini, borba se vodila za svaki rov i za svako pojedino mitraljesko гнездо. Da bi održao svoje položaje neprijatelj je u toku dana dovlačio pojačanja. Oko 20 časova ovoga dana uspeli su naši delovi, posle borbe od 30 časova i izvršene artiljerijske pripreme da izbacе neprijatelja prvo sa dela položaja kod raskrsnice, potom je zauzeto Ciganište⁷ (566), a potom i sam Spomenik, posle čega je neprijatelj samo svremena na vreme davao na pojedinim mestima otpora.

Završetkom ove borbe likvidirani su i poslednji ostaci okupatora i njegovih pomagača u Istočnoj Bosni.

Neprijatelj je imao 164 mrtva, 296 ranjenih i 251 zarobljenog, dok smo mi imali 94 poginula i 264 ranjena.

Zaplenjeno je: 1 radiostanica, 10 puškomitraljeza, 205 pušaka, 11 »Šmajsera«, 12 pištolja, 29 mina za bacač i nešto ostale spreme — logorske i odećne.

17-IV-1945 god.

Po likvidaciji neprijateljskog fronta Tovira — Ciganište — Komarevac naše jedinice su produžile gonjenje i u toku noći grupisale svoje delove i to:

O- na prostoriји s. Osečani,

J- na prostoriји s. Bušletić, a

V- na prostoriји s. Kostajnica.

⁷ U ovoj borbi naročito su se istakle jedinice 9. brigade ove divizije te je naredbom Štaba divizije pohvaljen njen 2. bataljon (Arhiv VII, reg. br. 13—5, k. 1069).

Sve su jedinice preduzele ispitivanje toka r. Bosne, radi izbora mesta prelaza i prikupljanja materijala za prelaz.

U toku dana pojedini delovi J- izvršili su nasilan prelaz preko reke uprkos odbrane ove od strane neprijatelja.

I- S nalazio se je u Gračanici.

L- S nalazio se je u s. Rijeka, a

S u s. Sjenina.

18-IV-1945 god.

Po prelasku naših snaga preko r. Bosne, neprijatelj⁸ je davao slab otpor povlačeći naglo svoje delove pravcem Derventa — Brod.

U toku dana do 23 časa naše jedinice stigle su do linije Kukavica — k. 228 — k. 150 — k. 216 — k. 180 — Zirovina gde je vođena borba, koja je produžena i idućeg dana.

Pozadnji delovi vršili su u toku dana prevoženje preko reke Bosne.

19-IV-1945 god.

Delovi nemačke »Princ Eugen« divizije,⁹ ustaše¹⁰ i domobrani¹¹ u ukupnoj jačini oko 1500 vojnika povlače se ka Derventi pred kojom su na oko 2 km. organizovali nove položaje.

Naše jedinice gonile su neprijatelja i to:

O- pravcem Kotorsko — Brezičko groblje.

J- pravcem glavna komunikacija Kotorsko — Počivaljka — Derventa.

V- je prikupljen na prostoriji Kotorsko — Sešlije.

U- i ostali delovi nisu ni ovog dana prebačeni preko r. Bosne i ako je vršen prelaz i kod Doboja i Bušletića.

Već u toku noći 18/19 o. m. naše su jedinice, nailazeći na sve jači otpor neposredno ispred Dervente — južno i jugoistočno, morale kratko vreme zastati u svome nadiranju, prikupiti se i urediti, a u isto vreme, pošto je neprijateljski otpor bio najjači južno od Dervente, a u

⁸ Riječ je o njemačkom 21. planinskom AK koji se povlačio prema B. Brodu (vidi dok. br. 59).

⁹ U noći 16/17. aprila 1945. komandu nad mostobranom u rejonu Doboja od njemačkog 21. planinskog AK, koji je dobio zadatak da se prebaci u rejon Zagreba, preuzeo je 34. armijski korpus (vidi dnevnik majora Berna, Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6, str. 119—122).

¹⁰ U pitanju su dijelovi 16. ustaškog stajaćeg zdruga (vidi dok. br. 38, objašnjenje br. 3 i 4).

¹¹ Riječ je o dijelovima 9. i 17. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 52, objašnjenje br. 4).

cilju što brže i lakše likvidacije njegovih položaja forsi-
rano je više desno krilo sa težnjom, da se Derventa obu-
hvati sa severoistočne strane. U toku noći 18/19 oko 3 ča-
sa ubačena je u međuprostor J- i O- polovina V- uzduž
komunikacije Brezičko Groblje — Harambašići. Od 3 ča-
sa naše su jedinice počele vršiti snažan pritisak na ne-
prijatelja,¹² koji je u svitanje užurbano napustio Der-
ventu otstupajući u pravcu Dubočca. Rano ujutru delovi
J- i O- ušli su u Derventu i po zapovesti S produžile
nastupanje u pravcu Bos. Broda, no stim što je J zame-
njen u prvoj liniji od strane V.-

V- je nastupao duž komunikacije Derventa — Lu-
žani — Gornja Močila — Brod, a O- desno od ovog
pravca Derventa — Zeravac — Kolibe — Donja Močila.

J- kao rezerva i bočna zaštita prema Dobroj Vodi,
prikupilo se je na prostoriji MulabegoVi — Zeravac.

U-¹³ je u pokretu.

S- u s. Lužanima, L-S i I-S u pokretu od Doboja
ka Lužanima.

U toku ove borbe neprijatelj je imao sledeće gubitke:
14 Nemaca i 5 ustaša ubijeno, dok broj ranjenika nije
tačno utvrđen, a zarobljeno je 296 neprijateljskih vojnika.

Mi smo imali 2 poginula i 16 ranjenih.

Zaplenjeno: 1 flak sa 280 metaka, 1 teški mitraljez
»Breda«, 84 puške, 2 puškomitraljeza, 3 »Šmajsera«, 6 pi-
štolja, 40 bombi, 2000 puščane municije, 40 mina, 5 mo-
tocikla, 9 bicikla, 1 telefon, sem toga 46 vagona.

20-IV-1945 god.

Neprijatelj¹⁴ se je povukao pravcem Derventa —
Bosanski Dubočac, a jednim delom pravcem Derventa —
Bosanski Brod.

V- je nastupao pravcem Polje — Mulabegovi —
G. Močila — Bosanski Brod.

O- je nastupao pravcem Zborište — Kričanovo —
Bosanski Brod.

J- prebacio se je na prostoriju Mulabegovi — Ze-
ravac — Humka.

U- prebacio se je na prostoriju Derventa¹⁵ sa 1
delom, a ostali delovi nalaze se u pokretu pridati V- i O-.

Ispred Bos. Broda rasporedile su se jedinice U- i
to: U-1 na položaju na ivici s. Lug (Otočak), U-1-1 na

¹² U rejonu Dervente nalazio se je 16. ustaški stajaći zdrug (vidi
dok. br. 38).

¹³ Artiljerijska brigada

¹⁴ Vidi dok. br. 78.

¹⁵ Radi se o posadi Dervente (vidi dok. br. 38).

drumu Bos. Brod — Liješće. U-4 na prostoriji k. 90 — s. Otočak. U-1-2 iz grupe U-4 djelovao je noću 20/21 na neprijateljsku kolonu koja se je povlačila iz Slavenskog Broda. U 7 časova 20 o. m. U-4-1 otvorio je vatru na ras-krsnicu puteva G. Kolibe — Bos. Brod — Liješće.

Neprijatelj je posle povlačenja davao jak otpor tek na periferiji Bos. Broda, ali su V- i O- posle žestoke bor-be uspeli da uđu u sam grad i u uličnim borbama savla-dali potpuno otpor neprijatelja. Neprijatelj je bio razdvo-jen na dva dela koji su počesno likvidirani.

U ovoj borbi neprijatelj je imao: 313 Nemca, 2 Rusa Čerkeza, 24 ustaše i domobrana ubijeni. 168 Nemaca, 22 ustaše i domobrana. 74 Nemca, 842 domobrana, 13 Ita-lijana, 3 četnika, 5 Rusa-Čerkeza. Ukupno je izbačeno iz stroja 1456 vojnika i oficira.

Mi smo imali 41 poginulog, 102 ranjena i 1 nestali.

Zaplenjeno: 1 mali tenk, 1 poljska haubica, 2 baca-ča 81 mm., 6 teških bacača, 2 laka bacača, 15 protivavion-skih mitraljeza kal. 15 mm., 31 teški mitraljez, 6 »Šaraca«, 46 puškomitraljeza, 4123 puške, 28 strojica, 48 pištolja, 1 raketni pištolj, 578 ručnih bombi, 50 komada mina za bacač 81 mm., 10 sanduka bombi za bacač od 50 mm., 6 vagona artiljerijske municije, 16 sanduka protivavionske artiljerijske municije, 89 sanduka municije za protivavion-ske mitraljeze, 38 sanduka 7.9 mm. puščane municije, 1 vagon engleske municije, 1 vagon razne municije, 5000 srpske municije, 2000 metaka italijanske municije, 4 va-gona avionskih bombi, 20 sanduka upaljača za avionske bombe, 1 vagon eksploziva, deset sanduka eksploziva po 50 kg., 5 sanduka eksploziva po 80 kg., 7 sanduka eksplo-ziva po 25 kg., 8 sanduka eksploziva po 35 kg., štapina 1000 kom., 17 sanduka po 3 komada srpskih nagaznih mi-na,¹⁶ 2 protivtenkovske pesnice, 1 vagon električnih mo-tora, 1 vagon mina raznog kalibra, 1 vagon čeličnih no-sača, 1 vagon železničkog alata, 3 vagona pionirskog alata, 1 vagon autodelova, 1 vagon akumulatora, 30 vagona ci-sterne, 728 vagona (od kojih 36 neispravnih), 15 punih va-gona poluobrađene građe, 1 vagon pun balvana dužine 20 metara, 25 putničkih vagona, 53 lokomotive (od kojih 46 oštećenih), 3 putnička i 5 teretnih automobila, 15 motoci-kla većim delom neispravnih, 27 bicikla, 30 konja, od ko-jih 28 sa opremom, 17 avionskih motora, 1 motorni brod sa 4 dereglije, od kojih jedna puna sa suncokretovim se-menom, 1 remorker, 13 čamaca, 2 kompresora, 14 dre-

¹⁶ Redakcija nije mogla utvrditi o kakvim minama se radi.

bankmašina, 10 elektromotora od po 200 konjskih snaga, 5 radio stanica, 3 radio-aparata, 6 telefonskih centrala, 52 telefona, 44 km. kabla, 6 pontonskih ovršaka, 4 pontonska zatupka, 11 dizalica, 1 kazan, 60 potkovanih saonica, 2 kola, 6 topovskih kara, 1 spoljna guma za motocikl i 1 unutrašnja za automobil, 1 aparat za punjenje akumulatora, 2 pisaće mašine, 1 lekarska ordinacija, 950 kg. duvana, 4200 kg. pasulja, 100 baterija za električnu lampu, 7 suvih telefonskih baterija, 1 penjalica, 1 kombinacija, 4 komada izolirbanda, 3000 litara petroleuma, 3000 litara nafte, 6000 litara ulja za mazivo, 130.000 litara ulja za loženje, 4 vagona pšenice, 10.000 kg kukuruza, 3 vagona brašna i 350 kg., 20.030 litara zejtina za jelo.

Uništeno: 4 protivavionska topa.

Neoštećeno palo u naše ruke: Rafinerija nafte u Bos. Brodu bez električne centrale, sa svojim brojnim inventarom i ostala manja postrojenja.

21-IV-1945 god.

Neprijatelj je pretrpevši poraz kod Bos. Broda povukao jedan deo svojih snaga uzvodno desnom obalom r. Save, dok je jedan deo bio prebacio preko Save.

Jedinice S po zauzeću Dervente i Bos. Broda radi prikupljanja jedinica i sređivanja plena razmestile su se i to:

V- na prostoriji Bos. Broda — s. Sijekovac, V-l koji je bio prešao r. Savu vraćen je u sastav.

0- na prostoriji s. Gornje Kolibe — Donja Močila — Kričanovo — Struga.

J- na prostoriji Bijelo Brdo — Dubočac — Bos. Kobaš.

U- na prostoriji s. Otočak.

Inžinjeriski bataljon kod žel. stanice Bos. Brod.

L-S na prostoriji s. Otočak — Zborište.

1-S na prostoriji u Mulabegovi sa magacinima u Derventi.

S je u s. Otočku.

U toku dana vršeno je prikupljanje ratnog plena, sređivanje, prebrojavanje i slaganje istog u magacine.

22-IV-1945 god.

Podaci o neprijatelju uglavnom su nepromenjeni. Neprijatelj odstupa dolinom r. Save.

Raspored jedinica uglavnom je nepromenjen.

U toku dana vršeno je prikupljanje plena i odmor jedinica.

23-IV-1945 god.

Na osnovu zapovesti S Op. Br. 229 od 22 aprila¹⁷ o. g. sve jedinice vršile su prebacivanje na sektor Vrbasa i to:

V- pravcem Derventa — Prnjavor i u toku dana stigao je na prostoriju Novići — Stivor — Sibovska gde je prenoćio.

O- istim pravcem i u toku dana stigao do s. Smrtići gde je prenoćio.

J- pravcem komunikacija desnom obalom r. Save preko Bos. Kobaša i u toku dana stigao do Bos. Svinjara gde je zanoćio.

U- kretao se je neposredno za O- i prvog dana stigao na prostoriji s. Šereg, [s.] Ilova gde je prenoćio.

S- je krenuo za O- i u toku dana stigao do s. Trnjani gde je i zanoćio.

1-S nalazi se u pokretu, kao i L-S koji je zanoćio u s. Mulabegovi.

Pionirski bataljon S uputio je motorne čamce i de-reglije Savom do s. Klašnice, a sam krenuo pravcem za V- sa 16 pontonskih čamaca.¹⁸

24-IV-1945 god.

Podaci o neprijatelju ostaju u glavnom nepromenjeni. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

Na osnovi zapovesti S Op. Br. 229 od 22. IV. t.g. naše jedinice izvršile su prebacivanje sa dosadašnje prostorije na prostoriju Vrbasa i to:

V- je u toku dana produžio pokret pravcem Prnjavor — Milanovići — Klašnica i prenoćio na prostoriji s. Boškovići — Bojić — Devetina — Dragovići.

O- je produžio pokret do s. Milanovići gde je i prenoćio.

J- je produžio pokret preko s. Martinaca i prenoćio na prostoriji s. Milošavaca.

U- je produžio pokret i zanoćio u s. Miljanovci.

S- je produžio pokret i zanoćio u s. Bojić.

25-IV-1945 god.

Podaci o neprijatelju uglavnom nepromenjeni. Neprijatelj se povlači dolinom r. Save. Dodira sa njim nismo imali.

¹⁷ Redakcija nije pronašla navedenu zapovijest.

¹⁸ Uloga i sadejstvo Pionirskog bataljona divizije analizirani su u izvještaju toga bataljona (Arhiv VII, reg. br. 1—1/12, k. 1069).

Na osnovi zapovesti S Op. Br. 231¹⁹ naše jedinice su izvršile prebacivanje sa dosadašnje prostorije radi ukrca-
vanja i to:

V- prebacila se sa dosadašnje prostorije na pro-
storiju Zalužani — Kuljani i vrši ukrcavanje na železn.
stanici Dragočaj.

O- prebacio se sa dosadašnje prostorije na prosto-
riju Glamočani — Klašnica gde je i prenoćio.

J- prebacio se sa dosadašnje prostorije na prosto-
riju Ramići — Barlovci i vrši ukrcavanje na železn. sta-
nici Ramići.

U- prebacio se sa dosadašnje prostorije na prosto-
riju s. Trn gde je prenoćio.

1-S prebacio se na prostoriju Trn — Svajcer.

L-S prebacio se na prostoriju Trn — Svajcer,

S- krenuo je za O- do s. Svajcer gde je prenoćio.

26-IV-1945 god.

Podaci o neprijatelju nepromenjeni.

U toku dana vršeno je ukrcavanje i prevoženje na
novu prostoriju i prebacivanje suvim putem i to:

V- je izvršio ukrcavanje i u toku noći prevezao se
do stanice Svodna i Blagaj.

O- nije mogao izvršiti ukrcavanje već je čekao
red dok nije dobio potrebne kompozicije.

J- je krenuo suvim putem na prostoriju Donja
Dragotinja gde je prenoćio.

U- se je prebacio na prostoriju s. Petkovca gde je
prenoćio.

S- je ostao u toku dana na starom mestu, jer nije
mogao da se ukrca.

27-IV-1945 god.

Podaci o neprijatelju nepromenjeni.

Naše jedinice nastavile su sa ukrcavanjem i preba-
civanjem na prostoriju Blagaj i to:

V- je izvršio prikupljanje delova u Blagaju.

O- je izvršio ukrcavanje i prebacio se do stanice
Svodna gde je i prenoćio.

J- produžila je pokret komunikacijom pravcem
Blagaj i u toku dana stigla do s. Svodne gde je i prenoćila.

U- je prikupio jedinice u s. Petkovcu gde je
prenoćio.

¹⁹ Redakcija nije pronašla navedenu zapovijest.

S- je krenuo vozom do s. Svodna gde je zanoćio.
28-IV-1945 god.

Na sektoru Rudice — Bos. Novi — Dvor nalazi se oko 3000 Nemaca²⁰ i ustaša,²¹ koji se povlače pravcem Bos. Novi — Kostajnica.

Na prostoriji oko Dobrljina nalazi se manja neprijateljska posada,²² koja štiti povlačenje jedinica iz Bos. Novog. U Kostajnici nalaze se takode neprijateljske snage.²³

Po zapovesti S²⁴ naše jedinice izvršile su pokret i postavile se na prostoriji i to:

V- krenuo je pravcem Dervišice — Žuljevica i postavio se na prostoriji Cerovica — Ravnice u cilju forsiranja r. Une na najpogodnijem mestu između s. Unčani — Golubovac. Obezbeđenje je izvršeno prema Poljavnice.

O- krenuo je pravcem s. Svodna — Brezice — Prušački Gaj — Prepeličje Polje — Kuljani — Đurići — Klobučari na kojoj se je prostoriji postavio radi likvidacije Dobrljina i forsiranja Une.

J- krenuo je pravcem s. Svodna — k. 320 — Agino Polje — Pošta Brdo — Lješljani — Gornje Vodičevo, na kojoj se je prostoriji postavio. Privremeno se nalazi u rezervi S.

U- dodelio je 2 protivkolska topa nemačkog porekla O-, 2 protivkolska topa ruskog porekla i 2 flaka V-, pukovsku bateriju J- na prostoriji kod G. Vodičeva sa zadatkom tučenja pred V-, O- odnosno J-. Naređeno je za minobacače i flakove da se upute za V- čim stignu.

L-S kretao se je za J- i postavio na prostoriji G. Vodičevo.

S- sa operativnim delom u G. Vodičevo, a ostali deo u s. Svodna.

29. IV. 1945 god.

Na ovom sektoru neprijatelj drži uporišta Bos. Novi — Dobrljin, Kostajnica, kao i uporišta preko puta Dobrljina na levoj obali r. Une Sveta Kata i Kozibrod. Jačina neprijateljskih snaga iznosi oko 3000 Nemaca i nekoliko stotina ustaša. Ove neprijateljske snage drže ova

²⁰ i ²¹ Radi se o 4. ustaško-domobranskoj diviziji (vidi dok. br. 69 i 70).

²² i ²³ U Kostajnici su se tada nalazili jedan bataljon njemačke 104. lovačke divizije (Prane Srami, navedeno djelo, str. 224) i dijelovi 18. ustaško-domobranske divizije koja je formirana početkom aprila 1945 (vidi pregled oružanih snaga NDH, Arhiv VII, reg. br. 3—1/43, k. 134 A).

²⁴ Redakcija nije pronašla navedenu zapovijest.

uporišta da bi omogućili izvlačenje nemačkih snaga iz Bihaća preko Bos. Novog ka Sisku i Zagrebu. Od ovih uporišta najjače je kod Dobrljina i na Cerovoj kosi severno od Dobrljina.

Po zapovesti S Op. Br. 236²⁵ jedinice su izvršile posjedanje položaja i pripreme za forsiranje reke Une i to:

V- na položajima Cerovica — Ravnice.

O- na položajima ispred Dobrljina i severno na Cerovoj kosi.

J- nalazi se u rezervi na prostoriji G. Vodičevo.

U- je dodelio pojedine svoje delove V-, O-, J-, koji su postavljeni na prostorijama kod ovih jedinica.

Pionirski bataljon izbio je na određenu prostoriju i prevezao na levu obalu Une 3 dela J-.

1-S u pokretu za Prijedor.

L-S hirurška ekipa u s. G. Vodičevo.

S- operativni deo u G. Vodičevo, a ostali deo u Svodno.

Južno od Kostajnice — desno od naših delova nalazi se »C«, a levo od nas nalazi se između Une i Sane 39 divizija.

Po zapovesti S postavio se je V- na prostoriji Cerovica — Ravnice, sa obezbeđenjem prema Poljavnice. Za vreme podilaženja otvorio je neprijatelj vatru sa prostorije Mala Zuljevica — Cerovica. Vodeći borbu u toku dana i noći izbio je sa svojim delovima na liniju Čulum — Ravnice — žel. stanica Mala Zuljevica. Zbog snažnog otpora neprijatelja sa leve strane Une nije vršeno forsiranje Une, već je omogućeno J- da on izvrši forsiranje na svome pravcu.

O- je u toku prošle noći i celog dana vodio borbu oko Dobrljina i severno na Cerovoj kosi i uspeo je da zauzme Dobrljin, sem crkve i utvrđenja na Cerovoj kosi severno od Dobrljina iznad Demisovca i Previca. U toku te borbe naša artilerija pomagala je napad O- sa položaja k. 208, ali nije uspela da neprijatelja istera iz bunkera kod crkve is a Cerove kose. U toku borbe neprijatelj je dovukao jedan flak i dva tenka kod Kozibroda i odatle tukao topovima i bacačima naše položaje duže vreme.

J- u toku prošle noći izvršila je forsiranje r. Une sem jednog svog dela, koji je ostao za osiguranje i zauzeo mostobran te omogućio da se i dva dela V- prebace preko

²⁵ Redakcija nije pronašla navedenu zapovijest.

reke. Na delove J- neprijatelj je pojačao pritisak i potisnuo ih sa Sokačkog Brda, gde su bili obrazovali mostobran. Na položajima iznad drumova naši delovi su se zadržali, obrazujući najuži mostobran.

Podaci o gubicima nisu poznati.

S- operativni deo u G. Vodičevu, ostali deo u Svodni.

30. IV. 1945 god.

Podaci o neprijatelju u glavnom nepromenjeni.

Naše jedinice produžile su borbu započetu prošlog dana, a neprijatelj u toku dana ponovio je svoje napade na naše delove koji su bili na levoj obali r. Une.

O- je u toku dana vršio stalan pritisak i jake napade na neprijateljski deo položaja koji nije u toku noći i prošlog dana osvojen, kod crkve i na Cerovoj kosi k. 290 i uspeo je danas da osvoji i ove položaje tako da je u toku dana potpuno likvidirano neprijateljsko uporište Dobrijin.

J- koji je sa svoja tri dela bio obrazovao mostobran na levoj obali Une bio je primoran pri kraju 29. IV. o. g. da teže delove prebaci natrag na desnu obalu, radi vrlo jakog pritiska neprijateljskog. U toku današnjeg dana neprijatelj je izvršio pre podne vrlo jak napad u jačini dva puka Nemaca— 383 i 384 nemački puk iz 373 divizije — sa delovima ustaške koštajničke divizije, potpomognut artiljerijom. Napad je bio posle žestoke borbe odbijen.

Posle podne neprijatelj je preduzeo ponova napad sada potpomognut sa 3 tenka uz sadejstvo 6 topova i 10 bacača, ali su naši delovi uspeli i ovaj napad da odbiju. Na kraju dana naš mostobran na levoj obali Une posедnut sa 3 dela J- i 1 delom V- ostao je pošto je odbio* oba neprijateljska juriša.

V- je ostao na svojim dosadašnjim položajima, sadejstvujući akciji J-.

Svi ostali delovi S ostali su na ranijim mestima.

U toku današnjeg dana neprijatelj je po do sada prikupljenim podacima imao 109 mrtvih, od kojih 31 ustaša, 313 ranjenih, od kojih 93 ustaša, zarobljenih 10.

Mi smo imali 74 poginulih, 345 ranjenih i 8 kontuzovanih, i 21 nestalog.

Zaplenjeno: **1 telefonski aparat** sa 8 km. kabla, 3 bicikla i izvesna količina obmundirovne spreme i hrane, kod O- a uništeno 3 kola sa materijalom i 4 vagona puna materijala.

REKAPITULACIJA I SAMOKRITIKA

Za vreme proteklih petnaest dana ova je jedinica vodila:

1. — Na dan 16 aprila završen boj koji se je od ranije vodio za likvidaciju neprijateljskih položaja Ciganište — Spomenik, koji su branili Doboj i komunikaciju duž r. Bosne.

2. — Na dan 17 i 18 aprila gonjenje razbijenog neprijatelja i prelaz preko reke Bosne.

3. — Na dan 19 aprila borba za osvajanje Dervente.

4. — Na dan 20 aprila boj kod Bos. Broda, koji se je završio punim uspehom, zauzimanjem Bosanskog Broda, forsiranjem r. Save i sadejstvom jedinicama I Armije na desnoj obali Save i likvidacijom neprijateljskih snaga i uporišta na levoj obali Save kod Bos. Broda.

5. — Na dan 29 i 30 aprila borbe sa neprijateljskim snagama na desnoj obali r. Une između Bos. Novog i Dobrljina zaključno, koje su uspešno vođene. Neprijateljsko uporište Dobrljin je likvidirano, a sa jednim delom forsirana je r. Una. Borbe na ostalom delu sektora i dalje su u toku.

U svemu jedinica je bila dva boja i vodila 2 borbe i nekoliko manjih akcija. Ceo rad u ovom periodu bio je ofanzivnog karaktera.

Operacije vođene su na brežuljkastom terenu čisto manevarskog karaktera.

U celom proteklom periodu vreme je u glavnom bilo lepo i podesno za vođenje operacija, sem na dan 20 i 21 aprila kada je bilo jače kiše, koja je raskaljala teren i otežala kretanje na podvodnom terenu u okolini Bos. Broda.

Zapovesti su izdavane pismene i opšte, razvoj operacija praćen je pogledom i po izveštajima i prema situaciji izdavana su i telefonom potrebna naređenja i zapovesti.

U operacijama u ovom periodu oslobođena je teritorija na desnoj obali r. Save od utoka r. Bosne pa do komunikacije duž r. Une koju neprijatelj još drži u rukama.

Na ovoj teritoriji oslobođena su od većih mesta Doboj, Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Kobaš, sa većim brojem sela i zaselaka.

REZULTATI BORBE U BROJEVIMA

Ubijeno: 506 Nemaca, 120 ustaša i domobrana, 3 Rusa-Čerkeza. Svega ubijeno 629 vojnika i oficira.

Ranjeno: 605 Nemaca, 241 ustaša i domobran. Svega ranjeno 846.

Zarobljeno: 101 Namac, 1377 domobrana i ustaša, 18 Italijana, 14 četnika i 10 Rusa-Čerkeza. Svega zarobljeno 1520 neprijateljskih vojnika i oficira.

Ukupno izbačeno iz stroja 2995 neprijateljskih vojnika i oficira.

Navedeni broj ubijenih nađen je na licu mesta prilikom nastupanja naših jedinica i prelaza preko neprijateljskih položaja.

Broj ranjenih ie procenjen postotnom verovatnoćom i izjavama zarobljenika u pojedinim operacijama.

Mi smo za ovo vreme imali: 211 poginulih, 727 ranjenih, 16 zarobljenih i 22 nestala.

Zaplenjeno: 1 mali tenk, 1 haubica 120 mm, 2 bacača 81 mm, 6 teških bacača, 2 laka bacača, 15 protivavionskih mitraljeza 15 mm, 1 teški mitraljez »Breda«, 31 teški mitraljez, 6 »Saraca«, 58 puškomitraljeza, 4412 pušaka, 42 strojnice, 66 pištolja, 1 raketni pištolj, 618 ručnih bombi, 109 mina kal. 81 mm, 16 sanduka protivavionske artiljerijske municije, 6 vagona artiljerijske municije, 10 mina kal. 50 mm, 89 sanduka protivavionske mitralješke municije, 38 sanduka 7.9 mm. puščane municije, 1 vagon engleske municije, 1 vagon razne municije, 7000 metaka srpske municije za pušku, 2000 metaka za pušku Italijanske, 4 vagona avionskih bombi, 20 sanduka upaljača za avionske bombe, 1 vagon eksploziva, 10 sanduka eksploziva po 50 kg., 5 sanduka eksploziva po 80 kg., 7 sanduka eksploziva po 25 kg., 8 sanduka eksploziva po 35 kg., 1000 komada štapina, 51 srpska nagazna mina (po 3 u sanduku), 2 protivtenkovske pesnice, 1 vagon električnih motora, 1 vagon mina raznog kalibra, 1 vagon čeličnih nosača, 1 vagon železničkog alata, 3 vagona pionirskog alata, 1 vagon autodelova, 1 vagon akumulatora, 30 vagona cisterni, 728 vagona (od kojih 36 neispravnih) 15 vagona punih poluobrađene građe, 1 vagon pun balvana od 20 m, 25 putničkih vagona, 53 lokomotive (od kojih 46 oštećenih), 3 putnička i 5 teretnih automobila, 20 motocikla većinom neispravnih, 39 bicikla, 30 konja (28 sa opremom), 17 avionskih motora, 1 motorni brod sa 4 dereglije, od kojih jedna puna suncokretovog semena, 1 remorker, 13

čamaca, 2 kompresora, 14 drebankmašina, 10 elektromotora od po 200 konjskih snaga, 6 radiostanica, 54 telefonska aparata, 52 km. kabla, 6 pontonskih ovrški i 4 pontonska zatupka, 11 dizalica, 1 kazan, 60 potkovanih saonica, 2 kola, 6 topovskih kara, 1 spoljna guma za motocikl i 1 unutrašnja guma za automobil, 1 aparat za punjenje akumulatora, 2 pisaće mašine, 1 lekarska ordinacija, 950 kg. duvana, 4200 kg. pasulja, 100 baterija za električne lampe, 7 suvih telefonskih baterija, 1 penjalica, 1 kombinacija, 4 komada izolirbanda, 3000 lit. petroleuma 3000 lit. nafte, 6000 lit. ulja za mazivo, 130.000 lit. ulja za gorivo, 4 vagona pšenice, 1 vagon kukuruza, 3 vagona brašna i 350 kg, 20.030 litara ulja za jelo.

Uništeno 4 protivavionska topa, 4 vagona materijala raznog i 3 kola puna ratnog materijala.

Neoštećena pala je u naše ruke rafinerija nafte bez električne centrale sa svojim brojnim inventarom i ostalim manjim postrojenjima.

Za hrabro držanje u borbi kod Ciganišta, upornost i udarnost, pohvaljen je od strane S-O-2, a O- predložen je A-u za pohvalu. Ordenom za hrabrost odlikovano je 64 druga, a medaljom za hrabrost odlikovano je 152 druga.

Po naređenju Štaba A-O. Br. 335 od 3 III o. g. u koliko god je bilo moguće i u koliko su prilike dozvolile izvođena je obuka i poučne vežbe rukovodilaca, pri čemu je naročita pažnja bila posvećena taktičkoj upotrebi oružja.

Prilog: Izveštaj komandira čete za vezu
Brojno stanje na dan 1 maja 1945.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politički komesar
Potpukovnik,
Vojo Popović

Komandant — pukovnik,
M. Ivanović.

BR. 79

**ZAPOVIJEST ŠTABA 4. DIVIZIJE JA OD 30. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA JUŽ-
NO OD KARLOVCA¹**

Š T A B
IV DIVIZIJE I ARMIJE²
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. br. 440
30 april 1945 god.
u 2 časa

Z A P O V J E S T
(sek. Karlovac 1 : 100.000)

Neprijatelj³ je posjeo i brani položaj s. Sučević — k. 200 — G. Perjasica — k. 230 (sv. Ilija) — s. Svojić — k. 231 — k. 277 — r. Mrežnica.

Naša divizija napašće 30 aprila u 4 časa neprijatelja na tome položaju sa zadatkom osvajanje položaja i uništenje neprijateljskih snaga. Radi toga

N A R E Đ U J E M O : ⁴

1.) VIII brigada napašće neprijatelja na odsjeku fronta r. Korana pa ulijevo s. Perjasica G. zaključno.

Pravci napada od visokog brda (k. 217) preko k. 200 — k. 211 — k. 215 — s. Mavrović i preko Koranske strane — s. D. Perjasica — k. 284 — Kestenjak — k. 322.

2.) XI brigada napašće neprijatelja na liniji položaja s. Perjasica G. isključno — k. 230 (sv. Ilija) — s. Rastovac — s. Svojić — k. 231 — k. 277 — r. Mrežnica.

Pravci napada k. 230 — k. 245 — k. 242 — trigonometar 251 i k. 277 — k. 254 (Ruškovac) — Mateško Selo.

Desno od nas nalaze se djelovi X divizije preko r. Korane a lijevo preko r. Mrežnice djelovi III divizije II Armije, sa kojima održavati vezu.

3.) Artiljerijski divizion uputiće po jednu bateriju američanskih topova na sektore napada VIII i XI brigade, radi

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—1, k. 272.

² Zapovijest je sastavni dio bojne relacije koja je pisana poslije 15. maja, kada 4. divizija nije bila u sastavu 2. armije, nego 1. armije JA.

³ Riječ je o dijelovima 3. ustaškog stajaćeg zdruza (vidi dok br. 72, objašnjenje br. 7).

⁴ Vidi dok. br. 106.

potpomaganja napada. Ciljeve i zadatke ćete dobiti od štabova brigada.

4.) VI brigada razmjestiti će se u području s. Poloja kao divizijska rezerva.

5.) Evakuaciju ranjenika vršiti u divizijsko previjalište u D. Poloj.

Operativni dio štaba divizije nalaziće se u G. Pololu a posle prema razvoju događaja na cesti s. Perjasica — Mavrović — s. Cerovac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Operativni oficir kapetan
Dragomanović⁵ s. r.

Komandant pukovnik
Petar Vojnović s. r.

Da je prepis veran svome originalu tvrdi i overava:

Načelnik operat. otseka
M. P. kapetan
Mirko Simić

BR. 80

ZAPOVIJEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 30. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA NA PROSTORIJI JUŽNO I JUGOZAPADNO OD KARLOVCA¹

ŠTAB II ARMIJE
— OPERATIVNO ODJELJENJE
O. broj 381
30 april 1945 g.
u 24 časa.

Koncept
Exp. 1. V. u 3h

ŠTABU III DIVIZIJE

U toku borbi 30 ov. mj. na svima otsecima neprijatelj² je ispoljio vrlo žilav otpor, međusobno povezan tako da su svi naši napadi svedeni na frontalan pritisak, što je neprijatelju i cilj.

⁵ Stanko

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 20—1, k. 272.

² O numeraciji i rasporedu neprijateljskih jedinica u rejonu Karlovca vidi dok. br. 73.

Ovakav način dejstva nije u skladu ni sa opštom situacijom neprijatelja, niti sa zadatkom, koji ima naša Armija.

Da bi stvorili preduslove za brz prodor ka Karlovcu, odlučili smo da na jednom pravcu izvršimo proboj neprijateljskog fronta u toku 1 maja i na taj način presečemo jedinstven sistem neprijateljske odbrane, stvarajući bokove neprijatelja na koje možemo dejstvovati u cilju njegovog uništenja.

U cilju izvršenja prednjeg

N A R E Đ U J E M O :

1. — *IV divizija*: 1 maja u 10 časova preduzeće proboj neprijateljskoga fronta duž komunikacije s. Perjasica — s. Sića, sa zadatkom da što pre izbije na liniju Srnjak k. 211 — Bosiljevo k 251. Po izbijanju na pomenutu liniju pristupiti likvidaciji neprijatelja između drumu i r. Mrežnice.³

U cilju pripreme proboja, dve haubičke baterije sa sektora III div. još u toku noći 30 aprila/1 maj, prebaciti na sektor IV div. u reon sela Gornji Poloj.

2. — *X divizija*: sadejstvovaće IV div. na sledeći način:

a) Sa jednom brig. 1 maja tačno u 10 časova pristupiće likvidaciji neprijateljskih uporišta na desnoj obali r. Korane od s. Barilović do Razvaline Grada zaključno, izbiti na r. Koranu i dejstvom vatre na komunikaciju s. Barilović — s. Sića sprečiti dolazak neprijateljskih pojačanja prema mestu proboja IV div.⁴

b) Sa ostale dve brig, u toku 1 maja pristupiti likvidaciji neprijateljskih uporišta između reka Kupe i Korane, od železničke stanice Skakavac do s. Tušilović, u cilju izbijanja na liniju s. Brođani — s. Kamensko — s. Sajinović, ugrožavajući Karlovac, sa težnjom ovlađivanja mostovima kod s. Sajinović i železničkim mostom kod s. Brođani.

3. — *III divizija*: u koliko neprijatelj u svanuće 1 maja ne otpočne odstupanje od Generalskog Stola ka Karlovcu, postupati po sledećem:

a) sa levokrilnom brig, sa leve obale reke Dobra forsirati reku Dobru na otseku s. Lipa — s. Lešće, sa zadatkom dejstva u desni bok i pozadinu neprijatelja u reonu Generalskog Stola u cilju olakšanja ovlađivanja Generalskim Stolom od strane glavnine III div.

b) dok se ne ispolji osetno dejstvo proboja IV div. ili levokrilne brigade III div. prema neprijatelju koji brani Generalski Stol, jedinice III div. na otseku između reka Mrežnice i Dobre najupornije će držati osvojenu liniju, na kojoj se dobro

³ Vidi dok. br. 97, objašnjenje br. 3.

⁴ Vidi dok. br. 96, objašnjenje br. 2, 5 i 6.

utvrditi. Na tom frontu razviti maksimalnu izviđačku aktivnost manjih i većih dijelova, jačine do bataljona. Cim se oseti uspešno dejstvo IV div. odnosno levokrilne brigade III div. odmah sa glavninom III div. preduzeti energičan napad na čelom frontu i produžiti izvršenje zadatka u duhu zapovesti Str. Pov. O. br. 380 od 29 aprila tg.

c) Po ovladivanju Generalskim Stolom levokrilnu brigadu prebaciti ponovo na levu obalu reke Dobre sa zadatkom da što pre izbije i ovlada s. D. Stative, povezujući svoje dejstvo sa dejstvom jedinica XXXIV div.⁵

4. — XXXIV divizija: produžava dejstvo po zapovesti Str. Pov. O. br. 380, od 29 ov. mj.,⁶ s tim što po ovladivanju selom Netretičem ima što pre da izbije na liniju s. Gornje Pokupje — železnička stanica Zorkovac Polje — s. Ozalj, s težnjom ovladivanja mostovima na r. Kupi.⁷

5. — Armiska artiljerija: koja ostaje na sektoru III div. i artiljerija pridata III div. za neposredno potpomaganje, 1 maja od 9 časova ispoljiće što jače vatreno dejstvo na neprijatelja u reonu Generalskog Stola, pri čemu naročito ima zadatak da neutrališe neprijateljsku artiljeriju na tom otseku za celo vreme izvršenja proboja jedinica IV div. i napada levokrilne brigade III div. u bok i pozadinu neprijateljskih snaga kod Generalskog Stola.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

ZA STAB
ZASTUPA NAČELNIK ŠTABA
Potpukovnik,
Rad.⁸ Đ. Đurić

(M. P.)

Naređeno:

- 1) Usmeno, preko
p. puk. Kneževića, IV.
diviziji
- 2) X diviziji radio depešom
— prilog koncept.
- 3) Usmeno k-tu armiske
artiljerije.⁹

⁵ Vidi dok. br. 110.

⁶ Vidi dok. br. 73.

⁷ Vidi dok. br. 110.

⁸ Radoslav

⁹ Dopisano mastilom.

BR. 81

**ZAPOVIJEST ŠTABA 4. DIVIZIJE JA OD 1. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U
MEĐURECJU KORANE I MREŽNICE¹**

S T A B
IV DIVIZIJE II JUG. ARMIJE
Op. br. 441
1 maja 1945 godine
u 4 časa

Z A P O V J E Š T
(Sek. Karlovac 1 : 100.000)

Neprijatelj² se ogorčeno brani na položajima: s. Sučevići — k. 211 — s. Marlovac — k. 230 — k. 245 — s. Svojić — k. 231 — k. 277 — r. Mrežnica.

U borbama vođenim u toku 30 aprila naše snage su uspjele djelomično likvidirati pojedine istaknute tačke neprijateljskog položaja kao što su k. 200 (Đekića Brdo) i s. G. Perjasica.

Naša divizija će 1 maja u 9.45 časova otpočeti odlučan napad protiv neprijatelja na označenom položaju, sa svima svojim snagama, radi likvidacije neprijatelja na gore označenim položajima.³

Stoga:

N A R E Đ U J E M O : ⁴

1. — VIII brigada napašće neprijatelja na dijelu položaja: desno od r. Korane, pa u lijevo s. Perinovići zaključno.

2. — VI brigada će zauzeti centralni dio položaja i napasti neprijatelja na dijelu položaja: desno s. Perinovići, gdje hvatati vezu sa VIII brigadom, pa u levo s. Svojić isključno.

3. — XI brigada napašće neprijatelja: desno s. Svojić zaključno, pa u lijevo r. Mrežnica.

4. — Napade vršiti klinovanjem i to pravcima:

Glavnim pravcem — klinom: od k. 230 preko k. 245 — k. 242 — trigonometar 251 — k. 236 (Stražbenica) — s. Venac.

Ovim pravcem vršiče prodor VI brigada.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 47—1, k. 771 A.

² Riječ je o dijelovima 13. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 72, objašnjenje br. 10).

³ Vidi armijsku zapovijest, dok. br. 80.

⁴ O dejstvima jedinica 4. divizije vidi dok. br. 107.

Pomoćni pravci napada biće: k. 200 — k. 211 — k. 215 (s. Mavrović) — k. 180 — s. Sića — s. Cerovac (k. 227), drugi krak ovoga pravca napada biće od s. Sučevići — k. 284 — s. Kestenjak — k. 322 — k. 180.

Ovim pravcima napadaće VIII brigada.

Pravcem: k. 277 — k. 254 (Ruškovac) — s. Mateško Selo — s. Brest — s. Jankovo Selište — s. Bukovije klinovaće XI brigada.

5. — Art. divizion zadržaće i dalje radi ispomaganja napada VIII i XI brigade po jednu bateriju amer. topova na pravcima napada tih brigada, a na pravcu napada VI brigade odrediti dve baterije (2 ruska topa kal. 7,62 cm i 2 brdska topa kal. 75 mm M. 28).

Ciljeve za tučenje na pojedinim pravcima i sektorima primiti od štabova brigada.

Bateriju protivkolaca kretati putem: s. Perjasica — s. Mavrović — s. Sića — s. Barilović, tako da ista uvek bude spremna odbiti napad neprijateljske motorizacije sa toga pravca.

6. Vezu održavati međusobno, a sa ovim Štabom kuririma, telefonom i putem radioveza, po postojećem ključu.

Desno od nas nalazi se preko r. Korane X divizija, a lijevo III divizija II armije, sa kojima će VIII i XI brigada uspostaviti vezu upućivanjem odeljenja vojnika, pored samih obala rijeka.

VIII brigada će, po prelazu dijelova X divizije preko rijeke Korane kod s. Barilovića, uhvatiti sa istima što tešnju vezu na cesti: s. Barilovići — s. Sića, te sa istim dijelovima koordinirati rad, u cilju dejstva u bok i pozadinu neprijatelja.

Međusobna veza i sa susedima desno i levo mora biti neprekidna.

7. — Osa veze ići će: s. G. Poloj — s. Perjasica — s. Mavrović — s. Sića — s. Leskovac.

8. — Diviziska hirurška ekipa i previjalište pomeraće se u s. Perjasicu te cestom za s. Siće — Cerovac — s. Leskovac, kuda upućivati ranjenike.

9. — Intendantura će se kretati pravcem označenim u tač. 8.

10. — Stab divizije na cesti: G. Poloj — s. Sića — s. Leskovac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Operativni oficir kapetan,

Komandant pukovnik,
Petar Vojnović, s. r.

(M. P.)

Prepis overava i za tačnost tvrdi:

Sef oper. oteka
kapetan **Mirko Simić**

BR. 82

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 25. DIVIZIJE OD 1. MAJA 1945. ŠTABU
2. ARMIIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVIMA NA
PROSTORU MODRIČE I DERVENTE¹**

E
Op. br.
1. maja 1945 g.
Položaj

A

Dostavlja se petnaestodnevni operaciski izveštaj od 16 do 30 aprila zaključno u sledećem:

(SEKCIJA TUZLA, DERVENTA I BROD 1:100.000)

16. IV.

Podatci o neprijatelju:² u Prudu 1000 ustaša. U Odžaku 100 ustaša i 500 domobranaca; u Jakešu 100 domobranaca i 500 zelenokadrovaca. U Pečniku 100 ustaša; u Potočanima 5—600 ustaša. U Vinskoj 150 Nemaca i 1300 ustaša. Na Vučjaku 2000 četnika Branka Kovačevića i 1000 četnika iz Posavske četničke brigade. Podnovlje 16. IV u 4 časa je iz Doboja II gorski zdruk na položaje: Milićevo brdo, k. 248 i k. 203, k. 179 — Mala Betnja, k. 252 — k. 203 i k. 185. Jačina 1000 ustaša. Imaju tri protivtenkovska topa i jednu haubicu. Morala su vrlo slabog. U Lipniku³ 500 Čerkeza⁴ i Nemaca.

Raspored i rad naših snaga:

Štab E u Gradačcu. Vreme vedro i lepo.

Š⁵ posela je desnu obalu r. Bosne od južnog dela Modriče do s. Koprivne zaključno. Jedan deo snage je u s. Babešnici, orijentisan prema Trebavi. Izvođena je obuka po rasporedu rada.

R^o nalazi se na položajima od Garevca do južnog dela Modriče, sa prednjim delovima na reci Bosni. Kod svih jedinica izvođena je nastava po rasporedu rada. Posle nastave odr-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 39—4, k. 1090.

² Vidi dok. br. 19, 38, 54 i 60.

³ i ⁸ Pogrešno; treba: Lipijak.

⁴ Riječ je o dijelovima belogardijskog Ruskog zaštitnog korpusa (vidi dok. br. 60, objašnjenje br. 15).

⁵ Šesnaesta brigada

⁶ Devetnaesta brigada

žana je konferencija sa svima vojno-političkim rukovodiocima, na kojoj je pretresan rad u zadnjim borbama.

K⁷ nalazi se: 123 u Garevcu, a 121 u G. Kladarima i 122 u Orahova — Rijeka kao rezerva. Izvođena je nastava po rasporedu rada. Posle nastave održani su politički sastanci.

Inž. bataljon se nalazi u s. Tarevac. Izrađivao je skele.

15 aprila t. g. delovi S otvorili su vatru iz automatskog oruđa sa desne obale r. Bosne na neprijateljsku kolonu koja se kretala drumom pored leve obale r. Bosne. U ovoj borbi uzeli su učešća i naši bacači. Neprijatelj je nateran u begstvo. U ovoj borbi neprijatelj je imao 15 mrtvih i veći broj ranjenih. Isto tako neprijatelj je imao gubitaka i u stoci.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

17. IV.

Podatci o neprijatelju: u Prudu 1000 ustaša. U Odžaku 500 domobranaca i 100 ustaša; u Jakešu 100 domobranaca i 500 zelenokadrovaca. U Pečniku 100 ustaša; u Potočanima oko 500 ustaša. U Vinskoj 150 Nemaca i 1300 ustaša. Ove se trupe pripremaju za povlačenje. Na Vučjaku 2000 četnika Branka Kovačevića i 1000 četnika iz Posavske četničke brigade. II ustaški gorski zdrug u Podnovlju sprema se za povlačenje. U Lipniku 500 Čerkeza i Nemaca.

Raspored i rad naših snaga:

E u Gradačcu. Vreme lepo.

Š posela je desnu obalu r. Bosne od Brijega, k. 255 pa zaključno sa s. Koprivna. Jedan deo snaga je u s. Babešnici orijentisan prema Trebavi. Oko 12 časova naša zaseda sa desne obale r. Bosne otvorila je iznenadnu vatru na neprijateljsku kolonu koja se kretala drumom na levoj obali r. Bosne prema Derventi. U toj borbi neprijatelj je imao 9 mrtvih.

Jedinice su izvodile obuku po rasporedu rada.

R: jedinice su razmeštene u Modriči, s tim što su pojedini delovi izbačeni radi obezbeđenja desne obale r. Bosne od s. Garevca do Brijesta,⁸ k. 255. U toku dana izvođena je nastava po rasporedu rada, a posle završene nastave održane su političke konferencije po četama. Vršene su pripreme za prelaz preko reke Bosne.

K: raspored jedinica bio je sledeći: 123 na položaju u s. Garevcu, 121 i 122 u rezervi u s. G. Kladari i Orahova — Rijeka.

Izvođena je nastava po rasporedu rada.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Neprijatelj je imao 9 mrtvih.

⁷ Osamnaesta brigada

⁸ Treba: s. Brestovo.

U toku poslednja 24 časa predalo nam se 83 četnika, koji su doneli 35 pušaka, 3 strojnice i 1 ruski puškomitraljez.

Inž. bataljon izrađivao je skele za prebacivanje trupa na levu obalu reke Bosne.

18. IV.

Podatci o neprijatelju: II gorski zdrug povukao se iz Podnovlja oko 20 časova u pravcu Dervente. Sa Lipnika⁹ povuklo se u pravcu Dervente 500 Čerkeza i Nemaca. U Vinskoj sad se nalazi samo 150 Nemaca. U Prudu oko 1000 ustaša. Na sektoru Jakeš — Pečnik nalazi se oko 800 ustaša, domobranaca i zelenokadrovaca. U Odžaku oko 600 zelenokadrovaca. Na prostori od s. Podnovlja pa zaključno sa D. Poljem nalazi se oko 1000 domobranaca sa 5 topova. Ova grupa je u povlačenju prema Derventi. Na prostoru Vučjaka nalazi se oko 2000 četnika Branka Kovačevića i 1000 četnika iz Posavske četničke brigade.

Raspored i rad naših snaga:

E izvršio je pokret od Gradačca do Modriče. Vreme lepo.

S držala je položaj na desnoj obali r. Bosne ispred sela Vranjak i Koprivna. Jedan deo u G. Babešnici orijentisan prema Trebavi. U toku dana izvođena je nastava po rasporedu rada. Održani su sastanci bolničara i nosioca ranjenika, a isto tako i intendantata bataljona.

U prvi sumrak sve jedinice su prikupljene kod s. Koprivna i u toku noći prebačene na levu obalu r. Bosne.

R: jedinice su bile prikupljene u s. Tarevcu i Modriči i vršile su pripremu za prelaz preko r. Bosne. Pored toga izvođena je vojna obuka po rasporedu rada.

U prvi sumrak otpočelo je prebacivanje jedinica na levu obalu r. Bosne kod s. Kužnjače. Prebacivanje je trajalo u toku cele noći i produženo je 19. IV ujutru.

K: raspored jedinica bio je sledeći: 123 u s. Garevcu, 121 u G. Kladare u rezervi, a 122 je izvršio pokret za Modriču. Izvođena je vojna nastava po rasporedu rada.

Inž. bataljon u s. Tarevac. Pripremao je skele i vršio u toku noći prebacivanje trupa na levu obalu r. Bosne.

U toku dana predalo nam se 191 četnik, koji su doneli sa sobom: 46 pušaka, 3 pištolja, 1 holandski puškomitraljez i 1 »Brno«, 1 stolicu i 1000 metaka.

19. IV.

Podatci o neprijatelju: Neprijatelj drži položaje: Jakeš — Dobor kula — k. 197 — Bajdala (k. 214) — s. Pečnik u jaci ni oko 1.000 ustaša i domobranaca. U Odžaku 150 ustaša i oko 100 domobranaca. Na sektoru Potočani — Vlaška Mala — Prud nalazi se oko 1000 ustaša i oko 800 domobranaca, kao i jedna

bojna milicije. Dobro su utvrđeni u rovovima i bunkerima i naoružani sa bacačima i većim brojem automatskog oruđa.

Sa ostalih sektora neprijatelj se povlači prema Brodu.

Zadatak divizije: da sa dve brigade forsira reku Bosnu na dva mesta i to kod s. Kužnjače, južno od Modriče, i kod s. Koprivne. Po prelazu na levu obalu reke Bosne brigade imaju da izbiju na liniju: S s. Podnovlje — Savićevo brdo (k. 283) — Dugo Polje (k. 290) — Varoš Mala — k. 301 zaključno; R po prelazu preko Bosne kod s. Kužnjače da izbiže na liniju Jakeš — Pečnik — Kikovo brdo — Smiljanića brdo (k. 291) i levo isključno k. 301 i da na ovoj liniji obrazuje mostobran.

Po izbijanju na prednju liniju i obrazovanju mostobrana produžice sa napadom i to:

Š sa opštim pravcem napada Dobra Voda — Vinska, savlađujući energično svaki neprijateljski otpor na tom pravcu.

R opštim pravcem napada Odžak — Vlaška Mala — Sava, sa zadatkom proterivanje i uništavanje neprijatelja na svom pravcu.

Tok operacija:

Š 18 aprila t. g. u prvi sumrak otpočela je forsiranje reke Bosne kod s. Koprivne. Prebacivanje borbenih delova izvršeno je u toku noći bez ometanja od strane neprijatelja, i odmah po izvršenom prelazu izbila na liniju: s. Podnovlje — Savićevo brdo (k. 283) — Dugo Polje (k. 290) — Varoš Mala — k. 301 zaključno, i na toj liniji obrazovala mostobran. Odmah je preduzeto izviđanje u pravcu s. Dobra Voda i hvatanje veze sa delovima S kod Majevca.

Pošto delovi S nisu naišli na neprijatelja, to je oko 14 časova izvršen pokret dalje u pravcu Dobra Voda, i do mraka izbili na liniju Božića vis (k. 256) — Dobra voda, k. 352 i k. 361. Za sve ovo vreme pokreta nije se naišlo na neprijatelja.

R na dan 18 o. mca u prvi sumrak počela je vršiti prebacivanje preko r. Bosne kod s. Kužnjače. Prebacivanje je trajalo cele noći i produženo 19. ov. m. do 10 časova. Za vreme prebacivanja nije se naišlo na otpor neprijatelja. Po izvršenom prebacivanju, jedinice R preduzele su pokret određenim pravcem. U svom nastupanju naišle su na neprijatelja na liniji: Dobor kula — Bajdala (k. 214). Preduzet je napad na neprijatelja u cilju ovlađivanja njegovim položajima i proterivanja istog. Neprijatelj je davao jak otpor, pošto se nalazio u jakim utvrđenjima, što mu je omogućilo da se na ovoj liniji zadrži sve do 12 časova. Odmah po zauzeću ovih položaja produžen je napad na s. Jakeš i Pečnik, gde se je neprijatelj bio jako utvrdio. Posle žestoke borbe, oko 15 časova zauzeto je s. Jakeš. Bataljon koji je napadao na s. Pečnik uspeo je da dođe do same južne ivice sela, ali u toku dana isto nije mogao zauzeti, jer je

selo bilo utvrđeno i jako branjeno. U toku noći borba je produžena i neprijatelj je uspeo da održi položaj i pored nekoliko naših juriša.

U cilju ovladivanja ovim selom, izvršeno je pregrupisanje snaga, tako da je pored bataljona koji je ranije napadao, sada uzeo učesća u napadu sa istočne strane Pečnika još jedan bataljon i istovremeno izvršena je koncentracija vatre bacača i automatskih oruđa na neprijateljska uporišta. Posle žestoke borbe neprijatelj je proteran iz svojih uporišta i selom se ovladalo oko 5 časova.

K u toku 19 o.m. nalazila se kao diviziska rezerva na prostoriji Modriče.

Inž. bataljon vršio je prebacivanje jedinica i komore Š i R preko reke Bosne.

20. IV.

Produžetak zadatka od prethodnog dana.

E pokret od Modriče do s. Dugo Polje. Vreme lepo.

S ujutru rano preduzima pokret u pravcu s. Vinska i u toku dana sa glavnim snagama izbijaju na liniju: s. Vinska — G. Klakar, a sa prednjim delovima na samu desnu obalu r. Save i tako otseca otstupnicu neprijateljskim delovima u troglu: Bosna — Sava — Vučjak. U toku dana nije došlo do borbi sa neprijateljem.

R po ovladivanju selom Pečnikom produžava gonjenje neprijatelja u pravcu Odžaka i Potočana. U zoru neprijatelj je napustio selo Odžak, pošto se je jednim delom predao, a jednim delom otstupio u pravcu Potočana. Pred Potočanima ukočen je napad ove jedinice jakom neprijateljskom vatrom. U toku dana vršena je priprema za odlučan napad na neprijatelja. Po završenoj pripremi, oko 23 časa izvršen je napad na neprijatelja u pravcu s. Potočani — Vlačka Mala. Borba je trajala preko cele noći. Naši delovi uspeli su da izbiju do južne ivice s. Potočana i s. Prnjavora, gde su zadržani jakom neprijateljskom vatrom iz utvrđenja.

K 19 aprila u prvi sumrak otpočela je prebacivanje preko r. Bosne kod sela Kužnjače. 20 ujutru prikupila se na prostoriji s. Jakeš i Pečnik i u toku dana izvršila pokret do s. Brusnice, gde je i zanoćila.

Inž. bataljon vršio je prebacivanje delova K preko r. Bosne.

21. IV.

Produžuje se zadatak od prethodnog dana.

E u selu Dugo Polje. Vreme lepo.

S raspoređena je i drži položaje: severozapadnu ivicu sela Vinska — s. Liješće, a zatim Savom severno od G. Klakara

do potoka Kamenica. Zatvara potpuno odstupnicu neprijateljskim delovima u trouglu: Bosna — Sava — Vučjak. Sa jedinicama u rezervi izvođena je nastava po rasporedu rada.

K u toku dana posela je položaje na liniji: Rakovac — Belevina (k. 221) — k. 156 — Čitluk do Save zaključno sa potokom Kamenica. U toku dana vršeno je izviđanje, kojom prilikom je došlo do manje borbe kod Belevine. U 18 časova izvršen je napad na neprijatelja u pravcu: Belevina — Vrbovac — Kadar (k. 205). Posle jake borbe, oko 22 časa zauzet je Vrbovac, a u toku noći zauzeto je s. Kadar i produžena borba za k. 205. Jedan bataljon koji je bio u rezervi sadejstvovao je sa delovima R u napadu na s. Potočane.

R: u toku celog dana vršen je napad na utvrđeno s. Potočane ali isto nije moglo biti zauzeto, pošto je neprijatelj bio jako utvrđen. U sumrak artiljerija je potpomagala napad, ali je isti ostao bezuspešan. Borba je produžena i u toku noći.

Deo koji je napadao u pravcu s. Prnjavora, u toku dana zauzeo je Prnjavor i izbio na južnu ivicu Vlaške Male, gde je zadržan jakim neprijateljskom vatrom. Napadi su ponovljeni više puta, ali nisu uspeali.

U toku trodnevne borbe, tj. 19, 20 i 21 aprila t.g. naši gubitci iznose: 17 mrtvih i 55 ranjenih.

Neprijateljski gubitci: 74 mrtva, 126 ranjenih i 2.178 zarobljenih, od kojih su 8 ustaša, 895 četnika i 1275 domobranaca.

Zaplenjeno je i prilikom predaje donešeno: 1525 pušaka, 51 puškomitraljez, 5 teških mitraljeza, 12 strojnica, 2 bacača 82 mm, 2 laka bacača, 24 pištolja, 712 bombi, 1 protivtenkovski top 37 mm, 80 mina za bacač, 2 sanduka raketli, 2 magacina brašna i pionirskog alata, 1 kamion, 1 pokretna električna centrala, 5 telefonskih centrala, 8 telefona, veća količina kabla, 1 top bez nišanskih sprava, 71.500 metaka za pušku, 2 motorcikla, 1 bicikl, 6 šatorskih krila, 6 ćebadi, 4 šinjela i 1 kola sanitetskog materijala i instrumenata.

Opšti zaključak o ovoj trodnevnoj borbi:

Prilikom prelaza r. Bosne nije izvršena u potpunosti tehnička priprema za sam prelaz tako, da prebacivanje jedinica nije izvršeno do svanuća. Pored tehničke neizvežbanosti ljudstva, naročito se osećala oskudica u materijalu (žica, gvožđe itd.).

Posle prelaza reke, razvijanje samog napada i obrazovanje mostobrana bilo je pravilno.

Moral kod boraca i rukovodioca bio je na zavidnoj visini. Borci i rukovodioci u ovim borbama pokazali su puno odlučnosti, hrabrosti i smelosti u toku samog napada.

Kod naših boraca oseća se ofanzivni duh, više ratnog iskustva i tehničke izvežbanosti nego što je to bilo u ranijim borbama. Bobena disciplina kod jedinica dobro se je popravila.

U ovim borbama naročito se istakla naša 19 brigada, na čelu sa svojim štabom brigade, u likvidaciji neprijateljskih jakih utvrđenja u s. Jakešu, Dobor kuli i Pečniku. Tu su ustaše davale jak otpor, ali drskim napadom jedinice naše 19 brigade uspele su ovladati neprijateljskim utvrđenjima.

22. IV.

Podatci o neprijatelju: neprijatelj je držao sledeće položaje: Kadar (k. 205) — Svilaj — Potočani — Vlačka Mala — Prud. Sva ova mesta su dobro utvrđena i u istima su izrađeni bunker. Jačina neprijatelja na ovom sektoru je oko 2.500 ustaša i jedna bojna milicije. Raspolaže se sa 8 bacača i većim brojem automatskih oruđa. Ustaše su većinom domaći zlikovci i daju ogorčen otpor.

Raspored naših snaga:

E u Dugom Polju. Vreme lepo.

Naše snage drže sledeću liniju: severoistočna ivica s. Vinska — s. Liješće — r. Sava severno od s. Klakara — južno od k. 205 — Brđanica (k. 189) — Vrbovac — Potočani (južna ivica sela) — južna ivica s. Vlačka Mala.

Zadatak: produženje napada i uništenje opkoljenog neprijatelja u trouglu: r. Bosna — Sava — Vučjak.

S: na položaju nije došlo ni do kakve promene. Vršeno je obezbeđenje i izviđanje. Sa prikupljenim jedinicama izvođena je nastava po rasporedu rada. Po selima održani su zborovi i priredbe za građanstvo, a zatim je bilo narodno veselje i igranka. Narod je sa oduševljenjem pozdravio ove priredbe i u istim živo učestvovao.

K: u toku dana vršeni su napadi na neprijateljske položaje: s. Kadar, Srnica, Brđanica i Vrbovac. Neprijatelj se žilavo branio tako, da su položaji često prelazili iz ruke u ruku. U 18,30 časova otpočeo je opšti napad naših jedinica uz pomoć artilerije. Posle duge i žestoke borbe naše trupe uspele su da ovladaju položajima: Kadar (k. 205), Srnica (k. 171), Vrbovac, k. 114 i G. i D. Svilaj i da do 24 časa izbiju na liniju: kanal Sava — Duge Njive.

R: sve jedinice utvrđivale su položaje i vršile izviđanje, kojom je prilikom došlo do puškaranja.

Inžinjeriski bataljon prevezio je sa skelom municiju i hranu.

Naši gubitci: 1 mrtav i 14 ranjenih.

Neprijateljski gubitci: 73 mrtva i 17 zarobljenih ustaša. Predalo se 353 domaća četnika.

Zaplenjeno je. 1 teški mitraljez, 18 puškomitraljeza, 15 strojnica, 8 pištolja, 386 pušaka, 350 ručnih bombi, 28.000 pušanih metaka, 4 kola, 8 konja, 77 gvozdениh kreveta i 2 magacina raznih životnih namirnica.

23. IV.

Podatci o neprijatelju: neprijatelj se nalazi na istočnoj ivici D. Svilaj — Novigrad — D. Brezik — Potočani — Vlaška Mala — Prud. Sva ova mesta su vrlo jako utvrđena i u istima su izrađeni bunker. Jačina neprijatelja na ovom sektoru je oko 2.500 ustaša i jedna bojna milicije. Neprijatelj raspolaže sa 8 bacača i većim brojem automatskog oruđa.

Raspored i rad naših snaga:

Stab E u s. Brusnici. Vreme kišovito.

S: u 6 časova izvršen je pokret sa prostorije s. Vinska u pravcu s. Kruščik — Lužane, radi posedanja novih položaja i to: s. Lužane — Zeravac — Kruščik. Po završenom posedanju položaja vršen je raspored novoprimitljenih boraca, šišanje, brisanje i parenje istih.

U 19 časova 111 i 113 izvršili su hitan pokret u pravcu s. Brusnica, radi napada na neprijatelja, koji je ugrozio položaje jedinice K.

K: raspored jedinica na položaju bio je sledeći: s. Vrbovac — Srnica — s. Kadar — k. 205 — G. Svilaj.

Sve jedinice su u toku pre podne izvršile napad na neprijatelja i uspele da potisnu istog iz D. Svilaja, a zatim da ga prebace preko kanala od D. Svilaja sve do Potočana. U tom vremenu, neprijatelj ovako razbijen počeo je da se u većim grupama predaje. U momentu kad su se delovi neprijatelja hteli predati, neprijatelj je sa jakim snagama izvršio napad iz pravca Vlaška Mala i Novigrada na jedinicu 121 u pravcu sela Vrbovca i posle kraće borbe odbacio istu tako, da je izbio na Kadar (k. 205) i odsekao jedinicu 122, koja se nalazila u G. i D. Svilaju. Pod pritiskom neprijatelja, 121 se bez odobrenja povukao čak do Belevine i Vrbovca i dozvolio neprijatelju da zarobi našu bateriju topova.

122, kad je video da je otsečen, preduzeo je žestok napad radi probijanja i posle teške borbe, koja je vođena čak i kundacima, uspeva da se probije u pravcu Brusnice i k. 221.

Oko 18 časova sve jedinice K uz pomoć jedne trećine snaga R izvršile su protivnapad na neprijatelja i posle teških borbi uspevaju da odbace neprijatelja i ovladaju sa položajima: Kadar (k. 205), G. Svilaj, Srnica i Vrbovac.

R držala je položaje: južnu ivicu s. Balegovca — Vlaške Male i Potočana. Oko 14 časova neprijatelj je izvršio jak napad na delove jugozapadno od s. Potočana, ali je odbijen jakim

koncentričnom vatrom naših oruđa. Oko 18 časova neprijatelj je ponovio napad uz pomoć jednog protivkolskog topa, četiri bacača i jednog brzometnog topa »Žiškovca«. I ovaj napad je odbijen i neprijatelj je vraćen na svoje polazne položaje.

Naši gubitci: 19 mrtvih i 43 ranjena.

Neprijateljski gubitci: 214 mrtvih i 15 ranjenih.

Zaplenjeno je: 2 puškomitraljeza, 5 pištolja, 1 strojica, 6 pušaka, 4.000 metaka, 180 mina, 2 konja i veća količina životnih namirnica.

Izgubljeno je od oružja i materijala: 4 topa, 3 bacača, 1 protivtenkovska puška i 10 konja.

24. IV.

Podatci o neprijatelju: neprijatelj se nalazi u svojim uporištima: D. Svilaj — Novigrad — Brezik — Potočani — Vlačka Mala — Balegovac — Dubica — Prud. Sva ova sela su jako utvrđena. Jačina neprijatelja je: oko 2.500 ustaša i jedna bojna milicije. Naoružani su sa 2 topa, 8 bacača i većim brojem automatskog oruđa.

Raspored i rad naših snaga:

Stab E u s. Brusnici. Vreme promenljivo.

S: štab i 112 u s. Lužane i Mulabegovi. 111 i 113 u toku noći 23/24 aprila izbili su na liniju: Brđanica (k. 189) — Kadar (k. 205) i organizovali položaje za odbranu. Vršeno je izviđanje, a zatim je u toku dana izvršen [napad na] neprijatelja na liniji: istočno od k. 189 — D. Svilaj. Posle jake borbe neprijatelj je proteran i zauzeto je s. D. Svilaj. U napadu je učestovala i trećina snaga iz K.

K: jedinice su držale položaje: Rakovac — Duge Njive — Srnice — Vrbovac a jedna trećina kod Kadra i Klupica. Neprijatelj je vršio nekoliko napada na naše položaje, ali nije uspeo da pređe kanal. Naročito su bili jaki napadi na naše položaje na sektoru kod Potočana, gde su naši delovi često puta prelazili u protivnapad i uspeali da odbace neprijatelja. Desno krilo K potpomagalo je delove R u zauzimanju s. Potočana, koje je bilo jako utvrđeno.

R: jedinice su držale položaje: Balegovac — južno od Vlačke Male — jugozapadna ivica s. Potočana, a jedna trećina snaga na Ninašu (k. 288), koji je bio upućen kao pojačanje delova K za povratni napad na neprijatelja.

U zoru neprijatelj je izvršio napad iz s. Potočana na naše položaje na jugozapadnoj ivici sela, ali je odbijen na svoje polazne položaje. Oko 15 časova 134 vrši napad na s. Potočane sa jugozapadne ivice sela a 132 sa istočne strane. Obe jedinice posle ogorčene borbe, u snažnom naletu i borbi sa bombama, potiskuju neprijatelja iz njegovih prednjih rovova i do 17 ča-

sova izbijaju do same crkve i škole, gde su zadržane jakom neprijateljskom vatrom iz bunkera i utvrđenja. Uz sadejstvo trećine snage K, ove dve jedinice preduzimaju ponovo napad na utvrđenja i sa ručnim bombama isteruju neprijatelja iz njegovih utvrđenja i oko 19 časova zauzimaju s. Potočane. Produženo je gonjenje neprijatelja sve do uporišta Vlaška Mala, gde su naše jedinice zaustavljene jakom neprijateljskom vatrom. Odmah je pristupijeno utvrđivanju položaja na dostignutoj liniji.

Inžinjeriski bataljon izvodio je stručnu nastavu u veslanju na reci Ukrini u Derventi.

Naši gubitci: 11 mrtvih i 35 ranjenih. Ranjen je komandir 1/134 Božin Jovanović, komandir 3/132 Branko Popović i 2 podoficira.

Neprijateljski gubitci: 214 mrtvih i 60 ranjenih.

Zaplenjeno je: 1 protivtenkovski top 37 mm, 2 bacača 82 mm, 1 laki bacač, 6 teških mitraljeza, 2 puškomitraljeza, 1 strojnica, 4 pištolja, 1 signalni pištolj, 20 pušaka, 82 mine za bacač, 33 ručne bombe, 14.500 metaka za pušku, 1 bicikl, 3 telefona, 6 km kabla, 9 šatorskih krila, 30 ćebadi, 27 šinjela, 1 kola, 6 konja, 13 pari cipela, 1 radio-aparat, 13 rezervnih cevi za puškomitraljeze, 26 nagaznih mina, 194 granate za top, 10 kazana, 1 sanduk neprijateljske arhive i veća količina životnih namirnica i sitnih stvari.

25. IV.

Podatci o neprijatelju: neprijatelj drži jaka uporišta i to: selo Novigrad — Brezik — Vlaška Mala — Balegovac — Prud. Posle uništenja jednog dela neprijateljskih snaga, jačina neprijatelja iznosi oko 2.000 ustaša i 1 bojna milicije. Neprijatelj je dobro naoružan i utvrđen.

Raspored i rad naših snaga:

E u selu Brusnici. Vreme oblačno.

Š: štab i 112 u s. Lužane i Mulabegovi. Izvođena je nastava po rasporedu rada. 111 i 113 potpomagali su napad delova K na s. Novigrad i Brezik, koja su sela u toku dana zauzeta.

K: jedinice su držale zapadnu obalu kanala od Dugih Njiva do D. Svilaja. U toku dana izvršen je napad neprijatelja i isti je potisnut sa kanala, a zatim su naši delovi prešli kanal i produžili gonjenje neprijatelja. Zauzeto je s. Novigrad i Brezik.

Oko 19 časova izvršen je jak napad na neprijatelja i to jedan deo na Vlašku Malu, a dve trećine od s. Novigrad — Brezik prema Prudu. Borba je bila žestoka i neprijatelj je davao ogorčen otpor, naročito u Vlaškoj Mali. Delovi koji su napadali prema Prudu potisnuli su malo neprijatelja, dok je deo koji

je napadao sa severa na Vlašku Malu zadržan jakom neprijateljskom vatrom pred samim bunkerima blizu crkve. Produžena je borba sa bombama, ali uporište se nije moglo zauzeti iako su jedinice R vršile juriš nekoliko puta na isto sa zapada i jugozapada.

R držala je jugozapadnu, zapadnu i severozapadnu ivicu s. Vlaška Mala, a jedna trećina u rezervi u s. Potočani. U toku dana vršen je pritisak na neprijateljsko uporište i vršene su pripreme za opšti napad na isto. U 21 čas izvršen je žestok napad na neprijatelja i na juriš su zauzeti prvi neprijateljski rovovi, koji su zadržani u našim rukama iako je neprijatelj nekoliko puta vršio protivnapad. Borba je trajala bez prekida cele noći. Naši delovi su nekoliko puta vršili juriš i uspevali da dođu do na 30 m od neprijateljskih bunkera, ali iste nisu mogli zauzeti i bili su vraćeni u rovove jakom neprijateljskom vatrom i protivnapadima.

Inžinjeriski bataljon izvodio je stručnu nastavu sa gumenim čamcima na reci Ukrini.

Naši gubitci: 4 mrtva i 24 ranjena. Ranjen je komandir disciplinske čete Milutin Milutinović.

Neprijateljski gubitci: 39 mrtvih i 53 ranjena.

Zaplenjeno je: 20 pušaka, 4 strojnice, 3 pištolja, 12 paripela, 800 metaka, 8 čebadi, 6 šatorskih krila i veća količina raznog drugog sitnog materijala.

26. IV.

Podatci o neprijatelju: neprijatelj drži uporišta: Vlaška Mala — Balegovac — Dubica i Prud. Jačina neprijatelja je oko 2000 ustaša i jedna bojna milicije. Neprijatelj je dobro naoružan i utvrđen.

Raspored i rad naših snaga:

E u selu Odžaku. Vreme lepo.

Š: štab i 112 u s. Lužane i Mulabegovi. 111 i 113 drže položaje na kanalu prema D. Svilaju, obezbeđuju dva mosta na kanalu, a jednom trećinom u s. Kadar, koji obezbeđuje skelu na Savi i položaje oko iste. Izvođena je nastava po rasporedu rada.

Prilikom manjih sukoba sa neprijateljem ubijeno je 5 ustaša a zaplenjen je jedan brdski top 75 mm.

K držala je položaje: severnu ivicu s. Vlaška Mala, istočno od Brezika do r. Save. U toku dana vršeni su napadi na neprijatelja, naročito na uporište Vlaška Mala. Borba je produžena preko cele noći i naši delovi su u ogorčenoj borbi došli u neposrednu blizinu neprijateljskih bunkera i sa ručnim bombama zauzeli i poseli neprijateljske rovove ispred samih bunkera, ali bunkere nisu mogli zauzeti.

U ovim borbama K je imala 4 mrtva i 18 ranjenih, a neprijatelj je imao 26 mrtvih i 37 ranjenih. Ranjen je komandant ustaša. Zaplenjeno je 8 pušaka.

R držala je jugozapadnu, zapadnu i severozapadnu ivicu s. Vlačka Mala. U toku dana vršen je pritisak na neprijatelja, a u 21 čas izvršen je žestok napad na neprijateljska utvrđenja. Došlo se do samih neprijateljskih bunkera, ali se isti nisu mogli zauzeti. U 22 i u 23 časa napad se ponavlja i žestina borbi dostiže kulminaciju, gde se većinom tuklo bombama, ali neprijatelj daje ogorčen otpor i ne napušta bunkere. Borba se produžava cele noći, ali bez uspeha u pogledu osvajanja neprijateljskog uporišta.

U toku ovih borbi R je imala 6 mrtvih i 30 ranjenih, a neprijatelj je imao 11 mrtvih i 20 ranjenih. Zaplenjene su 3 puške.

Inžinjeriski bataljon u Derventi. Izvodio je stručnu nastavu.

Naši gubitci: 10 mrtvih i 48 ranjenih. Poginuo je zamenik komandira i politički komesar 3/132. Ranjen je pomoćnik komesara 2/134 Ljubo Krstić i komesar 1/134 Vojislav Nikolić i 2 podoficira.

Neprijateljski gubitci: 42 mrtva i 57 ranjenih.

Zaplenjeno je: 1 brdski top kal. 75 mm, 11 pušaka kao i raznih drugih sitnih stvari.

27. IV.

Podatci o neprijatelju: neprijatelj drži jaka uporišta Vlačka Mala — Balegovac — Dubica i Prud. Jačina neprijatelja oko 2000 ustaša i 1 bojna milicije. Neprijatelj je dobro naoružan i utvrđen u bunkerima i kućama.

Raspored i rad naših snaga:

E u selu Odžak. Vreme lepo.

S: štab i 112 u s. Lužane. 111 i 113 drže položaje: kanal između Vrbovca i D. Svilaja i selo Kadar, obezbeđujući skelu na Savi. U toku dana bilo je manjih borbi sa ustaškim grupicama u pozadini, kojom je prilikom ubijeno 17 ustaša, a zaplenjeno 15 pušaka, 3 šivaće mašine, 3 kola i 3 para amova. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

K: jedinice su držale položaje: severnu ivicu s. Vlačka Mala — istočno od s. Brezika do r. Save. U toku dana neprijatelj je nekoliko puta vršio protivnapade, ali je uvek bio odbijen. Naši delovi su zadržali svoje položaje koje su u toku noći zauzeli i u Vlačkoj Mali nalazili su se na 20 do 30 m od neprijateljskih utvrđenja.

Ubijeno je 14 neprijateljskih vojnika a ranjeno je 11. Zaplenjeno je 12 čebadi, 6 pari cipela, 8 pušaka 1200 metaka, 6

šinjela, 10 pari odela i 3 velike cirade. K je imala 4 mrtva i 7 ranjenih. Poginuo je ob. oficir Bjelajac Drago i komandir čete iz 121 Stričević Mirko.

R: jedinice su produžile borbu za uporište Vlaška Mala, koja je vođena do ponoći prethodnog dana. U 1 čas po ponoći sve jedinice preduzimaju juriš na neprijateljska utvrđenja, ali neprijatelj daje ogorčen otpor i vrši protivnapade. Juriši naših jedinica ponavljaju se jedan za drugim u 2, u 3, u 4, i u 4,30 časova. Vodi se ogorčena borba bombama i kundacima sa neprijateljem koji vrši protivnapade i ispade iz bunkera. Rovovi oko samog bunkera svakog časa prelaze iz ruke u ruku, ali usled najžešće neprijateljske vatre iz bunkera, isti se nisu mogli zauzeti. Borba je trajala do 8 časova i naši delovi ostaju u rovovima koje su zauzeli.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 13 mrtvih i 23 ranjena, što je tačno utvrđeno, ali gubitci su mnogo veći. Kod R je bilo 8 mrtvih i 32 ranjena.

Inžinjeriski bataljon u Derventi. Izvodio je stručnu nastavu.

Ukupni naši gubitci: 12 mrtvih i 39 ranjenih. Poginuo je ob. oficir K Bjelajac Drago i komandir čete iz 121 Stričević Mirko.

Ukupni neprijateljski gubitci: 44 mrtva i 34 ranjena.

Zaplenjeno je: 23 puške, 3 šivaće mašine, 3 kola, 3 ama, 12 čebadi, 6 pari cipela, 6 šinjela, 10 pari odela, 1200 metaka i 3 velike cirade.

28. IV.

Podatci o neprijatelju: neprijatelj u jačini oko 2.000 ustaša i 1 bojne milicije drži utvrđena uporišta: Vlaška Mala — Balegovac — Dubica i Prud. Neprijatelj je dobro naoružan i utvrđen.

Raspored i rad naših snaga:

E: pokret iz Odžaka za Derventu. Vreme oblačno.

Š: štab i 112 u s. Lužane. 111 i 113: pokret sa prostorije Kadar preko Vinske do s. Mulabegovi i Lužane u sastav S.

Kod 112 izvođena je nastava po rasporedu rada.

K: u toku prepodneva izvršena je predaja položaja Vlaška Mala — Brezik i dalje do Save jedinicama iz III korpusa. U 12 časova svi delovi su krenuli sa prostorije Novigrad i Vlaška Mala preko Brusnice — Vinske na prostoriju Derventa.

U toku ovog dana nije došlo do veće borbe sa neprijateljem.

R držala je položaje u samom selu Vlaška Mala u neposrednoj blizini neprijateljskih bunkera, gde su izrađeni rovovi za stojeći stav.

Oko 3 časa neprijatelj je izvršio napad na naše delove, ali je našom jakom vatrom vraćen na svoje polazne položaje uz osetne gubitke. U toku dana nije više dolazilo do borbe. Vršena je popuna municijom i zaprašivanje odela i rublja.

Neprijatelj je imao 9 mrtvih i 20 ranjenih.

Mi smo imali 1 ranjenog.

U toku noći izvršena je smena na položaju i svi delovi su krenuli sa prostorijske Vlačke Mala za Derventu.

Inženjerski bataljon izvodio je stručnu nastavu na r. Ukrini.

Naši gubitci: 1 ranjen.

Neprijateljski gubitci: 9 mrtvih i 20 ranjenih.

29. IV.

Štab E u Derventi. Vreme lepo.

S u 6 časova izvršila je pokret sa prostorijske Derventa pravcem: Derventa — Prnjavor, u kome je zanoćila.

K u 12 časova vrši pokret sa prostorijske pravcem: Derventa — Prnjavor, gde je i prenoćila.

R izvršila je pokret sa prostorijske Vlačka Mala — Derventa, u kojoj je prenoćila.

Inženjerski bataljon izvršio je pokret u sastavu jedinice Š od Dervente do Prnjavora.

30. IV.

Štab E u Derventi. Vreme oblačno.

Š u 6 časova nastavlja pokret od Prnjavora do s. Klačnice, gde je i prenoćila.

K u 12 časova nastavlja pokret od Prnjavora do s. Poljašani, gde se razmestila radi prenoćišta.

R u 6 časova izvršila je pokret sa prostorijske Derventa do Prnjavora, gde je i prenoćila.

Inženjerski bataljon vršio je pokret sa jedinicom Š od Prnjavora do s. Klačnice, gde je zanoćio.

OPŠTI ZAKLJUČAK:

U vreme od 16 do 30 aprila izvedena je jedna veća napadna operacija u kojoj je izveden veći broj pojedinačnih napada.

Osvojena je cela prostorija Vučjaka i zauzeta sva sela u trouglu: Podnovlje — Liješće — r. Sava i Bosna, sem Vlačke Male, Dubice i Pruda.

Od neprijatelja je zaplenjeno:

2 topa	5 telefonskih centrala
2 protivoklopna topa	11 telefona
4 teška bacača	10 km telefonskog kabla
3 laka bacača	2 motorcikla
12 teških mitraljeza	2 bicikla
76 puškomitraljeza	21 šatorsko krilo
37 strojica	56 čebadi
2072 puške	37 šinjela
47 pištolja	1 kola sanitetskog
1 signalni pištolj	materijala
121000 metaka za pušku	8 kola
1095 ručnih bombi	16 konja
342 mine za bacač	77 gvozdениh kreveta
194 granate za top	31 par cipela
26 nagaznih mina	10 pari odela
2 sanduka raketli	1 radio-aparat
13 rezervnih cevi za pmitralj.	10 kazana
4 magacina hrane i pion. alata	1 sanduk neprijateljske arhive
1 kamion	3 šivaće mašine
1 pokretna električ. centrala	3 ama
	3 velike cirade i

veća količina raznih životnih namirnica i drugih sitnih stvari.

Od oružja i sprema izgubili smo: 4 topa, 3 bacača, 1 protivtenkovsku pušku i 10 konja.

Naši gubitci:

74 poginula i 259 ranjenih drugova.

Neprijateljski gubitci:

733 poginula

365 ranjenih i

2.822 zarobljenih.

Spisak odlikovanih lica za hrabrost dostaviće se naknadno.

Rad i držanje pojedinih jedinica i boraca u borbi:

Pripreme za prelaz preko reke Bosne nisu u potpunosti izvršene, naročito u tehničkom pogledu. Ovo se naročito odnosi na skelu kod s. Kužnjače. Dok je skela kod s. Koprivne dobro funkcionisala, dotle su se kod skele u selu Kužnjači dešavali česti zastoji u prebacivanju trupa usled kidanja žičanog užeta, zbog čega se jedinice određene za prebacivanje na ovoj skeli nisu mogle u toku noći prebaciti, već je prebacivanje produ-

ženo i u toku dana, a što bi bilo vrlo otežano, da je neprijatelj branio prelaz preko reke.

Rad pojedinih jedinica po prelazu preko r. Bosne:

Š prelaz preko reke izvršila je u redu i na vreme i do određenog vremena izbila na liniju koja joj je po zadatku određena. Pošto na svome pravcu nije nailazila na neprijatelja, to je neometano mogla brzo da izbije na samu desnu obalu r. Save na prostori s. Vinska i tako otseče otstupnicu neprijateljskim delovima koji su se nalazili u trouglu: r. Bosna — Sava — Vučjak.

Pošto na pravcu svoga nastupanja nije imala većih borbi sa neprijateljem, to je najveću pažnju poklonila čišćenju terena.

K po prelazu preko r. Bosne krenula je u pravcu s. Brunice i po izbijanju na liniju: Ninaš (k. 288) — k. 221 — Brdanica došla je u kontakt sa neprijateljem i izvršila napad na istog. U trodnevnim borbama ovladala je neprijateljskim položajima: Ninaš (k. 288) — Duge Njive — s. Vrbovac — Brdanica (k. 189) — Kadar (k. 205) — s. G. i D. Svilaj i izbila na kanal Duge Njive — D. Svilaj. Držanje boraca i rukovodioca u ovim napadnim borbama bilo je dobro sve do izbijanja na pomenuti kanal, gde je štab brigade izgubio preglednost situacije i zbog nedovoljnog unošenja u zadatak dozvolio je da neprijatelj preuzme inicijativu i izvrši iznenadan jak napad na krila i bokove jednog bataljona, koji se je neorganizovano povukao, zbog čega je došlo do zarobljavanja artiljerije i otsecanja jednog bataljona, koji se je nalazio na prostori s. G. i D. Svilaja.

Glavna krivica za sve ovo pada na štab brigade zbog nepravilnog rukovođenja svojim jedinicama, ali su krivi i štabovi bataljona zbog neodržavanja veze i slabog obezbeđenja krila i bokova, kao i nedovoljnog izviđanja.

Preduzete su mere da se u buduće slični slučajevi ne ponove.

R prelaz preko r. Bosne izvršila je sa izvesnim zakašnjenjem zbog tehničkih nedostataka kod sredstava za prebacivanje.

Odmah po prelasku reke Bosne, u svom nastupanju, naišla je na neprijateljske utvrđene položaje na liniji: Dobor kula — k. 214. Po izvršenom izviđanju, preduzet je energičan napad na pomenute položaje, koji su posle tročasovne borbe zauzeti. U svom daljem nastupanju, ova jedinica je naišla na niz neprijateljskih uporišta kao: s. Jakeš, Pečnik, Odžak, Srna, Potočani, Balegovac do Vlačke Male. U svim ovim uporištima neprijatelj je izradio jake bunkere i udesio sela za odbranu, iz kojih je davao ogorčen otpor, ali pravilnom procenom situ-

acije i umešnim rukovođenjem jedinica od strane štaba brigade i rukovodioca ostalih jedinica, kao i odlučnim, hrabrim i poletnim držanjem boraca u ovim borbama, ova jedinica uspela je da likvidira sva ova uporišta i da u svom nadiranju dospe do samih utvrđenja u s. Vlačka Mala. U ovim borbama, snažnim udarcima neprijatelju su naneseni veliki gubitci u ljudstvu i materijalu, tako da su jedinice ove brigade izbacile iz stroja preko 2000 neprijateljskih boraca.

Za pokazati uspeh u osmodnevnim neprekidnim danonoćnim borbama predlažemo da se ova jedinica pohvali od strane štaba armije.¹⁰

U svim ovim borbama, kod svih jedinica, zapaženo je kod boraca više tehničke izvežbanosti nego što je to bilo u ranijim borbama, ali se još uvek zapažaju nedostaci u sledećem: u pravilnom korišćenju prirodnih i veštačkih zaklona, kao i udešavanju istih za što bolju upotrebu oružja, uzajamnom potpomaganju vatrom i pokretom; u održavanju veze, u izviđanju zemljišta i neprijatelja; u izboru cilja i oceni otstojanja; u nepravilnom nišanjenju i nameštanju gajke na ocenjeno otstojanje; u disciplini vatre i još uvek se dešava da vojnici ne izrađuju zaklone onako, kako bi trebalo, pa čak ni onda kad imaju za to dovoljno vremena. Preduzete su mere da se putem nastave i izvršenja školskih gađanja ovi nedostaci otklone.

Kod pojedinih viših rukovodioca zapaženo je da još uvek ne cene pravilno situaciju niti se brzo snalaze u nastaloj promeni na bojištu, usled čega se često puta donose pogrešne odluke.

Niži rukovodioci izdaju nepotpune zapovesti, a za vreme same borbe ne upravljaju vatrom svojih jedinica kako bi to trebalo. Isto tako oseća se stručna nespремnost nižih rukovodioca u pojedinim jedinicama, pošto jedan deo nije imao prilike da prođe kroz stručne kurseve i škole.

Prilog skica o vođenim borbama na prostoriji Vučjaka.¹¹ Skica rasporeda naših i neprijateljskih snaga na dan 30. o. m. ne dostavlja se, pošto sve jedinice maršuju na novu prostoriju.

Ujedno se prilaže i lista gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POLITKOMESAR POTPUKOVNIK,
Milojica Pantelić

KOMANDANT PUKOVNIK,
Rajko

¹⁰ Redakcija nije mogla ustanoviti da li je ta brigada pohvaljena.

¹¹ Redakcija nije pronašla navedenu skicu.

LISTA GUBITAKA

boraca, vojnih i političkih rukovodioca E u vremenu od 16. do 30. IV 1945. godine.

Redni broj	Naziv jedinice	POGINULO				RANJENO				NESTALO				Svega izbačeno iz stroja			
		Oficira i političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca	SVEGA	Oficira i političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca	SVEGA	Oficira i političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca	SVEGA	Oficira i političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca	SVEGA
1	E	6	2	66	74	11	9	239	259	—	—	—	—	17	11	305	333

Poimenični gubitci u rukovodiocima:

Poginuo: politkomesar 1/122 Miloš Grubor
ob. oficir K Drago Bjelajac
komandir 1/133 Petar Morikić
komandir iz 121 Mirko Stričević
komesar i zamenik komandira 3/132

Ranjen komandir 1/122 Vasilije Eraković
komandir 3/122 Dragoljub Petrović
politkom 1/132 Simo Andrić
zam. komandira 1/122 Branislav Dorđević
pomoć, politkoma 1/122 Nikola Miladinović
komandir 1/134 Božin Jovanović
komandir 3/132 Branko Popović
komandir discipl. čete Milutin Milutinović
pomoć, politkoma 2/134 Ljubo Krstić
komesar 1/134 Vojislav Nikolić
komandir 2/134 Boško Cvetković

POLITKOMESAR POTPUKOVNIK,
Milojica Pantelić

KOMANDANT PUKOVNIK,
Rajko V. Tanasković

BR. 83

**ZAPOVIJEST ŠTABA 39. DIVIZIJE JA OD 1. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA NA
PROSTORU BOSANSKOG NOVOG I BOSANSKE KOSTAJ-
NICE¹**

S T A B

39. DIVIZIJE II. ARMIJE

Op. br. 918

1. maja 1945. god.

Z A P O V I J E S T

**(Karta razmjere 1 : 100.000, sekcija Kostajnica
i Petrinja)**

Poslije likvidacije Bos. Novog i Dvora na Uni neprijatelj se ubrzano povlači prema Kostajnici i sjevero-zapadu.² Prema nepotvrđenim podacima, ima namjeru da napusti i Bos. Kostajnicu.

Naša Divizija, u sastavu Armije, dobila je zadatak da nastavi energično gonjenje i uništavanje neprijatelja ne dozvoljavajući mu da se ma gde pribere i organizuje za odbranu, i da sa sadanjih položaja izbiје na liniju: Kostajnica — s. Kukuruzari — s. Mečenčani — s. Bijelnik — s. Blinja presjecajući navedenu komunikaciju.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—1, k. 1267.

² Dolinom r. Une probijala se njemačka 373. legionarska divizija. Ona se u B. Novom spojila s tamošnjom njemačkom posadom koja je bila potisnuta u istočni dio grada. Drugog maja 1945. ova njemačka jedinica i 4. ustaško-domobranska divizija bile su na položajima prema Kostajnici. Sutradan, 3. maja, 373. divizija je nastavila pokret pravcem Sunja — Sisak, dok se znatan dio ustaške divizije rasuo (vidi 'F. Srami navedeno djelo, str. 224. i 225).

Zajedno sa 373. legionarskom divizijom, počev od njenog povlačenja iz B. Krupe pa do kraja rata, nalazio se i 977. landesšicen-bataljon, a od kraja aprila 1945, poslije borbi u rejonu Kostajnice, sa 373. divizijom povlačio se, preko Sunje, Siska i Zagreba, i 1023. landesšicen-bataljon, koji je razoružan u Celju i selu Arhu (vidi Arhiv VII, reg. br. 36—2a, k. 77 A, reg. br. 37—2, k. 77).

³ Vidi dok. br. 108.

U cilju izvršenja ovoga zadatka, —

N A R E Đ U J E M O :

1. — XX. brigada: Komandant major Gačić Mihajlo. Sastav: 4 batalj. i brig, divizion.	1. — Kreće pravcem: komunikacija Dvor — Divuša — H. Kostajnica sa zadatkom napada na Hrv. Kostajnicu ispomažući snage 28. Divizije, koje imaju zadatak likvidacije Hrv. Kostajnice, i presjecanja komunikacija Kostajnica — Petrinja i Sunja zahvatajući svojim lijevim krilom željezničku stanicu Hrv. Kostajnica.
2. — XV. brigada: Komandant kapetan Miljuš Milan. Sastav: 4 bataljona i brig, divizion.	2. — Kreće sa sadanjih položaja pravcem Dvor — Divuša — Riječani Buinja — Vrbinja (419) — Grana (407) — Raskrsnica (381) — Babina Rijeka — Kukuruzari sa zadatkom presjecanja komunikacije Kostajnica — Petrinja i ispomažanja XX i XIII brigade u slučaju jačeg neprijateljskog otpora na pravcima ovih brigada. Jedne dijelove baciće na raskrsnicu komunikacije Hrv. Kostajnica — Petrinja i Kostajnica — Sunja radi obezbeđenja lijevog krila XX brigade.
3. — XIII. brigada: Komandant major Kasapović Pero. Sastav: 4 batalj., brig, divizion.	3. — Kreće pravcem: Dvor — Riječani i odatle skreće pravcem Draškovac — Segestin — Lotine — Tomaško brdo — Duga kosa — putem preko kote 493 — selo Mečenčani, a po izbijanju u selo Mečenčane kreće u pravcu sela Bijelnik u Blinja sa zadatkom presjecanja komunikacije Blinja — Petrinja — Blinja — Sisak.
4. — Art. divizion: Komandant, poruč. Lešić Josip. Sastav: 4 ruska topa i 1 brdski top. Svega: 5 topova.	4. — Kreće pravcem XX. brigade ispomažući istu prilikom borbe i održavajući vezu sa njom. ⁴

⁴ Sadejstvo artiljerije regulisano je zapoviješću Štaba 1. artiljerijskog divizionu (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 1287).

5. — Intendantura, bojna komora i sanitet.
5. — Kreću pravcem Dvor — Divuša i u Divuši će se smjestiti, gdje će dobiti dalje naređenje. Glavno provijantsko slagalište premjestiti iz Prijedora u Bos. Novi.
- 6 — **Veza:**
- 6.— Vezu sa ovim štabom održavati radio-stanicama i kuririma. XX. brigada i Ceta za vezu ove Divizije uspostavice liniju i to: Četa za vezu od Armijske centrale Bos. Novi do Divuše, a XX. brigada od Divuše do svojih položaja koristeći čeličnu žicu na stubovima, koja će ostajati i dalje poslije našeg prolaska, dok poljski kabl nositi sobom.
- Po izbijanju na komunikaciju Kostajnica — Blinja, brigade će održavati međusobnu vezu, a ukoliko bude postojala poštanska telefonska linija, istu iskoristiti i povezati se telefonski s lijeva u desno, tj. XIII. se veže sa XV., a XV. sa XX. brigadom.
- Znaci raspoznavanja: dostavljeni logorski znaci.
7. — Mjesto Štaba
7. — Stab Divizije sa XV. brigadom.
- Napomena:**
- Sve brigade odmah će izvršiti popunu ubojnom spremom i sanitetskim materijalom od oficira za naružanje i referenta saniteta.
- XIII. i XV. brigada, koje kreću preko Sumarice, snabdjeće se iz Divizijske intendanture potrebnim artiklima i ishranjivati se iz mjesnih sredstava.
- Po naređenju postupite odmah. Prijem zapovjesti potvrditi po kuriru-donosiocu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik:

Komandant — ppukovnik:

Borko Arsenić

M. P.

BR. 84

**IZVJEŠTAJ ŠTABU 17. BRIGADE OD 2. MAJA 1945. ŠTABU
28. DIVIZIJE JA O OSLOBOĐENJU KOSTAJNICE¹**

Broj: 154

Dana 2 maja 1945 godine

Predmet: Petodnevni izveštaj
o radu jedinica podnosi 28 div.

C

Operativni otsek.

Dana 26. IV 1945:

Jedinice ovoga štaba produžile pokret i zanoćile na prostori Gornješevci² — Maglajci.

Dana 27. IV 1945 g.

Jedinice ovoga štaba izvršile pokret na sektor Kostajnica i zauzele položaje severno od Zovika, k. 350, k. 340, 244, i počele borbu za zauzeće Bosanske Kostajnice.

Dana 28, 29, 30,

1 i 2 maja 1945:

Vođene ogorčene borbe na sektoru Kostajnice sa polaznog položaja za napad do samog grada Kostajnice. Borba je vođena za svaku kotu i za svaku čuku gde je neprijatelj bio jako utvrđen.³

Neprijatelj je bio jak, uporan i pružao jaku odbranu. Dana 2. V. 1945 g. u 0 i 30 sati zauzeli grad Bosansku Kostajnicu.

U toku ovih borbi neprijatelj je imao 370 što mrtvih što ranjenih a 35 zarobljenih.

Zarobljen jedan šarac, jedan brnac, 29 karabina, jedna puna kola ratnog materijala i municije.

Sopstveni gubici: 20 mrtvih, 160 ranjenih. U ovaj broj ranjenih nisu uneti lakše ranjeni koji su ostali u jedinici kao i kontuzovani koji posle lekarske pomoći i kratkog odmora povratili se u svoju jedinicu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 28—2, k. 1136.

² Treba: Gornoselci.

³ Odnosi se na 373. legionarsku i 4. ustaško-domobransku diviziju (vidi dok. 83, objašnjenje br. 2).

Utrošeno municije: 30150 mauzerove, 2100 engleske, 9500 ruske za pušku, 31800 šmajzerske ruske, 261 mina za teški bacač, 160 mina za laki bacač, 3905 metaka za flakove.

Oštećeno oružja: jedan engleski mitraljez, jedan ruski šmajser oštećen, i jedan ruski šmajser izgubljen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Načelnik štaba — kapetan
Georgije⁴

BR. 85

**ZAPOVIJEST ŠTABA 34. DIVIZIJE JA OD 3. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA IZBIJANJE NA
PROSTORIJU OZALJ — POKUPJE¹**

ŠTAB 34. UDARNE DIVIZIJE
IV. UDARNOG KORPUSA
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. broj 65 Dne 3. V 1945.

Z A P O V J E S T
(Sekcija Samobor 1 : 100.000)

PODATCI O NEPRIJATELJU:

Na sektoru Karlovca jedinice II. Armije razbile su vanjsku odbranu Karlovca — Duga Resa — Svarča — Mekušje. Na prostorijski Karlovca nalaze se 104. njemačka divizija, 13. ustaška divizija, 20. erzatz regimenta i jedna regimenta gestapovaca. Sve ove snage do sada su angažovane za direktnu odbranu Karlovca.² Na sektoru Ozalj — Pokupje nalaze se slijedeće neprijateljske snage: u mje-

⁴ Cabel

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—1, k. 1225.

² Vidi dok. br. 73.

Pored toga, prema E. Šnut-Rihbergu (navedeno djelo, str. 130), u toku 2. maja u rejonu Karlovca su stigle i prve jedinice 7. SS divizije »Princ Eugen«. Kasnije, tokom 9. maja, snage ove divizije brane širi rejon Samobora. Snage 104. lovačke divizije, kao istrošene, upućene su na raspolaganje komandantu Jugoistoka.

stu Ozlju nalazi se posadna ustaška bojna³ sa tri satnije, ukupno oko 500 vojnika. Naoružani sa 5 teških mitraljeza, 14 puškomitraljeza, 2 teška bacača, 1 protukolski top i dva brdska topa. Utvrđenja i razmještaj oruđa vide se iz priložene skice. U Pokupju⁴ nalazi se jedna ustaška satnija. U Zorkovcu nalazi se također jedna ustaška satnija.

NAŠE SNAGE:

Ud. brigada »Franje Ogulinca-Selje«, Ud. karlovačka brigada, Zumberačka brigada i Artiljerijski divizion.

ZADATAK:

U vezi sa borbama na Karlovcu i izvlačenjem njemačkih snaga iz naše zemlje, naša divizija je dobila zadatak da izbije na prostoriju Ozalj — Pokupje, te da ovlada mostovima na Kupu, da na taj način spriječi povlačenje njemačkih snaga iz Karlovca preko Metlike, a ako se situacija na Karlovcu bude povoljno razvijala za nas, da forsiramo r. Kupu, te da ugrožavamo komunikaciju Zagreb — Karlovac.

Za izvršenje ovoga zadatka,⁵

NAREĐUJEMO:

UD. KARLOVAČKA BRIGADA:

Produžiti će pokret lijevom obalom r. Dobre, te ovladati prelazima na r. Kupu, na Pokupju i Zorkovcu. Izvršiti sve pripreme za prelaz r. Kupe prema komunikaciji Zagreb — Karlovac. Desno na prostoriji Stative održavati vezu sa jedinicama II. Armije, te ispitati situaciju na desnoj obali r. Dobre na sektoru Zadoborje.

ZUMBERAČKA BRIGADA:

Izvršiti će pokret preko Netretića, Breznika, sa lijevom pobočnicom preko Lipnika, te izbiti na prostoriju Oštri Vrh — Novaki i napasti posadu Ozalj iz sjeverozapadnog pravca na sektoru desna obala r. Kupe — komunikacija Kamanje — Ozalj zaključno. U desno održavati vezu sa Ud. Seljinom brigadom.

³ Prema brojnom stanju 3. ustaškog stajaćeg zdruge od 1. aprila 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—3—5, k. 112) u Ozlju se nalazila 1. posadna bojna toga zdruge, jačine oko 700 ljudi.

⁴ Prema brojnom stanju 3. ustaškog stajaćeg zdruge od 1. aprila 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—3—5, k. 112) u G. i D. Pokupju nalazile su se 1. i 3. satnija 2. bojne toga zdruge, jačine oko 300 ljudi

⁵ Vidi dok. br. 110.

UD. SELJINA BRIGADA:

Izvršiti pokret na prostoriji Svetice — Breznik — Erjavec, te u zajednici sa Zumberačkom brigadom izvršiti napad na Ozalj na sektoru komunikacija Kamanje — Ozalj isključno, pa u desno do linije Lukšići — Podgaj — Kurilovec zaključno.

VEZA:

Četa za vezu divizije uspostaviti će telefonsku vezu između štaba divizije i štabova brigada, te između štaba divizije i Armije.

SANITET:

Za vrijeme ovih operacija divizijsko previjalište nalaziti će se u selu Pišćetke, a kirurška ekipa u selu Netretić. Ranjenike evakuisati za Ogulinsku bolnicu.

INTENDANTURA:

Divizijska intendantura sa odsjekom za naoružanje smjestiti će se u selo Pišćetke. Jedinice će organizovati ishranu prvenstveno sa terena, dok se ne uredi snabdjevanje preko intendanture. Zato je potrebno da intendantura odredi pojedina sela svakoj jedinici iz kojih će se hraniti.

POČETAK NAPADA:

Početak napada odrediti će se posebno pošto se ispita situacija na sektoru Ozlja. U svakom slučaju napad će početi u toku sutrašnjeg dana, pa je zato potrebno izvršiti sve pripreme, odmah po dolasku na određeni sektor.

MJESTO ŠTABOVA:

Štab Ud. karlovačke brigade nalaziti će se u s. M. Erjavec, štab Ud. Seljine brigade nalaziti će se u s. Skotovice, štab Zumberačke brigade u s. Oštri Vrh, štab divizije u V. Erjavcu.

ARTILJERIJSKI DIVIZION:

Postaviti će se na sektoru Svetice i odmah po dolasku izvršiti izviđanje i odabrati osmatračnicu za Ozalj, Zorkovac i Pokupje. Pokret izvršiti odmah pravcem: Pišćetke — Grdun — Polaki — Jaškovo — M. Erjavec — Svetice. U pokretu održavati vezu sa Ud. karlovačkom brigadom, koja kreće u tom pravcu.

Napomena: Situacija se vrlo brzo razvija, pa je zato potrebno imati uvijek jedinice pripravne za nove zadatke. Ukoliko neprijatelj bude žilavo branio Ozalj, borbe mogu potrajati i dulje vremena, pa zbog toga treba pripremiti sva tehnička sredstva za rušenje bunkera i prelaz žice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar, p. pukovnik:
D.⁶ Govorušić

Komandant, p. pukovnik
M.⁷ Dasović

M. P.

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA 45. DIVIZIJE OD 3. MAJA 1945. ŠTABU
2. ARMIJE JA O PETNAESTODNEVNIM BORBAMA ZA
OSLOBOĐENJE DOBOJA, BOSANSKE GRADIŠKE I BO-
SANSKE DUBICE¹

N

O. br. 166
3. V. 1945 god.
Položaj

A

Položaj

Dostavljamo vam petnaestodnevni izveštaj za operacije vođene od 16 do 30 aprila 1945 god.

Sve operacije vođene u toku ovog perioda karakterišu se ofanzivnim radnjama. Jedinice A, u kojoj je naša jedinica N imala vidnog učešća, uspele su da za relativno kratko vreme oslobode od ustaških i nemačkih bandita dosta terena i veći broj varoši kao: Doboj, Derventu, Bos. Dubočac, Bos. Gradišku, Staru Gradišku i Bos. Dubicu.

U borbama za oslobođenje pomenutih varoši vodile su se često puta oštre borbe, naročito pri oslobođenju Doboja, Bos. Gradiške i Bos. Dubice.

⁶ Drago

⁷ Martin

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 6—3, k. 1332.

U svim tim borbama neprijateljski otpor je skršen kombinacijom pokreta i vatre i borbenošću naših boraca.

Neprijatelj je pretrpeo osetne gubitke u ljudstvu i materijalu.

16 april.

B²

152 drži položaj Betlić (K. 145)³ — kosa istočno od s. Blatnjaci.

153 vezuje se sa 152 i drži položaj kosa istočno od s. Maslovar (K. 535) do pod Okrugli Gaj.

154 drži položaj Okrugli Gaj — Krčmarica (K. 682).

151 služi kao rezerva B.

Sa ovih polaznih položaja jedinica je u toku noći 15/16 aprila izvršila napad na neprijatelja⁴ i u oštroj borbi uspela da zauzme njegove položaje i da nastavi sa gonjenjem u pravcu s. Trbuka i Doboja.

U ovim borbama neprijatelju su naneti sledeći gubici: 5 ubijenih i 19 ranjenih.

Gubici B: 2 poginula i 16 ranjenih drugova.

G⁵

162 napao je neprijateljski položaj Đurkin Krst (K. 626) i uz sadejstvo jedinica B zauzeo ga. Zatim je krenuo na K. 558, Sajkamen (K. 358) i po likvidiranju neprijatelja na tim položajima izbio na Trbuk i produžio gonjenje desnom obalom r. Bosne do Šibova.

164 nalazi se na položaju Kolo (K. 312) — Široka Kosa (K. 642).

161 i 163 posedaju položaj Kalilo (K. 446). '

Gubici G: 1 ranjen drug.

2*

Jedinice se nalaze na desnoj obali r. Bosne 2—3 km. severno od s. Medakova do s. Pravoslavni Pridjel i s. Brdani.

U toku noći 15/16 sve jedinice napale su sa svojih polaznih položaja neprijatelja na celoj liniji fronta.

174 i 173 napadali su na uporište Jazovac. Pomenuti položaj osvojen je posle oštore borbe, ali je neprijatelj uspeo da skoncentriše vatru na pomenuti položaj i da ga ponovo zauzme.

172 napao je Bresnato Brdo, ali je zbog jake neprijateljske vatre morao da se povuče.

² Dvadeseta brigada

³ Betlić i k. 145 nisu nađeni na karti 1:100.000.

⁴ Vidi dok. br. 18, 38, 47 i 48.

⁵ Dvadeset treća brigada

⁶ Dvadeset četvrta brigada

171 bio je u rezervi 2.

U toku dana sve su jedinice ponovo napale neprijatelja na pomenutim položajima i uspele da ovladaju njima. Neprijateljski protivnapad nije uspeo, već su naše jedinice počele goniti razbijenog neprijatelja ka Doboju.

U ovim borbama neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 61, ranjeno 110. Zaplenjeno je: 1 teški mitraljez, 11 pušaka, 5000 metaka, 11 doboša za šarac i 3000 m. telefonskog kabla.

Gubici Z: 9 poginulih i 52 ranjena druga.

17 april.

B

Jedinica je u toku celog dana bila u pokretu ka r. Bosni sa zadatkom da se prebaci na levu obalu reke.

Prebacivanje je izvršeno sa svojih snaga kod s. Trbuka, a s % preko porušenog mosta kod fabrike šećera, koji je odmah po odbacivanju neprijatelja osposobljen za pešački saobraćaj.

Po prebacivanju jedinica se razmestila na prostoriji s. Milkovac.

G

U toku dana jedinice su se prikupile na prostoriji s. Trbuka i po izvršenju svih priprema za prelaz preko r. Bosne predena je reka. Prelaz je izvršen u potpunom redu.

Po izvršenom prelazu jedinice su se smestile na prostoriji s. Milkovac.

Ž

Delovi ove jedinice su u 4.30 časova ušli u grad Dboj.

Neprijateljske jedinice su bile napustile varoš, ostavivši jaka zaštitna odeljenja u severnom delu grada. Brzim i energičnim napadom i ova poslednja neprijateljska odeljenja su bila likvidirana.

Po potpunom likvidiranju neprijatelja u rejonu Dboja ostale jedinice su počele sa prebacivanjem na levu obalu reke.

Gonjenje neprijatelja prema severu nastavljeno je bez odmora.

U operacijama vođenim ovoga dana neprijatelju su naneti sledeći gubici: 16 ubijenih, 35 ranjenih i 52 zarobljena. Zaplenjeno je: 10 lokomotiva i oko 150 vagona, 35 pušaka, 1000 metaka, 2 strojnice, 2 pištolja.

Gubici Z: 2 ranjena druga.

18 april.

B

Nastavljajući gonjenje potučenog neprijatelja jedinica je, razbijajući njegova zaštitna odeljenja, izbila na liniju: Sredeljani — Brđani — trigonometar 218 — Vrhovi — K. 225.

Štiteći povlačenje svoje glavnine neprijatelj je na pojedinim mestima sa jačim zaštitnim odeljenjima davao otpor, koji su naše jedinice uspevale energičnim napadima da savladaju.

G

Kao taktička rezerva N jedinica je u toku dana nastupala pravcem: Prisade — Mala Bukovica — Hodžići — Osinjak — Mali Prnjavor — Veliki Prnjavor.

U toku dana jedinica nije imala nikakvih sukoba sa neprijateljem.

Ž

Goneći razbijene neprijateljske jedinice Z nije naišao ni na kakav organizovan otpor sve do linije: K. 234 — Grahovište — K. 256 — K. 279 — K. 300. Posle kratke ali oštre borbe i ovaj je neprijateljski položaj bio osvojen. Nastavljajući gonjenje jedinica je izbila na liniju: trigonometar 239 — K. 213 — Piskovica (trigonometar 279).

U operacijama vođenim ovoga dana jedinice Z nanele su neprijatelju sledeće gubitke: 7 ubijenih i 15 ranjenih.

Gubici Z: 3 ranjena druga.

19 april.

B

Nastavljajući gonjenje neprijatelja koji je pružao samo mestimičan otpor, jedinica je izbila na liniju: Derventska Bara — Kuljenovci — Agići, gde je i zanoćila.

G

Kao taktička rezerva N jedinica se kretala pravcem: Mali Prnjavor — Veliki Prnjavor — Mimine⁷ — Počivaljka — Derventa — Derventska Bara — Kuljenovci.

U toku dana jedinica nije imala sukoba sa neprijateljem.

Ž

Goneći potučenog neprijatelja jedinica je razbijala njegova manja zaštitna odeljenja. U 4 časa jedinica je bez otpora ušla u grad Derventu. Odmah posle toga nastavljeno je gonjenje neprijatelja ka severu.

U toku dana neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 2, a ranjeno 10 neprijateljskih vojnika. Zaplenjeno je: 1 neo-

⁷ Nisu nađene na karti 1:1.000.000.

stečeni tenk od 13 tona, 2 mitraljeza, 1 puškomitraljez i 30 pušaka. Zarobljeno je 30 neprijateljskih vojnika.

Gubici Z: 3 ranjena druga.

20 april.

B

U 4 časa ujutru jedinica je krenula sa prostorijske na kojoj je zanoćila širokim borbenim rasporedom ka desnoj obali r. Save. U toku nastupanja dolazilo je samo do mestimičnog puškaranja sa manjim neprijateljskim delovima. U 9 časova jedinice su izbile na samu obalu r. Save i odmah je posele. Manji izviđački delovi su izvršili prebacivanje na levu obalu r. Save i ispitivali teren, prikupljajući podatke o neprijatelju.

U 19 časova jedinica je krenula komunikacijom koja vodi desnom obalom r. Save ka ušću Vrbasa u Savu i maršovala cele noći.

U ovom nastupanju učestvovali su: 152, 153 i 154, dok se 151 nalazi u Derventi kao posadna jedinica.

G

U 4 časa ujutru jedinica je krenula sa prostorijske Kulenovac — Derventska Bara pravcem: Derventska Bara — Kulenovac — Bjelo Brdo — Bosanski Dubočac. Neprijatelj je pokušao da pruži otpor kod Bjelog Brda, ali je pod pritiskom naših jedinica uskoro morao da odstupi. Neprijatelj se užurbano povlačio i prebacivao čamcima na levu obalu r. Save. U 10 časova naše su jedinice ušle u Bos. Dubočac.

Po izvršenim pripremama prvi naši delovi su se prebacili na levu obalu r. Save u 13 časova, a zatim je počelo prebacivanje jačih snaga. U Slavonskom Dubočcu vođena je oštra borba i naše su snage uspele da razbiju i proteraju Nemce⁸ i ustaše i da naprave veći mostobran za prebacivanje i ostalih delova. Okolina sela je očišćena od neprijateljskih snaga na 5—6 kilometara unaokolo.

U 20 časova izdato je naređenje da se sve prebačene jedinice odmah vrate natrag na desnu obalu Save. Prebacivanje je trajalo celu noć sve do 4 časa ujutru 21 aprila.

U ovim borbama neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 75, ranjeno 170, zarobljeno 2. Zaplenjeno je: 70 pušaka, 1 šarac, 4 pištolja, 7 sanduka puščane municije, 15 sanduka ručnih bombi, 40 kutija sa minama 82 mm, 4 telefonska aparata, 1 sanduk telefonskog kabla, 1 pisaća mašina i mnogo drugog materijala.

Gubici G: 2 mrtva, 3 ranjena i 2 nestala druga.

⁸ Vjerovatno je riječ o 7. SS diviziji »Princ Eugen«, koja je 18. aprila 1945. u rejonu Dubočca prešla na lijevu obalu Save (vidi Lerovu izjavu, Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 70).

Z

U 1.30 171 je na položaju Markovac, K. 197 napao neprijatelja — Nemce i ustaše, i posle žestoke borbe uspeo da ih razbije nanevši im tom prilikom teške gubitke u ljudstvu i materijalu. Ubijeno je 40 neprijateljskih vojnika, ranjeno 110, zarobljeno 12. Zaplenjeno je: 2 puškomitraljeza, 20 pušaka i mnogo municije.

U daljem nastupanju 171 je još jedanput naišao na jači neprijateljski otpor, koji je posle teške borbe likvidiran. Tom prilikom ubijeno je 49, ranjeno 58 i zarobljeno 56 neprijateljskih vojnika. Zaplenjeno je: 3 šarca, 2 puškomitraljeza, 47 pušaka, 6 strojnica, 5 pištolja, 13 000 metaka. Uništena su dva kamiona i 1 motorcicl.

Gubici Z: 1 poginuo i 12 ranjenih drugova.

Nastavivši i dalje gonjenje neprijatelja jedinica je izbila na obalu Save i pošto je očistila od neprijateljskih delova smestila se u s. Bos. Kobaš i posela položaje duž Save levo i desno od sela.

21 april.

B

U toku dana jedinica je nastupala pravcem: Kobaš — Srbac i u 18 časova stigla u s. Srbac, odakle je širokim borbenim rasporedom izbila na desnu obalu r. Vrbasa i posela položaje.

U 20.30 časova jedinica je preduzela napad na neprijateljsko uporište Bos. Gradiška⁹ sa pravca s. Kozinci — Brestovičina. 174 nastupa sa pravcem: s. Brestovičina putem prema gradu, a 171 je išao neposredno uz obalu r. Save prema mostu i gradu sa namerom presecanja odstupnice neprijatelju. Odmah u samom početku nastupanja jedinice su naišle na jaku neprijateljsku vatru iz bunkera i rovova. Naši delovi su doprli do kanala i nasipa ispred grada, ali su tu bili zaustavljeni oštrom vatrom iz svih oruđa i artiljerije. Posle kraćeg pribiranja naše su jedinice pod kišom mitraljeskih i topovskih zrna preduzele brzi napad na neprijateljska uporišta na nasipu i pod najtežim uslovima i mnogim preprekama uspele da zbace neprijatelja sa ovih prvih položaja.

Neprijatelj je poseo svoje prihvatne položaje i odatle neposredno tukao naše jedinice na nasipu. U tome ga je pomagala i artiljerija.

U operacijama vođenim ovoga dana neprijatelju su naneti sledeći gubici: 5 ubijenih, 19 ranjenih i 1 zarobljen.

Gubici Z: 2 poginula i 5 ranjenih drugova.

⁹ U Bosanskoj Gradiški se nalazila 6. ustaško-domobranska divizija. Kad je napustila ovaj grad, ona se povukla ka Dubici, a zatim ka Sunji, gdje je ostala do 3. maja 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 70).

24 april

B

Jedinica drži položaj od s. Orubice pa sve do Bos. Gradiške kao obezbeđenje da se neprijatelj ne bi prebacio na desnu obalu r. Save.

U toku dana nisu vođene nikakve operacije.

G

Jedinica je krenula sa prostorijske Bos. Svinjar — Srbac 1 prebacila se preko r. Vrbasa južno od K. 93 kod s. Srpca. Prebacivanje je završeno do 7 časova izjutra. Jedinica je krenula pravcem: Gaj — Sredani — Brestovičina — Greda. 163 i 164 smešteni su u s. Brestovičina, a 161 smešten je u s. Greda. 162 ostao je u s. Srbac sa zadatkom obezbeđenja težih delova N sa pravca Motajica i r. Sava i zadatkom davanja pravca svim pozadinskim delovima N.

U toku dana jedinica nije imala sukoba sa neprijateljem.

2

U toku noći između 23 i 24 aprila nastavljena je borba za Bos. Gradišku. U toku operacije jedinica je preduzela energičan napad na neprijateljska uporišta na ivici grada od puta koji vodi za s. Brestovičina pa sve do desne obale r. Save. Neprijatelj se očajnički branio, organizovao je otpor i u samome gradu i dejtovao je svim raspoloživim orudima. Naše snage su bez obzira na neprijateljsku gustu vatru probile se prema gradskim ulazima tako da su i 174 i 171 ušli u grad posle 3 časa izjutra. Borbe su nastavljene po ulicama i kućama, gde su bila mala neprijateljska uporišta i odakle su neprijateljski vojnici kojima je bila presečena odstupnica tukli naše udarne grupe. Međutim brzo i energičnom akcijom jedinice su ovaj otpor savladale i u 6.30 časova grad je bio očišćen od neprijatelja. Posle toga neprijateljska artiljerija sa leve strane r. Save povremeno je tukla grad ali bez većeg efekta.

U ovoj akciji neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 122, ranjeno 134, zarobljeno 34. Zaplenjeno je: 1 laki minobacač, 2 teška mitraljeza, 2 puškomitraljeza, 209 pušaka, 3 strojnice, 3 pištolja, 8 sanduka razne municije, 120.000 pušanih metaka, 1 sanduk sanitetskog materijala, 15 kola sa raznim materijalom, 20 konja, 3 radio-stanice, 2 radio-aparata, 1 telefonska centrala, 4 telefonska aparata, 16 kalemova telefonskog kabla, 7 ručnih bombi, 2 durbina, 1 automobil, 2 motorcikla, 4 bicikla, 8 pisaćih mašina, arhiva 6 ustaške bojne i mnoštvo drugog materijala.

Gubici Z: 4 poginula i 16 ranjenih drugova.

25. april.

B

U toku noći 24/25 aprila jedinica je izvršila pokret sa položaja Bos Gradiška — s. Orubica pravcem ka s. Orahovu i s. Mededi. Pri nailasku u s. Orahovo došlo je do kratkog puškaranja sa neprijateljem¹⁰ koji se nalazi u s. Jablancu i s. Mlaka. Mitraljeskom i minobacačkom vatrom neprijatelj je ućutkan i nije se više pojavljivao.

Neprijatelj je zapalio s. Jablanac i s. Mlaka tako da su sela za pola sata bila u plamenu.

U toku dana jedinica je produžila pokret sa polovinom snaga (152 i 154) u pravcu Bos. Dubice, dok je druga polovina ostala i dalje u s. Orahovo. Gubici B: 1 ranjena drugarica.

G

U ranu zoru jedinica je izvršila pokret sa položaja s. Greda — s. Brestovičina i krenula pravcem s. Bistrica — s. Orahovo — s. Mededa, gde se zadržala i to: 161 i 163 u s. Orahovo, 164 u s. Mededa. 162 nalazi se u pokretu od s. Srpca — Bos. Gradiška — s. Bistrica — s. Orahovo.

U toku dana nije bilo sukoba sa neprijateljem.

Ž

171 nalazi se u Bos. Gradiški na osiguranju desne obale r. Save. 172 drži položaj i zatvara pravac Nova Varoš — Dubovac — Okučani. 173 je na položaju i zatvara i kontroliše pravac: Pivare — Dragalić — Medari. 174 je u Bos. Gradiški radi sačekivanja, prikupljanja i upućivanja jedinica N u određenom pravcu.

U toku dana nisu vođene nikakve operacije, osim izviđačke delatnosti patrola, koje su uhvatile vezu sa jedinicama I Armije¹¹ na sektoru Okučani.

Prilikom pretresa terena delovi 172 našli su 6 teška mitraljeza bez postolja, 1 motorcicl i 1 neprijateljsku zastavu.

26 april.

B

U toku dana jedinica je izvršila pokret borbenim rasporedom ka Bos. Dubici i zauzela polazne položaje za napad na neprijatelja u Bos. Dubici i to: 152 i 154 od drumu s. Orahovo — Bos. Dubica pa zaključno do drumu Bos. Dubica — Prijedor. 151 je držao položaj sa desne strane — obalu r. Save prema Jasenovcu. 153 je bio u rezervi jedinice B.

¹⁰ U pitanju su dijelovi 18. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 68).

¹¹ Riječ je o jedinicama 1. proletherske divizije koje su 25. aprila 1945. oslobodile Okučane (vidi operacijski dnevnik 1. armije, Arhiv VII, reg. br. 1—7, k. 256).

U toku dana nije bilo sukoba sa neprijateljem i nisu vođene nikakve operacije, već je bilo samo patroliranja, izviđanja, 1 prikupljanja podataka o neprijateljskim snagama: mesto, jačina, raspored oruđa i utvrđenih tačaka — bunkera.

G

U toku noći 25/26 aprila jedinice 163 i 164 krenule su iz s. Orahovo preko s. Draksenić za s. Božiči (5 km. južno od Bos. Dubice) i stigle u 7 časova izjutra. Pri kretanju vršeno je ispitivanje terena i neprijateljskih snaga u okolini Bos Dubice. Sem čarki izviđačkih odeljenja nije bilo sukoba sa neprijateljem. 161 krenuo je u 14 časova i preko s. Draksenić stigao u 17 časova u s. Božiči. 162 nalazi se u pokretu prema G.

2

Jedinica je u toku dana izvršila pokret od Bos. Gradiške preko s. Orahovo — s. Međeđa — s. Demirovac i nalazi se između donjeg toka r. Une i Save.

U toku dana nije bilo sukoba sa neprijateljem.

27. april.

B

154 i 152 poseli su polazne položaje za napad od drumu s. Orahovo pa zaključno do drumu Prijedor — Bos. Dubica. 151 poseo je položaj desnu obalu r. Save — prema Jasenovcu. 153 je taktička rezerva jedinice B istočno od puta Bos. Dubica — Prijedor.

Napad na Bos. Dubicu utvrđen je za 21.20 čas. Artiljeriska priprema počela je u 21 čas. Pod zaštitom vatre artiljerije i automatskih oruđa jedinice su se približile gradu obasipajući strahovitom vatrom bunkere i utvrđenja. Jedinice su u 0.30 čas. upale u grad i otpočele ulične borbe sa ustašama. Bežeći panično preko mosta, uspeli su delom da se prebace, a potom su digli most (koji je ranije bio miniran) u vazduh. Sa sakrivenim ustašama vodile su se i dalje ulične borbe dok nisu svi likvidirani. U ovim borbama neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 45, od kojih 1 logornik i 1 tabornik, a ranjeno je oko 50, koje su uspeli da prevuku preko reke. Zarobljeno je 7.

Zaplenjeno je: 2 teška mitraljeza »švarc-loze«, 3 »brna«, 2 ruska puškomitraljeza, 48 pušaka, 7000 pušanih metaka, 8 pisaćih mašina, 2 radio-aparata, 91 vojnički krevet, 1 telefon, 4 000 kgr. belog brašna, 1 000 kgr. pšeničnog brašna, 2 000 kgr. kukuruza.

Gubici B: 5 poginulih i 23 ranjena druga.

G

Jedinica je posela polazni položaj za napad i to: od drumu Bos. Dubica — Prijedor pa u levo do desne obale r. Une. Zak-

ljučno do drumca bila je jedinica 161. Od nje ka Uni 164 i do Une 163.

162 nalazi se u pokretu ka G.

Kad je posle izvršene artiljerijske pripreme od 21—21.20 čas otpočeo napad, jedinica je uz sadejstvo jedinice B krenula napred. Pod kišom neprijateljske vatre iz bunkera, kojih je na ovom delu bilo 5 dvospratnih, 3 jednospratna betonska, 50 zidanih i mnoštvo rovova i prepreka od žica, jedinica je, u snažnom naletu i pod zaštitom artiljerije i automatskih oruđa, uspela posle ogorčenih borbi da se probije u grad. Jedinica 163 dobila je naročito u zadatak da onemogući rušenje mosta. Zato se kretala uglavnom pored Une s ciljem da spase most i preseče otstupnicu neprijatelju. Most je ranije miniran i dignut u vazduh.

U ovim borbama neprijatelju su nanešeni sledeći gubici: 30 ubijenih, od kojih 15 samo u jednom bunkeru, 1 zarobljen. Broj ranjenih nije poznat. Zaplenjeno je: 1 puškomitraljez »brno«, 1 strojica, 20 pušaka.

Gubici G: 5 poginulih i 17 ranjenih drugova.

Z

171 nalazi se na ušću r. Une u Savu, 172 je sa polovinom snaga na položajima kod Bos. Dubice, a sa drugom polovinom je u rezervi, 173 poseda desnu obalu r. Une uzvodno ka Bos. Dubici, 174 poseda položaj za napad istočno od Bos. Dubice. 174 je pridodata i polovina snaga 172.

U 21.20 čas. (utvrđeno vreme za napad) posle artiljerijske pripreme jedinica je krenula u napad na istočni deo grada. Odmah u početku napada razvila se ogorčena borba sa neprijateljem koji je tukao jakim mitraljeskom vatrom iz samog grada i uporišta na levoj obali r. Une. I pored sve žestine otpora, 174 je uspeo posle ogorčene i krvave borbe da dospe do grada, odakle je uputio jedno odeljenje prema centru, a drugo prema mostu na r. Uni. U gradu se na mahove vodila borba prsa u prsa. Naročito su neprijatelju naneti veliki gubici pri prelazu mosta. Po likvidiranju zaostalih ustaša jedinica se srela sa delovima jedinica B i G. U ovim borbama neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 33, ranjeno 50 i zarobljeno 13, koji su odmah likvidirani. Zaplenjeno je: 1 teški mitraljez, 21 par cokula i nekoliko šinjela.

Gubici Z: 5 poginulih i 9 ranjenih drugova.

171 je u toku dana odbio nekoliko neprijateljskih napada ubivši 5 i ranivši nekoliko neprijateljskih vojnika.

173 je napadao na ušću r. Une i uništio jedan bunker. Ubijeno je 13 neprijateljskih vojnika.

28 april.

B

151 nalazi se kao rezerva jedinice južno od Bos. Dubice, 152 i 154 drže desnu obalu r. Une u samoj Bos. Dubici, 153 nalazi se u s. Vriocima pored same r. Une kao zaštita delovima koji se prebacuju.

Jedinica je u toku dana potpomagala jedinicu 2 koja je vršila napad na Hrv. Dubicu. U toku potpomaganja jedinice Z dolazilo je do jačeg puškaranja između ove jedinice i neprijatelja koji je poseo levu obalu r. Une. Gubici neprijatelja su nepoznati pošto se nalazi na levoj obali r. Une.

Gubici B: 3 poginula i 9 ranjenih drugova.

G

161 i 164 smešteni su u s. Ševarlije i posedaju desnu obalu r. Une, 162 poseda položaj Komplenac, 163 sa prostorije s. Vrioci — Spilja odlazi i poseda položaj Suvanja.

U toku dana često je dolazilo do puškaranja između jedinica G i neprijatelja na levoj obali r. Une. Jedinica je uspela da ometa saobraćaj na drumu Kostajnica — Bos. Dubica i da nanosi neprijatelju gubitke.

U ovim borbama neprijatelju su nanešeni sledeći gubici: 19 ubijenih i 30 ranjenih ustaša. Pored toga uništena su jedna kola i ubijena 2 konja.

Gubici G: 4 poginula i 12 ranjenih drugova.

Ž

174 nalazi se u Bos. Dubici, 173 je na desnoj obali r. Une kod ušća u r. Savu, 171 i 172 u ranu zoru izvršili su forsiranje r. Une kod Hrvatske Dubice a uz podršku ostalih jedinica. 172 je uspeo da brzom akcijom stvori iznenađenje kod neprijatelja, te posle kratke vatre je uspeo da neprijatelja istera iz varoši. Međutim, pošto je neprijatelj uspeo izvan grada da zadrži na prihvatnim položajima svoje rasturene delove, prikupi i dovede pojačanja, to je počeo vršiti stalne napade uz vrlo aktivno sadejstvo artilerije i bacača.

172 uspela je da dugo odoleva neprijateljskim napadima, ali kada je doveo pojačanja i otvorio jaku vatru, jedinica se, pošto je prethodno odbila sedam uzastopnih napada, povukla na svoje položaje na desnoj obali r. Une. Međutim, kada se jedinica prikupila, ponovo je izvršila napad na neprijatelja i tom prilikom treća četa daleko prodiro u neprijateljski položaj i bude otsečena. U četi se nalazio komandir čete i 30 drugova. Oni su se probili za Baniski Trokut i u toku naredne noći uputićemo im vezu.

171 je za sve vreme potpomagala vatrom 172 i to kako za vreme prodiranja u neprijateljske položaje tako i za vreme povlačenja. Tom prilikom naročito su tučeni neprijateljski bunkeri.

174 je potpomagao vatrom sa svojih položaja 171 i 172 prilikom napada na Hrv. Dubicu.

173 u toku noći 28/29 uništio je 3 neprijateljska bunkera.

U operacijama vođenim ovoga dana neprijatelju su nanišle sledeći gubici: ubijeno je 179, ranjeno 205. Uništeno je: 3 topa, 2 bacača, 2 teška mitraljeza, 2 »šarca« i 12 pušaka. Zaplenjeno je: 1 »šarac«, 8 pušaka i 1 pištolj.

Gubici Z: 9 poginulih i 36 ranjenih drugova.

29 april.

B

151 nalazi se kao rezerva jedinice odmah južno od Bos. Dubice, 152 i 154 nalaze se u samoj Bos. Dubici, 153 je pored same r. Une u s. Vrioci.

U toku dana nisu vođene operacije. Jedinice se na posедnutim položajima utvrđuju.

Neprijateljska artilerija bila je vrlo aktivna.

Gubici B: 1 poginuo i 6 ranjenih drugova.

G

161 nalazi se u s. Ševarlije, 162 je na položaju s. Komlenac, 163 nalazi se na položaju s. Suvaja, 164 nalazi se na položaju kod s. Bačvani.

Sve jedinice utvrđuju svoje položaje i tuku drum Kostajnica — Bos. Dubica i ometaju neprijateljski saobraćaj.

Neprijateljski gubici: 8 ubijenih.

Ž

174 drži položaj na desnoj obali r. Une od bunkera u Bos. Dubici pa nizvodo obalom do ostrva na krivini reke, 173 poseo je položaj na desnoj obali r. Une kod ušća ove u r. Savu, 171 poseda prostor između 173 i 174, 172 nalazi se u rezervi.

U toku dana jedinice su tukle neprijatelja na levoj obali r. Save.

174 je ubio 18 neprijateljskih vojnika i ranio više.

Gubici ove jedinice: 2 ranjena druga.

30 april.

B

153 nalazi se kod s. Vrioci, 152 je na položaju pored r. Une od mosta u Bos. Dubici pa ulevo do jedinice 153, 154 drži položaj od velikog bunkera na samoj Uni pa ulevo do mosta u

Bos. Dubici, 151 drži položaj kod ušća r. Binjačke u Unu pa ulevo do velikog bunkera na samoj Uni.

Neprijateljska artilerija tukla je položaje i samu Bos. Dubicu.

Gubici B: 1 poginuo i 1 ranjen drug.

G

161 poseo je položaj kod s. Sevarlije, 162 nalazi se na položaju kod s. Komlenac, 163 je na položaju kod s. Suvaje, 164 nalazi se u s. Bačvani.

U toku večernjih časova jedinica je prišla pored same obale r. Une i demonstrirala prelaz, a u cilju vezivanja neprijateljskih snaga, da ih ne bi upotrebili na kome drugom mestu.

Neprijateljski gubici: 4 ubijena i 7 ranjenh.

Gubici G: 1 poginuo i 2 ranjena druga.

Ž

174 nalazi se na desnoj obali r. Une od bunkera kod Bos. Dubice pa do ostrva na velikoj okuci, 173 nalazi se na položaju kod ušća r. Une u Savu, 171 nalazi se na položaju između 173 i 174, 172 je u rezervi Z.

U toku dana neprijatelj je tukao jakom artileriskom i minobacačkom vatrom.

U toku dana nije dejstvovala naša ni neprijateljska avijacija.

Naredbom štaba N od 30 aprila 1945 god. pohvaljena je jedinica Z za primerno junaštvo i upornost pri izvršenju zadatka u borbama za oslobođenje Doboja, Dervente i Bosanske Gradiške.

B i l a n s

Neprijateljski gubici:

u ljudstvu:

mrtvih	753
ranjenih	1022
zarobljenih	196

u materijalu:

zaplenjeno:

zastava	1	kutija sa minama 82 mm	40
tenk od 13 t.	1	durbina	2
minobacač	1	telefonska centrala	1
teških mitraljeza	8	telefonskih aparata	9
mitraljeza bez postolja		telefonskog kabla sanduk	1
	6	telefonskog kabla kalema	16

puškomitraljeza	9	telefonskog kabla u km	3
»šaraca«	5	radio-stanice	3
strojnica	12	radio-aparata	4
pušaka	499	pisaćih mašina	17
pištolja	15	sanitet, materijala sanduk	1
»brna«	4	automobila	1
metaka	146 000	motorcikla	3
doboša za »šarac«	11	bicikla	4
sanduka municije	15	lokomotiva	10
sanduka bombi	15	vagona	150
ručnih bombi	7	cokula	21 par
kola	15	belog brašna	4000 kgr
konja	20	pšen. brašna	1000 kgr.
vojničkih kreveta	91	kukuruzna	2000 kgr.

uništeno:

topa	3	kamiona
bacača	2	motorcikl
teška mitraljeza	2	kola
»šarca«	2	konja
pušaka	12	

Sopstveni gubici:

u ljudstvu:

poginulo	57
ranjeno	233
nestalo	2

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik, Načelnik štaba — potpukovnik,
Savo Vukčević Milan Abramović

BR. 87

**ZAPOVIJEST ŠTABA 4. DIVIZIJE JA OD 5. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA JUŽ-
NO OD KARLOVCA¹**

S T A B
IV. DIVIZIJE 5. KORPUSA
N. O. V. J.
Op. br. 58
Dne 5 -V- 1945. g

Z A P O V I J E S T
Sekcija Karlovac 1:100.000

Neprijatelj² je posjeo za upornu odbranu liniju: s. Kamen-
sko — Štrekovac — kota 168 — Goljak — Padine južno kota
128 — Vinica (kota 321) — s. Bišćan.

Zadatak je divizije da napadne neprijatelja pred cijelim
frontom, da likvidira njegove spoljne odbrane, da stvori mosto-
brane na rijeci Mrežnici i Korani i odmah produži napad na
Karlovac.

Desno od nas djeluje X. divizija, čija je 17. brigada u
vezi sa našom 8. brigadom, a lijevo od nas djeluje III. divi-
zija.

Divizija polazi u napad sa dosada dostignute linije: Tu-
ranjsko Brdo — s. Štefanci — padine Vinice (321) — Goskovo
(kota 244).

Radi izvršenja gornjega zadatka³

N A R E Đ U J E M O :

1. — VIII. brigada.
3. baterija I. artilje-
rijskog divizionu.

VIII. brigada sa pridatom joj ba-
terijom napašće neprijatelja najenergi-
čnije u cilju da likvidira što prije nje-
gova uporišta na koti 168 i 169, te da
klinujući pravcem: Turanjsko Brdo (k.
168) — kota 177 — s. Turanj — s. Ša-
jinovići ovlada raskrsnicom i mostovi-
ma kod sela Šajinovića.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
3—2, k. 771 A.

² Riječ je o 13. ustaško-domobranskoj diviziji (vidi dok. br. 72,
objašnjenje br. 7, 9 i 10).

Bataljon VIII. brigade koji se nalazi na zapadnoj obali Korane klinuje niz rijeku na taj način da mu na zapadnoj obali Korane ostane jedna četa, a ostatak bataljona na istočnoj obali Korane.

Zona dejstva istočno do XVII. brigade,⁴ a lijeva granica rijeka Korana zaključno, gde hvatati vezu sa VI. brigadom.

Početak napada u 15 časova 5-og ov. mj.

2. — VI. brigada.

VI. brigada klinuje pravcem između kote 128 i kote 321 (Vinica) sa zadatkom da likvidira uporište na tačkama 128 i 201 ostavljajući dovoljno jak zastor prema Vinici. Po likvidaciji kote 201 izbija na Koranu na dijelu k. 113 — s. Mala Svarča stvarajući odmah mostobran na sjevernoj obali Mrežnice.

Jedan bataljon te brigade ostaje u rezervi jugoistočno od kote 321 (Vinica), sa zadatkom da spriječi ispad opkoljenih djelova na Vinici leđima naših jedinica koje nadiru prema Mrežnici.

Zona dejstva brigade desno rijeka Korana isključno, gde uhvatiti vezu sa bataljonom VIII. brigade koji klinuje tim pravcem, a lijeva granica Vinica zaključno — k. 321 isključno — s. Belavići isključno.

Početak napada brigade 5. ov. mj. u 16 sati.

3. — XI. brigada.

Ova brigada napašće neprijatelja na otcjeku Vinica (k. 321) — zapadne padine kote 164 — bezimena kota sa ciljem da ovlada sa cijelom vezom Vinica — bezimena kota izolujući Vinicu dovoljno jakim zastorom i da izbije na rijeku Mrežnicu između s. M. Svarča i vodenice prema s. [lovu] »R« od natpisa Mrežnica, stvarajući ofanzivni mostobran na sjevernoj obali Mrežnica.

⁴ Ta brigada je pripadala 28. diviziji JA (vidi dok. br. 100).

Jedan bataljon te brigade ostaje u rezervi zapadno od Vinice (k. 321) sa zadatkom da spriječi pokušaj opkoljenog neprijatelja da udari u leđa našim trupama koje nadiru prema Mrežnici.

Zona dejstva brigade desno: s. Vinica isključno — kota 321 zaključno — selo Belavići zaključno — s. M. Svarča isključno, a zona dejstva lijevo: rijeka Mrežnica zaključno, gde uhvatiti vezu sa dijelovima Treće divizije koji operišu duž rijeke.

Početak napada brigade 5-og ov. mj. u 16 sati.

4. — Divizijska artiljerija.

I. artiljerijski divizion.

1. baterija zauzima položaj u području kote 278 sa zadatkom tučenja puteva između sela Stefanci i k. 128.

Druga baterija (4 topa 75 mm, model 43) ostaje kod XI. brigade kao prateći jedan vod, a drugi vod kao prateći kod VI. brigade.

Položaj vodova kao i ciljeva određuju štabovi brigada.

Treća baterija (4 topa 75 mm, model 43) prelazi preko Korane u sastav VIII. brigade, gde će joj položaj prema situaciji odrediti štab VIII. brigade. Narčiti zadatak te baterije: tučenje neprijatelja na koti 168 i 169, s tim da po ovladivanju tim kotama tuče sa najmanje jednim vodom bočnom vatrom ciljeve od kote 164 do 321, ukoliko za to bude potrebe.

Četvrta baterija (2 topa 75 mm, model 28) ostaje na dosadašnjem položaju istočno od sela Belaja sa zadatkom tučenja padina k. 164, k. 321, kao i ciljeve veze između tih dviju kota.

5. — Dio Armiske artiljerije.
Motorizirani divizion.

Sa najpogodnijega položaja tuče neprijatelja na k. 201 — k. 164 i k. 128 i služi ujedno za kontrabatiranje.

Javljeno je da neprijateljske artiljerije ima i u selu Gornje Mekušje i s. Gornja Svarča.

Po zauzeću neprijateljskog mostobrana južno od Mrežnice divizion se hitno prebacuje u područje s. Poljice, radi potpomaganja napada na Karlovac.

Haubički divizion.

Sa sadašnjeg položaja tuče k. 321 i k. 201 baražem i kontrabatira neprijateljsku artiljeriju u selu Gornje Mekuše i Drvena pijaca u Karlovcu.

Ujedno pomagače napredovanje III. divizije⁵ preko Kozjače — Debele Glave i Jame (k. 148 — 196 — 180).

6. — *Način rada pješadije i artiljerije.*

Komandanti brigada će u određeno vrijeme za početak napada uputiti potreban broj vodova sa zadatkom nasilnog izvidanja. Ovi vodovi privući će se neprijateljskim položajima i otvoriti vatru, tako da izazovu neprijateljsku vatru i da neprijatelj otkrije svoje položaje. Kada ovo bude učinjeno vodovi će crvenim raketlama označiti pravac i mjesta na koja treba otvoriti artiljerisku vatru, a zatim se naglo povući unazad ka polaznim položajima za napad.

Artiljerija iza ovoga odmah stupa u dejstvo i vrši artiljerisku pripremu, tučenjem označenih mjesta 10 minuta. Po završenoj artiljeriskoj pripremi pješadija polazi u opšti napad.

Izviđačke čete brigada uputiti u međuprostore bataljona za održavanje veze.

Traženje artiljeriske pomoći pješadijske jedinice označavaće ispaljivanjem crvenih raketli u pravcu onih mjesta koja treba tući.

Bjelim raketlama povremeno označavati liniju do koje su doprli naši streljački strojevi.

7. — *Protivoklopna odbrana.*

Protivoklopna baterija I. artiljeriskog divizona (2 P. K. 57 mm.) postaviće se na bezimenoj koti istočno od s. Belaja sa jednim oruđem, a drugim

⁵ Vidi dok. br. 107 i 109.

zapadno od s. Belaja, sa zadatkom tučenja neprijateljske motorizacije koja bi se kretala pravcem Karlovac — s. Poljice.

Na istom tom pravcu plasiraće VI. brigada svoja protivkolska oružja sa istim zadatkom.

Štab VIII. brigade postaviće svoja protivkolska oružja na pogodnim mjestima, sa zadatkom tučenja neprijateljskih motoriziranih djelova sa pravca s. Šajinovići — Turanjsko Brdo.

Štab XI. brigade postaviće svoja protivkolska oružja radi zatvaranja pravca Mala Svarča — s. Ćurilović.

U toku napredovanja pješačkih jedinica mjenjati i položaje protivkolskih oružja unapred.

Na pravcima organiziranja protivkolske odbrane uputiti i minerska odeljenja brigada, sa zadatkom miniranja pravaca nailaska neprijateljske motorizacije.

Minerski vod divizijske inženjerske čete kretaće se pravcem s. Bansko Selo — s. Poljice — k. 113.

Divizisko komandno mjesto s. Bansko Selo, a prema razvoju situacije pomjeraće se cestom prema k. 113.

Osa veze: Bansko Selo — s. Poljice — k. 113.

Divizijski centar veze Bansko Selo, a istaknuti centar pomicaće se pravcem, koji je predviđen za kretanje operativnog djela štaba divizije.

Referenti artiljerije i referent za vezu nalaziće se neprekidno uz operativni dio štaba.

Referent artiljerije major Tumpa organiziraće zasebnu artiljerisku vezu sa sretstvima koja će mu staviti na raspolaganje komanda diviziske čete za vezu. U ovo se uključuje kako divizijska, tako i pridata (armijska) artiljerija.

Radio-veze uspostaviti po dosadašnjem planu veza.

Prvi izvještaj podnijeti odmah čim otpočne napad i onda javljati svaka dva sata liniju do koje se stiglo i druge naročite novosti.

Sve brigade, I. artiljeriski divizion, motorizirani i haubički divizion armijske artiljerije između će se vezati telefonski [i] za divizijski centar veze.

Ugovoreni znaci ostaju po dosadašnjem ključu.

9. — *Sanitetske mjere.*

Divizijska bolnica: Sića.

Hirurška ekipa I. i divizisko previjalište: Cerovo Selo.⁶

Hirurška ekipa II. za potrebe VIII. i XVII. brigade u selu Cerovac (desna obala Korane).

Evakuacija ranjenika dosadašnjim pravcem.

10. — *Intendantura.*

Ishrana jedinica i snabdjevanje municijom i ostalim potrebnim vršiče se kao i do sada.

Svi referenti, načelnici i rukovao-ci o svakoj promjeni svoga mjesta izvještavaće odmah ovaj štab, a povremeno se javljati radi prijema direktiva za daljnji rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Operativni oficir kapetan,

Komandant pukovnik,
Petar Vojnović

M. P.

⁶ Nije nađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno je s. Cerovac.

BR. 88

**ZAPOVIJEST ŠTABA 34. DIVIZIJE JA OD 5. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA SJER-
VERNO OD KARLOVCA¹**

**STAB 34. UDARNE DIVIZIJE
IV. UDARNOG KORPUSA
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. broj 65 Dne 5. V 1945**

ŠTABU

1. — Jedinice II. Armije u dosadašnjim borbama za Karlovac do 6 ov. mj. izbile su na liniju i to: III. i IV. divizija Logorište k. 128 — Zagrad — D. Stative. III. i IV. Divizija nastavljaju sa borbama na užim odbranama Karlovca, a X. Divizija prelazom r. Kupe kod Rečice djelovati će općim pravcem Rečica — Draganići u cilju izbijanja na komunikaciju Zagreb — Karlovac. Naša divizija nakon čišćenja lijeve obale r. Dobre i desne obale r. Kupe dobila je zadatak da očisti desnu obalu r. Kupe, te da ugrožava komunikaciju Zagreb — Karlovac, djelujući pravcem Krašić — Draganići, te da se na sektoru Draganića spoji sa X. divizijom.

U cilju izvršenja ovoga zadatka

NAREĐUJEMO:²

a.) ZUMBERAČKA BRIGADA:

Iz sadašnjih položaja djelovati će odmah pravcem: Bresarić — Brlenić — Draganići, sa težnjom da ovlada što prije linijom Carski Breg — Šipak,³ te da si stvori uslove za izbijanje na samu komunikaciju. Voditi računa, da će neprijatelj⁴ taj sektor žilavo braniti zbog održavanja

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11—1, k. 1225.

² Vidi dok. br. 110.

³ Potpun naziv: Vukšin Sipak.

⁴ Prema zapovijesti Zapovjedništva 19. ustaško-domobranske divizije od 3. maja 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—13, k. 101) rejon Ozalj — Draganići branile su snage ove divizije sa 1. crnogorskom četničkom brigadom »Vuk Mićunović«. U naređenju Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga od 25. aprila 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 20/11—1, k. 1218) reguliše se takođe razmještaj crnogorske četničke divizije, kao i taktička podređenost brigada Zapovjedništvu 2. i 5. ustaškog zbora i njihovo snabdijevanje.

veze sa Karlovcem, pa treba očekivati vršenje protunapada sa strane neprijatelja, koje će vjerovatno potpomagati blindama i tenkovima. U tu svrhu organizovati protukolsku odbranu.

b.) SELJINA BRIGADA:

Sa dva bataljona djelovati će pravcem: s. Krupače — G. Kupčina — Izimlje — Ceglje — Novaki u cilju štice boka Zumberačke brigade i ugrožavanja tog dijela komunikacije. Nastojati izbiti što prije na komunikaciju, te na ovoj postaviti zasjedu neprijateljskim kolonama koje prolaze od Karlovca prema Zagrebu. Osigurati svoj lievi bok iz pravca Jaske. Ostala dva bataljona obrazovati će divizijsku rezervu i smjestiti se na prostoriju Bresarić i biti će prema razvoju situacije upotrebljeni bilo za koji pravac.

c.) KARLOVAČKA BRIGADA:

Ostaje i dalje na sektoru Zorkovac — Pokupje, sa zadatkom, da potpomogne djelovanje Zumberačke brigade, razvijajući aktivnost preko Zorkovca, te da vrši pripreme prelaza r. Kupe u cilju izbijanja na komunikaciju Zagreb — Karlovac. Desno održavati vezu sa jedinicama II. Armije.

d.) ARTILJERIJSKI DIVIZION:

Dve brdske baterije plasirati na prostoriju Bresarića i sa njima potpomagati napad Zumberačke brigade, a po potrebi i ostale jedinice. Haubicu 100 m/m ostaviti na sadašnjem položaju, gdje je vezati na liniju Karlovačke brigade, a sa njome potpomagati prodor Zumberačke brigade.

e.) SANITET:

Divizijsko previjalište smjestiti u Ozalj, a kirurška ekipa u s. Novake. Evakuacijski pravac Ogulin.

f.) INTENDANTURA:

Intendantura i odsjek za naoružanje smjestiti će se u Ozalj. Ishranu brigada organizovati preko komande Područja Karlovac i Zumberak.

g.) VEZA:

Ceta za vezu divizije uspostaviti će centar veze u Krašić i povezati Zumberačku, Ud. Selji-

nu brigadu te prema Karlovačkoj postaviti liniju do Ozalj, gdje će se uključiti Ud. karlovačka brigada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar, p. pukovnik:
D. Govorušić

Komandant, p. pukovnik:
M. Dasović

M. P

Napomena: Mjesto štabova: Stab divizije nalaziti će se u s. Krašić, štab Ud. Seljine brigade u s. Bresarić, štab Zumberačke brigade u s. Brlenić i štab Ud. karlovačke brigade u s. M. Erjavec.

*

BR. 89

ZAPOVIJEST ŠTABA 39. DIVIZIJE JA OD 5. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVO
PRAVCEM POKUPSKO — ZAGREB¹

Š T A B
XXXIX DIVIZIJE V KORPUSA
Op. pov. br. 530
5. V 1945. godine. —
U 23 časa

Z A P O V J E S T
(Sekcija Petrinja i Zagreb R. 1 : 100.000)

Po likvidaciji Kostajnice i okolnih uporišta naša divizija dobila je zadatak da djeluje pravcem Pokupsko — Zagreb. Zona širenja divizije desno: Vukojevac — Novo Selo — komunikacijom koja vodi za s. Čiče. Lijevo: Lukinić brdo — Bukova Draga — s. Donji Trputci — s. Obrež — s. Čehi. Likvidirajući sva neprijateljska uporišta na ovom pravcu, presjecajući željezničku prugu i komunikaciju Sisak — Zagreb, izbijajući u visini s. Velika Gorica.

Podaci o neprijatelju: Na našem pravcu neprijatelj se nalazi: s. Vukojevac — s. Pustike — s. Kravarsko — s. Dubra-

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—23—3, k. 1267.

nec, koje je neprijatelj² zaposjeo 5. maja ove godine. Jačina neprijateljskih snaga dostavlja se >u prilogu (nije dostavljeno). Desno do nas nema za sada naših snaga a po zauzimanju Petrinje 28. divizija produžava gonjenje neprijatelja prema Zagrebu i dolazi nam na desno krilo naših snaga. Levo od nas nalaze se jedinice 23 divizije. Pred nama nalazi se Pokupski NOP odred sa sjedištem štaba u s. Gor. Hruševac.

N A R E Đ U J E M O :

XX. Brigada: Nastupa pravcem: glavnom komunikacijom, Pokupsko — s. Gor. Hruševac, pravac s. Gačić Mihajlo, Vel. Gorica. Zona širenja desno s. Vukojevac — 4 bataljon i s. Novo Selo — s. Čiče, lijevim krilom Gor. Hruševac — s. Novo Selo³ — s. Zitkovčica, desno od sela Siljakovina — s. Petrovina, likvidirajući sva neprijateljska uporišta na svome pravcu.

XV. Brigada: Nastupa pravcem: Jerebić Selo — s. Prvonožina. — s. Vukomerić — glav. komunikacijom do pruge i komunikacijom (Hrašće). Zona širenja desno od XX brigade, lijevo s. Lučelnica — 4 batalj. i br. divizion. — Bukova Draga — s. Donji Trputci — s. Obrež, likvidirajući sva uporišta na svome pravcu.

Art. divizion Plasiraće se na najpogodnijem mjestu s. G. Hruševci, odakle će moći ispomagati obadve brigade.
diviz.; k-dant
poruč. Lešić,
sa 3 topa 76,2
m/m, 2 75
m/m i POT
75 m/m. —

XIII. Brigada: Ostat će u diviziskoj rezervi i upotrebljavat će se prema ukazanoj potrebi, a smjestit će se na prostoriju s. Markusi — s. Blažinčić — s. Klasić — s. Kapela.⁴
K-dant major
Kasapović, sa
4 bat. i brig,
divizionom. —

² U toku 5. maja 373. legionarska divizija, koja je domaršovala od Siska, preko Velike Gorice, posjela je položaje južno od Zagreba, u rejonu s. Hrašće. Južno od ovoga sela, u šumama, nalazili su se dijelovi 18. ustaško-domobranske divizije, odnosno ustaške jedinice generala Luburića. U toku 8. maja ova divizija povukla se preko Save do mosta kod Podsuseda. Sutradan je maršovala preko Samobora i Brežica do Rake, gdje je istoga dana, poslije žestoke borbe, i kapitulirala. (Vidi F. Srami, navedeno djelo, str. 226).

³ Treba: s. Novo Brdo.

⁴ Selo Kapela nije nađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno se radi o brdu Kapela.

- VEZA:** Diviziska četa **za** vezu postaviti će svoju centralu u s. Gor. Hruševac, na koju će se svi štabovi brigada i štab art. divizionu odmah ukopčati. Radio-vezu održavati obavezno tri puta dnevno, i to oko 7, 11 i 18 časova svakog dana a izvanredno po potrebi. Pored toga održavati svakodnevno kurirsku vezu.
- SANITET:** Mediko-sanitetski bataljon (divizijski sanitet)
• smjestiti će se na prostoriju s. Senovec.
- INTENDANTURA:** Intendantura i ubojna komora divizije smjestiti će se u Pokupskom, odakle će vršiti snabdevanje jedinica na položaju sa hranom i municijom.
- ŠTAB DIVIZIJE:** Smjestiti će se u s. Gornji Hruševac.
Po prijemu zapovjesti sve jedinice krenuti će na određeni zadatak.⁵
Obzirom da jedinice napadaju neprijatelja frontalno, u kojim borbama nemaju dovoljno iskustva, stoga svi štabovi moraju preduzeti sve mjere da u ovim operacijama povedu više računa o utvrđivanju zauzetih položaja i obaveznom kopanju rovova, sa kojih se bez naređenja ne može otstupiti, ni jedinica kao ni vojnik, bez obzira na neprijateljske protunapade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar ppukovnik,
Vojo Stupar s. r.

Komandant ppukovnik,
Borko Arsenić s. r.

Da je prepis vjeran svome originalu tvrdi i ovjerava:

Sef operativ, odsjeka poručnik,

(M. P.)

⁵ Vidi dok. br. 108.

ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 6. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA FORSIRANJE
KUPE I ZA NAPAD U PRAVCU ZAGREBA¹

N
6. V. 1945 god.
O. br. 168
U_____čas

Z A P O V E S T

Sekcije: Kostajnica, Čazma, Zagreb. 1 : 100 000

Po proverenim izveštajima, jače neprijateljske dezorganizovane i demoralisane snage, nepoznate jačine, sastava: Nemci,² ustaše,³ domobrani,⁴ četnici⁵ (Bosanci, Crnogorci, Srbijanci), organizuju odbranbeni pojas ispred Zagreba na 28 km. sa prednjim delovima na liniji: s. Šuma — s. Lekenik, a verovatnim glavnim odbranbenim položajem na liniji: s. Drnek — s. Gornja Poljana — s. Donje Podotočje — s. Vukovina — s. Mraclin. Verovatna neprijateljska uporišta na pravcu nadiranja naših jedinica: s. Suša, s. Ruča, s. Stružec, s. Vrbovo, s. Orle uzvodno desnom obalom r. Save, s. Lekenik, s. Peščenica, s. Buševac, s. Turopolje, s. Rakitovac, s. Kuće, na koja obratiti naročitu pažnju kako bi se izbegla sva moguća iznenađenja od strane neprijatelja ma kakve vrste ili jačine on bio.

Zadatak naše jedinice u sastavu armije je najhitnije forsiranje r. Kupe i produženje nadiranja za neprijateljem prema Zagrebu, uzimajući aktivnog učešća u borbama za oslobodenje Zagreba sa zonom širenja, desno: desna obala r. Save, levo: komunikacija Sisak — Zagreb isključno.

Desno od nas operiše na levoj obali r. Save I armija. Levo od nas operiše 28 divizija sa pravcem: s. Zažina — s. Buševac

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 18—3, k. 1330.

² Od njemačkih snaga, u tom su se rejonu nalazila dva landesšicen-bataljona. U toku 5. maja 1945. jedan dio Komande Jugoistoka, a sutradan i ostatak, premješten je za Hajlenštajn (Heilenstein), sjeverozapadno od Celja. Komanda 21. armijskog korpusa nalazila se već od 2. maja u Dugom Selu. Komandant odbrane Zagreba u to vrijeme bio je njemački general Gajger (Geiger). O tome vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 141. i 142; Dnevnik majora Berna (Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6, reg. br. 1—1, k. 70).

³ i ⁴ Širi rejon Lekenika branile su ustaško-domobranske snage pod komandom generala Gustovića (vidi saslušanje Lera, Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 7).

⁵ Vidi dok. br. 88, objašnjenje br. 4.

— s. **Gorica**, zahvatajući desnim krilom obe komunikacije od visine s. Zažine koje vode iz **Siska** ka **Zagrebu**.

Za izvršenje ovoga zadatka

N A R E Đ U J E M O : «

1. Jedinica Z Na desnom krilu jedinice N u nastupnom maršu sa zadatkom čišćenja, proterivanja i uništavanja neprijatelja, na terenu ispred nje, naslanjajući se desnim krilom na desnu obalu r. Save a levim krilom šireći se do leve obale r. Odre zaključno. Težiti da se uspostavi veza sa jedinicama I armije. Jedinici se pridaje jedna baterija pukovskih topova, 2 flaka i 3 protivavionska mitraljeza koje upotrebljavati za energičnu intervenciju protiv neprijatelja na mestima gde bude ispoljio jači otpor.
2. Jedinica B Na levom krilu jedinice N u nastupnom maršu sa zadatkom čišćenja, proterivanja i uništavanja neprijatelja na terenu ispred nje, naslanjajući se desnim krilom na r. Odru a levim do komunikacije Sisak — Zagreb isključno. Težiti da se što pre izbije u visinu jedinica 28 divizije i sa njima uhvati veza. Jedinici se pridaje: baterija protivkolskih topova, 2 flaka, 3 protivavionska mitraljeza koje upotrebljavati za energičnu intervenciju protiv neprijatelja gde bude ispoljio jači otpor.
3. Jedinica G U rezervi (u pokretu). Kretaće se sredinom borbenog rasporeda jedinica Z i B. Težište pokreta desna obala r. Odre i služice za blagovremenu intervenciju kod jedinica Z i B.
4. Teški divizion ZIS Prati začelje jedinice B i tuče po potrebi ciljeve ispred jedinica Z i B.

5. Veza: N će biti u radio-vezi sa jedinicom Z. Zato će jedinica Z u tom cilju uzeti od jedinice B radio-stanicu, koja će se svaka puna četiri časa a po potrebi i češće (zakazujući rezervnu vezu) javljati radio-stanici N, obaveštavajući je o situaciji na svome sektoru, a po mogućstvu i na sektoru jedinice B i konkretno uvek naglašavati sledeće: dospeli smo do linije. . . . , imamo ili nemamo dodir sa neprijateljem, neprijatelj daje jak ili slab otpor, neprijatelj je: Nemač, ustaša, domobran ili četnik. Jedinice B, G i Z održavaće telefonsku vezu

sa jedinicom N a naročito pri zastoju usled otpora neprijatelja. Vezivati se za centralu jedinice N koja će se kretati sa operativnim delom štaba N. Jedinice B i Ž, bez obzira na prirodnu prepreku r. Odru, održavaće međusobnu vezu. Svaka jedinica u svom sektoru, ukoliko to situacija dozvoljava zbog brzine kretanja, koristiće telefonsku vezu sa svojim potčinjenim jedinicama. Pored ovoga, vezu održavati putem kurira konjanika sa jedinicom N.

U prilogu ove zapovesti dostavlja se ključ veze signalnim pištoljima.

6. Jedinice će se hraniti na terenu, no imati u vidu izrazite neprijatelje našega naroda, kao i sav pošten naš narod u mestima kojima donosimo slobodu, zbog čega prilikom prolaza kroz ista sva snabdevanja vršiti na vojnički, pravedan i dostojanstven način. Pobrinuti se za rezervnu količinu hrane.

7. Sve jedinice na pravcima ovoga kretanja koristiće sve vodiče (ljude i žene) i koristiti se do maksimuma izviđačko-obaveštajnom službom.

8. Sve jedinice kojima se pridaje artilerija blagovremeno će se pobrinuti da istu prime u svoj sastav.

9. Jedinice će voditi računa da i njihove komore budu uvek pod kontrolom kako bi iste bile u najboljem redu i mogle blagovremeno snabdeti ih potrebama.

10. Jedinici G dodeljuju se 5 gumenih čamaca, koje će na zahtev uputiti jedinici 2 kada joj isti budu potrebni pri prelazu rečica koje se nalaze na pravcu njenog kretanja.

11. Glavni komunikaciski pravac za Komandu pozadine N koja će slediti borbene jedinice je komunikacija Sisak — Zagreb.

12. Čas pokreta za jedinice B, G i Z 6 maja 1945 god. u 18 časova.

13. Stab N kretaće se komunikacijom Sisak — Zagreb pozadi jedinice B.

14. M. S. B. N. je u pokretu pravcem za štabom N.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik, Načelnik štaba — potpukovnik,
Savo Vukčević Milan Abramović

I armija Dugo Selo, 20 km. pred Zagrebom, uz levu obalu reke Save.⁷

⁷ Cijela rečenica je dopisana mastilom.

BR. 91

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. ARMIJE OD 8. MAJA 1945. GENERAL-
ŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE O DESETODNEVNIM
DEJSTVIMA ZA OSLOBOĐENJE SJEVEROZAPADNE BO-
SNE I JUGOZAPADNE HRVATSKE¹**

Za Generalštab

8. V-1945 g.

DDD

1. — Ukupni rezultati borbi od dvadeset šestog aprila do šestog maja. Prvo. Unska grupa divizija² likvidirala sva uporišta u dolini Une: obe Dubice, obe Kostajnice, Dobrljin, Dvor, Bos. Novi. Oslobodila Sunju i Petrinju, forsirala Kupu i oslobodila Sisak.³ Sledi.

2. — Neprijateljski gubici: 5350 + 5350 ukupno izbačeno iz stroja, od toga 2467 + 2467 ubijeno i 412 + 412 zarobljeno. Uništeno sedam tenkova, tri topa, dva minobacača, dva šarca, dva puškomitraljeza, 12 + 12 pušaka i preko 20 + 20 kola sa ratnim materijalom. Zaplenjeno četiri protivkolska topa, šest bacača, četiri flaka, 30 + 30 puškomitraljeza, osam brna, 17 + 17 mitraljeza, 10 + 10 strojnica, 985 + 985 pušaka, 64700 + 64700 pušč. metaka i dosta artiljerijske municije, 80 + 80 p. t. pesnica, 320 + 320 r. bombi, tri sanitetska automobila, šest kamiona 32 + 32 bicikla, šest motorbicikla, šest plehutih pontona, pet lokomotiva, 200 + 200 vagona, 37 + 37 telef. aparata, dve centrale telef., pet radiostanica, 11 + 11 pisaćih mašina, 10.500.000 + 10.500.000 kuna, 1200 + 1200 lit. benzina, 2000 + 2000 lit. apotekarskog benzina, 3000 + 3000 lit. nafte, 2000 + 2000 lit. petroleuma. Magacini: dva eksploziva, po jedan hirurškog i sanitetskog materijala, brašna i konzervi, šećera, zobi i veće količine odela i obuće. Sledi.

3. — Naši gubici: 1614 + 1614 ukupno izbačeno iz stroja, od toga 322 poginula i 56 nestalih. Sledi.

4. — Drugo: Karlovačka grupa divizija⁴ slomila sve linije spoljne odbrane Karlovca između r. Kupe, Korane, Mrežnice, Dobre i Kupe od utvrđene linije Skakavac — Tušilović — Per-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—4, k. 274 (knjiga poslatih depeša).

² O zadacima te grupe divizija vidi dok. br. 69.

³ O borbama za oslobodenje navedenih mjesta vidi dok. br. 86, 104 i 108.

⁴ O dejstvima te grupe divizija u širem rejonu Karlovca i prilikom oslobađanja ovoga grada vidi dok. br. 69, 72, 73, 96, 103, 106, 107 i 111.

jasica — Generalski Stol — Bosiljevo do Karlovca, sa krilima forsirala Kupu i oslobodila Karlovac. Sledi.

5. — Nepr. gubici: 6399 + 6399 ukupno izbačeno iz stroja, od toga 2946 + 2946 ubijeno, 182 + 182 zarobljeno. Uništena dva tenka, jedan kamion i dva flaka. Zaplenjene dve ratne zastave, dva tenka, 20 + 20 topova sa 800 + 800 granata, četiri flaka, deset bacača, 708 + 708 pušaka, 41 + 41 mitraljez, 27 + 27 puškomitraljeza, 840.000 + 840.000 pušč. metaka, 15 + 15 pištolja, sedam radiostanica, osam telefona, pet kamiona, dva automobila, tri motorcikla, 89 + 89 kola, 700 + 700 vagona, 22 + 22 lokomotive, 20 + 20 vagona kože, jedan vagon šećera, jedan magacin hrane i jedan vojni magacin sa raznom vojničkom spremom, dosta kancelariskog materijala, 17 konja i mnogo druge spreme.

6. — Naši gubici. Ukupno izbačeno iz stroja 2095 + 2095, od toga 1736 + 1736 poginulih, 12 + 12 nestalih. Od materijala izgubljeno 13 + 13 puškomitraljeza, 10 + 10 pušaka i pet konja. Kraj.

BR. 92

ZAPOVIJEST ŠTABA 4. DIVIZIJE JA OD 8. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA BREŽICE¹

Š T A B
IV DIVIZIJE II ARMIJE
Op. Br. 11
Dne 8. V. 1945 g.

ŠTABU. . . . I. ART. DIVIZIONA INTENDANTURI I BOLNICI.

Radi izvršenja postavljenih zadataka, jedinice ove divizije izvršiti će pokret i izbiti na liniju: r. Sava — r. Krka.

Zbog izvršenja toga pokreta,

N A R E Đ U J E M O :

1. — Pokret će početi danas 8. V. u 18. časova.
2. — Divizija će kretati u dvije marševske kolone i to:
VIII brigada pravcem s. Krašić — s. Novakovići — Dol —

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—2, k. 771 A.

Vučjak (k. 534) — k. 571 — s. Grubači — s. Šimraki — s. Kravljak — s. Stojdraga — s. Žejno — izbiti na rijeku Krku i Savu, stupiti u kontakt sa neprijateljskim garnizonom u Brežice² ponuditi mu kapitulaciju i u koliko je ne prihvati odmah ga napasti.

VIII brigada krenuti će danas u 17 časova i forsiranim maršem izbiti na određenu liniju radi izvršenja zadatka. Na određenu liniju stići najkasnije do 5 sati ujutru 9. ov.mj.

3. — VI brigada kreće se pravcem za VIII brigadom i po izbijanju u s. Žejno raspoređuje se za napad na neprijateljska uporišta u s. Prilipe — s. Cerina — s. Čatež u koliko se ova ne predaje a zatim forsira rijeku Savu kod s. Mostec i izbija na liniju s. Gabarje — s. Sela.

4. — VIII i VI brigada radi što lakšeg pokreta uputiti će sve svoje teže dijelove cestom s. Krašić — s. Novo Selo u Stojdraga iz XI brigade.

5. — XI brigada, garnizon³ i Divizion kreću se cestom s. Krašić — s. Novo Selo — s. Stojdraga, gdje će se zadržati Štab sa prištapskim djelovima, dok će XI brigada i Divizion produžiti pokret i izbiti na liniju: s. Žejno — s. Stankova gdje će dobiti zadatke.⁴

5. — Sve jedinice će u toku marša vršiti potrebna osiguranja zbog mogućnosti susreta sa neprijateljom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

OPERATIVNI OFICIR
kapetan,
Dragomanović⁵

KOMANDANT
pukovnik,
Petar Vojnović

² U rejonu Brezica nalazili su se dijelovi njemačkog policijskog puka »Nagel« (vidi Arhiv VII, reg. br. 15—3a, k. 76 B).

³ Vjerovatno se misli na jedinice koje su bile smještene u mjestu — garnizonu. Redakcija nije mogla utvrditi nazive ovih jedinica.

⁴ Vidi dok. br. 107.

⁵ Stanko

BR. 93

**ZAPOVIJEST ŠTABA 25. DIVIZIJE JA OD 8. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA GONJENJE NE-
PRIJATELJA PRAVCEM ZAGREB — SAMOBOR I ZA OSLO-
BOĐENJE SAMOBORA¹**

STAB »E«
op. br.
8 maja 1945 g.

Z A P O V E S T
(sekcija Zagreb — Celje 1 : 200.000)

Jedan deo ustaško-nemačkih snaga iz Zagreba povukao se prema Samoboru. Na prostoriji Klinča Selo — Zdenčina nalazi se oko 2000 neprijateljskih vojnika.² Njihova namjera takođe je povlačenje ka Samoboru.

Naša divizija dobila je zadatak da odmah nastavi gonjenje ka Samoboru opštim pravcem komunikacijom Zagreb — Samobor.

Za izvršenje prednjeg zadatka

n a r e đ u j e m o :

Š.³ Odmah po prijemu ovoga naređenja nastaviće gonjenje neprijatelja i čišćenje terena pravcem Blato — Lučko — Rakitje, Orešje. Kod Orešja prelazi železničku prugu Samobor — Zagreb i nastavlja nastupanje prema Samoboru sa ciljem likvidacije istog obuhvatnim manevrom sa severoistočne strane.

Granice zone širenja u desno reka Sava a u levo komunikacija Lučko — Jezdovec — Rakitje, Sv. Nedelja. Kad preseče komunikaciju i železničku prugu Samobor — Podused — Zagreb, onda se u desno širi prema potrebi a u levo železnička pruga zaključno.

Na ovom pravcu nastupanja mora likvidirati sva neprijateljska uporišta.⁴

¹ Original (pisan olovkom, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 59—2, k. 1090.

² Vjerovatno su u pitanju dijelovi 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 131).

³ Šesnaesta brigada

⁴ Vidi dok. br. 105.

Detektorskim aparatima čistiti mine.
K.⁵ Odmah preduzima gonjenje neprijatelja ka Samoboru opštim pravcem Goli Breg — Stupnik — Obrež — Kerestinec — Brezje — Kozjak (k. 302) — Samobor, sa ciljem direktnog udara na Samobor iz jugoistočnog pravca.
Granica zone širenja u desno leva granica jedinica »Š«, a u levo komunikacija Goli Breg — Kerestinec — Samobor zaključno.

R.⁶ Sa jednim bataljonom odmah preduzima gonjenje neprijatelja prema Samoboru opštim pravcem nastupanja Kraljevac — Horvati — Rakov potok — Gorica — Kozjak (k. 302) — Samobor.

Ovaj bataljon u levo *tesno će se povezivati sa jedinicama 23 divizije,*⁷ koje će takođe nastupati prema Samoboru, opštim pravcem Klinča Selo — Samobor.

Taj bataljon u svom nastupanju ne sme se i suviše isturiti jer nam on osigurava celokupan levi bok.

Sa ostala dva bataljona brigada će biti u opštoj rezervi i štititi artiljeriju. Do daljeg naređenja ta dva bataljona i artiljerija ostaće u Starjaku i dobro se osiguravati od Zdenčine.

Stab »E« nalaziće se u selu Goli Breg kod crkve.

Centar veze Goli Breg. Osa veze Goli Breg — Obrež — Kerestinec — Samobor.

Sve brigade povezaće se sa nama telefonski i održavati vezu radio-putem.

M. S. Bataljon nalaziće se u Starjaku, gde slati ranjenike.

Pri nastupanju biti brz i energičan.

Odrediti potrebne rezerve.

Slati stalno izveštaje. Obavezno po jedan član štaba mora biti na telefonu.

Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab
komandant pukovnik
Rajko Tanasković

⁵ Osamnaesta brigada

⁶ Devetnaesta brigada

⁷ Vidi dok. br. 104.

BR. 94

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 39. DIVIZIJE OD 9. MAJA 1945. ŠTABU
2. ARMIIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE ZAGREBA¹**

**ŠTAB
39. DIVIZIJE
II. JUGOSLAVENSKE ARMIIJE**

Op. pov. br. 534
9. maja 1945.

Operacijski izvještaj o
borbama za oslobođenje
Zagreba. —

ŠTABU II. JUGOSLAVENSKE ARMIIJE

6. o. mjeseca, snage ove Divizije izvršile su napad na neprijatelja, na liniji s. Kravarsko — Dubranec, gdje su se nalazile 30. i 31. ustaška pukovnija XVIII. ustaške divizije. U toku dana likvidirano je neprijateljsko uporište s. Dubranec. Ogorčen otpor neprijatelj je davao kod s. Kravarsko, gdje je borba počela 6. o. mj. u 16 časova, a završila se 7. o. mj. u 13 časova. Neprijatelj se povlačio pravcem Velika Gorica — Remetinec — Samobor gonjen od naših snaga, tako da se je stalno nalazio pod vatrom našeg lakog i teškog oružja.

8. o. mj. u 6 časova, neprijatelj je dao jači otpor na prostori s. Mala Mlaka — Odra i oko 10 sati je ponovo prisiljen na povlačenje. Komunikacija Zagreb — Karlovac presječena je oko 13 sati, između Botnica i Blata. Goneći neprijatelja prednji djelovi Divizije stigli su u Zagreb oko 14 časova.

Gubitci:	a) neprijateljski:	ubijeno	851
		ranjeno	1530
		zarobljeno	1950
		Ukupno:	4331
	b) vlastiti:	poginulo	33
		ranjeno	143

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 28—2, k. 1267.

Plijen:	pušaka (razni M.) . . .	663
	topova (razni M. i	
	Kal.)	.17
	p. mitraljeza	27
	Dvije cisterne benzi- na na aerodromu u Leskovcu.	
	U gradu mnogo ma- gacina sa raznim ma- terijalom.	
	Naši gubitci u oru- žju su 5 p. mitraljeza.	

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar: ppukovnik		Komandant: ppukovnik
Vojo Stupar	M. P.	Borko Arsenić

BR. 95

ZAPOVIJEST ŠTABA 3. DIVIZIJE JA OD 10. MAJA 1945.
ŠTABU 9. BRIGADE ZA DEJSTVA JUŽNO OD ZIDANOG
MOSTA¹

ŠTAB III DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. br. 42
10. maj 1945. god.

ŠTABU IX CRNOGORSKE UDARNE BRIGADE

Odmah po prijemu ovog naređenja najhitnije uhvatiti ve-
zu sa VII omladinskom brigadom, koja vodi borbu u oblasti
Mokronoga.

Brigadu odmah krenite osnovnim pravcem Mirna. Po li-
kvidaciji Mokronoga i Bistrice, najenergičnije preduzmite go-
njenje neprijatelja (sa cijelom brigadom) pravcem Mirne —
Tihaboj — Sveti Križ — Zidani Most.

Zadatak brigade je da gonjenjem neprijatelja ovom ko-
munikacijom olakša operacije VII omladinskoj brigadi, koja

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br.
38—1, k. 756.

goni neprijatelja pravcem Mokronog — Stari Janž — Zidani Most.

Neprijatelji, sastava crnogorski četnici,² Njemci,³ ustaše,⁴ italijanski fašisti, povlače se prema Zidanom Mostu, gdje vjerovatno prelaze Savu. Naš je zadatak⁵ da ih što energičnije progonimo kako bi im onemogućili normalno prebacivanje u Zidanom Mostu.

Izvršenju vašeg zadatka ne smije biti nikakve prepreke. Pokret jedinica određenim pravcem mora se izvršiti odmah, bez obzira na sve ono što bi u drugim okolnostima moglo da prouzrokuje zakašnjenje makar i pola sata. Naročito je važno brzo uhvatiti vezu sa VII brigadom i vaše djestvo koordinirati sa djeistvom VII brigade. U slučaju da se neprijatelj ne povlači samo komunikacijom Mirna — Sveti Križ — Zidani Most, već da ga ima na prostorijski između osnovnih pravaca vaše brigade i VII brigade, vi ćete orijentisati dva bataljona desno od komunikacije najcjelishodnijim pravcem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

M. P.

Komandant
general-major
Savo Burić

² Vidi dok. br. 88, objašnjenje br. 4.

³ Na tom prostoru nalazile su se 11. poljska vazduhoplovna divizija i 22. i 181. pješadijska divizija (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 143—146).

⁴ Vjerovatno se radi o 7. 8. i 9. ustaško-domobranskoj diviziji (vidi dok. br. 99, objašnjenje br. 2).

⁵ Vidi dok. br. 109.

BR. 96

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. DIVIZIJE OD 10. MAJA 1945. ŠTABU
2. ARMIJE JA O DESETODNEVNIM DEJSTVIMA U REJONU
KARLOVCA¹**

STAB X. DIVIZIJE
I. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Str. pov. broj 47
Dana 10. V. 1945.

Naknadno protokolisan.

Operacijski izvještaj za pe-
riod od 1. do 10. maja
1945. god. — dostavlja

ŠTABU II. ARMIJE,
Operativno odeljenje.

Dostavljamo vam operacijski izvještaj o akcijama jedinica
ove divizije u periodu od 1. do 10. maja 1945. godine.

1. maj 1945.

Snage VII. brigade nisu imale dodira sa neprijate-
ljem, kao niti snage IX. brigade.

Snage XVII. brigade u cilju likvidacije spoljnih
obrana Karlovca imale su zadatak da likvidiraju nepr.
uporište Gradinu, te da otjeraju neprijatelja i zaposjednu
položaje iznad s. Barilovići i na liniji k. 265 — Glavica.
U borbama koje su trajale preko cjeloga dana, snagama
ove brigade uspjelo je zaposjesti jedino k. 265, sa koje se
je neprijatelj povukao na položaje ispred s. Glavica, dok
je sve druge položaje neprijatelju uspjelo održati u svo-
jim rukama. Jačina neprijatelja bila je oko 2 — 3 bojne
»Feldžandarmerije«² sa dosta teškog i automatskog oruđa.
Sa naše strane bila su angažovana 3 bataljona potpomog-
nuta vatrom artiljerijskog diviziona.

Neprijatelju su nanešeni gubici od 19 mrtvih i 30
ranjenih, a naši gubici iznose 3 poginula i 5 ranjenih.
Uništeno je nekoliko neprijateljskih motornih vozila i
bunkera.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg.
br. 20—2, k. 855.

² U tom rejonu su se nalazili dijelovi Posadne bojne iz Karlovca
i 2. bojne 3. ustaškog zdruga (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 112, reg.
br. 3—1, k. 107).

2. maj 1945.

U cilju kršenja neprijateljske spoljne obrane Karlovca snage VII. brigade ove divizije vodile su neprekidnu borbu sa neprijateljem jačine oko 2.500 nepr. vojnika pripadnika 1. policijske regimente za Hrvatsku i nekih domobrana pripadnika bojne bojnika Ratkovića. Borba je počela oko 2 časa napadom na neprijateljski pretstražarski položaj na liniji: želj. stanica Skakavac — s. Zinaja — k. 216 — k. 174. Posle dvočasovne borbe uspjelo je slomiti neprijateljski otpor i primorati ga na povlačenje u pravcu sjeverozapada, te su do 14 časova snage ove brigade sa jednim bataljonom izbile na želj. stanicu preko rijeke Kupe kod s. Brođani, a sa ostala 3 bataljona na liniju: s. Mala Kamenska³ — Ravnica (146) — k. 139. U nastavku dana neprijatelj je vršio više uzastopnih protivnapada, dobivajući pojačanje iz Karlovca u tenkovima i trupama, a naročito potpomognut topovskom, flakovskom i minobacačkom vatrom, ali je snagama ove brigade uspjelo zadržati sve osvojene položaje od 14 časova.

Snage IX. brigade otpočele su u 01.00 čas napad na vanjska utvrđenja Karlovca: s. Vukmanić — Jurjevac — Brezova Glava — s. Trebinja. U borbi koja je trajala preko cijelog dana, likvidirana su sva navedena nepr. uporišta.

Snage XVII. brigade ponovo su napale uporišta oko s. Barilović, koje su branile »feldžandari« iz 30 bunkera. Nakon 5-časovne borbe neprijatelj je protjeran na lijevu obalu rijeke Korane, porušivši za sobom most, ali je ipak nastavljeno njegovo gonjenje.

Jedna baterija art. divizionu ove divizije potpomažući snage XVII. brigade tukla je nepr. položaje oko s. Barilović, a druga baterija istog divizionu potpomažući snage VII. brigade tukla je nepr. položaje oko s. Vel. Kamensko.⁴

Neprijatelju su nanešeni gubitci od 311 mrtvih, 345 ranjenih i 3 zarobljena. Naši gubitci iznose: 17 poginulih i 67 ranjenih drugova. — Zaplenjeno je: 2 poljska topa 150 mm., 1 p. k. top, 4 teška mitraljeza, 2 »Šarca«, 10 strojica, 9 pištolja, 40 pušaka, 45.000 pušč. metaka, 1 vozeča poljska kuhinja, 13 kola sa raznim materijalom, 5 čebadi, 8 ranaca, 18 konja, 5 mazgi, 4 km. telef. kabla, 3 teška bacača, 100 bombi, 1 kamion, 1 telefon, 1 telef. centrala i 3 pisaće mašine. — Ubijeno je 30 konja.

³ i ⁴ Treba: Kamensko.

3. maj 1945.

Oko 7.30 časova, uz jaku artiljerijsku pripremu i dobivši pojačanje iz Karlovca, neprijatelj je iz s. Kamenska izvršio protivnapad na snage VII. brigade, koje su branile prilaze ka s. Mala Kamenska. Nakon žestoke 1-časovne borbe uspjelo mu je potisnuti dijelove snage ove brigade na suprotnu ivicu s. Kamenska, gdje je uspostavljen i organizovan novi položaj za obranu. Radi obrazovanja mostobrana i šticećenja osvojenog mosta od eventualnog neprijateljskog pokušaja oduzimanja istog od Karlovca levom obalom rijeke Kupe, prebačeni su III. i IV. bataljon preko želj. mosta na lijevu obalu r. Kupe na prostor s. Rečice, dok su I. i II. bataljon ove brigade, ojačani sa jednim bataljonom IX. brigade i potpomognuti američkim topovima Art. divizionu ove divizije, izvršili sadejstvujući napad na s. Kamenska. U silnom naletu u borbi koja je trajala svega 15 min. uspjelo se je ovladati s. Kamenska, oko 11 časova. Oko 14 časova jakim protunapadom neprijatelju je uspjelo ponovno izbaciti naše snage iz pomenu-tog sela, koje su se povukle i zaposjele položaj: desna obala rijeke Kupe — istočna ivica s. Kamensko — k. 147 — Ravnica (k. 146), gdje su se zadržale do 21 čas, kada su, smjenjene po snagama IX brigade, otpočele prebacivanje preko želj. mosta kod s. Brođani na prostoriju s. Rječica. — Jačina neprijatelja u ovim borbama bila je: oko 1900 Njemaca pripadnika I. policijske regimente za Hrvatsku i oko 700 domobrana pripadnika bojnika Ratkovića.

U 6 časova pokušao je neprijatelj, sa jačim snagama pješadije i 6 tenkova, da potisne snage IX. brigade sa položaja Turanj — Jelaši — Štekovac. Borba je vođena preko cijelog dana, te su pojedini dominirajući položaji prelazili iz ruke u ruku, dok je konačno oko 18 časova neprijatelj odbačen prema serpentinama.

Snage XVII. brigade na juriš su zauzele neprijateljska uporišta u šumi Štekovac, koja su branili ustaše i »feldžandari« jačine jedne pukovnije. Borba je trajala cijeli dan i noć, u kojoj je neprijatelj vršio više uzaludnih juriša.

Baterije Art. divizionu ove divizije gađale su neprijatelja u s. Mala Kamenska, Vel. Kamenska i u sektoru Karlovca.

U svim ovim borbama neprijatelju su naneseni gubici od 232 mrtva, 172 ranjena i 15 zarobljenih vojnika i oficira. Naši gubici iznose 9 poginulih i 76 ranjenih. Zaplenjeno je: 1 teški mitraljez, 1 puškomitraljez, 5 strojnica, 1 šarac, 1 rezervna cjev za »Šarac«, 3 bacača, 1 bacač

plamena, 5 pištolja, 43 puške, 3 dvogleda, 1 radiostanica i 3 kola. Od nepr. artiljerijske vatre uništen je 1 naš puškomitraljez, 1 bacač, 2 p. o. topa i ubijeno je 5 konja. Uništeno je 5 bunkera, a oštećeno 4 bunkera, 1 motor i 250 m. želj. pruge.

4. maj 1945.

Oko 4 časa izvršilo je oko 150 ustaša, potpomognuti sa artilerijom, podvukavši se pod zaštitom mraka u neposrednu blizinu, napad na dijelove snaga VII. brigade na položajima sjeverozapadno od s. Pokupske Luke i zaseoka Bogovići. U borbi koja je trajala do 8 časova, uz pomoć minobacačke vatre, neprijatelj je razbijen i protjeran u pravcu Karlovca. Snage IX. brigade preko cjeloga dana napadale su jako neprijateljsko uporište pred Karlovcem — s. M. Kamenska, dok su se jedni dijelovi prebacili preko rijeke Kupe u s. Rečicu odakle su krenuli dalje goneći neprijatelja⁵ u pravcu Karlovca.

Snage XVII. brigade vodile su neprekidnu borbu na položajima Štrekovac — k. 130 — k. 185, kao i na samim bunkerima iznad Karlovca, te su uspjele neprijatelja potisnuti sa svih položaja.

Neprijatelj je pretrpio gubitke od 110 mrtvih, 131 ranjenih i 1 zarobljenog. Vlastiti gubici: 7 poginulih, 48 ranjenih i 4 nestala druga. — Zapljeno je: 10 pušaka, 3200 pušč. metaka, 3 ručne bombe, 23 bacačke mine, 9 čebadi, 7 vojničkih porcija, 5 ranaca, 6 voj. torbica i 20 šaržera za puškomitraljez.

5. maj 1945.

Snage VII. brigade u li časova izvršile su napad na neprijatelja (2 bataljona III. ustaškog zdruga i 1 bataljon četnika, 2 topa, 4 bacača i 4 tenka) u Šumbaju. Nakon pola časa borbe neprijatelj je razbijen i protjeran u pravcu Karlovca, a snage ove brigade doprle su do Orlovca.

Snage IX. brigade vodile su borbu sa neprijateljem kod šume Sušanj i Bjelajac, kao i na cesti Karlovac — Zagreb. Neprijatelj je ogorčeno branio prilaze ka Karlovcu.

Dijelovi snaga XVII. brigade u 6 časova otpočeli su sa napadom na s. Kamensko, koje je branilo 300 Njemaca.⁶ Oko 19 časova ovo je uporište likvidirano. Drugi dio snaga ove brigade, koji se nalazio u s. Rečici, oko 12 ča-

⁵ Riječ je o 33. pukovniji 19. ustaško-domobranske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 101).

⁶ Odnosi se na dijelove 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 93).

sova otpočeo je nastupanje u pravcu s. Vodostaj — D. Mekušje. Nakon kraće borbe neprijatelj je protjeran i naše snage doprle su do linije D. Mekušje — Vodostaj. Jačina neprijatelja bila je oko 300 — 400 Njemaca, ustaša i četnika.

U borbama ovoga dana neprijatelju su nanešeni gubici od 176 mrtvih, 230 ranjenih i 10 zarobljenih. Naši gubici iznose 19 poginulih i 54 ranjena. — Zaplenjen je 1 puškomitraljez, 10 pušaka, 1 p. o. top i 5000 pušč. metaka.

6. maj 1945.

Snage VII. brigade u 15 časova 30 min. otpočele su napad na želj. prugu i cestu koja vodi iz Karlovca u pravcu Zagreba, a na otsjeku između želj. stanice Draganići — raskrsnica puteva na želj. pruzi sjeverozapadno od k. 113, u cilju rušenja prednjih komunikacija, otstupnice neprijatelja, koji se povlači iz Karlovca i napada na sam grad Karlovac sa sjevera preko s. D. Pokupje. Jačina neprijatelja na ovom otsjeku komunikacija bila je oko 2000 Njemaca pripadnika »P. E.« divizije i ustaša⁷ nepoznate pripadnosti. U borbi koja je trajala i preko cijele noći neprijatelj je vršio snažne protinapade i juriše, te su pojedini položaji prelazili više puta iz ruke u ruku.

Snage IX. brigade napadale su vanjska uporišta obrane samog grada Karlovca: Orlovac — Selce — Draganići. U borbi koja [je] trajala u toku cijeloga dana i noći, snagama ove brigade uspjelo je ovladati sa ovim uporištima.

Snage XVII. brigade ušle su u s. V. Kamenska i oko 9 časova stigle do s. Sajinović. U 4 časa neprijatelj je počeo sa jakim napadima na položaje ove brigade na liniji Vodostaj — D. Mekušje. Neprijatelju je pošlo za rukom zauzeti neke položaje, ali su isti do 12 časova bili ponovo povraćeni. Borba se je nastavila sve do 19 časova bez ikakvih uspjeha po neprijatelja.

U toku ovoga dana neprijatelju su nanešeni gubici od 220 mrtvih, 232 ranjena i 12 zarobljenih. Naši gubici: 8 poginulih i 35 ranjenih. — Zaplenjeno je: 1 p. o. top, 1 strojnica, 5 pušaka, 3000 pušč. metaka. Oštećena su dva naša p. o. topa.

⁷ Riječ je o njemačkoj 373. legionarskoj diviziji. Ova se divizija 10. maja 1945, sa svojim komandantom na čelu, predala jedinicama Jugoslovenske armije. (Vidi F. Srami, navedeno djelo, str. 226—227).

7. maj 1945.

Snage VII. brigade oko 6 časova izvršile su snažan napad i uspjele neprijatelja zbaciti sa pruge i izbiti na komunikaciju Lug — Benčetić. Neprijatelj se je sa glavnim dijelom svojih snaga povukao u pravcu sjevera, ali je djelovao sa jakom koncentričnom artiljerijskom, minobacačkom i flakovskom vatrom.

Snage IX. brigade u 04.00 časa ušle su u grad Karlovac, dok su manji dijelovi ostali da čiste šumu od ostataka razbijenog neprijatelja.

Dijelovi snaga XVII. brigade likvidirali su uporište Gradac. Drugi dijelovi prodrli su u sjeverni dio Karlovca u 4 sata, a tada je cijela brigada krenula u pravcu Draganića.

Neprijatelju su nanešeni gubici od 98 mrtvih, 103 ranjena i 8 zarobljenih. Naši gubici iznose: 22 poginula, 49 ranjenih i 7 nestalih drugova. — Zaplenjeno je: 1 strojnica, 1 »Šarac«, 9 pušaka, 3000 pušč. metaka, 9 ručnih bombi, 6 ranaca i 1 motorcicl. Neprijatelju palo u ruke: 1 »Šarac«, 2 puškomitraljeza, 1 strojnica, 1 bacač i 1 konj. — Oštećeno je: 1 motor i 100 m. želj. pruge na 5 mjesta.

8. maj 1945.

U vezi naređenja Štaba II. Armije preduzeto je nadržanje sviju dijelova ove divizije sa prostorije Karlovca pravcem: Krašić — Kostanjevica — Krško sa zadatkom presjecanja neprijatelja, koji otstupa dolinom Save ka zapadu.

9. maj 1945.

Snage VII. brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

Snage IX. brigade, stigavši u mjesto Kostanjevicu, produžile su dalje potjeru za neprijateljem i zauzele položaje kod s. Mraševo — šuma Kalkovo — s. Raka i s. Ravno, gdje su došle u dodir sa neprijateljem, njemačkom »Tigar« divizijom. Borba je trajala preko čitavog dana.

Snage XVII. brigade, krenuvši od Kostanjevice cestom preko s. Sajevce u pravcu Krškog, došle su u kontakt sa neprijateljskom zaštitnicom na mjestu gdje cesta prelazi preko potoka Senuše. Posle 2-časovne borbe oslobođena su mjesta: Naklo, M. Mraševo, Brod i Sv. Križ.

U toku ovoga dana neprijatelju su nanešeni gubici od 181 mrtvih, 241 ranjenih i 110 zarobljenih. Naši gubici iznose: 10 poginulih i 33 ranjenih. — Zaplenjeno je: 5 kamiona, sa ratnom spremom, 120 pušaka, 4 strojnice, 4

puškomitraljeza, 45 sanduka topovskih granata, 75 mina za bacač, 100 pari odijela i velik broj oštećenih motor-nih vozila.

10. maj 1945.

Snage VII. i IX. brigade u 01.00 čas izvršile su napad na neprijateljsku odstupajuću kolonu od pravca Zagreba na prostoriji s. Zameško — s. Smednik — s. Raka. Jačina neprijateljskih snaga bila je oko 3000 vojnika Njemaca - pripadnika »Tigar« divizije. U borbi koja je trajala sve do 8 časova neprijatelj je davao ogorčeni otpor, ali su naše snage ipak uspjele, izbjivši na samu komunikaciju, presjeći nepr. kolonu na više mjesta. Ovakvim uspjehom ovih naših snaga neprijatelj je bio primoran na predaju, te je izvjesio bijelu zastavu, nakon čega su uslijedili pregovori, bezuslovna kapitulacija i konačno razoružavanje, kojemu se odmah pristupilo.

Snage XVII. brigade u 0.00 časova otpočele su sa čišćenjem terena od k. 153 pa do s. Kalce — s. Pristava — s. Gorica — s. Drnovo — s. Leskovec — G. Vas — V. Vas — V. i M. Podlog — s. Potstraža. Do 11 časova uz mjestimične borbe cijeli sektor očišćen je od neprijatelja.

U ovim borbama neprijatelju su naneseni gubici od 59 mrtvih, 88 ranjenih i 23 zarobljena. Naši gubici iznose: 13 poginulih i 33 ranjena. — Zaplenjeno je: 1 teški talijanski mitraljez, 4 »Šarca«, 8 puškomitraljeza, 6 strojnica, 2 pištolja, 1 laki bacač, 100 pušaka, 700 pušč. metaka, 2 radio-stanice, 1 radio-aparat, 2 pisaće mašine, 80 kola sa raznim materijalom, 87 konja sa opremom, 3 trocjevna Flaka, 30 pancir-fausta, 300 ručnih bombi, 30 čebadi, 1 telef. centrala, 12 telefona i 5 km. telef. kabla. Ubijeno je 40 konja. Uništen je jedan naš puškomitraljez.

BILANS OPERATIVNOG IZVJEŠTAJA
SNAGE OVE DIVIZIJE U VREME OD 1. DO 10. MAJA 1945. GOD.
IMALE SU:

I. Gubici: 1. — Neprijateljski:	Ubijeno	1406
	ranjeno	1572
	zarobljeno	182
	Ukupno:	3160
2. — Vlastiti:		
a) U ljudstvu:	poginulo	108
	ranjeno	400
	nestalo	11
	Ukupno:	519

b) U materijalu: *Neprijatelju palo u ruke:*
1 »Šarac«, 2 p. mitr., 1
strojnica, 1 bacač i 1 konj.
Uništeno vatrom nepr. te-
škog oruđa:
2 puškomitraljeza, 1 ba-
cač, 4 p. o. topa i 5 konja.

II. Plijen: 1. — Oružje: 2 polj. topa 150 mm., 3 p. o. to-
pa, 3 flaka trocjevna, 6 teških
bacača, 1 laki bacač, 6 teških
mitraljeza, 8 »Šaraca«, 14 pu-
škomitraljeza, 1 rezervna cijev
za »Šarac«, 27 strojnica, 328
pušaka, 16 pištolja, 1 bacač pla-
mena, 20 šaržera za puškomi-
traljez, 30 pancir-fausta.

2. — Municija: 55.400 pušč. metaka, 412 ručnih
bombi, 98 mina za bacač i 45
sanduka topovskih granata.

3. — Oprema: 44 ćebeta, 19 ranaca, 100 pari
odijela, 7 vojničkih porcija, 6
vojničkih torbica.

4. — Ostalo: 2 telefonske centrale, 13 telefo-
na, 9 km. telef. kabla, 3 radio-
stanice, 1 radioaparat, 1 vozeča
poljska kuhinja, 96 kola sa raz-
nim materijalom, 105 konja, 5
mazgi, 5 pisaćih mašina, 3 dvo-
gleda, 6 kamiona sa ratnom
spremom, 1 motorcicl i više o-
štećenih motornih vozila.

III. Uništeno:

5 bunkera i ubijeno 70 konja.

IV. Oštećeno:

4 bunkera, 2 motora, 350 m. želj. pruge.

Napomena: U pokazatom plijenu nije obu-
hvaćen ogroman ratni materi-
jal, oružje i municija, koji su
po predaji odložile razoružane
neprijateljske jedinice na ovom
sektoru, a koji se sada priku-

pija, sređuje i prebrojava. O količini ovoga plijena dostaviće se naknadno izvještaj.

V. Raspored jedinica:

Dijelovi ove divizije razmješteni su duž komunikacije Brežice — Zidani Most — Laško, sa zadatkom prikupljanja, sređivanja i prebrojavanja ratnog plijena odloženog po razoružanim neprijateljskim jedinicama.

8

BR. 97

**NAREĐENJE ŠTABA 23. DIVIZIJE JA OD 10. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U
REJONU SAMOBOR — BREZICE¹**

**Š T A B
XXIII UDARNE DIVIZIJE
Op. br. 259
10. V 1945 g.**

**ŠTABOVIMA 7, 9, 14 i II ARTILJERISKE BRIGADE
I PIONIRSKOM BATALJONU**

Neprijatelj se povukao u pravcu Brežica, a verovatno izvesne snage i prema Kostanjevici.²

Dve naše divizije levom obalom Save gone neprijatelja od pravca Zagreba prema Brežicama.³

Naša je divizija dobila zadatak da goni neprijatelja u pravcu njegovog povlačenja i potpomogne naše dve divizije na levoj obali Save.

⁸ Dokumentat je bez završetka.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 30—8, k. 1074.

² Odnosi se na 373. legionarsku diviziju, dijelove Policijskog puka »Nagel«, 7. SS diviziju »Princ Eugen«, 11, 13. i 19. ustaško-domobransku diviziju i druge manje jedinice koje su se povlačile tim pravcem (vidi dok. br. 92, 93 i 96 u ovoj knjizi; reg. br. 6—1, k. 101).

³ Na toj su se prostoriji u toku 9. i 10. maja 1945. nalazile 3, 4. i 10. divizija (vidi Arhiv VII, reg. br. 5—4, k. 271).

Za izvršenje tog zadatka⁴

N A R E Đ U J E M O :

1. — 14 brigada odmah po prijemu ove zapovesti krenuće pravcem Samobor — Bregana — Cerina — Malence u cilju gonjenja neprijatelja, te, ukoliko je potreba, sa prostorije Čatež — Malence forsirati reku i potpomoći likvidaciju Brežica, ukoliko se ukaže potreba za isto.

Isto tako 14 brigada ispitaće pravac prema Kostanjevici, te ukoliko se na tom pravcu nalaze neprijateljske snage, hitno izvestiti ovaj štab, da bismo preduzeli gonjenje neprijatelja i na tom pravcu.

Za obezbeđenje magazina i ostalog plena u Samoboru, štab 14 brigade ostaviće izvesno obezbeđenje u jačini od 1—2 čete, koja će predati obezbeđenje istog 7 brigadi.

2. — 7 brigada odmah po prijemu ove zapovesti uputiće jedan bataljon u Samobor, koji će primiti obezbeđenje plena od 14 brigade. Sa ostalim svojim snagama ostaće na prostoriji Svete Nedelje.

3. — 9 brigada ostaće na prostoriji Mala i Velika Rakovica.

4. — II artiljeriska brigada sa glavninom ostaće na prostoriji Mala i Velika Rakovica. Jednu bateriju »Zisova« i jedan vod protivkolskih topova i jedan vod flakova uputiće sa 14 brigadom.

Jednu bateriju »Zisova« postaviće na prostoriju Samobora na pravcu Bregane, koja će služiti kao obezbeđenje na tom pravcu.

5. — Pionirski bataljon odmah po prijemu ove zapovesti krenuće pravcem za 14 brigadom, te pomoći forsiranje reke Save od Brežica.

Sve brigade povezaće se najhitnije telefonski sa štabom divizije, koji će se nalaziti u Samoboru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Polit, komesar
p. pukovnik
s.o.

Komandant — pukovnik,
M. Ivanović

⁴ Vidi dok. br. 104.

BR. 98

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 45. DIVIZIJE OD 10. MAJA 1945. ŠTABU
2. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE ZAGREBA¹**

^N
O. br. si.
10. V. 1945

A

Položaj

Dostavljamo vam vanredni operacijski izveštaj za operacije koje su vođene za oslobodenje Zagreba.

Posle oslobodenja grada Siska razbiveni delovi nemačko-ustaških bandi povlačili su se na celom sektoru naše jedinice.² Jedinica N bila je u stalnom kontaktu sa tim razbijenim delovima goneći ih u stopu i nije im dozvolila da se nijednog momenta prikupe i pruže ozbiljniji otpor. Neprijatelj je pokušao na pojedinim položajima da organizuje svoje razbijene delove i da pruži otpor, ali mu to nije pošlo za rukom.

Jedinica B³

nastupala je pravcem: Sisak — Zagreb. Rejon dejstva desno: r. Odra, a levo: isključno komunikacija Sisak — Zagreb. Prvi ozbiljniji otpor neprijatelj je pokušao da pruži kod s. Kuće i s. Vukovina, gde je bio potpomognut artilerijom i bacačima. Međutim snažnim naletom jedinice B neprijateljski otpor je skršen i on se u neredu povukao u pravcu V. Gorice. Neprijatelj je ponovo pokušao da pruži otpor kod s. V. Mlaka, ali je i taj otpor bio brzo slomljen i naše jedinice goneći neprijatelja izbijaju na r. Savu. Na prostoru s. Mlaka zauzet je veliki aerodrom. Po izbijanju na desnu obalu r. Save jedan deo jedinice skelama se prebacio na levu obalu i otpočeo borbu na prilazima grada, dok ga je drugi deo jedinice potpomagao vatrom sa desne obale, a potom je i on prešao preko Jakuševačkog mosta. Po izvršenom prebacivanju cela jedinica je otpočela čišćenje grada od zaostalih bandi koje su se povlačile u pravcu Zagrebačke Gore. U samom gradu dolazilo je mestimično do

¹ Prepis originala (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 33—3, k. 1332.

² Tim pravcem su se povlačili njemačka 373. legionarska divizija i dijelovi 4. ustaško-domobranske divizije (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 128).

³ Dvadeseta brigada

ostrih borbi u kojima je neprijateljski otpor skršen i veći deo grada očišćen.

Sve ove operacije koje su počele od s. Kuće i Vukovina oko 4 časa 8 maja trajale su do 11 časova, kada su jedinice ušle u grad, odnosno do kasno uveče, kada je čišćenje grada bilo završeno.

U ovim borbama neprijatelju su naneti sledeći gubici: ubijeno je 24, ranjeno 46, zarobljeno 302.

Gubici B: 1 poginuo i 16 ranjenih drugova.

Jedinica G⁴

Kao opšta rezerva jedinica N kretala se iza jedinice B. Po prelasku jedinice B na levu obalu r. Save, jedan deo jedinice se postavio na levo krilo jedinice B i učestvovao u čišćenju grada od zaostalih bandi. U toku samog čišćenja grada jedinica je uspela da odbrani i sačuva neoštećenu emisiju radio-stanicu od Nemaca i ustaša koji su napadali i hteli po svaku cenu da je unište.

Ostali delovi jedinice su bili na obezbeđenju mosta Jakuševac — Zagreb i osiguranju u samome gradu.

Neprijateljski gubici: 303 ubijena, 22 ranjena, 606 zarobljeno.

Sopstvenih gubitaka nije bilo.

Jedinica Z⁵

Jedinica je nastupala pravcem Sisak — Zagreb između r. Save i r. Odre. U toku nastupanja jedinica je imala sukob kod s. Stružeca sa slabijim neprijateljskim delovima, koji su posle kratke borbe razbijeni. Pri daljem nastupanju jedinica je čistila teren nailazeći samo na mestimičan neprijateljski otpor i izbila do s. Jakuševac.

8 maja oko 4 časa jedinica je otpočela borbu sa neprijateljem koji je bio kod samog mosta, uspela da ga razbije i zauzme most. Po zauzimanju mosta jedinica se prebacila na levu obalu grada i u sadejstvu jedinice B otpočela čišćenje grada, u kome su se na više mesta vodile oštre borbe.

U ovim borbama neprijatelju su naneti sledeći gubici:

Ubijeno 175, ranjeno 17, zarobljeno 1537.

Gubici Z: 2 poginula i 33 ranjena druga.

Ukupni neprijateljski gubici:

Ubijeno 502, ranjeno 85, zarobljeno 2 445.

Scpstveni gubici:

3 poginula i 49 ranjenih drugova.

⁴ Dvadeset treća brigada

⁵ Dvadeset četvrta brigada

Zaplenjeno:

aviona 33, od kojih 2 neoštećena, protivavionskih topova 8, teških topova 7, poljska topa 2, raznih topova 13, flakova 8, protivkolski top 1, bacača 3, mitraljeza 44 ispravna, 50 neispravnih, automatskih oruđa 519, protivkolskih pušaka 30, tromblona 69, pušaka ispravnih 4467, neispravnih 1600, pištolja 183, raketnih pištolja 27, ogromna količina municije i raznog drugog materijala, 6 radio-stanica, 5 radio-aparata, automobila 12, luksuznih 6, motorcikla 41, bicikla 67, lokomotiva 13, vagona 300, 1 garaža sa 700 oštećenih motornih vozila.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za štab

Načelnik štaba — potpukovnik

Tačnost prepisa overava:

Šef operativnog oteka
kapetan

M. P.

Milan V. Jovanović

BR. 99

**ZAPOVIJEST ŠTABA 45. DIVIZIJE JA OD 10. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA MARŠ I ZA NAPAD
NA UPORIŠTA U REJONU BREZICA¹**

N

O. br. si.

10. V. 1945 g.

U _____ čas

Z A P O V E S T

Sekcije: Zagreb, Samobor, Rogatec, Celje.

Razmer: 1 :100000.

1. PODACI O NEPRIJATELJU.

Severozapadno od Zagreba, na padinama Zagrebačke Gore, nalazi se grupacija nemačko-ustaških snaga² u jačini do

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 22—3, k. 1330.

² Vjerovatno se radi o 7. 8. i 9. ustaško-domobranskoj diviziji, koje su početkom maja napustile položaje na liniji Sveta Helena — Rakovec i povukle se na zapad, kao i o 41. i 181. njemačkoj pješadijskoj diviziji, koje su se povukle iz šireg rejona Dugog Sela (vidi Dnevnik majora Berna, Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 6).

10.000 vojnika sa nešto motorizacije. Ova grupacija još nije prihvatila uslove bezuslovne kapitulacije i nastavlja sa davanjem otpora našim jedinicama. Orijentacija ovih neprijateljskih snaga je na zapad, s težnjom dočepavanja komunikacije Zagreb — Zidani Most — Celje i povezivanja sa neprijateljskim snagama koje se još tamo nalaze da bi se na taj način uspele probiti preko naše granice i prebaciti u masiv austrijskih planina.

Pored ovoga, na pravcu našeg kretanja nalaze se (postoje) grupe i grupice razbijenih ustaških, četničkih i domobranskih jedinica a i grupice sa specijalnim zadacima, te sa istima treba računati.

Jedinice I Armije imaju stalni dodir sa ovom neprijateljskom grupacijom i potiskuju je na zapad.

2. ZADATAK NAŠIH JEDINICA.

Grupa divizija 39 i 45 dobila je zadatak da iz oblasti grada Zagreba krene usiljenim maršem levom obalom r. Save — komunikacijom Zagreb — Zidani Most u cilju što bržeg izbijanja u rejon Brežica, likvidirajući neprijateljska uporišta koja se još tamo nalaze, i preseče neprijateljsku grupaciju koja se u tome pravcu kreće sa prostorije severozapadno od Zagreba, sadejstvujući na taj način jedinicama I Armije pri zadatku uništenja ove neprijateljske grupacije.

3. RASPORED NAŠIH JEDINICA.

39 divizija kreće danas u 16 časova na čelu naše grupe punim borbenim rasporedom pravcem Zagreb — Stenjevec — Brežice.

Za 39 divizijom kreće se naša 45 divizija na otstojanju od 10 kilometara i usputno smenjuje sva obezbeđujuća bočna odeljenja 39 divizije, koja ova postavlja za svoje obezbeđenje.

Desno od nas i nešto unazad dejstvuju jedinice I Armije.³

Levo od nas i nešto unapred preko Save dejstvuju jedinice naše Armije — 4 krajiška⁴ i 23 udarna divizija⁵ — prema Brežicama i Zidanom Mostu.

4. MARŠUTA.

Naša divizija treba da 11 o. m. do 3 časa ujutru prispe na prostoriju Donji i Gornji Leduč — Senkovec — Harmiča — Obrež — oko 30 kilometara daleko od Zagreba.

Čas polaska danas 10 maja 1945 god. u 18 časova.

³ Odnosi se na 1. proletersku diviziju (vidi Operacijski dnevnik 1. armije, Arhiv VII, reg. br. 1—7, k. 256).

⁴ Vidi dok. br. 107.

⁵ Dijelovi 23. divizije JA dejstvovali su pravcem Samobor — Brežica — Carina — Malence (vidi dok. br. 97 i 104).

5. RED MARŠEVANJA.

a. Na čelo divizije maršuje (kreće se) jedinica G⁶ sa punim bočnim obezbeđenjima (ako to situacija zahteva).

b. Za jedinicom G kreće se pridodata artilerija: teški divizion ZIS, baterija poljskih topova, baterija protivkovskih topova i protivavionska četa mitraljeza pod komandom poručnika Aganina.

v. Za pridodatom artilerijom kreće se jedinica Z⁷ na otstojanju od 1 kilometra sa bočnim (desno) obezbeđenjima.

g. Za jedinicom Z kreće se jedinica B⁸ — na začelju borbenih delova divizije i na otstojanju od 1 kilometra od jedinice Z, sa potrebnim bočnim obezbeđenjima.

d. Za jedinicom B kreće se Komanda pozadine (svi delovi), sa kojom održavati čvrstu vezu.

đ. Stab N kreće se pozadi jedinice G.

Za izvršenje prednjeg,

N A R E Đ U J E M O :

1. Jedinica G.

Izvršiće pokret danas 10 maja 1945 god. tačno u 18 časova sa sadanje prostorije pravcem: koncentraciona prostorija brigade Ugljanska ulica — Držićeva ulica — Lucićeva ulica — Radnička ulica — Kružićeva ulica — Trg Kulina bana — Boškovićeva ulica — Ljubljanska ulica — Ilica — Malta — s. Ste-njevec i dalje komunikacijom za 39 divizijom, sa kojom održavati stalnu vezu putem kurira motorciklista i obaveštavati se o situaciji kod nje.

2. Pridodata artilerija

krenuće sa svoje koncentracione prostorije Trnje u 18.30 časova za jedinicom G, koja će joj služiti za pravac i sa kojom održavati stalnu vezu (dodirom).

3. Jedinica Z

krenuće sa svoje koncentracione prostorije Držićeva ulica danas 10 maja 1945 god. u 18.45 čas. pravcem: Držićeva ulica — Radnička ulica — Kružićeva ulica — Trg Kulina bana — Boškovićeva ulica — Lju-

⁶ Dvadeset treća brigada

⁷ Dvadeset četvrta brigada

⁸ Dvadeseta brigada

**bljanska ulica — Ilica — Malta — s. Stenjevec i
dalje.**

4. Jedinica B

krenuće sa svoje koncentracione prostorije Trnjanska ulica danas 10 maja 1945 god. u 19 časova pravcem: Trnjanska ulica — Dubrovačka ulica — Držićeva ulica — Radnička ulica — Kružićeva ulica — Trg Kulina bana — Boškovićeua ulica — Ljubljanska ulica — Ilica — Malta — s. Stenjevec i dalje.

5. Komanda pozadine.

Svi delovi Komande pozadine krenuće danas 10. maja 1945. god. u 19.45 časova za jedinicom B, koja će joj služiti za pravac, te sa njom održavati neprekidnu vezu dodirom.

Napomena:

Po likvidaciji neprijateljskog uporišta Brežice od strane jedinica 39 divizije, kojima će, ako bude trebalo, sadejstvovati jedinice naše divizije, 39 divizija će izvršiti pokret dalje na zapad, dok će se naša divizija⁹ iz rejona Brežica orijentisati na sever obuhvatajući komunikaciju: Brežica — Župelevac — Stara Vas — Sp. Sušica — Sv. Peter i Dobova — Obrež — G. Kraj — Dubravica — Kraljevec — Klanjec (ovu poslednju komunikaciju naše jedinice će obuhvatiti ako jedinice I Armije ne budu izblede na nju).

Uložiti maksimum truda i volje da se pokret izvede organizovano na vreme i u redu.

Jedinici G pridodaje se jedna radio-stanica za redovno obaveštavanje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — potpukovnik, Načelnik štaba — potpukovnik,
S.O. Milan Abramović

⁹ Tada će 45. divizija izaći iz sastava 2. armije i ući u sastav 3. armije (vidi naredenje Generalštaba JA od 14. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 25—1/3, k. 1330).

BR. 100

IZVJEŠTAJ ŠTABA 17. BRIGADE OD 11. MAJA 1945. ŠTABU
28. DIVIZIJE JA O DEJSTVIMA NA KOMUNIKACIJI SISAK
— ZAGREB¹

M

Broj: 162/45,—
Dana 11. V. 1945,—

II

C

(Operativni otsek)

Dana 6. V. 1945:

Jedinice ovoga Štaba izvršile su pokret iz Petrinje preko Letovanića za Cerje. Bataljon 12 i 13 smjestio se je u Gornje Vukojevce, zaseok Zonić, dok bataljon 11 smjestio se u selo Sever.

Dana 7. V. 1945:

Jedinice ovoga Štaba sa dosadanjih baza krenuli smo i izvršili proterivanje neprijatelja koji se nalazio u selu Kravarsko. Po proterivanju neprijatelja iz istog sela krenule su dalje i stigle u selo Mala i Velika Buna. Po dolasku u pomenuta sela naš bataljon 13 držao je položaj na liniji Mala Buna — Mraclin.

Dana 8. V. 1945:

Izvršili smo pokret iz Velike Bune za Veliku Goricu te u istome mjestu smjestili jedinice i odmarali. Istog dana oko 20 sati bili smo obavješteni da se jedna jača grupa razbijenih neprijateljskih vojnika prebacila preko Save prema Velikoj Gorici.² Potom smo odmah izbacili naša sva tri bataljona na položaje i to bataljon 11 [u] selo Pleso sa istaknutim delovima [na] k. 107 (Sinokoša), bataljon 12 u zaseok Bakarje sa istaknutim delovima u selo Bapča, bataljon 13 u selo Novo Čiče sa istaknutim delovima u selo Zelin. Pošto je to bila grupa svega od 13 ustaša koje su jedinice 45 Divizije odmah po prelazu reke Save uhvatile u selu Šćitarjevo.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 30—2, k. 1136.

² Tada su se, usljed rasula okupatorskih i ikvislinških snaga, pojavljivale usamljene grupe i grupice čiji je identitet gotovo nemoguće ustanoviti.

Dana 9. V. 1945:

Povukli smo jedinice sa položaja u Veliku Goricu i istog dana oko 16 sati izvršili pokret i smjestili se u selo Hrastje i Odra. Istog dana po dobivenoj zapovjesti od Štaba -C- oko 20 sati krenuli smo sa jedinicama i smjestili se u selo G. Čehi, dok su se bataljoni smestili u sela i to: bataljon 11 u selo Otočec, bataljon 12 u selo Botinec, bataljon 13 u selo Sv. Klara, gdje se i sada nalazimo.

Jedinice su doterivale oružje i spremu u ispravnost i odmarale.

Dana 7. V. u borbi koju smo vodili sa neprijateljem kod sela Kravarskog, neprijatelj je imao 29 ubijenih, ranjenih 35, zarobljeno je od oružja 1 danski p. m., 1 njemački šmajser, 1 pištolj »Vis«, 1 laki talijanski bacač, 2600 kom. mauzerske municije, 2 oštećene radio-stanice, jedan motor za punjenje akumulatora, 2 akumulatora, 2 baterije za radio-aparat, 4 tegleća konja, 2 kare, 9 šinjela i 7 kom. ćebadi.

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nismo imali.

Municije utrošeno 350 kom. mauzerske, 980 puščane ruske i 680 šmajzerske. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

SEF OPERATIVNOG OTSEKA,
poručnik:
Jure I. Pribanić

Br. 101

**ZAPOVIJEST ŠTABA 39. DIVIZIJE JA OD 11. MAJA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA GONJENJE NE-
PRIJATELJA SJEVERNO OD SAMOBORA¹**

STAB
39. DIVIZIJE
II. JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Str. p. br. 547
11. maja 1945.

Z A P O V I J E S T
Sekcija Samobor — Rogatec 1 : 100.000

Sve snage naše Divizije izvršiće daljnji marš u cilju progonjenja i uništavanja razbijenog neprijatelja. Ovaj marš izvršiće se sa sadašnjih prostoriya do u visinu sela Pilštanj — Lesično — Zagorje.

Neprijatelj koji se povlači pred našim snagama u pravcu Celja,² o istom nemamo tačnih podataka, ali svakako da se nalazi na pravcu čitave Divizije, koga će trebati razbiti i uništavati na ovom maršu.

U vezi s tim,

N A R E Đ U J E M O : ³

XIII. BRIGADA: Sa sadašnjih prostoriya nastupa glavnom komunikacijom s. Videm — s. Rajhenburg — s. Gorica, odakle skreće lijevom komunikacijom na s. Senovo — R. uglja — s. Oslica (K. 863) — s. Medvešek — s. Zagorje. Zona širenja u lijevo uključivo s. Donji Leskovec — s. Brezje

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 17—1, k. 1267.

² Odnosi se na jedinice njemačkog 91. armijskog korpusa, koje su se povlačile pravcem Zagreb — Ran — Trbovlje, zatim na jedinice 21. armijskog korpusa, koje su išle preko Rogateca za Celje, i na belogardejski 15. kozački konjički korpus, koji se izvlačio pravcem Varaždin — Ptuj — Maribor. Krajem aprila 1945. u Ljubljani je došao i 34. armijski korpus. On je imao zadatak da organizuje front istočno od r. Soče i da obezbedi povlačenje ostalih njemačkih jedinica. Međutim, ovaj korpus nije imao vremena da izvrši taj zadatak, jer je odmah morao da se povuče ka austrijskoj granici. Jedinice 91. armijskog korpusa prihvatio je 15. armijski korpus. (O izvlačenju neprijatelja iz rejona Zagreba i Karlovca vidi dokumente br. 89, 90, 92, 95—98 i 100; »Borbe i kretanje grupe armija »E« ...«, Arhiv VII, reg. br. 3—3a, k. 70 »A«, str. 36—38).

³ Vidi dok. br. 108.

— s. Zedom — s. Dobrava — s. Plešivec — s. Fužine — s. Podjasen. Desnim krilom isključno Mali Kamen — s. Sv. Jošt — s. Glažuta — s. Gaberje.

XV. BRIGADA: Nastupa sa sadašnjih položaja pravcem XIII. brigade i pozadi iste do raskršća komunikacije s. Dvorec, odatle kreće glavnom komunikacijom do s. Veliki Kamen. Od Velikog Kamena nastupa pravcem s. Božični Vrh — s. Zorko — s. Plevnik — s. Graben — s. Lesično. Zona širenja levim krilom uključno s. Mali Kamen — s. Sv. Jošt — s. Glažuta — s. Borovec — s. Gaberje. Desnim krilom isključno s. Bavlje — s. Sv. Vid (K. 379) — s. Vojsko — s. Slatina — s. Kunej (K. 712).

XX. BRIGADA: Nastupa sa sadašnjih prostorija glavnom komunikacijom s. Zverinjak — s. Pohanca — s. Kimpolč — s. Potsela — s. Dobrava — s. Podređe, izbija na glavnu komunikaciju i produžuje istom s. Kozje — s. Pilštanj. Zona širenja levim krilom uključno s. Ravne — s. Sv. Vid — s. Vojsko — s. Slatina — s. Kunej (K. 712), desnim krilom uključno s. Brezina — s. Dečna Sela — s. Drenovec (K. 548) — s. Osredok (K. 698) — s. Prilep — s. Kern Vrh — s. Klake — s. Penkovo Selo.

I. ART. DIVIZION: Divizija nastupa sa sadašnjih položaja glavnom komunikacijom do s. Pilštanj. Do s. Velikog Kamena kreće pozadi XV. brigade, a od Kamena, kada XV. brigada skrene svojim pravcem, daće jedan bataljon za osiguranje artiljerije, dok ista ne nastupi na sektor XX. brigade i ne stupi u vezu sa njom, koja će tada preuzeti obezbeđenje iste.

ŠTAB DIVIZIJE Štab Divizije i prištabski djelovi kretaće
DJELOV^{BSKI} P^{oza}di Artiljerijskog divizionu.

SANITET: Mediko-sanitetski bataljon kretaće pozadi Art. divizionu, glavnom komunikacijom sa sadašnjih položaja do s. Pilštanj. Ukoliko se nametne borba na pravcu brigada, zadržaće se kod Velikog Kamena i organizovati tu previjalište dok brigade ne izbiju na određene prostorije.

INTENDANTURA
KOMORA[^]

Kretaće se pozadi Mediko-sanitetskog bataljona, glavnom komunikacijom sa sadašnjih položaja do Velikog Pilštanja. Ukoliko se nametne borba na pravcima brigada, u tome će se zadržati na komunikaciji između s. Gorice i s. Velikog Kamena, dok brigade ne pročiste pred sobom teren i dok ne stignu na određenu prostoriju.

Intendantura Divizije i ubojna komora u s. Brežice ostaviće potreban broj ljudstva kod etapne stanice, odakle će naknadno za jedinica doturivati hranu i municiju. Auto-četa Divizije također ostaće u s. Brežice i sa kamionima prebaciće materijal, kad jedinice izbiju u visinu s. Pilštanja.

Intendanture brigada, pošto neće moći sa kolima i težom komorom da kreću pravcem svojih brigada, stoga će se priključiti divizijskoj intendanturi i kretati će sa istom glavnom komunikacijom do s. Pilštanj, odatle će se priključivati svojim brigadama.

Intendanture brigada u ovom maršu kretaće se ovim rasporedom: pred intendanturom Divizije kretaće se intendanture sviju brigada redom, 13, 15. i 20. brigada. Za maršovski por redak čitave intendanture odgovoran je načelnik intendanture Divizije i intendanti brigada.

Brigade će sva svoja motorna vozila predati divizijskoj auto-četi do s. Pilštanja, a odatle se opet priključuju svojim brigadama. Za red vožnje svih motornih vozila u Diviziji odgovoran je komandir auto-čete Divizije.

VEZA:

Redovnu vezu održavati sa radio-stanicama.

Po primitku zapovjesti izvršite odmah pokret i nastojati da što pre jedinice krenu na svoje pravce sa glavne komunikacije, radi oslobodavanja ceste IV. Diviziji koja kreće do Rajhenburga pozadi naših snaga i odakle će produžavati uz lijevu obalu r. Save.

Desno od nas u ovom maršu kretaće 45. Divizija⁴ a lijevo IV. Divizija.⁵

⁴ Vidi dok. br. 99.

⁵ Vidi dok. br. 107.

Znaci raspoznavanja za
12. V. 1945. g. Cev. Cetinje
13. V. 1945. g. Mitraljez Moskva.

POTVRDITE PRIJEM NAREĐENJA.

Politkomesar: ppukovnik M. P. Komandant: ppukovnik
Borko Arsenić

BR. 102

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. ARTILJERIJSKE BRIGADE OD 11.
MAJA 1945. ŠTABU 2. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLO-
BOĐENJE KARLOVCA¹

STAB
I. ARTILJERIJSKE BRIGADE
5. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Str. Pov. Br. 80
11. V 1945. g.

Operacijski izveštaj o
operacijama na Karlovac.

KOMANDI ARTILERIJE II. ARMIJE. —

Dostavlja se sljedeći izvještaj o operacijama Brigade za
Karlovac:

1. — *Opšti podatci:*

a) — U borbama oko Karlovca učestvovao je Štab bri-
gade sa I. i II. divizionom, (III. divizion privremeno je u sas-
tavu XXXIX. divizije).

Jačina:

I. divizion jačine tri baterije po tri haubice.

II. divizion jačine tri baterije po dve haubice.

b) Borbe su vođene na sektoru oko Karlovca od 3. do 7.
maja 1945. godine.

c) Prilikom prijema zapovjesti za akciju brigada se na-
lazila:

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg.
br. 7—8, k. 1228.

— Stab brigade sa prištabskim jedinicama i II. divizionom u Banja Luci.

— I. divizion u Prijedoru.

— Brigada je raspolagala sa 2.200 zrna, od kojih je svaka baterija na haubicu u šarži vozila po 40 zrna. Ostatak municije nalazio se u municiskom slagalištu brigade.

— Ostalo stanje materijalne opreme bilo je dobro, osim što se je osjetio nedostatak u prevoznim sredstvima za ljudsku i stočnu hranu.

d) — Brigada je dobila zadatak 23. IV. 1945. godine, da izvrši pokret do na prostoriju Ličko Petrovo Selo — Vaganac gdje će dobiti zadatak za dalji rad.

2. — *Priprema izvršenja*

a) — Procena situacije u artileriskom smislu.

— U momentu dobijanja zadatka Stab brigade sa II. divizionom i prištabskim jedinicama nalazio se je u Banja Luci. I. divizion nalazio se je u Prijedoru.

— Odluka: Stab brigade sa prištabskim jedinicama i II. divizionom da izvrši pokret od Banja Luke do na prostoriju Vaganac — Drežnik Grad do 1. maja 1945. godine.

— I. divizion kao zaseban ešalon da izvrši pokret od Prijedora do na prostoriju Vaganac — Drežnik Grad do 1. maja 1945. godine.

— Na prostoriji Drežnik Grad cjela brigada će se prikupiti.

Napomena: pošto je naknadno dobijena zapovjest da su na prostoriji Ličko Petrovo Selo — Vaganac sve kuće popaljene to da brigada krene na prostoriju Vaganac — Drežnik Grad, gdje da bude do 1. maja 1945. godine, kada će dobiti zapovest za dalji rad.

b) — Dne 3, V. 1945. godine, brigada je ušla u sastav X. divizije te je imala izvršiti pokret s. Hrvatski Blagaj — Tušilović — S. Vukmanić, gdje je trebalo zanočiti. Međutim uslijed nastale situacije, pošto je neprijatelj držao položaj: s. Zastanje — s. Skrtići — s. Cerovac,² te je sa jakom mitraljeskom vatrom i protioklopnim topovima tukao cestu, to je brigada postavila divizione u očekujućem položaju i to: I. divizion kod Brezove Glave, a II. divizion u s. Gvijanovići, stim što je 1. bateriju I. divizona postavila na borbeni položaj u s. Tušilović.

Ova baterija je na zahtjev Štaba X. divizije tukla neprijatelja koji se utvrdio i uporno branio na K. 186 kao i neprijatelja u rovovima i bunkerima u s. Skrtići i s. Cerovac.

• ² Odnosi se na 3. ustaški zdrug (vidi dok br. 96, objašnjenje br. 2).

— Dne 4. V. 1945. godine, u 2 časa dobijena je preko radia depešom zapovjest, da brigada pod zaštitom mraka pređe cestu: s. Tušilović — okuka kod škole u s. Cerovljani K. 130, koji je dio ceste bio brisan i pod jakom vatrom, neprijateljskom, te preko s. Vukmanić — s. Trebinja — s. Brođani da pređe preko željezničkog mosta reku Kupu i da uđe u sastav X. divizije u s. Rečice.

— Red marša bio je: I. divizion, Štabska baterija pa II. divizion.

Prebacivanje se je vršilo u najvećoj tišini, sa osiguranjem, i vozovi su bili na većim odstojanjima.

— Veći dio I. divizion (1., 2. baterija i dio 3. baterije) su prešli brisani prostor bez uznemiravanja, međutim, kako je već počelo svanjavati (oko 4 sata), to je neprijatelj³ u sumraku opazio naše kretanje, te je počeo mjestimično otvarati vatru na kolonu t. j. na dio I. divizion i Štabsku bateriju. Međutim naša pješadija (17. brigada⁴) koja je bila na borbenim položajima iznad ceste i obavještena o pokretu brigade otvorila je jaku pušcanu i mitraljesku i minobacačku vatru na neprijatelja, tako da je privukla neprijateljsku vatru na sebe. Zadnji djelovi I. divizion i Štabska baterija prešle su opasan prostor na cesti pod vatrenim krovom putanja zrna.

— U momentu kada je na djelove I. divizion i Štabsku bateriju otvarana vatra čelo II. divizion se je nalazilo oko 300 metara južno od raskrsnice na cesti kod škole u s. Cerovcu. Međutim kako se već bilo razdanilo to je neprijatelj sa položaja mogao jasno da vidi kolonu II. divizion. Produženje pokreta divizion bilo bi opasno, zato je štab brigade odlučio, da se II. divizion povрати u s. Tušilović i da posjedne položaj.

— I. divizion je produžio pokret: s. Vukmanić — s. Trebinje — s. Brođani te je preko željezničkog mosta prešao reku Kupu i u s. Rečici posjeo položaj kao artilerija užeg mostobrana, kojeg su obrazovale VII. i IX brigada X. divizije.⁵

— U toku istog dana naše su jedinice zauzele cjelu liniju neprijateljskog položaja: s. Škrtići — s. Cerovac (k. 197), tako da je u 21 čas II. divizion izvršio pokret s. Tušilović — s. Vukmanić — s. Trebinja — s. Brođani gdje je prešao preko mosta reku Kupu u s. Rečice u sastav brigade i postavio se u očekujuć položaj kao artilerija mostobrana.

b) — Izdate pismene i usmene zapovijesti nalaze se u prilogu.⁶

³ i ⁷ Radi se o dijelovima 19. ustaško-domobranske divizije, koja je branila širi rejon Rečice (vidi dok. br. 96).

⁴ Brigada je iz sastava 28. divizije 2. armije JA.

⁵ Vidi dok. br. 96.

⁶ Redakcija nije pronašla navedene zapovijesti.

c) — Radovi oko pripreme izvršenja:

— Pokreti. Stab brigade sa prištabskim jedinicama i II. divizionom izvršio je pokret suhim: Banja Luka — Bronzani Majdan — Sanski Most; — željeznicom Sanski Most — Dravsko, a zatim suhim Bravsko — Bos. Petrovac — Bihać — Ličko Petrovo Selo — Vaganac — Drežnik Grad.

I. divizion izvršio je pokret željeznicom Prijedor — Sanski Most — Bravsko, zatim suhim Bravsko — Bos. Petrovac — Bihać — Ličko Petrovo Selo — Vaganac — Drežnik Grad.

— Dne 1. maja 1945. godine, cjela brigada bila je prikupljena na prostoriji Vaganac — Drežnik Grad, odakle je 2. V. 1945. godine, izvršila pokret: Drežnik Grad — Slunj do na prostoriju: Blagajski Pavlovac — Hrvatski Blagaj.

— Dne 2. maja 1945. godine, prema dobijenoj zapovesti brigada je 3. V. 1945. godine, izvršila pokret sa prostorije Blagajski Pavlovac — Hrvatski — Blagaj do s. Tušilović, gdje da se javi Štabu X. divizije koju će potpomagati u toku akcije.

3. — *Izvršenje:*

a) — Gotovost vatrenih jedinica: vatrene jedinice bile su uvijek blagovremeno spremne za dejstvo.

— Organizacija komandovanja bila je sasređena.

b) — Plan vatre: vatra je otvarana na zahtjev pješadije.

— Zapovesti za vatru davane su usmeno.

4. — *Tok borbe:*

a) — Ciljevi: otvarana je vatra na ciljeve koji su neposredno ometali rad pješadije tako:

— dne 3. V. 1945. godine, od 14—19 časova tučeni su povremeno i na zahtjev Štaba X. divizije ciljevi: k. 186, rovovi i bunker u kojima se je uporno branila neprijateljska pješadija kod s. Zastanja i s. Skrtići, te ciljevi su se momentalno pojavljivali u zoni neprijateljskog položaja.

— dne 5. V. 1945. godine, gađan je neprijatelj⁷ koji je posjeo cestu s. Rečica — Karlovac; jako utvrđeni bunker u s. Kamensko; k. 115; koncentracijom vatre jednog divizona (3 baterije) neprijatelj koji je držao cestu u Lučkom Polju; na raskrsnicu puteva jug. zapadno od Lučkog Polja, gdje se je neprijatelj prikupljao; s. Kamensko gdje se je neprijatelj uporno držao.

— 6. V. 1945. godine, vršena su gađanja na neprijatelja koji je držao raskrsnicu pruge kod s. Orlovca sjev. istočno od Karlovca; k. 120 (plantaže); raskrsnica puteva kod s. Benčetići na cesti Karlovac — Zagreb, zatim prostorija Goljak, s. Gradac, Vodostaj, Selce i k. 112.

Gađanja su bila uspješna.

Gađanja su trajala po potrebi od 3—5 minuta dok se neprijatelj ne bi rastrojio i protjerao.

Utrošak municije je 597 zrna.

— Međutim dne 5. V. 1945. godine, oko 7 časova uslijed promjene situacije na mostobranu prebačen je II. divizion sa jednom baterijom II. divizona i Štabska baterija, preko mosta, stim da sa druge strane podpomažu rad pješadije u proširenju mostobrana. II. divizion je bez 3. baterije posjeo položaj u s. Skakavac, a 3. baterija II. divizona i 1. baterija I. divizona posjele su položaj kod s. Jelši.

Prelaz preko željezničkog mosta kod s. Brođana bio je pod jakom neprijateljskom artiljeriskom vatrom iz haubica 150 mm. Prebacivanje je bilo veoma dobro. Kako rukovodioci tako i borci držali su se vrlo hrabro i hladnokrvno. U toku prebacivanja na mostu su pogodena dva konja, koja su uginula.

U 16,30 časova nakon neuspjelog pokušaja naše pješadije da proširi mostobran prema Karlovcu, cjeli I. divizion povukao se preko mosta iz s. Rečice, te posjeo položaj kod s. Brođani, odakle je podpomagao rad pješadije u odbrani mostobrana.

— Dne 6. V. 1945. godine, u 5 časova I divizion bez jedne baterije ponovno se prebacuje preko mosta kod s. Brođani, te posjeda položaj kod crkve u s. Rečici.

Oko 18 časova II divizion je izvršio promjenu položaja od s. Skakavac, te posjeda položaj kod sela Popović Brdo, odakle je potpomagao rad 17. brigade X. divizije na uspostavljenju i proširenju mostobrana kod s. Kamensko.

C). — U toku 6. i 7. V. do 10 časova prošireni su mostobrani kod s. Brođani i Kamensko, neprijatelj je protjeran iz Karlovca, te je 7. V. 1945. godine oko 11 časova brigada dobila novi zadatak.

6. — Pokrete u blizini neprijatelja treba vršiti tako:

a) Za pokrete noću i u blizini neprijatelja potrebno je da se proračuna vreme tako da jedinica izvrši pokret još za vreme noći. Isto tako je potrebno da se obavjeste sopstvene jedinice o pokretu i da im se dade zadatak što treba da učine u slučaju da bude jedinica otkrivena.

U ovoj operaciji vidi se ljep primjer kako se je sopstvena pješadija zauzela za artiljeriju, te svojom vatrom omela da se neprijatelj snađe i tuče kolonu i time privukla neprijateljsku vatru na sebe.

b) Noću između 4/5. V. na užem mostobranu kod s. Brođani na Kupi u s. Rečici nalazila se je cjela brigada artiljerije, (dva divizona sa po tri baterije) pored artiljerijskih divizona IX. i XVII. pješačke brigade, koje su obrazovale mostobran.

Dakle na jednom malom prostoru bilo je skoncentrisano 4 art. divizionu, i ako je haubička artilerija mogla da izvrši svoj zadatak — zaštitu mostobrana i sa ove strane mosta sa položaja u sektoru s. Brođani.

Ovo nagomilavanje artilerije se je pokazalo, neopravdano, jer se je dne 5. V. u zoru promjenila situacija, te se je moralo 4 baterije haubica vratiti preko mosta u s. Brođani — Skakavac — Jelaši, pod jakom neprijateljskom vatrom haubica 150 mm.

Iz gornjeg se vidi da artileriju srednjih kalibara i u opšte artileriju treba prebacivati preko reke, te onda kad ima dovoljno snaga na mostobranu, kada je isti dobro osiguran, i kada to situacija nalaže.

c) Stanje jedinice poslije borbe, borbeni duh i moral na velikoj visini. Jedinice su bile odmah sposobne za pokret i borbu, te su pokretom produžile goniti neprijatelja prema Zagrebu.

7. — *Gubitci:*

u ljudstvu nema
u stoci 3 konja.

8. — Opšta ocjena rada jedinica ove brigade vrlo dobra. Vratu su jedinice otvarale uvijek blagovremeno na zahtjev pješadije i kada bi se ukazali neprijateljski ciljevi i inicijativno. Prilikom prelaza mosta pod jakom neprijateljskom artileriskom vatrom držanje rukovodilaca i boraca bilo je zaista hrabro i vrlo dobro.

9. — Svi rukovodioci i borci dali su sve od sebe da bi se što jače potukao neprijatelj i da bi rad artilerije bio što bolji.

U brigadi nije bilo lica koje nije odgovorilo svom zadatku. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Pol. komesar major,

Komandant major,⁸

M. P.

⁸ Potpis nečitak.

BR. 103

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. ARMIJE OD 13. MAJA 1945. GENERALŠTABU JA O RAZORUŽAVANJU NJEMAČKIH JEDINICA¹

13. V. 45.

10 maja jedinicama 10 div. predao se štab »Tigar« div.² sa komandantom gen. majorom Hans Joakim Grafenštajnom. Oružje je položeno u s. Raki kod Krškog u vremenu od 5 do 13.30 časova.

6.

Nastavak. — Predao se štab div. sa 105 ljudi, od čega 18 oficira, 384 meš. puk sa 600 ljudi i dopunski bataljon 373 sa 300 ljudi sa komand, majorom Šteferom, odeljenje za vezu sa 200 ljudi, glavnina 373 aut. puka sa 400 ljudi, 9 topova kal...³ [i] 16 [topova] kalibra 105 mm. Dve baterije sa četiri do 5 topova i 200 ljudi, »Nauče Šutz« bat. 977 sa 250 ljudi, sa komandantom por. Korcelom, Ajzenbak Ziherungs grupa F. F. 510, 904 i 102 bat., oko 700 ljudi, sa komand, majorom Mitil Valderom.

7.

Nastavak. — Povukle su se: Pionir bat. sa 250 ljudi prema Celju a 385 puk predao se sa oko 850, 8 i 9 bat. art. puka, tvrd. peš. bat. 16/999 sa 200 pod komandom por. Virca.

8.

Nastavak. — Do sedmog maja ova div. bila je pod komandom 15 A. K. a potom devedeset prvog [korpusa]. Slede pismena saslušanja.

9, 10.

11 o.m. između Krškog i Zidanog Mosta naše jedinice razoružale »Princ Eugen« div.⁴ sa njenim štabom. Zarobljenici se prebrojavaju. Zaplenjeno oko 500 motor, vozila, 2000 kola ratnog materijala, 2800 raznih automatskih oružja i mnogo drugog ratnog materijala, koji se prebrojava. Sledi.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—17, k. 43 (knjiga poslatih depeša).

² O kapitulaciji 373. legionarske divizije »Tigar« vidi dok. br. 96.

³ Izostavljeno u tekstu depeše.

⁴ Ta se divizija uveče 9. maja 1945. borila u širem rejonu Samobora (vidi Erih Smit-Rihberg, navedeno djelo, str. 131). Otada komanda grupe armija »E« nije više dobijala od nje izvještaje. Prema istorijatu ove divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 7—2a, k. 72 A), jedinice JA razoružale su je u rejonu Celja.

BR. 104

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 23. DIVIZIJE OD 15. MAJA 1945. ŠTABU
2. ARMIJE JA O PETNAESTODNEVNIM DEJSTVIMA DIVI-
ZIJE NA PRAVCU KOSTAJNICA — SAMOBOR — BREŽICE¹**

S
Op. Br. 276
15 maj 1945 g.
Položaj

Petnaestodnevni
Operativni izveštaj
Od 1 do 15. V. 1945 g.

A - Op. —

1. V. 1945 god.

Neprijatelj² se povlači u pravcu Kostajnice, Siska i Zagreba. Raspolaže jakim artilerijom, bacačima, oklopnim vozom i sa 15 tenkova.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V-³ poseda jednim delom položaj na levoj obali Une prema s. Golubovcu, a ostali delovi su na desnoj obali Une: severni deo s. Ravnice — zapadni deo s. Donje Vodičevo — s. Čulumi — istočni deo s. Cerovica — k. 124 — k. 279 — Zdenača i k. 310. Ovaj raspored bio je do 14 časova, kada je V.- počeo forsiranje reke na svom pravcu od s. Unčani do s. Golubovca pod zaštitom J.⁴ —

O.-⁵ držao je položaj Popovića Brdo — Kućistine — k. 290 (malo severnije od Dobrljina) — Dobrljin, a četvrti deo O.- severoistočni deo s. Cerovice na položajima na kosi Cerića Brdo.

J.- poseda položaj na levoj obali r. Une Kljun — drum — Unčani — Divuša.

I-S. u pokretu od Prijedora ka Bos. Novom, kao i L-S.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 21—2, k. 1069.

² Radi se o njemačkoj 373. legionarskoj i 4. ustaško-domobranskoj diviziji (vidi dok. br. 83, 89 i 98).

³ Sedma brigada

⁴ Četrnaesta brigada

⁵ Deveta brigada

S- operativni deo u s. Gorne Vodičeva, a ostali deo u pokretu od s. Svodne ka Bos. Novom.

Desno na prostoriji južno od Kostajnice (Rudnice, Grdanovac) nalazi se C.⁶

Levo između Une i Sane nalazi se 39 divizija.

U toku 30 aprila i noću 30 IV/1. V naše jedinice, koje su se nalazile na levoj obali Une na prostoriji između Une i komunikacije od Unčana do Golubovca, trpele su jaku artiljerisku, minobacačku i mitraljesku vatru. Pored toga, pešadija uz pomoć 5 tenkova (3 od Dvora, a 2 od Kostajnice), vršila je nekoliko jakih juriša na naše jedinice, te smo imali dosta gubitaka. Gubici su morali biti, veliki, uzevši u obzir, da se naše jedinice nisu dovoljno ukopale, jer nisu imale vremena. Usto, naše jedinice na levoj obali Une, nisu imale sa sobom nikakvog protivtenkovskog oružja (protivkolskih pušaka bilo je svega 6) protivtenkovski topovi bili su na desnoj obali Une i potpomagali forsiranje Une. Zbog udaljenosti nisu mogli da dejstvuju na tenkove pri njihovom napadu na naše položaje tako, da su tenkovi nesmetano napadali i kretali se po položaju, zbog čega je moral boraca u nekoliko bio pokoleban, no naše jedinice, pored svih tih neprijateljskih juriša, uz jaku pomoć svoju vrsta oruđa, junački su se održale na levoj obali i izvršile nekoliko jakih kontranapada, te na kraju naterale nemačku pešadiju u pravo bekstvo, sve do na položaj iznad komunikacije.

Za sve ovo vreme neprijateljskih juriša, naše jedinice na desnoj obali Une, dobrom mitraljeskom vatrom uz osobitu pomoć protivtenkovskih topova i flakova, svojom preciznom i dobro organizovanom vatrom sa položaja prema Divuši — Golubovcu, i sa položaja od železničke stanice Ravnice do k. 132, neobično su dobro potpomogle naše jedinice na levoj obali Une.

Naše jedinice na levoj obali Une jakom mitraljeskom vatrom dejstvovala su na neprijatelja i izvršile su nekoliko snažnih kontranapada na neprijatelja, te su mu nanele ogromne gubitke i uspele da održe svoj položaj.

Teren je bio posve ravan i brisan što je omogućavalo neprijatelju da se uspešno brani.

Artilerija vrlo je slabo potpomagala izvršenje prelaza, jer pukovska baterija nije imala ni jedne granate, a već pre nestanka municije dva topa bila su nesposobna za dejstvo.

U toku ovog dana naše jedinice na levoj obali Une junački su se držale sem malog broja boraca. Junačkim

⁶ Dvadeset osma divizija

držanjem skoro sviju boraca i rukovodilaca, a osobito junčkim držanjem, snalažljivošću i brzom intervencijom štabova brigada i štaba divizije povratio se je moral i kod ovog malog broja boraca.

Neprijateljska jaka artiljeriska i minobacačka vatra i dejstvo tenkova trajala je čitav dan do kasno u noć te je nanela velike štete našim prevoznim sretstvima tako da smo izgubili 3 gumena čamca i 3 pontona, a sva pontonirska poslugi je ili izginula ili ranjena te smo imali velike teškoće pri ponovnom vraćanju i prebacivanju jedinica na drugu obalu Une.

Napominjemo: da je ova bitka u toku 30 aprila 1945 g. bila najteža od sviju bitaka, koje su dosada vodile naše jedinice.

OPERACIJE U TOKU DANA:

Usled jake artiljeriske vatre, a imajući verovatnoće da neprijatelj u toku prvog ovog meseca, izvrši ponovo jake napade uz pomoć sviju oruđa i tenkova na naše položaje na levoj obali Une, radi povlačenja svojih delova u pravcu severa, nismo mogli ostaviti sve naše jedinice na levoj obali Une, jer bi ponovno pretrpeli velike gubitke, a možda time stvorili rastrojenje jedinica, na levoj obali Une. Zbog toga smo izvršili prebacivanje jednog bataljona i dva dela J- na desnu obalu Une, a zadržali jedan deo J- na levoj obali Une, kako bi isti u danom momentu iskoristio povoljnu situaciju i do prebacivanja novih jedinica na levu obalu Une onemogućio neprijatelju da se nesmetano povlači. Jedinice, koje smo povratili na desnu obalu Une, postavljene su u blizini mesta za prebacivanje, potpuno spremne svakog momenta da izvrše ponovni prelaz i da uspešno intervenišu za uništenje neprijatelja.

U toku noći vršena je popravka prevoznih sredstava. J- nalazio se je sa jednim delom na levoj obali Une sa zadatkom da brzo interveniše, ukoliko se neprijatelj bude povlačio.

Pred zoru 1 maja, neprijatelj je počeo povlačenje pravcem Dvor — Divuša i dalje. U samu zoru prebacili smo sve delove J- na levu obalu Une i svojom brzom intervencijom prema Kljunu onemogućen je neprijatelj uz pomoć jedinica V- da se neometano povlači. Jedinice J- izbile su na kosu iznad komunikacije, rastrojile neprijatelja i naterale ga u begstvo prema Kostajnici, vodeći borbu sa neprijateljem sve do kosa iznad Divuše, gde su zastale po našem naređenju, a u duhu pretstojećih zada-

taka. V- sa desne obale Une izvršio je prebacivanje odmah za jedinicama J- na levu obalu Une, te u sadejstvu jedinica J- izbio na Kljun i uništavao razbijenog neprijatelja na prostoriji Kljun — Unčani — Struga — Sokačko Brdo. O- čitavog dana 1. o. m. vodio je borbu na prostoriji severno od Dobrljina sa oko 1.000 Nemaca. Tu su prebačeni sa 4 voza sa pravca Kostajnice, a kojima je bio zadatak da čuvaju most i spreče naše jedinice u prelaženju mosta i otsecanju neprijatelja, koji se povlači severno od Divuše. U toku 1 o.m. neprijatelj je imao 133 mrtva vojnika i oficira, koji su nađeni od strane naših jedinica na terenu, preko 200 ranjenih (za broj ranjenika dobili smo podatke od seljaka i zarobljenika). Neprijatelj je imao 49 zarobljenih, među kojima jedan pukovnik i 4 poručnika. Zarobljenici su većinom Nemci.

Mi smo imali u borbi od 1 maja 17 mrtvih i 83 ranjena, među kojima 2 komandanta bataljona i 3 komandira četa.

Zaplenjeno u borbi od 1 maja: 4 protivkolska topa (2 bez zatvarača), oko 1.000 granata za protivkolske topove, 4 ispravna i 1 neispravan teški bacač, 500 mina za bacače, bez dopunskog punjenja, 5 teških mitraljeza, 8 Saraca, 2 Brna, 23 kola raznog materijala, 150 pušaka, 3 sanitetska automobila, 2 kamiona, 2 putnička kola, 4 motocikla, 10 bicikla, 5 radio stanica, preko 50.000 metaka talijanske i 7.9 mm municije, 3 manja magazina brašna i konzervi, 3—4.000 raketli i jedan komplet hirurških instrumenata i nešto sanitetskog materijala.

Ovi podaci nisu potpuni, jer još nismo dobili tačne podatke od sviju jedinica. Dostavićemo naknadno.

Uništeno više od 20 kola ratnog materijala.

2. V. 1945 g.

Neprijatelj se povlači u pravcu Kostajnice, Siska i Zagreba.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- izvršio pokret pravcem Unište — Dvor po izvršenom prikupljanju na prostoriji Divuša — Golubovac — Krstovi i to komunikacijom Dvor — Petrinja i razmestio se u s. Rujevac — Donja Stupnica, gde je i zanoćio.

O- izvršio je prikupljanje na prostoriji Divuša — Unište i kao prethodnica izvršio je marš pravcem Unište — Dvor — Glina i razmestio se je na prostoriji s. Gvoz-dansko — Gornja i Donja Komora, gde je sačekao svoje pozadnje delove i prenoćio.

J- prikupio se na prostoriji s. Ravnice i prihvatio je delove U- i inženjerski bataljon i izvršio pokret

pravcem uz desnu obalu Une do Bos. Novog — Dvor, komunikacijom Dvor — Glina i razmestio se je na prostori s. Cvetočić — Grmušani — Gage gde je i zanoćio.

U-⁷ prikupio se je na prostori s. Ravnice i izvršio je pokret pravcem za O- i razmestio se je u zaseoku Trgovi — s. Gage, gde je i prenoćio.

L-S i I-S izvršili su pokret iz s. Dragotine pravcem Bos. Novi i razmestili su se kod zaseoka Trgovi.

S- izvršio je pokret komunikacijom pravcem Dvor — Glina i smestio se u zaseocima Bešlinac — Međumajdan sa svima prištabskim delovima, gde je i prenoćio.

3. V. 1945 g.

Podaci o neprijatelju uglavnom su nepromenjeni. Isti se i dalje povlači dolinom r. Save u pravcu Zagreba.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- krenuo je sa prostori je navedene u jučerašnjem izveštaju pravcem Dvor — Glina i izbio je na prostori s. Glina — Jukinac — Viduševac — Šatornja, gde je i prenoćio.

O- izvršio je pokret sa prostori je navedene u jučerašnjem izveštaju pravcem Dvor — Glina na prostori s. Dragotina — Kozaperovica — gde je i prenoćio.

J- izvršio je pokret sa prostori je, navedene u jučerašnjem izveštaju pravcem Dvor — Glina i zanoćio je na prostori s. Maja — Joševica.

U- izvršio je pokret sa prostori je, navedene u jučerašnjem izveštaju, pravcem Dvor — Glina na prostori s. severni deo Dragotina, oko k. 139, gde je i prenoćio.

S-, prištabski delovi, komanda pozadine izvršili su pokret sa prostori je, navedene u jučerašnjem izveštaju sa prostori je Dvor i Glina i prenoćili su na prostori s. Glina.

1-S prikupio se je i izvršio pokret sa reke Une, gde je vršio prebacivanje preko iste, pravcem Dvor — Glina i izbio na prostori s. Kozaperovica — Saram, gde je i zanoćio.

4. V. 1945 g.

Neprijatelj se povlači dolinom Save u pravcu Zagreba.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- izvršio je pokret sa prostori je Glina — Jokinac — Viduševac — Šatornja, pravcem Glina — Kozarac — Lasinja i izbio na prostori s. Dugo Selo — Trepča — No-

⁷ Artiljerijska brigada 23. divizije

vačaj,⁸ gde je prenoćio i izvršio je osiguranje prema Pokupsko — Karlovac.

O- izvršio je pokret sa prostorije Dragotina — Kozaperovica, pravcem Glina — Kozarac — Lasinja i izbio je na prostoriju Crna Draga — Lasinja — Desni Stefanki, gde je prenoćio i osigurao se prema Pisarevini — Karlovac, odn. Šišljavić.

J- izvršio je pokret sa prostorije Maja — Joševica — i izbio je na prostoriju Cemušnica — Golinja — Gornja Trstenica, gde je zanoćio i osigurao se prema Vel. Selinja — Petrinja.

U- i pionirski bataljon izvršili su pokret sa prostorije Dragotina — k. 139 na prostoriju Kozarac — [Mlada] Nedelja, gde su i zanoćili.

S- sa prištabskim delovima izvršio je pokret za prostorije Glina i zanoćio je u s. Bović.

Zaplenjeno: Pored već ranije javljenog plena na dan 1 maja, zaplenjeno je još materijala: 1 talijanski laki bacač sa 600 mina, 1 teški mitraljez, 8 raketnih pištolja, 2 radio aparata, 16 telefonskih aparata delimično oštećenih, 1 telefonska centrala, 17 bicikla, 1 telemetar, 1.560 mina za nemački bacač 60 mm, 2.600 kom. flakovne municije od 20 mm, 1.100 kom. kompletnih mina za bacač 81 mm, protivtenkovskih velikih mina bez upaljača 90 kom, protivtenkovskih magnetskih levkastih mina 18 kom, eksploziva 500 kg, štapina 2 kom, kapsli 300 kom, dimnih ručnih bombi 120 kom, 1 dinamo za punjenje akumulatora, 60 velikih i 20 malih protivtenkovskih pesnica bez upaljača, 750 pancernih granata, 75 mm, 1.000 kom. upaljača za granate, 10.500.000 kuna, 15 malih kareta, 2.000 kom. raketli za signalni pištolj, celokupna arhiva 13 lovačkog ustaškog puka i izvesna količina odećne i obućne opreme.

5. V. 1945 g.

Neprijatelj je poseo za odbranu komunikacije i to: Karlovac — Zagreb i Zagreb — Sisak sa jačim snagama, gde se je i utvrdio.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

O- izvršio je pokret sa prostorije, koja je navedena u jučerašnjem izveštaju, forsirao je reku Kupu na prostoriji Lasinja — Gradac i razmestio se sa svoja 2 dela na prostoriju Bratina — Lackovići sa jakim obezbeđenjem na liniji k. 127—163, sa jednim svojim delom na prosto-

⁸ Nije nađeno na karti 1:100.000. Možda: Ilovačak.

riji Zunci — Deželić, sa obezbeđenjem na k. 174 i 177. Sa jednim delom i štabom na prostoriji Velika.

Glavni pravac i opšti pravac O- je Velika — Zdenčina.

V- izvršio je pokret u pravcu Velika — Starjak, forsirao je reku na prostoriji Lasinja — Gradac i razmes-tio se je na prostoriji Pisarovini — Topolovec — Dvoranci, sa pravcem obezbeđenja odn. orijentacije Velika — Star-jak. Sporedni su pravci obezbeđenja Pisarovina — Jam-nica_A — Hadićlić — Dvoranci — Lukinić Brdo i Pisaro-vina — Crna Mlaka.

J- izvršio je pokret pravcem Lasinja — Kupčina — Rečica na prostoriji sa jednim delom Donja Kupčina, sa pravcem obezbeđenja Kupčina — Rečica i kontrolom pravca Kupčina — Dragovići odn. Domagović, a sa jednim delom je na prostoriji Jamna Kiselica — i sa jednim de-lom na prostoriji Gradac, a sa jednim delom je sve do daljeg ostao na prostoriji Lasinja, koji ima zadatak kon-trole pravca prema Miljeviću⁹ i prema pravcu Desni Ste-fanki i Levi Stefanki. Isti je privremeno diviziska rezerva.

U- izvršio je pokret pravcem Lasinja — Velika sa prostorije koja je navedena u jučerašnjem izveštaju, do-delio je po 2 protivkolska topa V-, O- i J-, koja su postav-ljena na pravcima Velika — Starjak (V-), Bratina — Ku-pinec (O-) i Kupčina — Rečica (J-). Isti je dodelio V- i O- po tri flaka, a J- dva flaka, koji su postavljeni na prav-cima, gde su i postavljeni protivkolski topovi. Jedan deo minobacača postavio je na prostoriji Velika sa orijenta-cijom Velika — Kupinec i Velika — Starjak, a jedan deo minobacača postavio je na prostoriji Lasinja, sa orijenta-cijom prema Rožanbregu odn. Siljeviću. Ostatak je raz-mešten na prostoriji Lasinja.

S- sa prištabskim delovima nalazi se u Lasinji, a komanda pozadine na prostoriji Prnjavora.

Naređeno je, da se uspostavi veza između štabova, da se preduzmu odmah patroliranje, izviđanja na svima pravcima radi utvrđivanja rasporeda i jačine neprijatelj-skih jedinica.

Desno od naše jedinice nalazi se 39 divizija¹⁰ na pravcu Glina — Pokupsko u pokretu, sa zadatkom da iz-vrši forsiranje reke Kupe kod Pokupskog i prekine ko-munikacisku vezu između Zagreba i Petrinje. Levo od naše jedinice nalazi se X divizija¹¹ sa pravcem kretanja

⁹ Pogrešno, treba: Šišljavići.

¹⁰ Vidi dok. br. 108.

¹¹ Vidi dok. br 96.

Brođani — Novaki sa zadatkom da prvo forsira reku Kupu kod s. Brođani, a zatim izbiје na komunikaciju Karlovac — Zagreb i istu preseče na prostoriјi Karlovac — Novaki.

Napomena: Od zaplenjenog novca, navedenog u ranijem izveštaju, dodeljeno je 5,000.000 kuna Okružnom narodno-oslobodilačkom odboru za Baniju, a 2,500.000 kuna Okružnom narodno-oslobodilačkom odboru Banja Luka za narod Kozare.

6. V. 1945 g.

Neprijatelj otstupa dolinom Save u pravcu Zagreba. Detaljniji podaci o njemu su uglavnom isti.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- posle današnjih akcija, raspoređen je sa svojim delovima na sledećim položajima: Starjak — K. 556—184—146 sa svojim trećim delom, sa svojim drugim delom Gornji Trputci — k. 129, sa svojim prvim delom nalazi se na Radićevići — k. 222 i sa jednim delom na Srdubelom — k. 188 i sa svojim četvrtim delom nalazi se na prostoriјi Jamnice.

O- nalazi se na položaju u blizini s. Donja Zdenčina — orijentisan ka istom selu, kao i ka s. Horvati. Njegov jedan deo nalazi se kod s. Bratina — Kramarići, kao zaštita artiljerije i rezerva.

J- je u pokretu sa prostoriје navedene u jučerašnjem izveštaju pravcem Bratina — Kupinec — Jastrebarsko.

U- nalazi se na položaju severoistočno od južne grupe kuća s. Velika i desno od drumu s. Pisarovina — Zagreb.

Stab S- sa prištabskim delovima nalazi se u Lasinji.

U toku današnjeg dana operacije su tekle ovako:

V- u toku dana sa svojim trećim delom vodio je borbu sa neprijateljem na liniji položaja Starjak — Mrakovo. Jakim naletom uspeo je da neprijatelja odbaci u pravcu Grnčari. Sa svojim drugim delom napao je neprijatelja u s. Gornji Trputci oko 10 časova. Borba se vodila u toku celog dana, a uveče neprijatelj je iskoristio prvi sumrak i povukao se u pravcu Velike Gorice.

O- pred zoru sa svojim delovima izbio je preko Kupineca do ispod s. Donja Zdenčina, gde su prednji delovi drugog dela došli u dodir sa neprijateljem.¹² U toku dana neprijatelj je tukao njegove položaje iz flakova, protiv-

¹² U širem rejonu Jastrebarskog nalazile su se 13. i 19. ustaško-domobranska divizija (vidi zapovijest 5. ustaškog zbora od 7. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 101).

kolskih topova i tromblonskim bombama. Manja neprijateljska odelenja pokušala su da se jarugama i šumarcima probiju između njegovih redova, ali su svi na vreme primećeni i odbačeni nazad. Predvečer je dejstvovala naša artiljerija, tukući neprijateljski položaj u Donjoj Zdenčini i tada su delovi O- prešli u napad i borba je u toku. Posle podne propušten je komunikacijom od Zdenčine za Pisarovinu jedan neprijateljski auto sa parlamentarcima, koji su išli na pregovore, vodeći sobom članove Glavnog štaba Hrvatske.

J- je u pokretu.

U toku dana naša avijacija napadala je neprijatelja na položaju duž komunikacije železničke Karlovac — Zagreb. Uspehi su nepoznati.

Neprijateljski bombarder preletao je iznad našeg sektora u pravcu Karlovca i to vrlo nisko. Predvečer preko s. Velika preletao je jedan neprijateljski lovački aparat vrlo nisko i odleteo uz Kupu ka Karlovcu.

7. V. 1945 g.

Podaci o neprijatelju su uglavnom isti. Neprijatelj otstupa dolinom Save pravcem Zagreba.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- posle današnjih akcija raspoređen je sa svojim delovima na sledećim položajima: Starjak — k. 556 — k. 184 — k. 146, sa svoja tri dela, a sa četvrtim delom nalazi se na prostorijski Gajan — Lovre.

O- nalazi se na položaju u Gornjoj Zdenčini sa svoja dva dela na prednjoj ivici sela, naspram škole gde je glavno neprijateljsko uporište, a sa svojim desnim krilom do same železničke pruge. U produženju levog krila nalazi se jedan deo, koji je takođe dopreo u blizini same železničke pruge. Jedan deo O- nalazi se u s. Bratina — Kramarići, kao zaštita artiljerije i u rezervi.

J- nalazi se na položaju prema Donjem Desincu — Jastrebarsko, kao i prema pruzi Karlovac — Zagreb. Sa jednim delom je u Donjoj Kupčini.

U- je sa jednim delom na položaju na putu prema Zagrebu kod s. Mrakovo. U-2 nalazi se na položaju u s. Kupinecu, zapadno od crkve s leve strane komunikacije, koja iz Kupinca vodi ka Zdenčini. U-4 menja položaj iz s. Velika i stigao je na novoodređene položaje ispred s. Kupinca s leve i desne strane komunikacija odn. jugoistočno i jugozapadno od iste.

Stab U- sa baterijom u s. Bratina.

Desno od nas nalazi se 39 divizija, koja nastupa pravcem Glina — Pokupsko — Velika Gorica sa zadatkom da

zagrozi neprijateljskom desnom boku, koji odstupa pravcem Petrinja — Zagreb i istu komunikaciju prekine kod Velike Gorice. Levo od nas nalazi se X divizija, koja nastupa pravcem dolinom reke Kupe — Rečice — severni deo Karlovca, sa zadatkom da zagrozi neprijateljskom levom boku, koji odstupa pravcem Karlovac — Zagreb i prekine istu komunikaciju.

Operacije u toku ovog dana tekle su na sledeći način:

V-3 kako je još od ranog jutra angažovan u borbi, koja je bila na levom krilu, to su i ostali delovi V-1 došli kod prednjih delova na prostoriji zapadno od Starjaka — k. 184 i produžili krilu ka Velobregu. V-4 dospeo je na prostoriju Gaja — Lovro. Neprijatelj¹³ je izvršio jak napad na delove V- u jačini oko 4.000. Odbijeni juriši i to vrlo energično, ali jače kolone napadale su i sa desnog boka, gde su se ustaše uspele da probiju kroz međuprostor delova V. Poslati su delovi da uhvate vezu sa jedinicama O- i donesu podatke o stanju kod istog.

O- u toku prošle noći vršen je napad na neprijatelja, koji se nalazio u G. i D. Zdenčini. Posle kraće borbe, neprijatelj je odbačen preko železničke pruge, te je pruga srušena u severnom delu G. Zdenčine. Neprijatelj se je još zadržao u dva najjača uporišta i to u školi G. Zdenčine i na železničkoj stanici u D. Zdenčini. U toku dana vršeni su napadi na neprijateljsko uporište, ali bez nekog većeg uspeha. Neprijatelj je takođe vršio kontra napade, ali je stalno bio odbijen. Naša artiljerija nanosila je neprijatelju teške gubitke.

J- Oko 7 časova naše snage su izbile na prugu Karlovac — Zagreb u pravcu Donji Desinec, vršeći napad na neprijatelja, koji je davao otpor, povlačeći se. Naše su snage izbile na prugu Karlovac — Zagreb i docnije morali su se povući, pošto je neprijatelj doveo vozom pojačanje sa pravca Karlovac. Oko 10 časova pojavili su se neprijateljski tenkovi, koji su gađali naše položaje. Pored nadmoćnosti neprijatelja u ljudstvu i materijalu, snage J- stalno su ga napadale sa namerom da ovladaju prugom prema Jastrebarskom. Neprijatelj je i dalje davao jak otpor. Neprijatelj je imao gubitaka što mrtvih što ranjenih oko 400. Još nemamo tačne podatke, a naši su gubici osetni. Kod V- i kod O- 10 ranjenih, a kod J- 1 mrtav i 6 ranjenih. Ovi podaci još nisu potpuni.

Ovoga dana avijacija mitraljirala je neprijateljske kolone, u blizini Zagreba. Jedan neprijateljski avion pro-

¹³ Južno od Samobora nalazila se 7. SS dobrovoljačka divizija »Princ Eugen« (vidi dok. br. 85).

leteo je dosta nisko iznad naših položaja i odleteo u pravcu r. Kupe.

8. V. 1945 g.

Neprijatelj odstupa u pravcu Samobora. Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V-3 nalazio se je na severnom delu Horvata — Rakov Potok — V-4 na prostoriji Horvata — V-1 prema Mavračićima, V-2 u rezervi u Ašpergeri i kao zaštita artiljerije.

0-3. 1 i 2 nalazili su se na prostoriji Gornje i Donje Zdenčine, od kojih jedan deo vrši osiguranje artiljerije. 0-4 nalazi se na levom krilu rasporeda između Donjeg Desinca — Klinča Selo i to preko železničke pruge i drum Karlovac — Zagreb.

J-1 nalazi se na prostoriji zaseoka Berečki — Gornji Desinec, J-2 u s. Glede, J-3 u pokretu prema Stankovu, J-4 u Prhoću, i svi su orijentisani prema Plešivici, gde se nalazi neprijatelj.

U-1-1 nalazi se na položaju u s. Ašpergeri, jedna polovina od U-1-1 nalazi se u sastavu V-, a druga polovina u sastavu J-. U-2-2 nalazi se južno od s. Kupinca za oko 500 met. od prethodnog položaja, koji se je nalazio zapadno od crkve u s. Kupinec s leve strane komunikacije Kupinec — Zdenčina. Jedan od U-2-2 izvučen je iz sastava i uvučen je u sastav grupe U-4-1 radi potpomaganja V-. U-4-2 na položaju u s. Kupincu, a U-4-1 ušla je u sastav grupe U-4-1 za potpomaganje jedinica V-.

Operativni deo štaba S- u Kupincu, a prištabske jedinice u s. Pisarovini.

Desno od nas nalazi se 39 divizija, koja dejstvuje prema komunikaciji Petrinja — Zagreb, sa ciljem presecanja iste. Levo od nas nalazi se X divizija sa pravcem dejstva dolinom reke Kupe — Rečice u severni deo Karlovca.

Operacije su tekle ovog dana na sledeći način:

V- Još od ranog jutra neprijatelj je počeo napadati naše položaje. Ovi napadi su bili vrlo uspešno odbijeni, jer je svaki put neprijatelj dočekan na bliskom otstojanju i potom najjačom vatrom razbijen i prisiljen da se u neredu povuče. Ovo je naročito bilo uspešno kod V-1 i V-3. V-2 je u toku dana odbio 3 neprijateljska juriša i potom veći deo neprijateljskih snaga, koji je napadao na V-2, skrenuo i napao na položaj V-3. V-3 je odbio najmanje 10 neprijateljskih juriša, a sam vršio 3 protivnapada, V-1 takođe je odbio nekoliko neprijateljskih juriša. V-4, pošto je izvršio pokret od Jamnika preko Maretića

za Ašpergeri, stigao je blagovremeno da spreči obuhvat naših snaga od strane neprijatelja i napao je neprijatelja na prostoriji zapadnog dela sela Kraljevac, zauzevši 2 neprijateljska položaja i to u s. Lovre i u s. Ašpergeri.

Neprijateljski napad naročito je bio jak posle podne, kada je V-3 potrošivši gotovo svu municiju, na mnoštvo neprijateljskih vojnika, koji su u masama kuljali, vršeći juriš, morao da se povuče i to pod borbom, za ne pun kilometar. Kada je V-2 povučen sa Sljemena, gde je bio jako isturen i usamljen, povezao se je sa V-3 i V-1 i uspeli su da snažnim protivnapadom ponovo osvoje sve svoje položaje, koje su ranije držali. Neprijatelj se je na našim osvojenim položajima bio počeo užurbano da se utvrđuje.

Iako je imao naređenje da sve jedinice prebaci na novi pravac, V- nije mogao da to izvrši, jer smena od delova E-¹⁴ nije bila došla, a naše jedinice, koje su bile na položajima u stalnoj borbi sa neprijateljem, te ove položaje nisu smele napustiti, jer je postojala verovatnoća, da neprijatelj ima nameru da izbije na samu reku Kupu, i omete naše forsiranje same reke. Posle toga izvršena je smena od delova E- u toku prošle noći.

Pošto su V-2 i V-3 pred zoru smenjeni, upućeni su na prostoriju Lovre — Ašpergeri. V-4 napao je neprijatelja na prostoriji Horvati — sa ciljem da zauzme Horvati, a zatim preko Savučnjaka i Rakovog Potoka izbije na Svetu Nedelju. Neka kolona Nemaca probila se između O- i J- i došla skoro do samog Kupineca, gde su bili štabovi i artiljerija. Čim se je za ovo saznalo, upućen je V-2 iz Lovre radi obezbeđenja štabova i artiljerije. Kako nije došlo do protivnapada, to je izvršeno čišćenje prostorije Lovre — Kupinec, sa dva dela a sa jednim delom prihvaćeni i sprovedeni bacači od 120 mm i topovi na prostoriju Lovre — Ašpergeri. U toku popodneva V-4 vodio je jaku borbu sa neprijateljem u Horvatima, gde je uspeo da pređe železničku prugu i da do ovoga časa zauzme i sam Horvati i da zarobi dosta oružja. V-1 uspeo je da dođe do železničke pruge pred s. Mavračići, ali istu je neprijatelj vrlo uporno branio, tako da do mraka nije uspeo da pređe prugu. V-3 je uspeo da prodre duboko u neprijateljski raspored i da dospe do Rakovog Potoka.

O- U toku noći i celoga dana vršeni su stalni napadi na neprijateljska uporišta uz jako sadejstvo naše artiljerije i bacača. Tako je neprijatelj bio oko 9 časova prilično pokoleban, a naročito preciznim gađanjem naše artiljerije.

¹⁴ Dvadeset peta divizija

je. Kako se tada desilo da je jedna grupa Nemaca uspela da se probije pozadi rasporeda J-, a koristeći se šumom, došla u bok našeg 0-2 i razvila se je vanredno oštra borba, gde su Nemci uspeli pritiskujući sa obe strane, da potisnu naš deo i da se spoje sa tom probijenom grupom. Za vreme ove akcije, neprijatelj je vršio žestoke napade na naš 0-3, obuhvatajući naše desno krilo, te su tom prilikom uspeli da otseku jedan naš deo, koji je bio bočno osiguranje i da potisnu 0-3 na prihvatni položaj.

Deo, koji je bio na bočnom osiguranju, uspeo je jednim delom da se izvuče iz obuhvata, dok je jedan deo pao u ropstvo. O-1 u sredini rasporeda, takođe je vodio oštre borbe sa neprijateljem, pokušavajući na sve načine da olakša situaciju 0-2 i 0-3. O-4 vodio je manje borbe u toku noći i pre podne i uspeo je da se prebaci preko drumova i pruge između s. Donji Desinec — Klinča Selo, gde su posle podne na tome delu prestali neprijateljski napadi.

J- u toku noći vršio je pritisak na neprijatelja prema Donjem Desincu — Jastrebarskom. Neprijatelj je davao jak otpor, ali se pod našim žestokim napadima oko 4 časa povukao prema Gornjem Desincu — Plešivici, kao i u pravcu Zdenčine. Naše su snage potom izbile na sve one prostorije, koje je neprijatelj držao. Ustaške snage su se povukle na Plešivicu u nameri da štite izvlačenje nemačkih i svojih snaga sa dosadašnjih položaja.

Jutros oko 9.30 časova jedna grupa od 150—200 Nemaca napala je štab J- u Gledama i posle žestoke borbe, neprijatelj je odbačen.

Neprijatelj je imao gubitaka i to mrtvih 137, i 204 ranjenih. Naši gubici su 30 poginulih, 120 ranjenih i 21 zarobljen.

9. V. 1945 g.

Neprijatelj otstupa pravcem Samobor — Brežice — Zidani Most.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- u toku prošlog dana vršio je napad i to pravcem Horvati — Ciganov Breg — Rakov Potok — Sveta Nedelja — Samobor, gde je zanoćio na prostoriji Sveta Nedelja — Novaki — Kerestinec — Gorica.

J- u toku prošlog dana vršio je napad pravcem Sveta Marija — Poljanica — Samobor, gde je sa svojim delovima prenoćio.

O- U toku prošlog dana vršio je pokret pravcem Klinča Selo — Galgovo — Samobor, napadajući neprijateljske zaštitne delove koji su na istom pravcu davali otpor. Prenoćio je u Samoboru.

U- u toku prošlog dana bio je u pokretu potpomaga-
jući dejstvo V-, O- i J- pravcem Zdenčina — Klinča Se-
lo — Galgovo — Samobor.

Operativni štaba S- u Kupinou, a ostali deo u Pi-
sarevini.

Desno od nas nalazi se E-, koji ima zadatak da ko-
operiše sa našim jedinicama. Levo od nas X divizija sa
zadatkom da kooperiše sa našom jedinicom i da uzajamno
štite jedna drugoj bokove.

V- produžio je napad pravcem Horvati — Ciganov
Breg —• Rakov Potok — Kalinovica, a potom pravcem
Kerestinec — Sv. Nedelja —• Samobor. Neprijatelj je pru-
žao otpor duž cele ove linije, naročito na prostorijski Hor-
vati — Rakov Potok — Kalinovica — Sveta Nedelja —
Kozjak — k. 302 — Srebrnjak — Klade. Oko 18 časova
neprijatelj je otstupio sa poslednjih položaja, koji su bra-
nili Samobor, a zatim i sam Samobor. Ostupnicu su št-
tili tenkovi na drumu južno od¹⁵

O- U toku prošlog dana naše jedinice stupile su u
dodir sa neprijateljem posle 14 časova ispred s. Galgova,
gde se vodila borba oko 2 časa, kada su neprijateljski za-
štitni delovi otstupili preko Samobora u pomenutom prav-
cu. Zatim su naše jedinice sa ostalim delovima ušle pod
borbom u 17.30 časova u varoš Samobor.

J- Naše snage su u toku prošlog dana u 5. časova
ujutro krenule u pravcu neprijatelja, koji je držao polo-
žaje s. Popova Dola i na kosama severno od samog sela.
Po izvršenju napada, neprijatelj je otstupao u pravcu
Samobora, a naše snage su ga gonile. Nemci su pokuša-
vali da pregovaraju sa nama o njihovoj predaji, a u stvari
želeli su samo da dobiju vremena da bi se izvukli prema
severu^Oko 13.30 časova neprijatelj je počeo bezglavo da
beži, ostavljajući za sobom spremu i drugi ratni materijal
u pravcu Brežica, dok su naše snage oslobodile i ušle u
varoš Samobor.

Neprijatelj je imao gubitaka i to 79 mrtvih i 29 ra-
njenih i 55 zarobljenih. Mi smo imali 5 mrtvih i 19 ra-
njenih.

10. V. 1945 g.

Neprijatelj otstupa pravcem Samobor — Brežice —
Zidani Most, dok naše jedinice nemaju dodira sa nepri-
jateljem.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

¹⁵ Rečenica nije završena.

V- po likvidiranju neprijatelja u Samoboru, naše jedinice su povučene na prostoriju Sveta Nedelja — Kerestinec — Gorica.

O- Po likvidiranju neprijatelja u Samoboru, jedinice O- povučene su na prostoriju Velika i Mala Rakovica, i sa jednim delom u Samoboru.

J- po likvidiranju neprijatelja u Samoboru, povučen je na prostoriju Samobor — Sv. Helena — Bregana.

U- sa svojim delovima nalazi se na prostoriji Samobor — Mala i Velika Rakovica, koji su pridati V-, J- i O-.

Operacije u toku ovog dana tekle su na sledeći način.

Po zapovesti op. br. 259¹⁶ od 10 o. m. krenuo je J- pravcem Samobor — Brežice u gonjenje neprijatelja, ali usled izmenjene situacije, pošto se neprijatelj povukao dalje u Sloveniju i pošto su gonjenje preuzele druge naše jedinice, povučene su naše jedinice na gore navedenu prostoriju.

U-l-1 tukao je u toku dana neprijateljske kolone i jednu neprijateljsku radio stanicu, utrošivši 86 granata. Rezultati naše artiljerije bili su vrlo uspešni.

Zaplenjeno je 132 puške bez zatvarača, 250 kom. italijanske municije, 300 kom. srpske municije, 2 mitraljeza Svarcloze, 123 stare cevi od Šarca, 16 topovskih kara bez ruda i druge obmunirovne i sitne spreme.

11. V. 1945 g.

Pošto se nema dodira sa neprijateljem, to nemamo nikakve podatke o istom.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- po likvidiranju neprijatelja u Samoboru, jedinice su povučene na prostoriju Sv. Nedelja — Kerestinec — Gorica.

O- Po likvidiranju neprijatelja u Samoboru, jedinice su povučene na prostoriju Vel. i Mala Rakovica i sa jednim delom u varoš Samobor.

J- po likvidiranju neprijatelja u Samoboru, jedinice su povučene na prostoriju Samobor — Sv. Helena — Bregani.

U- sa svojim delovima nalazi se na prosoriji Samobor — Mala i Vel. Rakovica.

Stab divizije sa prištabskim delovima u Samoboru.

Rad u toku ovog dana bio je sledeći:

Sređivanje plena, čišćenja oružja, kupanje, pranje veša, šišanje i brijanje boraca. Po sređivanju plena, plen se je povećao u sledećem:

¹⁶ Vidi u Arhivu VII, reg. br. 30—8, k. 1074.

4 tenka, (2 ispravna), 7 mitraljeza, 3 topa, (1 ispravan), 40 kamiona ispravnih i neispravnih, 12 luksuznih automobila (2 ispravna), 11 motocikla, 1 minobacač, 1 laki protivavionski top, 7 mašingevera, 80 pušaka, 1 protivkolska puška, 5 pištolja, 7 sanduka mauzerske municije, 2 sanduka mašingevera municije, 2 sanduka tromblonki, 60 ručnih bombi, 3 protivtenkovske pesnice, 1 magazin razne municije, 6 kola topovskih granata, 2 motora za automobile, 10 rezervnih cevi za mitraljeze, 4 gusenice za tenkove, 1 postolje za bacač, 1 sanduk sanitetskog materijala, 3 telefonska aparata, 3 kalema kabla, 1 radio stanica, 1 magazin raznog rublja, 40 šinjela, 60 vojnih uniformi, 20 pari cokula, 1 sanduk cigareta, 3 sanduka mina, 1 poljska kuhinja, 3 kazana za kuhinju, 6 konja, 8 pari amova, 2 kola, 20 samara, 4 sedala, 1 džak makarona i 50 rančeva.

12. V. 1945 g.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- po dobivenoj zapovesti op. br. 264 izvršio je pokret pravcem Samobor — Bregana — Čatež — Skopice — Vihre i razmestio se je na prostorijski Skopice, Vihre — Brege — Gorica — Hrastje — Cerkje — Zupeča.

O- po dobivenoj zapovesti op. br. 264 vršio je pokret pravcem Samobor — Bregana — Čatež — Brežice — Brežina — i razmestio se je na prostorijski Gornji Obrež — Pesje — Glogov Brod — Trebež — Cundrovec — Leonard — Zverinjak, gde je i zanoćio.

J- Po dobivenoj zapovesti op. br. 264 izvršio je pokret pravcem Samobor — Bregana — Čatež i razmestio se je na prostorijski Čatež — reka Krka sa mestima Krška Vas — Malence — Mralova [Vas] — severni deo s. Zejno.

U- po dobivenoj zapovesti op. br. 264¹⁷ izvršio je pokret pravcem Samobor — Bregana — Čatež — Brežice — Brežina i razmestio se je na prostorijski grupa kuća kod k. 156 s. Sv. Leonarda — s. Zakot, gde je i zanoćio.

Stab S- sa prištabskim delovima u Brežicama, a komanda pozadine nalazi se u Samoboru.

Rad u toku dana kod jedinica bio je sledeći:

O- prikuplja celokupni ratni plen na prostorijski između r. Save i r. Krke i linije Videm — Leskovec — Velika Vas — Mali i Vel. Podlog — Pristava — Brod.

O- prikuplja celokupni ratni plen na prostorijski r. Sava — s. Mostec — Bukošek — raskrsnica u s. Artiće —

¹⁷ Redakcija nije pronašla tu zapovijest.

raskrsnica puteva u s. Piljanca¹⁸ do s. Videm, uključujući i s. Stari Grad i Libno.

J- prikuplja plen na određenoj prostoriji za smeštaj.

Sve gore navedene jedinice uz pripomoć mesnog stanovništva otklanjaju sve tragove borbe na gore navedenim prostorijama (mrtve i leševe konjske pokopavaju, otklanjaju neispravne predmete sa puteva i komunikacija, da ne bi ometali saobraćaj i da se otkloni svaka mogućnost širenja zaraze).

13. V. 1945 g.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- razmestio se na prostoriji Skopice — Vihre — Brege — Gorica — Hrastje — Cerklje — Župeča.

O- razmestio se na prostoriji Gornji Obrež — Pesje — Glogov Brod — Trebež — Cundrovec — Leonard — Zverinjak.

J- razmestila se na prostoriji Čatež — r. Krka — sa mestima Krška Vas — Malence — Mralova — severni deo Zejna.

U- razmestio se na prostoriji grupa kuća kod k. 156 — s. Sv. Leonard — Zakot.

Štab sa prištabskim delovima razmestio se je na prostoriji Brežica.

Rad u toku dana bio je kod V-O i J- prikupljanje i sređivanje ratnog plena na prostorijama, pomenutim u jučerašnjem izveštaju. Uz pripomoć mesnog stanovništva otklanjani su svi tragovi borbe na komunikacijama, koji su ometali saobraćaj.

Kod jedinica vršena je obuka iz ratne službe, peša-disko-egzercirnog pravila i pravila službe II, III i IV deo.

14. V. 1945 g.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- izvršio je pokret sa prostorije Skopice — Vihre — Brege — Gorica, Hrastje — Cerklje — Župeča [Vas] na prostoriji Mačkovec — Lonča — gde je i zanoćio.

O- izvršio je pokret sa prostorije Gornji Obrež — Pesje — Glogov Brod — Trebež — Cundrovec — Leonard — Zverinjak na prostoriju Tornažja Vas — Dobrava — Maharovec — Dobruška Vas.

J- izvršio je pokret sa prostorije Čatež — Krška Vas — Malence — Mralova — severni deo Zejno, na prostoriji Bela Cerkev — Kronova gde je i zanoćio.

¹⁸ Nije nađeno na karti 1:100.000. Možda Pohanca.

Štab sa prištabskim delovima izvršio je pokret sa prostorije Brežica na prostoriji Sv. Peter, gde je i zanoćio. Za vreme marša je održavana bezuslovna marševska disciplina i nesretnih slučajeva nije bilo.

15. V. 1945 g.

Naše jedinice imale su sledeći raspored:

V- izvršio je pokret sa prostorije Mačkovec — Lonča pravcem Novo Mesto — Bršljin — Malenska Vas — Trebnje — Mali Gaber — St. Vid, i razmestio se na prostoriji Petrušnja Vas — St. Vid — Radohova Vas, gde je i zanoćio.

O- izvršio je pokret sa prostorije Tomažja Vas — Dobruška Vas — pravcem gore pomenutim za V- i razmestio se na prostoriji Nemška Vas — Benečija — Trebnje — Odrga, gde je i zanoćio.

J- izvršio je pokret sa prostorije Bela Cerkev — Kronovo pravcem gore pomenutim za O- i razmestio se na prostoriji Mali Gaber — Medvedek — Stranje — Prapeče — Donje Vrgovo, gde je i zanoćio.

Pionirski bataljon kretao se je zajedno sa J- i koristio za smeštaj prostorije, određene za ovu jedinicu.

Štab divizije sa prištabskim delovima krenuo se je sa prostorije Sv. Peter pravcem za V- i razmestio se na prostoriji Pljuskar — Radohova Vas, gde je i zanoćio. Za vreme marša, je održana bezuslovna marševska disciplina i nesretnih slučajeva nije bilo.

Marš je vršen od 4 do 10 časova i od 15 do dolaska na određenu prostoriju.

Odmor je trajao od 10 do 15 časova svakog dana.

REKAPITULACIJA I SAMOKRITIKA:

Za vreme proteklih 15 dana ova jedinica je vodila borbu:

1. — Na dan 1 maja završena je uspešno najteža bitka koja je vođena za vreme operacija na desnoj i levoj obali reke Une između Bos. Novog i Dobrljina zaključno. Kada su likvidirana sva neprijateljska uporišta, kako na desnoj tako i na levoj obali Une, i sama reka forsirana od strane naše divizije.

2. — 2, 3 i 4 o. m. izvršila je pokret pravcem Glina — Lasinja — Velika u cilju forsiranja reke Kupe na otseku Lasinja — Gradac.

3. — 5 maja izvršen je prelaz preko r. na otseku Lasinja — Gradac sa uspehom.

4. — 6, 7, 8 i 9 o. m. vođena je bitka sa neprijateljem na položajima severno od r. Kupe i to na uzastopnim položajima sve zaključno sa osvajanjem samog grada Samobora, koja je trajala 4 dana — danonoćno. Za vreme iste vršeni su mnogobrojni napadi sa naše strane i od strane neprijatelja protivnapadi. U svemu učestvovalo se u 2 bitke, koje su bile jako krvave. Sav rad je napadnog karaktera. Operacije su vođene na brežuljkastom-manevarskom terenu. Za vreme ovog perioda vreme je bilo vrlo lepo, sa svetlim noćima i jako podesno za vođenje operacija.

Zapovesti i naređenja izdavana su opšta i posebna, kako pismeno, tako i usmeno, lično — preko telefona. Razvoj operacija je praćen, kako pogledom — dogledom, lično i po izveštajima.

U operacijama u ovom periodu oslobođena je teritorija između r. Une i r. Kupe i preko iste severno do starih granica Hrvatske banovine i dalje na severozapad zaključno sa Brežicama.

Na ovoj teritoriji oslobođeno je od većih mesta: Bos. Novi — Dvor — Glina — Dobrijin — Samobor sa većim brojem sela i zaseoka.

REZULTATI BORBE U BROJEVIMA

Neprijatelj je za ovo vreme imao gubitaka:

Ubijenih	624
Ranjenih	1168
Zarobljenih	251

Ukupno izračeno iz stroja neprijateljskih oficira i vojnika 2.043.

Navedeni broj ubijenih nađen je na licu mesta, pri likom nastupanja naših jedinica i prelaza preko neprijateljskih položaja.

Broj ranjenih je procenjen postotnom verovatnoćom, izjavama zarobljenika i mesnog stanovništva u pojedinim operacijama.

Mi smo za ovo vreme imali:

Poginulih	218
Ranjenih	608
Zarobljenih	31

ZAPLENJENO:

1.560 mina za nemački bacač 60 mm, 1 italijanski laki bacač sa 600 mina, 1.100 kompletnih mina za bacač

81 mm, 500 mina za bacač bez dopunskog punjenja, 1.000 granata za protivkolske topove, 1 protivkolski top (bez zatvarača), 3 topa (1 ispravan), 16 topovskih kara bez ruda, 6 kola topovskih granata, 1 minobacač, 4 teška bacača (1 neispravan), 16 teških mitraljeza, 8 Saraca, 2 Brna, 23 kola raznog materijala, 3 sanitetska automobila, 42 kamiona ispravnih i neispravnih, 14 luksuznih automobila, 4 tenka (2 ispravna), 15 motocikla, 1 protivavionski top, 9 mašingever, 27 bicikla, 8 radio stanica, 50.000 metaka italijanske i 7.9 mm, 5—6.000 raketli za signalni pištolj, 3 manja magazina hrane, 1 magazin raznog rublja, 1 komplet hirurških instrumenata, 1 sanduk i nešto više sanitetskog materijala, 3 velike sprave za dezinfekciju sanitetskog materijala i instrumenata, 19 telefonskih aparata, 1 telefonska centrala, 1 telemetar, 2.600 kom. flakova municije 20. mm, 90 protivtenkovskih velikih mina bez upaljača, 18 protivtenkovskih levkastih mina, 500 kg eksploziva, 2 km štapina, 120 dimnih ručnih bombi, 60 ručnih bombi, 1 dinamo za punjenje akumulatora, 60 velikih i 20 malih protivtenkovskih pesnica "bez upaljača, 750 pancirnih granata 75 mm, 1.000 kom. upaljača za granate, 10,500.000 kuna, 15 malih kareta, celokupna arhiva 13 lovačkog ustaškog puka i izvesna količina odećne i obućne opreme, 212 pušaka, od kojih 132 bez zatvarača, 250 metaka italijanskih, 300 metaka srpskih, 123 stare cevi od Šarca, 1 protivkolska puška, 5 pištolja, 7 sanduka mauzerske municije, 2 sanduka mašingeverne municije, 2 sanduka tromblonki, 3 protivtenkovske pesnice, 1 magazin razne municije, 2 motora automobilska, 10 rezervnih cevi za mitraljez, 4 gusenice za tenkove, 1 postolje za bacač, 3 kalema kabla, 40 šinjela, 60 vojnih uniformi, 20 pari cokula, 1 sanduk cigareta, 3 sanduka mina, 1 poljska kuhinja, 3 kazana za kuhinju, 6 konja, 8 pari amova, 2 kola, 20 samara, 4 sedla, 1 džak makarona, 50 rančeva.

Po naređenju štaba A- Op. br. 335 od 3 III o. g., ukoliko god je bilo moguće i ukoliko su prilike dozvoljavale, izvođena je obuka i poučne vežbe rukovodilaca, pri čemu je naročita pažnja bila posvećena taktičkoj upotrebi oružja.

Prilog: izveštaj komandira čete za vezu.¹⁹
Brojno stanje na dan 15 maja 1945 g.²⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Polit, komesar,
p. pukovnik

Komandant — pukovnik,

i» i ²⁰ Redakcija nije pronašla te priloge.

BR. 105

IZVJEŠTAJ ŠTABA 25. DIVIZIJE OD 15. MAJA 1945. ŠTABU
2. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE ZAGREBA
I SAMOBORA¹

E
Op. Br. 220
15 maja 1945 g.
Položaj

Petnaesto-dnevni operaciski izveštaj. —

A.

Dostavlja se petnaesto-dnevni operaciski izveštaj u vremenu od 1. do 15. maja u sledečem:

(SEKCIJA: DERVENTA — PRNJAVOR — BANJA LUKA — PAKRAC — BOS. DUBICA — KOSTAJNICA — PETRINJA — KARLOVAC — ZAGREB — SAMOBOR 1:100.000)

1. V.

Štab E izvršio je pokret od Dervente do Bos. Gradiške, gde je i zanoćio. Vreme kišovito.

Š² u 6 časova vrši pokret od sela Klašnice do Bosanske Gradiške, u kojoj je i prenoćila.

K³ u 12 časova produžila je marševanje od sela Poljašani preko Banje Ilidže⁴ do Bos. Gradiške, gde se razmestila za prenoćište.

R⁵ vrši pokret od Prnjavora do sela Klašnice, gde je zanoćila.

Inžinjeriski bataljon vršio je pokret u sastavu jedinice Š.

2. V.

Štab E izvršio je pokret od Bos. Gradiške do Bos. Dubice. Kišovito.

Š izvršila je pokret od Bos. Gradiške do Bos. Dubice, gde je zanoćila.

K u 9 časova nastavila je pokret od Bos. Gradiške do Bos. Dubice, u kojoj je zanoćila.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 41—4, k. 1090.

² Šesnaesta brigada

³ Osamnaesta brigada

⁴ Pogrešno, treba: Laktaši Ilidža.

⁵ Devetnaesta brigada

R u 6 časova preduzima dalji pokret od s. Klašnice preko Banje Ilidže — Bos. Aleksandrovca — Bos. Gradiške — s. Čatrnje do s. Orahove, gde je zanoćila.

Inžinjeriski bataljon vršio je pokret sa jedinicom S.

3. V.

Stab E u Dubici. Vreme lepo.

S sve jedinice su se odmarale, čistile oružje i spremu. Izvršeno je vakcionisanje novoprimitljenih boraca. Održan je politički čas.

K razmeštena je u Bos. Dubici, radi odmora. Čišćeno je oružje.

R jedinice su se odmarale. Čišćeno je oružje i sprema. Održan je sastanak sa štabovima bataljona, na kome je raspravljano o radu u proteklim borbama.

Inžinjeriski bataljon prebacivao je trupe 45 divizije preko r. Une.

4. V.

Stab E pokret od Bos. Dubice do Kostajnice. Vreme oblačno.

S vrši pokret pravcem: Dubica — Kostajnica — s. Prevršac — Mečenčani, gde je i zanoćila.

K u 11 časova vrši pokret pravcem: Bos. Dubica — Kostajnica — s. Kukuruzari gde je prenoćila.

R izvršila je pokret od s. Orahova preko B. Dubice do s. Bačvani, gde je i zanoćila.

Inžinjeriski bataljon vrši pokret u sastavu jedinice S.

5. V.

Stab E izvršio pokret od Kostajnice do Gline. Vreme lepo.

S u 6 časova produžava pokret pravcem: s. Mečenčani — Jabukovac, na prostoriju Gline, gde je prenoćila.

K u 7 časova nastavlja pokret pravcem s. Kukuruzari — Jabukovac — Glina, gde je zanoćila.

R u 6 časova nastavlja pokret pravcem: s. Bačvani — Kostajnica do s. Mečenčani, gde je i zanoćila.

Inžinjeriski bataljon kretao se sa jedinicama S.

6. V.

Stab E u Glini. Vreme lepo.

S izvršila je pokret pravcem: s. Viduševac — Paunovac — Dugo selo — Lasinja, gde je prenoćila.

K Izvršila je pokret pravcem: Glina — Viduševac — Paunovac — Dugo selo, gde je zanoćila.

R u 6 časova nastavlja pokret pravcem: Mečenčani: Jakubovac — Glina i zanoćila u s. Viduševac.

Inženjerski bataljon kretao se sa jedinicom R, pošto je organizovao prelaz preko reke.

7. V.

Štab E pokret od Gline do s. Lasinje. Vreme lepo.

Š u toku dana sve jedinice su se prebacile preko reke Kupe i produžile pokret do s. Kraljevac, gde su smenile na položaju 23 diviziju, delove.

K u toku dana izvršila je pokret od Dugog sela do Lasinja, gde je izvršen prelaz preko r. Kupe i produžen pokret do s. Hrašće.

R u 6 časova produžava pokret pravcem: s. Viduševac — Paunovac — Lasinja, gde je zanoćila.

Inženjerski bataljon prebacivao je trupe preko reke Kupe.

8. V.

Podatci o neprijatelju: neprijatelj je sa glavnim snagama držao sledeće položaje: s. Obrež — Zadvorsko — Goli Breg — Brezovica — Stupnik, a sa svojim prednjim delovima držao je liniju: D. Trputci — Brebernica — Mrakovo — Kraljevac — Ašpergeri.

Jačina neprijatelja bila je oko 2000 ustaša zvanih »Crna legija« pod komandom Luburića⁶ i Bobana,⁷ sa 1 baterijom topova, a pored ustaša nalazila se na položajima i domaća milicija.

Naš zadatak: energično napasti neprijatelja, odbaciti ga na r. Savu i što pre izbiti na desnu obalu r. Save i nastati da se spreči rušenje mostova, radi prebacivanja naših jedinica i zauzimanja samog grada Zagreba.

Raspored i rad naših jedinica: Štab E u s. Radićevići. Vreme lepo.

Š smenila je na položaju delove S i zauzela polazne položaje za napad na liniju: Južna ivica s. D. Trputci — Brebernica — Mrakovo — Kraljevac. Rano ujutru, neprijatelj je izvršio slabiji napad na naše delove kod s. Mrakova, ali je bio odbijen uz osetne gubitke. Odmah zatim sve naše jedinice prešle su u napad i u prvom naletu odbacile neprijatelja sa njegovih prednjih položaja, a zatim produžile gonjenje istog u pravcu s. Obrež i Goli Breg. U svom nadiranju, naši delovi su naišli na neprijateljsku glavninu na liniji s. Obrež — Goli Breg, koja su uporno branila. Posle žestoke borbe, jedinice Š ovladale su neprijateljskim položajima: s. Obrež — Zadvorsko, kao

⁶ Radi se o dijelovima ustaškog Jasenovačkog zdruza pod komandom ustaškog generala Maksa Luburića (vidi dok. br. 68 i 89).

⁷ Rafael Boban, pukovnik bio je komandant 5. ustaško-domobranske divizije (vidi u Arhivu VII, reg. br. 3—1, k. 1340).

i raskrslom puteva Dvor — Brezovica, a delovi K sa Golim Bregom i Stupnikom.

Po odbacivanju neprijatelja sa njegovih glavnih položaja, produženo je gonjenje istog sve do reke Save.

Po izbijanju na r. Savu jedinica S prešla je istu i nastavila sa progonjenjem neprijatelja kroz sam grad Zagreb. Kroz grad Zagreb neprijatelj je davao slabiji otpor sve do severnog dela grada zv. »Zvezda« i »Mirogoja«, na kojoj je liniji neprijatelj dao jači otpor. Posle kraće borbe neprijatelj je i sa ove linije potisnut i nateran na povlačenje. U ovim borbama, neprijatelj je imao preko 200 mrtvih ustaša i Nemaca.

Prilikom ulaska u Zagreb, zaplenjen je veći broj magacina oružja, municije, spremne i raznih životnih namirnica, koji su predati delovima I. armije prilikom smene na položaju.

K zauzela je polazne položaje za napad na liniji: k. 188 — s. Ašpergeri i odmah zatim izvršila napad na neprijatelja i potisnula njegove isturene delove do linije: Goli Breg — Brezovica — Stupnik. Sa ovih položaja neprijatelj je davao žilav otpor. Posle viščasovne borbe, savladan je jak neprijateljski otpor i ovladao sa njegovim položajima, a odmah zatim, produženo je gonjenje neprijatelja sve do r. Save, gde se je ova jedinica i zadržala.

R Nalazila se u rezervi E na prostori s. Starjaka.

Inžinjerijski bataljon prebacivao je trupe i ostale delove preko reke Kupe kod s. Lasinje.

Naši gubitci: 13 mrtvih i 49 ranjenih.

Neprijateljski gubitci: 400 mrtvih, 80 ranjenih i 50 zarobljenih.

U toku ove borbe zaplenjeno je:

5 teških mitraljeza, 64 puške, 12 puškomitraljeza, 9 strojica, 24 pištolja, 6 signalnih pištolja, 2 bacača 82 mm, 4 laka bacača, 228 ručnih bombi, 66 mina za bacač, 92.000 metaka za pušku, 3 sanduka topovskih granata, 218 raketli, 5 motorcikla, 4 motorcikla sa prikolicom, 11 raznih automobila 16 bicikla, 39 tovarnih konja, 20 šinjela, 13 čebadi, 105 pari cipela, 12 pari odela, 3 kola odeće, 30 ranaca, 2 magacina životnih namirnica, 4 velika kazana, 6 malih kazana, 30 kalemova kabl, 4 telefonske centrale, 10 telefona, 16 baterija od 100 volti, 1 sanduk sanitetskog materijala i veći broj magacina sa oružjem, municijom, spremom i hranom u samom gradu Zagrebu, koji su predati jedinicama I armije.

9. V.

Podatci o neprijatelju: veći deo Luburićevih i Bobanovih ustaša povukli su se ispred naših jedinica u pravcu Samobora.

Isto tako jedan deo nemačko-ustaških snaga povukao se iz Zagreba prema Samoboru. Na prostoriji Klinča selo — Zdenčina nalazi se oko 200 neprijateljskih vojnika,⁸ koji nameravaju da se povuku u pravcu Samobora.

Naš zadatak: divizija je dobila zadatak, da odmah nastavi gonjenje neprijatelja ka Samoboru, opštim pravcem: Goli Breg — Stupnik — Kerestinec — Sveta Nedelja — Samobor.

Za izvršenje prednjeg zadatka određene su jedinice K i R sa opštim pravcem napada i to: K s. Goli Breg — Lučko — Jezdovec — Rakitje — Hrastina — Samobor. R s. Starjak — Rakov Potok — Breg — Samobor.

Još u toku noći naši prednji delovi uhvatili su kontakt sa neprijateljem na liniji: s. Kerestinec — Rakitje. Borba je produžena 9 ov.m. preko celog dana. Najjači otpor neprijatelj je davao na liniji Sveta Nedelja — Podsused. Posle uporne borbe, neprijateljski otpor je slomljen i naše jedinice su ovladale Svetom Nedeljom i presekle komunikaciju i železničku prugu Zagreb — Samobor. Po likvidaciji s. Svete Nedelje, naše jedinice su nastavile sa nadiranjem ka Samoboru i u zajednici sa jedinicama 23 divizije,⁹ oko 18 časova oslobodile Samobor.

Po osvajanju Samobora, jedinice su produžile gonjenje neprijatelja i do mraka izbile na liniju: Samobor — Sveta Helena — Gradna — Celine — Svinjarička, gde su se zadržale.

Držanje boraca i rukovodioca u ovim borbama bilo je vrlo dobro.

Prilikom ovih operacija, na našem levom krilu desilo se nagomilavanje trupa sa delovima 23 divizije.

Naši gubitci: 7 mrtvih, 28 ranjenih i 4 nestala druga.

Neprijateljski gubitci: 190 mrtvih, 18 ranjenih i 502 zarobljena.

Zaplenjeno je: 6 aviona, 2 topa, 36 puškomitraljeza, 420 pušaka, 1 bacač 81 mm, 1 laki bacač, 8 strojica, 20 pištolja, 130 ručnih bombi, 258 granata za top, 380 mina za bacač, 18 nagaznih mina, 50.000 metaka za pušku, 4 dvogleda, 24 telefona, 2 motora za punjenje akumulatora, 9 bicikla, 49 konja, 5 kola, 1 laki mitraljez, 2 kamiona, 204 šinjela, 220 bluza, 120 pantalona, 87 ćebadi, 60 pari cipela, 9 pelerina, 7 pari čizama, 80 porcija, 89 ranaca, 6 signalnih pištolja, 142 pari veša, 3 motorcikla, 2 automobila, 1 radio aparat, 8 šatorskih krila, 4 sedla, 1 džak sanitetskog materijala, 1 fotografski aparat i veća količina životnih namirnica.

⁸ i ¹¹ Riječ je o dijelovima 5. ustaškog zbora (vidi dok. br. 104).

⁹ Vidi dok. br. 104.

10. V.

Podatci o neprijatelju: prema prikupljenim podacima, nemačke snage¹⁰ i jedan deo ustaških snaga¹¹ povukle su se prema Brežice i dalje za Sloveniju, dok se jedan deo ustaša razbežao po šumama. Domobranci i milicija predaju se bez otpora našim jedinicama.

Stab E u s. Goli Breg. Vreme vedro i lepo.

Š jedinice su raspoređene na prostoriji s. Stupnik, gde su se pripremala za sledeće akcije. Prebrojavana je zaplenjena sprema i materijal.

K jedinice su razmeštene u Samoboru, s. Otok i Gradna. Vršeno je daljno izviđanje i hvatanje razbeglih neprijateljskih vojnika. Prebrojavano je zaplenjeno oružje i sprema.

R razmeštena je u Samoboru, s. Sveta Helena i Vrhovčak. U toku dana vršeno je čišćenje terena i hvatanje skrivenih neprijateljskih vojnika. Tom prilikom došlo je do manjih borbi, u kojima je pobijeno 45 ustaša i Nemaca.

Inžinjerijski bataljon izvodio je obuku po rasporedu rada. Pronašao je 7 pontonskih čamaca.

Neprijatelj je imao 45 mrtvih i 261 zarobljenih.

Zaplenjeno je: 17 puškomitraljeza, 391 puška, 1 laki bacač, 2 strojnice, 4 pištolja, 92 ručne bombe, 42.000 metaka, 19 telefona, 9 bicikla, 1 kola, 1 laki mitraljez, 84 šinjela, 125 bluza, 109 pantalona, 52 čebeta, 17 pari cipela, 4 para čizama, 35 porcija, 15 ranaca, 1 motorcicl, 1 radio aparat, 22 šatorska krila, 2 sedla, 3 sanduka sanitetskog materijala, 1 radio stanica, 1 artiljerijski dvogled sa nogarima, 68 kalemova kabla, 1 dvokolica, 15 ašova, 50 fišeklija, 11 čaturica, 30 kg. eksploziva, 20 gaća, 3 sanduka obučarskog alata, 3 sanduka kovačkog alata, 2 sanduka kancelarijskog materijala, 17 opasača, 1 poljska kuhinja, 23 sanduka topovskih granata, 2 pisaće mašine, 4 kazana, 22 samara, 7 pontonskih čamaca i veća količina ostale sitne spreme i raznog materijala kao i životnih namirnica.

11. V.

Na prostoriji Samobora i okolice nema jakih neprijateljskih delova, niti se daje ma kakav otpor od slabijih neprijateljskih odelenja, koja se kriju po okolici, a koja se postepeno predaju našim jedinicama.

Stab E izvršio je pokret od sela Goli Breg do Samobora. Vreme lepo.

S razmeštena je u selu Stupnik i u zaseocima: Leskovac, Lučko i Demerje. Vršeno je pretresanje terena i izviđanje. Iz-

¹⁰ U pitanju je njemačka 373. legionarska divizija (vidi dok. br. 97).

vođena je vojna nastava po rasporedu rada. Posle podne održani su politički časovi.

K razmeštena je u selima: Otoku, Gradna i u Samoboru. Vršeno je izviđanje kojom je prilikom uhvaćeno 7 neprijateljskih vojnika. Izvođena je nastava iz pešadijskog egzercira. Čišćeno je oružje, vršeno je kupanje, šišanje i brijanje boraca.

R jedinice su razmeštene u selima: Lug, Vrhovčak, Otruševac, a štab R u selu Sv. Helena. Jača odeljenja vršila su pretres terena, a sa ostatkom izvođena je nastava iz opisa naoružanja i čišćeno je oružje.

Inžinjerijski bataljon izvodio je nastavu, čistio oružje i spremu.

Zarobljeno je 7 neprijateljskih vojnika.

Zaplenjeno je: 1 puškomitraljez, 34 puške, 5 pištolja, 1 signalni pištolj, 4.000 metaka, 65 ručnih bombi, 65 čebadi, 17 šinjela, 83 pantalona, 83 bluže, 40 ranaca, 6 torbica, 1 radio stanica, 2 radio aparata, 1 telefon, 27 porcija, 39 fišeklija, 30 pari cipela, 6 pari čizama, 1 pisaća mašina, 1 kola, 20 pari veša, 1 motorcicl, 1 bicikl, 1 sedlo i veća količina ostale sitne sprema i raznih životnih namirnica.

12. V.

Na sektoru naše divizije nema jačih neprijateljskih snaga. Još uvek se kriju manja neprijateljska odeljenja koja se postepeno sama predaju ili ih hvataju naše jedinice prilikom pretresa terena.

Stab E u Samoboru. Vreme vedro i lepo.

S razmeštena je u selu Stupnik, Leskovac, Majdačko selo Lučko i Demerje. Vršen je pretres terena sa jednim delom snaga, dok je kod ostalih jedinica izvođena nastava po rasporedu rada. Održani su politički časovi kod boraca. Izvođena je priredba za građanstvo.

K jedinice su razmeštene u s. Bobovica, Klokočevac, Otok i Gradna. U toku dana sve jedinice su se prikupile u s. Bobovici, gde je održana smotra nad jedinicama, a zatim je izvršena svečana podela odlikovanja borcima.

R razmeštena je u s. Sveta Helena, Lug, Vrhovčak i Otruševac. Izvođena je nastava po rasporedu rada. Vršeno je kupanje vojnika i parenje odela i rublja.

U toku dana nije vođena borba.

Pronađen je i zaplenjen sledeći materijal: 93 puške, 5 mitraljeza »Breda«, 2 mitraljeza »Maksim«, 131 sanduk bombi, 134.000 metaka, 1 vagon razne municije, 138 sanduka artiljerijske municije, 51 sanduk tromblon. bombi, 4 sanduka zapaljivih flaša, 15 protivtenkovskih pesnica, 4 tromblonske puške, 7 sanduka raketli, 300 mina za bacač, 11 pari skija, 149 šinjela,

114 pantalona, 153 bluze, 150 čebadi, 44 košulje, 39 gaća, 8 pari čizama, 19 pari cipela, 28 šajkača, 14 porcija, 20 čaturica, 13 opasača, 32 ranca, 31 torbica, 3 bicikla, 38 ašova, 35 fišeklija, 9 cirada, 3 sedla, 1 prikolica za top, 2 motorcikla, 1 magacin sa oko 60 vagona raznog eksploziva, avionskih bombi, municije i jedna radionica.

13. V.

Stab E u Samoboru. Vreme vedro i lepo.

S jedinice su razmeštene u selima: Stupnik, Leskovac, Majdačko selo, Lučko i Demerje. Vršeni su pretresi terena. Izvođena je nastava po rasporedu rada sa onim ljudstvom koje nije išlo u akciju.

K Jedinice su razmeštene u selima: Bobovica, Klokočevac, Otok i Gradna. Izvođena je obuka po rasporedu rada. Isto tako vršeni su pretresi terena.

R jedinice su razmeštene u selima: Sveta Helena, Lug, Vrhovčak i Otruševac. Održani su politički sastanci i konferencije. Izvođena je priredba za vojsku i građanstvo, koja je vrlo dobro uspjela.

Inženjerski bataljon je izvodio stručnu nastavu.

Prilikom pretresa terena zaplenjeno je: 3 puške, 150 metaka, 4 ručne bombe, 5 pari odela, 38 čebadi, 29 pantalona, 4 šinjela i 5 pari uvijača.

14. V.

Stab E u Samoboru. Vreme vedro i lepo.

S jedinice su razmeštene u selima: Stupnik, Leskovac, Majdačko Selo, Lučko i Demerje. Izvođena je nastava po rasporedu rada. Upućena su jača odelenja za pretres terena.

K jedinice su raspoređene u selima: Bobovica, Klokočevac, Otok i Gradna. Vršeni su pretresi terena i izvođena nastava po rasporedu rada. Održana je konferencija sa štabovima bataljona.

R jedinice su razmeštene po selima: Sveta Helena, Lug, Vrhovčak i Otruševac. Izvođena je nastava po rasporedu rada i vršeni su pretresi terena.

Inženjerski bataljon izvodio je nastavu po rasporedu rada.

15. V.

Stab E u Samoboru. Vreme oblačno i kišovito.

S jedinice su razmeštene u selima: Stupnik, Majdačko Selo, Lučko i Demerje. Vršeni su pretresi terena. Izvođena je nastava po rasporedu rada.

K jedinice su razmeštene u selima: Bobovica, Klokočevac, Otok i Gradna. Vršeni su pretresi terena i izvođena je nastava po rasporedu rada.

R jedinice su razmeštene u selima: Sveta Helena, Lug, Vrhovčak i Otruševac. Izvođena je nastava po rasporedu rada. Upućena su jača odelenja za pretres terena.

Inženjerijski bataljon izvodio je nastavu po rasporedu rada.

OPŠTI ZAKLJUČAK

U vremenu od 1 do 15 maja izvedena su 2 veća napada i to napad na južnu spoljnu odbranu Zagreba, kao i na sam grad Zagreb i napad na Samobor. U ovim napadima zauzeta je teritorija između r. Kupe i Save, grad Zagreb i Samobor sa okolicom.

Od neprijatelja je zaplenjeno:

6 aviona	4 telefonske centrale
2 topa	54 telefona
3 teška bacača	16 baterija za telefone
6 lakih bacača	5 sanduka sanitetskog materijala
12 teških mitraljeza	4 dvogleda
2 laka mitraljeza	1 artiljerijski dvogled sa nogarima
66 puškomitraljeza	2 motora za punjenje akumulatora
19 strojnica	7 kola
1005 pušaka	581 bluza
53 pištolja	455 pantalona
13 signalnih pištolja	9 pelerina
138 sanduka bombi	210 pari veša
746 mina za teški bacač	25 pari čizama
2718 mina za mali bacač	156 porcija
18 nagaznih mina	31 čuturica
175 sanduka artiljerijske municije	4 radio aparata
727000 metaka	30 šatorskih krila
12 sanduka raketli	10 sedala
51 sanduk tromblonskih bombi	22 samara
4 sanduka zapaljivih flaša	1 fotografski aparat
15 protivtenkovskih pesnica	2 radio stanice
4 tromblonske puške	2 prikolice
4 kamiona	53 ašovčića
11 automobila	124 fišeklije
4 motorcikla sa prikolicom	30 kgr. eksploziva
12 motorcikla	3 sanduka obućarskog alata
	3 sanduka kovačkog alata

38 bicikla	2 sanduka kancelariskog materijala
88 konja	30 opasača
478 šinjela	1 poljska kuhinja
405 čebadi	3 pisaće mašine
231 par cipela	7 pontonskih čamaca
3 kola odela	37 torbica
206 ranaca	11 pari skija
14 kazana	28 šajkača
98 kalemova kabla	5 pari uvijača.
9 cirada	

12 magacina raz. život, namirnica i 1 magacin sa oko 60 vagona avionskih bombi i raznog eksploziva.

Na gubitci:

20 poginulih
77 ranjenih i
4 nestala

Neprijateljski gubitci:

635 poginulih
98 ranjenih
820 zarobljenih

Kritički osvrt na operacije:

Držanje boraca i rukovodioca u borbi bilo je vrlo dobro. U mnogom su otklonjene greške koje su se ranije dešavale. Još uvek se zapažaju sledeće greške: kod štabova brigada i bataljona; kao i kod komandi četa:

- nedovoljno izviđanje zemljišta i neprijatelja;
- slabo održavanje veze između jedinica;
- slabo izveštavanje o situaciji na bojištu.

Većih grešaka u rukovođenju sa jedinicama nije bilo.

Kod boraca:

— borci se ne kreću prikriveno i ne koriste dobro zaklone prirodne i veštačke kako za zaklon, tako i za korišćenje svoga oružja;

- još uvek se oseća tehnička neizvežbanost boraca;
- slabo se uzajamno potpomažu vatrom i pokretom;
- slabo održavaju vezu i pravac kretanja;
- neumešno izviđaju zemljište i neprijatelja;
- slabo cene otstojanje i često puta ne nameštaju gajku uopšte;

- ne koriste naslone za pušku i slabo nišane;
- slabo održavaju disciplinu vatre;
- često puta ne štede municiju kao što bi trebalo;

— slabo uočavaju ciljeve, a kad ih uoče, nepotpuno ih označavaju i

— prilikom pokreta unapred, ne vrše pripremu za pokret.

Za vreme sadašnjeg odmora, sve vreme se koristi za izvođenje nastave, kako bi se napred navedene greške čim pre otklonile.

U borbama za grad Zagreb i Samobor nije bilo većih grešaka. Napadi su izvedeni energično i sa poletom, a naročito gonjenje neprijatelja je bilo brzo tako, da se nije mogao pribitati i dati jači otpor, čak ni na reci Savi.

Od 1 do 15 maja odlikovano je, 14 boraca, i rukovodioca sa Ordenom za hrabrost i 86 medaljom za hrabrost, za pokazanu hrabrost na bojnopolju.

Prilog skica razmeštaja jedinica i lista gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

POLITKOMESAR POTPUKOVNIK,
Milojica Pantelić

KOMANDANT PUKOVNIK,
Rajko¹²

L I S T A G U B I T A K A

boraca, vojnih i političkih rukovodioca E u vremenu od 1 do 15 maja 1945. god.

Red. br.	Naziv jedinice	POGINULO				RANJENO				NESTALO				SVEGA IZBAČENO IZ STROJA			
		Oficira i pol. rukovod.	Podoficira	Boraca	SVEGA	Oficira i pol. rukovod.	Podoficira	Boraca	SVEGA	Oficira i pol. rukovod.	Podoficira	Boraca	SVEGA	Oficira i pol. rukovod.	Podoficira	Boraca	SVEGA
1	E	1	—	9	20	1	2	74	77			4	4	2	2	97	101

NAPOMENA: poimenični gubitci u rukovodiocima:

Poginuo je: Dragiša Petrović »Đida« rukovod. brigade

Ranjen je: Jovo Perišić komesar 132

POLITKOMESAR POTPUKOVNIK,
Milojica Pantelić

KOMANDANT PUKOVNIK,
Rajko

¹² Tanasković

9 cirađa, 5 pari uvijača, 12 magacina raznih životnih namirnica i 1 magacin sa oko 60 vagona avionskih bombi i raznog eksploziva.

NAŠI GUBITCI:

20 poginulih
77 ranjenih i
4 nestala

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

635 poginulih
98 ranjenih
820 zarobljenih

KRITIČKI OSVET NA OPERACIJE:

Brđanje boraca i rukovodilaca u borbi bilo je vrlo dobro. U mnogom su otklonjene greške koje su se ranije dešavale. Još uvek se zapažaju sledeće greške: kod Štabova brigada i bataljona; kao i kod komandi četa:

- nedovoljno isviđanje zemljišta i neprijatelja;
 - slabo održavanje veze između jedinica;
 - slabo izveštavanje o situaciji na bojištu.
- Većih grešaka u rukovodjenju sa jedinicama nije bilo.

- kod boraca:
- borci se ne kreću prikrivano i ne koriste dobro zaklone prirodne i veštačke kako za zaklon, tako i za korišćenje svoga oružja;
- još uvek se oseća tehnička neisveštanost boraca;
- slabo se usajamno potpomaga vatrom i pokretom;
- slabo održavaju vezu i pravac kretanja;
- neumešno isviđaju zemljište i neprijatelja;
- slabo čine otpojanje i često puta ne nametaju gajku uopšte;
- ne koriste naslone za pušku i slabo nišane;
- slabo održavaju disciplinu vatre;
- često puta ne štede municiju kao što bi trebalo;
- slabo bočavaju ciljeve, a kad ih uoče, nepotpuno ih osmađavaju i
- prilikom pokreta unapred, ne vrše pripremu za pokret.

Za vreme sadašnjeg odnosa, ova vreme se koristi za izvođenje nastave, kako bi se napred navedene greške čim pre otklonile.

U borbama za grad Zagreb i Samobor nije bilo većih grešaka. Napadi su izvedeni energično i sa poletom, a naročito gonjenje neprijatelja je bilo brzo tako, da se nije moglo pribrati i dati jači otpor, čak ni na reci Savi.

Oni koji su se odlikovali su 14 boraca i rukovodilaca sa Ordenom za hrabrost i 86 medaljom za hrabrost, za pokazanu hrabrost na bojnem polju.

Prilog skica razmeštaja jedinica i lista gubitaka.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR POTPUKOVNIK,

Miroslav Jakovljević

KOMANDANT PUKOVNIK,

P. J. 20

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. DIVIZIJE OD 17. MAJA 1945. ŠTABU
2. ARMIJE JA O DEJSTVIMA NA SEKTORU KARLOVCA¹**

ŠTAB
IV. DIVIZIJE 5. KORPUSA
N. O. V. J.
Op. br. : 9
Dne 17. V. 1945.

Operativni izvještaj
za mjesec april 1945. godine

ŠTABU II. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
— operativno odeljenje —

25. aprila 1945. g.

Divizija u pokretu i zanoćava na prostoriji: Srp. Jasenica — Majkič Japra — Benakovac, bez dodira sa neprijateljem.

26. aprila 1945. g.

Divizija u pokretu i zanoćava na prostoriji: Bos. Krupa — Gudovac — Srp. Jasenica, bez dodira sa neprijateljem.

27. aprila 1945. g.

Divizija je izvršila pokret i zanoćila na prostoriji: Cazin — Stijena — Glogovac. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

28. aprila 1945. g.

Divizija u pokretu i razmjestila se na prostoriji: Tržička Raštela — Rakovica — s. Lumbardenik — s. Popovac — s. Lađevac — Slunj. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

29. aprila 1945. g.

Divizija je u pokretu i zauzela je položaje: s. Poloj — s. G. Poloj — s. Miloševac — s. Pavići — Primišljanski Tržić.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—3, k. 772.

² Izostavljeno, jer 4. divizija ranije nije bila u sastavu 2. armije.

U toku noći 29/30. IV. uhvaćen je dodir sa neprijateljem na gore označenoj liniji.

Pristupljeno je detaljnom izviđanju i prikupljanju podataka o neprijatelju.

30. aprila 1945. g.

Naša divizija je sa dvije brigade (VIII i XI i 2 baterije I. art. divizionu u 7 sati napala neprijatelja³ na liniji: trigonometar 277 — k. 231 — s. Sv. Ilija — G. Perjasica — k. 200 — s. Sučevići.

VI. brigada u rezervi u s. S. Poloj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Šef operativnog odsjeka
kapetan:
Dragomanović s.r.

Komandant, pukovnik:
Petar Vojnović s.r.

(M. P.)

Da je prepis veran svome originalu tvrdi i overava

Šef. op. odsjeka
kapetan,
Dragomanović

³ Odnosi se na dijelove 3. ustaškog zdruge, odnosno dijelove 1. i 4. bojne toga zdruge (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 112, reg. br. 3—1, k. 101).

BR. 107

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. DIVIZIJE OD 5. JUNA 1945. ŠTABU
1. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE KARLOV-
CA, BREZICA I KRŠKOG¹**

Š T A B
IV DIVIZIJE I. ARMIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Op. br.: 99.
5 juna 1945 god.

Operativni izvještaj
za mjesec maj.

**ŠTABU I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
(Operativno odjeljenje)**

Jedinice ove divizije u toku mjeseca maja vršile su
pokrete i imale akcije protiv neprijatelja i to:

1. V. 1945 god.

Neprijatelj-¹ od 30 aprila drži položaje: s. Milinko-
vići — k. 200 (Dekića brdo) — s. G. Perjasica — k. 230 —
Sv. Ilija — s. Svojić — k. 231 — k. 277 — r. Mrežnica.

Ovi položaji su neprijateljska spoljna odbrana gra-
da Karlovca između r. Korane i Mrežnice i vrlo su dobro
utvrđeni i izgrađeni u fortifikacionom pogledu, a također
i jako branjeni.

Snage naše divizije u toku 30 aprila raspoređene su
bile na liniji položaja: s. Milinkovići — k. 200 — s. G.
Perjasica zaključno VIII brigada, i to u južnom dijelu
sela, odnosno južnih padina označenih položaja. XI briga-
da držala je položaj: cesta koja vodi od s. G. Poloja za
Marlovac uključno, pa u lijevo s. Sv. Ilija — s. Rastovac —
južno od k. 231 — južno od k. 277 — r. Mrežnica. VI
brigada u divizijskoj rezervi kod s. Poloja.

Artiljerijski divizion raspoređen je: po jedna bateri-
ja na sektorima VIII i XI brigade, radi ispomaganja, a
ostali dio sa Štabom divizionu na prostoru: između s. G.
Poloj i s. G. Perjasica, pored ceste.

Štab divizije — operativni dio u s. G. Poloju. Borbe
koje su vođene tokom 30 aprila bile su žestoke i položaji

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom; u Arhivu VII, reg.
br. 10—3, k. 772.

² Odnosi se na 3. ustaški stajaći zdrug (vidi dok. br. 106).

su prelazili više puta iz ruku u ruke. U toku 1 maja borbe su produžene između r. Korane i Mrežnice, a pošto su prethodno prikupljeni podatci o neprijateljskom položaju i ustanovljeno, da su položaji koje neprijatelj drži njegovi glavni položaji za odbranu grada. Napad je odpočeo 1 maja u 9.45 časova sa svima snagama divizije i to: glavnim pravcem napada — klinom od k. 230 (Sv. Ilija) preko k. 245 — 242 — 251 — 236 — 211 — s. Venac, i pomoćnim pravcima napada — klinovima: cestom preko s. G. Perjasice — k. 222 — s. Marlovac — k. 211 — s. Mijakovići — s. Grubešići — s. Sića — k. 227 — s. Cerovac i od k. 227 preko Gaćeškog Sela — k. 254 — s. Ruškovac — s. Mateško Selo — k. 220 (Brest) — k. 205 — Jankovo Selište — s. Bukovlje. Poslije ogorčenih borbi i otpora, koga je neprijatelj pružao iz po dubini organizovanih i utvrđenih položaja, vršeći uz to i protivnapade, kao i povratne napade, 1. V. u 16.15 časova naše su jedinice izvršile proboj neprijateljskog položaja, skršile neprijateljski otpor i prešle u energično gonjenje. Glavni proboj je izvršen na k. 245 preko k. 242 (Kurića), a pomoćni proboj preko k. 211 — s. Mijakovići i od Gaćeškog Sela preko Mateškog Sela.

U borbama vođenim toga dana nanjeti su neprijatelju slijedeći gubitci: ubijeno 293, ranjeno 322, zarobljeno 10.

Vlastiti gubitci: poginulo 65, ranjeno 285.

Zapljeno: topova brdskih 2, topova poljskih 2, tenkova 4 (neispravnih), šaraca 7, puškomitraljeza 8, strojnice 6, pušaka 43, pištolja 4, municije za puške 20.300, kamiona 3, motorcikla 3, radiofona 3, radio-stanica 1, radio-aparata 2, telefona 8, vojnih oprema 5, brdskih kazana 1, konja 10, granata za bacač 120.

Uništeno: flakova 1, protivoklopnih topova 1, radio-stanice 3, konja 5.

Izgubljeno u borbama: 1 puškomitraljez.

2. V. 1945 god.

U toku 1 maja skršen je otpor neprijatelja na liniji: k. 225 — k. 200 — k. 245 — s. Svojić — k. 277, kao glavnoj odbranbenoj liniji toga položaja. Neprijatelj se pokušava zadržati na liniji položaja: s. Sučevići — k. 215 (s. Mavrović) — k. 242, kao prihvatnoj liniji, ali je energičnim naletom naših jedinica protjeran sa tih položaja.

U toku 2 maja produženo je gonjenje i razbijanje neprijatelja na položajima: k. 322 — Kestenjak — Mateško Selo — Ruškovac (k. 254). Pošto je uslijed energič-

nog gonjenja i juriša naših snaga neprijatelj prinuđen na povlačenje svojih snaga i sa ovih položaja, pokušava organizirati odbranu na liniji: k. 200 — s. Sića — s. Venac — Jankovo Selište sa novim prihvatom na liniji: s. Zabljak — s. Cerovac — s. Bukovlje. Odbrana mu ne uspijeva, jer naše jedinice dijelom na juriš, a dijelom vještima obilaznim manevrima na krila i bokove neprijateljskih položaja pored r. Korane i Mrežnice primoravaju neprijatelja na povlačenje sa tih položaja i noću 2/3 maja izbijaju na liniju: s. Belaj — s. Pečurkovo Brdo — s. Crkveno Selo. Spoljna odbrana Karlovca je savladana i neprijatelj potpuno potučen bježi prema Karlovcu, gonjen našim jedinicama. U borbama vođenim u toku 2 maja nanešeni su neprijatelju slijedeći gubitci: mrtvih 449, ranjenih 423, zarobljenih 9.

Vlastiti gubitci ovoga dana: mrtvih 47, ranjenih 98, nestalih 25.

Zapljenjeno: topova 4, teških bacača 4, puškomitraljeza 7, strojnica 9, pušaka 41, pištolja 12, magacina sa municijom 1, granata za haubice 85, mina za bacače 325, puščane municije 55.600, šaraca 5, kamiona 6, motorbicikla 3, gumenih čamaca 10, kola sa ratnim materijalom 10, konja 34, automobila luksuznih 1, radiofonskih stanica 5, flakova 2.

Izgubljeno: 8 puškomitraljeza i 12 pušaka.

U ovim ulogama veliku ulogu je odigrala pored brigadne i divizijska artiljerija, koja je — plasirana po baterijama kod s. Čakovca, s. Sića i s. Cerovca — dala punu pomoć pješadiji i pomogla bržem likvidiranju neprijateljskih uporišta. Toga dana na sektoru naše divizije dejstvovala je i motorizirana artiljerija — divizion — armijske artiljerije II armije. Kao negativno u borbama toga dana ispoljilo se neodržavanje jake veze od strane jedinice X divizije koje su operisale desnom obalom rijeke Korane, usljed čega je IV bataljon naše VIII brigade, koji je imao zadatak dejstva lijevom obalom Korane u bok i pozadinu neprijatelja, bio otsječen i razbijen tako, da se morao probijati iz neprijateljskog okruženja.

3. V. 1945 god.

Neprijatelj³ se uspijeva zadržati i srediti na od ranije pripremljenom mostobranu: s. Poljice — s. Poljice — s. Vinica — s. Varoš, gdje je dao organizirati i vrlo žilav otpor, u namjeri da pod svaku cijenu odbrani grad Kar-

³ Riječ je o Izviđačkoj bojnoj 19. ustaško-domobranske divizije, koja se nalazila u Tejonu Duge Rese (vidi dok. br. 96).

lovac i izbijanje naših snaga na mostove na rekama Mrežnici i Korani. Snage naše divizije po prikupljenim podacima o neprijatelju bile su raspoređene za napad na ovaj mostobran:

VIII brigada na desnom krilu od r. Korane, pa u lijevo zaključno k. 191 (s. Belaj), VI brigada u centru, od k. 191 pa u lijevo preko s. Stefanci — s. Vinica — k. 321 (Vinica) zaključno, i XI brigada s. Reljci — s. Varoš — r. Mrežnica sa specijalnim zadatkom probijanja ka s. Mrzлом Polju i dejstvovanja iz pozadine na najjače utvrđeni i branjeni dio neprijateljskog položaja, na kotu 321 (Vinica), te da ovim olakša dejstvo VI brigade. Artiljerijski divizion raspoređen je po baterijama na prostoriji Pečurkovo Brdo sa zadatkom tučenja neprijatelja u s. Vinici na k. 321 (Vinica). Druga baterija na prostoriji s. Podvižić sa zadatkom tučenja ciljeva oko k. 191 i kod k. 169 (sjeverno sela Goljaki) na desnoj obali rijeke Korane, treća baterija na prostoriji s. Gojaka sa zadatkom tučenja ciljeva na k. 128 — Logorište i 4 baterija na raskrsnici puteva sjeverno od Pečurkovog Brda sa zadatkom tučenja k. 321 i puta prema k. 164.

U 10 časova izvršen je organizirani napad na neprijateljske položaje i žestoka borba potrajala je cijelog dana. Oko 20 časova bila su likvidirana neprijateljska uporišta s. Poljice — k. 191 i k. 244 (Govkovo). Uporište na k. 321 i s. Vinica nije moglo biti likvidirano i položaji su prelazili po šest puta iz ruku u ruke, jer je neprijatelj, potpomognut jakom artiljerijskom i bacačkom vatrom, vršio neprekidne protivnapade. Noću 3/4 maja snage naše VI brigade izvršile su prodor preko s. Vinica — Logorište (kota 128) ali je neprijatelj u zoru 4 maja, potpomognut jakom artiljerijskom vatrom, izvršio povratni napad i uspio odbaciti naše snage na položaje: s. Vinica. U borbama toga dana nanešeni su neprijatelju sljedeći gubitci: Ubijeno 122, ranjeno 174, zarobljeno 58.

Vlastiti gubitci: mrtvih 35, ranjeno 75.

Zapljenjeno: 4 bacača, 5 mitraljeza, 6 p. mitraljeza, 70 pušaka, gumenih čamaca 10, cipela 350 pari i 2 pukovske zastave.

Izgubljeno: 5 mitraljeza i 2 konja.

4. V. 1945 god.

U toku noći 4 maja izvršeno je pregrupisavanje snaga s tim što su dva bataljona VIII brigade prebačena zajedno sa Štabom i komandnim dijelovima Štaba brigade na desnu obalu r. Korane sa zadatkom, da napadnu ne-

prijatelja na položajima: Cerovac (k. 197) — k. 168 — Turanjsko brdo (186) — Goljaki — k. 168 i omogućće prebacivanje ostalih dijelova te brigade. VI brigada rokirala je snage u desno do zaključno put-cesta Poljice — Karlovac, uključno k. 116. Tokom dana neprijatelj⁴ je vršio neprekidno protivnapade sa ciljem odbacivanje naših snaga, a osobito sa pravca k. 201 — Logorište — k. 128.

Isti su uvijek bili odbijeni po gubitke neprijatelja i položaji su bili nepromjenjeni.

» Snage VIII brigade koje su forsirale r. Koranu stupile su odmah u borbu sa neprijateljem i od 20 časova ovladale položajima: Cerovac — k. 197 — Turanjsko br. (k. 186), stvorivši na taj način mostobran za prebacivanje ostalih snaga brigade.

Neprijatelju su toga dana nanešeni sljedeći gubitci: ubijeno 122, ranjenih 151, zarobljeno 6.

Vlastiti gubitci: 17 mrtvih, ranjenih 152, nestalih 7 i potrešenih 6.

Pljena nije bilo.

Divizijski artiljerijski divizion promjenio je položaje utoliko što se jedna baterija prebacuje na prostor Turanjskoga brda na desnoj obali Korane, odakle potpomaže napad dijelova VIII brigade.

5. V. 1945 god.

U toku 5 maja izvršene su sve pripreme radi odlučnog napada i konačne likvidacije neprijateljskog otpora i mostobrana između r. Korane i Mrežnice, kao i između r. Kupe i Korane. Po planu je riješeno, da se po likvidaciji ovoga mostobrana odmah produži energično gonjenje neprijatelja i zauzme sam grad Karlovac.

Opšti napad počeo je tačno u 14 časova uz potporu kako divizijske cijele artilerije, tako i pridodatog motoriziranog armijskog divizona, na neprijateljske položaje na liniji: s. Kamensko — Turanj — k. 168 — k. 169, između r. Kupe i Korane i između r. Korane i Mrežnice na liniji: sjeverni dio s. Poljice — bezimena kota s. z. od s. Štefanci — Vinica (trigonometar 321) — k. 164 — r. Mrežnica. Napad je izvršen klinovanjem i to: VIII brigada pravcem: Tursko brdo⁵ — k. 169 — k. 168 — k. 177 — k. 126 — Sajinović — r. Korana. VI brigada od Štefanci preko spleta šumskih puteva između k. 128 — k. 321 — k. 201 — k. 113 i XI brigada od s. Mrzlog Polja preko k.

⁴ U Karlovcu se do 5. maja nalazio i njemački 20. lovački puk, koji se odatle povukao za Samobor, a zatim za Celje, gdje je kapitulirao 10. maja (vidi Arhiv VII, reg. br. 55—la, k. 71 A).

⁵ Pogrešno; treba: Turanjsko br.

164, cesta sa desne obale Mrežnice i forsiranje r. Mrežnice. Napad je otpočeo u određeno vrijeme i u 22 časa skršen je otpor neprijatelja i izvršen proboj njegovih položaja, poslije čega su jedinice prešle u ganjanje i oko 24 časa izbile na r. Koranu i Mrežnicu. Pošto je neprijatelj porušio sve mostove na r. Mrežnici i Korani, jedinice su bile primorane zaustaviti se da bi izvršile pripreme za forsiranje rijeke i napad na grad Karlovac. U toku 5 maja nanešeni su neprijatelju sljedeći gubitci: Ubijeno 117, ranjeno 130.

Vlastiti gubitci: mrtvih 19, ranjenih 23, potrešenih 7. Zapljenjeno: 1 p. mitraljez i 7 pušaka.

6. V. 1945 god.

6 maja u zoru otpočele su sve jedinice forsiranje rijeke Mrežnice i Korane pješadijom i napad na grad Karlovac. Neprijatelj u samom gradu nije davao neki organizirani otpor i naše su jedinice u toku toga dana ušle i zauzele grad. Neprijatelj je bježao cestom prema Zagrebu gonjen i prosječan od drugih jedinica naše Armije.

Jedinice naše divizije razmjestile su se na prostori: Karlovac — s. Kamensko — s. Turanj — s. D. Mekušje. U samom gradu zapljenjene su velike količine ratnog materijala sa municijom i hranom. Pošto naše jedinice radi kratkog vremena nisu mogle sav materijal prebrojati, isti je ostao neprebrojan u količini od 20 vagona municije i 10 vagona hrane i vojničke spremne.

7. V. 1945 god.

Bez dodira sa neprijateljem. Snage dijelom na odmoru, a dijelom u pokretu za s. Rečicu.

8. V. 1945 god.

Divizija je otpočela sa pokretom u cilju izbijanja što prije na liniju: r. Sava — r. Krka. Jedinice su krenule forsiranim maršem, radi dolaska na određena mesta, pravcima: s. Krašić — k. 571 — s. Grubači — s. Kravljak — s. Stojdraga — s. Žejno i s. Krašić — s. Novo Selo — s. Stojdraga — Stankovo. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

9. V. 1945 god.

Do 14 časova jedinice divizije izbile su na liniju: s. Žejno — s. Stankovo, gdje su odmah raspoređene za napad na neprijatelja koji je držao položaje: s. Bregana — s. Brežice — s. Cerklje. Napad je počeo u 14 časova, poslije ponuđene predaje neprijatelju, koju on nije primio, već se produžio boriti. Toga dana do 24 časa oslobođen je Samobor. Cesta Samobor — Cerklje bila je presječena, že-

stoke borbe su se vodile na sektoru s. Prilipe — Malence. Na lijevom krilu rasporeda divizije snage VI brigade u 17.30 časova forsirale su reku Krku kod Krške Vasi i spasile most kod Cerklja. U 18 časova uspostavljen je mostobran, a u 20 časova naše su snage ušle u s. Cerklje. U ovim borbama pješadija je bila potpomagana jakom vatrom divizijske artiljerije.

Gubitci u borbama toga dana iznose neprijateljski: ubijeno 272, ranjeno 312, zarobljeno 28.

Naši gubitci: mrtvih 7, ranjenih 23 i nestalih 3, a potrešenih 2.

Zapljenjeno: 3 strojnice, 47 pušaka, 5 bacača, 2 pištolja, 3 sanduka ručnih bombi, 1 sanduk mina za bacače, 1 vagon soli, 4 traktora neispravna, 2 kamiona neispravna, 1 mašina za punjenje akumulatora, 6 flakova, od kojih su 2 ispravna, 2 kamiona neispravna, 2 aviona, 15 bacača, ulja za motore, magacin sa avionskim djelovima i jedna komandna sprava za avione.

10. V. 1945 god.

Snage divizije krenule su u naĐad ovim rasporedom:

VIII brigada sa ceste: s. Čatež — Krška Vas pravcem cesta za Brežice — Brežina — Dečno Selo.

VI brigada sa linije: Zupeča Vas — Cerklje — Zasp, pravcem s. Cerklje — s. Drnovo — s. Leskovec — Krško.

XI brigada prebačena je ovoga dana sa linije Samobor — Bregana u s. Čatež, a odale jednim dijelom snaga upućena na lijevu obalu r. Save sa pravcem dejstva: Zverinjak — Pesje i kao veza između snaga VI i VIII brigade. Napad je otpočeo ujutro u 6 časova i borbe su vođene u toku cijelog dana. Neprijatelj se osobito žilavo branio oko mostova na Savi kod Brežica, dok je na ostalim mjestima pružao dosta neorganizovan otpor. Toga dana oko podne jedinice VIII brigade ovladale su komunikacijom Bregana — Krška Vas, poslije čega su izvršile juriš preko mosta na r. Savi i r. Krki, spasivši ovim sve mostove preko rijeka, koje neprijatelj nije stigao, zbog naleta naših jedinica, porušiti. Do mraka toga dana oslobođeno je Brežice. Jedinice naše VI brigade brzim zaobilaznim manevrom presjekle su oštupnicu neprijatelju između s. Leskovca i Trške Gore i neprijatelj je dijelom prisiljen na predaju. U mrak toga dana naše jedinice nalazile su se na sljedećim položajima: VIII brigada: ž. st. Sv. Lerand" — Zverinjak, XI brigada: s. Pesje, VI briga-

⁶ Pogrešno; treba: Šentlenart.

da: s. Leskovec. Artiljerijski divizion po baterijama pridat kao kolonska artilerija, radi što efikasnijeg dejstva u gonjenju neprijatelja, koji je pošto mu je otpor skršen počeo u paničnom bjegstvu da se povlači, ostavljajući iza sebe sve, prema Celju.

U toku noći 10/11 formirane su kolone za gonjenje razbijenog neprijatelja i to:

VIII brigada pravcem: s. Brežina — s. Dečno Selo — Oklukova Gora — Zdole — Reichenburg,

XI brigada: s. Pesje — Videm,

VI brigada: s. Leskovec — Krško.

Snage VI brigade izbile su u toku noći kod mjesta u s. Videm i zaposjele k. 375 zatvorivši na taj način svojom vatrom ulaz u tjesnac Krško — Brežičke kotline, čime je neprijatelju onemogućeno izvlačenje svih njegovih težih djelova na zapad, lijevom obalom rijeke Save. Krško je oslobođeno. U borbama i gonjenju neprijatelja tokom ovoga dana nanešeni su neprijatelju sljedeći gubitci:

Ubijeno: 106, zarobljeno 194, ranjeno 145.

Vlastiti gubitci: 3 mrtva, 18 ranjenih, 1 nestao.

Zapljenjeno: topova raznih 23, flakova 29, teških bacača 19, lakih bacača 8, teških mitraljeza 187, pušaka 798, pištolja 13, magacina municije 1, 15 vagona municije, magacin protivavionskog materijala, 1 magacin hrane, 1 magacin žita, 200 vagona, 2 borna kola, 85 kamiona, 21 luksuzni automobil, 40 motora, 2 pontonska mosta, 43 konja, strojnica 17.

11. V. 1945 god.

Produženo je gonjenje razbijenog neprijatelja. U 13 časova VI brigada forsirala je r. Savu preko mosta kod s. Videma i prešla na lijevu obalu Save.

VIII brigada gonila je pravcem komunikacija za Zidani Most i u toku dana izbila na liniju: Stari Grad — Arnova Sela — Oklukova Gora.

VI brigada izbila je do s. Zdole.

U gonjenju su nanešeni neprijatelju gubitci: ubijeno 47, ranjeno 14, zarobljeno 44.

Vlastiti gubitci: 3 mrtva i 10 ranjenih.

U ruke naših jedinica pao je sljedeći ratni pljen: topova 11, flakova 7, teških mitraljeza 26, puš. mitraljeza 59, karabina 500, kamiona 15, motorcikla 14, bicikla 32, bacača teških 11, bacača lakih 21, vagona sa municijom 8, kola 317 i konja 385.

12. V. 1945 god.

VI brigada dobila je zadatak, da krene pravcem: s. Videm — Rajhenburg — Sevnica — Šmarje. Oko 16 ča-

sova kolona brigade, kojoj je bio pridat artiljerijski divizion, napadnuta je iz zasjede sjeverno od s. Smarje. Poslije kraće borbe, neprijatelj je razbijen na k. 384. Kolona je produžila pokret za neprijateljem i na ulazu u s. Orešje natjerala na predaju jednu ustašku bojnu zajedno sa svima oficirima i jednim bojnikom.

Jedinice VIII brigade toga dana su se nalazile na prostorijski Brežice — Brežina — Artiče — Dolenja Vas, sa zadatkom prikupljanja ratnog pljena.

XI brigada dobila je pokret pravcem: s. Senovo — Jablance — Javorak⁷ — Planina.

Od Artiljerijskog divizion divizije formira se ovoga dana Artiljerijska brigada od dva divizion. I divizion upućen je odmah kao kolonska artiljerija za VI i XI brigadom, dok drugi divizion ostaje u formiranju na prostorijski s. Cerklje.

Divizija je dobila opšti zadatak pokreta Celje i napad sa jugoistočne strane i istočne, no do ovoga nije došlo, pošto je Celje oslobođeno prije našeg dolaska. Izvršenje pokreta je obustavljeno. U manjim borbama u gonjenju neprijatelja toga dana postignuti su sljedeći rezultati: Zarobljeno 1 ustaški vojnik, 1082 ustaša i oficira.

Zaplijenjeno: 3 puš. mitraljeza, 7 strojica, 280 pušaka, 16 pištolja i 150 opasača.

13. V. 1945 god.

Jedinice divizije izbile su na liniju: s. Kloster⁸ — k. 726 — k. 925. U toku pokreta dolazilo je do slabijeg puškaranja sa razbijenim neprijateljskim grupicama, dok organiziranog otpora nije bilo. Svaki organizirani otpor neprijatelja je prestao. Prema dobivenom naređenju Štaba II Armije pokret je dalji obustavljen i izdano naređenje za prikupljanje divizije i to: VI brigada na području s. Smarje, VIII brigada u područje s. Sevnica, VI brigada u područje s. Rajhenburg, Artiljerijska brigada Smarje — Cerklje, Stab divizije s. Sevnica. U toku dana pohvatano je u šumama razbježenih bandi i to 104 Čerkeza i 191 bivših ustaša i domobrana.

14. V. 1945 god.

Jedinice divizije na odmoru na prostorijski: s. Smarje — Sevnica — Rajhenburg — Cerklje. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

⁷ Treba: V. Javornik.

⁸ Treba: Jurklošter.

15. V. 1945 god.

U toku noći 14/15 i 15 maja izvršeni su pokreti jedinica: sa dosadašnjih prostorija na prostoriju s. Bregana — Samobor — Velika Rakovica — Sv. Nedelja, gdje su jedinice smještene na odmor.

9

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Načelnik Operativnog odsjeka
kapetan:

Komandant pukovnik:

**BILANS MJESEČNOG OPERACIJSKOG IZVJEŠTAJA IV DIVIZIJE
U MAJU 1945. GOD.**

I. Gubitci:

a) Neprijateljski:

mrtvih	2371
ranjenih	2297
zarobljenih	2126

Ukupno: 6794

b) Vlastiti:

poginulo	250
ranjenih	904
potrešenih	14
nestalih	8

Ukupno: 1186

c) Uništeni materijal:

puš. mitraljeza	14
konja	8

II. Plijen:

a) U oružju:

tenkova 2, topova raznih 50, flakova 47 (neispravnih 17), teških bacača 46, lak. bacača 43, p. mitraljeza 95, lak. mitraljeza 360, strojnica 62, pušaka 2030, pištolja 78, postolja za teš. mitraljez 24.

b) Municija:

puščane municije 81.300, bombi ručnih 650, mina za bacač 889, mina za prot. tenkov. top 285,

⁹ Izostavljeni tekst se odnosi na djelatnost 4. divizije poslije 15. maja.

granata prot. kolskih 1087, tromblona 108, metaka za flak 800, magacina sa municijom 6, vagona sa municijom 58, kao i veća količina razne opreme.

c) Sprema:

hrane i vojničke spreme razne 10 vagona, veša 323 para, čebadi 445, šinjela 572, hlača 659, bluza 500, cipela 736, čizama 64, ranaca 45, opasača 64, fišeklija 56, šator, krila 58, cirada 10, torbica 30, magacina sa žitom 1, magacina sa hranom 1, građevnog materijala 6 vagona, transportnih vagona 200, soli 1 vagon.

d) Ostalo:

aviona 2, tenkova neispravnih 2, kamiona 109 (29 neispravnih), prikolica za kamione 14, luksuz. automobila 24, traktora 4, motorcikla 72, bicikla 32, pontonskih mostova 2, gumenih čamaca 10, mašina za punjenje akumulatora 1, sprava za komandovanje avionom 1, poljska radio-stanica 1, radiofonskih stanica 8, telefona 28, radio-aparata 4, kabla 8 km, dvogleda 2, puškove zastave 2, kara 5, kola 512, konja 747, polj. kuhinja 6, brdskih kazana 1, samara 10, pisaćih mašina 6 [i] raznog drugog materijala u manjim količinama.

III. Uništeno:

1 flak, 1 magacin sa municijom, 1 prot. oklopni top, 3 radio-stanice, 1 tenk, 3 kamiona, 5 konja.

IV. Izgubljeno:

1 puš. mitraljez.

V. Oštećeno:

Bunker i utvrđenja na položajima.

VI. Raspored jedinica:

VI brigada sa štabom u Splitu. VIII brigada i Stab brig. u Zadru. XI. brigada i Stab brig. u Šibeniku. Stab artiler. brigade i jedan divizion u Šibeniku. Po jedan divizion u Zadru i Splitu. Stab divizije sa prištabskim dijelovima u Šibeniku.

VII. Zaključak:

Operacije koje je ova divizija vodila u mjesecu maju svode se u glavnom na operacije za oslobođenje Kar-

lovca na sektoru između r. Korane i Mrežnice i operacije u Krško-Brežičkoj kotlini sa nastavkom gonjenja potučenog neprijatelja prema Celju.

Neprijatelj se branio vrlo žilavo, upravo očajnički. Posade su bile sastavljene u glavnom od Njemaca i ustaša. Od naoružanja nije uvedeno ništa novoga, dok se sama taktika odbrane donekle izmjenila. Pored odbrane samih uporišta, koja su bila vrlo dobro građena i u fortifikacijskom pogledu uređena za odbranu, neprijatelj je, da bi izbjegao jaku koncentričnu vatru naše artiljerije i bacača, pribjegao kopanju individualnih zaklona, na zadnjim nagibima položaja (iza glavne borbene linije). Svrha i cilj ovih zaklona je bila sačuvati živu snagu do rešenja borbe, t. j. do sudara prsa u prsa. Neprijatelj je tako i činio. Za vreme naše artiljerijske pripreme na položajima su bili samo osmatrači, a ostala snaga u zaklonima po rovovima. Po dolasku naše pješadije na jurišno odstojanje, neprijatelj je posedao brzo položaj i poslije kratke vatrene pripreme vršio je kontrajuriš. Svaku i najmanju mogućnost i momenat neprijatelj je koristio za vršenje protivnapada i povratnih napada, kako bi dobio što više u vremenu za izvlačenje svojih snaga i za slabljenje naših snaga. Ovi povratni udari praćeni su bili uvijek jakom artiljerijskom vatrom i tenkovima na centru, a manevrom snaga na bok obuhvatno.

Kod operacija u Krško-Brežičkoj kotlini neprijatelj je u prvi momenat davao žilav otpor, a pošto je bio razbijen, bezglavo je bježao i njegovo odstupanje pretvorilo se u rasulo.

Kod naših jedinica moral je bio odličan. Borci i rukovodioci svjesni, da su ovo posljednji bojevi za uništavanje fašizma i protjerivanje neprijatelja iz zemlje, tukli su neprijatelja bez daha i umora, dejstvujući uvijek ofanzivno. Kao nedostaci zapaženo je, da se veza ne održava uvijek čvrsto među jedinicama i manevrisanje snaga kod niž. rukovodioca treba da bude elastičnije.

Kod boraca novomobilisanih i pridošlih primjećeno je, da nemaju iskustva u prebacivanju pod neprijateljskom vatrom, te umjesto rastresito kreću se u gustim streljačkim strojevima, što dovodi do većih gubitaka.

VIII. Nastava i konferencije:

Nastava u toku mjeseca maja nije se mogla održavati po predviđenom planu, jer su jedinice bile neprekidno u borbama i pokretu.

Isti ovi razlozi onemogućavali su pretresanje i pregradu pojedinih uputstava dobivenih od V. 3. i General-

štaba. Ovo se nadoknađuje sada pošto su jedinice razmještene i ima se za to dovoljno vremena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Načelnik Operativnog odsjeka
kapetan:
Rončević s. r.

Komandant pukovnik:
Petar Vojnović s. r.

(M. P.)

Da je prepis veran svome originalu tvrdi i overava

Sef Operativnog odsjeka
kapetan
Dragomanović

BR. 108

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 39. DIVIZIJE OD 5. JUNA 1945. ŠTABU
6. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE DVORA,
KOSTAJNICE I ZAGREBA¹**

Š T A B
XXXIX DIVIZIJE V KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Op. str. pov. br. 590
Dne 5. juna 1945. godine.

Operacijski izvještaj za
mjesec maj dostavlja

ŠTABU VI JUGOSLAVENSKE ARMIJE

Izvještaj o akcijama ove divizije od 1. V. do 31. V. 1945. godine.

1. V. 1945. g.

Sve snage ove divizije nalazile su se u napadu na neprijateljski garnizon B. Novi i Dvor na Uni.²

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 34—2, k. 1267.

² U tim su se garnizonima nalazile njemačke 373. legionarska divizija, sa 977. landesšicen-bataljonom, i 4. ustaško-domobranska divizija, koje su se povlačile preko Sunje i Siska (vidi dok. br. 83, 89 i 98).

XIII brigada: pod pritiskom brigade neprijatelj se prikriveno povukao i djelovi brigade izbijaju u grad kod željezničke stanice. Do 06.00 časova cijela brigada ulazi u grad i djelovi odmah produžuju prema Dvoru na Uni, gdje se po likvidaciji istog smještaju. Neprijateljski gubitci 23 mrtva, 11 ranjeno i 63 zarobljena. Plijen 133 puške, 1 strojica, 8.500 p. metaka i 124 bacačke granate.

XV brigada je također do 06.00 časova ušla u garnizon Bos. Novi i odmah produžila put za Dvor, a zatim odatle preko s. Divuše — Vrbuinjä, sa zadatkom presjecanja komunikacije H. Kostajnica — Petrinja kod s. Kukuruzara.

XX brigada vodila je borbu kod Dvora na Uni i u 08.00 časova isti je zauzet. U toku dana dijelovi brigade vodili su borbu sa neprijateljem, koji je odstupao prema H. Kostajnici, kod s. Segestin. Neprijateljski gubitci 15 mrtvih i 25 ranjenih. Vlastiti gubitci 1 mrtav i 7 ranjenih. Plijen 7 pušaka, 1 šmajser, 1 t. bacač 81 mm. i 2 protivkolca.

2. V. 1945. g.

XIII KNOU brigada: brigada izvršila pokret pravcem Bos. Novi — Dvor na Uni — Unčani — Draškovac — Segestin — Tomaško brdo — Bjelevine i smjestila se na prostoriji s. Komogovina — Mečenčani — V. Gradusa — Borojevići.

XV KNOU brigada stigla i zauzela položaj iznad s. Kukuruzara. Oko 18 časova uhvaćen je dodir sa neprijateljem i vođena je žestoka borba sve do 22 časa. Neprijateljski gubitci 15 mrtvih, vlastiti gubitci 1 mrtav i 13 ranjenih.

XX KNOU brigada svojim snagama krenula prema Volinju, a jedan bataljon prema s. Kukuruzari, isti je vodio borbu sa neprijateljem od 16 do 19 časova. Neprijateljski gubitci 30 zarobljeno domobrana. Plijen 5 pušaka i 8 pištolja.

3. V. 1945. g.

XIII KNOU brigada vodila borbu sa neprijateljom na sektoru Babino Brdo — Jošavica (k. 271) — k. 210 — k. 279 — M. Gradusa. Poslije jake i duže borbe neprijatelj je protjeran sa položaja Dukići — k. 210 — Jošavica.

XX KNOU brigada u 08.00 časova, potpomognuta sa artiljerijom našeg I divizionu, počinje sa napadom na neprijateljski garnizon H. Kostajnica. Neprijatelj daje jak otpor i borba traje nesmanjenom žestinom do 16 časova, kada se neprijatelj povlači i naše snage ulaze u H. Kostajnicu.

Ukupni neprijateljski gubitci u toku dana 119 mrtvih, 155 ranjenih i 50 zarobljenih. Vlastiti gubitci 14 mrtvih i 59 ranjenih. Plijen 1 p. mitraljez, 10 pušaka, i tromblon i velika količina municije i drugog ratnog materijala.

4. V. 1945. g.

XIII KNOU brigada u toku cijelog dana vodila je borbu sa neprijateljem na prostoriji Babino Brdo — Mečenčani — k. 288 (Biskupovac) — k. 349. Neprijatelj je protjeran. Istog dana jedna neprijateljska kolona jačine 3 bojne, povlačeći se iz Sunje i H. Kostajnice putem Dr. ljače — Gradusa — Severac gonjena od ostalih jedinica, dočekan je kod Graduse od jednog bataljona ove brigade i u potpunosti je razbijena. Neprijateljski gubitci 58 mrtvih, 44 ranjena i 1 zarobljen. Vlastiti gubitci 7 mrtvih i 28 ranjenih. Plijen 18 pušaka, 4 stroj., 2 p. mitr. i druge vojničke spremne.

U toku dana cijela je divizija vršila pokret u pravcu Pokupskog.

5. V. 1945. g.

Prednji dijelovi divizije stigli su u s. Slatinu i odmah se otpočelo sa prebacivanjem preko r. Kupe i Pokupsko. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

6. V. 1945. g.

XV brigada do 04.00 časa prebacila se preko r. Kupe i odmah zauzela širi mostobran za zaštitu prelaza ostalih jedinica preko rijeke. U 09.00 časova krenula je preko Jerebić Sela sa zadatkom izbijanja u s. Hrašće, radi presjecanja glavne komunikacije Sisak — Zagreb. Oko 16 sati uhvaćen je dodir sa neprijateljem kod š. Dubranec. Borba se vodila do 21.30 časova, kada su naše trupe ušle u Dubranec. Neprijateljski gubitci 19 mrtvih i 43 ranjena. Vlastiti gubitci 2 mrtva i 13 ranjenih.

XX brigada po prelazu preko r. Kupe nastavila pokret za G. Hruševac. Kontakt sa neprijateljem³ uhvaćen je u 19 časova i borba je trajala do 23 časa, kada je neprijatelj zbačen sa položaja. Neprijateljski gubitci 135 mrtvih, 69 ranjenih i 230 zarobljenih. Vlastiti gubitci 3 mrtva i 19 ranjenih. Plijen 1 protukolac, 3 protivavionska topa, 300 granata, 75 pušaka, 38 pištolja, 24.000 metaka, 3 šmajsera, 3 flaka, 2 brede i druge vojničke spremne.

³ Odnosi se na dijelove 18. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 94).

7. V. 1945. g.

XIII brigada vrši pokret u pravcu Šiljakovina, jednim dijelom, a drugim u pravcu s. Guče.⁴ Kod s. Guče nailazi na neprijateljski otpor i poslije kraće borbe neprijatelja protjeruje. Neprijateljski gubitci 10 mrtvih i 15 ranjenih. Plijen 1 strojica, 30 b. granata i 1.500 p. metaka.

XV brigada. Neprijatelj pokušava kontranapadom da povрати s. Dubranec, ali naše snage, potpomognute jakom artiljeriskom vatrom našeg I art. divizionu, odbijaju neprijatelja i produžavaju napad ka k. 229 — Sv. Mariji Lurdskoj.⁵ Nakon žestoke borbe brigada je ovladala glavnim neprijateljskim položajem. Oko 13 časova neprijatelj ponovo pokušava da povрати izgubljene položaje, ali isti bude odbijen uz gubitke 50 mrtvih, 85 ranjenih i 1 zarobljen. Vlastiti gubitci 2 mrtva i 8 ranjenih. Plijen 180 pušaka, 200 mina za bacač, 100.000 p. metaka, 25 protukolskih granata i 1 telefonska centrala, kao i druge ratne spremlje.

XX brigada u toku dana zauzela je s. Kravarsko, gdje se nalazilo jako ustaško utvrđeno uporište (dvije bojne), i nastavila sa gonjenjem neprijatelja do s. M. Buna. Neprijateljski gubitci 3 mrtva i 1 ranjen. Vlastiti gubitci 5 mrtvih i 17 ranjenih. Plijen 2 puške.

8. V. 1945. g.

XIII brigada je nastavila pokret pravcima i to: jedan dio snaga s. Šiljakovina — k. 182 — k. 124 — G. i D. Lomnica, a drugi s. Gudci, preko Odranske Sume, na Lukavec i Lomnicu. Usput se naišlo na zasjedu od 5 ustaša, koja je pobijena. Neprijatelj, koji je odstupao ispred ove brigade, koncentrisao se u Odri i M. Mlaci, sastavljen od ustaša, Nijemaca i Talijana, ukupne jačine 1000 vojnika, naoružani sa automatskim oružjem, 2 protukolca, više bacača i nekoliko topova. Oko 06.30 časova brigada je napala na gore pomenutog neprijatelja, potpomognuta djelomično vatrom iz protukolskih topova.⁶ Neprijatelj se uporno branio i bio je nadmoćniji u teškom oružju. Oko 10 časova probijena je obrana neprijatelja i odmah je počelo gonjenje istog preko s. Cehi — Botinec — Blato — Lučko. Komunikacija Zagreb — Karlovac presječena je jednim dijelom snaga oko 13 časova između s. Botinca i Blata i time je presječen otstup jačoj neprijateljskoj gru-

⁴ Treba: Gudci.

⁵ Treba: Lurdska Bož. Majka.

⁶ Radi se o podršci koju su ostvarile jedinice Artiljerijske brigade 39. divizije. Opširnije o tome vidi izvještaj Artiljerijske brigade (Arhiv VII, reg. br. 32—2, k. 1267).

paciji sa komorom. U daljnjem gonjenju neprijatelja, brigada je izbila na aerodrom u Stupniku oko 16.30 časova. Brigada se smjestila u s. Remetinec, Blato i Glogovec. Neprijateljski gubitci 187 mrtvih i 593 zarobljena. Plijen 306 pušaka, 14 p. mitraljeza, 3 strojnice, 26 pištolja, 2 protukolska topa, 11 topova (4 ruska, 7 brdskih, od toga 3 neispravna), 1 t. mitraljez i mnogo druge ratne spremne. Vlastiti gubitci 15 ranjenih.

XV brigada u toku noći zauzela s. Markuševac, produžila gonjenje neprijatelja pravcem s. Lukavec i u isti ušla oko 10.00 časova, a odatle produžila gonjenje pravcem ka s. Obrežu. Vodila je žestoke borbe i neprijatelj je potučen oko 13.30 časova i brigada je produžila gonjenje prema Savskom mostu, i u Zagreb ušla bez borbe u 18.00 časova. Brigada se smjestila u Vinogradskoj ulici kod bolnice Časnih sestara, sa zadatkom zatvaranja pravca od Zagrebačke Gore. Neprijateljski gubitci 375 mrtvih, 200 ranjenih i 795 zarobljenih. Vlastiti gubitci 2 mrtva i 8 ranjenih. Plijen 1 brdski top, 4 t. bacača, 4 t. mitraljeza i mnogo druge vojničke spremne.

XX brigada. Iz M. Bune kreće u pravcu V. Gorice. U s. Oknje došlo je do sukoba sa neprijateljom i isti je poslije kraće borbe protjeran prema V. Gorici. Neprijatelj otstupa, nema dodira sa njim. Brigada nastupa prema s. Cehi — Sv. Klara i Savskom mostu, kod koga se nailazi na otpor od strane 150 gestapovaca - Nijemaca. Isti su nakon kraće borbe u potpunosti razbijeni. Prednji djelovi brigade stižu u Zagreb oko 13 i 15 časova i odmah zauzimaju položaj, tj. blokove kuća prema zapadnom kolodvoru.⁷ Neprijateljski gubitci 195 mrtvih, 40 ranjenih i 449 zarobljenih. Vlastiti gubitci 9 mrtvih i 14 ranjenih. Plijen 177 pušaka, 41 p. mitraljez, 32 pištolja, 7 šmajsera, 1 haubica i mnogo druge vojne spremne. Izgubljeno 5 p. mitraljeza i 4 strojnice.

9. i 10. V. 1945. g.

U toku ova dva dana cijela se divizija nalazila u Zagrebu i vršila prikupljanje ratnog materijala, a ujedno vršila čišćenje neprijateljskih ostataka u gradu.

10. V. 1945. g. oko 11.00 časova izvršena je priprema za pokret, a odmah zatim usledio je pokret pravcem Zagreb — Zaprešić — Brežice.

11. V. 1945. g.

Pokret i dalje traje i oko 14 časova prednji dijelovi stižu u Brežice i odmah se vrši razmještaj.

⁷ Vidi dok. br. 94.

Stab divizije u Brežicama, XIII brigada G. Pohanca — Vrbinska Vas — G. Obrež — Stari Grad, XV brigada s. Zvjerinjak, XX brigada s. Sv. Leonard,⁸ I art. divizion s. Zvjerinjak. Dodira sa neprijateljem nije bilo. Predala su se 2 domobranska oficira i 8 vojnika.

12. V. 1945. g.

XIII brigada kreće sa jednim dijelom snaga pravcem Rajhenburg — Senovo — Sv. Vid, a drugi dio snaga pravcem Rajhenburg — Senovo (k. 582) — k. 770 — Zagorje. Na oba pravca došlo je do sukoba sa neprijateljem⁹ i to: kod s. Plešivec sa ustašama jačine 1000 vojnika. Borba je trajala od 11.00 sati do 13.30 časova. Na drugom pravcu došlo je do borbe na k. 770, gdje je neprijatelj poslije kraće borbe razbijen. Neprijateljski gubitci 3 mrtva, 5 ranjeno i 950 zarobljeno. Vlastiti gubitci 1 mrtav i 2 ranjena. Plijen 321 puška, 33 strojnice, 13 p. mitraljeza, 92 pištolja i druge spreme.

XX brigada krenula pravcem s. Orlice — Pohanca — Dobrava — Železno — Podsreda — Pilštanj. Usput je pobijeno 140 neprijateljskih vojnika i zarobljeno 180. Plijen 157 pušaka, 5 strojnica, 61 p. mitraljez, 5 t. bacača, 3 l. bacača, 10 t. mitraljeza i druge spreme.

XV brigada krenula pravcem s. Videm — Rajhenburg — V. Kamen. Oko 16.00 časova došlo je do sukoba sa neprijateljem na liniji s. Orlice — Koprivnica — Raštanj. Pješadiju je ispomagala artiljerija našeg I art. diviziona. Neprijatelj je razbijen uz gubitke 103 mrtva, 85 ranjenih, 950 zarobljenih. Vlastiti gubitci 2 mrtva i 1 ranjen. Plijen 302 puške, 11 p. mitraljeza, 20 strojnica, 47 pištolja i druge spreme.

13. V. 1945. g.

XIII brigada nastavlja kretanje i čišćenje neprijatelja i izbija na prostoriju s. Sv. Jurij, gdje se smješta. Zarobljeno i predalo se 219 neprijateljskih vojnika. Plijen 112 pušaka, 5 p. mitraljeza, 2 strojnice, 8 pištolja i 1 l. bacač.

XV brigada iz s. Lesično krenula ka s. Sv. Jurij, gdje je stigla oko 19.00 časova. Dodira sa neprijateljem nije bilo. Predalo se 30 neprijateljskih vojnika. Plijen 1 pištolj.

XX brigada izvršila pokret za s. Grobelno, putem zarobljeno 423 neprijateljska vojnika (1 general), ubijeno

⁸ Treba: Šentlenart.

⁹ Riječ je o jedinicama 5. ustaškog zbora koje su se povlačile iz rejona Samobora (vidi dok. br. 104).

5 ustaša. Plijen 316 pušaka, 20 strojnica, 49 pištolja, 25 p. mitraljeza i druge spremne.

14. V. 1945. g.

Izvršen razmještaj jedinica radi odmora, tako da je 15. brigada smještena u Sv. Jurij. Stab divizije sa ostalim jedinicama smjestio se u Celju.

15. V. 1945. g.

XIII brigada prebacila se na sektor s. Ljubno — Logarska Dolina. Drugih promjena nije bilo.

10

»BILANS MJESEČNOG OPERATIVNOG IZVJEŠTAJA«

Jedinice ove divizije od 1. V. do 31. V. 1945. g. imale su:

I. Gubitci: 1. — Neprijateljski ubijeno 1490
ranjeno 777
zarobljeno 5433

Ukupno: 7700

2. — Vlastiti

a) u ljudstvu: poginulo 49
ranjeno 188

b) u oružju: p. mitraljeza 5
strojnica 4

II. Plijen: 1. — Oružje: pušaka 2444
p. mitraljeza 229
t. mitraljeza 18
1. bacača 7
t. bacača 11
topova 32
protukolaca 7
flakove 6
šmajsera 122
pištolja 363
Džon-bula 1
šaka¹¹ 20

i mnogo drugog ratnog materijala, oružja, municije i opreme, koje se prebacuje u magacine i ujedno se prebrojava.

¹⁰ Izostavljeni tekst se odnosi na poslijeratni period.

¹¹ Vjerovatno se misli na pesnice — protivtenkovske pesnice, odnosno pancir-fauste.

III. Zaključci:

Sve borbe koje je vodila ova divizija poslije oslobođenja Bos. Novog, do Zagreba, bile su borbe sa neprijateljskim zaštitnicama.

U svim borbama, neprijateljske zaštitnice primenjivale su taktiku vršenja protivnapada u času kada su se htjele izvući iz borbe.

Moglo bi se reći, da je neprijatelj u toj taktici doživio svuda neuspjeh, jer su naši borci i rukovodioci bili upoznati sa ovom taktikom, a tokom dalje borbe i gonjenja ovo su iskustvo još više obogatili.

Neprijatelj se je na svakom koraku služio rušenjem saobraćajnih objekata, što je mjestimično otežavalo naše pokrete.

U bitci za Zagreb, neprijatelj je, pored postojećih snaga od triju ranije razbijenih divizija, bacio u borbu i 18. ustašku udarnu diviziju (Luburićevu). U ovoj bitci ispoljile su se vanredne osobine rukovodioca u pravilnoj procjeni situacije i borbenost boraca, tako da silovitom naletu naših jedinica neprijatelj nije mogao odoljeti i obruč obrane Zagreba sa južne strane brzo je probijen, a neprijatelj je počeo bezglavo bježati, tako da nije imao vremena da vrši razaranje objekata, naročito mostova na Savi, koji su spašeni. Vrlo uspješnim dejstvom naših jedinica istovremeno je presječena veza Karlovac — Zagreb.

Ostale borbe ove divizije, tj. borba na liniji Orlica — Koprivnica — Raštanj, predstavljaju razoružavanje neprijatelja, odnosno suzbijanje pokušaja jedne grupe ustaša da se suprotstave tome razoružavanju, što je učinjeno brzim i energičnim dejstvom naših jedinica.

U ovim borbama zapaženi su slijedeći nedostatci:

1.) Sredstva za vezu u ovom brzom gonjenju bila su nedovoljna. Naročito se osjećala potreba za većim brojem radio-stanica, čime se je najbolje i najsigurnije mogla održavati veza.

2.) Pontonirska služba u našim jedinicama ležala je na divizijskoj Inženjeriskoj četi, koja je vršila opravku porušenih mostova i propusta sa sredstvima koja se nađu na mjestu, što u

pojedininim prilikama nije zadovoljavalo potrebama, naročito u ovom brzom i energičnom gonjenju.

3.) Za prikupljanje ratnog plijena Komanda pozadine nije imala dovoljnog broja ljudstva, te se je iz boračkih jedinica odvajalo liudstvo za prikupljanje ratnog plijena i zarobljenika, što u izvjesnim momentima može biti štetno po izvršenje borbenog zadatka.

Pitanje prikupljanja i čuvanja zarobljenika riješeno je time, što će oficir OZN-e imati posebnu četvu, dok bi komanda pozadine trebala imati jednu radnu četvu za prikupljanje plijena i za vršenje potrebnih utovara i istovara materijala, hrane i opreme.

Prilog: mjesečno brojno stanje. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar, p.pukovnik:

Komandant, ppukovnik:
Borko Arsenić s.r.

M. P.

Da je prijepis vjeran originalu tvrdi i ovjerava,

Načelnik Štaba, ppukovnik:
Jovo Pavić

M. P.

BR. 109

**BOJNA RELACIJA ŠTABA 3. DIVIZIJE OD 8. JUNA 1945.
ŠTABU 2. ARMIJE JA O DEJSTVIMA U ŠIREM REJONU
KARLOVCA¹**

**ŠTAB III. CRNOGORSKE UDARNE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. broj 50
8-VI-45**

Bojne relacije za
mjesec maj 1945 god.
dostavlja

ŠTABU II ARMIJE

Dostavljamo izvještaj o operacijama naše divizije u toku
maja ove godine.

1 maj

Divizija se nalazila na položajima ispred General-
skog Stola. Držali smo položaje:

V brigada s. Katić — Ježića — G. Zatezale,
IX brigada Duga Gora — Špehari,
VII brigada u rezervi,

Artiljerija je bila plasirana na položaju Donja Dub-
rava.

Zadatak je bio probiti liniju kod Generalskog Stola
i brz prodor prema Karlovcu. Sektor prodora: desno rijeka
Mrežnica, lijevo r. Dobra.

Neprijatelj je držao Generalski Stol — k. 236 — Slat
— k. 200 — Škrtić. Jačina neprijatelja je bila oko 3000.
Sastav: Njemci² (Jeger jedinice), ustaše,³ domobrani.⁴

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br.
8—1, k. 273.

² Krajem aprila 1945. južno od Generalskog Stola nalazili su se
dijelovi 4. policijskog puka (vidi E. Smit-Rihberg, navedeno djelo,
str. 110).

³ i ⁴ Taj rejon su branili dijelovi 17. ustaškog zdruga 13. ustaško-
domobranske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 101).

Dobro je utvrđen i naslonjen krilima na r. Mrežnicu i Dobru. Pored poljskih utvrđenja koristio je i betonska utvrđenja koja su Talijani još ranije izradili.

Još 30 aprila mi smo otpočeli sa napadom. Napad je bio potpomognut jakom artiljerijskom vatrom sa položaja Dubrava. Jedinice su energično napadale ali pored sve upornosti neprijatelj se čvrsto držao. Da bi sebi olakšali prodor naređeno je našoj VII brigadi da noću između 30 aprila i 1 maja krene pravcem Trošmarija — Umol i izbije na liniju Tomšić — Lipa. Sa toga sektora da se prebaci preko r. Dobre, napadne neprijatelja u bok i u leđa. Za izvršenje ovoga zadatka pridodata joj je četa pontonira sa 6 gumenih čamaca i baterija brdskih topova. VII brigada je stigla 1-og ujutro. Neprijatelj se dobro utvrdio na desnoj obali r. Dobre i štitio prelaz. U toku dana sve su jedinice povezane, pripreman je napad za uveče između 1 i 2 maja. Izvršene su artiljerijske pripreme za ciljeve oko Generalskog Stola. U 20 časova otpočeo je napad svih jedinica naše divizije.

VII brigada je još u prvi mrak kod Kamene⁵ na r. Dobroj uspjela da prebaci djelove i stvori mostobran za prelaz. Neprijatelj je osjetio udar u bok i leđa a i prodor susjednih jedinica između Dobre i Mrežnice uticao je na njihovu upornost.

Jakim napadom naših jedinica u 23 časa neprijatelj je odbačen sa sektora Generalski Stol i odstupa u pravcu Karlovca.

Neprijatelj je ovde pretrpio velike gubitke. Mi smo takođe imali velike gubitke koje je uslovlila nedovoljna vojnička spretnost u frontalnim borbama sa neprijateljem upornim koji drži dobro organizovan položaj.

2 maj

Koristeći proboj linije naređeno je jedinicama da najenergičnije, bez predaha gone neprijatelja prema Karlovcu.

V brigada: pravcem r. Mrežnica — Zvečaj — Grganići — Zvečaj (pred njim) — Gorjanci⁶ — Kozji Vrh — Duga Resa — Karlovac.

IX brigada: Leščevka — Dubravčani — Lišnica — Zagrad — Vučjak — Dubovac.

⁵ Treba: Crnog Kamenja.

⁶ Treba: Dvorjanci.

VII brigada je prebacila preko r. Dobre nešto jače od jednog bataljona i naređeno joj je da prodire lijevo od IX brigade u naslonu na r. Dobru. Brigada se nije sva prebacila preko Dobre usled toga što nije imala dovoljno sredstava za prebacivanje.

Gonjenje je bilo energično. Neprijatelj se zadržavao na pojedinim položajima odakle je davao jak otpor. Namjera im je bila zadržati naše jedinice radi organizovanja položaja. Manje grupe smo zaobilazili i prodirali naprijed.

Naš prodor u mnogome je potpomagala mehanizovana artiljerija koja je kod neprijatelja unijela strah i paniku. Njihovo zadržavanje u pojedinim utvrđenim bunke-
rima pored ceste nije nam mnogo ometalo jer smo ih brzo likvidirali protivkolskim topovima.

Toga dana sva oruđa bila su u pokretu za neprijateljem.

Noću između 2 i 3 izbili smo na liniju Sv. Antun — k. 134 — k. 221 — Frketić Selo — Trupkovići. Neprijatelj⁷ se organizovao na liniji Duga Resa — k. 261 — k. 219 — k. 258. Stigle su mu odmorne snage⁸ od Karlovca. Ispred tih položaja smo zanoćili.

U toku 2 maja uporedo sa nama preko r. Mrežnice operisala je IV divizija.⁹

3 maj

U toku noći, između 2 i 3, vršili smo stalan pritisak sa ciljem ispitivanja neprijatelja i uznemiravanja u namjeri da bi se prikupili, odmorili za sutrašnji napad. Istog dana u 4 časa nastavili smo sa napadom. Artiljerija je pristigla, plasirala se na položajima Poljice— Dubravčani.

V brigada dobila je zadatak da napadne pravcem Duga Resa a jak prodor da napravi lijevom krilom na Petrkovo Brdo — Sv. Rok — Gornje Mrzlo Polje.

IX brigada da ovlada k. 261 — k. 219 — k. 258 i prodire naprijed prema Vučjaku.

VII brigada se prebacila preko r. Dobre i treba što prije da izbije na komunikaciju Donje Stative — Tropčić.

Svoje položaje neprijatelj je dobro utvrdio, posjeo položaje odmornim jedinicama. Namjera mu je da brani što upornije ove položaje na prilazu Karlovca.

⁷ i ⁸ Riječ je o dijelovima 19. ustaško-domobranske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/13—1, k. 101).

⁹ Vidi dok.br. 107.

U rešenju ovog zadatka mi smo postigli sledeće:

V brigada je zauzela Petrakovo Brdo — Sv. Rok i izbila djelovima na Gornje Mrzlo Polje. Kontroliša komunikaciju Duga Resa — Karlovac. Duga Resa je dobra za odbranu. Betonski bunker, kamene kuće omogućavaju neprijatelju dobru odbranu.

I pored izbijanja naših jedinica na Gornje Mrzlo Polje neprijatelj ima vezu sa svojim jedinicama preko r. Mrežnice (dva mosta na Dugoj Resi). Zatim dominirajući položaj Goskovo i Vinica kojim IV divizija ne može da ovlada. Pored sveg preimućstva neprijatelja, naše jedinice uz sadejstvo protivkolske artiljerije, mehanizovanih topova u 15 časova zauzele Dugu Resu i nabacile neprijatelja na r. Mrežnicu. Neprijatelj je imao velike gubitke.

IX brigada je ovladala k. 261, dok k. 219 i 258 nije uspjela. VII brigada izbila je na liniju Sv. Marko — Škršići.

4 maj

Armija je naredila da svoje položaje dobro utvrdimo i da izvršimo pripreme za napad na Karlovac.

Kod nas su se vršile pripreme.

IX brigada je dobila zadatak da likvidira 258 i 219 (kotu) u cilju popravljjanja naših položaja. Pošto je postojala mogućnost da sa tih položaja neprijatelj napravi ispad prema r. Dobri i time dovede u nezgodan položaj našu VII brigadu u rejonu Radman — Sv. Marko. IX brigada je izvršila ovaj zadatak, protjerala je neprijatelja sa pomenutih položaja.

V brigada je takođe vršila pritisak manjim djelovima u pravcu k. 180 (Debela Glava) radi olakšanja IX brigadi i IV diviziji koja je već dva dana napadala Vinicu — Goskovo.

Artiljeriju smo vezali za neprijateljske položaje Vinica — Goskovo (ispred IV divizije).

5 maj

U toku dana kod neprijatelja se primjetila užurbanost. Naređeno je svim našim jedinicama da padom prvog mraka krenu sa svojih položaja prema neprijatelju pošto se dobija utisak da se neprijatelj izvlači. Pravci jedinica su dati i to:

V brigada sa svojih položaja preko Kozjače — Švarča — Karlovac.

IX brigada Vučjak — Dubovac — Gradac.

VII brigada Tropčić — Elsa.

U 20 časova sve su jedinice pošle u napad. Neprijatelj je na položajima ostavio manje zaštitne djelove a glavninom se izvlačio.

V brigada svojim desnim krilom u 24 časa je bez otpora u Karlovac. Lijevo krilo ove brigade naišlo je na jak otpor na utvrđeni položaj Dubovac.

IX brigada pod borbom došla je do položaja Kalvarija — Kekić gdje je naišla na jak otpor.

VII brigada je izbila na liniju Tropčić — Drenček.

6 maj

U toku čitavog dana neprijatelj je davao jak otpor na liniji Dubovac — Kalvarija a na položajima Tropčić — Bezjakovo Brdo izvršio je protivnapad na jedinice naše VII brigade.

Upornost neprijatelja na položajima Dubovac — Kalvarija — Bezjakovo Brdo bila je sračunata na zaštitu komunikacije i prelaz preko Kupe, pošto su mostovi na Kupi kod Karlovca bili porušeni.

U toku čitavog dana ovog dana borbe su bile žestoke. Neprijatelj je branio ove položaje po cijenu svojih velikih gubitaka. Za likvidaciju ovih položaja angažovali smo mehanizovane topove, teške haubice ali ipak tvrđavu Dubovac nijesmo mogli likvidirati jer je tvrđava jake konstrukcije. Tek u noći između 6 i 7 maja uspjeli smo da protjeramo neprijatelja i očistimo čitavu prostoriju između Kupe i Dobre.

U ovim akcijama za likvidaciju Karlovca neprijatelj je imao: 858 Doginulih, oko 128 zarobljenih. Zaplijenjeno je: 2 teška bacača, 15 puškomitraljeza, 270 pušaka, 1 tenk, 4 »šarca«, 5 kola sa pontonskim čamcima i 7 motornih vozila.

Naši gubici su: 610 ranjenih, 212 mrtvih, 4 nestala.

Zalaganje jedinica bilo je na visini, njihova spretnost u frontalnim borbama nije dovoljna, uzrok je tome nedovoljna uvježbanost vojnika na terenu kao što je bio na ovom sektoru. U ovim borbama bilo je ličnog junaštva i požrtvovanja a kao jedinica najbolje se istakao 3 bataljon VII brigade koji je noću između 30 aprila i 1 maja uspio sa gumenim čamcima da forsira r. Dobru pored toga što je rijeka bila nadošla i dobro branjena. Takođe se istakao 1 bataljon V brigade prilikom zauzimanja Duge Rese.

Dalja etapa našeg vojničkog rada sastojala se u pristizanju neprijateljskih jedinica, sa kojima nijesmo imali borbe ili vrlo malo borbe, već smo ih razoružavali.

7 maj

Jedinice su se odmarale na prostoriji Karlovac — Elsa — Stative. Sređivanje i prikupljanje jedinica, spremanje za pokret prema Novom Mestu.

Inženjeriski bataljon postavlja most na Dobri kod Donjih Stativa za prelaz jedinica.

8 maj

Sve jedinice su u pokretu za Metliku.

VII brigada je stigla u Metliku odakle je produžila za Novo Mesto.

V brigada Brod — Metlika.

IX brigada [stigla] u Metliku, u 10 časova produžuje za Novo Mesto.

Artiljerijska brigada takođe je stigla u Metliku.

Zadatak je divizije da izbije što prije u Novo Mesto i likvidira neprijatelja.

VII i IX brigada izbila je noću između 8 i 9 u Novo Mesto koje je neprijatelj već napustio.

9 maj

VII brigada je upućena dijelom prema Kostanjevici a dijelom prema Mokrom. Tim pravcima se neprijatelj povlačio. U protjerivanju zarobljeno je 660 Talijana.

IX brigada je upućena sa prostorije Novo Mesto prema Mirni i Sv. Križu. Zadatak joj je razoružavanje neprijateljskih grupa koje se povlače prema Radeču.

V i artiljerijska brigada u Novom Mestu. Još nema-
mo jasnu situaciju o pravcima kuda se neprijatelj povlači.

10 maj

Djelovi VII brigade ušli su u Mokronog a istog dana produžili prema Zidanom Mostu.

IX brigada je takođe pošla sa prostorije Mirna — Sv. Križ pravcem Zidani Most. Zadatak VII i IX brigade je brzo izbijanje na prostoriju Zidani Most — Radeče, presijecanje neprijatelja koji se povlači od Kostanjevice i Zagreba uz Savu pravcem Zidani Most — Celje.

11 maj

VII i IX brigada su na prostoriji Radeče — Zidani Most presjekle neprijatelja koji se povlači prema Celju.

Otpora nije bilo sem ustaških bandi koje su odmah pobjegle u šumu.

Ovde su razoružane jedinice koje su pripadale 34, 15 91 Korpusu i diviziji »Princ Eugen«.¹⁰

12 maj

Protekao je u razoružavanju i sređivanju zarobljenika i plijena. V brigadi je naređeno da se baci na neprijateljsku grupu koja se nalazila između Laškog — Zidanog Mosta i Brega.

U ovoj neprijateljskoj grupi bile su ustaše, četnici i esesovci. Imali su namjeru da se prebace preko Laškog za slovenačke planine.

V brigada ih je brzo blokirala i poslije kraćeg otpora primorala na predaju.

13 maj

Sve brigade su radile na razoružavanju zarobljenika i sređivanju materijala.

Na prostorijski Zidani Most — Radeče — Breg — Laško — Rimske Toplice zarobljeno je: 4695 njemačkih vojnika i 89 oficira, 6914 domobrana i ustaša i 75 oficira, 315 četnika, 915 Talijana, 60 Rusa.

Plijen:

- 64 topa
- 25 tenkova razne vrste
- 18 bacača
- 14 protivavionskih mitraljeza
- 9 teških mitraljeza
- 160 puškomitraljeza
- 249 »šaraca«
- 1750 pušaka
- 12 radio-stanica
- 2 miliona municije
- 3600 ručnih bombi
- 227 kamiona
- 24 prikolice
- 7 oklopnih automobila

¹⁰ Vidi dok. br. 107, objašnjenje br. 2.

- 30 motorcikla
- 1400 konja i zaprege.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Komandant
general-major
Savo Burić

M. P.

STAB II JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Broj 628
Dana 11. VI 1945

Priključiti ostalim bojnim
relacijama u akta.

Načelnik — potpukovnik:
Mil. R. Pavlović

¹¹ Izostavljeni tekst odnosi se na period poslije 15. maja 1945. godine.

BR. 110

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 8. JUNA 1945. ŠTABU
2. ARMIJE JA O DEJSTVIMA U REJONIMA ZAGREBA,
JASTREBARSKOG I KARLOVCA¹

MJESEČNI OPERATIVNI IZVEŠTAJ
34. Udarne divizije II. Jugoslavenske Armije za mjesec Maj 1945. godine.

Datum	Vrsta akcije	Mjesto odnosno prostorija	Jedinica koja je učestvovala	Jačina i sastav neprijatelja	Tko je akcijom rukovodio	Uspjeh	Neprijat. gubici	Prijem po vrstama	Sopstveni gubici	Pri- mjedba
28. IV. 1945.	Nasilno izviđanje	Gradina	I. Vod II. četa II. bataljona Zumb. Brigade,-	Nepoznata	Komanda čete	Nepostignut	Nepoznati	ništa	1 poginuo	
30. IV. 1945.	Napad ³	Gradina	IV. bataljon Zumb. brigade	250 ustaša i nijemaca ³ .-	Štab brig.	Nepostignut	5 mrtvih više ranjenih	ništa.	5 ranjenih.-	
1. V. 1945.	napad	Selo Gornja Kučevica kota 241 Netretić	I. vod. I. baterije art. diviziona	Nepoznati	Komandant diviziona	Postignut	Nepoznati	Nije bilo	Nije bilo	
1. V. 1945.	Napad	Vukov Gorica Tončič selo k. 223—221	Karlovačka brigada	I. II i III. Ustaška bojna zagr. zgruga 1 komp. legije i 2 komp. jegerovaca.	Štab brigade	Neprijatelj protjeran	6 mrtvih 20 zarobljenih h.-	1 bređa, 1 elektr. bacač 1 cijev od bacača 81 mm 15 karabina 8.000 metaka.-	3 mrtva 5 ranjenih	
1. V. 1945.	Napad	k. 196, 221, 205 241, s. Maletić, Karlovac 1:100.000.	II i IV. bat. Brig. Franje O. Selje	1 bojna ustaša	Štab. Brig.	Postignut	20 mrtvih 40 ranjenih 3 zarobljena	4 puške, 3.100 metaka, 6 šinjela 1 nosila	6 ranjenih	
1. V. 1945.	Zasjeda	Na cesti Zagreb—Karlovac.	Turopoljsko Posavski odred	1 kamion ustaša 23. ust. zdruga	ob. of	Postignut	4 mrtva	1 puškomitraljez 1 pištolj i 60 komada metaka.-	Nije bilo	
1. V. 1945.	Napad	Na selo Draganići	Turop. Posav. Odr.	5 talijana i 24 domobrana i	Ob. Of.	Postignut	zarobljena 5 talijana 24 domobrana	23 puške 870 metaka	Nije bilo	
2. V. 1945.	Napad	Gornje Kučevice, Vinski vrh preko Netretića,	Karlovačka Brig.	I. II i III ustaška bojna Zagr. Zdruga, 1 komp. legije i 2 kompanije jegerovaca ³	Štab brigade	Neprijatelj protjeran	4 mrtva 20 zarobljenih	Nije bilo	2 mrtva 4 ranjena	

Datum i Vrsta akcije		Mjesto odnosno prostorija	Jedinica koja je učestvovala	Jačina i sastav neprijatelja	Tko je akcijom rukovodio	Uipjeh	Neprijat. gubici	Prijem po vrstama	Sopstveni gubici	Pri- mjedba
2 i 3 V. 1945	Napad	k. 179 Crkveno selo—Čučki k. 226, Begunja k. 213 Grđasić Karlovac 1:100.000	Brigada Franje Ogul. Selje	1 bojna ustaša 1 kompanija nijemaca	Štab brigade	Postignut	Zarobljeno 16 ustaša 25 mrtvih 53 ranjena	16 pušaka 5650 met. post. od t. m. b. post. od t. m. 1 kola sa spre- gom 1 samar 1 ; kazan 10 koma- j da čebadi 35 i komada mina j za t. bacač.	3 mrtva 21 ranjen	
3. V. 1945	Napad	Na željezničku stanicu Zorkovac	IV. Bataljon Karlovačke Brigade	1 ustaška satnija iz X. ustaške bojne ⁵	Štab Brigade	i Neprijatelj i protjeran	Nepoznato	1 puškomitraljez 500 metaka	2 mrtva 19 ranjenih	
4. V. 1945.	Napad	Na uporište Ozalj	Brigada Franje Ogulinca Selje	1 bojna ustaša	Štab brigade	Postignut	Zarobljeno 46 nepr. vojnika 16 mrtvih	2 topa, 298 tp. granata 46 pu- šaka, 7 t. m. 1 post. od t. b. 3 pisače maš. 14 pišt. 80 nag. mina. 1 gum. čam. 400 kg. ekspl. 1600 met. korde 20 kg. vazelina 150 mina za t. i 150 za laki bacač. 7 granata pan- cer faust. 5.800 kom. me- taka, 24 kom. ruč. bombi, 1 konj, 1 mulac, 1 samar, 1 civ. puška 19 bluza, 20 hlača 54 ši- njela 35 čeb. 4 p. cip. 3 šiv. maš. 1 motor bicikl. 1 telef. i centr. jedna cijev od njemač- kog bacača.-	2 ranjena	
4. V. 1945.	Napad	Grad Ozalj	I. vod I. Baterija i I. odelenje II. Baterije	3 satnije ustaša	Komandant diviziona	Postignut	Nepoznati	1 Nije bilo	Nije bilo	

Datum	Vrsta akcije	Mjesto odnosno prostorija	Jedinica koja je učestvovala	Jačina i sastav neprijatelja
4. V. 1945	Napad	Selo Zorkovac Draganići	I odelenje Haub. baterije	Nepoznato
5. V. 1945.	Napad	Ozanj	I. i IV. bataljon Zumb. Brigade	500 ustaša
5. V. 1945.	Napad	Selo Gornja Kupčina i Petrovina	I. i II bataljon Brigade Franje O. Selje	Ustaše ⁶ , četnici ⁷ i nijemci ⁸ u nepoznatoj jačini
5. V. 6. V. 7. V.	Napad	Vukšin Šipak Brlenić	Zumb. brigada	1 divizija Švaba
6. V. 1945.	Napad	crkva kod sela Gonja Kupčina	I. Bat. brig. Franje O. Selje	Ustaše, četnici i nijemci nepoznate jačine
7. V. 1945	Napad i gonjenje	selo Gornja Kup. Carski Breg i Draganići prema Jaski	Brigada Franje Ogulinca Selje	Četnici ustaše i nijemci te domobrani nepoznate jačine
7. V. 1945.	Napad i gonjenje	selo Carski breg i okolića Draganići, Čeglj i Izimlje.	I. baterija art. diviziona	Nepoznato
7. V. 1945.	Napad	Sv. Juraj kod Draganića ⁹	Karlovačka brigada	2000 nijemaca ustaša i gestapovaca
8. V. 1945.	Napad	Selo Carski breg	I. baterija art. Diviziona	Nepoznati
8. V. 1945.	Napad	Sveta Jana Plješivica	Zumberačka brigada	Mješoviti sastav neprijatelja u nepoznatoj jačini.

Tko je akcijom rukovodio	Uspjeh	Neprijat. gubici	Prijem po vrstama	Sopstveni gubici	Pri- mjedba
Adutant diviziona	Postignut	Nepoznati	Nije bilo	Nije bilo	
Štab Brigade	Postignut	40 mrtvi 45 zarob.	2 topa, 2 teška mitraljeza, 34 puške, 1 pištolj 8.000 metaka.	1 ranjen	
Komesar i adutant brigade	Postignut	Nepoznati	Nije bilo	Nije bilo	
Štab brigade	Postignut	Nepoznati	1 šmajser 1 pištolj 1 puška 1.000 met.	20 ranjenih 4 mrtva 13 nestalih	
Adutant brigade	Postignut	Nepoznati	Nije bilo	1 mrtav 9 ranjenih	
Štab brigade	Postignut	Nepoznati	Nije bilo	4 mrtva 22 ranjena	
Komandant diviziona	Postignut	Nepoznati	Nije bilo	Nije bilo	
Štab brigade	Protjeran prema Jaski	Nepoznat	Nije bilo	3 mrtva i 7 ranjenih	
Konandant diviziona	Postignut	Nepoznati	Nije bilo	12 granata 1 kola	
Štab brigade	Postignut	Nepoznati	2 puške	1 mrtav 2 ranjena 4 nestala	

Datum	Vrsta akcije	Mjesto odnosno prostori	Jedinica koja je učestvovala	Jačina i sastav neprijatelja	Tko je akcijom rukovodio	Uspjeh	Neprijat. gubici	Prijem po vrstama	Sopstveni gubici	Priloga
8. V. 1945.	Napad i gonjenje	Jastrebarsko	Brigada Franje O. Selje	Mješoviti sastav neprijatelja nepoznate jačine	Štab brigade	Postignut	Zarobljeno 18 n. voj.	5.000 komada metaka 100 granata za top. 100 mm. 180 gran. 37. mm. 48 mina za t. b. 3 topa 40 granata 65 mm. 15 pušaka 4 mitraljeza 150 kom. ručnih bombi	3 mrtva	

Od 9. svibnja do 31. svibnja nalazila se je divizija u raznim bazama te nije vodila nikakvih operacija.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR P. PUKOVNIK,
D. G.¹⁰

KOMANDANT MAJOR,
F. L.¹¹

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 58—2, k. 1225.

² Vidi dok. br. 73.

³ i ⁴ Pored jedinica 3. ustaškog zdruga, u Karlovcu su se nalazili i dijelovi 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 89 i Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 112).

⁵ Tu su se nalazili i dijelovi posadne bojne iz Ozlja (vidi brojno stanje 3. ustaškog zdruga od 1. aprila 1945, Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 112).

⁶ Vjerovatno se radi o dijelovima 19. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 88).

⁷ Radi se o četnicima »crnogorske divizije« (vidi dok. br. 88).

⁸ Odnosi se na dijelove 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 85).

⁹ Sv. Juraj kod Draganića nije nađen na karti 1:100.000. Postoji Sv. Juraj jugozapadno od Samobora.

¹⁰ Drago Govorušić

¹¹ Frano Kofler

L I S T A G U B I T A K A

34. Udarne divizije II. Jugoslavenske Armije za mjesec Maj 1945. g.

P o g i n u l o						R a n j e n o					N e s t a l o				
Jedinica	Oficira	Politrak.	Podoficira	Boraca	Svega	Oficira	Politrak.	Podoficira	Boraca	Svega	Oficira	Politrak.	Podoficira	Boraca	Svega
Ud. Brigada „F. O. Selje“	–	1	2	8	11	–	5	8	47	60					
Ud. Karlovačka brigada	–	1	2	7	10	1	1	2	5	27	35				
Zumberačka brigada	1	2	2	5	10	3	4	7	14	28	–	–	1	16	17
Turopoljski Odred															
Posav. Odred															
Ukupno:	1	4	6	20	31	4	11	20	88	123	–	–	1	16	17

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar p. pukovnik

Komandant major»

M. P.

BR. III

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. BRIGADE 28. DIVIZIJE JA¹

STAB XXI. UDARNE BRIGADE

Broj _____.
Dana _____ 194

Operacijski dnevnik za
mesec maj dostavlja

ŠTABU XXVIII. UDARNE DIVIZIJE.—

Operacijski dnevnik ove brigade za mesec maj 1945. g. dostavlja.

1. V.— Pokret cele brigade od s. Orahovo na sektor s. Murati, Mirkovac, Celebinci, gde smo prenoćili, sekcija Kostajnica 1:100.000.
2. V.— Pokret sa mesta prenoćišta do sela Bačvani na Uni, sekcija Kostajnica.
3. V.— Prebacivanje brigade preko Une i sukob sa neprijateljem² na liniji Selište — Rausovac, sekcija Kostajnica 1:100.000. Neprijatelj proteran. Na ovoj liniji jedinice naše brigade prenoćile.
4. V.— Pokret sa mesta prenoćišta pravcem s. Graboštani — s. Svinice — s. Krčevo — Klupica — M. Graduša. Na liniji trig. 271, Popić — Klupica — Medenjak, k. 209, sev. od s. Svinice, sekcija Kostajnica, naišli smo na neprijatelja i to protiv 10. i 12. domobranskog zdruga,³ pomešanih sa ustašama i Njem-

¹ Dokumentat (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—1, k. 1139.

Dokumentat nema datuma, ali je, prema mišljenju redakcije, pisan, vjerovatno, u toku juna 1945. godine.

² Vjerovatno se odnosi na dijelove 373. legionarske divizije (vidi dok. br. 83).

³ Radi se o dijelovima 373. legionarske i ustaško-domobranske 4. hrvatske divizije, kao i 977. i 1023. landesšicen-bataljonu (vidi dok. br. 86). Ima vjerovatnoće da su u pitanju i 10. i 12. ustaški zdrug ustaško-domobranske 6. i 12. hrvatske divizije, jer su se pravcem B. Dubica — Sunja — Sisak, odnosno dolinom r. Save izvlačili dijelovi ovih divizija. O tome vidi pregled oružanih snaga NDH od 1945 (Arhiv VII, dok. br. 3—1—44—45, k. 1342) i dok. br. 86.

cima. Napad na neprijatelja otpočeo je u 12 časova i trajao do 19 časova. Naša brigada je neprijatelja napala i raspršila, te pobila 112 neprijateljskih vojnika i zarobila 123 nepr. vojnika, 10 mitraljeza, 150 pušaka i veliku količinu ratnog materijala.

5. V.— Napad na Petrinju gdje je isto učestovala cela brigada u vezi sa Brodskom i 17. brigadom. Početak napada u 12 časova i trajao je do 18 časova i završio se sa likvidacijom neprijateljskog uporišta u Petrinji.⁴ Napad je izvršen sa smjelim prodorom i potpomognut artiler. i bacačkom vatrom.
6. V.— Pokret brigade od Petrinje do sela Lekenika, gdje je došlo do slabijeg okršaja sa brzo odstupajućim neprijateljom.
7. V.— Dalje gonjenje neprijatelja drumom Petrinja — Zagreb i prugom Sisak — Zagreb. Do borbe došlo je na drumu sela Buševac, gdje je neprijatelj na juriš odbačen i protjeran. Isto tako kod sela Turo-polje. Do 9 časova stiglo se toga dana na liniju s. Mracelin — raskrsnica željezničke pruge i ceste — selo Rakitovec. Na toj liniji zadržali smo se usled zastoja do 24 časa i odbili dva neprijateljska povratna napada.
8. V.— Gonjenje neprijatelja sa napred pomenute linije pravcem sela Vukovina — Vel. Gorica — Vel. Mlaka — Buzin — Zagreb. Do borbe došlo je u Vel. Gorici, gdje je neprijatelj⁵ sa jurišem isteran. Isto tako do borbe došlo je u selu Vel. Mlaka. Kada je tu neprijatelj savladan, bio je put za Zagreb otvoren. Do borbe došlo je još kod Savskog mosta sa jednom grupom Luburićevih ustaša, koju smo odmah likvidirali i ulazili u Zagreb, gdje je još uništen jedan nemački tenk od strane naše predhodnice i to je bio posljednji otpor neprijatelja koji je pružen našoj brigadi.

6

⁴ Prema dokumentu o organizaciji komandovanja oružanih snaga NDH u 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 17/9—1, k. 136) u Petrinji su se nalazili dijelovi 4. ustaško-domobranske divizije.

⁵ Riječ je o ustaško-domobranskim jedinicama pod komandom generala Gustovića (vidi dok. br. 90).

⁰ Redakcija je izostavila tekst koji se odnosi na ostale dane maja 1945. kada nije bilo borbenih dejstava.

U borbama u mjesecu maju:

Ubijeno je	215	neprijateljskih vojnika
Zarobljeno je	380	„ „
Ranjeno je	350	„ „

U materijalu zarobljeno je:

15	puškomitraljeza
171	puška
32	šmajsera
9	flakova
28.000	metaka za flak
8.000	mauzer municije
1	tenk
3	kamiona
12	motorcikla
2	luksuzna auta
200.000	kg brašna.

Vlastiti gubici:

9	mrtvih.
48	ranjenih, od rukovodioca komesar čete Radulović Rade i komandir čete Mačvanin Nedeljko
1	zarobljen, Zolič Ranko, sekretar čete, koji je kasnije pobjegao i vratio se u jedinicu.

Gubitaka u materijalu nismo imali.

BR. 112

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA 10. DIVIZIJE JA OD JUNA 1945. GODINE¹

P R E G L E D

brojnog stanja ljudstva X. divizije u godini 1945.
SA OPRAVDANJEM PORASTA ILI OPADANJA

Red. br.	Mjesec	Brojno stanje	Razlika od brojnog stanja prošlog mjeseca više manje	Uzroci nastale razlike	Primedba
1	januar	6463	111	Mobilisano 311 boraca, dobrovoljno se javilo 90 boraca; Upućeno u brigadu OZN-e 173 boraca, dezertiralo 126 boraca.	
2	februar	6158	305	Brisano dezertera 176, poginulo i nestalo 74, upućeno u druge jedinice 49.	
3	mart	6340	182	Vratila se 22 dezertera, zarobljeno i uvršteno u jedinice 132, dobrovoljno došlo sa neoslobođene teritorije 54, mobilisano 80, upućeno iz logora na raspored 10, poginulo 61, dezertiralo 55.	
4	april	6515	175	Novomobilisani borci.	
5	maj	7973	1458	Prešlo iz neprijateljske vojske 773, zarobljeno i uvršteno u jedinice 384, mobilisano na novooslobođenoj teritoriji 437, poginulo, umrlo i nestalo u borbama 126 boraca.	

POMOĆ. POLIT. KOMESARA,
major
S. O.

KOMANDANT-PUKOVNIK:
Voj. Z. Todorović

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 855.

Redakcija je, na osnovu analize drugih dokumenata, došla do zaključka da ovaj dokumenat datira, vjerovatno, iz maja 1945. godine.

BR. 113

**BOJNA RELACIJA STABA BRODSKE BRIGADE OD 16.
JUNA 1945. DOSTAVLJENA ŠTABU 28. DIVIZIJE JA¹**

ŠTAB BRODSKE BRIGADE

Broj 415

Dana 16-VI-1945.

Predmet: Bojne relacije od
1. IV. do 31. V. 1945. g.

ŠTABU XXVIII. UDARNE DIVIZIJE
Operativni odsjek

S a m o b o r

U vezi vašeg radiograma od 16. VI. 1945. dostavljaju se bojne relacije u vremenu od 1. aprila do 31. maja 1945. g. u slijedećem:

Od 1. IV. 1945. do 14. IV. 1945. izvršeni su pokreti preko Lopara — Gornje Tuzle — Tuzle — Kiseljaka za Poljice, pa dalje za Puračić, gdje se je izvršilo preformiranje brigade i podjela prvog naoružanja, posle ovoga vršen je pokret u pravcu Gračanice — Stjepan Polja i Brijesnice.²

Dana 15. IV. 1945. zaposjednut je polazni položaj pred neprijateljskim uporištem Doboj i to: trigonometar 508 (Šikarac), kota 366, k. 476 (Hrkoje), Habibovići, k. 299. Neprijatelj je držao položaje Spomenik, vis Svjetlica, Begova Kuća, pa kosom pred selom Gavrići. Jačina neprijatelja, koji je bio sastavljen od njemačkih³ i ustaških⁴ jedinica, bila je oko 600. Položaji su mu bili dobro utvrđeni i branjeni sa dosta velikim brojem automatskog oružja. Sa teškim naoružanjem na tom

¹ Dokumentat (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—4, k. 1140.

² Poslije toga pokreta jedinice Brodske brigade su smijenili na položajima dijelovi 21. brigade, koja se u toku aprila 1945. preoružavala i odmarala u istočnoj Bosni, sem što je nekoliko dana učestvovala u čišćenju Majevica na odsjeku Zvornik — Branjevo (vidi Arhiv VII, reg. br. 7—2, k. 1139).

³ U toku 14. i 15. aprila 1945. u Doboju su se nalazili štabovi 21. planinskog armijskog korpusa i 7. SS divizije »Princ Eugen«; uveče 14. aprila kroz Doboj je prošla 369. legionarska divizija; na frontu istočno od ove varoši nalazila se divizija »Stefan«; u Doboju se takođe nalazila 7. SS divizija »Princ Eugen« (vidi dok. br. 54).

⁴ U rejoin Doboja je 12. aprila stigla ustaško-domobranska 9. i 17. hrvatska divizija (vidi dok. br. 54).

položaju nije raspolagao izuzev samo nekoliko bacača. Prvi naš napad koji je preduzet noću 15. na 16. IV. 1945. nije nam uspeo jer jedinice na desnom našem krilu nisu izvršile postavljene svoje zadatke a tako isto ni jedinice na našem levom krilu. U toku ovog napada postignut je uspeh utoliko što se je sada držao položaj od k. 476 (Hrkoje), kosom ispred sela Habibovići, preko Begove Kuće, kosom ispred sela Gavrići do rijeke Spreče. Taj nam je položaj u našoj noćnoj operativnoj akciji i poslužio kao polazni. U toku ove borbe naši su gubici bili 34 mrtva i 148 ranjenih. Neprijateljski gubitci nisu se mogli ustanoviti ali su bili dosta veliki. Noću 16. IV. 1945. preuzet je ponovno napad sa svim snagama na neprijateljske položaje, neprijatelj je protjeran, poruшивši za sobom most preko rijeke Bosne, i zaposjeli smo desnu obalu rijeke Bosne. Zarobljeno je u toku tih borbi 90 četnika, domobrana i zelenog kadra, 45 pušaka, 9 puškomitraljeza i 1 teški mitraljez, 2 laka bacača i razne druge spremne. Izgubljeno je 2 puškomitraljeza i 10 automata. Utrošeno 4700 aut., 18500 puš. met. U zoru 17. IV. naši prvi izviđački dijelovi prešli su rijeku Bosnu i ušli u Doboj.⁵ Istoga dana izvršen je pokret u pravcu Dervente za selo Bukovica.

U vremenu od 18. IV. do 23. IV. 1945. pokret jedinica preko Cifčija, Johovca za Derventu, dalje preko Omeragića za selo Miškovci (sekcija Derventa i Prnjavor 1 : 100.000), dalje preko Pasje Pravde (na Motajici), Lepenica, Sitneši, Povelica, Karajzovci — Nova Topola (sekcija SI. Požega — Pakrac 1 : 100.000) gdje smo od jedinica 53. divizije preuzeli napadne položaje pred Bos. Gradiškom. Napadni položaji naših jedinica bili su pored samog nasipa kanala, na desnom krilu bile su jedinice 45. divizije, a na levom XVII. Udar. brigada. Posle jake artiljerijske i minobacačke pripreme napad je izvršen u 8 sati navečer. Borba je trajala cijelu noć i u zoru 24. u 3 sata ujutro naše su jedinice na juriš zauzele Bosansku Gradišku.⁶ Goneći razbijene ostatke neprijatelja⁷ izbile su naše jedinice na Savu, gdje su nakon kratke borbe zadobile dosta veliki broj ratnog plijena. Neprijatelj je uspeo da samo na jednom kratkom otstojanju poruši pješački most preko rijeke Save, što je poslije kratke popravke uspjelo popraviti, i prelaz preko Save

⁵ U borbama za Doboj učestvovala su jedinice 23. i 45. divizije JA (vidi dok. br. 78 i 86).

⁶ Pored jedinica Brodske brigade, u borbama za oslobođenje B. Gradiške učestvovali su i dijelovi 45. divizije JA (vidi dok. br. 86).

⁷ Prema pregledu OS NDH od 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/1—44, k. 1349) u B. Gradiški su se u to vrijeme nalazili dijelovi ustaško-domobranske 6. hrvatske divizije. U aprilu se ova divizija povukla prema B. Dubici.

izvršen je u 9.30 časova i naše su jedinice posle vrlo kratke borbe zaposjele Staru Gradišku i otpočele sa gonjenjem neprijatelja u pravcu Okučana. U toku ovih borbi naši su gubitci 18 poginulih (od toga 1 pol. rukovod., pom. pol. komesara čete I. batalj. Stevo Matić), 35 ranjenih, 1 nestali. Gubitaka u materijalu nemamo. Utrošeno je 13.700 puščane municije, 53 mine za teški bacač, 32 mine za laki bacač, 25 ručnih bombi. Gubitci neprijatelja su: 155 poginulih, 151 ranjenih i 73 zarobljena. Zaplijenjeno 2 topa sa 250 kom. granata, 1 teški mitraljez, 11 puškomitraljeza, 1 protivavionski mitraljez, 187 pušaka, 165.300 puščane municije, 600 signalnih raketli, 25 kola sa raznom vojničkom spremom i životnim namirnicama sa zapregom od 42 konja, 8 telefonskih aparata, 2 motocikla sa korpom (prikolicom), 1 kamion, 1 poljska kuhinja sa zapregom i razne druge ratne spreme.

U vremenu od 24. IV. do 28. IV. 1945. pokret jedinica pravcem Karađorđevo — Podgradci — Severovci — Gornješevci — Bjelajci — Knešpolje — Dvorište i Dizdarlije u cilju napada na neprijateljsko uporište Bos. Kostajnicu.⁸ Kao polazni položaj za napad zaposjednut je od drumca (selo Donja Petrinja) Kosa — Groblje — Balj (kota 359) — Alaginci — kota 308, koji je docnije izmijenjen utoliko što se je zaposjela ivica šume na obroncima Balja u pravcu potoka Tavijsa.

Glavne borbe za Kostajnicu otpočele su 28. IV. 1945. i trajale do 2. V. 1945. do 1.30 časova ujutro. Neprijatelj, koji se sastojao iz ustaških jedinica Crne legije, potpomognut sa domobranima, u jačini od oko 2000, utvrdio je sa bunkerima i streljačkim rovovima sve prilaze k samom mjestu. To mu je omogućeno bilo još i radi toga što pred samim gradom u pravcu naših položaja imao je dobre preglednosti i mogao je smesti svaki naš i najmanji pokret, ah zbog naše jake artiljerijske vatre, koja je svaku našu napadnu akciju potpomagala, neprijatelj je najzad pred našim opštim napadom popustio u svojoj odbrani i povukao se na levu obalu Une u Hrv. Kostajnicu utvrdivši se na položajima Djed (k. 216) — Sveta Gospa (k. 186), kao i na željezničkoj stanici Kostajnica. Ukupni naši gubitci u borbi za Bos. Kostajnicu jesu: 14 poginulih, 60 ranjenih i 1 nestao. Izgubljen je 1 automat. Neprijateljski gubitci jesu 93 poginula, 129 ranjenih i 20 zarobljenih. Zaplijenjeno je 15 pušaka, 6 gaser-pištolja, 3 šmajsera i razne druge spreme.

Da bi se uspjelo likvidirati neprijateljsko uporište Hrv. Kostajnica⁹ naše jedinice izvršile su desant preko rijeke Une

⁸ U Bosanskoj Kostajnici su se nalazili dijelovi ustaško-domobranske 4. hrvatske divizije (vidi dok. br. 111).

⁹ U njoj su se u to vrijeme takode nalazili dijelovi ustaško-domobranske 4. hrvatske divizije (vidi dok. br. 111).

i zaposjele polazne položaje za napad Dolovo Brdo (k. 239) — Selište, na čijem desnom krilu nalazile su se jedinice XXI. Udarne brigade, posle višečasovne borbe neprijatelj je u paničnom bijegu napustio svoje položaje povukavši se u pravcu Sunje. Naši gubitci jesu: 4 ranjena (među njima komandir čete poručnik Pavelić Luka). Gubitaka u materijalu nije bilo. Utrošeno je 3500 puščane municije i 1200 autom, munic., 17 mina za teški bacač. Neprijateljski gubitci 47 pobijenih i 56 ranjenih. Zaplijenjeno 2 puškomitraljeza, 42 puške, 4 automata, 89 ručnih bombi, 17500 puščane municije i razne druge spreme. Kostajnica je zauzeta 3. maja u 17 čas.

Odmah po zauzeću Hrvatske Kostajnice izvršen je pokret jedinica preko Kukuruzara — Blinje u pravcu neprijateljskog uporišta Petrinje.¹⁰ Napad na Petrinju izvršen je pravcima i to: Moštanica — Vukovo Brdo (k. 400) — Generalovo Brdo (trigonometar 178) — Cesko Selo —• Sveti Nikola. Na levom krilu napadale su jedinice XVII. Udarne brigade, zbog ovako koncentrisanog napada u više pravaca neprijatelj je nateran na begstvo i Petrinja je bila zauzeta u 15 časova, ne uspevši neprijatelju da ošteti mostove u gradu i preko rijeke Kupe. Naši gubitci su 8 ranjenih. Izgubljeno od materijala nije ništa. Utrošeno 7.800 pušč. municije, 2400 municije za automate, 8 mina za teški bacač. Neprijateljski gubitci su 103 poginula, zarobljeno 6 oficira i 108 vojnika, zaplijenjeno 7 puškomitraljeza, 319 pušaka, 1 teški bacač, 20.000 pušč. municije i ostale ratne spreme. Petrinju su branile ustaše, potpomognuti sa domobranima. Jačina njihova bila je oko 200—300 ljudi. U daljim pokretima i borbi za Veliku Goricu aktivno je učestvovao samo jedan naš bataljon i četa automatičara, gdje je u borbi kod Obriježa, lijevo od Mraclina, četa automatičara imala gubitaka i to: 2 poginula (komesar čete poručnik Josip Marijanović) i 6 ranjenih (komandir čete poručnik Duro Gašpar). Gubitaka u materijalu nije bilo. Utrošeno 1.200 puščane i 750 municije za automate.

Počev od Petrinje pa nadalje, pri pokretu k Zagrebu naša je brigada bila u Divizijskoj rezervi te je tako i ušla u grad Zagreb.

9. V. 1945. godine Brigada se nalazila smještena u artileriskim kasarnama Ilica broj 272 sprovodeći kasarnski život u obuci vojnika.

Od 9. V. 1945. g. jedinica se nalazi u Zagrebu kao garnizon i smještena je u artileriskim kasarnama Ilica broj 272. — Za cijelo ovo vrijeme provodio se je u kasanri kasarnski život u obuci vojnika.

¹⁰ I u Petrinji su se nalazili dijelovi ustaško-domobranske 4. hrvatske divizije (vidi dok. br. 111).

25. V. 1945. g. uputili smo za novoformiranu tenkovsku brigadu dosadašnjeg komandanta brigade majora Joyana Milakovića, kapetana Antuna Fajdića, poručnika Franju Švelh, četni automatičara sa rukovodiocima, četni III. bataljona sa rukovodiocima, vod bacača sa rukovodiocima i sa svim naoružanjem i spremom koje su rukovodioci i borci po fp'.nacijskom sastavu trebali imati, ukupan broj ljudi 255 1-ored ovoga upućena je tenkovskoj brigadi cijela baterij', poljskih topova, koja je prije nekoliko dana dodijeljena našoj jedinici.

26. V. 1945. godine u 18 časova jedinica je izvršila pokret iz Zagreba vozom do Brežica.

27. V. 1945. godine jedinica je izvršila pokret iz Brežica do Novog Mesta, gde je sa Štabom brigade, II. i III. bataljonom i Komandom pozadine smestila se u Novo Mesto, a I. bataljon uputila za selo Toplice (Banja).

Od 27. V. do 31. maja 1945. ostaje nepromijenjeni raspored jedinica, s tim što jedinice šalju jače patrole u pravcu Vrh — Toplice — Karteljevo — Mirna Peč — Topla Reber — Podstenice — Crmošnjice — Uršna Sela — Podgrag — Gaberje sa zadatkom izviđanja i hvatanja razbijenih grupa Bele garde, četnik"* i ustaša, koji se nalaze na ovome terenu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Načelnik štaba, major:
Mika Jelić

REGISTAR

A

Abramović Milan — 14, 42, 81, 101, 172, 212, 221, 263, 320, 336, 348, 352, 364, 445, 459, 483
 Adari (kod Modriče) — 43, 188
 Agići (kod Dervente) — 435
 Agine Pučile (predeo, kod Bijeljine) — 252
 Agino polje (predeo, kod Bos. Novog) — 395
 Ahinbašići (kod Doboja) — 12, 41, 72, 74, 77, 117, 230, 271, 275, 294
 Ahmić Safet — 237
 Alaginci (kod Bos. Kostajnice) — 575
 Albanija — 97
 Alibašići (kod Gradačca) — 148, 308
 Alibegovići (kod Sokola) — 152, 211
 Amajlije (kod Bijeljine) — 246, 247, 253
 Ančići (kod Gradačca) — 67, 68
 Andrejević Dragiša — 133
 Andrić Simo — 424
 Anđelković Radoslav — 151, 160
 Arh (kod Litije) — 425

Armije

NOVI:

— 1-va — 7, 188, 189, 207, 213, 216, 219, 222, 264, 347, 349, 351, 353, 363, 366, 371, 398, 401, 439, 457—459, 481, 483, 530
 — 2-ga — 7, 15, 17, 29, 30, 35, 43, 50, 60, 61, 71, 97, 102, 103, 106, 109, 120—122, 126, 128, 132, 142, 144, 149, 173, 175, 187, 188, 192, 193, 195, 196, 204, 212, 214, 215, 222, 224, 227—229, 233, 244, 255, 264, 267—275, 277—279, 282, 284, 285, 291, 294, 295, 297, 301, 317, 321, 337, 346, 351—354, 356, 359, 365—367, 371, 375, 376, 382, 386, 387, 400—402, 405—407, 429, 430, 432, 452, 453, 460, 461, 465, 468,

473, 477, 483, 486, 489, 491, 495, 496, 516, 529, 533, 539, 552, 560, 561, 568
 — 3-ća — 7, 366, 371, 483
 — 4-ta — 366, 371, 386
 — 5-ta — 377
 — 6-ta — 543

njemačke:

— 2-ga oklopna — 97

Arnova Sela (kod Brežica) — 538
 Arsenić Borko — 362, 427, 456, 466, 489, 551
 Artiće (kod Brežica) — 511, 539
 Ašanin Radun — 155, 160
 Ašpergeri (kod Jastrebarskog) — 506, 507
 Avdići (kod Gračanice) — 55, 166, 167, 191, 194, 286, 287, 327
 Avramovina (kod Gradačca) — 33, 51, 54, 83, 93, 148, 189, 190, 204, 207, 305

B

Babešnica (G. i D., kod Modriče) — 311, 313—315, 407—409
 Babetino Brdo (kod Brčkog) — 185, 186, 254
 Babice (Musi. i Prav., kod Tuzle) — 44, 127, 128, 151, 156
 Babići (kod Gračanice) — 55, 283
 Babina Rijeka (kod Kostajnice) — 426
 Babino brdo (k. 403, kod Kostajnice) — 544, 545
 Babinovići (kod Gradačca) — 132, 192, 196, 200, 203
 Bačvani (kod Bos. Kostajnice) — 364, 443, 444, 517
 Baići (kod Doboja) — 331
 Bajdala (trig. 214, kod Modriče) — 409, 410
 Bajići (kod Bos. Petr. Sela) — 89, 129

- Bajinac (predeo, kod Gradačca) — 21, 64
 Bajinci (kod N. Gradiške) — 346
 Bajrak (izvor, kod Sokola) — 152, 154
 Bajramovići (kod Gradačca) — 94
 Baktuša (kod Gradačca) — 83
 Balegovac (kod Modriče) — 414—419, 422
 Balkan — 11
 Balj (k. 359, kod Bos. Kostajnice) — 575
 Bandra (trig. 404, kod Gradačca) — 132, 133, 140, 150, 189, 191, 196, 199, 213, 282, 284, 285
 Bansko Selo (kod Karlovca) — 450
 Banja Luka — 348, 355, 356, 383, 490, 492, 503
 Bapča (kod V. Gorice) — 484
 Barač Ljubomir — 133
 Baravoda (kod Gračanice) — 167
 Bare (kod Gradačca) — 58, 127, 165
 Bare (predeo, kod Gračanice) — 227, 230
 Barilović (kod Karlovca) — 365, 370, 372, 403, 406, 468, 469
 Barinovac (predeo, kod Janje) — 245, 246, 250
 Barlovci (kod Banja Luke) — 394
 Barnjaci (predeo, kod Brčkog) — 182
 Bašina kosa (kod Gračanice) — 99
- Bataljoni**
NOV i POJ:
 — Inženjerijski 17. divizije — 236 — 256, 311, 315, 392, 408, 409, 411, 413, 416—420
 — Inženjerijski 34. divizije — 340
 — Medicinsko-sanitetski 25. divizije — 96, 125, 208, 212, 218, 221, 236—241, 257, 263, 300, 320, 352, 364
 — Minersko-sabotažni 45. divizije — 119
 — Pionirski 23. divizije — 393
- ustaški (bojne):*
 — 1. posadna 3. ustaškog zdruza — 366
 — 1-va 3. ustaškog zdruza — 82, 147, 430
 — 1-va 12. ustaškog zdruza — 82, 145
 — 1-va 16. ustaškog stajaćeg zdruza — 188
 — 2. posadna 3. ustaškog zdruza — 366, 430, 468
 — 2-ga 11. ustaškog zdruza — 223
 — 2-ga 16. stajaćeg zdruza — 40, 188, 223
 — 3. posadna 3. ustaškog zdruza — 366
 — 3. udarna 12. ustaškog zdruza — 87
 — 3-ća 16. ustaškog stajaćeg zdruza — 188, 366
 — 4. udarna 12. ustaškog djelatnog zdruza — 164
 — 4-ta 16. ustaškog stajaćeg zdruza — 188, 223, 366
 — 5-ta 12. ustaškog zdruza — 82
 — 5-ta 16. ustaškog stajaćeg zdruza — 188, 223
 — 6-ta 12. ustaškog zdruza — 82
 — 7-ma 12. ustaškog zdruza — 82
 — 9. zelenokadrovska — 117
 — 14-ta 12. ustaškog zdruza — 40, 97, 117, 152, 223, 283, 321
 — 25-ta 12. ustaškog zdruza — 40, 97, 117, 223, 283, 321
 — 39. zelenokadrovska — 32, 145, 216, 308
 — Jurišna 16. ustaškog stajaćeg zdruza — 223
- njemački:*
 — 977. landesšicen — 425, 543, 569
 — 1023. landesšicen — 425, 569
- Batar (kod Janja) — 236, 237, 240, 241, 244, 246
 Batunja (predeo, kod Gradačca) — 93
 Bavlje (kod Pilštanja) — 487
 Becanj (brdo, kod Doboja) — 223, 224, 230, 269, 288, 289, 291, 292, 297, 298
 Beganovača (predeo, kod Gradačca) — 63, 93, 148, 207
 Begluk (predeo, kod Brčkog) — 49
 Begov Han (kod Srnica) — 191, 203
 Begova Kuća (kod Doboja) — 380, 381, 573, 574
 Begunja (kod Karlovca) — 562
 Begutovo Selo (kod Koraja) — 250
 Bela Cerkev (kod N. Mesta) — 512, 513
 Belaj (kod Karlovca) — 448, 449, 533, 534
 Belavići (kod Karlovca) — 447, 448
 Belevina (k. 221, kod Modriče) — 412, 414
 Benakovac (kod Bos. Krupe) — 529
 Benčetić (kod Jastrebarskog) — 473, 492
 Benečija (kod Trebnja) — 513
 Berečki (kod Jastrebarskog) — 506

Berkovica (kod Bos. Petr. Sela) — 89
 Bešlinac (kod Bos. Novog) — 500
 Bezjakovo Brdo (kod Karlovca) — 556
 Biberovo Polje (kod Gračanice) — 18, 19, 21, 90, 93, 148, 189—191, 199, 203, 204, 206, 294, 305
 Bibuša (predeo, kod Bijeljine) — 246
 Bihać — 352, 359, 366, 369, 375, 396, 492
 Bijela (kod Gradačca) — 21, 32, 33, 35, 52, 54, 62, 63, 84, 94, 130, 132, 135, 136, 152, 153, 155, 188, 189, 190, 204—207, 212, 213, 238, 239, 283, 284, 301, 304, 305, 307, 308
 Bijelo Brdo (kod Dervente) — 392
 Bijeli Potok (kod Gračanice) — 41, 75—77, 79, 80, 162, 287, 300, 327
 Bijelika (predeo, kod Gradačca) — 92, 147
 Bijelnik (kod Kostajnice) — 425, 426
 Bijeljina — 29, 37—39, 45, 49, 99, 109, 120, 121, 123, 126, 130, 175, 176, 187—189, 234, 235, 244—248, 251, 252, 259
 Binjačka (r.) — 444
 Biskupovac (k. 288, kod Kostajnice) — 545
 Bistrica (kod Nov. Mesta) — 466
 Bistrica (kod Bos. Gradiške) — 439
 Bistri Greben (kod Pilštanja) — 487
 Bistrič (kod Gračanice) — 166, 167
 Bišćan (kod Karlovca) — 446
 Bjelajac Drago — 419, 424
 Bjelajci (kod Bos. Dubice) — 575
 Bjelarica (k. 602, kod Gračanice) — 99
 Bjelevina (predeo, kod Kostajnice) — 544
 Bjelo Brdo (kod Dervente) — 436
 Bjelovar — 366, 371
 Bjeljevina (k. 556, kod Gradačca) — 65, 145, 166—168
 Bjeljina (k. 623, kod Gračanice) — 99
 Blagaj-Japra (kod Bos. Novog) — 354, 360, 361
 Blatna (kod Bos. Krupe) — 359
 Blatnjaci (kod Doboja) — 224, 317, 328, 333, 334, 433
 Blato (kod Zagreba) — 463, 465, 546, 547
 Blaževac (kod Brčkog) — 83, 145, 147, 188
 Blažinčić (kod Kravarskog) — 455
 Blinja (kod Kostajnice) — 425—427, 576
 Blizna (kod Brčkog) — 46
 Bobovica (kod Samobora) — 522, 523
 Boče (G. i D., kod Brčkog) — 49, 177, 181, 184
 Bočinja (r.) — 44
 Boderište (G. i D., kod Brčkog) — 46, 50, 175, 181, 245, 246
 Bogdanovići (kod Doboja) — 32
 Bogovići (kod Sarajeva) — 60
 Bojić (kod Banja Luke) — 393
 Boljanić (kod Gračanice) — 12, 99, 100, 117, 127, 166, 190, 195, 211, 220, 272, 324, 325, 342
 Borik (k. 436, kod Gradačca) — 19, 51, 54, 127, 135, 140, 153, 154, 157, 191, 194, 199, 285, 286
 Boriše (k. 504, kod Gračanice) — 324
 Borovec (kod Pilštanja) — 487
 Borovo Polje (kod Gradačca) — 58
 Bos. Aleksandrovac (kod Banja Luke) — 517
 Bos. Dubica — 349, 351, 355, 362, 363, 432, 439—444, 460, 516, 517, 574, 569
 Bos. Dubočac (kod Dervente) — 390, 392, 432, 436
 Bos. Gradiška — 348—351, 353, 432, 437—440, 444, 516, 517, 574
 Bos. Kobaš — 382, 392, 393, 398, 437
 Bos. Kostajnica — 352, 354, 355, 425, 428, 460, 575
 Bos. Krupa — 352, 354, 359, 425, 529
 Bos. Novi — 352—356, 359—361, 370, 383, 387, 395, 396, 398, 425, 427, 460, 496, 497, 500, 513, 514, 543, 544, 549
 Bos. Petrovac — 369, 492
 Bos. Petrovo Selo — 56, 88, 101, 127, 128, 129
 Bos. Svinjar (kod N. Gradiške) — 347, 438
 Bosanski Brod — 82, 92, 173, 222, 249, 265, 267—269, 296, 328, 337, 339, 355, 381, 382, 387, 389—392, 398, 410
 Bosiljevo (kod Ogulina) — 365, 370, 371, 373, 375, 403, 461
 Bosna — 23, 26, 29, 32, 43, 120, 126, 188, 216, 313, 388, 460, 573
 Bosna (r.) — 11, 12, 13, 19, 21, 23, 30, 31, 35, 36, 43, 44, 52, 55, 58, 59, 65, 68—70, 82, 84, 97, 99—101, 121, 122, 144, 188, 216—219, 222—227, 229, 233, 261—265, 267—271, 275, 276, 291—293, 296—300, 309—315, 317—321, 328—332, 342, 346, 381, 382, 387, 389, 398, 407—413, 420—422, 433, 434, 574
 Bosut (r., kod Gradačca) — 93, 190, 204, 206, 305
 Bosutka (kod Brčkog) — 181
 Boškovići (kod Banja Luke) — 393
 Botajica (kod Modriča) — 84, 188, 313, 314

- Botinec (kod Zagreba) — 485, 546
 Botnica (kod Zagreba) — 465
 Bović (kod Vrgin Mosta) — 501
 Božić Sava — 19
 Božića vis (k. 256, kod Bos. Broda) — 410
 Bolići (kod Doboja) — 74, 99, 100, 168, 225
 Božići (kod Bos. Dubice) — 440
 Božićni Vrh (kod Pilštanja) — 487
 Bradevo (kod Sokola) — 153
 Branjeva (kod Bijeljine) — 37, 234, 236, 239, 245—248, 573
 Branjevina (kod Janje) — 242
 Bratina (kod Jastrebarskog) — 501, 503, 504
 Bravsko (kod Ključa) — 492
 Brčanska cesta (predeo, kod Bijeljine) — 176
 Brčko — 20, 29, 32, 33, 39, 45, 46, 49, 50, 58, 59, 64, 70, 82—85, 87, 90, 93, 94, 97, 106, 120, 121, 123, 126, 129, 130, 132, 147, 159, 175, 178—182, 187—189, 205, 213, 216, 219, 222, 224, 234, 235, 245, 247, 249—252, 259, 264, 284, 286, 292, 301, 305—307, 313 337—339
 Brdce (brdo, kod Gračanice) — 78 225, 261
 Brdo (kod Gradačca) — 148
 Brdo (trig. 396, kod Doboja) — 22, 24, 25
 Brđani (G. i D., kod Doboja) — 149
 Brđani (G. i D., kod Tuzle) — 61, 62
 Brđani (kod Dervente) — 435
 Brđani (kod Gračanice) — 12, 18, 21, 22—25, 32, 41, 55, 58, 66, 80, 162, 164, 189, 324, 325, 433
 Brđani (kod Gradačca) — 68, 69, 75, 99, 145—147, 213, 327
 Brđanica (k. 189, kod Modriče) — 413, 415, 422
 Brebernica (kod V. Gorice) — 518
 Breg (kod Samobora) — 520
 Breg (kod Zidanog Mosta) — 558
 Bregana (kod Samobora) — 477, 481, 510, 511, 536, 540
 Brege (kod Brežica) — 511, 512
 Brekinja (predeo, kod Gradačca) — 21, 66
 Bresarić (kod Karlovca) — 452—454
 Bresići (k. 481, kod Modriče) — 31
 Bresnato brdo (k. 403, kod Doboja) — 225, 261 332, 333, 335, 433
 Bresnica (D. i G., kod Tuzle) — 265
 Brest (kod Karlovca) — 406, 532
 Brestovčina (kod Bos. Gradiške) — 437—439
 Brestovo (k. 255, kod Modriče) — 217, 218, 309, 311—315, 408
 Brezice (predeo, kod Bos. Novog) — 395
 Brežice (kod Samobora) — 455, 461, 462, 476, 477, 480, 481, 483, 488, 496, 508—512, 514, 521, 531, 536, 537—539, 542, 547, 548, 577
 Brezičko groblje (predeo, kod Doboja) — 389, 390
 Brezići (G. i D., kod Doboja) — 324, 331
 Brezići (kod Gračanice) — 18, 22, 24, 25, 80, 99, 101, 117, 171
 Brezik (kod Maglaja) — 168
 Brezik (kod Srebrenika) — 301—303
 Brezik (predeo, kod Gradačca) — 72, 73, 77, 93
 Brezik (kod Modriče) — 414, 416—419
 Brezik (kod Tuzle) — 124, 132, 133, 168, 174
 Brezina (kod Brežica) — 487
 Brezje (kod Pilštanja) — 486
 Brezje (kod Samobora) — 464
 Breznik (kod Karlovca) — 430, 431
 Breznik (kosa, kod Doboja) — 12, 13, 74
 Brezova Glava (kod Karlovca) — 469, 490
 Brezova kosa (k. 442, kod Gradačca) — 43
 Brezovica (kod Janje) — 235
 Brezovica (kod V. Gorice) — 518, 519
 Brezovica (r.) — 246
 Brezovo Polje (N., Pr. i St. kod Brčkog) — 29, 38, 39, 45, 49, 50, 121, 176, 179—181, 188, 189, 241, 244, 254
 Brežina (kod Brežica) — 511, 537, 539
 Brigade:
 NOVJ:
 — 1-va artiljerijska 5 korpusa — 489
 — 1. artiljerijska 17. divizije — 50
 — 2. artiljerijska — 89, 384
 — 2-ga 11. divizije — 122, 138, 212, 213
 — 2 (A-3; Z) 17. divizije — 17, 37—39, 103, 109, 110, 143, 190, 192, 205, 206, 224, 235—259, 304, 305, 307, 308
 — 3. artiljerijska — 87, 89
 — 3-ća 23. divizije — 354
 — 3-ća 39. divizije — 354
 — 3-ća 45. divizije — 353
 — 4-ta 39. divizije — 360

- 5-ta 3. divizije — 160, 385, 553—558
- 6-ta 4. divizije — 402, 405, 447, 448, 530, 534, 535, 537—539, 541
- 6 (A-2; D) 17. divizije — 17, 37—39, 103, 109, 110, 135, 235—259
- 7-ma 3. divizije — 160, 553—557
- 7-ma 10. divizije — 468—474, 491
- 7 (K-2; V) 23. divizije — 17, 18, 22—25, 51—56, 87—89, 103, 126, 127, 129, 132—135, 137—140, 142, 198—200, 203, 215, 217, 262, 282—291, 293, 294, 297—299, 380, 387—397, 476, 496, 498—500, 502—513
- 7. crnogorska omladinska 3. divizije — 385, 467
- 8-ma 4. divizije — 401, 405, 406, 446—448, 530, 531, 533—535, 537—539, 541
- 9-ta 3. divizije — 160, 553—557
- 9-ta 10. divizije — 468—474, 491, 493
- 9 (K-3; O) 23. divizije — 17, 18, 23, 25, 26, 51—56, 87—89, 103, 126, 127—129, 132, 135, 137, 142, 143, 155, 158, 159, 198—200, 282—293, 298, 299, 300, 387—397, 400, 476, 496, 499—513
- 9. crnogorska udarna 3. divizije — 385, 466
- 11-ta 4. divizije — 401, 405, 406, 447, 448, 530, 531, 534, 535, 537—539, 541
- 13-ta 39. divizije — 360, 361, 426, 427, 455, 486, 487, 488, 544[^]—546, 548 549
- 14 (K-4; J) 23. divizije — 17, 18, 23, 25, 27, 51—56, 87, 88, 92, 93—95, 103, 126—130, 132—136, 138—140, 142, 157, 198, 199, 200, 203, 282—293, 298—300, 387—390, 392—397, 476, 496, 498—513
- 15 (A-4; Lj) 17. divizije — 17, 21, 37, 38, 103, 109, 235—259
- 15-ta 39. divizije — 361, 426, 427, 455, 487, 488, 544—548
- 16 (P-2; S) 25. divizije — 17, 21, 32, 33, 34, 58, 61—68, 70, 84, 87, 90, 91, 93—95, 103, 123, 124, 134, 135, 137—140, 142—147, 149—152, 154—158, 160, 174, 206, 208, 217, 302—304, 306—315, 407—411, 413—420, 422, 463, 464, 516—519, 521—523
- 17-ta 10. divizije — 446, 468—474, 493
- 17 (V-2; M) 28. divizije — 17, 46, 50, 103, 175—186, 265, 320, 333, 342, 344, 428, 447, 484, 491, 574, 576
- 18 (P-3; K) 25. divizije — 17, 21, 33—35, 58, 59, 61—69, 84, 85, 87, 90, 91, 94, 95, 103, 123, 124, 145—154, 156, 174, 207, 218, 302—304, 307—315, 408, 409, 411—420, 422, 464, 516—523
- 19 (P-4; R) 25. divizije — 17, 21, 32, 34, 58, 59, 61—69, 70, 84, 85, 87, 90, 91, 93, 95, 103, 123, 124, 144—146, 149, 151—154, 156—158, 173, 174, 205—208, 217, 218, 301—315, 407—420, 422, 464, 516—524
- 19-ta 27. divizije — 269, 297
- 20-ta 39. divizije — 360, 361, 426, 427, 455, 487, 488, 544—548
- 20 (D-2; B) 45. divizije — 17, 41, 52, 72—80, 98, 103, 118, 119, 135, 162—171, 210, 211, 212, 220, 260—262, 317—323, 325—335, 346, 348, 350, 351, 363, 433[^]44, 458, 459, 478, 479, 482, 483
- 21 (V-3; C) 28. divizije — 17, 46, 50, 103, 121, 132, 135, 136, 175—186, 569, 573, 576
- 21 (D-3; G) 45. divizije — 17, 41, 98—101, 103, 118, 162, 163—172, 211, 220, 261, 318, 322, 324—331, 333—335, 347, 348, 350, 351, 363, 364, 433—444, 458, 459, 479, 482, 483,
- 24 (D-4; Z) 45. divizije — 17, 41, 80, 98—101, 103, 119, 127, 132, 136, 140, 162, 164—172, 210, 211, 220, 261, 263, 318, 319, 322, 324, 326—329, 331—335, 347, 348, 350, 351, 363, 433—444, 458, 459, 479, 482
- 25 (V-4; P) 28. divizije — 17, 49, 50, 103, 175—187, 573, 574
- Artiljerijska (A-5; H) 17. divizije — 17, 37, 39, 103, 109, 236—254, 256
- Artiljerijska (K-5; U) 23. divizije — 17, 18, 21, 22, 24, 55, 56, 80, 87, 88, 103, 126, 135, 136, 196, 198, 229, 230, 233, 274—276, 285, 291, 292, 379—383, 390—396, 476, 477, 499—504, 506, 509—512
- Artiljerijska (P-5; T) 25. divizije — 17, 56, 103, 123, 127, 129
- Artiljerijska (V-5; Nj) 28. divizije — 17, 50, 103, 183
- Artiljerijska 39. divizije — 546

- Artiljerijska (D-5; L) 45. divizije — 17, 103, 129, 132, 133, 135, 196, 211, 229, 230, 233, 274, 275, 2«8, 291, 379, 389, 390, 392—396, 500
- »uranjo Ogulinac Seljo« 34. divizije — 340, 430, 453, 560, 562, 564, 566, 568
- Haubička vozeča 2. armije — 368
- Inženjerijska 14. korpusa — 50
- Karlovačka 34. divizije — 340, 430, 431, 453, 560, 562, 564, 568
- Motorizovana 2. korpusa — 368
- Zumberačka 34. divizije — 340, 430, 431, 452, 560, 564, 568

četničke:

- 3. trebavska — 31
- 5. Posavsko-trebavskog četničkog korpusa — 83, 87, 188
- 6. Posavsko-trebavskog četničkog korpusa — 83, 87, 188
- 7. Posavsko-trebavskog četničkog korpusa — 83, 145
- Kovačević Branka — vidi Vučjačka
- Motajička — 347
- Posavska — 304, 314, 315, 407—409
- Timočka — 19, 32
- Vučjačka — 31
- »Vuk Mićunović« — 370, 452

njemačke:

- 969. pješadijska tvrđavska — 11, 100

ustaško-domobranske (zdrugovi):

- 3. ustaški 12. ustaško-domobranske divizije — 22, 82, 147, 188, 301, 468, 566
- 3. ustaški stajaci 13. ustaško-domobranske divizije — 365, 401, 430, 490, 530, 531
- 10-ti 6. hrvatske divizije — 569
- 11. ustaški 8. ustaško-domobranske divizije — 223
- 12. ustaški 12. ustaško-domobranske divizije — 20, 40, 45, 58, 82, 87, 106, 123, 130, 145, 161, 180, 222, 283, 321, 569
- 16-ti stajaci 15. divizije — 20, 40, 74, 83, 188, 223, 387, 389, 390
- 17. ustaški 13. ustaško-domobranske divizije — 552
- Jasenovački 18. ustaško-domobranske divizije — 518

- Brijeg (trig. 257, kod Modriče) — 217, 309, 311—314, 408
- Brijesnica (G. i D., kod Gračanice) — 12, 24, 73, 74, 151, 157, 161, 194, 227, 230, 294, 573
- Brijesnica (G. i D., kod Tuzle) — 302, 303
- Brijesnica (kod Bijeljine) — 175, 243
- Brijesnički potok (kod Doboja) — 288
- Brijestovi (predeo, kod Brčkog) — 184, 185
- Brijeznica (kod Gradačca) — 44, 145, 147
- Brižnički potok (kod Gradačca) — 68
- Brka (G. i D., kod Brčkog) — 46, 121, 178, 182, 184, 189, 213, 249, 255
- Brkići (kod Brčkog) — 49
- Brlenici (kod Karlovca) — 452, 454, 564
- Brnjičani (kod Sokola) — 151, 192, 196
- Brnjik (kod Celića) — 124, 186
- Brod (kod Brčkog) — 45, 49
- Brod (kod Kostajnice na Krki) — 473, 511
- Brod na Kupi — 557
- Brodani (kod Karlovca) — 403, 469, 470, 491, 493, 494, 503
- Bronzani Majdan — 492
- Broz Josip Tito — 7, 8, 297, 366
- Bršljin (kod N. Mesta) — 513
- Brusnica (kod Maglaja) — 344
- Brusnica (kod Tuzle) — 173, 303
- Brusnica (V. i M., kod Modriče) — 411, 414, 415, 416, 419, 422
- Bublike (predeo, kod Janje) — 245, 246
- Bučje (kod Tuzle) — 252
- Buinja (kod Kostajnice) — 426
- Bujaković Mirko — 33
- Buk (kod Gradačca) — 51, 62, 150, 213
- Bukinje (kod Tuzle) — 122, 136, 156, 192—194, 208, 209, 250
- Bukošek (kod Brežica) — 511
- Bukova draga (kod V. Gorice) — 454, 455
- Bukovac (kod Maglaja) — 32
- Bukovica (G. i D., kod Brčkog) — 100, 178, 180, 182, 238, 253, 256
- Bukovica (M. i V., kod Doboja) — 435, 574
- Bukovlje (kod Karlovca) — 406, 532, 533
- Bukva (kod Sokola) — 150, 191, 198

Bukvik (G. i D., kod Brčkog) — 32, 46, 58, 83, 121, 130, 178, 182, 189, 190, 194, 205, 212
 Bukvik (kod Gradačca) — 305
 Bulat Savo — 378
 Bumbić (kod Bijeljine) — 242
 Buna (M. i V., kod V. Gorice) — 484, 546, 547
 Bunarić (kod Brčkog) — 182
 Burić Savo — 160, 367, 372, 467, 559
 Bus (kod Modriče) — 43
 Busovača — 222
 Buševac (kod Zagreba) — 457, 570
 Bušletić (kod Doboja) — 21, 23, 55, 58, 70, 144, 147, 224, 226, 227, 229, 269, 272, 277, 278, 288, 289, 291, 297, 299, 380, 387—389
 Buzekara (kod Brčkog) — 49, 179, 181, 183, 184

C

Cabel Geogrgije — 266, 429
 Cage (kod Srnice) — 191
 Capardi (Mus. i Prav. kod Zvornika) — 38, 244, 247
 Carina (kod Samobora) — 481
 Carski Breg (kod Karlovca) — 452, 564
 Cazin (kod Bihaća) — 529
 Cebrine (kod Samobora) — 520
 Celje — 425, 457, 480, 486, 495, 535, 538, 542, 549, 557
 Cerići (kod Doboja) — 20
 Cerik (kod Gradačca) — 21, 32, 51, 62, 63, 69, 84, 93, 94, 129, 130, 152, 155, 184, 189, 190, 205—207, 212, 213, 294, 304, 308
 Cerina (kod Samobora) — 462, 477
 Cerje (kod Siska) — 484
 Cerklje (kod Brežica) — 511, 512, 536, 537, 539
 Cerov Gaj (kod Doboja) — 25, 147, 288, 289, 291, 292, 299
 Cerova kosa (trig. 410, kod Bos. Kostajnice) — 396, 397
 Cerovac (kod Gener. Stola) — 402, 406, 451, 490, 491, 532, 533, 535
 Cerovica (kod Bos. Novog) — 395, 496
 Cerović Vojislav — 50, 233, 276
 Ciganište (trig. 566, kod Doboja) — 162, 223, 224, 268, 269, 288—292, 297, 298, 379—381, 387, 388, 398, 400
 Ciganluk (kod Celića) — 186
 Ciganov Breg (kod Samobora) — 508, 509

Civić Borisav — 155, 160
 Crkveno Selo (kod Karlovca) — 533, 562
 Crkvina (kod Bos. Samca) — 83, 85, 145
 Crkvina (predeo, kod Doboja) — 230
 Crljeno brdo (kod Gračanice) — 118, 168, 171, 322
 Crna Draga (kod Zagreba) — 501
 Crna Mlaka (kod Jastrebarskog) — 502
 Crno Blato (kod Tuzle) — 61
 Crno brdo (kod Gradačca) — 65, 208
 Crno Kamenje (kod General. Stola) — 553
 Crnjaja (predeo, kod Janje) — 240—243
 Crvena stijena (k. 414, kod Sarajeva) — 60
 Crveno brdo (kod Tuzle) — 254
 Cundrovec (kod Brežica) — 512
 Cvetković Boško — 424
 Cvetović (kod Bos. Novog) — 500

C

Čabarkapa Milan — 215
 Čadavac (kod Brčkog) — 49
 Čaklovići (Prav. i Mus., kod Tuzle) — 61
 Čakovac (kod Ogulina) — 533
 Čamdžići (kod Doboja) — 20, 117
 Čardak (kod Gradačca) — 69, 82—86, 145—147, 208, 216, 308
 Čašica (brdo, kod Doboja) — 21, 22
 Catež (kod Samobora) — 462, 477, 511, 512, 537
 Catrnja (kod Bos. Gradiške) — 350, 517
 Ceglje (kod Karlovca) — 453, 564
 Cehi (G. i D., kod Zagreba) — 454, 485, 546, 547
 Cekanići (kod Sokola) — 150, 151, 169, 172, 192, 322, 324
 Celebinci (kod B. Dubice) — 569
 Celić (kod Brčkog) — 29, 50, 120, 130, 189, 234, 235, 238, 240, 244, 249, 250, 252, 254
 Čelija (trig. 527, kod Modriče) — 21, 36
 Cemušnica (kod Vrgin Mosta) — 501
 Cengiće (kod Janja) — 38
 Česko selo (kod Petrinje) — 576
 Cetnica (kod Brčkog) — 147
 Čiče (N. i St., kod Gorice) — 454, 455
 Čifčija (kod Doboja) — 21, 22, 24, 25, 342, 574

Cifluk (kod Doboja) — 271, 275, 288
 Ciperovine (kod Bijeljine) — 245, 247, 255
 Cirkin Polje (kod Prijedora) — 335
 Čitluk (kod Bos. Dubice) — 353
 Čitluk (kod Gračanice) — 63, 64
 Čitluk (kod Modriče) — 412
 Cobić Polje (kod Gradačca) — 83
 Colići (kod Doboja) — 224, 327, 328
 Colin koš (predeo, kod Doboja) — 32, 44, 65—67
 Crmošnjice (kod Novog Mesta) — 577
 Črnomelj — 373
 Cibra (kod Negotina) — 32
 Cučki (kod Karlovca) — 562
 Culum (trig. 264, kod Bos. Novog) — 396
 Curilović (kod Karlovca) — 450
 Cušte (kod Gradačca) — 63, 64, 93

C

Cehaje (kod Gradačca) — 135
 Cosić (kod Gradačca) — 93, 147, 149, 151, 190, 191, 199, 204, 206, 213
 Culum (trig. 264, kod Bos. Novog) — 496

D

D. brijeg (brdo, kod Gračanice) — 98, 100
 D. Leskovac (kod Pilštanja) — 486
 D. Mahala (kod Modriče) — 36
 D. Močila (kod Bos. Broda) — 390, 392
 D. Stupnica (kod Bos. Novog) — 499
 D. Trnava (kod Bijeljine) — 177, 254
 Damjanović Stevo Leko — 19
 Damjanovići (kod Brčkog) — 49, 180
 Dapčević Peko — 213, 264
 Dasović Martin — 432, 454
 Davor (kod N. Gradiške) — 347
 Debela glava (kod Karlovca) — 449, 555
 Debelo brdo (k. 456, kod Celića) — 123, 169, 172, 174, 301—303
 Debelo brdo (k. 477, kod Brčkog) — 124, 186
 Debelo brdo (k. 495, kod Gračanice) — 13, 189, 287, 322, 324
 Dečno Selo (kod Brežica) — 487, 537, 538
 Delić brdo (k. 499, kod Doboja) — 22—24, 51, 79, 80, 164, 191, 219, 288, 326, 327

Delići (kod Doboja) — 23, 24, 79, 117, 164
 Demerje (kod Zagreba) — 521—523
 Demirovac (kod Dubice) — 440
 Demisovac (kod Bos. Kostajnice) — 396
 Derventa — 61, 223, 264, 269, 296, 314, 339, 343, 344, 346, 355, 381, 382, 387, 389, 390, 392, 393, 398, 408, 409, 416, 418—420, 432, 435, 436, 444, 516, 574
 Derventska bara (predeo, kod Dervente) — 435, 436
 Derviši (kod Bos. Novog) — 395
 Desinec (G. i D., kod Jastrebarskog) — 504—507
 Desmerice (kod Ogulina) — 368
 Desni Štefanki (kod Zagreba) — 501, 502
 Devedžije (kod Doboja) — 300
 Devetine (kod Banja Luke) — 393
 Deželić (kod Pisarovine) — 502

Divizije

NOVJ:

"— 1-va 1. armije — 349, 363, 366, 371, 439, 481
 — 2-ga — 189, 264, 265, 312
 — 3-ća — 160, 241, 267, 353, 354, 359, 366, 367, 372—375, 377, 384, 385, 401—404, 406, 446, 448, 449, 452, 466, 472, 552
 — 4-ta — 353, 354, 366, 367, 371—375, 377, 401, 403—405, 446, 452, 461, 476, 481, 488, 529, 530, 539, 554, 555
 — 5-ta — 189, 347, 377
 — 6-ta — 363
 — 7-ma — 371, 373, 385
 — 8-ma — 353
 — 10-ta — 222, 353, 354, 366, 368, 374, 375, 377, 401, 403, 404, 446, 452, 468, 476, 490—493, 502, 505, 506, 509, 570
 — 11-ta — 347
 — 12-ta — 371
 — 17-ta (A-I; I) — 7, 15—17, 21, 29, 37, 49, 50, 103, 106, 109, 110, 129, 132, 135, 138, 143, 178, 189, 192, 205, 224, 234, 242, 246, 265, 281, 288, 298, 389, 390, 392—394, 396, 496, 500
 — 19-ta — 371
 — 21-va — 347
 — 23-ća (K-I; S) — 7, 12, 17, 18, 21, 22, 24—26, 28, 30, 44, 50—52, 55, 56, 76, 87, 89, 92, 98, 102, 103, 118, 119, 124, 126, 127, 128, 129, 132,

- 133, 135, 136, 139, 140, 143, 151, 153, 158, 170, 171, 190—196, 198, 199, 203—207, 211, 215—217, 224—227, 229, 230, 233, 261, 262, 267, 269—272, 274, 277—279, 281—283, 285—288, 291, 296—300, 353—355, 379, 382, 387, 389, 390, 392—397, 400, 455, 476, 481, 496, 500—503, 511, 518, 520, 574
- 25-ta (P-I; E) — 7, 12, 17, 21, 23, 24, 30, 31, 34—36, 43—45, 50, 58, 61—68, 82, 83, 86—88, 90—96, 103, 108, 120, 123, 126, 127, 130, 131, 144—146, 148—154, 156, 158, 161, 173, 190—196, 200, 203, 204, 206—209, 216, 217, 224, 227, 241, 255, 264, 269, 271, 272, 284, 285, 297, 301—304, 307—312, 314—316, 382, 383, 407—409, 411, 413—420, 463, 464, 507, 509, 516—519, 521—523
- 27-ma — 269, 297
- 28-ma (V-I; C) — 7, 15, 17, 29, 45, 46, 50, 103, 120, 121, 124, 173—175, 183, 241, 245, 264, 265, 267, 269—272, 274, 275, 278, 281, 297—299, 320, 333, 342, 344, 345, 348, 349, 353—355, 363, 367, 371, 380, 381, 387, 396, 428, 447, 455, 457, 458, 484, 491, 497, 569, 573
- 34-ta — 340, 353, 373, 386, 404, 429, 452, 560, 561, 568
- 36-ta — 366, 371
- 39-ta — 353—355, 359, 367, 371, 396, 425, 454, 465, 481—483, 486, 489, 497, 502, 504, 506, 543, 546
- 45-ta (D-I; N) — 7, 11, 15, 17, 22, 24, 28, 30, 32, 36, 40, 44, 45, 50, 55, 56, 58, 71, 72, 76, 84, 89—91, 97, 98, 101, 103, 117, 118, 119, 127, 161, 191—196, 200, 210, 211, 212, 219—221, 225—227, 229, 230, 260, 261, 263, 269—272, 274, 278, 279, 281, 287, 289, 292, 294, 296, 297, 317, 320, 321, 346, 348, 349—355, 359, 362, 364, 367, 371, 379—383, 432, 435, 438, 439, 444, 457—459, 478—483, 484, 488, 517, 574
- 51-va — 371
- 53-ća — 574

četničke:

- 5-ta — 84
- 8-ma — 43

njemačke:

- 7. SS »Princ Eugen« — 11, 20, 92, 117, 120, 121, 130, 145, 161, 173, 188, 222, 223, 264, 296, 344,

- 387, 429, 436, 463, 471, 476, 495, 505, 558, 566, 567, 573
- 11. poljska vazduhoplovna — 467
- 22. pješadijska — 29, 45, 58, 83, 87, 90, 92, 106, 117, 120, 121, 123, 126, 130, 147, 161, 176, 188, 222, 234, 301, 467
- 22. motorizovana — 234
- 41. pješadijska — 480
- 104. lovačka — 234, 352, 365, 366, 370, 395, 429
- 117. pješadijska — 188, 222, 301
- 117. lovačka — 87, 90, 97, 106, 120, 121, 136, 173, 305
- 181. pješadijska — 60, 222, 264, 269, 296, 467, 480
- 369. legionarska »Vražja« — 222, 264, 296, 344, 366, 573
- 373. legionarska »Tigar« — 352, 359, 397, 425, 428, 455, 472—474, 476, 478, 495, 521, 543, 569
- 393. legionarska — 365
- »Skenderbeg« — 92, 130
- Stefan (Stephan) — 11, 296, 333, 344, 573
- ustaško-domobranske:*
- 1-va — 397
- 4-ta — 352, 353, 359, 425, 428, 478, 543, 570, 575, 576, 569
- 5-ta — 518
- 6-ta — 437, 446, 574, 569
- 7-ma — 467, 480
- 8-ma — 467, 480
- 9-ta — 264, 296, 389, 467, 480, 573
- 10-ta — 353, 359
- 11-ta — 366, 476, 573
- 12-ta — 20, 40, 70, 145, 188, 216, 219, 222, 223, 268, 387, 569
- 13-ta — 365, 366, 370, 405, 429, 476, 503, 552
- 14-ta — 188, 223
- 15-ta — 32, 74, 100, 163, 188, 219, 223, 387
- 17-ta — 223, 264, 296, 389
- 18-ta — 349, 395, 439, 455, 471, 545
- 19-ta — 366, 452, 476, 491, 503, 533, 554, 567

Divizioni

NOVJ:

- 1. artiljerijski 39. divizije — 360—362, 426, 451, 487, 479, 490, 491, 493, 544, 546, 548

- 1. artiljerijski 3. divizije — 367
- 1. artiljerijski 4. divizije — 367, 371, 406, 448, 461, 530
- 1. artiljerijski 10. divizije — 368, 374
- 2. artiljerijski 39. divizije — 489, 490, 491, 492, 493
- 2. artiljerijski 23. divizije — 379
- 3. artiljerijski 45. divizije — 379
- 3. artiljerijski 39. divizije — 489
- 4. artiljerijski 39. divizije — 494
- Artiljerijski 34. divizije — 340, 430, 453
- Protivkolski 43. artiljerijske brigade — 89, 127
- njemački:*
- 1. artiljerijski — 87
- 21. brdski — 60
- Divuša (kod Bos. Novog) — 426, 427, 496—499, 544
- Dizdari (kod Gračanice) — 80, 161, 164
- Dizdarlije (kod Bos. Dubice) — 575
- Dizdaruša (kod Brčkog) — 45, 249
- Djed (k. 216, kod Kostajnice) — 575
- Doboj — 11, 12, 13, 20—23, 30, 31, 36, 40, 41, 67, 69—72, 74, 80, 84, 88, 92, 97, 99—101, 106, 118, 120, 121, 126, 127, 129, 130, 140, 145, 152, 161, 165, 166, 176, 189, 192, 197, 213, 222—227, 229, 233, 260—264, 267, 268, 270—272, 274—278, 286, 287, 292, 293, 296, 297, 313, 321, 324, 325, 328, 329, 321, 337, 339, 342, 344—346, 379—382, 387, 389, 398, 407, 432^34, 573, 574
- Dobojevići (kod Tuzle) — 174
- Dobor kula (k. 197, razvaline kod Modriče) — 409, 410, 413, 422
- Doborovci (G. i D., kod Gradačca) — 24, 34, 59, 62—64, 66, 67, 88, 90, 91, 94, 130, 146, 148, 149, 150, 198, 199, 286, 294
- Dobošnica (kod Tuzle) — 88, 119, 192, 193
- Dobova (kod Brežica) — 483
- Dobra (r.) — 367, 371—373, 384—386, 403, 404, 430, 452, 460, 552—557
- Dobra Voda (kod Bos. Broda) — 313, 390, 410
- Dobrava (kod Pilštanja) — 487, 512, 548
- Dobrljin (kod Bos. Novog) — 352, 354, 395—398, 460, 496, 499, 513, 514
- Dobrnja (kod Tuzle) — 124, 192, 250, 252
- Dobruška Vas (kod N. Mesta) — 512, 513
- Dokanj (kod Tuzle) — 61
- Dol (kod Samobora) — 461
- Dolenja Vas (kod Brežica) — 539
- Dolina (G. i D., kod N. Gradiške) — 346—348
- Dolovo br. (kod Kostajnice) — 576
- Domagović (kod Jastrebarskog) — 502
- Donja Mahala (kod Bijeljine) — 37, 177, 178, 235, 238—240, 242—244, 246, 249
- Donja Petrinja (kod Bos. Kostajnice) — 575
- Donja Straža (kod Gradačca) — 132, 135, 136
- Donje Polje (kod Modriče) — 409
- Donje Vrgovo (kod Trebnja) — 513
- Dragalić (kod Okučana) — 439
- Draganići (kod Karlovca) — 452, 472, 473, 564, 567
- Dragići (kod Gradačca) — 145
- Draginja (k. 209, kod Janja) — 38, 235, 239, 240, 244
- Dragočaj (kod Banja Luke) — 354, 355, 394
- Dragomanović Stanko — 402, 462, 530, 543
- Dragoševići (kod Tuzle) — 61
- Dragotine (kod Gline) — 500, 501
- Dragotinja (G. i D., kod Bos. Novog) — 394
- Dragovići (kod Banja Luke) — 393
- Dragšenić (kod Bos. Dubice) — 440
- Dragunja (D. i G., kod Tuzle) — 123, 139, 158
- Drapnići (kod Gračanice) — 117, 165, 166, 323, 324, 327
- Draškovac (kod Kostajnice) — 426, 544
- Drenček (kod Karlovca) — 556
- Drenova (k. 584, kod Gračanice) — 41, 51, 75—77, 80, 164, 194, 287
- Drenovec (kod Podsrede) — 487
- Drežnik-Grad (kod Bileće) — 490, 492
- Drina (r.) — 29, 37, 45, 189, 234, 236, 245, 246, 249—251, 253—256
- Drljača (kod Bos. Novog) — 361
- Drljače (kod Sunje) — 545
- Drnek (kod Zagreba) — 457
- Drново (kod Kostanjevice) — 474, 537
- Drum (k. 461, kod Gračanice) — 12, 41, 51, 52, 76, 77, 80, 194, 287, 288
- Drvar — 369
- Dubica — 352, 353, 359, 415, 417^20, 437, 460, 517
- Dubokovac (kod Gradačca) — 63, 64, 207

- G. Rahić (kod Srebrenika) — 121, 175, 183, 186
 G. Skakava (kod Tuzle) — 189
 G. Tuzla (kod Tuzle) — 573
 G. Varoš (kod S. Gradiške) — 353
 G. Vodičevo (kod Bos. Novog) — 395—397
 Gabarje (kod Samobora) — 462
 Gaber (M. i V., kod Trebnja) — 513
 Gaberje (kod Pilštanja) — 487, 577
 Gačić Mihajlo — 360, 426, 455
 Gaćeško Selo (kod Karlovca) — 365, 532
 Gage (kod Bos. Novog) — 500
 Gaj (predeo, kod Brčkog) — 183
 Gaj (kod Doboja) — 329—331
 Gaj (kod Srpca) — 438
 Gajan (kod Samobora) — 504, 505
 Gajevi (predeo kod Gradačca) — 58, 66, 83—86, 308, 315
 Galgovo (kod Samobora) — 508, 509
- Garde:*
- Bela — 577
 - Gorska — 18, 19, 31, 43, 63, 64, 188
 - Kalabičeva — vidi Gorska gar-da
- Gare (kod Zivinica) — 88, 129, 151
 Garevac (kod Modriče) — 82—85, 145, 146, 216, 217, 269, 301—303, 307—311, 315, 407—409
 Garići (kod Gračanice) — 22, 51, 163, 331
 Gašpar Đuro — vidi Grašar Đuro
 Gavranov vis (k. 301, kod Doboja) — 73—77, 80, 99, 162, 189, 195, 220, 269, 270, 291, 297, 319, 320, 326, 333, 334, 342
 Gavrići (kod Gračanice) — 41, 332, 333, 381, 573, 574
 Generalovo br. (trig. 178, kod Petrinje) — 576
 Generalski Stol (kod Karlovca) — 365, 370—372, 375, 385, 386, 403, 404, 461, 552, 553
 Glamočani (kod Banja Luke) — 394
 Glavica (k. 132, kod Doboja) — 297, 333
 Glavica (k. 265, kod Doboja) — 230, 268, 270, 332, 468
 Glavica (k. 283, kod Doboja) — 20, 23, 225, 226, 230, 260, 270, 275, 329, 331, 332, 342, 344, 381
 Glavica (k. 622, kod Gračanice) — 192, 197
 Glavičar (kod Bijeljine) — 246
 Glavičarak (kod Koraja) — 238
 Glavičice (kod Loznice) — 38, 243, 244, 245
 Glavičići (kod Tuzle) — 151
 Glavni stožer NDH — 216, 219
 Glažuta (kod Pilštanja) — 487
 Glib (predeo, kod Sokola) — 151
 Glina — 499—502, 504, 513, 514, 517, 518
 Globornica (r.) — 385
 Glogov Brod (kod Brežica) — 511, 512
 Glogovac (kod Bihaća) — 529
 Glogovac (kod Bijeljine) — 245
 Glogovec (kod Zagreba) — 547
 Glovača (potok, kod Janje) — 239, 240
 Glumine (kod Zvornika) — 38
 Gnojnica (kod Bos. Petr. Sela) — 56, 89, 126, 158
 Gnjica (r.) — 188
 Goli Breg (kod Zagreba) — 464, 518—520
 Golija (kod Vrgin Mosta) — 501
 Golo brdo (k. 544, kod Modriče) — 31
 Golo brdo (k. 719, kod Srebrenika) — 121, 122, 136, 137, 139, 155, 156, 185
 Golo Brdo (kod Bijeljine) — 248, 253, 254, 255
 Golo brdo (kod Gračanice) — 22, 51
 Golubinja (kod Zepča) — 264
 Golubovac (kod Bos. Novog) — 395, 496, 497, 499
 Goljak (kod Karlovca) — 446, 492
 Goljaki (kod Karlovca) — 534, 535
 Gomirje (kod Ogulina) — 367
 Gor. Vukšić (kod Brčkog) — 46
 Gorenja Vas (kod Kostanjevice na Krki) — 474
 Gorica (kod Kostanjevice) — 464, 474, 508, 510, 511, 512
 Gorica (kod Pilštanja) — 486, 488
 Gorica (V. i M., kod Zagreba) — 458
 Gorice (kod Brčkog) — 45
 Gornoselci (kod Bos. Dubice) — 428
 Gornja Kučevica (kod Zagreba) — 560
 Gornja Mahala (kod Bijeljine) — 175, 256
 Gornja Mahala (kod Gradačca) — 147
 Gornja Močila (kod Bos. Broda) — 390

- Gornješevci (kod Bos. Gradiške) — 575
- Goskovo (k. 244, kod Karlovca) — 446, 534, 555
- Gostilj (trig. 774, kod Gračanice) — 73, 100, 189, 195, 211, 219, 324, 325
- Govorušić Drago — 432, 454, 566
- Grab (kod Gradačca) — 84, 147
- Grabov Gaj (kod Gradačca) — 63, 64, 147
- Grabovac (predeo, kod Gradačca) — 18, 20, 51, 92, 93, 147, 191, 194, 199, 207, 285
- Graboštani (kod Kostajnice) — 569
- Grabska (Musi. i Srp., kod Doboja) — 147, 230, 268, 269, 289, 291, 292, 296, 298, 388
- Gračanica — 11, 13, 14, 18, 19, 20, 24, 25, 34, 36, 41, 43, 52, 58, 65, 69—71, 80, 88—90, 92, 96—99, 101, 106, 117, 118, 121, 123, 125, 127—130, 132, 144, 151, 161, 165—168, 171, 187, 189, 191, 192, 194, 195, 197, 210, 211, 213, 215, 216, 219—223, 225—229, 233, 261, 272, 273, 277—279, 281, 283, 285—288, 291—294, 297, 300, 301, 321, 323—327, 342, 380, 389, 573
- Gradac (kod Karlovca) — 473, 492, 556 •
- Gradac (kod Pisarovine) — 501, 502, 513
- Gradačac — 12, 18, 19, 20, 21, 31, 32—34, 36, 52, 58, 59, 63—65, 68, 69, 82, 84—88, 90, 92, 97, 98, 123, 126, 129, 132, 140, 141, 144—148, 159, 180, 181, 188, 189, 191, 192, 194, 206—208, 213, 216—218, 223, 224, 227, 284, 301—303, 306—312, 314, 315, 326, 407—409
- Gradina (brdo, kod Doboja) — 21, 23, 43
- Gradina (kod Janje) — 240, 241, 243
- Gradišnik (k. 510, kod Gračanice) — 168, 171, 322
- Gradina (kod Samobora) — 520—523
- Graduša (M. i V., kod Kostajnice) — 544, 545, 569
- Grahovište (predeo, kod Dervente) — 435
- Grana (predeo, kod Kostajnice) — 426
- Grašar Đuro — 576
- Grbavica (kod Brčkog) — 45
- Grbeti (kod Brčkog) — 49, 179
- Grčica (kod Brčkog) — 45, 83
- Grdanovac (kod Bos. Kostajnice) — 354, 497
- Grdašić (kod Karlovca) — 562
- Grdun (kod Karlovca) — 431
- Greben (kod Srebrenika) — 157
- Grebić kosa (k. 341, kod Gračanice) — 76, 78, 164, 223, 230, 269, 270, 297, 319, 333, 334
- Greblje brdo (k. 428, kod Gračanice) — 189, 192, 211, 213, 324, 325 •
- Greda (kod Prijedora) — 355, 438, 439
- Gredani (kod St. Gradiške) — 350
- Grganići (kod Karlovca) — 553
- Grič (k. 226, kod Gračanice) — 165
- Grmušani (kod Bos. Novog) — 500
- Grnčari (kod Pisarovine) — 503
- Grohot (trig. 240, kod Brčkog) — 175, 184, 185
- Grubešići (kod Karlovca) — 532
- Gruboči (kod Samobora) — 462, 536
- Grubor Miloš — 424
- Grubor Mirko — 151, 160
- Grupe**
- NOV i POJ:*
- Južna divizija 1. armije — 207, 213, 216, 222, 264
 - Južna operativna — 15, 50, 188, 189, 219, 336
 - Operativna korpusa — 219, 354
 - Unska operativna — 353
 - Karlovačka — 353, 354, 365
- četničke:*
- Cersko-majevička — 18, 19, 31, 53
- njemačke:*
- borbene**
- »Eberlajn« (»Eberlein«) — 11
 - »Gajger« (»Geiger«) — 120, 130, 145
 - »Hart« (»Haardt«) — 11
 - »Skenderbeg« — 176
 - »Zomer« (Sommer) — 365, 366
- armija:*
- »E« — 92, 120, 486, 495
- Gudci (kod Zagreba) — 546
- Gudovac (kod Bos. Krupe) — 529
- Gušte (G. i St., kod Gradačca) — 88, 90, 92, 93, 129, 130, 148, 190, 196, 206, 304, 306
- Gutić ada (kod Bijeljine) — 246, 247, 248, 255
- Gutina ada (o., kod Janje) — 237
- Gvijanovići (kod Karlovca) — 490
- Gvozdanško (kod Bos. Novog) — 499
- Gvozdenović Jablan — 66

H

Habibovići (kod Doboja) — 270, 380, 381, 573, 574
 Haazici (KOCI Gračanice) — 13, 285
 Hajarovici (kod Tuzle) — 151
 Hajdučko brdo (kod Srebrenika) — 121, 155, 185, 186, 190, 192, 292
 Hajienštajn (kod Celja) — 457
 Han (kod Bijeljine) — 245, 246
 Han JaDučik (kod Brčkog) — 46
 Han Limunović (kod Bijeljine) — 241, 243
 Han Miladija (kod Brčkog) — 121, 245
 Han Svetlica (kod Bijeljine) — 243, 252
 Hans Joakim Grafenštajn — 495
 Hapići — vidi Hodžići
 Harambašići (kod Dervente) — 390
 Harmića (kod Samobora) — 481
 Hasakići (kod Doboja) — 380
 Hasanovići (kod Gračanice) — 98
 Hase (kod Bijeljine) — 241—243, 247
 Hasići (G. i D., kod Bos. Šamca) — 82
 Haskići (kod Sokola) — 147
 Hercegovci (kod Gračanice) — 22, 24, 25
 Hodžići (kod Doboja) — 270, 288, 297, 300, 381, 435
 Hodžići (kod Sokola) — 191, 192, 194, 198, 213
 Horvati (kod Samobora) — 464, 503, 506—509
 Hrastina (kod Samobora) — 520
 Hrastje (kod Brežica) — 511, 512
 Hrašće (kod V. Gorice) — 455, 485, 518
 Hrgovi (Gor. i Donj., kod Gradačca) — 21, 62, 63, 84, 94, 129, 135, 136, 152, 153, 155, 190, 192, 196, 203, 205 —207, 212, 213, 305
 Hrkoje (k. 476, kod Doboja) — 223, 224, 226, 230, 269, 270, 275, 289—291, 296, 297, 379—381, 387, 573, 574
 Hrlaš (predeo, kod Brčkog) — 46
 Hrsina (kod Ogulina) — 367
 Hruševac (G. i D., kod V. Gorice) — 455, 456, 545
 Hrv. Kostajnica — 426, 544, 545, 575, 576
 Hrvčani (kod Prnjavora) — 382, 383
 Hrvati (kod Sokola) — 154, 157, 211, 326
 Hrvatovići (kod Gradačca) — 94
 Hrvatska — 460, 469, 470, 514

Hrvatska Dubica — 362—364, 371, 442, 443
 Hrvatski Blagaj (kod Slunja) — 490, 492
 Humci (D. i G., kod Tuzle) — 123, 148, 158, 174, 255, 301
 Humka (kod Bos. Broda) — 390
 Humka (trig. 288, kod Gradačca) — 33, 64, 65, 90, 189, 194, 207, 208, 307, 308
 Humka (trig. 381, kod Gradačca) — 31, 33, 34, 66, 208
 Huremi (kod Gradačca) — 121, 135, 143, 155, 156
 Husanovići (kod Sokola) — 169, 172, 322

I

Ibrahimovići (kod Gračanice) — 127
 Ignjatović Radivoje — 384
 Igrišta (predeo, kod Gradačca) — 137, 155, 156, 185
 Ilić Ljubinka — 67
 Ilić Ljubodrag — 153
 Ilijin grob (predeo, kod Doboja) — 224, 228, 268, 270, 296, 319, 328, 332, 333, 335
 Ilijino brdo (k. 260, kod Gračanice) — 127, 165—168, 171, 322
 Ilova (kod Prnjavora) — 382, 383, 393
 Imšir (kod Gradačca) — 148
 Ivanović Miladin — 21, 26, 57, 89, 144, 204, 295, 300, 400, 477
 Ivanovići (kod Doboja) — 268, 278, 296, 319, 335
 Izimje (kod Karlovca) — 453, 564

J

Jabanuša (kod Bijeljine) — 176, 178, 241—243
 Jablanac (kod Novske) — 349, 439
 Jablance (kod Planine) — 539
 Jablanica (kod Bos. Novog) — 360
 Jablanica (kod Maglaja) — 74, 344
 Jablanica (r.) — 350
 Jabukovac (D. i G., kod Petrinje) — 517
 Jaćimović Žarko — 316
 Jadrč (M. i V., kod Ogulina) — 367
 Jagodnjak (kod Brčkog) — 46
 Jahići (kod Gradačca) — 21
 Jahimovac (kod Sokola) — 168
 Jajčevac (predeo, kod Doboja) — 23, 24, 79, 80

- Jakovica (k. 168, kod Gradačca) — 51, 62, 93, 189, 190, 192, 205, 206, 306
 Jakeš (kod Modriče) — 82, 312, 314, 407—411, 415, 422
 Jakuševac (kod Zagreba) — 478, 479
 Jama (k. 148, kod Karlovca) — 449
 Jamna Kiselica (kod Karlovca) — 502
 Jamnica (kod Pisarovine) — 502, 503, 506
 Januzovci (kod N. Gradiške) — 346, 348
 Jankovo Selište (kod Karlovca) — 406, 532
 Janja (kod Bijeljine) — 29, 37, 87, 110, 123, 234, 236, 239, 242, 245—256, 257, 259
 Janjari Musl. (kod Bijeljine) — 242
 Jordan (kod Zvornika) — 39
 Jasenica (G. i D., kod Zvornika) — 38, 247
 Jasenica (k. 498, kod Modriča) — 31, 63, 64
 Jasenica (Musi. i Prav., kod Bos. Krupe) — 529
 Jasenovac (kod Novske) — 349, 362, 363, 439, 440
 Jastrebarsko (kod Karlovca) — 453, 503—505, 508, 560, 566
 Jaukovac (brdo, kod Bijeljine) — 254
 Jauković Blažo — 39, 116, 260
 Jaukovići (kod Doboja) — 23
 Javor Mahala (kod Gračanice) — 327
 Javorski potok (kod Doboja) — 51, 52
 Jaškovo (kod Karlovca) — 431
 Jazovac (k. 378, kod Doboja) — 268, 275, 296, 319, 328, 332, 335, 433
 Jelaši (kod Karlovca) — 470, 493, 494
 Jelić (kod Janje) — 239, 244
 Jelić Mihajlo — 33
 Jelić Mika — 577
 Jelik (k. 542, kod Gradačca) — 21, 31
 Jelovče Selo (kod Gradačca) — 19, 21, 90, 92—94, 151, 191
 Jelovik (brdo, kod Brčkog) — 186
 Jelovo brdo (k. 467, kod Gradačca) — 62
 Jelovo brdo (k. 479, kod Tuzle) — 189, 191
 Jelovo brdo (k. 555, kod Gradačca) — 198, 199
 Jerebić Selo (kod V. Gorice) — 455
 Jezdovec (kod Zagreba) — 463, 520
 Jezerac (predeo, kod Gračanice) — 325
 Ježića (kod General. Stola) — 552
 Ježinac (kod Sokola) — 156—158
 Johova Bara (kod Gradačca) — 84
 Johovac (kod Doboja) — 574
 Johovac (kod Janje) — 235, 236, 237, 239—241, 243—246
 Jošak (kod Gradačca) — 199, 285
 Jošavica (kod Kostajnice) — 544
 Joševa (kod Doboja) — 224, 269, 270, 328, 333, 334, 342
 Joševica (kod Gline) — 500, 501
 Jošje (predeo, kod Sokola) — 168, 171, 322
 Jovak (kod Doboja) — 333, 334
 Jovanović Božin — 416, 424
 Jovanović Ljuba — 18, 19, 31
 Jovanović Milan — 480
 Jovanović Pera — 235
 Jovanović Radivoje »Bradonja« — 109
 Jovanović Zivadin — 133
 Jović Dušan — 160
 Jovičević Niko — 160, 385
 Jovin Han (kod Zvornika) — 247
 Jugović (kod Janje) — 235, 240, 243, 244
 Juhan (kod Gradačca) — 51, 149
 Jukinac (kod Gline) — 500
 Juraj Buda — 295
 Jurišići (kod Tuzle) — 61
 Jurjevac (k. 219, kod Karlovca) — 469
 Jurklošter (kod Zidanog Mosta) — 539
 Jusići (kod Loznice) — 38, 243, 244

K

- Kačevac (kod Janje) — 239
 Kadar (trig. 205, kod Modriče) — 412—415, 417—419, 422
 Kadino brdo (k. 462, kod Gračanice) — 118, 169, 172, 322
 Kakmuž (kod Bos. Petr. Sela) — 56, 88, 98, 101, 126, 128, 129
 Kalabić Nikola — 18, 19, 31, 43
 Kalajdžije (kod Brčkog) — 238
 Kalce (kod Kostanjevice) — 474
 Kalilo (predeo, kod Doboja) — 75, 269, 270, 318, 319, 332—334, 433
 Kalinovica (kod Samobora) — 509
 Kalvarija (kod Karlovca) — 556
 Kamanje (kod Ozlja) — 430, 431
 Kamen (M. i V., kod Pilštanja) — 487, 488, 548
 Kamenak (k. 323, kod Gračanice) — 76, 163, 164, 270, 271, 275, 306, 380, 381

Kamenica (kod Gračanice) — 56, 89, 119, 127, 129, 193, 196, 212
 Kamenica (kod Ogulina) — 368
 Kamenica (potok, kod Modriče) — 412
 Kamenički vis (k. 921, kod Gračanice) — 98, 101, 118, 165—168, 171, 322—325
 Kameničko br. (brdo kod Doboja) — 224, 270, 319, 328, 335, 344, 381
 Kamenik (predeo, kod Srnice) — 134, 137, 153, 155
 Kamenjani (kod Tuzle) — 189, 191, 198, 199
 Kamensko (kod Karlovca) — 403, 446, 469—472, 492, 493, 535, 536
 Kaoci (kod Nove Gradiške) — 347
 Kapetanova Bina (kod Gradačca) — 88, 92, 93, 129, 130, 149, 190, 191, 199, 200, 204, 206, 213, 285, 305
 Karadordevo (kod Bos. Gradiške) — 575
 Karahum (k. 662. kod Srebrenika) — 121, 137, 155, 157
 Karajzovci (kod Srpcu) — 574
 Karanovac (kod Gračanice) — 13, 55, 56, 72, 98, 99, 126, 127, 170, 171, 189, 190, 192, 211, 213, 220, 221, 228, 263, 323—325, 328, 329, 331, 332
 Karavlasli (kod Gradačca) — 136
 Karavlaška Maoča (kod Srebrenika) — 120, 124, 174, 190, 204, 205, 302, 305, 315
 Karavlaški (kod Bijeljine) — 243
 Kardaši (kod Doboja) — 270, 379, 380, 381
 Kardašica (predeo, kod Janja) — 234, 235, 236, 244, 245
 Kardovac (brdo, kod Doboja) — 318, 319, 329, 330, 332, 381
 Karići (kod Gračanice) — 55, 191, 194, 271, 275, 288, 380
 Karlovac — 352, 365—367, 370—374, 376, 384, 385, 386, 401—403, 429, 446, 449, 450, 452, 453, 460, 461, 465, 468—473, 486, 489, 492, 493, 501—506, 529, 531, 533, 535, 536, 541, 542, 546, 550, 552—557, 560, 562, 566
 Karteljevo (D. i G., kod Novog Mesta) — 577
 Kasapović Pero — 360, 426, 455
 Kasumovići (kod Puračića) — 151
 Katanići (kod Bos. Petr. Sela) — 98
 Katić (kod Karlovca) — 365, 370, 385, 352
 Kekić (kod Karlovca) — 556
 Kerep (kod Gračanice) — 18, 21, 51, 59, 62, 64, 69, 88, 90, 92, 93, 130, 150, 190, 196, 206, 213, 285, 294
 Kerestinec (kod Samobora) — 464, 508—510, 520
 Kern Vrh (kod Pilštanja) — 487
 Keserović Dragutin — 19, 31, 43
 Kestenjak (predeo, kod Karlovca) — 401, 406, 532
 Kik (trig. 419, kod Gračanice) — 129
 Kik (trig. 490, kod Gračanice) — 88, 98, 99, 101, 166—168, 171, 322
 Kikić (kod Gradačca) — 34, 44, 65, 66
 Kikovo brdo (kod Modriče) — 410
 Kiseljak (izvor, kod Tuzle) — 139, 573
 Kiseljak (kod Visokog) — 222
 Krčina (G. i D., kod Janje) — 248
 Kladari (kod Gradačca) — 82—86, 146, 310, 312, 315, 408, 409
 Kladari (kod N. Gradiške) — 346, 348
 Kladje (kod Samobora) — 509
 Kladuša (G., D. i Sr., kod Gradačca) — 58, 66, 68, 146, 147, 307
 Klakar (D. i G., kod Bos. Samca) — 313, 411, 413
 Klake (kod Pilštanja) — 487
 Klanac (k. 654, kod Gračanice) — 64
 Klanjec (kod Rogateca) — 483
 Klasnić (kod Kravarskog) — 455
 Klačnice (kod Banja Luke) — 354, 383, 393, 394, 420, 516, 517
 Klinča Selo (kod Samobora) — 463, 464, 506, 508, 509, 520
 Klisa (k. 410, kod Zvornika) — 247
 Klobučari (kod Bos. Kostajnice) — 395
 Kloč (kod Gračanice) — 12, 326
 Klokina Kuća (kod Gračanice) — 13, 230
 Klokočevac (kod Samobora) — 522, 523
 Klokotnica (kod Doboja) — 20, 80, 117, 161, 164, 194, 219, 223, 224, 272, 291, 292, 380, 381
 Klupe (predeo, kod Gradačca) — 21
 Klupica (brdo, kod Kostajnice) — 569
 Klupice (predeo, kod Modriče) — 415
 Kljun (brdo, kod Dvora na Uni) — 496, 498, 499
 Knež Gorica (kod Karlovca) — 373
 Knežević Novak — 27
 Knežpolje (predeo, kod Bos. Novog) — 355, 575
 Knin — 369
 Kobiljak (kod Bijeljine) — 243, 251, 254, 256

Kobiljak (potok, kod Gradačca) — 58, 68

Kočevje — 366

Kofler Franc — 567

Kohvedžije (kod Gračanice) — 127

Kojčinovac (kod Bijeljine) — 245

Kojiči (kod Bijeljine) — 176, 181

Kojiči (kod Gračanice) — 22, 45, 55

Kolakovićev st. (kod Brčkog) — 45

Kolibe (G. i D., kod Bos. Broda) — 382, 390—392

Kolo (k. 312, kod Doboja) — 433

Komande

četničke:

— Crne Gore i Staroga Rasa — 31
— Srbije — 31

Korrarevac (predeo, kod Doboja) — 268, 270, 290, 291, 296, 299, 379—381, 387, 388

Komari (kod Bos. Petr. Sela) — 98

Kominovi (predeo, kod Doboja) — 269, 292

Komogovina (kod Kostajnice) — 544

Komora (D. i G., kod Bos. Novog) — 499

Komovi (predeo, kod Doboja) — 298

Komplenac (kod Bos. Dubice) — 442—444

Konak (kod Bijeljine) — 37, 175, 243, 248

Konopljište (G. i D., kod Gračanice) — 12, 13, 72—75, 79, 80, 99—101, 117, 162, 164, 166, 190, 211, 219, 220, 318, 324—326

Konjska glava (k. 651, kod Gračanice) — 41, 76, 77, 80, 99, 162, 164, 324, 332

Koprivna (k. 295, kod Modriče) — 36, 43, 217, 218, 269, 309

Koprivna (kod Modriče) — 21, 23, 224, 311—315, 407—410, 421

Koprivnica (kod Pilštanja) — 548, 549

Koprivska Trebava (kod Modriče) — 36, 68

Koraj (kod Bijeljine) — 130, 175, 234, 240, 241, 250, 254

Korana (r.) — 371—375, 401, 403, 405, 406, 446—448, 451, 460, 469, 531—536, 542

Korenita (kod Bijeljine) — 185, 186, 254

Koretaši (kod Brčkog) — 50, 240

Korjača (kod Koraja) — 238

Kornica (kod Gradačca) — 82—84, 145, 307

Korpusi

NOVI:

— 2-gi — 7, 30, 219, 354
— 3-ći — 7, 29, 30, 219, 223, 224, 262, 264, 267, 297
— 4-ti — 353, 366, 367, 369, 371—375, 377, 386, 429, 452
— 5-ti — 7, 219, 354, 454, 489
— 14-ti — 7, 17, 28, 35, 39, 40, 43, 44, 50, 51, 55, 56, 61, 71, 87, 89, 100, 109, 122, 126, 128, 161

četnički:

— 1. kosovski — 43
— Avalske — 19, 20, 31, 43, 188
— Cerski — 19, 20, 31, 43, 53, 63, 64, 188
— Jovanović Ljube — vidi Timočki
— Južnomoravski — 19, 31
— Keserovićev — vidi Rasinskotoplički
— Kosovski — 31
— Krajinski — 19, 20, 32
— Majevički — 19, 179, 188, 222, 238, 265
— Mlavski — 19
— Ozrenski — 73, 117, 152, 223
— popa Save — vidi Trebavski
— Posavsko-trebavski — 58, 83, 130, 145, 147, 161, 188, 216, 222
— Račićev — vidi Cerski
— Rasinsko-toplički — 18, 19, 31, 43, 66, 64, 188
— Šumadijski — 18, 19, 31, 43, 188
— Timočki — 18, 19, 20, 31
— Trebavski — 19, 31, 87, 188
— Valjevski — 18, 19, 31
— Valjevsko-moravski — 43
— Zenički — 98
— Zlatiborski — 19

njemački:

— 15. armijski — 486, 558
— 15. kozački konjički — 486
— 21. armijski — 92, 222, 296, 328, 344, 389, 457, 486, 573
— 34. armijski — 97, 120, 389, 486, 558
— 91. armijski — 366, 486, 558
— Ruski zaštitni — 70, 307, 407

Kosa (kod Bos. Kostajnice) — 575

Kosica (k. 218, kod Gradačca) — 140, 196, 282, 283

Kosorić Pero — 60, 264

- Kostajnica — 354, 363, 366, 395, 396, 425—428, 442, 443, 454, 460, 496—499, 517, 543, 569
 Kostajnica (kod Doboja) — 270, 388, 575
 Kostajnica (kod Novske) — 349
 Kostanjevica — 473, 476, 477, 557
 Kostići (kod Gračanice) — 22, 63, 64
 Kotorsko (kod Doboja) — 265, 270, 342, 343, 389
 Kovačeva kosa (k. 640, kod Gradačca) — 21, 51, 67
 Kovačević Branko — 31, 313, 314, 315, 407—409
 Kovači (kod Gračanice) — 12, 191, 194
 Kovačić (kod Bijeljine) — 243, 247, 248, 251, 253, 255, 256
 Koviljača — 337—339
 Kozaperovica (kod Gline) — 500, 501
 Kozara (pl.) — 354, 503
 Kozarac (kod Vrgin Mosta) — 500, 501
 Kozibrod (kod Bos. Kostajnice) — 395, 396
 Kozinci (kod Bos. Gradiške) — 437
 Kozjača (predeo, kod Brčkog) — 49, 180
 Kozjača (predeo, kod Karlovca) — 449, 555
 Kozjak (trig. 302, kod Samobora) — 464, 509
 Kozje (kod Pilštanja) — 487
 Kozji Vrh (kod Karlovca) — 553
 Kozlučani (kod Janja) — 178
 Kozluk (kod Zvornika) — 38, 39, 236
 Kožuhe (kod Doboja) — 21, 23, 25, 68, 69, 84, 146
 Kožuhe (kod Gradačca) — 310, 311
 Krajšić Nikola — 50, 187
 Kraljevac (kod Samobora) — 464, 507, 518
 Kraljevec (kod Brežica) — 483
 Kraljići (kod Gradačca) — 62, 191, 194, 199, 206, 207
 Kramarići (kod Jastrebarskog) — 503
 Krasić (kod Karlovca) — 452—454, 461, 462, 473
 Krašić (kod Samobora) — 536
 Kravarsko (kod V. Gorice) — 454, 465, 484, 485, 546
 Kravljak (kod Samobora) — 462, 536
 Krčevina (kod Gračanice) — 19, 64, 65, 287
 Krčevina (predeo, kod Bijeljine) — 242, 243
 Krčevo (kod Kostajnice) — 569
 Krčmarice (k. 682, kod Gračanice) — 41, 76, 77, 80, 162, 164, 189, 195, 269, 271, 297, 317, 318, 327, 329, 330, 332, 334, 335, 433
 Krečane (G. i D., kod Gradačca) — 19, 21, 31, 65
 Kričanovo (kod Bos. Broda) — 382, 390, 392
 Krečnice (kod Gradačca) — 208
 Kremenjača (predeo, kod Bijeljine) — 245, 247, 248, 250, 255
 Kriva Rijeka (kod Bos. Novog) — 354
 Krivačice (brdo, kod Doboja) — 332
 Krivaja (r.) — 44, 127, 151, 152
 Krka (r.) — 461, 462, 511, 512, 536, 537
 Krkoje — vidi Hrkoje
 Krnovo (D. i G., kod N. Mesta) — 512, 513
 Krst (predeo, kod N. Gradiške) — 347
 Krstić Ljubo — 418, 424
 Krstić Slavko — 110
 Krstovi (predeo, kod Bos. Novog) — 499
 Krš (brdo, kod Doboja) — 288
 Krška Vas (kod Brežica) — 511, 512, 537
 Krško (kod Kostanjevice) — 473, 495
 Krško (kod Zagreba) — 531, 538, 542
 Krtova (kod Bos. Petr. Sela) — 55, 56, 126
 Krupača (kod Jastrebarskog) — 453
 Kruščik (kod Bos. Broda) — 414
 Kruševica (kod Gradačca) — 65, 158
 Krušik (kod Gračanice) — 12, 25, 75, 327
 Kruškovo Polje (kod Gradačca) — 85
 Kuće (kod Zagreba) — 478, 479
 Kućistine (predeo, kod Bos. Novog) — 496
 Kuge G. (kod Srebrenika) — 120, 132, 135, 136, 302, 303
 Kujakuše (kod Srebrenika) — 156
 Kukavica (kod Dervente) — 389
 Kukavica (potok, kod Gračanice) — 325, 326
 Kukolj Uroš — 21, 35, 59, 70, 87, 90, 96
 Kukuruzari (kod Kostajnice) — 425, 426, 517, 544, 576
 Kulenovac (kod Dervente) — 436
 Kulić (kod Bijeljine) — 254
 Kulina (k. 288, kod Modriče) — 67, 217, 309, 312
 Kuljani (kod Banja Luke) — 394, 395
 Kuljenovići (kod Dervente) — 435

Kunej (kod Pilštanja) — 487
 Kupa (r.) — 353, 367, 368, 370, 371,
 372—374, 386, 403, 404, 430, 452, 453,
 457, 460, 461, 469, 470, 491, 493,
 501—507, 514, 518, 519, 535, 545, 556,
 576
 Kupčina (G. i D., kod Jastrebarskog)
 — 502, 504, 564
 Kupinec (kod Jastrebarskog) — 502—
 504, 506, 507, 509
 Kupres — 131, 133, 150
 Kupresi (k. 309, kod Tuzle) — 190,
 213
 Kupresi (kod Gradačca) — 199, 200,
 213
 Kurilovec (kod Karlovca) — 373, 431
 Kurjačina (kod Brčkog) — 250
 Kurtiči (kod Srebrenika) — 302, 303
 Kužnjača (kod Modriče) — 36, 217,
 309, 409—411, 421

L

Lackovići (kod Jastrebarskog) — 501
 Ladevac (kod Slunja) — 529
 Laktaši Ilidža (kod Banja Luke) —
 516, 517
 Lanište (k. 277, kod Doboja) — 268,
 270, 319, 342
 Lanište (predeo, kod Gračanice) —
 118, 168, 171, 224, 260, 296, 322, 328,
 332, 344.
 Lasinja (kod Zagreba) — 500—503,
 513, 517—519
 Laško (kod Celja) — 476, 558
 Lašva — 222
 Lazarevica (trig. 271, kod Janja) —
 239
 Lazarević Ratko — 72
 Lazarević Vitomir — 89
 Lazarevići (kod Gračanice) — 118,
 166—168, 171, 322, 324
 Lazići (kod Doboja) — 268, 317
 Lazikući (kod Doboja) — 278
 Ledenica (Kat. i Musl., kod Gradač-
 ca) — 21, 65, 68, 144
 Ledenica (predeo, kod Gradačca) —
 58, 68, 145
 Leduč (G. i D., kod Samobora) — 481
 Legije:
 — Crna — 518
 Lekenik (kod Zagreba) — 457, 570
 Lendići (kod Gračanice) — 127, 165,
 286, 327
 Lepenica (D. i G., kod Srpca) — 574
 Lepik (k. 736, kod Srebrenika) — 137

Lesično (kod Pilštanja) — 486, 487
 Leskovac (kod Bijeljine) — 110, 246—
 248, 250—253, 255, 256
 Leskovac (kod Zagreba) — 406, 521—
 523
 Leskovec (kod Kostanjevice) — 474,
 511, 537, 538
 Lešće (kod Gen. Stola) — 365, 370,
 385, 403
 Leščevke (predeo, kod Karlovca) —
 373, 553
 Lešič Josip — 360, 455
 Lešnica (kod Janja) — 246, 247, 248
 Letovanić (kod Siska) — 484
 Levi Štefanki (kod Pisarovine) — 502
 Libno (G. i D., kod Brežica) — 512
 Ličko Petrovo Selo — 490, 492
 Liješće (kod Bos. Broda) — 382, 391,
 411, 413, 420
 Lipa (kod Karlovca) — 372, 373, 403,
 553
 Lipa (kod Doboja) — 20, 74
 Lipik (predeo, kod Modriče) — 21, 36,
 120
 Lipjak (k. 277, kod Modriče) — 43,
 188, 407—409
 Lipnik (kod Karlovca) — 430
 Liporašće (kod Gradačca) — 33, 147
 Liporavan (predeo, kod Gradačca) —
 21, 64
 Lipova glava (trig. 672, kod Grača-
 nica) — 99
 Lipova kosa (brdo, kod Doboja) —
 326
 Lipovača (predeo, kod Tuzle) — 171
 Lipovci (kod Doboja) — 326
 Lisnik (k. 324, kod Modriče) — 21,
 313—315
 Lisovići (kod Tuzle) — 62, 120, 123—
 125, 132, 139, 159, 193, 208, 302
 Lišnica (kod Karlovca) — 553
 Ločna (kod N. Mesta) — 512, 513
 Logarska dolina (kod Kamnika) —
 549
 Logorište (predeo, kod Karlovca),
 452, 534, 535
 Lohinja (G. i D., kod Gračanice) —
 55, 56, 98, 118, 127, 165—167, 196,
 197, 210, 288, 324, 325
 Lokanj (G. i D., kod Loznice) — 38,
 248
 Lokva (predeo, kod Gračanice) — 18,
 21
 Lomnica (G. i D., kod Zagreba) —
 546
 Lomničko brdo (kod Gradačca) —
 148

Lompar Blažo — 7, 30, 50, 215, 356
 Lončari (kod Gradačca) — 307
 Lopari (kod Tuzle) — 235, 250, 254, 573
 Lotine (kod Kostajnice) — 426
 Lovre (kod Samobora) — 504, 505, 507
 Loznica — 236, 238, 247, 248, 249—257
 Luburić Vjekoslav Maks — 349, 455, 518, 519
 Lučelnica (G., D. i Sr., kod V. Gorice) — 455
 Lučići (kod Janja) — 235, 240
 Lučko (kod Zagreba) — 463, 520, 521—523, 546
 Lučko Polje (kod Karlovca) — 492
 Lug (kod B. Broda) — 382, 390
 Lug (kod Gradačca) — 85, 86
 Lug (kod Jastrebarskog) — 473, 522—524
 Lugovi (predeo, kod Brčkog) — 183, 184
 Lugovi (predeo, kod Doboja) — 230
 Lukavac (G. i D., kod Gradačca) — 19, 20, 33, 62, 63—65, 89, 90, 148, 189, 191, 198, 199, 206, 207, 208, 212, 307, 311
 Lukavac (potok, kod Brčkog) — 46, 189
 Lukavac (Prav. i Musi., kod Tuzle) — 127, 151, 156, 158, 192—194, 208
 Lukavec (G. i D., kod Zagreba) — 546, 547
 Lukavica (kod Doboja) — 72, 230, 270, 286, 287, 297
 Lukavica (kod Gračanice) — 18, 19, 21, 22—24, 31, 80, 117, 219
 Lukavica (kod Tuzle) — 173, 303
 Lukavica (r.) — 288, 291, 297
 Lukić (kod Gradačca) — 33
 Lukić Milorad — 242
 Lukinić Brdo (kod Pisarovine) — 502
 Lukšići (kod Ozlja) — 431
 Lumbardenik (kod Slunja) — 529
 Lurdska Bož. Majka (kod Zagreba) — 546
 Lužane (kod Bos. Broda) — 414—417, 419
 Lužani (kod Doboja) — 23, 75, 85, 163, 262, 263, 390
 Lužić (kod Janje) — 235, 239, 242'

Lj

Ljenobud (G. i D., kod Srebrenika) — 120, 132, 135
 Ljepunice (kod Tuzle) — 250

Lješljani (kod Bos. Novog) — 395
 Ljubljana — 486
 Ljubno (kod Kamnika) — 549
 Ljubošina (kod Ogulina) — 367

m

M. Ostravica (k. 853, kod Gračanice) — 118, 119
 M. Prenja (potok, kod Gračanice) — 322
 M. Švarča (kod Karlovca) — 447, 448, 450
 Macuti (kod Karlovca) — 373
 Mačkovac (brdo, kod Sokola) — 155, 305
 Mačkovec (kod N. Mesta) — 512, 513
 Maglaj — 11, 12, 13, 36, 44, 72, 74, 88, 97, 100, 101, 129, 220, 223—226, 261, 262, 264, 267—269, 296, 297, 330, 344, 345
 Maglajci (kod Bos. Dubice) — 428
 Mahala (G. i D., kod Brčkog) — 206, 254
 Maharovec (G. i D., kod N. Mesta) — 512
 Mahmut (kod Gradačca) — 64
 Maja (kod Gline) — 500, 501
 Majdačko Selo (kod Zagreba) — 522, 523
 Majevac (kod Dervente) — 410
 Majevica (pl.) — 124, 132, 140, 155, 173, 216, 311, 573
 Majka (kod Brčkog) — 52
 Majkić Japra (kod Bos. Petrovca) — 529
 Makljenovac (kod Doboja) — 275
 Maksimović Bora — 312, 317
 Mala Betnja (kod Doboja) — 407
 Mala Tinja (r.) — 93, 94
 Malence (kod Sambora) — 477, 481, 511, 512, 537
 Malenska Vas (kod N. Mesta) — 513
 Malešići (kod Gračanice) — 21, 228, 286, 292, 294, 300, 327
 Maletić (kod Karlovca) — 560
 Mali gostilj (k. 639 kod Gračanice) — 75, 327
 Mali kamen (k. 543, kod Celića) — 123, 174, 301—303
 Malinovići (kod Doboja) — 326
 Maljević Manojlo — 243
 Manjani (kod Gračanice) — 41, 80, 99, 162, 262, 263, 272, 281, 326, 327
 Maoča (kod Brčkog) — 186
 Maočka reka (kod Brčkog) — 124, 190
 Maretići (kod Jastrebarskog) — 506

Maribor — 486
 Marići (kod Gračanice) — 12
 Marijanović Josip — 576
 Marjanovići (kod Bos. Petr. Sela) — 101
 Markovac (kod Bos. Kobaša) — 437
 Marković Dragoslav — 153, 160
 Marković Vukadin — 311, 317
 Marković Polje (kod Brčkog) — 82
 Markovići (kod Modriče) — 36, 66, 67
 Markovo brdo (kod Modriče) — 22, 68
 Markusi (kod Kravarskog) — 455
 Markuševac (kod Zagreba) — 547
 Marlovac (kod Karlovca) — 405, 531, 532
 Martići (kod Gračanice) — 127
 Martinac (N. i S., kod Prnjavora) — 393
 Martinovići (kod Tuzle) — 61
 Maslovare (kod Gračanice) — 41, 317, 327, 332—334, 433
 Mateško Selo (kod Karlovca) — 401, 406, 532
 Matić Sveto — 575
 Mavračići (kod Samobora) — 506, 507
 Mavrović (kod Karlovca) — 365, 370, 401, 402, 406, 432
 Mečenčani (kod Kostajnice) — 425, 426, 544, 545
 Medakovo (kod Tešnja) — 433
 Medari (kod Okučana) — 439
 Medenjak (k. 209 kod Kostajnice) — 569
 Mednica (trig. 215, kod Gradačca) — 51, 90, 92, 148, 189, 190, 205—207, 305, 306
 Medvedek (kod Trebnja) — 513
 Medvešek (kod Pilštanja) — 486
 Medaš (k. 153, kod Gračanice) — 166, 167
 Mededa (G. i D., kod Bos. Dubice) — 349, 350, 364, 439, 440
 Mededa (kod Gradačca) — 19, 20, 52, 189, 191, 213
 Medumajdan (kod Bos. Novog) — 500
 Mehići (kod Gračanice) — 151
 Mekušje (D. i G., kod Karlovca) — 429, 448, 449, 472, 536
 Memići (kod Srebrenika) — 302, 303
 Memička (k. 387, kod Zivinaca) — 125, 302, 303
 Meremići (kod Gračanice) — 127
 Metlika (kod Crnomelja) — 373, 430, 557
 Micijevići (kod Gračanice) — 168
 Mihajlović Draža — 19, 51
 Mihaljevci šuma (predeo, kod Gračanice) — 166, 167
 Mihaljević Selo (kod Ogulina) — 368
 Mijakovići (kod Karlovca) — 532
 Mikić Ljuba — 339
 Miladići (kod Brčkog) — 124, 174, 302
 Miladinović Nikola — 424
 Milaković Jovan — 577
 Milanovići (kod Prnjavora) — 393
 Milašinović Mirko — 146, 160
 Miličići (kod Doboja) — 330
 Milićevo brdo (kod Doboja) — 407
 Milinkovići (kod Karlovca) — 531
 Milino Selo (Prav. i Musi., kod Tuzle) — 61, 156, 157, 301
 Milkovac (kod Doboja) — 434
 Milosavci (kod Banja Luke) — 393
 Miloševac (kod Gradačca) — 82—85, 145, 146
 Miloševac (kod Karlovca) — 529
 Milošević Radosav — 316
 Milovanović Zivomir — 215
 Milutinović Milutin — 417, 424
 Miljuš Milan — 360, 426, 455
 Mionica (D. i G., kod Gradačca) — 19, 33, 34, 63, 65, 207
 Miričina (kod Gračanice) — 55, 56, 123, 127—129, 192—194, 212, 227, 228, 272, 338
 Mirići (kod Ogulina) — 367
 Mirkovac (kod Bos. Dubice) — 569
 Mirna (kod Trebnja) — 466, 467, 557
 Mirna Peč (kod Novog Mesta) — 577
 Mirosavci (kod Brčkog) — 235
 Mišići (kod Gradačca) — 68, 69, 85, 144, 145
 Miškovci (kod Prnjavora) — 574
 Mitić Jovan — 203
 Mitrovići (kod Koraja) — 241, 245, 246
 Mlada Nedelja (kod Vrgin Mosta) — 501
 Mlaka (kod Novske) — 439
 Mlaka (V. i M., kod Zagreba) — 465, 478, 546
 Mlinarević Vojin — 255
 Mlječanica (r.) — 353
 Močila (kod Ogulina) — 367
 Modran (kod Bijeljine) — 37, 38, 109, 178, 234, 236, 237, 239, 240, 242
 Modran (r.) — 240
 Modriča — 11, 20, 21, 31, 32, 36, 43, 44, 55, 58, 59, 65, 67, 68, 84, 85, 90, 126, 159, 189, 208, 216—219, 222—224, 227, 264, 267, 269, 297, 301, 307—312, 315, 407—411
 Mokro (kod Sarajeva) — 60

Mokronog (kod Novog Mesta) — 466, 467, 557
 Momčilović Milovan — 58
 Monj (k. 533, kod Sokola) — 150, 188, 190, 191, 199, 213, 284, 285
 Moranjci (G. i D., kod Sokola) — 151, 152—156, 192, 193
 Morikić Petar — 424
 Mostec (kod Samobora) — 462, 511
 Moštanica (kod Siska) — 576
 Motajica (pl.) — 314, 347, 438, 574
 Motka (trig. 442, kod Doboja) — 12, 41, 72—77, 80, 117, 164, 189, 195, 288, 291
 Mracilin (kod Zagreba) — 457, 484, 570, 576
 Mraković Blažo — 50
 Mrakovo (kod Pisarovine) — 503, 504
 Mrakovo (kod V. Gorice) — 518
 Mralova Vas (kod Brežica) — 511, 512
 Mramor (predeo, kod Tuzle) — 151
 Mramorje predeo, kod Gradačca) — 18, 21, 51, 62—64
 Mraševo (kod Kostajnice) — 473
 Mrđani (kod Gračanice) — 325
 Mrežnica (r.) — 367, 368, 371—373, 375, 384, 385, 401, 403, 405, 446—449, 460, 531—536, 542, 552—555
 Mrkentića brdo (kod Bijeljine) — 175
 Mrtvice (kod Brčkog) — 121, 185, 186
 Mrzlo Polje (D. i G., kod Karlovca) — 534, 535, 554, 555
 Mrzijaki (kod Ogulina) — 370
 Muhadžeri (kod Bijeljine) — 243, 246
 Mušanovići (kod Doboja) — 23
 Mujkanovača (kod Gradačca) — 51, 219, 273, 276—278, 281, 288, 289
 Mujkići (kod Gradačca) — 63, 208
 Mulabegovi (kod Bos. Broda) — 390, 392, 393, 415—417, 419
 Murat (kod Sokola) — 151
 Murati (kod Bos. Dubice) — 569
 Murgići (kod Tuzle) — 151
 Muslimanska Maoča (kod Brčkog) — 123, 124, 174, 186, 188, 238, 301—303
 Mustafići (kod Gradačca) — 132, 135, 139, 141, 143, 155—158, 230

N

Na Kimpolč (kod Brežica) — 487
 Naklo (kod Kranja) — 473
 Navioci (kod Tuzle) — 123, 301
 Nedić Neško — 31, 43
 Nemila (kod Zenice) — 264

Nemška Vas (kod Trebnja) — 513
 Netrečić (kod Karlovca) — 373, 386, 404, 430, 431, 560
 Nikolić Radivoj — 294
 Nikolić Vojislav — 418, 424
 Ninaš (trig. 288, kod Modriče) — 415, 422
 Nova Gradiška — 349, 351
 Nova Topola (kod Bos. Gradiške) — 354, 355, 574
 Nova Varoš — 353, 439
 Novalići (kod Gradačca) — 65
 Novako (kod Ozlja) — 430, 453, 503, 508
 Novaković (kod Samobora) — 461
 Novi Grad (kod Karlovca) — 372, 373
 Novi Grad (kod Modriče) — 414—416, 419
 Novići (kod Prnjavora) — 393
 Novo Brdo (kod V. Gorice) — 454, 455
 Novo Čiče (kod Gorice) — 484
 Novo Mesto — 366, 513, 557, 577
 Novo Selo (kod Samobora) — 462, 536
 Novska — 371
 Nukići (kod Tuzle) — 123, 151, 158

Nj

Njemić (kod Bijeljine) — 176
 Njivak (kod Gradačca) — 85
 Njivice (predeo, kod Gračanice) — 41, 76, 80, 162, 164, 225, 269, 270, 317, 326, 327, 332—334

O

Obilić (k. 758, kod Gračanice) — 98
 Obor (trig. 495, kod Brčkog) — 174
 Obradovo Brdo (kod Bijeljine) — 176
 Obrež (kod Samobora) — 464, 481, 483
 Obrež (kod V. Gorice) — 454, 455, 518, 547
 Obrijež (G. i D., kod Bijeljine) — 37, 234, 237, 239, 242, 243
 Obrijež (kod Janje) — 242, 243, 245—248, 254
 Obrijež (kod V. Gorice) — 576
 Obudovac (kod Brčkog) — 83
 Odra (kod Zagreba) — 546
 Odra (r.) — 458, 459, 465, 479, 485
 Odraga (kod Trebnja) — 513

Odredi:

NOV i POJ:

- Karlovački — 340
- Posavsko-trebavski — 32, 33, 87, 93
- Turopoljsko-posavski — 340, 560, 568
- Tuzlanski — 100
- Posavski — 340

četnički:

- Ozrenski — 162
- Posavsko-trebavski — 84
- Romanijski — 58

- Odžak (kod Modriče) — 32, 312, 314, 407—411, 417—419, 422
- Oglavak (k. 509, kod Gračanice) — 18
- Ogradenovac (kod Brčkog) — 184
- Ogulin — 366—371, 374—376, 431, 453
- Okići (kod Gradačca) — 51
- Oklukova Gora (kod Brežica) — 538
- Oknje (kod Zagreba) — 547
- Okolac (predeo, kod Gračanice) — 22
- Okresanica (brdo, kod Srebrenika) — 120
- Okrugli gaj (k. 605, kod Gračanice) — 41, 73—77, 80, 162, 164, 269, 270, 271, 317, 326, 327, 332, 334, 344, 433
- Okruglić (trig. 96, kod Gradačca) — 59 69
- Okučani — 350, 366, 371, 439, 575
- Omahne Ignjac — 317
- Omeragići (kod Dervente) — 574
- Omerbašići (kod Bos. Petr. Sela) — 88, 129, 196
- Omerbegovača (kod Brčkog) — 49, 183
- Omerova voda (predeo, kod Maglaja) — 12, 100, 168, 169, 171, 322
- Operkovići (kod Tuzle) — 254, 255
- Orahova (kod Modriča) — 67, 217, 309, 312—315, 408
- Orahovica (G. i D., kod Gračanice) — 55, 56, 62, 88, 89, 126, 127, 129, 150, 151, 166, 167, 212
- Orahovo (kod Bos. Gradiške) — 350, 351, 353, 517, 569
- Orahovo (kod Dubice) — 439, 440
- Orašje (kod Gračanice) — 219, 220, 228, 229, 275, 327, 334, 335
- Orašje (kod Tuzle) — 61
- Orašje (predeo, kod Gradačca) — 66, 76, 77, 82, 83, 99, 100, 117
- Orašje (kod Zagreba) — 463, 539
- Orijevac (kod Karlovca) — 371

- Orle (kod Zagreba) — 457
- Orlica (brdo, kod Pilštanja) — 548, 549
- Orlovac (kod Karlovca) — 471, 472, 492
- Orlovo Polje (kod Gradačca) — 145
- Ormanica (k. 219, kod Gradačca) — 94, 130, 152, 190, 196, 205, 206, 306
- Orubica (kod N. Gradiške) — 347, 438, 439
- Osečani (G. i D., kod Doboja) — 388
- Osinja (kod Dervente) — 435
- Osječani (G. i D., kod Doboja) — 21, 23, 58, 68, 69, 80, 84, 144—147, 149, 162, 294, 310, 311
- Oslica (k. 863, kod Pilštanja) — 486
- Osoje (kod Doboja) — 18, 54, 63, 64
- Osoje (predeo, kod Gradačca) — 199
- Osoje (predeo, kod Zivinica) — 124, 151, 302, 303
- Osojnica (kod Gračanice) — 73, 74, 99, 100
- Osojnik (kod Ogulina) — 367
- Osredak (k. 698, kod Podsrede) — 487
- Ostravica (M. i V., kod Gračanice) — 172, 211, 213, 219, 322—325
- Ostrožac (kod Bihaća) — 353, 359
- Oštarije (kod Ogulina) — 368, 374, 385
- Oštri Vrh (kod Ozlja) — 430, 431
- Oštrikovac (kod Sokola) — 286
- Otočak (kod Bos. Broda) — 382, 390—392
- Otočce (kod Zagreba) — 485
- Otok (kod Ogulina) — 368
- Otok (kod Samobora) — 521—523
- Otoka (kod Bos. Krupe) — 352, 359, 360
- Otruševac (kod Samobora) — 522—524
- Ozalj (kod Karlovca) — 366, 373, 386, 404, 429—432, 452—454, 562, 564, 566
- Ozren (pl.) — 12, 97, 99—101, 127, 151, 216, 308
- Ozren kamen (k. 852, kod Gračanice) — 99
- Ozrenski manastir (kod Bos. Petr. Sela) — 98

P

- Paklenica (D. i G., kod Doboja) — 12, 13, 72, 73, 75, 98—101, 117, 190, 223
- Paklenica (r.) — 222, 224, 226, 319
- Palanka (kod Brčkog) — 46, 50, 132, 175, 179, 184, 190, 249

Pale (kod Sarajeva) — 60
 Paležnica (G. i D., kod Doboja) — 19, 21, 31
 Paljevina (k. 591, kod Srebrenika) — 303
 Panadurišta (kod Sokola) — 198
 Pančovo brdo (k. 149, kod Brčkog) — 49, 180
 Panike (brdo, kod Srebrenika) — 121, 155, 190, 192, 205, 206, 212, 282, 304—306
 Pantelić Milojica — 35, 87, 91, 125, 209, 218, 316, 317, 423, 424, 526
 Panjik (kod Gradačca) — 85, 147
 Panjkovići (kod Doboja) — 298
 Parići (kod Gradačca) — 83
 Parnica (kod Maglaja) — 344
 Pasja pravda (predeo, na Motajici) — 574
 Pašalići (kod Gračanice) — 55, 127
 Pašani (kod Gradačca) — 135, 190, 205, 212, 304, 305
 Pašinac (predeo, kod Modriča) — 144
 Patkovača (kod Bijeljine) — 248, 251, 253, 255, 256
 Paunovac (predeo, kod Gline) — 517, 518
 Pavić Jovo — 551
 Pavići (kod Gradačca) — 206, 212
 Pavići (kod Karlovca) — 529
 Pavlovac (k. 262, kod Gradačca) — 66, 67
 Pavlovac Blagajski (kod Slunja) — 492
 Pavlović Mil. — 559
 Pazarac Siniša — 31
 Pečnik (kod Modriče) — 312, 314, 407—411, 413, 422
 Pečurkovo Brdo (kod Karlovca) — 533, 534
 Pelemiš (kod Tuzle) — 61
 Penkovo Selo (kod Pilštanja) — 487
 Perići (kod Gradačca) — 132, 205, 212, 282, 304
 Perino br. (k. 277, kod Janja) — 178
 Perinovići (kod Karlovca) — 405
 Perišić Jovo — 526
 Perjasica (G., D. i Sred. kod Gener. Stola) — 371, 401—403, 405, 406, 460, 461, 530, 531, 532
 Perjasički Ponorac (kod Karlovca) — 370
 Perunović Miodrag — 311
 Pesje (kod Brežica) — 511, 537, 538
 Peščenica (kod Zagreba) — 457
 Petkovac (kod Bos. Novog) — 394
 Petrakovo Brdo (kod Karlovca) — 554, 555
 Petrinja — 366, 426, 455, 460, 484, 499, 501, 502, 505, 506, 544, 570
 Petrovac (brdo, kod Gradačca) — 33, 64, 151, 189, 191, 198, 199, 208, 307, 308
 Petrović Dragiša — 526
 Petrović Dragoljub — 424
 Petrović Strahinja — 312
 Petrovića klb. (kod Janja) — 234, 241
 Petrovići (kod Gračanice) — 99
 Petrovina (kod V. Gorice) — 455, 564
 Petrušnja Vas (kod Trebnja) — 513
 Pilića (G. i D., kod Loznice) — 38, 243, 244, 245
 Pilipovina (kod Sokola) — 133, 213
 Pilštanj — 486—488, 548
 Pinea (k. 373, kod Modriče) — 36, 67, 68, 310
 Pinterović Nikodije — 295
 Piperi (G. i D., kod Tuzle) — 252, 253, 256
 Piperovci (kod Brčkog) — 184, 238
 Pirage (kod Srebrenika) — 200, 203
 Pisarovina (kod Zagreba) — 501—504, 506, 509
 Piskavica (D. i G., kod Gračanice) — 55, 98, 189, 192, 211, 213, 282, 322, 324—326
 Piskovica (trig. 279, kod Dervente) — 435
 Piščetke (kod Ozlja) — 431
 Pivare (kod St. Gradiške) — 439
 Pivica (k. 393, kod Modriče) — 43
 Plane (predeo, kod Gradačca) — 152, 205
 Planina — 539
 Plehan (kod Dervente) — 223
 Pleso (kod Zagreba) — 484
 Pleševica (pl., kod Jastrebarskog) — 506
 Plešivec (kod Pilštanja) — 548
 Plešivica (kod Jastrebarskog) — 508
 Plevnik (kod Pilštanja) — 487
 Ploča (predeo, kod Gradačca) — 21, 31, 33, 64, 151
 Pljoštare (kod Brčkog) — 45
 Pljuskar (kod Trebnja) — 513
 Počivaljka (trig. 295, kod Dervente) — 389, 435
 Podgaj (kod Ozlja) — 431
 Podgorac Muharem — 237
 Podgorica (trig. 180, kod Gradačca) — 21, 44, 66
 Podgrad (kod Novog Mesta) — 577

Podgradci (D. i G., kod Bos. Gradiške) — 575
 Podjasen (kod Pilštanja) — 487
 Podlog (V. i M., kod Kostajnice) — 474, 511
 Podnovlje (kod Modriče) — 19, 43, 313—315, 407—410
 Podorašje (kod Tuzle) — 62, 123—125, 132, 133, 158, 159, 174, 302
 Podotočje (G. i D., kod Zagreba) — 457
 Podromanija (kod Sokolca) — 60
 Podruzi (kod Srebrenika) — 302, 303
 Podružić (kod Karlovca) — 534
 Podsela (kod Podsrede) — 487
 Podsreda (kod Pilštanja) — 487, 548
 Podstenice (kod N. Mesta) — 577
 Podstraža (kod Kostanjevice) — 474
 Podsused (kod Zagreba) — 455, 463, 520
 Pohanca (kod Brežica) — 487
 Pokupje (G. i D., kod Karlovca) — 373, 404, 429—431, 453, 472
 Pokupsko (kod Gline) — 454—456, 501, 502, 504, 545
 Polaki (kod Karlovca) — 431
 Poloj (G. i D., kod Gener. Stola) — 371, 375, 402, 529—531
 Poljana (G. i D., kod Zagreba) — 457
 Poljanica (kod Samobora) — 508
 Poljašani (kod Banje Luke) — 420, 516
 Poljavnica (kod Bos. Novog) — 395, 396
 Polje (kod Dervente) — 390
 Poljice (kod Karlovca) — 449, 450, 534—536, 554
 Poljice (kod Tuzle) — 44, 61, 88, 124, 127—129, 151, 156, 302, 573
 Ponikve (kod Ogulina) — 367
 Popić (trig. 271, kod Kostajnice) — 569
 Popov Dol (kod Samobora) — 509
 Popovac (G. i D., kod Slunja) — 529
 Popović Branko — 416, 424
 Popović Brdo (kod Karlovca) — 493, 496
 Popović Koča — 7, 30, 50, 60, 122, 215, 265, 267, 356, 376, 386
 Popović Radomir — 279, 281
 Popović Vojo — 27, 57, 204, 295, 300, 400
 Popovo Polje (kod Brčkog) — 49, 238, 254
 Porebrice (kod Gradačca) — 21, 33, 35, 51, 59, 69, 83, 84, 148, 307, 308
 Porječina (kod Bos. Petr. Sela) — 55, 56, 101, 126—128
 Posavci (kod Koraja) — 254
 Posavina (predeo) — 18, 20, 44, 52, 83, 84, 141, 264, 339
 Pošta brdo (trig. 446, kod Bos. Novog) — 395
 Potkamen (kod Doboja) — 275
 Potoci (k. 217, kod Gračanice) — 165
 Potoci (kod Gračanice) — 325
 Potočani (kod Doboja) — 75, 153, 212, 261, 263, 312—315, 318, 319, 329, 331, 407, 409, 411—417, 422
 Potočari (kod Brčkog) — 46, 49, 50, 134, 175, 183, 255
 Potok (kod Gračanice) — 127
 Potok (kod Karlovca) — 374
 Potok (kod Loznice) — 38, 39
 Potpolje (kod Modriče) — 144, 145
 Poturice (kod Doboja) — 25, 380
 Poveljić (kod N. Gradiške) — 346, 574
 Pranjakovići (kod Doboja) — 23, 292
 Prapreče (kod Trebnja) — 513
 Prebijeni kam (k. 549, kod Doboja) — 18, 22, 23, 66—68
 Prekotinci (kod Gradačca) — 205
 Preljina (kod čačka) — 27
 Prenja (M. i V., kod Sokola) — 168, 171
 Prepeličje Polje (kod Banje Luke) — 395
 Preslica (šuma, kod Doboja) — 74, 164
 Previce (kod Bos. Kostajnice) — 396
 Prevršac (kod Kostajnice) — 517
 Prhoč (kod Jastrebarskog) — 506
 Pri Ašpergeri (kod V. Gorice) — 518, 519
 Pribanić Jure — 343, 345, 485
 Pribava (kod Gračanice) — 117, 127, 165, 166, 190, 197, 210, 211, 213, 220, 323, 324
 Pridjel (Musi. i Prav., kod Doboja) — 74, 225, 228, 260, 270, 275, 329—331, 433
 Prijedor — 354—356, 361, 383, 396, 427, 439, 440, 490, 492, 496
 Prijedor (kod Brčkog) — 238, 239
 Prilep (kod Podsrede) — 487
 Prilipe (kod Samobora) — 462, 537
 Prilišće (G. i D., kod Karlovca) — 370
 Primišljanski Tržić (kod. Karlovca) — 529
 Primišlje (kod Slunja) — 368, 374—377
 Prisade (kod Doboja) — 435
 Priselci (D. i G., kod Karlovca) — 373

Prisoja (k. 608, kod Gračanice) — 220
 Prisojci (predeo, kod Gračanice) — 23, 24
 Prisoje (predeo, kod Doboja) — 22, 24, 62, 63, 69
 Pristava (kod Kostajnice) — 474, 511
 Prkuti (kod Gračanice) — 127
 Prnjakovići (kod Doboja) — 388
 Prnjavor — 382, 383, 393, 420, 516, 574
 Prnjavor (kod Gračanice) — 12, 23, 24, 41, 75—77, 80, 148—150, 163, 164, 189, 194, 204, 226, 227, 230, 272, 277, 278, 281, 287, 300
 Prnjavor (kod Modriče) — 411, 412
 Prnjavor (kod Vrgin Mosta) — 502
 Prnjavor (kod Zvornika) — 38, 245
 Prnjavor (M. i V., kod Doboja) — 435
 Prokič Radivoje — 72
 Prokop (kod Gradačca) — 62
 Prokosovci (kod Tuzle) — 44
 Prokosovići (kod Bos. Petr. Sela) — 124, 127, 128, 151, 156, 302
 Prošara (planina, kod Bos. Dubice) — 350, 354
 Prosjeka (brdo, kod Brčkog) — 184, 189
 Prosjeka (brdo, kod Gradačca) — 205, 245
 Prud (kod Bos. Samca) — 301—303, 312—314, 407—409, 413—420
 Prušaćki gaj (predeo, kod Bos. Novog) — 395
 Prut (kod Gradačca) — 150
 Prvonožina (kod V. Gorice) — 455
 Ptuj — 486
 Puhare Pučile (kod Bijeljine) — 247, 248, 250, 251—253, 255
 Pukiš (kod Brčkog) — 121, 123, 245, 301—303

Pukovi:

njemački:

— 2. Ruskog zaštitnog korpusa — 70
 — 4. policijski — 365, 552
 — 14. »Štefan« divizije — 11, 92
 — 16-ti 22. pješadijske divizije — 87, 92, 130, 176, 234, 301
 — 20. lovački — 365, 371, 429, 535
 — 47-mi 22. pješadijske divizije — 58, 130, 176, 234
 — 65-ti 22. pješadijske divizije — 130, 176, 234
 — 67-mi 22. pješadijske divizije — 234
 — 149-ti 117. lovačke divizije — 87

— 383-ći 373. divizije — 397
 — 384-ti 373. divizije — 397
 — 724-ti 104. lovačke divizije — 370
 — 734-ti 104. lovačke divizije — 234, 370
 — 737. 117. lovačke divizije — 304, 305
 — policijski »Nagel« — 462, 476

Puračić (kod Tuzle) — 56, 88, 129, 266, 267, 573
 Pustara Borića (kod Gradačca) — 83
 Pustike (kod V. Gorice) — 454
 Pustoline (kod Tuzle) — 151
 Pušalić Dušan — 235

R

Račić Dragoslav — 12, 19, 43, 53
 Radeče (kod Zidanog Mosta) — 557, 558
 Radičevići (kod Pisarovine) — 503, 518
 Radića kosa (kod Doboja) — 21, 22, 282, 284, 292
 Radići (kod Gradačca) — 66, 67, 225, 284
 Radino brdo (k. 301, kod Gračanice) — 88, 166—169
 Radino brdo (k. 366, kod Doboja) — 118, 129, 166, 171, 172, 321, 326
 Radman (kod Karlovca) — 555
 Radohova Vas (kod Trebnja) — 513
 Radojević Svetozar — 160
 Radosavljević Miodrag — 317
 Radosavljević Nikola — 236
 Rafael Boban — 518, 519
 Raješi (kod Janje) — 239, 240, 242
 Rajhenburg (kod Pilštanja) — 486, 488, 538, 539, 548
 Rajska (D. i G., kod Gradačca) — 65, 307, 308
 Rajski potok (kod Gradačca) — 93
 Raka (kod Krškog) — 495
 Rakani (G. i D., kod Bos. Krupe) — 359
 Rake (kod Kostanjevice) — 455, 473, 474
 Rakitje (kod Zagreba) — 463, 520
 Rakitovec (kod Zagreba) — 457, 570
 Rakočević Milorad — 70, 96
 Rakov Potok (kod Samobora) — 464, 506—509, 520
 Rakovac (G. i D., kod Gračanice) — 101, 412, 415

- Rakovac (G. i D., kod Maglaja) — 74, 168, 330
 Rakovac (kod Prnjavora) — 343
 Rakovec (kod Samobora) — 480
 Rakovica (kod Drežnik-Grada) — 529
 Rakovica (M. V., kod Samobora) — 477, 510, 540
 Ramići (kod Banja Luke) — 394
 Ramići (kod Gradačca) — 33, 64
 Rausovac (kod Bos. Kostajnice) — 569
 Rautovača (predeo, kod Janje) — 242
 Rapatnica (kod Gradačca) — 132, 135, 193, 194, 283
 Raskrsnica (predeo, kod Kostajnice) — 426
 Raskršće (trig. 297, kod Gradačca) — 33, 46, 65
 Rastovac (kod Gener. Stola) — 401, 531
 Rašće (predeo, kod Janja) — 37, 178, 242, 244
 Rašljani (Musi. i Prav., kod Gradačca) — 135, 136, 155, 190, 205, 304, 305
 Raštanj (kod Pilštanja) — 548, 550
 Ratkovići (kod Brčkog) — 50, 235, 240, 256
 Ravan (kod Brčkog) — 50
 Ravna kosa (k. 495, kod Brčkog) — 124, 186
 Ravnica (predeo, kod Karlovca) — 469, 470
 Ravnice (kod Bos. Novog) — 395, 396, 496, 497, 499, 500
 Ravno (kod Kostanjevice) — 473
 Ravno polje (kod Bijeljine) — 175, 177
 Razbijena lipa (k. 676, kod Srebrenika) — 303
 Razbojište (predeo, kod Gračanice) — 325
 Razvala (predeo, kod Modriče) — 217, 309
 Razvaline Grada (k. 282, kod Karlovca) — 365, 370, 403
 Ražijevo (kod Brčkog) — 49, 151, 179, 184
 Rebrovići (kod Ogulina) — 367
 Rečica (kod Karlovca) — 452, 470, 471, 491—493, 502, 505, 506, 536
 Reljci (kod Karlovca) — 534
 Remetinec (kod Zagreba) — 465, 547
 Remust (brdo, kod Gračanice) — 166—168, 171, 322, 324
 Riječani (kod Kostajnice) — 426
 Riječani (predeo, kod Doboja) — 269, 291, 297, 298, 387
 Riječica (kod Doboja) — 74
 Rijeka — 366, 371, 374
 Rijeka (kod Doboja) — 22, 24, 79, 80, 194, 229, 230, 278, 298, 300, 380, 389
 Rijeka (kod Modriče) — 312—315, 408
 Rimske Toplice — 558
 Retišće (kod Doboja) — 84
 Rogatec — 486
 Rogatica — 30
 Rogozan (kod Brčkog) — 46, 180, 182
 Rohimići (kod Gračanice) — 12, 55, 300
 Rosići (kod Gračanice) — 52
 Rožani (kod D. Kupčine) — 502
 Ruča (kod Zagreba) — 457
 Rudanka (kod Doboja) — 19
 Rudarica (k. 339, kod Bos. Kostajnice) — 354
 Rudice (kod Bos. Krupe) — 359, 360, 395
 Rudnice (kod Bos. Novog) — 497
 Ruglja (kod Pilštanja) — 486
 Ruhotina (kod Janje) — 235—237, 239, 244, 246
 Rujevac (kod Bos. Novog) — 499
 Ruškovac (šuma kod Gener. Stola) — 401, 406, 532

S

- Sajeve (kod Kostanjevice) — 473
 Sajinović (kod Karlovca) — 403, 535
 Salihbašići (kod Sokola) — 151
 Samar (kod Gradačca) — 63
 Samarevac (kod Gradačca) — 21, 44, 58
 Samarić (k. 202, kod Gračanice) — 12, 24, 41, 72, 74, 77, 80, 117, 161, 164, 189, 195, 219, 227, 228, 230, 233, 271, 272, 275, 277, 281, 287, 291, 299
 Samobor — 366, 429, 455, 463, 464, 476, 477, 481, 486, 495, 496, 505, 506, 508—511, 513, 516, 519—524, 526, 535—537, 539, 548, 567, 573
 Sana (r.) — 353, 354, 360, 361, 396, 497
 Sandići (kod Brčkog) — 45, 180
 Sanski Most — 492
 Sarajevo — 30, 60, 121, 122, 152, 219, 222—224, 267, 268, 296, 308
 Sarapi (kod Gline) — 500
 Sava (r.) — 29, 45, 188, 216, 219, 222, 234, 264, 265, 292, 313, 339, 346—351, 353, 363, 364, 367, 370, 381, 382, 392, 398, 410—413, 417—420, 422, 436—440, 441—444, 455, 457, 459, 461—463, 467, 473, 476—479, 481, 484, 488,

- 500, 503, 504, 511, 518 519, 526, 536
—538, 557, 569
Savičići (kod Tuzle) — 301
Savićevo brdo (k. 283, kod Modriče)
— 410
Savići (kod Gračanice) — 74, 325
Savrljić Vlado — 237
Savučnjak (kod Samobora) — 507
Seča (predeo, kod Doboja) — 269, 297
Sekulić Dušan — 374
Sekulić Vojo — 35, 59, 70, 87, 160,
174, 209, 218
Selce (kod Karlovca) — 472, 492
Selište (kod Doboja) — 270, 342, 381
Selište (kod Kostajnice) — 569, 576
Seljani (kod Gradačca) — 33, 308
Senovo (kod Pilštanja) — 486, 539, 548
Senuše (potok) — 473
Senj — 369, 375, 376
Seona (kod Zivinica) — 88, 128, 129,
138, 151, 157, 193, 301—303
Seperovići (kod Gradačca) — 63
Sever (kod N. Gorice) — 484
Severac (kod Kostajnice) — 545
Severovci (kod Bos. Gradiške) — 575
Sevnica (kod Zidanog Mosta) — 538,
539
Sibovac (kod Gradačca) — 65, 66
Sića (kod Karlovca) — 371, 372, 375,
403, 406, 451, 532, 533
Sijedi krš (k. 663, kod Gračanice) —
191, 194, 199, 286
Sijekovac (kod Bos. Broda) — 392
Sijelina (k. 267, kod Doboja) — 275
Simeunovići (kod Gračanice) — 22
Simić Mirko — 402, 406
Simići (kod Modriča) — 66, 67
Simići (kod Brčkog) — 49
Simin Han (kod Tuzle) — 236, 238,
240, 244
Sinokoša (predeo, kod Zagreba) —
484
Simonović Mihajlo — 32
Simović Slavoljub — 316
Sirotke (predeo, kod Sokola) — 155
Sirova glava (brdo, kod Gračanice) —
119
Sisak — 353, 366, 396, 425, 426, 454,
455, 457—459, 460, 478, 479, 484, 496,
499, 501, 543, 569, 570
Sitara (predeo, kod Brčkog) — 46, 49,
123, 174, 301
Sitneši (kod Srpcu) — 574
Sjenina (kod Doboja) — 19, 21, 23, 24,
52, 58, 68, 78—80, 84, 144, 145, 149,
162, 389
Sjenokosić (predeo, kod Gračanice)
— 166, 167
Skahovica (kod Gračanice) — 55
Skakava (G. i D., kod Gradačca) —
205, 238, 239
Skakavac (kod Karlovca) — 370, 373,
403, 460, 469, 493, 494
Skipovac (kod Doboja) — 18
Skočić (Prav. i Musi., kod Zvornika)
— 246
Skok (trig. 310, kod Modriče) — 36
Skopice (G. i D., kod Brežica) — 511,
512
Skotovice (kod Ozlja) — 431
Skrad (G. i D., kod Karlovca) — 373
Skradnik (kod Ogulina) — 368
Skugrić (D. i G., kod Gradačca) — 21,
33, 43, 59, 66, 67, 84, 90, 217, 218,
309, 312—314
SI. Dubočac — 436
Si. Požega — 574
Slabinja (r.) — 353
Sladna (kod Gradačca) — 96, 192, 196
Slat (kod Karlovca) — 370, 552
Slatina (G. i D., kod Gradačca) —
83—86
Slatina (kod Petrinje) — 545
Slatina (kod Pilštanja) — 487
Slav. Brod — 97, 122, 188, 296, 314,
347, 382, 391
Slav. Samac — 312, 314
Slavinovići (Kat., Musi. i Prav., kod
Tuzle) — 61
Slijepčevići (kod Brčkog) — 45, 180
Sijelina (kod Doboja) — 271
Sljeme (kod Zagreba) — 507
Slovenija — 510, 521
Slunj — 368, 374—377, 492, 529
Smednik (kod Kostanjevice) — 474
Smiljanić Dušan — 43
Smiljanića brdo (trig. 291, kod Mo-
driče) — 410
Smiljevac (predeo, kod Bijeljine) —
240, 247, 248, 250
Smreka (predeo, kod Srebrenika) —
200
Smrtići (G. i D., kod Prnjavora) —
343, 393
Soča — 486
Sočkovac (kod Gračanice) — 56, 99,
101, 118, 126, 165, 170, 211 220, 263,
328, 329
Sokol (kod Gradačca) — 19, 55, 62,
88, 91, 96, 98, 130, 136, 149, 150, 159,
189, 191, 192, 197—199, 204, 210, 211,
213, 283, 285—287
Sokolac — 60

- Sole Isidor — 312, 317
Solina (M. i V., kod Vrgin Mosta) — 501
Sp. Sušica (kod Rogateca) — 483
Spasovište (predeo, kod Gradačca) — 51, 63, 64
Spletana lipa (predeo, kod Doboja) — 12, 18, 21, 22, 23, 31, 44, 51, 65—67, 194
Split — 541
Spomenik (kod Doboja) — 268—270, 273, 275, 290, 291, 296—299, 379—381, 387, 388, 398
Spreča (r.) — 12, 13, 20, 41, 44, 73, 75, 80, 88; 92, 97—101, 118, 119, 124, 129, 161, 165, 166, 168, 171, 192, 194, 211, 213, 220, 224—226, 230, 260—262, 267, 268, 270, 291—293, 321—328, 332, 334, 380, 381, 573
Sr. Mahala (kod Bijeljine) — 241—243, 246, 253
Srbac (kod Dervente) — 437—439
Srbija — 32, 50
Srebrenik (G. i D., kod Tuzle) — 62, 87, 88, 120—122, 124, 129, 131, 132, 135—137, 139, 140, 143, 156—159, 185, 192—194, 204, 208, 255, 256, 284, 303, 304
Srebrnjak (kod Samobora) — 509
Srednje brdo (k. 388, kod Modriče) — 43
Sredani (kod Bos. Gradiške) — 438
Sredani (kod Doboja) — 164
Sredeljani (kod Dervente) — 435
Srem — 122, 234, 264
Srna (kod Gradačca) — 208, 422
Srna (k. 171, kod Modriče) — 413—415
Srnice (Musi. i Prav. kod Gračanice) — 18, 19, 21, 24, 29, 33—35, 46, 59, 69, 85, 87, 88, 90, 92—94, 98, 106, 121—123, 129—132, 136, 137, 140, 145, 147, 148, 150, 151, 159, 187—192, 194, 195, 199, 203, 205—208, 212, 213, 215, 216, 218, 223, 227, 283, 284, 294, 301—306
Srnjak (predeo, kod Karlovca) — 403
Srpac (kod N. Gradiške) — 347, 348
Srpska državna straža — 188
Srpska Mahala (kod Gradačca) — 84
St. Janž (kod Zidanog Mosta) — 467
Sr. Mahala (kod Bijeljine) — 177, 238
St. Petrovo Selo — 296
St. Selo (kod Gradačca) — 33, 35, 147
Stambolčić (kod Sarajeva) — 60
Stamenković Miodrag — 311, 316
Stan (kod Zvornika) — 244
Stanič Rijeka (kod Doboja) — 20, 52, 278, 292, 379, 380
Stanič Uroš — 237
Stanišići (kod Brčkog) — 49
Stankovo (kod Jastrebarskog) — 506, 536
Stanovi (kod Brčkog) — 46, 49, 179, 181, 183.
Stanovi (predeo, kod Gračanice) — 22, 24
Stara Gradiška (kod Bos. Gradiške) — 350, 353, 432, 575
Stara Vas (kod Brežica) — 483
Stari Grad (kod Brežica) — 512, 538, 548
Starjak (kod Zagreba) — 464, 519, 520
Stative (D. i G., kod Karlovca) — 370, 373, 386, 404, 430, 452, 554, 557
Stelič (brdo, kod Gračanice) — 88
Stenjevec (kod Zagreba) — 481—483
Stevanovići (kod Doboja) — 22
Stevanovići (kod Tuzle) — 61
Stijena (kod Bihaća) — 529
Stijene (k. 485, kod Gračanice) — 191, 194, 287
Stjepan Polje (kod Gračanice) — 13, 74, 75, 189, 227, 230, 289, 291, 294, 326, 327, 379, 380, 373
Stojaković Milenko — 116
Stjepanovići (kod Gračanice) — 100, 166—168, 171, 322, 324
Stojdraga (kod Samobora) — 462, 536
Stojići (kod Gračanice) — 165, 325
Stolić (brdo, kod Gračanice) — 129
Strana (kod Gradačca) — 93, 183
Stranje (kod Trebnja) — 513
Straža (G. i D., kod Tuzle) — 173, 302, 303
Stražba (k. 385, kod Doboja) — 225, 318, 319, 332, 335
Stražba (k. 452, kod Gračanice) — 136, 140, 165, 189, 191, 192, 198, 211, 213, 292, 324—327
Stražba (kod Gradačca) — 132, 282
Stražbenica (predeo, kod Karlovca) — 405
Straževac (k. 336, kod Gračanice) — 117, 165—167, 189, 192, 210, 211, 213, 323, 324, 326
Stražica (k. 379, kod Gračanice) — 88, 98, 99, 118, 129, 166—168, 171, 322
Stražica (k. 452, kod Modriče) — 21, 36, 43, 68
Stričević Mirko — 419, 424

Striježevica (kod Doboja) — 20, 73—75, 79, 223
 Struga (kod Bos. Broda) — 392
 Struga (kod Bos. Novog) — 499
 Stružec (kod Zagreba) — 457, 479
 Stublić (trig. 772, kod Tuzle) — 123
 Studenac (brdo, kod Gračanice) — 18, 21, 51—54, 57, 189, 194, 199, 204
 Stupar Vojo — 362, 456, 466
 Stupari (kod Bos. Petrov. Sela) — 56, 98, 126
 Stupnik (kod Zagreba) — 464, 518—523, 547
 Sučević (kod Gener. Stola) — 401, 405, 406, 530, 532
 Sudari (kod Ogulina) — 367
 Suhopolje (kod Janja) — 38, 175, 177, 239, 241, 242, 244, 246, 249, 342
 Suho Polje (G. i D., kod Doboja) — 73, 99, 223, 291, 329, 331—333
 Sulejmanbegova kosa (brdo, kod Gračanice) — 118, 168—172, 321, 322, 324
 Suljin Han (kod Bjeljine) — 241, 243
 Sunja — 425, 426, 437, 460, 543, 545, 546, 569
 Sušak — 366, 371
 Suvaja (kod Bos. Dubice) — 442—444
 Sv. Antun (kod Karlovca) — 554
 Sv. Gospa (crkva, kod Kostajnice) — 575
 Sv. Helena (kod Samobora) 480, 510, 522—524
 Sv. Ilija (kod Gener. Stola) — 401, 530—532
 Sv. Jošt (kod Pilštanja) — 487
 Sv. Jurij (kod Planine) — 548, 549, 567
 Sv. Kata (kod Bos. Kostajnice) — 395
 Sv. Klara (kod Zagreba) — 485, 547
 Sv. Križ (kod Kostanjevice) — 473
 Sv. Križ (kod Novog Mesta) — 557
 Sv. Križ (kod Zidanog Mosta) — 466, 467
 Sv. Lenard (kod Brežica) — 511, 512, 537
 Sv. Marija (kod Samobora) — 508
 Sv. Marko (kod Karlovca) — 555
 Sv. Nedelja (kod Zagreba) — 463, 477, 507—510, 520, 521, 539
 Sv. Nikola (kod Petrinje) — 576
 Sv. Petar (kod Rogateca) — 483, 513
 Sv. Rok (kod Karlovca) — 554, 555
 Sv. Vid (kod Pilštanja) — 487, 548
 Svatovac (predeo, k. 486, kod Zivinica) — 125, 302, 303
 Svetice (kod Ozlja) — 431

Svijetlice (kod Doboja) — 270. 297, 298, 573
 Svilaj (D. i G., kod Modriče) — 413—418, 422
 Svinica (kod Kostajnice) — 569
 Svinjarička (kod Samobora) — 520
 Svodna (kod Bos. Novog) — 355, 383, 394—397, 497
 Svojić (kod Karlovca) — 365, 370, 385, 401, 405, 531

§

Šabac — 265, 339
 Šaj kam (k. 358, kod Gračanice) — 75, 270, 271, 318, 330, 335, 433
 Šajinovići (kod Karlovca) — 446. 450, 472
 Šakići (kod Gračanice) — 12, 55
 Samac — 20, 59, 69, 70, 82, 85, 87, 90, 97, 120, 145, 159, 173, 188, 189, 207, 209, 217, 219, 222, 224, 265, 307—310, 313, 315, 337—339
 Šatornja (kod Gline) — 500
 Šatorovići (kod Brčkog) — 46, 50
 Sčitarjevo (kod V. Gorice) — 484
 Segestin (D. i G., kod Kostajnice) — 426, 544
 Šenkovec (kod Samobora) — 481
 Šenovec (kod Kravarskog) — 456
 Šentlenart (kod Brežica) — 548
 Sepak (G. i D., kod Loznice) — 38, 39, 246, 247
 Sereg (kod Prnjavora) — 382, 393
 Sevarlije (kod Bos. Dubice) — 442—444
 Sevarlije (kod Doboja) — 74, 75, 230, 329—332
 Šešlije (kod Dervente) — 389
 Šibenik — 541
 Sibošice (r.) — 190
 Šibovi (predeo, kod Doboja) — 329—331, 433
 Sibovska (kod Prnjavora) — 393
 Sikarac (predeo, kod Doboja) — 288—291, 379—381, 573
 Siljakovina (kod V. Gorice) — 455, 546
 Šimraki (kod Samobora) — 462
 Široka kosa (k. 495, kod Doboja) — 21, 23, 269, 288, 291, 292, 297, 298, 433
 Široko polje (predeo, kod Brčkog) — 256
 Sišljević (kod Samobora) — 501, 502
 Skrebe (kod Doboja) — 230
 Skršići (kod Karlovca) — 555

Skrtići (kod Karlovca) — 490—492, 552

Šljivoševac (kod Đakova) — 366

Sljoke (kod Gradačca) — 68, 144, 207, 208, 308

Smarje (kod Zidanog Mosta) — 538, 539

Šokačko brdo (k. 833, kod Bos. Novog) — 396, 499

Spanović Todor — 153, 160

Špehari (kod Ogulina) — 365, 370, 385, 552

Spilja (kod Bos. Dubice) — 442

Spionica (Musi., Prav. i Kat. kod Gradačca) — 94, 96, 121, 130, 132, 135—140, 149, 156, 206, 207, 213, 282, 284, 294, 301—304, 306, 315

St. Vid (kod Trebnja) — 513

Štabovi:

NOVJ:

— Generalštab (JNA) — 29, 121, 212, 246, 267, 356, 386, 460, 483, 495, 542, 543

— Glavni NOV i PO Hrvatske — 7, 386, 504

— Glavni NOV i PO Makedonije — 7

— Glavni NOV i PO Slovenije — 7

— Južne operativne grupe — 15, 35, 44, 66, 71, 72, 102

— Operativne grupe korpusa — 60, 367

— Vrhovni NOV i POJ — 7, 26, 121, 264, 267, 542

Starjak (kod Pisarovine) — 502—505

Stefanci (kod Karlovca) — 446, 448, 534, 535

Štivor (kod Prnjavora) — 393

Štrekovic (kod Karlovca) — 446, 470, 471

Štrpci (kod Brčkog) — 174

Šuma (kod Zagreba) — 457

Šumarice (kod Kostajnice) — 427

Šumbaj (kod Karlovca) — 471

Šumonja Miloš — 373

Šuša (kod Zagreba) — 457

Švajser (kod Banja Luke) — 394

Švarče (D. i G., kod Karlovca) — 429, 449, 555

Švelh Franja — 577

T

Tadića brdo (k. 469, kod Gradačca) — 21, 31, 32, 44, 65, 66, 189, 194, 207, 208

Tadići (kod Brčkog) — 175

Tanasković Rajko — 21, 39, 125, 174, 209, 218, 316, 317, 423, 424, 464, 526

Tarevci (kod Modriče) — 217, 309, 311, 313—315, 408, 409

Tavanak (predeo, kod Bos. Dubice) — 353

Tavija (potok, kod Bos. Kostajnice) — 575

Tavna (kod Loznice) — 38, 243, 244—246

Tekućica (kod Gračanice) — 73, 76, 99, 164, 165, 271, 275, 320, 328

Teočak (kod Janje) — 251

Tešanovići (kod Gračanice) — 325

Tešići (kod Doboja) — 317

Tihaboj (kod Trebnja) — 466

Tinja (Prav. i Musi., kod Tuzle) — 62, 124, 158, 285, 302, 305

Tinja (reka, M i V.) — 46, 135—137, 140, 181, 190, 204, 206, 212, 239, 284, 305

Točak (kod Karlovca) — 371

Točila (predeo, kod Sokola) — 168, 171, 322

Todić Branko — 74

Todić Cvijetin — 152

Todorović Vojo — 368, 374, 570

Todorović Zdravko — 294, 295

Todorovići (kod Gračanice) — 22

Tokić (kod Gradačca) — 51, 151, 199

Tolisa (kod Gradačca) — 21, 43, 66

Tomašić (kod General. Stola) — 553

Tomaško brdo (kod Kostajnice) — 426, 544

Tomažja Vas (kod N. Mesta) — 512, 513

Tončić Selo (kod Karlovca) — 560

Topalovići (kod Gračanice) — 12, 21, 22, 52, 63, 94, 131, 132, 135, 137, 199, 270, 282, 283, 292

Topla Reber (D. i G., kod Nov. Mesta) — 577

Toplice (D. i G., kod Novog Mesta) — 577

Toplice Lešće (kod Karlovca) — 372, 373

Topnica (predeo, kod Doboja) — 58, 68, 69, 144, 146

Topalovec (kod Pisarovine) — 502

Topalovići (kod Doboja) — 269, 319, 320, 333—335

- Torovi (predeo, kod Doboja) — 329—331
 Tounj (kod Ogulina) — 366, 367, 375, 385
 Tounjski Tržić (kod Slunja) — 36«
 Tovira (kod Doboja) — 21, 23, 288, 291, 292, 298, 387, 388
 Tramošnica (G. i D., kod Gradačca) — 46, 58, 59, 66, 68, 69, 84, 145, 147, 207
 Travnjaci (predeo, kod Brčkog) — 46, 182
 Travnjak (predeo, kod Gradačca) — 207
 Trbovlje — 486 /
 Trbuk (kod Doboja) — 13, 20, 73—75, 100, 223—225, 229, 261, 267, 269 270, 271, 278, 296, 297, 317, 330, 335, 433, 434
 Trebava (predeo, kod Gračanice) — 11, 12, 19, 21, 55, 58, 84, 144, 188, 216—218, 225, 264, 285, 311—315, 407—409
 Trebež (kod Brežica) — 511, 512
 Trebinja (G. i D., kod Karlovca) — 272, 469, 491
 Trebnje — 513
 Trebovac (predeo, kod Modriče) — 68 69
 Trepča (kod Vrgin Mosta) — 500
 Trešnjik (predeo kod Doboja) — 223, 269, 333
 Trgovi (kod Bos. Novog) — 500
 Tripković Sveta — 43
 Trk. Dubrave (kod Bos. Gradiške) — 346, 348
 Trn (kod Banje Luke) — 383
 Trnova (Sr. i D., kod Janje) — 38, 239
 Trnovci (kod Gradačca) — 135, 191
 Trnovica (kod Zvornika) — 247
 Trnjani (kod Prnjavora) — 393
 Trnje (kod Brežica) — 482
 Tropčić (kod Ozlja) — 554, 556
 Trošeljci (kod N. Gradiške) — 346, 348
 Trošmarija (kod Ogulina) — 374—376, 553
 Trputci (D. i G., kod Gorice) — 454, 455, 503, 518
 Trst — 366, 371
 Trstenica (G. i D., kod Vrgin Mosta) — 501
 Trška Gora (kod Kostanjevice) — 537
 Trupkovići (kod Karlovca) — 554
 Tržička Raštela (kod Drežnik-Grada) — 529
 Tuinica (kod Bos. Novog) — 360
 Tumare (kod Bos. Petrovog Sela) — 12
 Tunjevac (k. 274, kod Sokola) — 98, 118, 149, 166, 168—172, 194, 210 282, 321—326
 Turanj (kod Karlovca) — 446, 470, 535, 536
 Turanjsko brdo (kod Karlovca) — 446, 450, 535
 Turić (k. 214. kod Gradačca) — 65, 84, 85, 87, 145, 147, 148, 180, 181, 189, 194, 207, 307
 Turić (kod Gradačca) — 31, 33, 35, 46, 58, 64—66, 68, 69, 181, 189, 194
 Turija (kod Bos. Petr. Sela) — 88, 129, 265, 266
 Turija (kod Sarajeva) — 61
 Turkovići (kod Gračanice) — 56, 88, 126, 129
 Turopolje (kod Zagreba) — 367, 457, 570
 Tušilović (kod Karlovca) — 403, 460, 490—492
 Tutnjevaca (kod Gradačca) — 88, 91, 95, 129, 137, 190, 199, 200, 204, 206, 240, 241, 283, 305
 Tuzla — 29, 30, 38, 43, 61, 62, 88, 118, 120—123, 129, 136, 140, 141, 165, 166, 168, 171, 173, 188, 192, 193, 208, 212, 227, 234, 235, 236, 243, 250, 265, 272, 277, 279, 321, 323—326, 337—339, 573
 Tuzlani (kod Gradačca) — 58, 66, 145, 147, 207
- U
- Ugljevik (kod Koraja) — 240, 241
 Ujdrovići (kod Gračanice) — 91, 131, 132, 134, 137, 149, 152, 155, 190, 206, 207, 212, 282, 304, 306
 Ukrina (r.) — 382, 416, 417, 420
 Ulice (kod Brčkog) — 46, 83, 180—182
 Ulović (kod Brčkog) — 46
 Umol (kod Ogulina) — 367, 553
 Una (r.) — 349, 352—354, 359—364, 367, 370, 371, 395—398, 425, 440—444, 460, 496—500, 513, 514, 517, 575, 569
 Unčani (kod Bos. Novog) — 395. 496, 497, 499, 544
 Urije (predeo, kod Prijedora) — 355
 Uršna Sela (kod Novog Mesta) — 577
 Usora (kod Doboja) — 225, 261, 270, 271
 Užice — 160

- V. Ostravica (trig. 917, kod Gračanice) — 98, 118
 Vaganac — 490, 492
 Vajzovača (kod Doboja) — 164
 Vakuf (kod Tuzle) — 252, 253
 Varaždin — 97, 486
 Vareš — 120, 223
 Varoš (kod Doboja) — 298, 330—332, 344
 Varoš (kod Karlovca) — 533, 534
 Varoš Mala (kod Modrice) — 410
 Vasilje (kod Bos. Petr. Sela) — 98
 Vasiljevci (kod Gračanice) — 168
 Velebit (kod Doboja) — 164
 Velika (kod Pisarovine) — 502—504, 513
 V. brijeg (k. 782, kod Gračanice) — 98 189 192 195
 V. Gorica — 454, 455, 465, 478, 484, 485, 503, 504, 547, 570, 576
 V. Javornik (trig. 1023, kod Planine) — 539
 Velić Ljuba — 215
 Velika Mlaka (kod Zagreba) — 570
 Velika njiva (trig 760, kod Tuzle) — 252
 Velika Vas (kod Kostanjevice) — 474, 511
 Veliki brijeg (k. 214, kod Gračanice) — 88, 118, 129
 Veliko Selo (kod Celica) — 124, 174
 Velimirović Božidar — 311, 316
 Velobreg (kod Pisarovine) — 505
 Venac (kod Karlovca) — 405, 532, 533
 Vepar (brdo, kod Gračanice) — 117, 165, 326, 327
 Vida (kod Gradačca) — 21, 65, 208
 Videm (kod Pilštanja) — 486, 511, 512, 538, 548
 Vidovići (kod Koraja) — 238
 Viduševac (kod Gline) — 500, 517, 518
 Vihre (kod Brežica) — 511, 512
 Vinica (kod Ogulina) — 367, 533—535, 555
 Vinica (trig 321, kod Karlovca) — 446—448
 Vinkovci — 97
 Vinograd (predeo, pod Doboja) — 23
 Vinska (kod Modriče) — 312—314, 407—411, 413, 414, 419, 422
 Vinski vrh (kod Netretića) — 560
 Virovitica — 366, 371
 Vis (k. 323, kod Gračanice) — 127, 165
 Vis (k. 521, kod Doboja) — 32, 51, 63, 189, 194
 Vis (k. 556, kod Gradačca) — 21, 23, 31, 32, 44, 65, 66
 Vis (k. 694, kod Gračanice) — 189, 194, 204, 286
 Vis (k. 347, kod Modriče) — 21
 Vis (Mali, k. 365, kod Modriče) — 36
 Vis (Veliki, k. 381, kod Modriče) — 36
 Visibaba (k. 393, kod Modriče) — 21, 67, 68
 Visoka ravan (brdo, kod Doboja) — 326, 327
 Visoka Ravan (k. 383, kod Gračanice) — 12, 41, 73, 75, 99, 189, 195, 219, 220
 Visoki cer (brdo, kod Doboja) — 163, 271, 275
 Visoko — 222
 Vitaja (kod Janje) — 245, 250
 Vitanović (G. i D., kod Brčkog) — 32, 46, 178
 Vitezovac (k. 190, kod Gradačca) — 63, 64
 Vjeternik (trig. 705, kod Celiča) — 123, 124, 174, 301—303
 Vješala (trig. 338, kod Bos. Novog) — 361
 Vlahović Mirko — 142
 Vlaška Mala (kod Modriče) — 409—420, 422, 423
 Vodica (kod Gradačca) — 58, 68, 146, 147, 191, 307
 Vodičevo (G. i D., kod Bos. Novog) — 383, 496, 497
 Vojnović Petar — 367, 371, 402, 406, 451, 462, 530, 543
 Vodostaj (kod Samobora) — 472, 492
 Vojsko (kod Pilštanja) — 487
 Volujak (kod Gračanice) — 166—168, 171, 322
 Vranica Milan — 294
 Vranovača (trg. 123, kod Brčkog) — 46, 255
 Vranjak (kod Modriče) — 269, 310—315, 409
 Vranjevac (trig. 459, kod Sokola) — 149—151, 188, 190, 191, 194, 199, 206, 213, 284
 Vražići (kod Brčkog) — 123, 124, 174, 185, 238, 240, 256, 301—303
 Vrbas (r.) — 337, 346—349, 350, 355, 383, 393, 436—438
 Vrbinska Vas (kod Brežica) — 548
 Vrbovac (kod Modriče) — 412—415, 418, 422

Vrbovo (kod Zagreba) — 457
 Vrbovsko (kod Ogulina) — 366, 367
 Vrbuinja (k. 419, kod Kostajnice) — 426, 544
 Vrela (kod Bos. Petr. Sela) — 98, 132, 155, 168, 171, 212
 Vrela (kod Gradačca) — 205, 207, 282, 304
 Vrelo (kod Bos. Samca) — 313
 Vrh (D. i G., kod Novog Mesta) — 577
 Vrhovčak (kod Samobora) — 521—524
 Vrhovi (kod Dervente) — 435
Vrhovne komande:
 — četnička — 18, 19, 31, 43, 53, 58, 84, 88, 313, 347
 — njemačka — 219, 222, 223
 Vrioci (kod Bos. Dubice) — 442
 Vrtlići (kod Doboja) — 225, 329—333, 381
 Vučelić (kod Karlovca) — 374
 Vučjak (brdo, kod Karlovca) — 370, 462, 553, 554, 556
 Vučjak (kod Modriče) — 313—315, 407—409, 411—413, 420, 422, 423
 Vučjak (trig. 210, kod Gradačca) — 19, 31, 34, 44, 65, 189, 194, 207, 208
 Vučkovac (kod Bos. Šamca) — 303
 Vučkovac (kod Gračanice) — 18, 52, 54, 62, 69, 93, 130, 131, 135, 155, 306
 Vučkovi (k. 169, kod Srnica) — 206, 207, 213, 304, 307—309
 Vučković Ljubo — 16, 17, 45, 109, 120, 195, 228, 273, 279, 353, 356
 Vujičići (kod Brčkog) — 132, 182, 183
 Vukanović Radovan — 354, 356, 369, 376
 Vukčević Savo — 14, 80, 101, 172, 212, 317, 336, 348, 352, 445, 459
 Vukelji (kod Brčkog) — 132, 183, 184, 296
 Vukelje (kod Doboja) — 268, 271, 317, 318
 Vukmanić (kod Karlovca) — 365, 370, 373, 469, 490, 491
 Vukojevac (D. i G., kod Gorice) — 454, 455, 484
 Vukomerić (kod V. Gorice) — 455
 Vukova Gorica (kod Karlovca) — 365, 370, 386, 560
 Vukovići (k. 464, kod Gračanice) — 22
 Vukovina (kod Zagreba) — 457, 478, 479, 570
 Vukovo br. (kod Petrinje) — 576
 Vukšin Šipak (kod Karlovca) — 452, 564

Z

Zabrdje (kod Koraja) — 240, 241, 243
 Zadar — 541
 Zadoborje (kod Karlovca) — 430
 Zadvorsko (kod V. Gorice) — 518
 Zagoni (kod Bijeljine) — 175, 241, 243, 244, 253
 Zagorje (kod Pilštanja) — 486, 548
 Zagrad (kod Karlovca) — 452, 553
 Zagreb — 366, 367, 371, 389, 396, 425, 430, 452—455, 457—459, 463, 465, 471, 472, 474, 476, 477—481, 484, 486, 492, 494, 496, 499, 500—506, 516, 518—520, 524, 526, 536, 543, 546, 547, 549, 550, 557, 560, 570, 576, 577
 Zagrebačka gora (pl.) — 478, 480, 547
 Zahirovići (kod Tuzle) — 254, 255
 Zakot (kod Brežica) — 511, 512
 Zalužani (kod Banja Luke) — 394
 Zameško (kod Kostanjevice na Krki) — 474
 Zaprešić (kod Zagreba) — 547
 Zasap (kod Kostanjevice) — 537
 Zastanje (kod Karlovca) — 490, 492
 Zastavića mlin (kod Gradačca) — 206
 Zatezale (G. i D., kod Karlovca) — 374, 552
 Zavidovići — 11, 12, 44, 88, 97, 100, 124, 127, 129, 151, 173, 222, 223, 264, 269, 297
 Zborište (kod Bos. Broda) — 390, 392
 Zdenača (kod Bos. Novog) — 496
 Zdenčina (G. i D., kod Jastrebarskog) — 463, 464, 502—506, 508, 509, 520
 Zdihovo (kod Ogulina) — 367
 Zdole (kod Brežica) — 538
 Zec Mirko — 32, 138, 142, 156, 160
 Zečević Ljubomir — 235
 Zečevići (kod Brčkog) — 174
 Zedom (kod Pilštanja) — 487
 Zeleni kamen (k. 518, kod Srebrenika) — 303
 Zelinja (Srp., D. i G., kod Gračanice) — 18, 19, 20, 32, 33, 63, 65, 67—69, 90, 92—94, 151, 208, 307
 Zelinjski potok (kod Gradačca) — 63, 147, 149, 194
 Zelinjsko brdo (trig. 534, kod Gradačca) — 21, 31, 32, 44, 65, 189, 194, 207, 208
 Zenica — 11, 222, 264, 267
 Zidani Most — 466, 467, 476, 481, 495, 508, 509, 538, 557, 558
 Zinaja (kod Karlovca) — 469

- Zlostup (predeo, kod Sokola) — 155, 212
 Zmajevac (r., kod Janja) — 38
 Zohovac (kod Bijeljine) — 175, 177, 239, 242
 Zolje'(kod Doboja) — 79, 117, 163
 Zoljin vis (k. 527, kod Doboja) — 23, 24, 31, 51, 79, 80, 219, 288
 Zorani (kod Gračanice) — 325
 Zorić Rade — 22, 101
 Zorko (kod Pilštanja) — 487
 Zorkovac (kod Karlovca) — 373, 430, 431, 453, 562, 564
 Zorkovac Polje (kod Karlovca) — 404
 Zovik (D. i G., kod Brčkog) — 121, 123, 124, 174, 175, 186, 188, 238, 301—303
 Zovik (kod Kostajnice) — 428
 Zuberovo brdo (kod Srebrenika) — 121, 132, 138, 139, 155, 156, 185, 190, 196, 206, 208, 209, 282, 284, 304
 Zvečaj (G. i D., kod Karlovca) — 553
 Zvečaj Prednji (kod Karlovca) — 372
 Zvečak (k. 510, kod Doboja) — 18, 51
 Zverinjak (kod Brežica) — 487, 511, 512, 537, 548
 Zvornik — 29, 38, 109, 234, 236, 243, 245, 247, 267, 337, 339, 573
- ž
- Zabar (D. i G., kod Brčkog) — 20, 29, 33, 35, 44, 46, 58, 59, 70, 82, 83, 85, 87, 123, 129, 130, 145, 147, 180, 181, 188, 205, 207, 307, 308
 Zabljak (kod Karlovca) — 533
 Žabljak (predeo, kod Gračanice) — 13
 Zažina (kod Zagreba) — 457, 458
 Zdreban (kod Gradačca) — 65
 Zegić Jovo — 245
 Zejno (kod Samobora) — 462, 511, 512, 536
 Železno (kod Pilštanja) — 548
 Zelin (kod V. Gorice) — 484
 Zepče (kod Brčkog) — 46, 173, 222, 223, 224, 264, 267—269, 297
 Zeravac (kod Bos. Broda) — 390, 414
 Zinić (kod M. Gorice) — 484
 Zirovina (kod Dervente) — 389
 Zirovnjak (predeo, kod Srpcu) — 362
 Zitkovčica (kod V. Gorice) — 455
 Zivinice — 265
 Zivkovići (kod Gračanice) — 21, 22—25, 51
 Zivkovo Polje (kod Modriče) — 69
 Zuljevica (M. i V., kod Bos. Novog) — 395, 396
 Zumberak — 453
 Žunci (kod Pisarovine) — 502
 Zupeča Vas (kod Brežnica) — 511, 512, 537
 Zupelevac (kod Brežica) — 483

S A D R Ź A J

ZAVRŠNE OPERACIJE ZA OSLOBOĐENJE JUGOSLAVIJE

Dokumenti Druge armije

	Strana
Naredba Vrhovnog komandanta NOV i POJ od 1. januara 1945. o formiranju Štaba 2. armije — — — — —	7
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 1. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za odbranu šireg dela Doboja — — —	11
Naredenje Štaba 2. armije JA od 6. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za održavanje pismenog i telefonskog saobraćaja i upotrebu konspirativnih naziva jedinica — — —	15
- Zapovijest Štaba 23. divizije JA od 7. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na četničke jedinice na Trebavi	18
Naredenje Štaba 14. korpusa JA od 7. marta 1945. Štabu 23. divizije o promjeni konspirativnih naziva jedinica 45. divizije — —	28
Izveštaj Štaba 2. armije JA od 10. marta 1945. Generalštabu JA o rasporedu potčinjenih jedinica u istočnoj Bosni — — —	29
Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 10. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Gradačac — — — — —	31
Direktiva Štaba 2. armije JA od 13. marta 1945. Štabu 14. korpusa za dejstvo na sektoru donjeg toka reke Bosne — — — —	35
Naredenje Štaba 17. divizije JA od 13. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad južno od Bijeljine — — — —	37
Izveštaj Štaba 45. divizije od 13. marta 1945. Štabu 14. korpusa JA o organizaciji položaja i rasporedu i zadacima jedinica u širem zahvatu komunikacije Gračanica —• Doboj — — — —	40
Naredenje Štaba 2. armije od 14. marta 1945. Štabu 14. korpusa JA o dejstvima u rejonima Gradačca, Modriče i Tuzle — — —	43
Zapovijest Štaba 28. divizije JA od 14. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva na komunikaciji Brčko — Brezovo Polje — — — — — — — — — — — — — —	45
Pregled brojnog stanja i naoružanja 2. armije JA na dan 15. marta 1945. godine — — — — — — — — — — — — — —	50
Izveštaj Štaba 23. divizije od 15. marta 1945. Štabu 14. korpusa JA o dejstvima na desnoj obali Spreče — — — — — — —	51
Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 15. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva na prostorijski Brčko, Modriča, Gradačac — — — — — — — — — — — — — —	58
Predlog komandanta 2. armije JA od 15. marta 1945. o obrazovanju Operativnog štaba za sektor Sarajevo — — — — — — —	60
Izveštaj Štaba 25. divizije od 15. marta 1945. Štabu 2. armije JA o dejstvima u rejonu Tuzle i Dervente — — — — — — — — — —	61

Izvještaj Štaba 45. divizije od 16. marta 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnom dejstvima u zahvatu komunikacije Gračanica — Doboj — — — — — — — — — —	71
Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 17. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na četničke jedinice sjeverno od Gradačca — — — — — — — — — —	82
Naređenje Štaba 23. divizije JA od 19. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za zatvaranje pravaca Srnice — Srebrenik i Srnice — Sokol — — — — — — — — — —	87
Naređenje Štaba 25. divizije JA od 19. marta 1945. Štabu 16. brigade za izviđanje na prostoru Muslimanske Srnice, Biberovo Polje, Džakule — — — — — — — — — —	90
Naređenje Štaba 25. divizije JA od 20. marta 1945. Štabu 16. brigade za posjedanje položaja u rejonu Sokola — — — — — — — — — —	91
Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 20. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva u rejonu Srnica i Donje Zelinje	92
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 20. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za čišćenje planine Ozrena od četnika — — — — — — — — — —	97
Naređenje Štaba 23. divizije JA od 22. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za uvođenje novih konspirativnih naziva jedinica, telefonskih centrala i starešina štabova brigada — — — — — — — — — —	102
Naređenje Štaba 2. armije JA od 24. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica o preduzimanju mjera za uspješnije izvođenje borbenih dejstava — — — — — — — — — —	106
Kritički osvrt Štaba 17. divizije JA od 26. marta 1945. na borbeno dejstvo potčinjenih jedinica u rejonu Zvornik — Bijeljina	109
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 26. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za odbranu položaja u rejonu Gračanice — — — — — — — — — —	117
Naređenje Štaba 2. armije od 28. marta 1945. Štabu 25. divizije JA za udar u bok neprijatelja koji nadire ka selu Gornje Kuge	120
Izvod iz knjige depeša Štaba 2. armije od 29. marta 1945. dostavljen Generalštabu Jugoslovenske armije — — — — — — — — — —	121
Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 31. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva u rejonu Brčkog i Tuzle — — — — — — — — — —	123
Izvještaj Štaba 23. divizije od 31. marta 1945. Štabu 2. armije JA o dejstvima na prostoru Bijeljina — Brčko — — — — — — — — — —	126
Izvještaj Štaba 25. divizije od 31. marta 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnom dejstvima na prostoru Gradačac — Gračanica — — — — — — — — — —	144
Pregled brojnog stanja ljudstva, naoružanja i tehnike jedinica 3. divizije JA od 1. aprila 1945. godine — — — — — — — — — —	160
Izvještaj Štaba 45. divizije od 1. aprila 1945. Štabu 14. korpusa JA o petnaestodnevnom dejstvima na prostoru istočno od Gračanice — — — — — — — — — —	161
Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 2. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za posjedanje novih položaja sjeverno od Tuzle — — — — — — — — — —	173
Izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 28. divizije od 3. aprila 1945. Štabu 2. armije JA o dejstvima u martu 1945. godine — — — — — — — — — —	175
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 4. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za proboj na pravcu Srnice — Gračanica	187
Zapovijest komandanta Artiljerije 2. armije JA od 4. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za artiljerijsku podršku u rejonima: Gušte, Keper i Sokol — — — — — — — — — —	196
Zapovijest Štaba 23. divizije JA od 4. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad južno od Gradačca — — — — — — — — — —	198

Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 4. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva sjeverno od Srebrenika — — —	204
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 4. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva u rejonu Gračanice — — —	210
Izvod iz knjige depeša Štaba 2. armije od 5. aprila 1945. dostavljen Generalštabu JA — — — — — — — — —	212
Naređenje Štaba 2. armije JA od 5. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za formiranje jedinica za vezu — — — — —	214
Pohvala Štaba 2. armije JA od 6. aprila 1945. 7. brigade 23. divizije za primjernu upornost i junaštvo u odbrani položaja u rejonu Gračanice — — — — — — — — — —	215
Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 8. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Modriču i Garevac — — —	216
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 8. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Konopljište — — — — —	219
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 9. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za ovladavanje desnom obalom Bosne od Modriče do ušća Paklenice — — — — — — — — —	222
Zapovijest komandanta Artiljerije 2. armije JA od 9. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za podršku pri stvaranju mostobrana na lijevoj obali Bosne — — — — — — — —	229
Izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 17. divizije JA od 10. aprila o dejstvima od 1. do 31. marta 1945. godine — — — — —	234
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 10. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva u rejonu Doboja — — — — —	260
Izveštaj Štaba 2. armije od 11. aprila 1945. Generalštabu Jugoslovenske armije o pripremama za forsiranje rijeke Bosne — — — — —	264
Izveštaj Štaba 17. brigade od 11. aprila 1945. Štabu 28. divizije JA o dejstvima brigade u rejonu Tuzle — — — — —	265
Zahtjev Štaba 2. armije od 12. aprila 1945. upućen Generalštabu Jugoslovenske armije da pošalje dvije divizije u rejon Doboja radi odsijecanja neprijateljevih snaga — — — — —	267
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 14. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za forsiranje rijeke Bosne — — — — —	268
Zapovijest komandanta Artiljerije 2. armije JA od 14. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za podršku pri forsiranju rijeke Bosne — — — — — — — — — —	274
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 15. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za organizaciju veze u napadu — — — — —	277
Izveštaj Štaba 23. divizije od 15. aprila 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnom dejstvima na prostoru Brčko — Gračanica — — — — —	282
Zapovijest Štaba 23. divizije JA od 15. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva sjeverno od Doboja — — — — —	296
Izveštaj Štaba 25. divizije od 15. aprila 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnom dejstvima na prostoru Brčko — Modriča — Gračanica — — — — — — — — — —	301
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 15. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva južno od Doboja — — — — —	317
Izveštaj Štaba 45. divizije od 17. aprila 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnom dejstvima u međuriječju Spreče i Bosne — — — — —	321
Zapovijest komandanta Pozadine 2. armije JA od 20. aprila 1945. za premještanje pozadinskih jedinica i ustanova — — — — —	337
Brojni pregled socijalnog i nacionalnog sastava 34. divizije JA 20. aprila 1945. godine — — — — — — — — — —	340
Izveštaj 17. brigade od 21. aprila 1945. Štabu 28. divizije JA o dejstvima u rejonu Doboja i Gračanice — — — — —	342

Izveštaj Štaba 17. brigade od 21. aprila 1945. Štabu 28. divizije JA o dejstvima u širem rejonu Dervente — — — — —	344
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 22. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za izbijanje na liniju Gornja Dolina — Dubrava Turska — Trošelj — — — — —	346
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 24. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva duž komunikacije Bosanska Gradiška — Bosanska Dubica — — — — —	349
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 25. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva u dolini Une — — — — —	352
Zapovijest Štaba 39. divizije JA od 26. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Bosanski Novi i forsiranje rijeke Une — — — — —	359
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 26. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Bosansku Dubicu i za forsiranje Une — — — — —	362
Zapovijest Štaba 2. armije JA (Karlovačke grupe divizija) od 28. aprila 1945. štabovima "potčinjenih jedinica za dejstva u rejonu Karlovca — — — — —	365
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 29. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva na prostoru Ogulin, Karlovac — — — — —	370
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 29. aprila 1945. za organizaciju veza na prostoriji Ogulin, Karlovac — — — — —	376
Izveštaj Štaba 2. artiljerijske brigade od 29. aprila 1945. Štabu 23. divizije JA o petnaestodnevnom dejstvima artiljerije u rejonu Doboja — — — — —	379
Zapovijest Štaba 3. divizije JA od 29. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva prema Karlovcu — — — — —	384
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 30. aprila 1945. štabovima 3. i 34. divizije za ovladavanje rejonima Netrečica i Donjih Stativa — — — — —	386
Izveštaj Štaba 23. divizije od 30. aprila 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnom dejstvima Divizije u rejonima Bosanskog Broda, Dervente i Bosanskog Novog — — — — —	387
Zapovijest Štaba 4. divizije JA od 30. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva južno od Karlovca — — — — —	401
Zapovijest Štaba 2. armije JA od 30. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva na prostoriji južno i jugozapadno od Karlovca — — — — —	402
Zapovijest Štaba 4. divizije JA od 1. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva u medurečju Korane i Mrežnice — — — — —	405
Izveštaj Štaba 25. divizije od 1. maja 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnom dejstvima na prostoru Modriče i Dervente — — — — —	407
Zapovijest Štaba 39. divizije JA od 1. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva na prostoru Bosanskog Novog i Bosanske Kostajnice — — — — —	425
Izveštaj Štaba 17. brigade od 2. maja 1945. Štabu 28. divizije JA o oslobođenju Kostajnice — — — — —	428
Zapovijest Štaba 34. divizije JA od 3. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za izbijanje na prostoriju Ozalj — Pokupje — — — — —	429
Izveštaj Štaba 45. divizije od 3. maja 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnom borbama za oslobođenje Doboja, Bosanske Gradiške i Bosanske Dubice — — — — —	432
Zapovijest Štaba 4. divizije JA od 5. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva južno od Karlovca — — — — —	446
Zapovijest Štaba 34. divizije JA od 5. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva sjeverno od Karlovca — — — — —	452

Zapovijest Štaba 39. divizije JA od 5. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstvo pravcem Pokupsko — Zagreb —	454
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 6. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za forsiranje Kupe i za napad u pravcu Zagreba — — — — — — — — — —	457
Izveštaj Štaba 2. armije od 8. maja 1945. Generalštabu Jugoslovenske armije o desetodnevnim dejstvima za oslobodenje sjeverozapadne Bosne i jugozapadne Hrvatske — — — — —	460
Zapovijest Štaba 4. divizije JA od 8. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Brežice — — — — —	461
Zapovijest Štaba 25. divizije JA od 8. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za gonjenje neprijatelja pravcem Zagreb — Samobor i za oslobodenje Samobora — — — — —	463
Izveštaj Štaba 39. divizije od 9. maja 1945. Štabu 2. armije JA o borbama za oslobodenje Zagreba — — — — —	465
Zapovijest Štaba 3. divizije JA od 10. maja 1945. Štabu 9. brigade za dejstva južno od Zidanog Mosta — — — — —	466
Izveštaj Štaba 10. divizije od 10. maja 1945. Štabu 2. armije JA o desetodnevnim dejstvima u rejonu Karlovca — — — — —	468
Naređenje Štaba 23. divizije JA od 10. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dejstva u rejonu Samobor — Brežice —	476
Izveštaj Štaba 45. divizije od 10. maja 1945. Štabu 2. armije JA o borbama za oslobodenje Zagreba — — — — —	478
Zapovijest Štaba 45. divizije JA od 10. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za marš i za napad na uporišta u rejonu Brežica — — — — — — — — — —	480
Izveštaj Štaba 17. brigade od 11. maja 1945. Štabu 28. divizije JA o dejstvima na komunikaciji Sisak — Zagreb — — — — —	484
Zapovijest Štaba 39. divizije JA od 11. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za gonjenje neprijatelja sjeverno od Samobora	486
Izveštaj Štaba 1. artiljerijske brigade od 11. maja 1945. Štabu 2. armije JA o borbama za oslobodenje Karlovca — — — — —	489
Izveštaj Štaba 2. armije od 13. maja 1945. Generalštabu JA o razoružavanju njemačkih jedinica — — — — —	495
Izveštaj Štaba 23. divizije od 15. maja 1945. Štabu 2. armije JA o petnaestodnevnim dejstvima Divizije na pravcu Kostajnica — Samobor — Brežice — — — — —	496
Izveštaj Štaba 25. divizije od 15. maja 1945. Štabu 2. armije JA o borbama za oslobodenje Zagreba i Samobora — — — — —	516
Izveštaj Štaba 4. divizije od 17. maja 1945. Štabu 2. armije JA o dejstvima na sektoru Karlovca — — — — —	529
Izveštaj Štaba 4. divizije od 5. juna 1945. Štabu 1. armije JA o borbama za oslobodenje Karlovca, Brežica i Krškog — —	531
Izveštaj Štaba 39. divizije od 5. juna 1945. Štabu 6. armije JA o borbama za oslobodenje Dvora, Kostajnice i Zagreba — —	543
Bojna relacija Štaba 3. divizije od 8. juna 1945. Štabu 2. armije JA o dejstvima u širem rejonu Karlovca — — — — —	552
Izveštaj Štaba 34. divizije od 8. juna 1945. Štabu 2. armije JA o dejstvima u rejonu Zagreba, Jastrebarskog i Karlovca — —	560
Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 21. brigade 28. divizije JA —	569
Pregled brojnog stanja ljudstva 10. divizije JA od juna 1945. godine — — — — — — — — — —	572
Bojna relacija Štaba Brodske brigade od 16. juna 1945. dostavljena Štabu 28. divizije JA — — — — — — — — — —	573
REGISTAR — . — — — — — — — — — —	579

L e k t o r

Miloš Gajić, profesor

T e h n i č k i u r e d n i k

Velisav Marković, major

K o r e k t o r i

Margarita Petrovič i Zivadinka Papak

Rukopis predat u štampu aprila 1969. godine

Štampanje završeno septembra 1969. godine

Tiraž 2.000 primeraka

Štampa: Grafičko preduzeće »SRBIJA«, Beograd, Mije Kovačevića br. 5